

Források a magyar görögkatolikusok történetéhez
5. kötet: 1926–1938

COLLECTANEA ATHANASIANA

I. Studia

II. Textus/Fontes

III. Manualia

IV. Institutiones

V. Varia

VI. Ars Sacra Byzantino-Carpathiensis

Sorozatszerkesztők:

Szabó Péter és Véghseő Tamás

**FORRÁSOK
A MAGYAR GÖRÖGKATOLIKUSOK
TÖRTÉNETÉHEZ**

5. kötet: 1926-1938

Szerkesztette:
Véghseő Tamás

Közreműködtek:
Földvári Katalin – Varga Anett – Marosi Anita
Sárándi Tamás – Suslik Ádám

Nyíregyháza
2022

COLLECTANEA ATHANASIANA

II. Textus/Fontes

vol. 4/5.

Kiadja a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola

H-4400 Nyíregyháza, Bethlen G. u. 13–19.

Tel. +36/42/597–600

www.szentatanaz.hu

e-mail: szentatanaz@szentatanaz.hu

Felelős kiadó:

Dr. Véghseő Tamás, rektor

A kötet az MTA-SzAGKHF Lendület
Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport
kutatási projektje keretében jelent meg.

www.byzhun.hu

byzhun@gmail.com

© Véghseő Tamás, 2022

Borítóterv:

E-Kultúra Soft Kft.

A borítón:

A Hajdúdorogi Egyházmegye első papnövendékeinek találkozója 1927 körül
Balról jobbra: Szemerszky János, Sztankay András, Szeklár Jenő, Turzán József, Bába
Miklós, Mitró János, Bodnár Béla és Ruttkay Sándor
(A Bába család archívumából)

ISSN 2060-1603

ISBN 978-615-6201-18-8

Tartalom

Előszó	7
A dokumentumok jegyzéke	17
Dokumentumok	49
A forrásokban szereplő fontosabb személyek életrajzi adatai	687
Névmutató	695

Előszó

A Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolán 2009-ben megalakult Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport több sikeres OTKA (illetve NKFIH)-projekt után 2018. július 1. óta a Magyar Tudományos Akadémia (2019-től Eötvös Loránd Kutatóhálózat) Lendület-kutatócsoportjaként működik. Ez a nagy jelentőségű váltás nemcsak a kutatás feltételrendszerében hozott lényegi változást, hanem a kutatócsoport szakmai tevékenységében is. A Lendület-pályázatban támogatást nyert kutatási projekt ugyanis kifejezetten a magyar anyanyelvű és identitású görögkatolikusok történetére fókuszál, míg a korábbi évek kutatási projektjei a történelmi Magyarország minden görögkatolikus közösségét vizsgálat alá vonták. A külső szemlélő számára talán nem túl jelentősnek tűnő váltást a kutatócsoport 2013–2017 közötti kutatási projektje¹ készítette elő, melynek forrásfeltáró tevékenysége során egyre inkább feltűnővé vált a *magyarországi görögkatolikusok* között a *magyar görögkatolikusok* történelmének, sajátos útkeresésének feltáratlansága. Az elsősorban a 18. századra összpontosító kutatás során összegyűjtött források rendszerezése azt a felismerést eredményezte, hogy a magyar nyelvű görögkatolicizmusnak fontos emlékei vannak már a század utolsó negyedéből is. Ebből a felfedezésből indult ki a fő kutatási irány mellett az a munka, mely 2014-ben – mintegy első kísérletként – a *Források a magyar görögkatolikusok történetéhez, 1778–1905* (Nyíregyháza, 2014. Collectanea Athanasiana II. Textus/Fontes 4/1) című forráskiadvány megjelenéséhez vezetett. Ez a kötet a 2013–2017 közötti kutatási periódusban folytatás nélkül maradt, mivel – ahogy fentebb már említettük – a forrásfeltárás akkor a magyarországi görögkatolikusok történelmének 18. századi forrásaira fókuszált, és eredményezett összesen tizenhárom forráskiadványt.²

A Magyar Tudományos Akadémia Lendület-pályázatára benyújtott projektum³ egyháztörténeti szekciójának⁴ forrásfeltáró tevékenysége értelemszerűen az eddigi munka folytatására és kiegészítésére irányul. Az első kutatóév eredményeként napvilágot látott két forráskiadvány,⁵ melyek az 1906–1916 közötti időszakból

-
- 1 *Görögkatolikus egyház- és művészettörténeti források feldolgozása és közreadása, adattárak (történeti névtár és sematizmus) kiadása, digitalizált adatbázisok készítése (18-20. század)*, 2013-2017, K 108780.
 - 2 *Források a magyarországi görögkatolikus parókiák történetéhez*, Nyíregyháza, 2014–2017. Collectanea Athanasiana, II/5–9. (A 8. kötetnek három, a 9.-nek hét alkötete van).
 - 3 *A magyar görögkatolikusok identitáskeresése, önszerveződése és egyházszervezeti fejlődése az első magyar nyelvű liturgikus szövegek megjelenésétől (18. század második fele)* Dudás Miklós baidudorogi püspök haláláig (1972).
 - 4 A projektben három fő kutatási irányt (szekciót) jelöltünk ki: egyháztörténetit, kánonjogit és egyházművészetit.
 - 5 *Források a magyar görögkatolikusok történetéhez, 1906-1912*, Nyíregyháza, 2019, 732 p. Collectanea Athanasiana II. Textus/Fontes 4/2, ISBN: 9786155073809. *Források a magyar görögkatolikusok történetéhez, 1912-1916*, Nyíregyháza, 2019, 855 p.

összesen 928 forrást közölnek. Megítélésünk szerint ezek a válogatott dokumentumok segítenek megérteni a magyar görögkatolikusok története szempontjából döntő jelentőségű évtized eseményeit. A második és harmadik kutatóév munkatervét a koronavírus okozta világjárvány sajnálatos módon megzavarta, s ez a publikációs elképzeléseink átalakítását is eredményezte. 2020-ban 390 forrást adtunk közre az 1917-1925 közötti évekből,⁶ míg jelen kötet az 1926–1938 közötti bő két évtized forrásaiból nyújt válogatást. A forráskiadványok sorát a hatodik alkötet zárja, mely az 1939–1972 közötti időszak, vagyis Dudás Miklós püspök egyházkormányzatának forrásaiba enged betekintést.

Ezek a forráskiadványok képezik majd azt a forrásbázist, melyre a projekt zárópublikációja, a magyar görögkatolikusok történelmét, szervezeti fejlődését és művészetét bemutató magyar és angol nyelvű nagymonográfia épül. Ez az elképzelés indokolja azt, hogy a források kiadásával egyidejűleg nem történik meg feldolgozásuk eredményének bemutatása bevezető tanulmány formájában.

Jelen kötet tehát az 1926–1938 közötti évekből tartalmaz levéltári forrásokat. Ezek mellett beillesztettünk a kötetbe néhány rövidebb publicisztikát és újságcikket, melyek többnyire a levéltári forrásokat egészítik ki, egyes esetekben pedig pótolják azokat.

A levéltári forrásokat az alábbi külföldi és hazai, egyházi és állami levéltárakból gyűjtöttük:

- Vatikáni Titkos Levéltár, Vatikánváros Állam
- Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának Történeti Levéltára, Vatikánváros Állam
- A Keleti Egyházak Kongregációjának Történeti Levéltára, Vatikánváros Állam
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
- Esztergomi Prímási Levéltár
- Görögkatolikus Püspöki Levéltár, Nyíregyháza, Debrecen

A szentszéki levéltárakból származó dokumentumok döntő többségét az Államtitkárság (Segreteria di Stato), illetve a bécsi, a prágai és a budapesti Apostoli Nunciatura, valamint a Keleti Egyházak Kongregációjánk iratanyagából válogattuk. A közreadott források másik nagy csoportját a magyar kormányzati szervek iratanyagából válogatott források képezik. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában a miniszterelnökség, valamint a külügyminisztérium levéltárának vonatkozó irataiból válogattunk.

A hazai egyházi levéltárak közül a legtöbb iratot a Görögkatolikus Püspöki Levéltár fondjaiból válogattuk.

Collectanea Athanasiana II. Textus/Fontes 4/3, ISBN: 9786155073816

6 *Források a magyar görögkatolikusok történetéhez, 1917-1925*, Nyíregyháza, 2020, 809 p. Collectanea Athanasiana II. Textus/Fontes 4/4, ISBN: 978-615-6201-01-0

Mivel a magyarországi görögkatolikusok az unió korától kezdve mindig az esztergomi érsek joghatósága alatt éltek, a magyar görögkatolikusok történetének megismeréséhez nélkülözhetetlen az Esztergomi Prímási Levéltár iratanyaga. Korszakunk hercegprímásai, Csernoch János, majd pedig Serédi Jusztinián az események alakításában kulcsszerepet játszottak. Az iratokból világosan kitűnik, hogy nélkülük sem a miniszterelnökségen, sem pedig a szentszéki államtitkárságon nem születhetett döntés.

Az előző kötetekhez hasonlóan a levéltári források mellett a korabeli sajtóból beillesztettünk véleménycikkeket, tudósításokat, olvasói leveleket is.

A forrásokat most is kronológiai sorrendben tesszük közzé, mivel ez azzal az előnnyel jár, hogy a kutató láthatja, milyen „görögkatolikus ügyek” haladtak egymással párhuzamosan.

A kötetben szereplő tételek felépítése azonos. A sorszámmal ellátott címben megadjuk a dokumentum jellegét, tárgyát, a szerző és a címzett nevét és tisztségét. Ha mellékletről van szó, akkor a sorszám mellett betű szerepel. A következő adatsor a dokumentum keletkezési helyének és dátumának megadása. Ezt követi a levéltári jelzet (illetve jelzetek, ha több levéltárban is megtaláltuk a dokumentumot) és/vagy lelőhely.

A források átírásakor betűhív átírásra törekedtünk. A fogalmazványokban talált szövegváltoztatásokat, illetve a dokumentumokra később felvezetett megjegyzéseket a szöveg alatt vagy lábjegyzetben közöljük.

* * *

A kötetbe beválogatott források az alábbi jelentősebb témák kutatását teszik lehetővé:

1. 1926 első hónapjait még az előző év nagy eseménye, Papp Antal egykori munkácsi püspök kiutasítása határozta meg. A magyar és a csehszlovák kormány között diplomáciai jegyzékváltásra került sor, ami egyben ki is merítette a magyar kormány rendelkezésére álló eszközöket. Budapesten különösen is fájlalták, hogy a magyar egyházat érintő kérdésben a prágai nuncius intézkedett, mégpedig a magyar kormány megkérdése nélkül. Határozatával Magyarország területén egy új egyházkormányzati egységet, apostoli kormányzóságot hozott létre, s élére egy olyan főpapot állított, akinek már a munkácsi székből való eltávolítása is nagy vihart kavart. A magyar királyi kormány igényt tartott a főkegyúri jog gyakorlására, míg a Szentszék értelmezése szerint az apostoli kormányzók kinevezése és a kormányzóságok létrehozása nem tartozott a főkegyúri jogok közé.

2. Az Eperjesi és a Munkácsi Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiáiból létrehozott kicsiny kormányzóságot kezdettől fogva Miskolci Apostoli Kormányzóságként (vagy Adminisztratúráként) emlegették,

holott éppen Miskolc városa nem volt része. Mivel a kormányzóság 23 parókiája között nem volt város, s az egyházkormányzati egység működését finanszírozó tapolcai apátság is Miskolcon volt, Papp Antal érsek a borsodi megyeszékhelyen telepedett le. Nem sokkal a kormányzóság működésének elindítása után – vezető papjaival egyetértésben – a Szentszéktől Miskolc átsorolását kérte a Hajdúdorogi Egyházmegyétől. Miklósy István hajdúdorogi püspök heves ellenállása ezt megakadályozta, de a napirendről nem vette le. A szándék továbbra is élő maradt, s 1930-ban, majd pedig Miklósy püspök halála után ismét hivatalos kérvény formájában jelent meg. Akkor a „sede vacante nihil innovetur” régi bölcsessége mentette meg Miskolcot az átsorolástól. Az ügy – a lehető legrosszabb értelemben – „megalapozta” Papp Antal érsek és Miklósy István püspök kapcsolatát. Ez utóbbi nagyon szűkmarkúnak bizonyult még akkor is, amikor engedélyt kellett adnia arra, hogy az érsek főpapi liturgiákat végezhesen a Búza téri parókiális templomban. A két világháború közötti időszak sajnálatos jelensége a kicsiny magyar görögkatolikus közösség megosztottsága, ami akkor sem szűnt meg, amikor Papp Antal püspök halálát követően (1945), a Szentszék a mindenkori hajdúdorogi püspököt nevezte ki apostoli kormányzónak.

3. A trianoni békeszerződés utáni magyar nemzetiségi politika sajátos területe volt a magyarországi románok – ortodoxok és görögkatolikusok – kisebbségi jogainak maradéktalan biztosítása. A Bethlen-kormány abban a reményben próbált meg az érintettek számára is elfogadható állapotokat teremteni, hogy a nemzetközi ellenőrző bizottság helyszíni látogatása javít a magyar állam nemzetközi megítélésén. Siegescu József prelátus személyében a magyarországi románok külön kormánybiztost is kaptak, aki közvetlenül a miniszterelnökkel egyeztetett az egyes kérdésekben. A görögkatolikus Siegescu hamarosan újabb – immáron egyházi – megbízatást is kapott: ő lett a nagyváradi és lugosi egyházmegyes parókiák – Bedő és Battonya – püspöki helynöke is. A buzgó prelátus arra is kísérletet tett, hogy a román ortodox parókiákat katolikussá tegye, de ez a próbálkozása nem vezetett eredményre. A két parókia, valamint a szamosújvári egyházmegyes Kölcse ügye csak 1935-ben oldódott meg.

4. A magyar-román görögkatolikus egyházi kapcsolatok egy másik, egyházjogi megoldást igénylő problémája még 1919 zűrzavaros hónapjaiban keletkezett. A Tanácsköztársaság és a román megszállás idején Demetriu Radu nagyváradi püspök vezérletével román görögkatolikus egyháziak megpróbálták elérni a Hajdúdorogi Egyházmegye felszámolását. Első lépésként Valfré di Bonzo bécsi nunciust rávették, hogy a román egyházmegyéktől 1912-ben a Hajdúdorogi Egyházmegyébe átsorolt parókiák kormányzását – Miklósy püspök akadályoztatása miatt – a korábbi főpásztorok kapják vissza. A bécsi nuncius valóban nem tudott kapcsolatot teremteni a Miklósyval, de ennek oka éppen az volt, hogy a püspök a megszálló román hadsereg őrzetében volt,

melynek tisztjei egy, a vitatott parókiákról lemondó nyilatkozat aláírására is kényszerítették. Bár a szentszéki intézkedések többnyire rendkívül sok időt igényelnek, Valfré di Bonzo nuncius néhány hét alatt intézkedett. Némileg elhamarkodott dekrétumának eredményeként a békeszerződés aláírása után – a fentebb említett három parókia mellett – még 14 olyan parókiái is Magyarország területén maradt, melyek kormányzója a nagyváradi püspök volt. Ez utóbbi megkísérelt még egy román vikariátust is létrehozni ezen parókiákból. Miklósy püspök azzal érvelt, hogy a bécsi nuncius intézkedésére az ő akadályoztatása miatt és annak idejére volt szükség. Az akadályoztatás megszűnése után az érintett parókiák automatikusan visszatértek joghatósága alá. Következésképpen elvetette a magyarországi román vikariátus gondolatát, sőt a Romániába került parókiáinak kormányzatáról is gondoskodni kívánt. Ez a kérdés is csak 1935-ben talált megoldásra.

5. A Hajdúdorogi Egyházmegyét megalapító *Christifideles graeci* bulla egyik jellegzetessége az volt, hogy rögzítette a magyar kormány garanciavállalását az egyházmegyei intézményrendszer kiépítésére és az új egyházmegye teljeskörű állami finanszírozására. Tehát a parókiákat átadó egyházmegyék nem kényszerültek törzsvagyon-megosztásra sem az átadott parókiák arányának megfelelően. Ezzel a némileg szokatlan megoldással a kormány kerülni kívánta annak látszatát is, hogy a nemzetiségi jellegű anyaegyházmegyéket anyagi hátrány érje egy magyar jellegű egyházmegye felállításának kapcsán. Ez azonban azzal a hátrányos következménnyel is járt, hogy a Hajdúdorogi Egyházmegye kiszolgáltatottá vált a költségvetést meghatározó politikai erőknek. Ennek a kiszolgáltatottságnak szinte iskolapéldája az egyházmegyei szeminárium felállításának ügye. Jóllehet az alapító bulla a legelső feladatok egyikeként jelölte meg a papnevelő intézet felállítását, arra valójában még korszakunk végén se került sor. Ez súlyos károkat okozott a Hajdúdorogi Egyházmegyének, különösen 1928-tól kezdődően, amikortól az esztergomi papnevelő intézet kapui – Serédi hercegprímás döntése eredményeként – bezárultak a görögkatolikus papnövédek előtt. Ez azért is volt fájdalmas tapasztalat, mert 1921-ben éppen Csernoch hercegprímás akadályozta meg a nyíregyházi papnevelő intézet felállításáról hozott kormányhatározat végrehajtását, mégpedig azzal az érveléssel, hogy a hatalmas esztergomi papnevelőben rengeteg szabad hely van. A görögkatolikus papnövédek ezt követően egyházi fenntartású egyetemi kollégiumokban találtak ideiglenes befogadásra, majd pedig korlátozott létszámban a Központi Papnevelő Intézetbe nyertek felvételt. A görögkatolikus papnevelő intézet történetének sajátos mellékszála volt az az elképzelés, hogy a kiépülőben lévő szegedi felsőoktatási intézményrendszerben kapjon helyet egy görögkatolikus papnevelő intézet is. Ezt azonban – a földrajzi távolságra hivatkozva – Miklósy püspök határozottan elutasította.

6. Akétvilágháborúk közötti évtizedek legnagyobb görögkatolikus problémája, szinte sorskérdése az volt, hogy a hívek ragaszkodása a bizánci rítushoz elég erős-e ahhoz, hogy maga a közösség fennmaradjon. A társadalomban már a korábbi évtizedekben is élő, s a trianoni trauma következtében felerősödő ellenszenv a bizánci rítussal szemben számos görögkatolikus hívő és család számára okozott nehézségeket. A közgondolkodás a bizánci rítust alapvetően és hagyományosan a szláv népekkel és a románokkal kötötte össze, akikkel szemben Trianon után különösen is erős volt az össztársadalmi ellenszenv. Bár a magyar görögkatolikus értelmiség újra és újra kihangsúlyozta a Hajdúdorogi Egyházmegye nemzeti jellegét, valamint a magyar görögkatolikusok ragaszkodását és a lojalitását a magyar állam felé, a hétköznapi életben a „görögkatolikus” egyben egyfajta társadalmi stigmát is jelentett. Jól illusztrálják ezt Matolcsy Mátyás képviselőnek az országgyűlésben elhangzott kijelentései, illetve az ifjabb Gróf István képviselőjelölttel szembeni hatósági túllkapások, melyek dokumentumait beválogattuk kötetünkbe. Különösen is erős volt a stigmatizáció a fővárosban és az ország azon részeiben, melyekben a görögkatolikus népesség a belső migráció eredményeként települt meg. Ezekben a régiókban az egyéni életstratégiák kialakítása során született meg a döntés a rítusváltás mellett, mely a legtöbb esetben de facto valósult meg. A hivatalos utat is viszonylag sokan választották és kérték a nunciatúrán keresztül a Szentszék engedélyét a latin rítusra való áttérésre. Ugyanakkor voltak közösségi kezdeményezések is az ország északkeleti régiójában, melyek a „magyar görögkatolikus jövő” szempontjából rendkívül aggasztóak voltak. Tarcal, Homrogd és Sajóvámos esetén keresztül jól azonosíthatók az egyéni és közösségi motivációk, melyek a rítusváltási kérelmeket megalapozták.

7. A rítusváltással éppen ellentétes irányú törekvés volt a főváros környéki városokban megtelepült öntudatos görögkatolikus hívők szervezkedése a hatékonyabb lelkipásztori ellátás érdekében. Nehézséget okozott ugyanakkor az a tény, hogy a Christifideles graeci bulla területi hatállyal rendelkezett. Ez azt jelentette, hogy a hajdúdorogi püspöknek csak a bullában név szerint felsorolt településeken volt joghatósága. Az ország minden más településén élő görögkatolikus hívek a helyi latin ordináriusok alá tartoztak, akik saját belátásuk szerint gondoskodtak a lelkipásztori ellátásukról. Kötetünkbe a pesterzsébeti görögkatolikus hívek Rómáig eljutó ügyének iratait válogattuk be. Ezekből egyértelműen kirajzolódik a római katolikus püspökök azon törekvése, hogy az egyházmegyéik területén élő görögkatolikus hívek a helyi latin plébániák életébe kapcsolódjanak be és ne akarjanak saját parókiákat létesíteni. Különösen Hanauer István váci püspök megnyilvánulásai tükrözik ezt az álláspontot, mely hosszabb távon szükségszerűen a görögkatolikus hívek beolvadásához vezetett. Ugyanakkor a Szentszékét képviselő Keleti Kongregáció ezen a területen többet várt el a váci főpásztortól és küldetésének megfelelően a bizánci rítusú hívek érdekeit tartotta szem előtt.

8. Korszakunk utolsó jelentős eseménye Miklósy István püspök halála és autódjának, Dudás püspöknek a kinevezése volt. Ez utóbbi már átvezet minket az 1939. évbe, vagyis a következő kötetünkbe. A 85 éves korában elhunyt főpásztor nehéz örökséget hagyott maga után. A római katolikus püspökökkel – különösen Trianon után – nem találta meg a közös hangot, ami az elszigetelődéséhez vezetett. Határozottan fellépett a rítusváltoztatás jelenségével szemben, s ha tehetett, adminisztratív úton akadályozta azokat. A latin főpásztorok ezt nehezményezték, s halála után nem meglepő módon olyan utódot kívántak a hajdúdorogi püspöki székhelyben látni, aki nagyobb hajlandóságot mutat az együttműködésre. A legitimista gondolkodású Miklósy püspök a Horthy-rendszer politikai elitjével se ápolt jó kapcsolatokat. Mindezek miatt megítélése a szentszéki körökben is a lehető legrosszabb volt. Az utódlásával kapcsolatos források némelyikében egyenesen arról olvashatunk, hogy egy romokban álló egyházmegyét hagyott maga után... Utódjának kiválasztása rendkívül sok időt igényelt és a folyamat meglepő megoldási javaslatokban és fordulatokban is bővelkedett.

9. A jelentősebb és ezért kötetünkben több dokumentummal jelen lévő ügyek mellett az alábbi eseményekkel kapcsolatban is beavaglottunk néhány forrást:

- Novák István egykori eperjesi püspök tragikus sorsa ismert az előző korszakokat bemutató kötetekből. A Szentszék segítségét elutasító és egyre mélyebbre süllyedő főpásztor 1932-ben drámai körülmények között bekövetkezett korai halála egy – részben a személyétől független történelmi változások miatt – kisiklott életutat zárt le.
- A társadalomban helyüket kereső görögkatolikusok törekvéseit illusztrálják azok a kérvények, melyek Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagságát sürgetik, illetve azok az iratok, melyek a két görögkatolikus püspök érdemeinek elismerésére vonatkoznak. A források betekintést engednek abba is, hogyan vélekedtek hazai és szentszéki egyházi vezetők, illetve a magyar politikai elit képviselői a két görögkatolikus püspökről.
- A trianoni békediktátum a máriapócsi kegyhely történetében is új fejezetet nyitott. Az addig nemzetközi jellegű zarándokhely, mely közös lelki otthona volt ruszinoknak, szlovákoknak, románok, magyaroknak, egyre inkább magyar jelleget kezdett öltetni. A Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetsége (MAGOSZ) kérvényt nyújtott be XI. Piusz pápához annak érdekében, hogy a máriapócsi monostort egyházjogilag függetlenítse a Csehszlovákiához és Romániához került bazilita rendházaktól. Ez a kezdeményezés is azt a célt szolgálta, hogy az egyetlen Magyarországon maradt bazilita

monostor és egyben a kegytemplom tulajdonosa kizárólag magyar egyházi hatóságok – konkrétan a hajdúdorogi megyéspüspök – irányítása alatt álljon.

- Az előző pontban említett MAGOSZ, a már évtizedes hagyományokkal rendelkező Vasvári Pál Kör, a görögkatolikus nők kongresszusa, a Katolikus Nagygyűlések görögkatolikus szekciója, valamint a Görög Katolikus Szemle a laikus görögkatolikus értelmiség szerveződésének megnyilvánulásai.
- Az előző kötetekből már ismertek Illés József jogtudósnak a rendszeres jelentései, melyekkel a Szentszéket évről-évre tájékoztatta a Munkácsi Egyházmegye és általában a régióbeli görögkatolikus helyzetéről. A terjedelmes és adatokkal ellátott jelentések a korszak értékes forrásai. A kötetbe beválogattuk Papp Antal érsek, apostoli kormányzó 1929-es és 1934-es ad limina jelentését is. Ezen dokumentumok a kormányzóság levéltárában se maradtak fenn, egyedüli példányaikat a Szentszék Államtitkárságának levéltára őrzi.
- Két forráscsoport az anyaország és az utódállamok területén élő egyházi közösségek sajátos kapcsolatát mutatják be. Diplomáciai és kormányzati iratok arról tanúskodnak, hogy a magyar kormány közlelő figyelte a Csehszlovákiához került Munkácsi Egyházmegye sorsát, különös tekintettel a püspök személyére. A Gebé Péter püspököt követő Sztojka Sándor tevékenységét a magyar kormányzat korszakunkban mindvégig figyelemmel követte. Egy másik dokumentumcsoport Szabó Endre, a máramarosszigeti görögkatolikus kormányzóság vikáriusa és Serédi hercegprímás levélváltását tartalmazza. A vikárius a hercegprímás segítségét kéri abban, hogy a XI. Piusz pápához benyújtott és egy önálló egyházmegye létrehozására irányuló kérvénye meghallgatásra találjon. A máramarosszigeti kormányzóságot a munkácsi, a hajdúdorogi és a stanislai egyházmegyék Romániához csatolt parókiáiból hozták létre. Tehát Magyarország hercegprímásának semmilyen joghatósága nem volt ebben a kérdésben, ami Serédi bíboros rövid válaszából egyértelműen kiolvasható. Ezt nyilvánvalóan tudta a vikárius is, mégis fontosnak tartotta (később is) az ügybe Magyarország hercegprímását is bekapcsolni, kinek joghatóságát az általa „triánoni békedelictumnak” nevezett békszerződés szüntette meg.
- Az 1938. november 2-án, tehát korszakunk végén megszületett első bécsi döntés egyházi szempontból is jelentős változást hozott. Görögkatolikus szempontból az Eperjesi és a Munkácsi

Egyházmegyék ismét Magyarországhoz került parókiáinak besorolása jelentett megoldandó problémát. Sőt, a döntés értelmében a Munkácsi Egyházmegye ungvári székhelye is visszatért Magyarországra. Ezáltal a területi rendezés mellett fontos személyi kérdésekről is dönteni kellett, hiszen a csehszlovák rezsim idején kinevezett Sztojka Sándor püspök nem élvezte a magyar kormányzat feltétlen bizalmát. Más okokból ugyan, de a Szentszék se ragaszkodott személyéhez. Ugyanezen hónapokban zajlott az új hajdúdorogi püspök kinevezésének folyamata is, ami újabb érdekes szempontokat vetett fel.

Rövidítések

AAV	Archivio Apostolico Vaticano
Arch. Nunz. Cecoslovacchia	Archivio della Nunziatura di Cecoslovacchia
Arch. Nunz. Ungh.	Archivio della Nunziatura di Ungheria
Arch. Nunz. Vienna	Archivio della Nunziatura di Vienna
EPL	Esztergomi Prímási Levéltár
é.n.	év nélkül
fasc.	fasciculus
fol.	folio
Források II/4/2. kötet	Véghseő Tamás–Katkó Márton Áron: <i>Források a magyar görögkatolikusok történetéhez, 1906-1912</i> , Nyíregyháza, 2019, Collectanea Athanasiana II. Textus/Fontes 4/2.
Források II/4/3. kötet	Véghseő Tamás–Katkó Márton Áron: <i>Források a magyar görögkatolikusok történetéhez, 1912-1916</i> , Nyíregyháza, 2019, Collectanea Athanasiana II. Textus/Fontes 4/3.
Források II/4/4. kötet	Véghseő Tamás: <i>Források a magyar görögkatolikusok történetéhez, 1917-1925</i> , Nyíregyháza, 2020, Collectanea Athanasiana II. Textus/Fontes 4/4.
GKPL	Görögkatolikus Püspöki Levéltár
h.n.	hely nélkül
ikt.sz.n.	iktatószám nélkül
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
Segr. Stato	Segreteria di Stato
S.RR.SS. AA.EE.SS.	Segreteria di Stato, Sezione per i Rapporti con gli Stati, Archivio Storico, Fondo Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari
VKM	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium

A dokumentumok jegyzéke

1. Khuen-Héderváry Sándor külügyminiszter-helyettes utasítása Balásy Antal szentszéki követségi titkárnak a Papp Antal kiutasítását követő csehszlovák-magyar jegyzékváltás tárgyában
Budapest, 1926. január 4. 49
- 1a. A külügyminiszter-helyettes utasításának melléklete: a csehszlovák kormány jegyzéke
Prága, 1925. szeptember 25. 49
- 1b. A külügyminiszter-helyettes utasításának melléklete: a magyar kormány jegyzéke
Budapest, 1926. január 4. 51
2. Illés József professzor jelentése XI. Piusz pápának a munkácsi és az eperjesi egyházmegyék helyzetéről
Róma, 1926. január 10. 52
3. A Keleti Kongregáció átirata Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a miskolci parókiának az apostoli kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Róma, 1926. január 26. 65
4. Khuen-Héderváry Sándor külügyminiszter-helyettes utasítás-fogalmazványa Balásy Antal szentszéki követségi titkárnak a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában
Budapest, 1926. február 1. 66
5. Khuen-Héderváry Sándor külügyminiszter-helyettes átirata Bethlen István miniszterelnöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában
Budapest, 1926. február 1. 69
6. Breyer István h. államtitkár átirata Bethlen István miniszterelnöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában
Budapest, 1926. február 4. 70
- 6a. Breyer államtitkár átiratának melléklete: Csernoch János hercegprímás átirata Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez
Esztergom, 1926. január 27. 71
7. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Giovanni Tacci bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a miskolci parókiának az apostoli kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Nyíregyháza, 1926. február 7. 72
8. Papp Antal érsek átirata Cesare Orsenigo budapesti nunciusnak a miskolci parókiának az apostoli kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Miskolc, 1926. február 10. 74
9. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához a miskolci parókiának az apostoli kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Budapest, 1926. február 11. 76
10. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érseknek a miskolci parókiának az apostoli kormányzóságba való átsorolása tárgyában

	<i>Budapest, 1926. február 13.</i>	77
11.	Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érseknek a miskolci parókiális templomban végzendő püspöki liturgiák tárgyában <i>Budapest, 1926. február 15.</i>	77
12.	Miklós István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában <i>Nyíregyháza, 1926. február 24.</i>	78
12a.	Miklós püspök átirat-fogalmazványa mellett elhelyezve: Bethlen István miniszterelnök átirata Miklós István hajdúdorogi püspöknek a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában <i>Budapest, 1922. szeptember 25.</i>	79
13.	Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciusnak a miskolci templomban Papp Antal érsek által végzendő püspöki liturgiák tárgyában <i>Róma, 1926. március 10.</i>	80
14.	Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Miklós István hajdúdorogi püspöknek a miskolci templomban Papp Antal érsek által végzendő püspöki liturgiák tárgyában <i>Budapest, 1926. március 16.</i>	81
15.	Miklós István hajdúdorogi püspök feljegyzése a miskolci templomban Papp Antal érsek által végzendő püspöki liturgiák tárgyában <i>Nyíregyháza, 1926. március 23.</i>	82
16.	Miniszterelnökségi feljegyzés és átirat-fogalmazványok a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában <i>Budapest, 1926. április 11.</i>	82
16a.	Átirat-fogalmazvány Siegescu József helynöknek, a magyarországi románok kormánybiztosának a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában <i>Budapest, 1926. április 11.</i>	84
16b.	Átirat-fogalmazvány Valeriu Traian Frențiu nagyváradi püspöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában <i>Budapest, 1926. április 11.</i>	85
16c.	Átirat-fogalmazvány Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában <i>Budapest, 1926. április 11.</i>	86
16d.	Átirat-fogalmazvány Walkó Lajos külügyminiszternek <i>Budapest, 1926. április 11.</i>	87
17.	Siegescu József helynök, kormánybiztos átirata Bethlen István miniszterelnökhöz a budapesti román görögkatolikusok egyházi beosztása tárgyában <i>Budapest, 1926. július 22.</i>	88
17a.	Siegescu József helynök, kormánybiztos átiratának melléklete: a kormánybiztos memoranduma Csernoch János hercegprímáshoz a budapesti román görögkatolikusok egyházi beosztása tárgyában <i>Budapest, 1926. április 7.</i>	89

- 17b. Mészáros János budapesti érseki helytartó jelentése Csernoch János hercegprímásnak a fővárosban élő román görögkatolikus hívek és Melles Emil parókus közötti konfliktus tárgyában
Budapest, 1926. április 27. 92
- 17c. Az esztergomi főegyházmegyei hatóság átirat-fogalmazványa Mészáros János budapesti érseki helytartónak a fővárosban élő román görögkatolikus hívek és Melles Emil parókus közötti konfliktus tárgyában
Budapest, 1926. május 2. 93
18. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érseknek Bottlik István református egyházkerületi gondnok beiktatása tárgyában
Budapest, 1926. augusztus 3. 94
- 18a. Orsenigo nuncius levelének melléklete: újsághír Bottlik István református egyházkerületi gondnok beiktatásáról
19. Papp Antal érsek jelentése Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz Bottlik István református egyházkerületi gondnok beiktatása tárgyában
Miskolc, 1926. augusztus 5. 95
20. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érseknek Bottlik István református egyházkerületi gondnok beiktatása tárgyában
Budapest, 1926. augusztus 6. 96
21. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Nyíregyháza, 1926. augusztus 24. 97
22. A Magyar Jövő tudósítása a görögkatolikus nők kongresszusáról
Budapest, 1926. október 5. 97
23. Miklósy István hajdúdorogi püspök magánlevél-fogalmazványa Bud János pénzügyminiszterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Nyíregyháza, 1926. október 29. 99
24. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1926. november 6. 100
- 24a. Klebelsberg miniszter átiratának melléklete: a miniszter átirata Szabolcs vármegye alispáni hivatalához a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1926. november 6. 100
- 24b. Klebelsberg miniszter átiratának melléklete: a miniszter átirata Steinecker István miniszteri tanácsoshoz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1926. november 6. 101
25. Miklósy István hajdúdorogi püspök magánlevél-fogalmazványa Steinecker István miniszteri tanácsoshoz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Nyíregyháza, 1926. november 10. 102

26. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Eger, 1926. december 4. 102
27. A Miskolci Apostoli Kormányzóság konzultori testületének felterjesztése Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatási miniszterhez Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagsága tárgyában
Miskolc, 1927. január 25. 103
- 27a. A felterjesztés melléklete: A Miskolci Apostoli Kormányzóság konzultori testületének kérvénye Horthy Miklós kormányzóhoz Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagsága tárgyában
Miskolc, 1927. január 25. 105
28. Pietro Gasparri bíboros-államtitkár utasítása Antonino Arata prágai nunciaturai ügyvivőnek Novák István egykori eperjesi püspök nyugdíja tárgyában
Róma, 1927. január 27. 108
- 28a. Gasparri államtitkár utasításának melléklete: Orsenigo budapesti nuncius jelentése Novák István egykori eperjesi püspök nyugdíja tárgyában
Budapest, 1926. november 25. 109
29. Spiry Elek sajópálfalai parókus felterjesztése Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Sajópálfala, 1927. január 31. 110
30. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a latin rítusra való áttérésük tárgyában
Sajóvámos, 1927. március 1. 117
31. Csernoch János hercegprímás átirata Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagsága tárgyában
Budapest, 1927. március 7. 118
32. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Eger, 1927. március 23. 119
33. Miklós István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Szmrecsányi Lajos egri érsekhez a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Nyíregyháza, 1927. április 15. 120
- 33a. Miklós István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa mellett elhelyezve: Jegyzőkönyv
Sajóvámos, 1914. január 3. 121
34. Legeza Pál egykori országgyűlési képviselő cikke a Pesti Naplóban a Hajdúdorogi Egyházmegye anyagi helyzetéről
Budapest, 1927. április 23. 123
35. Spiry Elek sajópálfalai parókus felterjesztése Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Sajópálfala, 1927. június 20. 124
36. Pesthy Pál igazságügyi miniszter átirata Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagsága tárgyában
Budapest, 1927. július 5. 125

37. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a latin rítusra való áttérésük tárgyában
Sajóvámos, 1927. szeptember 21. 127
38. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Szmrecsányi Lajos egri érsekhez a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1927. november 17. 131
39. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a latin rítusra való áttérésük tárgyában
Sajóvámos, 1927. december 8. 131
40. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1927. december 14. 133
41. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Nyíregyháza, 1928. január 23. 134
42. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Eger, 1928. január 30. 135
43. Szémán István pápai prelátus, általános helynök emlékirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz az apostoli kormányzóság helyzete tárgyában
Miskolc, 1928. február 2. 136
44. Szabó Endre máramarosszigeti paróchus, általános helynök felterjesztése Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a máramarosi parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában
Máramarossziget, 1928. február 5. 153
- 44a. Szabó Endre helynök felterjesztésének melléklete
45. Breyer István miniszteri tanácsos átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1928. február 9. 156
- 45a. Breyer miniszteri tanácsos átiratának melléklete: a vallás- és közoktatásügyi miniszter átirat-fogalmazványa Bencs Kálmán nyíregyházi polgármesterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
46. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Esztergom, 1928. február 16. 158
47. Breyer István miniszteri tanácsos átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1928. február 22. 159
- 47a. Breyer miniszteri tanácsos átiratának melléklete: a vallás- és közoktatásügyi miniszter átirat-tervezete Szabolcs és Ung közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék alispánjához a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1928. február 22. 159

48. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Szabó Endre máramarosszigeti paróchus, általános helynökhöz a máramarosi parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában
Esztergom, 1928. április 10. 161
49. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz Novák István püspök ügyében
Róma, 1928. május 8. 162
50. Pietro Gasparri bíboros-államtitkár utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye tárgyában (a román apostoli delegátusok joghatósága alá rendelt parókiák hivatalos dokumentumainak kikérése)
Róma, 1928. május 19. 163
51. Umberto Kaldewey budapesti nunciaturai ügyvivő átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye tárgyában (a román apostoli delegátusok joghatósága alá rendelt parókiák hivatalos dokumentumainak kikérése)
Budapest, 1928. május 23. 163
- 51a. Umberto Kaldewey budapesti nunciaturai ügyvivő átiratának melléklete: Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye a román apostoli delegátusok joghatósága alá rendelt parókiák hivatalos dokumentumai tárgyában
Balázsfalva, 1928. április 21. 164
52. Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz Serédi Jusztinián hercegprímásnak Novák István püspök ügyében
Budapest, 1928. május 29. 165
53. Breyer István vallás- és közoktatási minisztériumi h. államtitkár átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1928. június 6. 166
- 53a. Kivonat Nyíregyháza város képviselőtestületének rendkívüli közgyűlési jegyzőkönyvéből a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Nyíregyháza, 1928. május 21. 166
54. A Határszéli Újság beszámolója a Vasvári Pál Kör negyedszázados jubileumáról
1928. június 17. 169
55. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a román apostoli delegátusok joghatósága alá rendelt parókiák hivatalos dokumentumai tárgyában
Nyíregyháza, 1928. június 28. 171
56. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Pietro Ciriaci újonnan kinevezett prágai nunciushoz a munkácsi püspöki székből való elmozdítása tárgyában
Miskolc, 1928. július 8. 172
57. Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz jelentése Pietro Gasparri bíboros-államtitkárnak Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye tárgyában
Budapest, 1928. július 12. 176
- 57a. Orsenigo nunciushoz jelentésének melléklete: Miklósy István hajdúdorogi püspök válasza
Nyíregyháza, 1928. június 28. 176

58. Pietro Gasparri bíboros-államtitkár utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciusnak Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye tárgyában
Róma, 1928. július 28. 177
59. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Nyíregyháza, 1928. augusztus 8. 177
60. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek esztergomi taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1928. augusztus 8. 178
61. Serédi Jusztinián hercegprímás átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek esztergomi taníttatása tárgyában
Esztergom, 1928. augusztus 24. 180
62. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek esztergomi és budapesti taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1928. augusztus 28. 181
63. Breyer István vallás- és közoktatási minisztériumi h. államtitkár átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1928. szeptember 6. 182
64. Steinecker István miniszteri tanácsos magánlevele Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Véence, 1928. szeptember 14. 183
65. Véghseő Dániel hajdúböszörményi parókus felterjesztése Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1928. szeptember 14. 184
66. Répássy Miklós MAGOSZ-alelnök beszéde a Katolikus Nagygyűlésen
Budapest, 1928. október 6. 185
67. Szémán István pápai prelátus beszéde a Katolikus Nagygyűlésen
Budapest, 1928. október 6. 189
68. Steinecker István miniszteri tanácsos átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Budapest, 1928. október 20. 192
69. Hanauer István váci püspök felterjesztése Cesare Orsenigo budapesti nunciusnak a magyarországi rítusváltások tárgyában
Vác, 1928. október 20. 193
70. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a magyarországi rítusváltások tárgyában
Budapest, 1928. október 23. 194

71. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában
Nyíregyháza, 1928. november 9. 195
72. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának Hajdúdorogi Egyházmegye és a Miskolci Apostoli Kormányzóság statisztikai adatai tárgyában
Budapest, 1928. december 10. 196
- 72a. Orsenigo nuncius jelentésének melléklete: a két egyházkormányzati egység statisztikai adatai
73. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a magyarországi rítusváltások tárgyában
Róma, 1929. január 10. 198
74. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Hanauer István váci püspöknek a rítusváltoztatások tárgyában
Budapest, 1929. január 16. 199
75. Illés József professzor jelentése XI. Piusz pápának a munkácsi és az eperjesi egyházmegyék helyzetéről
Róma, 1929. március 200
76. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a latin rítusra való áttérésük tárgyában
Sajóvámos, 1929. március 15. 204
77. Gróh István főszerkesztő és Vécsey Aurél vezércikkei a Görögkatolikus Szemle első számában
Budapest, 1929. március 31. 206
78. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a rítusváltoztatások tárgyában
Nyíregyháza, 1929. április 4. 208
79. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a rítusváltoztatások tárgyában
Nyíregyháza, 1929. április 17. 210
80. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a rítusváltások tárgyában
Budapest, 1929. április 24. 210
81. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a rítusváltások tárgyában
Róma, 1929. május 1. 212
82. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a rítusváltoztatások tárgyában
Budapest, 1929. május 29. 213
83. Tiefenthaler József, a budai Szent Imre Kollégium igazgatójának átirata Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában
Budapest, 1929. június 1. 214
84. A Magyar Görög Katolikusok Országos Szövetségének felterjesztése XI. Piusz pápához a máriapócsi bazilita monostor függetlenítése tárgyában
Budapest, 1929. június 11. 215

85. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1929. június 14. 218
86. Szabó Endre máramarosszigeti paróchus, általános helynök felterjesztése Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a máramarosi parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában
Máramarossziget, 1929. június 28. 219
- 86a. Szabó Endre felterjesztésének melléklete: a vikáriátus kérvénye XI. Piusz pápához
87. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti és római taníttatása tárgyában
Budapest, 1929. július 29. 221
88. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Ernst Sándor, a Központi Papnevelő Intézet rektorának a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1929. augusztus 16. 222
89. Ernst Sándor, a Központi Papnevelő Intézet rektorának átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában
Budapest, 1929. augusztus 19. 223
90. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Ernst Sándor, a Központi Papnevelő Intézet rektorához a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1929. augusztus 27. 224
91. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1929. augusztus 27. 225
92. A Magyar Görög Katolikusok Országos Szövetségének felterjesztése Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a máriapócsi bazilita monostor függetlenítése tárgyában
Budapest, 1929. szeptember 5. 225
93. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Melles Emil budapesti görögkatolikus parókusnak a máriapócsi bazilita monostor függetlenítése tárgyában
Budapest, 1929. szeptember 7. 226
94. Madarász István vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsos átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek római taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1929. október 12. 227
95. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos külügyminiszternek a rutén püspökök római kongresszusáról
Róma, 1929. október 24. 227
96. Szuvák József véleménycikke a Görög Katolikus Szemlében
1929. november 17. 229

97. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Luigi Sincero bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek római taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1929. november 20. 230
98. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó ad limina-jelentése
Miskolc, 1929. december 10. 231
99. Ifj. Gróh István vezércikke a Görögkatolikus Szemle 1930. február 16. számában
Budapest, 1930. február 16. 250
100. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1930. február 18. 251
101. Dolhy Leontin máriapócsi házfőnök cikke a Görög Katolikus Szemlében
Budapest, 1930. március 2. 252
102. Umberto Kaldewey, budapesti nunciátúrai ügyvivő átirata Serédi Jusztinián hercegprímásnak Bedő, Battyonya és Kölcse parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában
Budapest, 1930. március 21. 255
103. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Umberto Kaldewey, budapesti nunciátúrai ügyvivőnek Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában
Róma, 1930. március 27. 256
- 103a. Sincero bíboros utasításának melléklete: kivonat Papp Antal ad limina jelentéséből
104. Umberto Kaldewey, budapesti nunciátúrai ügyvivő átirat-fogalmazványa Serédi Jusztinián hercegprímáshoz Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában
Budapest, 1930. április 7. 258
105. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz Battyonya, Bedő és Kölcse parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában
Esztergom, 1930. április 7. 259
106. Umberto Kaldewey, budapesti nunciátúrai ügyvivő jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában
Budapest, 1930. április 14. 259
107. Umberto Kaldewey, budapesti nunciátúrai ügyvivő jelentés-fogalmazványa Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában
Budapest, 1930. április 14. 260
108. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz Battyonya, Bedő és Kölcse parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában
Nyíregyháza, 1930. április 26. 261
109. Umberto Kaldewey, budapesti nunciátúrai ügyvivő jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában

- Budapest, 1930. április 28.* 262
- 109a. Kaldewey, budapesti nunciatúrai ügyvivő jelentés-fogalmazványának melléklete: Serédi hercegprímás válasza az ügyvivőnek Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában
Esztergom, 1930. április 21. 263
110. Umberto Kaldewey, budapesti nunciatúrai ügyvivő jelentés-fogalmazványa Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában
Budapest, 1930. április 28. 264
111. Siegescu József, a magyarországi románok kormánybiztosának jelentése Serédi Jusztinián hercegprímásnak a magyarországi román görögkatolikusokról
Budapest, 1930. június 13. 265
112. Részlet a Hajdúdorogi Egyházmegye szentszékének 1930. július 3-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből a görögkatolikus papnövendékek szegedi taníttatása tárgyában
Nyíregyháza, 1930. július 3. 280
113. Kánya Kálmán külügyminiszter-helyettes utasítása Somssich József szentszéki követnek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1930. július 5. 282
114. Darányi Kálmán miniszterelnökségi államtitkár átirat-fogalmazványa Walkó Lajos külügyminiszternek és Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1930. július 12. 284
115. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz Battonya, Bedő és Kölce egyházkormányzati besorolása tárgyában
Budapest, 1930. július 26. 286
116. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez Battonya, Bedő és Kölce egyházkormányzati besorolása tárgyában
Esztergom, 1930. augusztus 5. 287
117. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Bethlen István miniszterelnöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1930. augusztus 13. 288
118. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Walkó Lajos külügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1930. augusztus 13. 289
119. Bethlen István miniszterelnök átirata Walkó Lajos külügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1930. augusztus 13. 291
120. Amleto Cicognani, a Keleti Kongregáció asszessorjának átirata Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

- Róma, 1930. szeptember 16.* 292
- 120a. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Umberto Kaldwey, a budapesti nunciatúra ügyvivőjének jelentése Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának
Budapest, 1930. május 30. 295
- 120b. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Angelo Rotta, budapesti nuncius jelentése Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának
Budapest, 1930. május 31. 297
- 120c. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Teodoro Valfré di Bonzo bécsi nuncius dekrétuma
Bécs, 1919. május 10. 298
- 120d. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Serédi Jusztinián hercegprímás átirata Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának
Esztergom, 1930. május 24. 299
- 120e. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Vasile Suciu gyulafehérvár-fogarasi érsek-metropolita átirata Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának
Bukarest, 1930. június 23. 301
121. A Magyar Görög Katolikusok Országos Szövetségének átirata Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a máriapócsi bazilita monostor függetlenítése tárgyában
Budapest, 1930. szeptember 29. 303
122. Külügyminisztériumi pro memoria a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1930. október 8. 304
123. Miklós István hajdúdorogi püspök átirata a Magyar Görög Katolikusok Országos Szövetségéhez a máriapócsi bazilita monostor függetlenítése tárgyában
Nyíregyháza, 1930. október 16. 307
124. Walkó Lajos külügyminiszter utasítás-fogalmazványa Barcza György szentszéki követnek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1930. október 17. 307
125. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos külügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Róma, 1930. október 22. 309
126. Négy homrogi görögkatolikus hívő rítusváltoztatási kérelme Angelo Rotta budapesti nunciushoz
Homrogd, 1930. november 3. 310
127. Homrogi görögkatolikus hívek felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz néhány községbeli görögkatolikus hívő rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Homrogd, 1930. november 21. 312
128. A homrogi parókia kurátorainak felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz néhány községbeli görögkatolikus hívő rítusváltoztatási kérelme tárgyában

- Homrogd, 1930. december 8.* 313
129. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz néhány homrogdí görögkatolikus hívő rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Miskolc, 1931. január 8. 318
130. Illés József egyetemi tanár, MAGOSZ-elnök jelentése a kárpátaljai és az egyesült államokbeli görögkatolikusok helyzetéről
Roma, 1931. február 12. 319
- 130a. Illés József jelentésének melléklete: a Russzkiej Vesztnik című lap néhány cikkének olasz fordítása
131. Gulyás István sajtóvámosi római katolikus lelkész felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a sajtóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Sajtóvámos, 1931. március 14. 327
132. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Szmrecsányi Lajos egri érsekhez és Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a sajtóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1931. március 24. 329
133. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirata Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárhoz a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Róma, 1931. április 30. 330
- 133a. Sincero bíboros átiratának melléklete: Serédi hercegprímás átirata Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának
Esztergom, 1930. október 27. 332
- 133b. Sincero bíboros átiratának melléklete: Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirata Suciú érsek-metropolitához
Róma, 1930. október 23. 333
- 133c. Sincero bíboros átiratának melléklete: Suciú érsek-metropolita átirata Sincero bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához
Balázsfalva, 1931. március 2. 334
134. Demkó Sándor sajtópálfalai görögkatolikus parókus felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a sajtóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Sajtópálfala, 1931. május 2. 337
- 134a. A felterjesztés olasz nyelvű összefoglalása
135. Khuen-Héderváry Sándor, a külügyminiszter állandó helyettesének követutasítása Barcza György szentszéki követhoz a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában
Budapest, 1931. május 10. 342
136. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a sajtóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Eger, 1931. május 28. 344
137. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Róma, 1931. július 10. 346

138. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1931. július 17. 348
139. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1931. július 24. 349
140. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1931. július 30. 351
141. Barcza György szentszéki követ magánlevél-fogalmazványa Apor Gábor követségi tanácsoshoz, a külügyminisztérium politikai osztályának vezetőjéhez a munkácsi püspökség betöltése tárgyában
Róma 1931. szeptember 12. 353
142. Barcza György szentszéki követ magánlevél-fogalmazványa Apor Gábor követségi tanácsos, a külügyminisztérium politikai osztályának vezetőjéhez a munkácsi püspökség betöltése tárgyában
Róma 1931. szeptember 25. 354
143. A MAGOSZ közleménye a Görög Katolikus Szemlében a Katolikus Nagygyűlés keretében tervezett görögkatolikus szakosztályülésről
Budapest, 1931. szeptember 27. 355
144. Barcza György szentszéki követ magánlevél-fogalmazványa Csiszárík János püspök, rendkívüli követ és meghatalmazott miniszternek a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában
Róma, 1931. október 9. 356
145. Szántay-Szémán István közleménye a Görög Katolikus Szemlében a Katolikus Nagygyűlés keretében tervezett és elmaradt görögkatolikus szakosztályülésről
Budapest, 1931. október 18. 357
146. A szentszéki magyar követség memoranduma a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában
Róma, 1931. november 14 358
147. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos külügyminiszternek a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában
Róma, 1931. november 27. 359
148. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos külügyminiszternek a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában
Róma, 1931. december 5. 360
149. Ernszt Sándor vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Károlyi Gyula miniszterelnöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1931. december 16. 360
150. A Görög Katolikus Szemle vezércikke a Miskolci Apostoli Kormányzóságról
Budapest, 1932. április 10. 362

151. A Magyarországon „Szabolcsi” név alatt megjelent cikk a Miskolci Apostoli Kormányzóságról
Budapest, 1932. február 4. 363
152. Szántay-Szémán István általános helynök olvasói levele a Magyarországon „Szabolcsi” név alatt megjelent cikkkel kapcsolatban
Budapest, 1932. február 14. 366
153. A Görög Katolikus Szemle reakciója a Magyarországon „Szabolcsi” név alatt megjelent cikkre
Budapest, 1932. február 21. 368
154. Oláh István vezércikke a Görög Katolikus Szemlében a Magyarországon „Szabolcsi” név alatt megjelent cikk kapcsán
Budapest, 1932. március 6. 371
155. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos külügyminiszternek Sztojka Sándor munkácsi püspökké való kinevezése tárgyában
Róma, 1932. május 8. 373
156. Barcza György szentszéki követ jelentése Puky Endre külügyminiszternek Sztojka Sándor munkácsi püspök római látogatásáról
Róma, 1932. november 22. 374
157. Darányi Kálmán miniszterelnökségi államtitkár átirata Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1933. január 28 376
158. Hóman Bálint vallás- és közoktatási miniszter átirata Kánya Kálmán külügyminiszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1933. február 3. 379
159. Khuen-Héderváry Sándor, a külügyminiszter állandó helyettesének átirat-fogalmazványa Hóman Bálint vallás- és közoktatási miniszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1933. február 3. 380
160. Khuen-Héderváry Sándor, a külügyminiszter állandó helyettesének utasítás-fogalmazványa Barcza György szentszéki követnek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1933. február 3. 381
161. Illés József egyetemi tanár, MAGOSZ-elnök jelentése a kárpátaljai és az egyesült államokbeli görögkatolikusok helyzetéről
Róma, 1933. április 25. 381
162. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirata Eugeni Pacelli bíboros-államtitkárhoz a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Róma, 1933. július 8. 385
- 162a. Sincero bíboros átiratának melléklete: Dolci nuncius jelentése Sincero bíborosnak a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Bukarest, 1933. január 30. 387

163. Serédi Jusztinián hercegprímás levél-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek húsz éves püspöki jubileuma alkalmából
Esztergom, 1933. október 12. 389
164. Miklósy István hajdúdorogi püspök levele Serédi Jusztinián hercegprímásnak húsz éves püspöki jubileuma alkalmából
Nyíregyháza, 1933. október 24. 389
165. Valerio Valeri bukaresti nuncius jelentése Giuseppe Pizzardo érseknek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Bukarest, 1934. február 19. 390
166. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átírata Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Róma, 1934. március 20. 392
- 166a. Sincero bíboros átíratának melléklete: a bíboros utasítása Valeri bukaresti nunciusnak a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Róma, 1934. január 26. 393
- 166b. Sincero bíboros átíratának melléklete: Valeri bukaresti nuncius jelentése Sincero bíborosnak a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Bukarest, 1934. február 9. 394
167. A Keleti Kongregáció dekrétuma a 67 Romániához csatolt Hajdúdorogi Egyházmegyes parókia besorolásáról
Róma, 1934. április 9. 396
168. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusnak a Hajdúdorogi Egyházmegye Romániához csatolt parókiái tárgyában
Róma, 1934. május 24. 399
169. Angelo Rotta budapesti nuncius átírat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a Hajdúdorogi Egyházmegye Romániához csatolt parókiái tárgyában
Róma, 1934. május 29. 400
170. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Sátoraljaújhegy, 1934. június 22. 401
171. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a Hajdúdorogi Egyházmegye Romániához csatolt parókiái tárgyában
Róma, 1934. június 25. 402
172. Angelo Rotta budapesti nuncius átírat-fogalmazványa Vécsey Aurél helynöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Budapest, 1934. június 27. 403
173. Angelo Rotta budapesti nuncius átírat-fogalmazványa Vécsey Aurél helynöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Budapest, 1934. július 9. 404

- 173a. Tarcali hívek rítusváltoztatási kérelmei
174. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklós István hajdúdorogi püspöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Budapest, 1934. július 11. 409
175. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Sátoraljaújhegy, 1934. július 14. 410
- 175a. Vécsey helynök felterjesztésének melléklete: Braun László tarcali plébános jelentése a helynöknek
Tarcal, 1934. június 15. 415
176. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklós István hajdúdorogi püspöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Budapest, 1934. július 30. 416
177. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Sátoraljaújhegy, 1934. augusztus 1. 416
178. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Sátoraljaújhegy, 1934. augusztus 1. 417
- 178a. Kimutatás a felekezetenkívülivé vált tarcali görögkatolikusokról
179. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Eger, 1934. augusztus 18. 419
180. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Sátoraljaújhegy, 1934. szeptember 5. 421
181. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Budapest, 1934. szeptember 27. 422
- 181a. Pro memoria a tarcali és sajjóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelméről
182. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirata Miklós István hajdúdorogi püspöknek a tarcali és sajjóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Róma, 1934. november 20. 427
183. Serédi Jusztinián hercegprímás átirata Luigi Sincero bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Róma, 1934. november 24. 427
184. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció szubsztitutusának a tarcali és a sajjóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában
Budapest, 1934. december 6. 428
- 184a. Sajjóvámosi hívek kérvénye XI. Piusz pápához
185. A Miskolci Apostoli Kormányzóság 1934. évi ad limina-jelentése

- Róma, 1934. december 12.* 431
186. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Róma, 1934. december 14. 448
187. Miklós István hajdúdorogi püspök átirata Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Nyíregyháza, 1934. december 14. 449
188. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Eger, 1934. december 18. 450
189. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1934. december 20. 451
190. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Róma, 1934. december 21. 452
191. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Szmrecsányi Lajos egri érseknek a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1934. december 21. 452
192. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Eger, 1934. december 22. 453
193. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Payer Ferenc kassai általános helynöknek a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1934. december 22. 454
194. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1934. december 22. 455
195. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a rítusváltoztatást kérő családok tárgyában
Sajóvámos, 1934. december 28. 456
196. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Szmrecsányi Lajos egri érseknek a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. január 2. 458
197. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. január 2. 459
198. Miklós István hajdúdorogi püspök átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

- Nyíregyháza, 1935. január 8.* 460
199. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Nyíregyháza, 1935. január 8. 461
200. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. január 17. 464
201. Luttor Ferenc, a Keleti Kongregáció konzultorának átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. január 21. 466
202. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. január 22. 469
203. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. február 2. 470
- 203a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Szmrecsányi Lajos egeri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Eger, 1935. január 29. 470
204. Páyer Ferenc kassai általános helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Sátoraljaújhegy, 1935. február 4. 472
205. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Róma, 1935. február 16. 473
206. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. február 23. 475
207. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Szmrecsányi Lajos egeri érseknek a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. február 23. 477
208. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Páyer Ferenc kassai általános helynöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. február 23. 478
209. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajobámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Budapest, 1935. február 25. 479

210. Páyer Ferenc kassai általános helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában
Sátoraljaiújhegy, 1935. március 12. 480
- 210a. Payer helynök átiratának melléklete: Fenczik Nikon hegyaljai görögkatolikus esperes átirata Vécsey Aurél kassai irodaigazgatónak a tarcali iskolában zajló hitoktatás tárgyában
Sárosputak, 1934. október 4. 482
- 210b. Páyer helynök átiratának melléklete: Vécsey Aurél kassai irodaigazgató átirata Páyer Ferenc kassai általános helynöknek a tarcali iskolában zajló hitoktatás tárgyában
Sátoraljaiújhegy, 1935. március 11. 482
- 210c. Payer helynök átiratának melléklete: kimutatás Zemplén és Abaúj vármegyék görögkatolikus közösségeiről
211. A Magyarság tudósítása az ifj. Gróh István képviselőjelölt elleni hatósági fellépésről
1935. március 13. 488
212. Gróh István vezércikke és nyílt levele a Görög Katolikus Szemlében fia, ifj. Gróh István képviselőjelölt jogainak megsértéséről
Budapest, 1935. március 17. 489
213. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a Hajdúdorogi Egyházmegye gazdálkodása tárgyában
Budapest, 1935. március 25. 491
- 213a. Rotta nuncius átiratának melléklete: Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirata a keleti katolikus egyházmegyék gazdálkodása tárgyában
Róma, 1935. március 22. 492
214. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Angelo Rotta budapesti nuncius hoz a Hajdúdorogi Egyházmegye gazdálkodása tárgyában
Esztergom, 1935. április 2. 493
215. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a Hajdúdorogi Egyházmegye gazdálkodása tárgyában
Budapest, 1935. április 6. 495
216. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a Nagyváradi és a Munkácsi Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiái tárgyában
Róma, 1935. június 4. 496
217. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a Nagyváradi és a Munkácsi Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiái tárgyában
Budapest, 1935. június 11. 497
218. A Rákospalota-Ujpest-Pestújhelyi Görögkatolikus Egyházközség Előkészítő Bizottságának felterjesztése a Keleti Kongregációhoz egy új görögkatolikus parókia felállítása tárgyában
Rákospalota, 1935. július 3. 499
219. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a Nagyváradi és a Munkácsi Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiái tárgyában

- Róma, 1935. július 8.* 501
220. Angelo Rotta budapesti nuncius dekrétuma az 1919-ben a nagyváradai görögkatolikus püspök joghatósága alá besorolt, de 1920 után Magyarországon maradt hajdúdorogi egyházmegyés parókiák tárgyában
Budapest, 1935. július 17. 502
221. Angelo Rotta budapesti nuncius dekrétuma a Nagyváradai és a Lugosi Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiái (Bedő és Battonya) tárgyában
Budapest, 1935. július 17. 503
222. Angelo Rotta budapesti nuncius dekrétuma a Szamosújvári Egyházmegye Magyarországon maradt parókiája (Kölcse) tárgyában
Budapest, 1935. július 17. 504
223. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal miskolci apostoli kormányzónak Kölcse besorolása tárgyában
Budapest, 1935. július 18. 504
224. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek az 1919-ben a nagyváradai görögkatolikus püspök joghatósága alá besorolt, de 1920 után Magyarországon maradt hajdúdorogi egyházmegyés parókiák tárgyában
Budapest, 1935. július 18. 505
225. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a Nagyváradai és a Munkácsi Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiái tárgyában
Budapest, 1935. július 19. 505
226. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció szubsztitutusának a pestkörnyéki görögkatolikusok kérvénye tárgyában
Budapest, 1935. augusztus 3. 507
- 226a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Hanauer István váci püspök átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikus hívek kérelme tárgyában
Vác, 1935. július 23. 508
227. Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció szubsztitutusának utasítás-fogalmazványa Angelo Rotta budapesti nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikusok kérvénye tárgyában
Róma, 1935. október 15. 510
228. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Kánya Kálmán külügyminiszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1936. február 28. 510
229. Külügyminisztériumi Pro domo a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1936. február 28. 511
230. Kánya Kálmán külügyminiszter utasítás-fogalmazványa Barcza György szentszéki követnek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1936. február 28. 513

231. Barcza György szentszéki követ jelentése Kánya Kálmán külügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Róma, 1936. április 9. 513
232. Barcza György szentszéki követ jelentése Kánya Kálmán külügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Róma, 1936. április 23. 514
233. Amleto Cicognani, washingtoni apostoli delegátus jelentése Giuseppe Cesarininek, a Keleti Kongregáció asszessorának Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában
Washington, 1936. április 30. 515
- 233a. Cicognani apostoli delegátus jelentésének mellélete: Takács Bazil, az Egyesült Államokban élő görögkatolikusok püspökének átirata a Keleti Kongregációhoz Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában
1936. április 23. 516
234. Kánya Kálmán külügyminiszter átirat-fogalmazványa Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1936. május 11. 519
235. Giulio Cesarini, a Keleti Kongregáció asszessorának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában
Róma, 1936. május 14. 520
236. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Giulio Cesarini, a Keleti Kongregáció asszessorának Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában
Budapest, 1936. május 20. 520
237. Giulio Cesarini, a Keleti Kongregáció asszessorának utasítás-fogalmazványa Amleto Cicognani, washingtoni apostoli delegátusnak Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában
1936. május 25. 522
238. Szántay-Szémán István bocsánatkérése a Keleti Egyházban
Miskolc, 1936. június 1. 522
239. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Kánya Kálmán külügyminiszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában
Budapest, 1936. július 3. 523
240. A Pesti Hírlap cikke a pestkörnyéki görögkatolikusok szervezkedéséről
Budapest, 1936. szeptember 13. 524
241. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában
Budapest, 1937. február 12. 526

- 241a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: A Miskolci Apostoli Kormányzóság konzultorainak felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában
Miskolc, 1937. február 4. 528
242. Luttor Ferenc, a szentszéki magyar követség tanácsosának átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában
Róma, 1937. február 14. 529
243. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Luttor Ferenc, a szentszéki magyar követség tanácsosának Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában
[Budapest] 1937. február 17. 530
244. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában
Róma, 1937. március 11. 531
245. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában
Budapest, 1937. március 20. 532
246. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának feljegyzése Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában
Vatikánváros Állam, 1937. április 3. 533
247. Angelo Rotta budapesti nuncius levele Papp Antal érseknek jubileumi köszöntése tárgyában
Budapest, 1937. április 26. 535
248. Papp Antal érsek köszönőlevele Angelo Rotta budapesti nunciushoz jubileumi köszöntése tárgyában
Miskolc, 1937. április 29. 535
249. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregációja titkárának Papp Antal jubileumi köszöntése tárgyában
Budapest, 1937. május 3. 536
250. Pestkörnyéki görögkatolikus hívek kérvénye XI. Piusz pápához egy új görögkatolikus parókia alapítása tárgyában
Rákospalota, 1937. május 3. 537
251. A Keleti Kongregáció feljegyzése a pestkörnyéki görögkatolikusok kérelme tárgyában
Vatikánváros Állam, 1937. május 26. 541
252. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítás-fogalmazványa Angelo Rotta budapesti nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Róma, 1937. június 4. 541
253. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Budapest, 1937. augusztus 23. 542

- 253a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Rotta nuncius átirata Hanauer István váci püspökhöz a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Budapest, 1937. június 21. 543
- 253b. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Hanauer váci püspök átirata Rotta nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Vác, 1937. augusztus 17. 544
254. A Keleti Kongregáció döntése a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
[Róma,] 1937. szeptember 1. 546
255. Giuseppe Cesarini, a Keleti Kongregáció asszesszorának átirat-fogalmazványa Serédi Jusztinián bíboros, esztergomi érsekhez a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Róma, 1937. szeptember 11. 546
256. Bányay Jenő nagyprépost távirata a budapesti nunciaturának Miklósy István hajdúdorogi püspök haláláról
Nyíregyháza, 1937. október 29. 547
257. Umberto Kaldewey, a budapesti nunciatura ügyvivőjének távirat-fogalmazványa Bányay Jenő káptalani helynöknek Miklósy István hajdúdorogi püspök elhunytá alkalmából
Budapest, 1937. október 29. 547
258. Umberto Kaldewey, a budapesti nunciatura ügyvivőjének távirat-fogalmazványa Bányay Jenő káptalani helynöknek Miklósy István hajdúdorogi püspök temetése tárgyában
Budapest, 1937. október 29. 547
259. A Nyírvidék vezércikke Miklósy István haláláról
Nyíregyháza, 1937. október 30. 548
260. Serédi Jusztinián bíboros, esztergomi érsek átirata Giuseppe Cesarini, a Keleti Kongregáció asszesszorához a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Esztergom, 1937. november 1. 552
261. Bányay Jenő nagyprépost átirata Angelo Rotta budapesti nunciatusnak káptalani helynöké történt megválasztása tárgyában
Nyíregyháza, 1937. november 4. 554
262. A Nyírvidék tudósítása Miklósy István temetéséről
Nyíregyháza, 1937. november 4. 554
263. Figula János jezsuita levele Umberto Kaldewey budapesti nunciaturai ügyvivőnek Szántay-Szémán István esetleges püspöki kinevezése tárgyában
Budapest, 1937. november 4. 561
264. Giulio Barbeta, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja munkatársának átirata a Keleti Kongregációnak Miklósy István hajdúdorogi püspök utódlása tárgyában
Vatikánváros Állam, 1937. november 6. 562
265. Amleto Cicognani washingtoni apostoli delegátus jelentése Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregációnak titkárának Miklósy István hajdúdorogi püspök utódlása tárgyában

- Washington, 1937. november 6.* 562
266. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Szmrecsányi Lajos egri érseknek a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Budapest, 1937. november 17. 564
267. Matolcsy Mátyás kisczardapárti képviselő parlamenti interpellációja Darányi Kálmán földművelési miniszterhez a birtokpolitikai döntések nemzetiségi vonatkozásairól
Budapest, 1937. november 17. 565
268. Czapik Gyula kanonok jelentése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Budapest, 1937. november 20. 566
269. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának feljegyzése a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Róma, 1937. november 20. 568
270. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirat-fogalmazványa Giuseppe Pizzardo érseknek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Vatikánváros, 1937. november 22. 569
- 270a. Tisserant bíboros átiratának melléklete: Girolamo Gotti bíboros, a Propaganda Fide Kongregáció titkárának átírata Pietro Gasparri bíboros-államtitkárnak a Hajdúdorogi Egyházmegye liturgikus nyelve tárgyában
Róma, 1915. november 28. 570
271. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Vatikánváros, 1937. november 22. 571
272. A Keleti Kongregáció döntése a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
[Vatikánváros Allam,] 1937. november 24. 572
273. Szmrecsányi Lajos egri érsek átírata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Eger, 1937. november 30. 573
274. Giuseppe Pizzardo érsek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Vatikánváros, 1937. december 3. 575
- 274a. Pizzardo titkár utasításának melléklete: Magyarország szentszéki követének jegyzéke
Róma, 1937. november 6. 575
275. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirat-fogalmazványa Serédi Jusztinián bíboros, esztergomi érsekhez a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Vatikánváros Allam, 1937. december 3. 576
276. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirat-fogalmazványa Angelo Rotta budapesti nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Vatikánváros Allam, 1937. december 3. 577

277. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Giuseppe Pizzardo érsek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában
Budapest, 1937. december 6. 577
278. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában
Budapest, 1937. december 6. 579
279. Prodán János vezércikke a Görögkatolikus Szemlében Matolcsy Mátyás országgyűlési képviselő felszólalásával kapcsolatban
1937. december 12. 579
280. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Shvoy Lajos székesfehérvári megyéspüspökhöz a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában
Budapest, 1937. december 13. 582
281. A külügyminisztérium által Angelo Rotta budapesti nunciusnak átnyújtott jegyzék a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában
Budapest, 1937. december 17. 582
282. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárhoz a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában
Budapest, 1937. december 23. 583
283. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában
Budapest, 1937. december 23. 586
284. Budaváry László vezércikke a Görögkatolikus Szemlében Matolcsy Mátyás képviselő sértő megjegyzéséről
Budapest, 1937. december 25. 587
285. „Caesareus” vezércikke a Görögkatolikus Szemlében Matolcsy Mátyás országgyűlési képviselő felszólalásával kapcsolatban
1938. január 9. 592
286. Giuseppe Casari szervita szerzetes, a budapesti nunciatura titkárának feljegyzése Angelo Rotta nunciusnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Budapest, 1938. január 11. 596
287. Giuseppe Cesarini, a Keleti Kongregáció asszesszorának átirat-fogalmazványa Giovanni Battista Montini, az Államtitkárság szubsztitutusához Takács Bazil püspök elmozdítása tárgyában
Vatikánváros Állam, 1938. január 18. 598
288. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Budapest, 1938. január 19. 599
289. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Budapest, 1938. január 19. 599
290. Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában

- Vatikánváros, 1938. január 21.* 602
291. A Görögkatolikus Szemle tudósítása a Hajdúdorogon létesítendő bazilissza monostorról
1938. január 23. 603
292. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában
Budapest, 1938. január 31. 604
- 292a. A jelentés melléklete: a Males Anna által Takács Bazil püspök ellen indított per dokumentumai
293. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átírata Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Miskolc, 1938. február 2. 607
294. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció asszessorának a magyarországi rítusváltások tárgyában
Budapest, 1938. február 4. 610
295. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Budapest, 1938. február 4. 612
- 295a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Hanauer váci püspök átírata a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Vác, 1938. február 4. 613
296. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átírata Domenico Tardini érseknek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Vatikánváros, 1938. február 14. 615
297. Domenico Tardini érsek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának átírat-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Vatikánváros, 1938. február 24. 616
298. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusnak Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Vatikánváros, 1938. március 1. 617
299. A Keleti Kongregáció döntése a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
[Vatikánváros] 1938. március 3. 618
300. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusnak a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Vatikánváros, 1938. március 7. 618

301. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Bányay Jenő hajdúdorogi káptalani helynöknek Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Budapest, 1938. március 11. 619
302. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Hanauer István váci püspöknek a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Budapest, 1938. március 12. 620
303. Amleto Cicognani, washingtoni apostoli delegátus jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Takács Bazil püspök elmozdítása és Dudás Miklós püspöki kinevezése tárgyában
Washington, 1938. március 19. 621
- 303a. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: Konstantin Bohacsevszkij érsek, az egyesült államokbeli ukrán görögkatolikusok exarchájának információi Takács Bazil püspök elmozdításával és Dudás Miklós püspöki kinevezésével kapcsolatban
Philadelphia, 1938. január 27. 623
- 303b. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: Procopius Neuzil bencés apát levele George Casey, a Chicagai Főegyházmegye általános helynökéhez Takács Bazil püspök ügyében
Lisiel, Ill., 1938. február 18. 624
- 303c. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: a püspökjelöltek kánoni vizsgálatok használt kérdőív; 303d. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: Sylvester Zuraweckij, a chicagoi ukrán görögkatolikus parókia lelkészének válaszai a kánoni vizsgálat kérdéseire
Chicago, 1938. február 22. 626
- 303e. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: Procopius Neuzil bencés apát válaszai a kánoni vizsgálat kérdéseire
Chicago, 1938. február 18. 627
304. A Hajdúdorogi Káptalan döntése Miskolcnak a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Nyíregyháza, 1938. április 1. 628
305. Az Új Nemzedék rövidhíre a Pestvidéki görögkatolikus szórvány tárgyában
Budapest, 1938. április 2. 629
306. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak Kánya Kálmán külügyminiszternek a Keleti Kongregációval szemben megfogalmazott vádjáról
Budapest, 1938. április 12. 630
- 306a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Kánya külügyminiszter átirata a budapesti nunciaturához
Budapest, 1938. április 5. 631
307. Bányay Jenő hajdúdorogi káptalani helynök átirata Angelo Rotta budapesti nunciusnak Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában
Nyíregyháza, 1938. április 21. 632
308. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában

- Budapest, 1938. május 2.* 633
309. Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz Kánya Kálmán külügyminiszternek a Keleti Kongregációval szemben megfogalmazott vádjáról
Vatikánváros, 1938. június 25. 634
310. Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció asszessorának átírata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
Vatikánváros, 1938. június 25. 635
311. Angelo Rotta budapesti nuncius átírata Subik Károly egri irodaigazgatóhoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
Budapest, 1938. június 30. 635
312. Füstös Pál diósgyőri plébános magánlevele Subik Károly irodaigazgatóhoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
Diósgyőr, 1938. július 8. 636
313. Subik Károly egri irodaigazgató felirata Szmrecsányi Lajos egri érsekhez a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
Eger, 1938. július 9. 638
314. Subik Károly egri irodaigazgató felirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
H.n., é.n. [Eger, 1938. július 9.] 639
315. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Budapest, 1938. július 9. 640
- 315a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Hanauer váci püspök átírata a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Vác, 1938. július 4. 641
- 315b. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Jócsák Máté bazilita házfőnök jelentése a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátásáról
Máriapócs, 1938. június 20. 642
316. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Giuseppe Cesarini, a Keleti Kongregáció tisztségviselőjéhez a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
Budapest, 1938. július 14. 643
317. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
Róma, 1938. július 19. 644
318. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában
Vatikánváros Allam, 1938. július 20. 645
319. Pestkörnyéki görögkatolikusok kérvénye a Keleti Kongregációhoz a szórvány lelkipásztori ellátása tárgyában
Rákospalota, 1938. július 646
320. Angelo Rotta budapesti nuncius átírat-fogalmazványa Papp Antal érsek, apostoli kormányzóhoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

- Budapest, 1938. július 23.* 648
321. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
Miskolc, 1938. augusztus 8. 648
322. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában
Budapest, 1938. augusztus 13. 651
323. Giovanni Rosso, a Keleti Kongregáció szubsztitutusának átirata Dionisio Tkacukhoz, a bazilita rend generálásához Dudás Miklós püspöki kinevezése tárgyában
Vatikánváros Allam, 1938. szeptember 29. 652
324. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Vatikánváros, 1938. november 4. 653
- 324a. Tisserant bíboros utasításának melléklete: A Keleti Kongregáció átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz
Vatikánváros, 1938. november 4. 653
325. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Budapest, 1938. november 8. 655
326. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirata Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Vatikánváros, 1938. november 10. 656
327. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Miskolc, 1938. november 12. 658
328. Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár utasítás-fogalmazványa Saverio Ritter prágai nunciushoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Vatikánváros, 1938. november 15. 660
329. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érsek, apostoli kormányzóhoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Budapest, 1938. november 15. 661
330. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Budapest, 1938. november 15. 662
331. Dionisio Tkacuk, a bazilita rend generálásának átirata Eugenio Tisserant bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához Dudás Miklós püspöki kinevezése tárgyában
Róma, 1938. november 15. 664

332. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusnak a bécsi döntés egyházügyi tárgyalásai tárgyában
Vatikánváros, 1938. november 17. 667
333. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átírata Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a bécsi döntés egyházügyi tárgyalásai tárgyában
Vatikánváros, 1938. november 18. 669
334. Luttor Ferenc, a szentszéki magyar követség egyházi tanácsosának átírata a Keleti Kongregációhoz Szántay-Szémán István, pápai prelátusnak a magyarországi uniós mozgalomról szóló jelentése tárgyában
Róma, 1938. november 19. 670
- 334a. Szántay-Szémán István, pápai prelátus jelentése a magyarországi uniós mozgalomról
Miskolc, 1938. november 12. 670
335. Angelo Rotta budapesti nuncius átírat-fogalmazványa Papp Antal érsek, apostoli kormányzóhoz a bécsi döntés egyházügyi tárgyalásai tárgyában
Budapest, 1938. november 21. 673
336. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átírata Alojzie Stepinac zágrábi érsekhez Dudás Miklós püspöki kinevezése tárgyában
Vatikánváros Állam, 1938. november 21. 674
337. Dudás Miklós bazilita írásos jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak az egyesült államokbeli missziójának tapasztalatairól, a Hajdúdorogi Egyházmegyében és a Miskolci Apostoli Kormányzóságban használatos liturgikus nyelvről, a Budapest-környéki görögkatolikus szörványról és a latinizáció jelenségéről
Róma, 1938. november 21. 674
338. Angelo Rotta budapesti nuncius átírat-fogalmazványa Sztojka Sándor munkácsi püspöknek a bécsi döntés egyházügyi tárgyalásai tárgyában
Budapest, 1938. november 25. 677
- 338a. Rotta nuncius átíratának melléklete: A Keleti Kongregáció dekrétuma
Róma, 1938. november 15. 678
339. Alojzie Stepinac zágrábi érsek átírata Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárához Dudás Miklós püspöki kinevezése tárgyában
Zágráb, 1938. november 25. 679
340. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusnak a bécsi döntés egyházügyi tárgyalásai tárgyában
Vatikánváros, 1938. november 28. 680
- 340a. Tisserant bíboros utasításának melléklete: A Keleti Kongregáció átírata Serédi hercegprímáshoz
Vatikánváros, 1938. november 28. 681
341. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a bécsi döntés egyházügyi tárgyalásai tárgyában
Vatikánváros, 1938. november 28. 683

342. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Budapest, 1938. december 13. 684
- 342a. Rotta nuncius átiratának mellélete: Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában
Miskolc, 1938. december 7. 684

**1. Khuen-Héderváry Sándor külügyminiszter-helyettes utasítása
Balásy Antal szentszéki követségi titkárnak a Papp Antal
kiutasítását követő csehszlovák-magyar jegyzékváltás tárgyában**

Budapest, 1926. január 4.

MNL OL K 105 L-3-g 422Res.Pol./1926. Tisztázat.

Titkos

422/Res. Pol.

Papp Antal c. érsek Csehszlovákiából való kiutasítása.

2 mell.

Budapest, 1926. jan. 4.

Magyar Követség a Szent Széknél

Érk.: 1926 február hó 12-én

119. szám Pol. 2 drb melléklet

Nagyságos Balásy Antal köv. titkár Urnak,

Róma.

M. évi október hó 12-én kelt 389/res. sz. rendeletem¹ kapcsán másolatban tudomásul megküldöm Nagyságodnak a csehszlovák külügyminiszterium Papp érsek kiutasítása miatt emelt tiltakozásunkra vonatkozó jegyzéket és az erre adott végleges válaszungkat.

A miniszter helyett:

Khuen-Héderváry

Tudomásul a.a. Bly II/4

**1a. A külügyminiszter-helyettes utasításának melléklete: a
csehszlovák kormány jegyzéke**

Prága, 1925. szeptember 25.

MNL OL K 105 L-3-g 422Res.Pol./1926. Másolat.

Melléklet az 1925. évi 148/pol. számú jelentéshez.

No 151.529/25/II/1.

A la Légation de Hongrie à Praha.

Le Ministère des Affaires Etrangères a l'honneur d'accuser réception de la Note de 20 courant, No 579 res., par laquelle la Légation Royale de Hongrie proteste catégoriquement, auprès du Gouvernement tchécoslovaque, contre le procédé des autorités tchécoslovaques qui ont expulsé Monsignore l'archevêque Antoine Papp en territoire hongrois.

1 Lásd: Források II/4/4, 384. sz. dokumentum.

Le Ministère des Affaires Etrangères – laissant tout d’abord à l’écart la question de l’indigénat de l’archevêque titulaire Monsignore Papp – ne peut cacher sa surprise de voir le Gouvernement Royale de Hongrie tenter une démarche auprès du Gouvernement tchécoslovaque en faveur de ce dignitaire ecclésiastique. Celui-ci, étant indubitablement sujet tchécoslovaque aux yeux du Gouvernement hongrois, ce dernier défend lui-même les intérêts d’un sujet non hongrois.

Le Ministère des Affaires Etrangères pourrait ne pas s’occuper de cette question car les autorités tchécoslovaques dans leurs rapports avec un sujet tchécoslovaque ne sauraient être soumises au contrôle d’une puissance étrangère, dans le cas présent, à celui du Gouvernement hongrois. Néanmoins le Ministère des Affaires Etrangères croit opportun de faire valoir les deux raisons suivantes:

1/ Le Gouvernement tchécoslovaque – contrairement à l’opinion du Gouvernement hongrois-considère Monsignore Papp comme citoyen non tchécoslovaque. Il appuie son point de vue sur les décisions des tribunaux administratifs. D’ailleurs, Monsignore Papp lui-même ne s’est pas senti sujet tchécoslovaque. Il n’a pas promis sa loyauté envers la République comme les autorités l’y avaient convié. Des faits multiples – consignés, du reste, par le Gouvernement tchécoslovaque – prouvent que Monsignore Papp n’a jamais admis l’État de choses créé par le coup d’Etat du 28 Octobre 1918. C’est à la suite de son attitude envers le Gouvernement que celui-ci lui a suggéré de quitter la Tchécoslovaquie.

Certainement le Saint Siège, conformément aux intérêts du Gouvernement hongrois, a confié à un sujet hongrois „l’administration Apostolique” des paroisses ruthènes catholiques des diocèses de Mukačevo et de Prešov qui se trouvent en Hongrie. Ainsi le Ministère des Affaires Etrangères, tenant compte de toutes les raisons alléguées en faveur de l’indigénat hongrois de Monsignore Papp, comprend très bien que le Gouvernement hongrois fasse des démarches en sa faveur.

2/ La Note proteste contre le procédé des autorités tchécoslovaques qui auraient expulsé Monsignore Papp en territoire hongrois. C’est pourquoi le Ministère des Affaires Etrangères croit de son devoir d’expliquer l’attitude de celles-ci.

Quant au fond de l’affaire, le Ministère des Affaires Etrangères a l’honneur d’attirer le bienveillante attention de la Légation Royale de Hongrie sur les détails suivants:

Monsignore Papp, n’ayant pas obtenu de passeport des autorités hongroises, s’est adressé directement aux autorités tchécoslovaques, les priant de faciliter son départ. D’ailleurs, le remplacement, à la résidence épiscopale d’Užhorod, de Monsignore Papp par l’évêque actuel Monsignore Pierre Gebé, était devenu urgent. M. l’abbé Alexandre Sztojka, secrétaire de Monsignore Papp, s’est informé à Záhony, au sujet du passage de la frontière, auprès du

chef contrôle hongrois des passeports. Celui-ci a insisté pour que les autorités tchécoslovaques rédigent la pièce concernant le départ de Monsignore Papp, et pour que cette pièce lui soit remise par un fonctionnaire tchécoslovaque. A la demande du chef de contrôle, le préfet de police d'Užhorod – sans alléguer aucun motif pour décréter le départ de Monsignore Papp – s'est contenté de rédiger un document conformément à l'article V du Recueil des Lois hongroises de l'année 1903. La pièce a été remise au chef de contrôle le 11 courant. En même temps Monsignore Papp, avec sa mère et sa soeur, ont franchi la frontière par le train qui part de Záhony, à 13.47, pour la Hongrie. Il était arrivé à Záhony de son propre chef sans être accompagné par les autorités.

Le Ministère des Affaires Etrangères croit que l'exposé ci-dessus suffit à refuter l'assertion d'après laquelle les autorités tchécoslovaques auraient „expulsé” Monsignore Papp en territoire hongrois.

Au sujet de l'attitude des autorités hongroises – attitude uniquement dictée par des raisons d'humanité – le Ministère des Affaires Etrangères tient à faire la remarque suivante:

Le Gouvernement tchécoslovaque n'avait aucun intérêt à ce que Monsignore Papp se rendit en Hongrie et, sans aucun doute, il n'aurait vu aucun inconvénient à ce qu'il choisît n'importe quel autre pays. L'accusil fait à Monsignore Papp en territoire hongrois apparaît au Gouvernement tchécoslovaque comme une décision administrative des autorités hongroises, décision destinés à faciliter à ce dignitaire sa mission Apostolique en Hongrie. Cette mesure, prise conformément à la loi, ne saurait être considérée comme un acte d'humanité.

Le Ministère des Affaires Etrangères prie la Légation d'informer de cette réponse le Gouvernement de Hongrie. En outre il lui demande de proposer également au Gouvernement hongrois – en raison des éclaircissements qui précèdent – de considérer comme nulle et non avenue la démarche, tentée en faveur de Monsignore Papp par la Note du 20 courant, No 579 res.

Le Ministère des Affaires Etrangères saisit cette occasion pour renouveler à la Légation de Hongrie les assurances de sa haute considération.

Praha, le 25 septembre 1925.

1b. A külügyminiszter-helyettes utasításának melléklete: a magyar kormány jegyzéke

Budapest, 1926. január 4.

MNL OL K 105 L-3-g 422Res.Pol./1926. Másolat.

A Son Excellence

Monsieur le Dr. Edouard Benes

Ministre des Affaires Etrangères de la République Tchécoslovaque à Prague.

Monsieur le Ministre,

J'ai l'honneur d'accuser réception de la note No 151,529/26/II.1., en date du 25 septembre 1925,² par laquelle le Ministère des Affaires Etrangères de la République Tchécoslovaque a prié la Légation Royale, de proposer à son Gouvernement qu'il considérase „nulle et non-avenue” sa démarche du 20 septembre dernier, faite à cause des conséquences de l'expulsion de Monsignore l'archevêque Antoine Papp, par les autorités tchécoslovaques en territoires hongrois.

A ce sujet je suis chargé, par mon Gouvernement, de porter ce qui suit à la connaissance de Votre Excellence.

Le Gouvernement Royal de Hongrie est fort étonné de voir considéré le protêt en question comme démarche auprès du Gouvernement tchécoslovaque en faveur du dignitaire ecclésiastique susmentionné. Il est certain, qu'aux yeux du Gouvernement hongrois, – uniquement compétent pour constater la sujétion de cet Etat – Monsignore Papp lors de l'incident en question n'était pas ressortissant hongrois, en base des dispositions du Traité de Trianon. Il en résulte qu'au cas, où son expulsion par la République Tchécoslovaque se serait produite en autre territoire étranger, – le Gouvernement hongrois eût été absolument désintéressé.

Mais il ne peut par contre subir le moindre doute que – selon le droit international – aucun Etat ne pourrait être contraint d'accueillir les étrangers expulsés du territoire d'un Etat voisin. Étant donné enfin, que l'expulsion de Monsignore Papp se produisit en territoire hongrois, il n'est que fort naturel, qu'une fois pour toutes, la Hongrie proteste catégoriquement contre un procédé portant atteinte à sa souveraineté territoriale. Ce n'est donc qu'avec un étonnement bien plus accentué encore que le Gouvernement hongrois constata qu'une mesure visant la sauve-garde de ses intérêts ait été à même de susciter une surprise au Ministère des Affaires Etrangères à Prague. Aussi le Gouvernement Royal de Hongrie ne saurait-il – en base de ce qui précède – se rendre à la demande de considérer „nulle et non avenue” sa démarche en question.

J'ai l'honneur d'exprimer à Votre Excellence l'assurance de ma très haute considération.

Prague, le janvier 1926.

2. Illés József professzor jelentése XI. Piusz pápának a munkácsi és az eperjesi egyházmegyék helyzetéről

Róma, 1926. január 10.

Città del Vaticano, Segreteria di Stato, S.RR.SS. AA.EE.SS. Ungheria, Anno 1924–1941, Pos. 30, fasc. 32. fol. 23r–38r. Tisztázat.

2 Lásd: 1b. számú dokumentum.

Beatissime Pater.

Obedientissimus filius Sanctitatis Tuae, Jur. Dr. Josephus Illés-Ilyasevics, professor ordinarius publicus ad universitatem scientiarum Petri Pazmany Budapestiensem decanusque in annum secundum facultatis iuridicae eiusdem universitatis, commembrum academiae literarum Hungaricae et domus ablegatorum, graeci ritus catholicus, supplicat Sanctitati Tuae devotissime, dignetur adnexam cum suis A. B. C. appendicibus relationem de conditione rei religionariae in ambabus dioecesibus graeci ritus catholicorum, Munkacsiensi et Eperiesiensi huius praeteriti 1925 anni ad sublimem notitiam sumere sapientissimoque consilio suo in futurum unitos orundem episcopatum fideles paterne adiuvare.

Pro qua Sanctitatis Tuae paterna gratia Deus T.O.M. concedat Tibi, Pater orbis Christiani longaezum felicemque pontificatum.

Romae, die ... Ianuarii 1926.

Sanctissime Pater.

Desiderio per saluberrimam unitatem sanctae matris ecclesiae catholicae assequendi quo melioris processus piae gentis patriae meae, territorii nempe Ruthenici autonomici actuque respublicae Cechoslovaecae adiecti filialique reverentia erga Sanctitatem Tuam inductus audeo, nunc 5-a iam vice, recensere gravioris momenti casus in vita ecclesiastica episcopatum graeci ritus catholicorum Munkacsiensis et Eperiesiensis decursu anni praeterlapsi 1925 enactos.

Proferendo praeteriti 1925 anni eventus, omni alieno respectu aposito ac animum solum ad altissimas intenciones sanctae matris ecclesiae nostrae advertens, praeprimis intentus fui sincerrime causas harum casum moventes detegere, quidque exinde consensi posset, prouti etiam explanare quaestionem illam, quid esset humillima mea opinione rebus ita stantibus saluberrimum quaeque esset in his circumstantiis aptissima ulterioris comportationis ratio ad nostra tam salutaria proposita adipiscenda?

Cunctorum anni eiusdem 1925 casuum importantissimus, qui animum gentis Ruthenicae Subcarpaticae maximo cum dolore implevit, fuit excellentissimi domini Antonii Papp, archiepiscopi in part. Cyzicensis, antea episcopi graeci ritus catholicorum Munkacsiensis die 12 Septembris anni iamdicti 1925 sub custodia ministrorum publicorum facta deportatio de territorio respublicae

3 A dokumentumhoz csatolt névjegykártyán: Joseph Illés-Ilyasevics de Visk, Professeur a l'universite de Budapest, Membre de l'Academie Hongroise Depute 12-1926. dichiara che Monsignore Papp si contenterebbe solamente se si scrive al Vescovo di Hajdudorogh che non gli impedisca di fare i pontificali nella citta dove risiede.

Cechoslovacae ad fines Hungariae. Publicae constat, et hoc extollere vellet, gentem Ruthenicam Subcarpaticam eundem excellentissimum dominum archiepiscopum, suum videlicet priorem archipastorem sincerime ac profundissime diligentem et aestimantem ad praevidiam huiusce dolentissimi ac his ultimis decenniis sanctae matris ecclesiae nostrae certe inauditi eventus famam adeo fuisse commotam, ut magistratui Bohemico publicae disciplinae visum fuerit ipsum excellentissimum dominum archiepiscopum in ocluso vehiculo veloci auto dicto, comitantibus eum inter constitutos in longa, plusquam 25 kilometrorum ab episcopali palatio Ungarini usque ad terminum Hungariae via ministros publicos et milites armatos compluribus custodibus publicis, deportari facere, ne tristis iste actus violentus per fideles, debiti erga deportandum antea suum antistitem fidelitatis et reverentiae memores ad extremaque exacerbatos impeditus foret.

Fatum istud domini archiepiscopi Antonii Papp, qui arenam, ubi munere suo archipastorali tam salubriter fungebatur, fidelesque suos dilectos taliter, potentia mediante derelinquere coactus fuit, utut quoad personam eiusdem deplorabile, magna tamen ex parte proderat evehendo animo gentis ipsius Ruthenicae et eiusdem fidei confirmandae. Per eiusdem archiepiscopi talem inhonestem et minus dignam amotionem non secus, ac per domini illustrissimi Petri Gebé ad meam humilem propositionem in episcopum eiusdem graeci ritus dioecesis Munkacsensis factam promotionem etenim videtur populus Ruthenus Subcarpatiae post tos dsiscrimina rerum ecclesiasticarum annis superioribus sub secuta ac perpessa nunc tandem ad pacatiora aliquantulum tempora, respective ad talemqualem consolidationem pervenisse.

His litteris possum cum gaudio significare rem adusque progressisse, ut atrocitatum priorum numerus diminutus sit et etiamsi regimen Bohemiam contra promissionem per ministrum Benes factam templa unitis per pravoslavos violenta manu sibi ademptas non in toto achuc restituisset, attamen consilium iniciativum iam factum fuisset fidelibusque nostris certa, ab antiquo sibi competentia templa de facto iam restituta sint, sicuti hoc Tabella hic sub a adnexa demonstrat.

Bene merentur de hac re praeter apostolicorum zelum ab eodem Bohemico regimine revera ridiculo honorario provisi episcopi moderni, domini Petri Gebé, patres missionarii ordinis sancti Basili Magni, sed non minus benemeritus est de eadem erga alterius confessionis sequaces tolerans, animo humilis ac sine magna mercede strenuus episcopatus eiusdem Munkacsensi graeci ritus catholicorum clerus curatus, qui tam in particulari, quam et in toto semper dignus dici potest repraesentans idearum Christi, divini satoris. Ardentissimus dominus episcopus Petrus Gebé hucusque 147 templa visitavit, ubique ad fidelitatem et perseverantiam exhortando gregem suum.

Non possum praetermittere, quam indefesse continuet suam magni momenti circa motus religiosos Rutheniae Subcarpaticae salutarem activitatem dominus ablegatus Ivan Kurtyák, eques ordinis sancti Gregorii,

qui ex illa post abitum excellentissimi domini nuntii Marmaggi de facto iniciatae saecularisationis ecclesiasticae separationisque respublicae occasione certam proclamationem, sicuti veram fidei professionem dedit genti nostrae Ruthenicae, excitando eam ad tuendam contra atheisticos conatus Bohemorum antiquam fidem suam, ritum suum ac templa et festa sua.

Sua sponte intelligitur, regimen Bohemicum, quod sacrosanctam unionem labefactando, respective religionis scissionem petendo proprie aconfessionalitatem studet introducere, omnem movisse lapidem, ne dictus dominus Kurtyak in nupernis (15. nov. 1925) ablegatorum electionibus mandatu obtineat. Ast populus aestimatum honestumque suum compatriot ac imperterritum defensorem pugilemque sanctas unionis, dictu dominum Kurtyak magna cum votorum pluralitate denuo eligit in suum ablegatum.

Hic est locus adferre, has electiones ablegatorum senatorumque tam in Slovacia, quam et in Ruthenia Subcarpatica in signo belli sic dicti culturalia a regimine Bohemico indicti fuisse peractas, in quibus a Hungaria abrepti catholici Slovaci et Rutheni testante exitu votorum, magnam reportarunt victoriam in signum fidelitatis et devotionis eorum erga sanctam matrem ecclesiam, nec non facti innegabilis illius, quod temporalem relationis diplomaticae inter Sanctam Sedem et Cechoslovaciam intermissionem populus quoque totaliter comprehensus ac iura ecclesiae catholicae contra omnem terrorem tutatus sit. Indubium est, hunc exitum gravem esse admonitum contra omnes ex parte regiminis Bohemici attentando ecclesiae contrarios conatus.

Ex his omnibus clare elucescit, Subcarpatiae graeci ritus catholicos, etiamsi coacti magno cum animi dolore apectassent abitum excellentissimi domini nuntii Marmaggi, sui pro munere suo defensoris et naturalis protectoris, nihilominus tamen et derelicti orbatique suo sublimes tutore videri Deo adiuvante non minori eum effectu defendere commodum sanctae matris ecclesiae nostrae contra progredientem Bohemicum atheismum, adeo, ut cum graitia sancti Spiritus confertante sperare liceat finalem sanctae unionis triumphum.

Ad comprobandum talem optmismum non esse nudum et merum excogitatum meum, sed esse favorabilium anni praeteriti 1925 aventuum rationalem explanationem et ex illis necessarie promanantes consecutionem, liceat me provocare ad superius memoratum appendicem sub A/ prouti et alterum hic sub B adnexum. Huiusce Tabellae indicium cum indicium similis tabellae relationi meae anni prioris adnexae comparatis satis evidentique demonstratur, trutinam statisticam in partem sanctae unionis inclinari.

E converso totae a septem iam annis omnimode attentatae schismaticorum ordinationi hucadusque nec illum subcarpaticum suum vladicatum constituisse successit. Imo hoc tempore nec sperari tale quid protest, in quantum neque statutales regulas erigendae in territorio Ruthenico orthodoxae dioecesis successit. Illis in debita forma componere.

Exacerbata rixas esse inter eos exarsas atque manipulationes eorum magna ex parte disordinatas esse, clare demonstrat id factum, famosum eorum seminarium illud in Bustin Marmatiae, quod, prout omnibus notum est, accelerato ictu ex vili sorte hominum sacerdotes procreabat, ita ut exinde vaporalis fabrica poporum denominari promeruerit, postquam illius rectoris munere functus archipopa moscoviticus magnam pecuniae summam defraudasset et se fuga ad externa recepisset, abrogatum fuisse.

Altera dioecesis graeci ritus catholicorum Ruthenorum in Subcarpatia, nempe Eperiesiensis, generaliter in meliori, sicuti anno superiori erat, statu est. Contagio etenim schismatica, quae in sequelam vehementissimae agitationis certi Kioviensis orthodoxi archimandritae, nomine Vitalis Maximenko, his ultimis annis ad minacem iam dimensionem succreverat, adversus omnimodum adiumentum ex parte regiminis Bohemici, in dies debilitari videtur. Progressum statumque eiusdem actualem pagatim demonstrat Tabella hic sub C adnexa.

Conditio graeci ritus catholicorum Ruthenorum in Unitis Statibus Americae Septentrionalis degentium, ex Subcarpatia Ruthenia illuc emigratorum, qui tamen memores sunt sanguinis antiqua, remansis, similiter videtur per ex parte Sanctitatis Tuae revera inspirante Spiritu sancto factam propriis episcopatus ibidem erectionem sapientissimeque consecutam de eo in persona Basilii Takács provisionem ad statum quietis pervenisse.

Domino enim episcopo Basilio Takács, cuius denominationem ad dictum episcopatum similiter lubenti animo audivi, successit, uti videtur, desideratam inter Ruthenos iamdictos et eiusdem ritus Hungaros pacem et tranquillium statum restituisse. Iste successus, postquam graeci ritus catholici Rutheni ex Galicia illuc immigrati sub iurisdictionem sui iuris episcopi positi sunt, omnino aptus videtur florentem statum eorundem producere, quod omnibus nobis quam maxime exoptandum foret.

Quibus omnibus a me deliberato animo, sincere et promovendo sanctae matris ecclesiae nostrae catholicae et sacrosanctae unionis commodo ducto humillime relatis, Sanctitatem Tuam in protectionem Dei T.O.M. devovens cum profundissima mei meorumque in gratiam Sanctitatis Tuae hoc iubilai anni decurrente recommendatione maneo.

Sanctitatis Tuae

Romae, 1926 die 10 Januarii

ad pedes revolutus filiulus devotissimus

Josephus Illes Illyasevics m.pr.

Professor ordinarius publicus facultatis iuridicae

ad universitatem Scientiarum Petri Pazmany Budapestiensis

et ablegatus ad parlamentum.

Tabella A)

exhibens ex parte schismaticorum decursu a. 1925 patratas violentias et in harum sequelam factas interventiones ex parte magistratuum in dioecesi Munkaciensi.

I. Comitatus Zemleniensis.

In Ulics Kriva, totius comitatus huius unico schismatico facto hoc pago, cuius popatus munere unicus dioecesis huius apostasiam amplexus sacerdos, nomine Michael Méhes, fungitur, magistratus hoc anno unitis reddi ius sit templum suum per schismaticos occupatum. Schismatici meditantur de reditu ad s. unionem.

II. Comitatus Ung.

Intoto immunis a contagione schismatis.

III. Comitatus Bereg.

1. Barbovo, pagus, in toto schismaticus factus est. Incolae schismatici templum unitorum, schismaticum declarantes, pro se occuparunt. Magister processualis templum occlusit, postea vero, circiter mense Julio 1925 tradidit schismaticis. Uniti litem moverunt pro assequendo jure proprii, ast in 2 foris processum perdidierunt.

2. In pago Dubroka schismatici popam suum, Kohut denominatum, propter negligentiam et inconscientiositatem expulerunt. Templum tenent uniti.

3. In pago Zavidovo maior pars incolarum in sequelam mordici tenacisque novem poparum agitationis transivit ad schisma. Schismatici pluries irruperunt in templum unitorum magistratus itaque occlusit illud.

4. In pago Voloskoje schismatici occupaverunt templum unitorum, ast ad pressionem magistratus restituerunt illud. Mense Nov. praeteriti 1925 anni insidiose et violenter iterum ademerunt pro se.

5. In pago Njegrovo schisma in dies dilatatur. Templum occupare schismatici certe tentabunt et quidem proxime.

6. Pagus Staroje Davidovo iteratim conabatur, qui ex filiali ecclesia mater fiat, et cum hoc non successit, transivit ad schisma, ut sic mater declaretur. Schismatici occupaverunt templum unitorum, ast iussu magistratus restituerunt illud quaestio erectionis in matrem dein pacifice soluta fuit.

7. Pagus Visnije Verecki schismatici attentarunt labe sua inficere, ast sine minimo successu, nam antiqui suae religioni fideles uniti omnia attentata eorum frustrarunt. Verbi gratia inflammarunt crucem ab agitatore schismatico in horto suo erectam. Quum vero pravoslavi una vice, die 4. Jan. 1925 in unitum templum irrumpere attentarunt, ab unitis profligati sunt. Et cum res ad manus venisset, unus homo occisus, multi vulnerati fuissent, et pugna in talem vehementiam exarsisset, ut custodes publicae discipline intercedere detuissent.

8. In pago Voloc schisma diffunditur. Incolarum iam 1/3 pars transivit ad schisma. Reliqui tamen inconcusse sustinent unionem sacram.

9. In pago Huklivoje schismaticorum agitatio, utut vivax, nullos habet successus.

10. In oppido centrali comitatus, nempe Munkacsini, quidam Leopoliensis theologus, Tiblevies Jan nomine, praeterito anno constituit coetum schismaticum, in quo 600 sequaces numerantur.

IV. Comitatus Maramaros.

1. Pagi Kalocsava incolae schismatici in nativitate Domini, tempore nocturnae missae, – sit venia verbo – excrementum humanum illeverunt ianuae et fenestris unitorum parochiae.

Auctores taeterrimi huius facinoris, ob quod faex populi denominari certe merentur, naturaliter ignoti remanerunt.

2. In pago Kerecke disuniti, qui in maioritate sunt, in ipsa pascha templum unitorum adire praesumpserunt, ast per custodiam publicam impediti sunt. In conflictu unus homo occisus fuit.

3. Pagi Niznji Kalini incolae schismatici tertia iam vice occuparunt unitorum templum, ast magistratus reddi iussit eos nostratis. In ipsa pascha nocte schismatici feroces inflammaverunt parochiam unitam.

4. Pagus Russka Mokra cum popa Gricsiskin nominato rediit ads. unionem. Popa ipse actu theologiam studet in seminario Olomucensi.

5. In pago Nizna Jasina circa pascham disuniti commissa pugna occuparunt unitorum templum, quod tamen postea rediit in potestatem unitorum.

6. In pago Bustin, ubi famosum seminarium schismaticum existebat, schisma totaliter collapsum est. Schismatici nunc pertractant cum nostro unito episcopo de reditu ad unionem.

7. In pago Krajnikovo maioritatem consecuti schismatici in processum sunt vocati circa ius proprietatis templi et ecclesiasticorum bonorum.

8. In pago Saldobos schisma non obstante omni terrore et cominatione agitatorum in dies diminuitur. Templum et bona ecclesiastica longa processuali via a magistratu restituta sunt unitis.

9. In pago Ujbariovo schisma totaliter collapsum est. Schismatici turmatim redeunt ad unionem.

10. Pagi Rosuska templum circa festum paschae magistratus reddere iussit unitis. Sequenti nocte ultionem sumere volentes schismatici constagnarunt illud. Factores impunes evaserunt.

11. Pagi Bockovo templum mense Maio magistratus similiter reddere curavit unitis. In sequelam huius schisma incoepit debilitari. Multi incolarum redibant ad unionem.

12. In pago Bedevla explosionem attentarunt contra domum parochialem parochi uniti Stephani Szabó. Magistratus post longam processualem disceptationem templum unitorum reddere iussit unitis. In sequelam huius schisma diminuitur.

13. In pago Velika Kriva unitis ad interventionem magistratus schismatici restituerunt ab ipsis ante tempus ablatum templum. Ab eo tempore schisma diminui incoepit.

14. In pago Vulhovec magistratus templum in foro iudiciali unitis adiudicatum his diebus tradet unitis. Quam primum huius fama divulgari coepit, schismatici totaliter diripuerunt illud. Etiam campanas de turbo amoverunt.

15. In pluribus pagis, in Siroki Luh, Neresnice, Kalina, Ternovo, Teresvi, schismatici popas suos, sicuti faeces, simpliciter eiecerunt. In Neresnice etiam verberarunt popam.

Tabella B)
exhibens statum religiosum pagorum schismatis labe infectorum dioecesis
Munkacsensis.

Numerus currens	Nomen	Comitatus seu zupa	Mater vel filialis eccl.	Habet pagus		Templum possident	Notandum
				popam	parochum unitum		
1.	Beregrákos (Rakosin)	Bereg	Mater	non habet	habet	uniti	
2.	Cserleno (Cerlenova)	Bereg	filialis	habet	non habet	schismatici	
3.	Orosztelek (Ruszkoc)	Bereg	mater	habet	habet	schismatici	Schisma diminuitur
4.	Csapolo (Csupovci)	Bereg	filialis	habet	non habet		
5.	Bilko (Bilki)	Bereg	mater	habet	habet	uniti	schismatici; templum sibi aedificarunt
6.	Iloncza (Lukova)	Bereg	mater	habet	habet	uniti	
7.	Lukova (Lukova)	Bereg	filialis	habet	non habet	uniti	
8.	Stajkófalva (Osuj)	Bereg	mater	habet	habet	uniti	
9.	Gorond (Gorondo)	Bereg	mater		non habet	schismatici	Fere totus pagus schismaticus
10.	Nagylucska (Lucski)	Bereg	mater	habet	non habet	schismatici	
11.	Alsószevénér (Sinijvir)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
12.	Felsőbisztra (Visnoje Bisztroje)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
13.	Ökörmező (Volovoje)	Marmaros	filialis	habet	non habet	schismatici	

14.	Toronya (Torun)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
15.	Bereznik (Bereznik)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
16.	Keselymező (Koselovo)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	Unus pagorum qui primitus schisma amplevi sunt.

Numerus curres	Nomen pagi	Comitatus seu zupa	Mater vel filialis ecclesia	Habet pagus		Templum possident	Norandum
				popam	parochum unitum		
17.	Kovácsrét (Kusnica)	Marmaros	mater	habet	habet	uniti	
18.	Lipcese (Lipsa)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	Magnus nidus schismaticis
19.	Zárnya (Zadnjoje)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
20.	Dombo (Dubovoje)	Marmaros	mater	habet	habet	uniti	
21.	Csánya (Ganici)	Marmaros	mater	habet	non habet	uniti	Schismatici habent suum templum
22.	Kökényes (Ternovo)	Marmaros	mater	habet	habet	uniti	Schismatici habent suum templum
23.	Nyéresháza (Neresnice)	Marmaros	mater	habet	habet	uniti	Schismatici sibi templum aedificarunt

24.	Pelesalja (Pudplesa)	Marmaros	filialis	habet	habet	uniti	Nunc aedificatur templum schismaticorum
25.	Széleslonka (Siroki Luh)	Marmaros	filialis	habet	non habet	schismatici	
26.	Tarackraszna	Marmaros	filialis	non habet	non habet	uniti	
27.	Taracujfalu (Novoszelica)	Marmaros	mater	non habet	habet	uniti	
28.	Alsóbisztra (Niznabisztra)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
29.	Alsószeliscse (Szeliscse)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
30.	Berezna (Bereznova)	Marmaros	mater	non habet	habet	uniti	
31.	Gernyes (Kopasnoje)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
32.	Herincse (Herincovo)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
33.	Huszt (Huszte)	Marmaros	mater	habet	habet	uniti	Munere popae famosus Kabalyuk fungitur, qua prohmandrita.

Numerus curres	Nomen pagi	Comitatus seu zupa	Mater vel filialis ecclesia	Habet pagus		Templum possident	Notandum
				popam	paroch. unitum		
34.	Iza (Iza)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	In isto pago sumpsit initium schisma
35.	Aknaraho (Akna Rahova)	Marmaros	mater	habet	habet	schismatici	
36.	Barnabas (Berlebas)	Marmaros	filialis	habet	non habet	schismatici	

37.	Szeklence (Szekernica)	Marmaros	mater	habet	habet	uniti	Schismatici templum sibi aedificarunt
38.	Vajnág (Vnyihova)	Marmaros	mater	non habet	habet	uniti	Schisma in dies imminuitur
39.	Gyertyánliget (Kabola Polyana)	Marmaros	mater	non habet	habet	uniti	Popam uniti expulerant
40.	Csománfalva (Csumalovo)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
41.	Darva (Kolodje)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
42.	Husztófalva (Danilovo)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
43.	Kricsfalva (Kricsova)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
44.	Talaborfalva (Terebla)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
45.	Uglya (Ugla)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
46.	Irholcz (Vlholce)	Marmaros	mater	habet	habet		
47.	Husztköz (Nankovo)	Marmaros	mater	habet	non habet	schismatici	
48.	Rákospatak (Horbki)	Ugocsa	filialis	habet	habet	uniti	Antiquus nidus schismae
49.	Szőllősegres (Egres)	Ugocsa	filialis	non habet	habet	uniti	

Notandum: In hac tabella non sunt registrati pagi in tabellam A. assumpti.

Tabella C)
exhibens schismatis in dioecesi Eperiesiensi progressum

Num.	Nomen pagi	Comitatus seu zupa	Processus	Mater vel filialis eccl	Numer. percentialis schismaticor.	Popa pagi non unitus	Unitus parochus pagi	Templum possident	Notandum
1	Beherov	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Bartfensis	mater	50%	Michael Varchol	Est	Uniti	Ex hoc pago est divulgata contagio schismatica
2	Ladomirova	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Svidnicensis	mater	75%	Vitalij Maximenko	Est	Uniti	Anno praet. 1925 schismatici magnum sibi templum aedificarunt
3	Vagrineo	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Svidnicensis	filialis	65%	-	non	uniti	-
4	Krajna Csarnov	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Svidnicensis	filialis	50%	-	non	uniti	-
5	Visnij Orlich	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Makovicensis	mater	80%	N. Magyar	Est	uniti	Una vice nocte schismatici diripuerunt effractum templum unitorum
6	Jurko Volja	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Svidnicensis	filialis	100%	-	non	'	Iudex pagi officiali cum terrore fecit schisma divulgare

7	Medvedze	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Makovicensis	mater	50%	N. Bondovenko	est	uniti	Iste popa rediit ad unionem unde episcopus Nyarady in adiutorium certi aegrotanti parochi exmisit eum
8	Hrabake	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Makovicensis	mater	85%	N. Sokolov	est	uniti	Iste popa Sokolov factus est unitus, dein iterum reversus est ad schisma
9	Krajna Porupka	Nunc z. Cassov. antea com. Saros	Makovicensis	filialia	50%	-	non	uniti	Ob defectum sacerdotum fideles non potuerunt suum parochum obtinere et ideo facti sunt schismatici

3. A Keleti Kongregáció átirata Miklós István hajdúdorogi püspöknek a miskolci parókiának az apostoli kormányzóságba való átsorolása tárgyában

Róma, 1926. január 26.

GKPL I-1-a 290/1926. Tisztázat.

Sacra Congregazione Pro Ecclesia Orientali

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D.

Roma, 26 Januarii 1926.

Prot. 17543

Stephano Miklosy

Episcopo Hajdudorogensi

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Nonnulli sacerdotes et laici parochiarum ritus graeco-ruthenici in territorio hungarico sitarum, quae sub administratione sunt Reverendissimi Domini Antonii Papp, hodierni Archiepiscopi titularis Cyzicensis, ad Sanctam Sedem supplices dederunt litteras,⁴ ut ejusdem Reverendissimi Domini Ordinarii jurisdictio episcopalis ad urbem Miskolcz, ubi actu residet, extenderetur.

4 Lásd: Források II/4/4, 388b. számú dokumentum.

Haec S. Congregatio petitioni annuere opportunum non iudicavit. At uti relatum est, cum urbs Miskolcz territorio Administrationis Apost. Reverendissimi Domini Papp adiaceat et nullum oppidum inter parochias illas greco-ruthenicis inveniatur, ubi Praelatus digne residere et commode mandatum suum explere valeat, videtur quod Amplitudo Tua sine praeiudicio propriae jurisdictionis et provvisoria ratione optime posset eidem Reverendissimo Domino Antonio Papp, Apostolico Administratori, permittere in urbe Miskolcz pontificalia peragere et libere in suos subditos, qui ipsum adierint, jurisdictionis actus etiam publicos et solemnes exercere.

Attamen, antequam ab hac Sacra Congregatione aliqua responsio ad praefatas litteras mittatur, faveat Amplitudo Tua, si quae sint difficultates et obstacula, quidque de hac re in Domino Ipse sentias mature significare.

Interim omnia fausta a Deo adprecor Tibi, et permaneo omni cum obsequio
Amplitudinis Tuae
Addictissimus servus
pro Eminentissimo Cardinali Secretario
Isaia Papadopoulos
assessor

4. Khuen-Héderváry Sándor külügyminiszter-helyettes utasítás-fogalmazványa Balásy Antal szentszéki követségi titkárnak a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában

Budapest, 1926. február 1.

MNL OL K 63 1936-34-2149/1926 (383. d.). Fogalmazvány.

249/Pol. 1926

Budapest, 1926 január hó 25-én.

Tárgy: Siegescu József praelatus püspöki helynöki kineveztetése.

Nagyságos Balásy Antal követségi titkár urnak

Róma.

A kommunizmus idején, 1919 június 24-én 17.673⁵ sz. alatt, arról értesítette Valfré di Bonzo, akkori bécsi nuncius Miklóssy István hajdudorogi püspököt, hogy Őszentsége a székely vikariátushoz tartozó plébániákat ideiglenesen a gyulafehérvári és fogarasi érsek jurisdictiójának rendelte alá. A hajdudorogi egyházmegyének a demarcacionális(!) vonalon túl eső plébániáit pedig szintén ideiglenesen a nagyváradí gör. kath. román püspök kormányzására bízta, még pedig, miként a szóbanforgó instructio kifejezetten mondja, azért, mert ezek a plébániák a demarkacionális vonalon saját ordináriusokkal nem

5 Lásd: Források II/4/4, 80. számú dokumentum.

közlekedhetnek. („Eo quod illae paroeciae per demarcationis, ut aiunt lienam nullam com(!) Ordinario proprio communionem habeant”.)

A békekötés folyamán az utóbbi, ideiglenesen a nagyváradi püspök jurisdictiója alá helyezett, plébániák közül 14 plébánia megint magyar fenhatóság(!) alá került.

Könnyen érthető tehát, hogy Miklóssy püspök, már a szóbanforgó decretum célkitűzésére való tekintettel is, ezeket a plébániákat haladéktalanul megint a saját jurisdictiója alá vonta és felettük ezt a jurisdictiót jelenleg is gyakorolja.

Tehette pedig ezt azért, mert azzal, hogy ezek a plébániák megint magyar fenhatóság alá kerültek, megszűnt az az ok, amely miatt annak idején ideiglenesen a hajdudorogi püspök jurisdictiója alól ki lettek vonva.

Ebbeli felfogásában a hajdudorogi püspököt a bibornok hercegprimás ŐEminenciájának Miklóssy püspök véleményével egyező nézete is megerősítette. Mindkét egyházfejedelem álláspontja egyébiránt a bibornok államtitkár urnak 1922 évi aug. 22-én kelt 6950 számú válaszejegyzékében talált megfelelő támpontra.

Mikor u.i. a m. kir. kormány annak idején a vatikáni követsége útján abbeli kívánságát nyilvánította, hogy a fentemlített 1919-iki szentszéki intézkedés annulláltassék és intézkedés történéjék arra nézve, hogy a hajdudorogi püspökség román területen lévő összes plébániáit a hajdudorogi püspök vagy az ő püspöki helynökei kormányozzák, a bibornok államtitkár most idézett válaszejegyzékében kiemelte, hogy a román uralom alatt lévő egyházközségek visszacsatolása „ezidőszert nagy nehézségekbe ütközik”. De mivel sem(!) említette azt a 14 egyházközséget, melyet az ismételten idézett szentszéki rendelkezés 1919-ben szintén a nagyváradi püspök jurisdictiójára bízott, de amely 14 plébánia a bibornok ur válaszejegyzéke szerkesztésének idejében már megint magyar fenhatóság alatt állott.

A hajdudorogi püspökséghez tartozó, szóbanforgó 14 plébániával együtt még két olyan görög szertartású plébánia is került vissza magyar fenhatóság(!) alá, melyek közül az egyik „Bedő” a nagyváradi, a másik „Battonya” a lugosi egyházmegye tartozékát képezi.

Nemsokára aztán, hogy a m. kir. kormány Siegescu József praelátus egyetemi tanárt a magyarországi románok ügyeinek kir. kormánybiztosává nevezte ki, Stan Florian, az akkori nagyváradi püspöki helynök 1922 február 24-én⁶ kérdést intézett Siegescu praelatushoz, nem volna-e hajlandó Siegescu a nagyváradi gör. kath. román egyházmegye magyarországi részeire püspöki helynökséget vállalni. Minthogy Stan Florian a szóbanforgó levélben arról panaszkodott, hogy a hajdudorogi püspök az 1919-iki pápai intézkedés figyelmen kívül hagyásával önkényes módon rendelkezik, – amivel Stan Florian kétségtelenül a szóbanforgó 14 plébániára célt, – Siegescu igenlőleg

6 Lásd: Források II/4/4, 148b. számú dokumentum.

válaszolt ugyan doktor Stan megkeresésére, azonban nyomatékosan kiemelte, hogy a Magyarország területén élő gör. kath. románajku hívek lelki gondozását püspökhelynöki minőségben csak annyiban vállalhatná, amennyiben olyan plébániákról volna szó, amelyek a Christi fideles-bulla értelmében a hajdudorogi egyházmegye kánonjogszerinti tartozékát nem képezik.

Siegescu kormánybiztos eme válasziratától számított k. b. 3 év múlva, 1925 július hó 10-én,⁷ dr. Frentiu Valér, az új nagyváradi gör. kath. román püspök kinevezte Siegescut püspöki helynökké „a Magyarországon maradt összes hívei felett”, még pedig azon hozzátétellel, hogy Siegescu kineveztetése nemcsak a nagyváradi gör. kath. román egyházmegyéhez, hanem „az apostoli kormányzásom alá helyezett plébániákhoz” tartozó hívekre is szól, és erről Siegescu írásban is értesítette.

Siegescu praelatus ezt a kinevezést könnyen érthetőleg megint csak azoknak a magyarországi gör. kath. románajku híveknek illetőleg plébániáknak viszonylatában hajlandó elfogadni, kik, illetőleg melyek nem a hajdudorogi püspökség tartozékát képezik és ilyen értelemben válaszolt a nagyváradi püspöknek.

Nincsen ugyan kizárva, hogy Frentiu püspök meghajlik a Siegescu-féle válaszelevélben felsorolt érvek előtt, de nem kevésbé(!) valószínű, hogy éppen oly változatlanul ragaszkodik majd az 1919-iki decretum holt betűjéhez, mint amilyen konzekvenciával kell ragaszkodnia a hajdudorogi püspöknek és a magyar kormánynak a szóbanforgó decretum célkitűzés és történelmi kialakulás meghatározta értelméhez.

Ebben az esetben természetesen autentikus törvénymagyarázatra lesz szükség, melynek a mi értelmezésünkkel kongruens beszerzésére az itteni nuntius talán már akkor is fog vállalkozni, ha Siegescu praelatus a Frentiu-féle kinevezést és saját írásbeli válaszát a nuntiusal bizalmasan közli, de amely autentikus magyarázatnak a beszerzésére és szorgalmazására elsősorban a püspöki joghatóságában érzékenyen érintett hajdudorogi püspök van hivatva, kit a Siegescunak jutott Frentiu-féle kinevezésről értesítünk és aki idevonatkozó lépéseit a bibornok hercegprimás urnak előrelátható támogatása mellett elsősorban valószínűleg szintén az itteni nuntiusnál fogja megtenni.

A m. kir. kormány természetesen szintén nem nézheti egykedvűen a hajdudorogi püspök jogahtóságának evidensen semmivel sem indokolható jogkörének többszörösen sérelmes csorbitását és célirányosnak tartja, hogy Nagyságod, mihelyst erre táviratilag felszólítom a Frentiu-féle felfogást a fentiekben felsorolt ellenérvek kiemelése mellett, a bibornok államtitkár urnál szöbáhozza és megkéri, közölné Frentiu püspökkel, hogy a többször említett pápai rendeletnek az az intézkedése, mely a magyar területen lévő kérdéses 14 plébániát ideiglenesen a nagyváradi gör. kath. román püspök jurisdictiója

⁷ Lásd: Források II/4/4, 377a. számú dokumentum.

bocsátotta volt, a szóbanforgó akadály megszűnte folytán már nincsen hatályban.

Egyben ez alkalommal kérje meg majd a bibornok államtitkár urat arra is, hogy a hajdudorogi püspökség román imperium alatt álló területén lévő plébániáinak a hajdudorogi püspök által történendő közvetlen vagy közvetett adminisztrálása tekintetében a bibornok államtitkár urnak 458/1922⁸ követségi szám alatt átnyújtott jegyzékben körülírt módon mielőbb intézkedni sziveskedjék.

A Miniszter helyett:

Khuen-Héderváry s.k.

**5. Khuen-Héderváry Sándor külügyminiszter-helyettes átírata
Bethlen István miniszterelnöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyében
felállítandó román vikariátus tárgyában**

Budapest, 1926. február 1.

MNL OL K 28 1936–H–15688–5866. Tisztázat.

249/pol.

Nagyméltóságu gróf

Bethlen István

m. kir. miniszterelnök urnak, Budapest.

M. Kir. Ministerelnökség

Vonatkozással Nagyméltóságod 1925 évi december hó 27-én kelt 5620/el. számú átíratára⁹ van szerencsém Nagyméltóságodat értesíteni, hogy a Nagyméltóságod idézett átíratában foglaltak értékesítése mellett, Nagyméltóságod szándékához mérten vatikáni ügyvivőnket a másolatban csatolt és megfelelő instructióval¹⁰ kiegészített rendelettel oda utasítottam, hogy a hajdudoroghi püspökség szóbanforgó 14 plébániája dolgában a bibornok államtitkárnál megfelelő lépéseket tegyen, mihelyt erre nézve távirati utasításomat veszi.

Ezzel a kikötéssel arra való tekintettel kellett élnem, mert bár nagyon valószínűtlen, mégsem teljesen lehetetlen, hogy Frentiu püspök talán már a Siegescu-féle válaszlevél behatása alatt vagy az itteni nuncius behatása alatt is hajlandó lesz eddigi álláspontját revideálni.

Siegescu válaszelevelének tervezetét kifogástalannak tartom és a másolatban idecsatolt fogalmazványt csak arra az esetre bocsátom Nagyméltóságod rendelkezésére, ha Nagyméltóságod súlyt helyezne arra, hogy Siegescu

8 Lásd: Források II/4/4, 197b. számú dokumentum.

9 Lásd: Források II/4/4, 390. számú dokumentum.

10 Lásd: 4. számú dokumentum.

praelátus megállapításait még a Siegescu-féle fogalmazványnál is simábban közölje Frentiu püspökkel.

Részemről arra nézve kérném Nagyméltóságod utasítását, hogy a fentiekben említett sürgönybeli utasítást mikor juttassam el vatikáni ügyvivőnkhez. –

A miniszter helyett:
Khuen-Héderváry

**6. Breyer István h. államtitkár átirata Bethlen István
miniszterelnöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó
román vikariátus tárgyában**

Budapest, 1926. február 4.

MNL OL K 28 1936–H–15688–5866. Tisztázat.

M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterium.
10816/1926. szám.

I. ü. o.

Bizalmas!

Nagyméltóságu

Gróf Bethlen István

m. kir. miniszterelnök urnak,

Nagyméltóságu Ministerelnök Ur!

A magyarországi román vikariátus ügyében mult évi december hó 27-én 5620. II. sz. a. kelt nagybecsü átiratára¹¹ való hivatkozással van szerencsém Nagyméltóságodnak válaszképen az ez ügyben általam meghallgatott bibornok-hercegprimás urnak folyó évi január hó 27-én 297. sz. a. hozzám intézett átiratának másolatát ./ alatt csatoltan tisztelettel megküldeni és arra Nagyméltóságod nagybecsü figyelmét ráirányítani.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1926. évi február hó 4-én.

A miniszter helyett: Breyer István h. államtitkár.

Budapest. – Miniszterelnökség.

11 Lásd: Források II/4/4, 390. számú dokumentum, melyben a miniszterelnök jelzi a külügyminiszternek, hogy hasonló tartalmú átiratot küldött a Vallás- és Közoktatási Minisztériumnak is.

6a. Breyer államtitkár átiratának melléklete: Csernoch János hercegprímás átirata Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez

Esztergom, 1926. január 27.

MNL OL K 28 1936–H–15688–5866. Másolat.

Másolat.

Magyarország Hercegprímása.

297/1926. szám.

Nagyméltóságu

Gróf Klebelsberg Kuno urnak,

v. b. t. t. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter.

Budapest

Nagyméltóságu Gróf, Miniszter Ur!

A nagyméltóságu m. kir. miniszterelnökség a magyarországi román vikaritusra vonatkozó iratait ./ a. visszacsatolva a folyó hó 25-én 9708/I. ü. o. sz. a. kelt nagybecsű átirat kapcsán bátorkodom álláspontomat kifejteni.

1/. Az Apostoli Szentszékek az az intézkedése, amellyel a hajdudorogi egyházmegye román impérium alá jutott plebániáit ideiglenesen a nagyváradi gör. kath. püspök, a balásfalvi gör. kath. érsek és a szerethi plebános mint apostoli adminisztrátorok joghatósága alá rendelte, kifejezetten azért történt, mert a román kormány lehetetlenné tette a hajdudorogi püspöknek a nevezett plebániákkal való érintkezést, sőt követelte a plebániáknak a román püspök alá helyezését, mert azokat román plebániáknak mondta. Amikor e plebániák közül 14, illetve 15 ismét magyar impérium alá került, a hajdudorogi püspököt megerősítettem abban a véleményben, hogy az érintkezés akadályá megszűnván a plebániák automatikusan visszaszálltak a hajdudorogi püspök joghatósága alá. Véleményemet az Apostoli Szentszékekkel is közöltem, amely a felfogás ellen nem tiltakozott. Egészen helyes tehát dr. Siegescu József felfogása, aki a nagyváradi gör. kath. püspöktől nem akarja elfogadni a vikáriusi megbízást a Magyarországon fekvő hajdudorogi plebániák fölött.

2/. Feltétlenül helyeslem, hogy a romániai gör. kath. egyházmegyékhez tartozó, de Magyarország területén fekvő plebániák kormányzását dr. Siegescu József vállalja mint a romániai püspök helynöke.

3/. Ami a román impérium területén maradt hajdudorogi plebániák sorsát illeti, a magyar kormány nem nyugodhatik meg abban, hogy azok a nagyváradi gör. kath. püspök, a balásfalvi érsek és a szerethi plebános joghatósága alatt maradjanak, hanem mindent el kell követni, hogy azokat vagy a hajdudorogi püspök kormányozhassa egy romániai vikárius útján, vagy az erdélyi latin szert. püspök kormányozza mint apostoli adminisztrátor. Ezeknek a plebániáknak hívei ugyanis magyarok, akik a Christifideles Graeci bulla által épen magyar anyanyelvűk miatt vonattak ki a román püspökök joghatósága alól és görög

nyelvű liturgia használatának jogát nyerték. Az Apostoli Szentszéknél teendő lépésnél a hangsúlyt arra kell fektetni, hogy a hajdudorogi plebániáknál a hivek magyar anyanyelve és görög nyelvű liturgiája respektáltassék.

Eppen ez a szempont egyházjogilag is szükségessé teszi, hogy ne maradjanak román vagy ruthén nyelvű püspökök joghatósága alatt. Alig remélhetjük a hajdudorogi egyházmegyéhez való visszacsatolást. Ugyanazért számukra vagy külön egyházmegye létesítését kérelmezhetjük, vagy a latin püspökök joghatósága alá helyeztetésüket. –

Ilyen értelemben irtam én is az Apostoli Szentszékhez. Számolni kell a nehézségekkel és a lehetőségekkel. Tehát a magyar szempontból előnyös összes megoldási lehetőséget fel kell sorolnunk.

4/. További félreértések elkerülése céljából tanácsos volna diplomáciai uton is megkérni a Szentszékét, hogy ismerje el nyíltan és kifejezetten azt, hogy a magyarország területén fekvő plebániák, amelyeket a bécsi nuncius ideiglenesen kivont a hajdudorogi püspök joghatósága alól, az ideiglenes elvonás okának megszűntével igenis visszaszálltak a hajdudorogi püspök joghatósága alá.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Esztergom, 1926. január hó 27-én.

Csernoch János s. k.

bibornok, hercegprimás, esztergomi érsek.

7. Miklósy István hajdudorogi püspök átirata Giovanni Tacci bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a miskolci parókiának az apostoli kormányzóságba való átsorolása tárgyában

Nyíregyháza, 1926. február 7.

Città del Vaticano, Segreteria di Stato, S.RR.SS. AA.EE.SS. Ungheria, Anno 1924–1941, Pos. 30, fasc. 32. fol. 35r–36r. Másolat.

GKPL I–1–a 290/1926. Fogalmazvány.

Copia

Ab Episcopo Hajdudorogensi

Nro: 290:1926

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Domino Ioanni Card. Tacci
Secretario S. C. pro Ecclesia Orientali

Romae

Eminentissime ac Reverendissime Domine,
Domine Cardinalis, Domine Mi Gratosissime!

In nexu aestimatissimi „Congregationis pro Ecclesia orientali” nro. 17543/25¹² signati rescripti habeo onorem Eminentiae Tuae sequentia referendi.

Nulla probabilis postulavit necessitas, quod minus pro parochiis, quae e diocesis Eperjesiensi et Munkácsiensi in regno remanserunt Hungariae, praesul denominetur separate proprius.

Parochiae nempe, de quibus agitur – matres tantum numerando – in viginti duobus pagis dispersae, cum totidem fere milibus animarum, absque omni difficultate convenienterque a vicino ordinario Hajdudorogensi administrari potuissent.

Evitari debuit dispositio talis ea vel maxime de causa, quia nemini nostrum latuit, nullibi in pagis praesule providendi, domum pro eius habitatione aptam inveniri.

In promptu itaque erat, praesulem futurum, nisi „contra legem residentiae” in territorio diocesis Hajdudorogensis habitaculum adepturum fore.

Res sane ad talem pervenere exitum exoptatum. Nec diu tardavit, quae similem, a legali usu digressionem comitari solet, pertrubatio.

Conflictus, antecessis iam e parte domini archiepiscopi tit. administratoris apostolici Antonii Papp commissi iniuriis, perniciosorem ista, qualem timui, inducit speciem.

Dominus honorifice nominatus nec integritatem abhorret aggredi dioecesis eiusdem, cujus hospitalitate fruitur: falso sacerdotibus laicisque – in quaestione hac indifferentibus – imputando machinationem, circa extensionem iurisdictionis suae patratam.

Libellus enim supplex, sicuti e relatione fidedignissima ad notitiam meam pervenit, in cancellaria domini administratoris apostolici, ad nutum, compositus est.

Quantopere insolite designatus est locus inhabitationis domini praesulis in territorio alieno, adeo difficilis apparet solutio questionis istius: quomodo episcopi duo, iurisdictionali potestate ambo praediti, in dioecesi eadem cohabitare iurisdictionemque exercere possuit; exclusa aemulatione derisui facile scandalisque causam praebente.

Ius pontificalia in eadem parochia solemniter, ad libitum peragendi alieno episcopo in praeiudicium tantum proprii episcopi concedi potest.

Ius nempe huiusmodi

1. relaxaret vincula patrem cum filiis complectentia, dubium in animis fidelium excitando, cui debeant honorem, qua patre proprio episcopo.
2. Ius iuri oppositum deminueret parochum loci, qui investitus, in ecclesia sibi concredita, proprio soli episcopo cedere tenetur.

Nullum obstat impedimentum, quominus praelatus nominatus, donec in civitate Miskolcz habitaverit, SS Missam privatim in ecclesia persolvat eiusdem

12 Lásd: 3. számú dokumentum.

loci: seclusae vel minima perturbatione ordinis, cui fideles disponente parochio legitimo assueti sunt.

Si abvenerit occasio ordinationes sacerdotalis, actus hic convenienter et aptissime in ecclesia quadam administraturae apostolicae perfecti posterit. Egomet, etsi ecclesia cathedrali aedibusque residentialibus praeditus, iteratis iam vicibus ordinavi in remotarum parochiarum dioecesis meae ecclesiis: gaudium allaturus pietatemque adventurus fidelium diversas dioecesis regiones circulentium. In casu necessitatis, si me d. administrator apostolicus scriptotenus requisiverit, non denegabo ei usum ecclesiae meae Miskolczinsis ordinationum gratia.

Quae consecrationes, ut olei chrismalis, vasorum ecclesiasticorum, antimensii etc. ab episcopo peragi solent, peragat illas libere, pro usu ecclesiarum suarum in ecclesia mea: prae oculis tamen habens ordinem peragandarum ecclesiae meae, cuius ordinis eversio iustam perniciosamque fidelium displicentiam excitaret.

Salvo iure proprio, cui iuramento ligatus conscientiose adhaerere teneor, lineam superius descriptam transgredi non possum. Concessionibus ulterioribus, obiective, ex obtutus nempe officii rite implendi, d. administrator apostolicus indigere non videtur. Aspiratio subiectiva, quasdam respiciens solemnitates, quae essentiam non attingunt, sed decoris externi exprimendaeque iurisdictionalis potestatis causa vigent in sacris functionibus, e rationibus superius allatis effectui mandari non potest.

Sit contentus unusquisque praelatus solemnitate ista, quam propriis subditis intra limites iurisdictionis propriae patefacere valet.

Gratis et favoribus aestimatissimus Eminentiae Tuae commendatus persevero

in Nyíregyháza (Hungaria) die 7-a Februarii a. 1926
humillimus in Christo servus

8. Papp Antal érsek átirata Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a miskolci parókiának az apostoli kormányzásba való átszólása tárgyában

Miskolc, 1926. február 10.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 56r–57r. Tisztázat.

No 339.

3908/II

Excellentissime ac Reverendissime Domine Archiepiscopo,

Nuntie Apostolice!

Domine mi Gratosissime!

Anno elapso 19-a Novembris sub numero 68. honore fruebar Excellentiae Vestrae exhibendi libellum supplicem¹³ Consultorum dioecesanorum Administrationis Apostolicae curae meae commissae, in quo libello consultores mei mediante Excellentia Vestra coram Throno Beatissimi Patris prostrati, filiali cum humilitate et fiducia Sanctissimum Dominum Nostrum deprecabantur, quatenus civitatem Miskolc una cum ecclesia sua cathedram assignare ad tempus Administrationis Apostolicae excardinatamque interimiter e Dioecesi Hajdudorogensi neoerectae Apostolicae Administrationi incardinari curare dignaretur, ut humilitas mea Miskolcensi ecclesia graeci ritus Catholica, qua cathedra uti possit ad persolvenda independenter ab alio Ordinario pontificalia sua.

Absente tunc temporis Excellentia Vestra et Romae commorante, Auditor Nuntiaturae Apostolicae: Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Monsignore Fioretti 23-a Novembris anni elapsi sub numero 3785.¹⁴ me certiore reddidit: litteras meas accepisse una cum adnexa petitione et eam statim Romam misisse ad Sacram Congregationem pro Ecclesia Orientalis, adjectis etiam suis commendatitiis epistolis.

Ab hoc tempore jam duo menses cum dimidio elapsi sunt. Appropinquat quadragesima, initio cujus unum clericum meum, qui cursum Theologicum absolverat, ordinare volo ut ipsum in una parochia vacante ad audiendas confessiones paschales fidelium meorum tamquam curionem applicare possim – et deficit me ecclesia Cathedralis, ubi ordinationem peragere et alia pontificalia exercere: in hebdomada sacra Sanctum Chrisma conficere etc. mihi licitum esset, quia ordinarius hujus ecclesiae Miskolcensis Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Stephanus Miklósy, Episcopus Hajdudorogensis 12-a Octobris anni praeteriti, quando hoc ab ipso petii, – sub illa solummodo conditione ad exercenda pontificalia mihi consensum suum dare voluerat si sacras functiones lingua graeca peragerem. Hoc autem facere non possum, quia ritus varios mutare et miscere mihi non licet.

Summa cum reverentia rogo itaque Excellentiam Vestram: dignetur benigna, efficacique intercessione sua exoperari apud Sanctam Sedem Apostolicam, ut petitio consultorum meorum adimpletur et Ordinarius Hajdudorogensis, quo citius admoneatur, ut Ecclesiam Miskolcensem ad exercenda pontificalia mihi traderet.

Singulari cum venerationis et obsequii cultu, altis gratiis ac favoribus commendatus persisto in Miskolc 10-a Februarii 1926.

Excellentiae Vestrae Reverendissime addictissimus in Christo
Antonius Papp
Archiepiscopus titularis
Administrator Apostolicus.

13 Lásd: Források II/4/4, 388a. számú dokumentum.

14 Lásd: Források II/4/4, 389. számú dokumentum.

9. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborshoz, a Keleti Kongregáció titkárához a miskolci parókiának az apostoli kormányzásba való átsorolása tárgyában

Budapest, 1926. február 11.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 58rv. Fogalmazvány.

3909/II

Incardinazione di Miskolc alla nuova Amministrazione Apostolica di Monsignor Papp.

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Luigi Sincero
Segretario ad int. della Sacra Congregazione
Pro Ecclesia Orientali, Roma

Eminenza Reverendissima,

Con Rapporto N. 3784 del 23 Novembre 1925¹⁵ questa Nunziatura Apostolica ebbe l'onore di trasmettere all'Eminentissimo Cardinal Tacci, Segretario della Sacra Congregazione Pro Ecclesia Orientali, una petizione di Monsignore Antonio Papp, Amministratore delle parrocchie delle Diocesi di Eperies e di Munkács, rimaste entro i confini ungheresi, nella quale il prelodato Monsignore chiedeva che la città di Miskolc, sua attuale residenza, fosse escadinata dalla Diocesi di Hajdu-Dorog e incardinata nella sua Amministrazione, per poter egli, nella Chiesa di detta città, compiere i sacri riti pontificali, indipendentemente dall'Ordinario di Hajdu-Dorog.

In questo lasso di tempo non essendo ancora giunta a Monsignore Papp dalla Sacra Congregazione, alcuna istruzione in proposito, egli si rivolge a me, con sua lettera N. 339 del 10 di questo mese,¹⁶ pregandomi di sollecitare da Vostra Eminenza Reverendissima una risposta alla sua domanda, dovendo egli, all'inizio della prossima quaresima ordinare sacerdote un suo chierico e quindi celebrare tutte le funzioni pasquali. Monsignore Papp aggiunge nella sua lettera, aver egli già ottenuto dal Vescovo di Hajdu-Dorog il permesso di celebrare nella Chiesa di Miskolc tutte le sacre funzioni e pontificalia, ma con l'espressa condizione di usare sempre la lingua greca. „Hoc autem – prosegue Monsignore Papp – facere non possum quia ritus varios mutare et miscere mihi non licet”.

Stando così le cose ho creduto opportuno aderire alla richiesta di Monsignore Papp e prego umilmente l'Eminenza Vostra perché si degni prendere in considerazione la domanda inoltrata già da questa Nunziatura,

15 Lásd: Források II/4/4, 388. számú dokumentum.

16 Lásd: 8. számú dokumentum.

e darle quella soluzione che l'Eminenza Vostra, nella sua alta e illuminata saggezza, nonmacherà di trovare la più giusta ed adeguata.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con sensi di profonda venerazione e sommo rispetto mi pregio rassegnarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

10. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érseknek a miskolci parókiának az apostoli kormányzóságba való átsorolása tárgyában

Budapest, 1926. február 13.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 59r. Fogalmazvány.

3912

die 13 Februarii 1926

Excellentissimo Domino Domino Antonio Papp

Administratori Apostolico

Miskolc

Excellentissime Domine,

In nexu litterarum aestimatissimarum Excellentiae Vestrae sub die 10 curr.¹⁷ iterum responsum a Sancta Sede quaesivi novis expositis argumentis ex novissimis litteris desumptis. Censeo tamen solutionem haud cito accepturum esse, nam quaestio mihi videtur satis complexa.

Si quae tamen responsio dabitur, meum erit eam quam cito Excellentiae Vestrae mittere.

In reliquo magno cum aestimationis Excellentiae Vestrae sensu persisto, et gaudeo Excellentiae Vestrae me dicere addictissimum ut fratrem

+ C.

11. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érseknek a miskolci parókiális templomban végzendő püspöki liturgiák tárgyában

Budapest, 1926. február 15.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 60r. Fogalmazvány.

N. 3950/II

Budapest, 15 Febr. 1926.

Excellentissimo Domino Domino Antonio Papp

Administratori Apostolico ruten.

Miskolcini.

17 Lásd: 8. számú dokumentum.

In nexu litterarum in die 10 februarii currentis anni,¹⁸ de mandato Emi. Cardinalis Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali, honori mihi duco Excellentiae Tuae significare quod Tibi licet functionis episcopales pro fidelibus rutenis in ecclesia ritus graeco-catholici Miskolcini peragere ea tamen conditione quod nullum praejudicium feratur Paroco vel Ordinario loci, et nullo modo turbetur ordo functionum quae in praefata ecclesia fieri solent.

Ad actuales porro fines dioeceseos quod spectat nulla prorsus immutatio fieri licet.

Quae quidem libentissime scribens, peculiaris observantiae meae sensus Tibi profiteor ac faustissima quaeque a Deo precor.

Tibi addictissimus Nuntius Apostolicus.

12. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Nyíregyháza, 1926. február 24.

GKPL I-1-a 556/1928. Fogalmazvány.

Átirat a kultuszminiszter urhoz a papnevelőház felépítése ügyében.

Nagymélt. Miniszter Ur!

Nagyméltóságod egykori hivatali elődje 88.890/917 I. sz. alatt Szabolcsvármegye alispánja útján arra hívta fel Nyíregyháza r. t. város közönségét hogy ez a hajdudorogi püspökség céljaira megajánlott 250 ezer korona összeget mihamarább a kormány rendelkezésére bocsássa.

A város ezen irányu kötelezettségének még mostanig, a felszólítás után nyolc év elmúltával sem tett eleget. Késlekedése érthető s jogszerűen indokolt. Ajánlatát ugyanis két feltételhez kötötte tette meg. E feltételek egyike, hogy Nyíregyházán egyházmegyém részére papnevelőház állíttassék. Eme intézet pedig nemcsak hogy fel nem épült, de létesítése érdekében, a lefolyt idő alatt, még komolyabb lépés sem történt.

Hivatkozással egyházmegyém alapítóbullájára, továbbá a 163.505/1920 I. ü. o. szám alatt velem közölt minisztertanácsi döntésre, ugyszintén a fenti szám alatt Szabolcsvármegye alispánjához intézett leirat kategorikus tartalmára: van szerencsém Nagyméltóságodat újból is újból megkérni, hogy papnevelőházam létesítése érdekében a költségelőirányzati intézkedést már most megtenni s az építkezés helyének kijelölésére nézve a tárgyalást a várossal egyidejűleg fölvenni méltóztassék.

18 Lásd: 8. számú dokumentum.

A tárgyalás megindításával dr. Steinecker István miniszteri tanácsos ur volna megbizandó, aki a 82281/925. X. szám alatt székhelyemre kiküldve miniszteri biztosi minőségben a közel jövőben ugysis ki fog ide szállani.

Fogadja

1926. febr. 24.

hajdudorogi püspök

12a. Miklósy püspök átirat-fogalmazványa mellett elhelyezve: Bethlen István miniszterelnök átirata Miklósy István hajdudorogi püspöknek a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Budapest, 1922. szeptember 25.

GKPL I-1-a 556/1928. Tisztázat.

7307. M. E. II. 1922.

Méltóságos

Miklósy István

hajdudorogi gör. kath. megyéspüspök urnak, Budapest.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

Hivatkozással 1921 évi december hó 28-án 3070/ szám alatt kelt nagybecsü átiratára¹⁹ van szerencsém Méltóságodat értesíteni, hogy a hajdudorogi gör. kath. egyházmegye részére külön papnevelő intézet létesítésének ügyét a kapcsolatos igen fontos egyházi és nemzeti érdekekre való tekintettel a legnagyobb nyomatékkal felkaroltam s igyekeztem azt kedvező megoldáshoz juttatni.

Legnagyobb sajnálatomra azonban a szóbanforgó intézet létesítése jelenleg nem látszik megvalósíthatónak. A pénzügyminiszter úr szerint ugyanis ezen papnevelő intézet céljaira az Osztrák-magyar bank nyíregyházi fiókjintézetének épületét nem áll módjában megszerezni, mert ezen épületre a m. kir. állami jegyintézet felállítása folytán okvetlenül szükség van, viszont új épület emelése az állam jelenlegi pénzügyi helyzetében ezidőszerint az építkezési anyag árának és a munkálatok költségeinek óriási mérvü emelkedésére való tekintettel nem vihető keresztül s így a kérdés megoldását a jelenleginél kedvezőbb pénzügyi viszonyok idejére kell elhalasztani.

Amidőn ezt Méltóságoddal tisztelettel közlöm, egyben biztosítom arról, hogy a magam részéről teljes mértékben osztom Méltóságod által kifejtett azon indokokat, amelyek e papnevelő intézet létesítését úgy egyházi, mint nemzeti s politikai szempontból elsőrendü kötelességgé teszik s ha ezidőszerint a pénzügyminister ur pénzügyi aggályait a viszonyok kényszere alatt el is kellett fogadnom, a szóbanforgó ügyet napirenden tartom, s az első lehetőséget meg fogom ragadni arra nézve, hogy a kérdéses terv megvalósíttassék.

19 Lásd: Források 4/4. kötet, 142. számú dokumentum.

Budapest, 1922. szeptember hó 25-én.

...

**13. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása
Cesare Orsenigo budapesti nunciusként a miskolci templomban Papp
Antal érsek által végzendő püspöki liturgiák tárgyában**

Róma, 1926. március 10.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 55r. Tisztázat.

3949/II

Funzioni Episcopali per i fedeli ruteni

Roma, 10 Marzo 1926

Protocollo N. 18429/26

Oggetto:

Richiesta di Monsignore Papp per la sua residenza in Miskolc.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore

Monsignore Cesare Orsenigo

Nunzio Apostolico in Budapest

Illustrissimo e Reverendissimo Signore,

Ho esaminato quanto la Signoria Vostra mi esponeva nel Suo foglio dell'11 febbraio u.s., No. 3909,²⁰ in ordine alla richiesta di Monsignore Antonio Papp, Amministratore Apostolico delle parrocchie rutene rimaste in territorio ungherese ed ancora appartenenti alle diocesi di Munkacs ed Eperies.

Non si rispose prima alla Signoria Vostra o a Monsignore Papp, perché si attendeva di conoscere il pensiero di Monsignore Vescovo di Haidudorogh, il quale con lettera in data 7 febbraio²¹ ha significato a questa Sacra Congregazione che permetterà al Reverendissimo Amministratore Apostolico di tenere nella Chiesa Greca di Miskolc le Funzioni Episcopali per i fedeli ruteni, suoi sudditi, a condizione di non portare alcun pregiudizio ai diritti del parroco e dell'Ordinario locale e di non turbare l'ordine delle funzioni consuete in quella Chiesa.

Della condizione di adottare nella liturgia la lingua greca, Monsignore Miklosy non fa alcun cenno nella sua lettera.

Potrà dunque la Signoria Vostra comunicare al Reverendissimo Monsignore Papp il tenore della presente ed insinuargli di essere molto discreto nell'uso delle concessioni fattegli dal Vescovo di Haidudorogh, evitando qualunque

20 Lásd: 9. számú dokumentum.

21 Lásd: 8. számú dokumentum.

atto che possa arrecare il minimo pregiudizio alla giurisdizione di quel Prelato, e considerando inalterati gli attuali confini.

Intanto mi valgo dell'incontro, per esprimere i sensi della mia particolare considerazione, con cui godo dichiararmi.

della Signoria Vostra Illustrissima e Reverendissima Devotissimo Servo
Luigi Card. Sincero
Pro-Segretario

**14. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Miklósy István
hajdúdorogi püspöknek a miskolci templomban Papp Antal érsek által
végzendő püspöki liturgiák tárgyában**

Budapest, 1926. március 16.

GKPL I-1-a 715/1926 Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 61r. Fogalmazvány.

N 3953/II

Budapest die 16 Martii 1926

Excellentissimo Domino Domino

Stephano Miklosy

Episcopo Hajdu-Doroghensi

Nyiregyháza

Excellentissime Domine,

Honori mihi duco Excellentiam Tuam certiozem facere quod de mandato Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali significavi Excellentissimo D. D. Antonio Papp Adm. Ap. sequentia: „Tibi licet functiones episcopales pro fidelibus rutenis in ecclesia ritus graeco-catholici Miskolcini peragere, ea tamen conditione quod nullum praejudicium feratur Parocho vel Ordinario loci, et nullo modo turbetur ordo functionum, quae in praefata ecclesia fieri solent. Ad actuales porro fines dioeceseos quod spectat nulla prorsus immutatio fieri licet”.

Haec Tibi libentissime scribens, peculiaris observantiae meae sensus Tibi profeteor ac felicissima quaeque a Deo adprecor.

Tibi addictissimus

Archiepiscopus Ptol.

Nuntius Apostolicus in Hungaria

15. Miklósy István hajdúdorogi püspök feljegyzése a miskolci templomban Papp Antal érsek által végzendő püspöki liturgiák tárgyában

Nyíregyháza, 1926. március 23.

GKPL I-1-a 715/1938. Fogalmazvány.

Az eperjesi és a munkácsi egyházmegyékből csonka hazánk területén visszamaradt lelkészetek részéről az a kérelem érkezett a római Szentszékhez, hogy Miskolcz paróchiánk rendeltessék a kinevezett apostoli adminisztrátor joghatósága alá.

E kérelmükkel a folyamodók elutasítottak. Az illetékes hajdúdorogi püspök hozzájárulásával engedélyt nyert azonban a Miskolczon lakó apostoli adminisztrátor úr arra, hogy saját rutén hívei részére, miskolczi lelkészetünk szolgálati rendjének minden megzavarása nélkül, miskolczi templomunkban püspöki szolgálatokat végezhesen.

Az apostoli nunciatúra 3953/926. számú átírata,²² mely az illetékes római kongregáció ide vonatkozó intézkedését tartalmazza, hiteles másolatban oly meghagyással küldetik meg a miskolczi parochus úrnak, hogy gondosan őrködjék lelkészete területén egyházmegyénk magyar karakterének csorbíthatatlansága fölött.

Márcz. 23.

16. Miniszterelnökségi feljegyzés és átirat-fogalmazványok a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában

Budapest, 1926. április 11.

MNL OL K 28 1936-H-15688-1124. Fogalmazvány.

Tárgy: Kultusminister átírata a magyarországi román vikariátus ügyében. (Siegescu püspöki helynöki megbízatása Frentiu püspök által).

Utasítás az irattárnak:

1124/1926.

NB!

Maga a kultusministerium az 5620/1925. M. E. II. sz. átiratunkban²³ felvetett kérdésekhez egyáltalában nem foglal állást s csupán közli a bibornok-hercegprimástól beérkezett véleményt. Ez utóbbi – a 971/926. M.E. II. sz. a. iktatott külügyministeri átirattal szemben egy új momentumot tartalmaz, azt tudniillik, hogy a hercegprimás a magyar imperium alá visszakerült hajdudorogi

22 Lásd: 14. számú dokumentum.

23 Lásd: Források 4/4. kötet, 387. számú dokumentum.

plébániákra vonatkozó „véleményét az Apostoli Szentszékkal is közölte, amely a felfogás ellen nem tiltakozott.” Ez a körülmény a külügyministerium részéről javasolt, illetőleg átdolgozott választervezetben nincsen megemlítve, legalább is nem ilyen határozott formában.

Előadó ezért r. u. bemutatta Csiszarik Őméltóságának a szóbanforgó hercegprimási véleményt s felhívta a püspök úr figyelmét a fentebb említett eltérésre. Csiszarik Őmga ehhez képest átszövegezte a tervezet idevonatkozó részét. (lásd a külügyministerium és a kultusministerium vonatkozó átirata alapján véglegesített szöveget.) Az ü. o. tiszteletteljes nézete szerint ezt a szöveget kellene Siegescunak Frentiuhoz intézendő iratában felhasználnia.

A tavalyi 5620/M.E. sz. átiratban két további kérdést vetettünk fel:

1./ Érintkezésbe lépjen-e Siegescu a budapesti nunciussal vele is közölve a kinevezés ténye mellett azokat az indokokat, amelyek miatt a püspöki helynökséget a hajdudorogi egyházmegye plébániáira nem fogadhatja el.

2./ A hajdudorogi püspökség is értesíttessék a kérdésről teljes egészében, hogy ő is felemelhesse szavát az ő egyházmegyéjének kánonjogi integritását érintő kinevezés ügyében s kérje megfelelő uton a maga részéről is a Vatikánt a helyzet tisztázására.

Erre a két kérdésre a külügyministerium kifejezetten választ nem adott ugyan, de amint a külügyministeri átirathoz mellékelt és vatikáni ügyvivőnknek szóló utasításból (lásd 4. oldal második bekezdés) kitűnik, a külügyministerium is kombinációkba veszi mind a két lépés megtételét, sőt az eljárás módjára nézve is állást foglal.

A kultusministeri átirat azonban, mely mint már fentebb jeleztük csupán a hercegprimás véleményének megküldésére szoritkozik, az előbb említett két kérdésre vonatkozóan sem tartalmaz állásfoglalást.

Ami végül a magyar kormánynak a vatikáni követségünk utján a Szentszéknél teendő lépéseit illeti, a 971/1926. M. E. II. sz. a. iktatott külügyministeri átirathoz a külügyministerium mellékelte annak a részletes utasításnak másolatát, amelyet ez ügyben vatikáni ügyvivőnknek adott. Az ebben foglaltak alapján azonban a vatikáni ügyvivő (illetőleg most már amennyiben addig helyét elfoglalja az új vatikáni követünk) a külügyministeriumtól vett instrukció szerint csak akkor fog a Szentszéknél lépéseket tenni, ha erre a külügyministeriumtól külön távirati utasítást kap. A hozzánk intézett átirat szerint visoznt a külügyministerium M. E. Őexciájának döntésétől teszi függővé, hogy az említett sürgönybeli utasítást mikor juttassa el vatikáni követségünkhöz.

E részben Csiszarik Őmga r.u. közölte előadóval, hogy a magyar kormány direkt intervenciójának ilyenén módon való függőben tartása azért látszik szükségesnek, mert mindaddig amíg csak egyházi személyek szorgalmazzák, ez szigoruan kánonjogi természetű kérdés marad, míg ellenben a magyar kormánynak közvetlen beavatkozása politikumot kever bele ez ügyben, ami esetleg oly tere-numra viheti át a kérdést, ahol kevesebb sikerrel tudjuk a

magyar érdekeket megvédeni. Ezért Csiszarik püspök úr úgy véli, hogy be kellene várni egyrészt a román kormánybiztos és Frentiu püspök közötti levélváltásnak eredményét, másrészt a budapesti nunciának Siegescu és a hajdudorogi püspök részéről történő bizalmas informálást illetően ennek hatását és csak ha ezek a lépések eredménytelenek maradnak, csak akkor kellene a magyar kormánynak is közbelépnie.

Az ü. o. tiszteletteljes nézete szerint a fenti érveléssel szemben kétkörülményt kell mérlegelni. Az egyik az, hogy Frentiu püspök vagy nem enged a román álláspontból, vagy pedig hallgatásával huzza el a kérdés rendezését.

A másik pedig az, hogy a Szentszék kizárólag az itteni nuciustól vette jelentés alapján dönt ebben az ügyben s ez által fait accomplit elé állítja a magyar kormányt még mielőtt ezutóbbi vatikáni követje utján a Szentszék előtt a kérdésben elfoglalt álláspontját újból leszögezte és megindokolta volna. Ilyen körülmények között az ügyosztály véleménye szerint lefeljebb arról lehetne szó, hogy a vatikáni követünk eljárása függőben tartassék ugyan, de semmi esetre sem oly hosszú ideig, hogy ezalatt a Szentszék a kérdésben reánk nézve esetleg kedvezőtlen befejezett tényeket teremthessen.

16a. Átirat-fogalmazvány Siegescu József helynöknek, a magyarországi románok kormánybiztosának a Hajdudorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában

Budapest, 1926. április 11.

I. Magyarországi Románajkuak M. Kir. Kormánybiztosának.

Hivatkozással mult évi október hó 1-én 12/1925. sz. a. kelt felterjesztésére²⁴ van szerencsém Méltóságoddal püspök helynökké történt kinevezése ügyében az alábbiakat közölni:

A szóbanforgó kérdést letárgyaltam a m. kir. külügyminister és a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister urakkal és állásfoglalás végett megküldöttem nevezett minister uraknak annak az iratnak tervezetét is, amelyet Méltóságod a kérdéses ügyben Frentiu Valér püspök urhoz intézni szándékozik.

Ezeknek a tárgyalásoknak az alapján 1., helyeslőleg tudomásul veszem Méltóságodnak azt a nézetét, hogy a püspöki helynökséget azon plébániák viszonylatában, amelyek a hajdudorogi egyházmegye kánonjog szerinti tartozékai, nem fogadhatja el.

2., idemellékelem a Méltóságod által Frentiu püspökhöz intézendő felterjesztésnek szövegét, amely lényegében egyezik a Méltóságod részéről nekem bemutatott eredeti tervezettel, de amelyben figyelembe vétettek egyrészt a m. kir. külügyminister ur által javasolt szövegezési módosítások,

24 Lásd: Források 4/4. kötet, 383. számú dokumentum.

másrészt a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr vonatkozó átiratához mellékelt hercegprimási véleményben foglalt közlés.

Célszerűnek vélném, ha Méltóságod a szóbanforgó felterjesztésnek Frențiu püspök urhoz való juttatásával egyidejűleg kinevezése ügyéről és nevezett püspök urnak adott írásbeli válasza tartalmáról bizalmasan informálná az itteni nunciust.

16b. Átirat-fogalmazvány Valeriu Traian Frențiu nagyváradi püspöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában

Budapest, 1926. április 11.

Dr. Siegescu kormánybiztosnak Frențiu nagyváradi püspökhöz intézendő irata. (A külügyminisztérium és a kultuszminisztérium vonatkozó átirata alapján véglegesített tervezet.)

Méltóságodnak múlt évi 1845. sz. a. kelt magas iratát,²⁵ amelyben engem a Magyarországon megmaradt gör. kath. román hívek kormányzásával püspöki helynöki minőségben megbizni méltóztatott, nemcsak nagy köszönettel vettem, hanem ezen megbízatást a legnagyobb kitüntetésnek tekintem.

Annál jobban fájlalom, hogy Méltóságodnak eme kegyes megbízását egész terjedelmében vállalni nem tudom. Miként ugyanis ennek a megbízásnak írott szövegéből következtetnem kell, Méltóságodnak megbízása olyan hívekre is kiterjed, kiket az akkori bécsi nunciának 1919. évi május hó 10-én kelt 16.475. sz. dekrétuma²⁶ átmenetileg a nagyváradi gör. akth. román püspöknek jurisdikciója alá helyezett ugyan, de akik a hajdúdorogi püspök úr szerint, de szerény magamnak legjobb hite szerint is, akkor szüntek meg a nagyváradi gör. kath. román püspök joghatósága alá tartozni, amikor ezeknek a hajdúdorogi püspökséghez tartozó plébániáknak magyar fennhatóság alá való visszakerülésével az az ok megszűnt, amely a Szentszékét a szóbanforgó intézkedésnek foganatosítására indítottak: „Attento eo. quod illae paroeciae per demarcationis, ut siunt, lineam nullam cum ordinario proprio communionem habent.”

Abban, hogy a hajdúdorogi püspök urnak véleményével a magam szerény nézetét azonosítsam, megerősített az a körülmény, hogy – amikor a bibornok-hercegprimás úr az Apostoli Szentszékkel a hajdúdorogi püspök úr álláspontjával egyező véleményét közölte –, az Apostoli Szentszék a bibornok-hercegprimás úr felfogását nem helytelenítette.

Méltóságod bizonyára meg fogja érteni, hogy ilyen körülmények között Méltóságod megtisztelő és kitüntető kinevezésének csak annyiban tehetek eleget, amennyiben olyan magyarországi hívekről van szó, akik a Christifideles

25 Lásd: Források 4/4. kötet, 377a. számú dokumentum

26 Lásd: Források 4/4. kötet, 62. számú dokumentum

bullá értelmében a hajdudorogi egyházmegye kánonjog szerinti tartozékát nem képezik.

Az itteni, Méltóságod egyházmegyéjéhez tartozó és a most konvertálásra készülő nem katolikusok gondozása elég terhet ró énreám, tekintettel arra, hgy nekem, mint m. kir. kormánybiztosnak nemcsak a gör. kath. román hivekről kell gondoskodnom, hanem az összes itt maradt románk kulturális, szociális és iskolaügyeiről is.

Talán hozzá sem kell fűznöm, hogy a Ministerelnök Ur, akinek elhatározásomról jelentést tettem, ezt az elhatározásomat ép oly feltétlenül helyesli, mint amilyen nagy örömmel vette tudomásul egyebekben Méltóságodnak a Magyarországon maradt hivei gondozását célzó intézkedéseit.

Fogadja stb.

16c. Átirat-fogalmazvány Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyében felállítandó román vikariátus tárgyában

Budapest, 1926. április 11.

II. Kultusminister Urnak.

Hivatkozással a magyarországi román vikariatus ügyében f. évi február hó 4-én 10.816/I. ü. o. 926. sz. a. kelt nagybecsű átiratára²⁷ van szerencsém Nagyméltóságodnak nagybecsű tudomásul idemellékelten másolatban megküldeni a magyarországi románajkuak m. kir. kormánybiztosához egyidejűleg intézett rendeletemet, valamint a nevezett kormánybiztos által Frentiu nagyváradi püspökhöz intézendő iratnak azt a szövegét, amely a bíbornok hercegprimás úr 297/1926. sz. a. Nagyméltóságodhoz intézett átiratban²⁸ valamint a m. kir. külügyminister urnak a szóbanforgó ügyben hozzám intézett s mellékletével együtt másolatban idezárt 249. pol. /1926. sz. átiratban²⁹ foglaltak figyelembe vételével készült.

Nagyméltóságod fenthivatkozott nagybecsű átiratában nem foglalt állást ahhoz a javaslatomhoz, hogy a hajdudorogi püspök is értesíttessék a szóbanforgó kérdés egész komplexuméről.

Amint már 5620/925 M. E. II. számú átiratomban³⁰ is kifejtettem, szükségesnek tartom, hogy nevezett püspök is felemelje szavát a hajdudorogi egyházmegye kánonjogi integritását érintő kinevezés ügyében, s kérje megfelelő uton a maga részéről is a Vatikánt arra, közölje a nagyváradi gör. kath. román püspökkel, hogy az 1919. évi pápai rendeletnek az az intézkedése, mely a magyar területen levő kérdéses 14 plébániát ideiglenesen a nagyváradi gör. kath. román püspök jurisdikciója alá bocsájtotta, az akadály megszünte

27 Lásd: 6. számú dokumentum.

28 Lásd: 6a. számú dokumentum.

29 Lásd: 5. számú dokumentum.

30 Lásd: Források 4/4. kötet, 387. számú dokumentum.

folytán már nincsen hatályban. Tisztelettel kérem Nagyméltóságodat, hogy Amennyiben Nagyméltóságod felfogásomat osztaná, tisztelettel kérem, méltóztassék az egész kérdés jelenlegi állásáról és így természetesen Siegescu kormánybiztosnak a Frentiu féle kinevezés ügyében elfoglalt álláspontjáról is a hajdudorogi püspököt tájékoztatni, az ő belátására bizván, akar-e Siegescu helynöki kinevezése kapcsán a maga részéről tiltakozó lépéseket tenni.

16d. Átirat-fogalmazvány Walkó Lajos külügyminiszternek

Budapest, 1926. április 11.

III. M. Kir. Külügyminister Urnak.

Hivatkozással folyó évi február 21-én 249. pol./1926. sz. a. kelt nagybecsü átiratára,³¹ amellyel Nagyméltóságod szives volt engem Siegescu József prelátnak püspöki helynöki kinevezése ügyében elfoglalt nagybecsü álláspontjáról tájékoztatni, van szerencsém a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister urnak ugyanezen ügyben hozzám intézett átiratát valamint Siegescu kormánybiztoshoz egyidejűleg intézett rendeletemet Nagyméltóságodnak másolatban idemellékelve tisztelettel megküldeni.

A kormánybiztos által Frentiu püspökhöz intézendő válaszirat tervezetét illetően tisztelettel megjegyzem, hogy a végleges tervezet lényegében azonos azzal a szöveggel, amelyet Nagyméltóságod fenthivatkozott nagybecsü átiratával szives volt rendelkezésemre bocsájtani. Csupán a Hercegprimás ur másolatban ugyancsak idezárt 297/1926. számú átiratának³² első pontjában foglaltak alapján vált szükségessé a szóbanforgó tervezet egyik passzusának módosítása, aminek eszközzésére Csizsarik püspök ur Őméltóságát, mint a kérdés legalaposabb ismerőjét r. u. kérttem fel.

A hajdudorogi püspök részéről esetleg teendő lépések ügyében egyidejűleg felkértem a kultusminister urat, hogy amennyiben álláspontomat osztja, tájékoztassa nevezett püspököt a szóbanforgó kérdés jelenlegi állásáról, belátására bizván, óhajt-e a maga részéről is eljárni a 14 hajdudorogi plébánia jurisdikcionális hovátartozásának végleges tisztázása érdekében.

Nagyméltóságod fenthivatkozott átiratából köszönettel tudomásul vettem, hogy a vatikáni ügyvivőnket a kellő instrukciókkal ellátni és utasítani méltóztatott, tegyen megfelelő lépéseket a bíbornok államtitkárnál a szóbanforgó 14 plébánia ügyében, mihelyt erre nézve Nagyméltóságodtól távirati utasítást kap. Ezen utasítás megadásának időpontját Nagyméltóságod az én állásfoglalásomtól teszi függővé.

Nagyon valószínűtlennek tartom a magam részéről is, hogy Frentiu püspök a Siegescu-féle válaszlevél vagy az itteni nuncius behatása alatt hajlandó lenne eddigi álláspontját revideálni. Ebből a szempontból tehát aligha látszik

31 Lásd: Források 4/4. kötet, 5. számú dokumentum

32 Lásd: Források 4/4. kötet, 6a. számú dokumentum

indokoltnak, hogy a magyar kormány részéről a Vatikánál teendő lépéseket halogassuk. Viszont igen súlyosan esik a latba az az érv, amelyet Csiszárík püspök ur óméltósága r. u. közölt, hogy t.i. a kérdés reánk kedvező tisztázása szempontjából célirányosabb, ha egyelőre az érdekelt egyházi tényezők szorgalmazzák azt.

Ezzel szemben számítani kell azonban nézetem szerint azzal az eshetőséggel is, hogy a nuncius közbelépése nem jár a részünkről várt és kívánt eredménnyel és hogy ilyen formán esetleg már reánk kedvezőtlen befejezett tényekkel fogunk szemben állani akkor, amidőn vatikáni képviseletünk a Szentszéknél ebben a kérdésben lépéseket tesz.

Tisztelettel kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék a most említett szempontokat bölcs mérlegelés tárgyává tenni annak eldöntésénél, hogy milyen időpont volna a legalkalmasabb arra, hogy vatikáni képviseletünk a kérdéses ügyben a bibornok államtitkárnál eljárjon.

Budapest, 1926. évi április hó

17. Siegescu József helynök, kormánybiztos átirata Bethlen István miniszterelnökhöz a budapesti román görögkatolikusok egyházi beosztása tárgyában

Budapest, 1926. július 22.

MNL OL K 28 51.tétel 1926 H 6240 14. doboz. Tisztázat.

A magyarországi románok ügyeinek m. kir. kormánybiztosa.

II. Fő-ucca 81.

198/1926.szám.

Gróf Bethlen István urnak, m.kir.ministerelnök, Budapest

Nagyméltóságú Ministerelnök Ur!

A budapesti görög-katolikus hívők hovátartozandósága tárgyában az ide mellékelt memorandumot intéztem az esztergomi Hercegrímás Úrhoz, hogy ő a pápai döntés ügyében vessen véget azoknak az anomáliáknak, amelyeket előidéző Melles Emil görög-katolikus apátplébános ezen pápai döntvény magyarázatával.

A Hercegrímás Ur Ő Eminenciása egy általam felterjesztett konkrét esetből kifolyólag a következő döntést hozta, hogy „a román szertartású görög-katolikusok Budapesten a terület szerint illetékes latin szertartású plébánosnak hivi. Román szertartású az a görög-katolikus hívő, akinek atyja román szertartású gör.kath. volt.” Egyben felkér, hogy ezen döntés alapján a gör.kath. hívőket felvilágosítsam jogaikról és legjobbnak tartaná, ha minden egyes esetet a budapesti érseki helytartói hivatalnak be jelenteném. A konkrét esetről pedig ezt írja: „Dr. Manu Emil orvos ur román szertartású görög-

katholikus voltához kétség nem fér s így az esztergomi érsek s közvetlenül a terület szerint illetékes latin szertartású katolikus plébánia híve.”

Amidőn a memorandumot felterjesztem, ezt csupán tudomásvétel végett teszem, mivel az ügyről a Vallás-és Közoktatásügyi Minister Urnak már annak idején jelentést tettem.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1926. július hó 22-én.

Siegescu

m.kir.kormánybiztos.

**17a. Siegescu József helynök, kormánybiztos átiratának melléklete:
a kormánybiztos memoranduma Csernoch János hercegprímáshoz a
budapesti román görögkatolikusok egyházi beosztása tárgyában**

Budapest, 1926. április 7.

MNL OL K 28 51.tétel 1926 H 6240 14. doboz. Másolat.³³

Görög Katolikus Püspöki Helynökség

II. Fő-ucca 81.

81/1926. szám.

Főmagasságu

Dr. Csernoch János, bíbornok, hercegprímás, esztergomi érsek urnak

Esztergom

Másolat.

Főmagasságú Bíbornok!

Hercegprímás, esztergomi Érsek úr!

Alulírott mély tisztelettel kérem, hogy az alábbi ügyben dönteni, illetőleg a már több ízben hozott döntés értelmében a védelemre szorulókat hathatós védelemben kegyesen részesíteni méltóztassék.

A görög, helyesebben a keleti katolikus szertartások egymásközi, valamint ezeknek a latin rítushoz való viszonylata tekintetében az egyedül és kizárólagos illetékes tényezőtől, a római szentszéktől alkotott „ius vigens” a következő: „maxima est generalis huius Sacrae Congregationis, quod patriarchae ritus orientalis exercere nequeant propriam iurisdictionem extra earumdem patriarchatus, et consequenter quod, sacerdotes et fideles cuiuslibet ritus orientalis, domicilium habentes extra respectivos patriarchatus, sive etiam intra limites earum, sed non habentes parochos proprii ritus subijciuntur Ordinario latino loci, in quo morantur, praecipue in dioecesibus latinis” (A Hitterjesztés szt. Kongregációjának 1890. május 12-én kelt dekrétuma.) Ezt az egyház jogi alapelvet alkalmazta a római szentszék hazánkban is, mikor 1907. október 7-én a budapesti gör. kath. románokat az akkor még ruthén (1912 óta

33 Az eredeti – bár iktatva van – nem található meg az Esztergomi Prímási Levéltárban.

görög) ritusu budapesti gör. kath. plébánia joghatósága alól kivette. A kérdésre vonatkozólag, Illetve a vele kapcsolatosan felvetett két dubiumra adott válasza a következő:

S. Congregatio de Propaganda Fide die 7. Oct. 1907. ad Archiepiscopum Strigoniensem Nro. 23.109. Litteris diei 20. Julii vertentis anni Eminentia Tua exponebat dissentiones exoriri inter catholicos ruthenos et rumenos Budapestini commorantes eo, quod parochus ruthenus Ecclesiae recenter ibidem erectae pro fidelibus graeci ritus iurisdictiones sibi vindicare praesumit in catholicos rumenos, et ex adverso catholici rutheni nolunt eidem subiacere eo quod, praeter alias causas, in Ecclesia parochiali graeci ritus S.Liturgia lingua slavica celebratur. Quapropter „ut litibus finis imponatur et relatio rumenorum ad parochiam graeci ritus Budapestinensem ordinetur”, haec duo dubia Eminentia Tua enucleanda proponebat,

1-o, An iurisdictioni parochiae graeci ritus Budapestinensis erectae subiiciantur etiam catholici rumeni ibidem commorantes.

2-o, „An concedi possit catholicis rumeni ritus, ut existente parochia graeci ritus, more latinorum sacramentis utantur, et catecheses a latinis sacerdotibus traditae frequentent.”

Ratio dubitandi in hoc sita est, quod nempe in decreto erectionis parochiae nulla distinctio fiat inter ruthenos et rumenos, sed serius sit generatim de fidelibus catholicis graeci ritus. Attamen Eminentia Tua animadvertit erectionem parochiae postulatam fuisse unice a catholicis rutheni ritus; et revera, ex actis hujus S.Congregationis constat tunc temporis agitatam fuisse, quaestionem „de erigenda parochia pro fidelibus ruthenis” et dubium propositum utrum fideles rutheni Budapestinenses pertinerent ad iurisdictionem Ordinarii Strigoniensis, an potius Ordinarii Rutheni Munkacsensis. Cum itaque de fidelibus ruthenis sermo fuerit, in hoc sensu profecto intelligenda sunt verba quae legentur in literis Secretariae Status, quibus Eminentia Tua tribuebatur iurdictio super fideles catholicos graeci ritus Budapestini commorantes. Hinc fideles rumeni, utpote alterius ritus, non subiiciuntur iurisdictioni parochi rutheni ecclesiae graecae Budapestinensis.

Patet itaque ex hoc etiam responsio ad 2-um dubium, quod ninirum, nisi atsit alius presbyter rumenus ab Eminentia Tua deputatus ad parochialia pro rumenis, tenentur catholici huius ritus sacramenta recipere in ritu latino, in ecclesiis latinorum, ac catecheses traditae a latinis parochis, in quorum districtu habitant, frequentare. (1907. évi XV. sz. esztergomi circolaré 197. l.)

Világosan kitűnik e döntvényből, hogy a római szent-³⁴

[...] gyermekekben teljesen megmagyarosodnak, amiből azonban nem következik az, hogy ők ne tartsanak ki a román liturgia mellett - adminisztráció tekintetében pedig ne lehessenek a római katolikus plébános hívei.

34 Az iratból hiányoznak a 3-5. oldalak. A 6. oldaltól folytatódik.

Nem tudom, hogy ki vállalhatná a felelősséget, ha nagyon számos román hívő kényszerűségből, látván, hogy a Szentszék döntéseit az alantas hatóságok nem respektálják - áttérnek a görög-keleti vallásra, mely áttéréssel nemcsak szentegyházunk veszíti el ezeket a híveket, de akkor már nehezen lehet elérni azt, hogy a szülők szívesen vegyék gyermekeik teljes magyarodsodását.

Azt hiszem, túlvagyunk már azokon az időkön, amikor egyesek abból varrtak maguknak hazafias tógákat, hogy nemzeti jelszavakkal egyeseket terrorizáltak. Melles Emil úr azzal a régi, elavult fegyverrel akarja megfélemlíteni a magyar anyanyelvű, de román rítusú tisztségviselőket, illetve híveket, hogyha román anyanyelvűeknek mernők magukat deklarálni, akkor hazafiatlanoknak fogja őket a fölöttes hatóságuk tekinteni és így őket nemzeti szempontból megbízhatatlannak minősítve B, illetve C-listára helyezik. Melles Emil apátplébános úrnak az a beállítása, hogy aki magyar anyanyelvűnek írja magát eo ipso az ő híve, ha pedig nem akar az ő, hanem a római katolikus plébános híve lenni, az próbálja magát román anyanyelvűnek deklarálni, de aztán viselje a következményeket - olyan lélekromboló eljárás, mely nemzethűségi szempontból is kárhóztatandó. Jellemző példa erre Miklós fiam esete, aki földművelésügyi fogalmazó. Fiam magyar anyanyelvű, de természetesen román rítusú görög-katolikus - s mivel nem akart Melleséknél adót fizetni, a végrehajtást ellene elrendelték. Lakásomban megjelentek a végrehajtók s csak arra való tekintettel állottak el a végrehajtástól, hogy fiam jelenleg Amerikában van mint Rockefeller-féle stipendista.

Melles eljárása tehát hármias veszélyt rejt magában:

1. Destruálja a lelkekben a Szentszék és Eminenciád rendelkezéseinek sérthetetlenségébe vetett hitet.

2. Áttérési folyamatot idéz elő

3. Kényszeríti a már magyar anyanyelvűeknek magukat deklaráló, de a görög-keleti hitre áttérni még sem akaró híveket, hogy ezentúl „román” anyanyelvűeknek minősítsék magukat; de lerombolja a római katolikus egyházi hatóság tekintélyét, amidőn nem akarja megengedni, hogy a román szertartású görög-katolikus hívek a Szentszék döntése alapján római katolikus hittant tanuljanak.

Több hívő fordult hozzám védelemért. Én a tegnapi napon Dr. Leoka György és Dr. Manu Emil orvos uraknak az ide másolatban mellékelt iratot intéztem.

Mint román rítusú görög-katolikus püspöki helynök kötelességemnek tartom a hívek vallás- és rítusszabadságát megvédelmezni, éppen ezért mihelyt tudomást szereztem róla, kötelességemnek tartottam, hogy a hármias veszélyt megelőzzem és Eminenciádhoz felterjesztést intézve, rámutassak egyrészt a bajok okaira, másrészt pedig az orvoslás módjára.

Mély tisztelettel kérem Eminenciádat, hogy a felterjesztésemben foglaltakat megfontolás tárgyává tenni és kegyesen és sürgősen a legmegfelelőbbben intézkedni méltóztassék.

Fogadja Eminenciád kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.
Budapest, 1926. április 7.
Dr. Siegescu József s.k.
püspöki helynök

17b. Mészáros János budapesti érseki helytartó jelentése Csernoch János hercegprímásnak a fővárosban élő román görögkatolikus hívek és Melles Emil parókus közötti konfliktus tárgyában

Budapest, 1926. április 27.

EPL Cat. D/c. 1326/1926. Tisztázat.

Az Érseki Általános Helytartói Hivataltól Budapesten
914. szám

Főmagasságú és Főtisztelendő Bibornok,
Herceg-Prímás és Érsek Úr, Kegyelmes Uram!

Siegescu József püspöki helynök kérvényt³⁵ terjesztett Eminenciád elé, melyben a Budapesten lakó román szertartású görög kath. hívőknek Melles Emil apát, plébánossal szemben való megvédését kéri. Siegescu felkért engem, hogy kérvényét Eminenciádnál pártfogoljam.

Siegescu beadványát jogilag helyesnek, alaposan indokoltnak tartom.

Magam is sokszor hallottam panaszokat az egyes hívők részéről Melles erőszakoskodása miatt. Sokan emiatt szeretnék a latin rítust követni, sőt vannak, akik az aposztáziától sem riadnak vissza.

Melles a múlt évben terjedelmes beadványban panaszt emelt a fővárosi plébánosok ellen, hogy illetéktelenül keresztelik, esketik és temetik híveit. A panaszokat megvizsgáltam s egyet sem találtam helytállónak. Ő a román szertartásuakat is sokszor híveinek tekinti. Inkább az tűnt ki, hogy Melles okoz sokszor nehézségeket a házassági elbocsátók körül.

Ki is egyebekben magamat Főmagasságod atyai jóindulatába ajánlom és szent bíborának csókolása mellett vagyok

Budapesten, 1926. április 27.

Főmagasságodnak
Engedelmes káplánja
Dr. Mészáros János
Budapesti érseki általános helytartó

35 Lásd: 17a. számú dokumentum.

**17c. Az esztergomi főegyházmegyei hatóság átirat-fogalmazványa
Mészáros János budapesti érseki helytartónak a fővárosban élő román
görögkatolikus hívek és Melles Emil parókus közötti konfliktus
tárgyában**

Budapest, 1926. május 2.

EPL Cat. D/c. 1326/1926. Fogalmazvány.

1326

1926.V.2. Budapesten lakó román gör. szert. hívek megvédése ügyében
Siegescu József

Méltóságos és Főtisztelendő Érseki Helnyökségnek
Budapest

Őeminenciája távollétében Dr. Siegescu József püspöki helynök úrnak ./.
visszavárólag csatolt memorandumára³⁶ a budapesti érseki helynökség hivatott
a választ megadni. Intézkedésre szükség nincs. A kérdés Őeminenciájának
a memorandumban idézett leirataival teljesen tisztázva van. Ennélfogva a
román szert. görög katolikusok Budapesten a terület szerint illetékes latin
szertartású plébánosnak hívei.

Román szertartású az a görög katolikus hívő, akinek atyja román
szertartású görög katolikus volt.

Dr. Siegescu József mint püspöki helynök Budapesten joghatósággal
nem bír. Azonban a román szert. gör. kath. híveket igenis fölvilágosíthatja
jogaikról. Legokosabb azonban, ha dr. Siegescu József az egyes eseteket
mindig a budapesti érsekhelynöki hivatalnak jelenti.

Az érsekhelynöki hivatal szíveskedjék dr. Manu Emil orvos úr ./.
visszacsatolt beadványa alapján a nevezett orvos urat értesíteni, hogy ő igenis
román szert. gör. kath. S így az esztergomi érsek s közvetlenül a területileg
illetékes latin szert. katolikus plébános híve.

További félreértések elkerülése céljából az érseki hatóság álláspontját az
összes budapesti plébánosokkal közölni kellene.

Többiben

36 Lásd: 17a. számú dokumentum.

18. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érseknek Bottlik István református egyházkerületi gondnok beiktatása tárgyában

Budapest, 1926. augusztus 3.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 63r. Fogalmazvány.

226/II

die 3 Augusti 1926

Sub secreto

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Antonio Papp Archiepiscopo
Miskolc

Illustrissime ac Reverendissime Domine Archiepiscope,

Asseritur quod nuper – occasione installationis cujusdam baronis Stephani Bottlik ut administratoris ecclesiae reformatae – convenerunt in templo acatholico Miskolcensi, ubi predicatorum acatholicorum sermones habuerunt, repraesentantes omnium caeterarum religionum.

Faveat Amplitudo Tua, debitis praemissis percunctationibus, referre huic Nuntiaturae Apostolicae utrum hac occasione etiam sacerdotes catholici et nominatim Rev. Stephanus Szeman, graecus-catholicus, in templo acatholico apparuerunt.

Necesse non est quod Amplitudini Tuae dicam haec omnia esse sub secreto peragenda.

Dum gratias Amplitudini Tuae jam nunc ago, tuis precibus me commendo ac permanere gaudeo

Amplitudini Tuae addictissimus in Christo

18a. Orsenigo nuncius levelének melléklete: újsághír Bottlik István református egyházkerületi gondnok beiktatásáról

Beiktatták a miskolci református egyház új gondnokát, Bottlik István bárót

Az alsóborsodi református egyházkerület Bottlik István báró nemzetgyűlési képviselőt választotta meg gondnokává, akit ma iktattak be Miskolcon a református templomban nagy ünnepségek között, amelyen minden vallásfelekezet képviseltette magát. Farkas István esepres beiktató beszéde és Román Ernő prédikációja után Bottlik István mondotta el székfoglaló beszédét, amelyben a vallás-erkölcsi életéről és a gyakorlati kereszténységről beszélt. Krisztus tanításai – mondotta – mutatják az utat, amelyen közelebb juthatunk a lelki tökéletességhez. A társadalomnak Krisztus tanításainak alapjára kell helyezkedni és mindig a vallás legyen irányítója. Az ünnepélyes beiktatás után diszebed volt, ahol Bottlik István báró, az új gondnok mondotta az első felköszöntőt. Beszédében mélyenjáró gondolatokkal fejtegette az

egyház gyakorlati kérdéseit. Vázolta a papság helyzetét s lelkes szavakkal emlékezett meg annak önzetlen és nagy munkájáról. Végül a társadalmi béke megteremtését hangsúlyozta, amely csak úgy lehetséges – mondotta –, ha a két hatalmas tábor, a katolikus és a protestáns papság ennek a feladatnak megvalósítására szeretetben és megértésben egyesül, akkor a győzelem teljes bizonyos és a magyar társadalom a krisztusi erkölcsökben megnemesül! A mély és magvas gondolatokban gazdag és nagy tetszéssel fogadott beszéd után Széman István gör.-kat. apostoli adminisztrátori helynök, Révy Kálmán dandárparancsnok, Puky Endre nemzetgyűlési képviselő mondtak még lelkes hangú beszédet.

19. Papp Antal érsek jelentése Cesare Orsenigo budapesti nunciának Bottlik István református egyházkerületi gondnok beiktatása tárgyában

Miskolc, 1926. augusztus 5.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 64r.–65r. Tisztázat.

Nro. 89.
230/II

Excellentissime ac Reverendissime Domine Archiepiscopo,
Nuntie Apostolice!

Accepi aestimatissimas litteras Excellentiae Vestrae 3-a hujus mensis sub No. 226. ad me directas, quibus me interrogare dignabatur, utrum verum sit, quod occasione installationis Stephani Bottlik baronis administratoris ecclesiae refomatae etiam sacerdotes catholici et nominatim R. Stephanus Szeman graeco-catholicus in templo acatholico apparuerint?

Rumor hic asserebatur fine mensis Maji a.c. hic Miskolczini editis. Prima die mensis Junii Budapestino domum reversus, statim percunctabar, utrum assertio haec vera sit? – Et – Deo sint laudes – fidedigne expertus sum, quod assertio haec falsa est, – quia dicta occasione in templo acatholico nec uno sacerdos catholicus – itaque nec Reverendissimus Stephanus Szémán apparuerat.

Ad prandium quidem in hospitio corona plures vocati erant, sic a parte ecclesiae ritus latini: Colomannus Andrásy, a parte ecclesiae graeco-catholicae: Solon Schirilla, et etiam Stephanus Szeman, – qui invitationem juxta morem conventionalem acceptaverunt et ibidem apparuerunt.

Sacerdotem meum Reverendissimum Stephanum Szémán ego bene novi, qui est vicarius meus generalis et director cancellariae meae. Est vir bene moratus, spiritu ecclesiastico plenus, eruditus, Doctor Ss. Canonum, raferrimus defensor Ecclesiae Catholicae, qui multa opera cathechetica et religionis jam conscripserat et ediderat; est membrum Academiae litterariae

Cath. Budapestiniensis de Sancto Stephano rege nuncupatae; – praeses hujus Academiae: Reverendissimus Acacius Mihályffy „Abbas ipsum magni aestimat. Est vir ecclesiasticus omni laude dignus.

Precibus Excellentiae Vestrae et allis natiis commendatus, singulari cum venerationis et obsequii cultus persisto Miskolczini, 5-a die Augusti 1926.

Excellentiae Vestrae addictissimus in Christo:

+Antonius Papp,

Archiepiscopus titularis,

Administrator Apostolicus.

20. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érseknek Bottlik István református egyházkerületi gondnok beiktatása tárgyában

Budapest, 1926. augusztus 6.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 16. fasc. 2/2. fol. 66r. Fogalmazvány.

233/II

die 6 Augusti 1926

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino

Antonio Papp Archiepiscopo

Administratori Apostolico

Miskolc

Illustrissime ac Reverendissime Domine Archiepiscopel

Gratias quam maximas ago pro humanissimis litteris,³⁷ quibus Amplitudo Tua dignata est percunctationibus meis respondere.

Quod attinet ad morem adeundi convivia quae occasione festivitatum religiosarum haberi solent, certe Amplitudo Tua meminit quae in ultimo conventu Episcoporum nomine Sanctae Sedis communicavi, et in futurum omni diligentia curabit ne sacerdotes catholici talibus invitationibus accedant, itemque ne ad propria convivia occasione festivitatum religiosarum habita pastores acatholicos invitent.

In reliquo, aestimatissimis favoribus Tuis commendatus, sensus aestimationis meae in te profundae confirmo ac permanere gaudeo Amplitudinis Tuae addictissimus in Christo frater

Archiepiscopus Ptolem. Nuntius Apostolicus

37 Lásd: 19. számú dokumentum.

**21. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa
Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a
Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában**

Nyíregyháza, 1926. augusztus 24.

GKPL I-1-a 556/1928. Fogalmazvány.

1620-1926

491 Ltsz

Sürgetés a 491/926. számhoz.

Nagymélt. Miniszter Ur!

Folyó évi febr 25-én kelt 491. számú előterjesztésemben,³⁸ igen súlyos indokolással, arra volt szerencsém kérni Excellentiádat, hogy a Nyíregyháza város által egyházmegyém céljaira megajánlott pénzösszeg s építkezési belhely átadására nézve a folytatólagos tárgyalást fölvenni méltóztassék.

Leirhatatlan papjaimnak s hiveimnek elkeseredésére mellőzésünk fölött.

Legyen szabad újból is kérnem Excellentiádat, hogy előterjesztett kérelmemet, melyhez egyházmegyém vitális érdeke fűződik, sürgősen s kedvezőleg elintézni kegyeskedjék.

Fogadja

aug. 26.

22. A Magyar Jövő tudósítása a görögkatolikus nők kongresszusáról

Budapest, 1926. október 5.

Magyar Jövő, 1926. október 5. 2. o.

A görög katolikus nők kongresszusa Máriapócsra

Nagy ünnepe volt vasárnap a magyar görög katolikusoknak és egyúttal a híres kegyhelynek, Máriapócsnak. Messze, túl a trianoni határokon, az ép és megcsonkított magyar egyházmegyékből százak indultak útnak, hogy beváltsák reményeinket s méltóan vegye ki részét a szép magyar jövő felépítéséből. A kegytemplom tornyában bűgött a harang s hívó szavát a nyíri mezők felett széthordta a szél s helyette nemsokára fiatalok büszke tekintetét, tudását és akaratát, a fogadalmi gyertyák fényénél anyókák ráncos arcát, kedves naivságát, rendíthetetlen hitét és buzgó zárándok énekét hozta vissza.

Szombat este érkeztek meg az utolsó vendégek, a miskolciak és szerencsiek, élükön az országos elnöknővel, Máday Lajos dr.-néval. Miután bevonultak Máriapócsra, kinek-kinek szállását megjelölve, a már korábban megérkezettekkel szentségimádásra gyűltek össze a kegytemplomban. Utánna mindenki szállására tért. Csak másnap volt az igazi ünnep. A reggeli utrenyén már tömve volt a nagy kereszthajós templom a gyónók százaival.

38 Lásd: 12. számú dokumentum.

Igazán megható volt nézni aztán, az ünnepi szent mise alkalmával, az áldozok térdepelő seregét. A bűnbánatot, az elmerülést csak fokozni tudta a miskolci énekkar szép énekével. Fél 10 órakor volt vége a szent misének, utána mindenki megreggelizett, majd a szent Bazil-rend mozijában 10 órakor megkezdődött a nagygyűlés.

A csak háromszáz lelket befogadó terem zsúfolásig megtelt s bár a résztvevők még egyszer akkora terem is megtöltöttek volna, a rend példás volt. Az emelvényen foglaltak helyet a megjelent előkelőségek: Máday Lajos dr.-né, a Magosz országos elnöknője, S. Balázs Benedikta a Magyar Katolikus Nőegyletek Országos Szövetségének központi kiküldöttje, Szmolikovics Ilona főtitkár, Vaszkó Endre a Magyar Görög Katolikusok Országos Szövetségének alelnöke és az egyházi vezetők. A padok között az első sorokban ültek a helyi csoportok elnökei, utánuk pedig a csoportok tagjai.

Állva mondták el a megjelentek a Magyar Hiszekegyet s utána Máday Lajos dr.-né rövid beszéd keretében megnyitotta a Magosz első nagygyűlését. Beszédében utolsó órának nevezte a jelent, mely munkára hív s a megjelenteknek köszönetét mondott a részvételért.

Szmolikovics Ilona főtitkár tárgysorozati ismertetése után S. Balázs Benedikta emelkedett szólásra. Tolmácsolta Zichy Rafael grófnénak, a Magyar Katolikus Nőegyletek Országos Szövetsége elnökének, öt országos szövetségnek, száznegyvennégy katolikus nőegyesületnek és a Magyar Katolikus Nőegyletek Országos Szövetségének üdvözlését és ez utóbbi szövetség részéről a mindenkori támogatást ígérte.

Ezután Vaszkó Endre mondott rövid beszédet. Tolmácsolta Illés József, a Magosz világi elnökének üdvözlését és mint mondotta, hiszi, hogy a Magosz és Magosz a jövőbeli együttműködés folytán sokkal többet fog felmutatni, mint az elmúlt évben. A helyi csoportok jelentését ismertették ezután a csoportok elnöknői, majd a főtitkári jelentést követve Máday Lajos dr.-né országos elnöknő tette meg indítványait. Indítványozta Papp Antal érsek fővédnöknek való felkérését, a jövedelemkezelés hasznosabb módját, a lemondás folytán megüresedett pénztárosi tisztségre Zapotoczky Jenő dr. megválasztását, Lillafüreden a miskolci nőegylet vagyonából penzió létesítését, a Magosz és Magosz együttes bekapcsolódását a katolikus nagygyűlésbe és végül a Kormányzónak, Papp Antal érseknek, Miklóssy István püspöknek és Illés József a Magosz világi elnökének távirati üdvözlését.

Miután a nagygyűlés e javaslatokat elfogadta, Schirilla Solon miskolci lelkész mondotta el záróbeszédét. Utolsó szavaival a görög egyház reneszánszáról emlékezett, melynek majd virradni kell a magyar görög katolikusok egén.

S bár a zárószavak elhangzottak, mint fontos tényezőről, ezután emlékezett meg Máday Lajos dr.-né a Görög Katolikus Tudósító és a Máriapócsi Virágoskert című görög katolikus lapokról s pártolásra hívta fel a megjelenteket. A nagygyűlés a déli órákban a Himnusz eléneklésével ért véget.

Délután vecsernye volt, melyen Isten iránti hálájukat fejezték ki a vendégek, majd kisebb-nagyobb csoportokban indultak az állomás felé. Meleg délután volt, a nyíri homok ősszel már nem tüzel, de még sülvéd az ember lába alatt. Ezt érezte az a sok ember. Érezték, hogy valami huzza őket oda, hova messze földről mentek, honnan megint messze lesznek. Az akácok visszabólogattak s a kegytemplom tornya, mint a szerető anya, mintha könnyezve nézett volna az ő harcba menő fiai, a távozó tarka seregek után...

Kovács Zoltán

23. Miklós István hajdúdorogi püspök magánlevél-fogalmazványa Bud János pénzügyminiszterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Nyíregyháza, 1926. október 29.

GKPL I-1-a 556/1928. fol. 11rv. Fogalmazvány.

2101-1926

Magánlevél dr. Bud János pénzügyminiszter urhoz
a papnevelőház költségeinek finanszírozása tárgyában.

Kegyelmes Uram, Tisztelt Barátom!

Pénzügyeink külhatalmi ellenőrzése alól felszabadultunk. A mult évben folytatott megbeszélésünk alapján, bizalommal kérlelt, légy kegyes már most figyelmedet egyházmegyémre kiterjeszteni s mindenek előtt, költségvetésileg arról gondoskodni, hogy papnevelőházamat, melyet jobb sorsra érdemes egyházmegyém mindmostanig fájdalommal nélkülöz, felépíthessem.

Nem ajándékot kérek, hanem egy, Rómával szemben vállalt államkincstári kötelezettség lojális beváltását.

A kultuszminiszter ur e kérdésben teljes megértést mutat s egyenesen arra utalt, hogy Téged, mint a kabinet egyedüli gör. kath. tagját (ezek saját szavai) nyerjelek meg s mi akadály a sem lesz annak, hogy papnevelőházam a legrövidebb idő alatt felépüljön.

Szíves válaszodat várva a legőszintébb ragaszkodással vagyok 1926. okt. 29. tisztelő barátod

hajdudorogi püspök.

Bizalmas. Ajánlva. Sajat kezéhez!

1926. okt. 29.

**24. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata
Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő
görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában**

Budapest, 1926. november 6.

GKPL I-1-a 556/1928. fol. 18r. Tisztázat.

M. Kir Vallás- és közoktatásügyi Minisztertől.
63593/1926. I. ü. o. szám.
Méltóságos és Főtisztelendő
Miklóssy István hajdudorogi gör. kath. püspök urnak,
Nyíregyháza.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

A hajdudorogi egyházmegye céljaira Nyíregyházán létesítendő papnevelő intézet ügyében 1620/1926 sz. nagybecsű átiratára³⁹ hivatkozva van szerencsém Méltóságoddal tisztelettel közölni, hogy Szabolcs vármegye alispánjához, illetve dr. Steinecker István miniszteri tanácsoshoz, mint a hajdudorogi püspöki törzsjavadalom leltározására, illetve átvételére és átadására kiküldött miniszteri biztoshoz az ide másolatban csatolt leiratokat intéztem.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1926. november hó 6-án.

Klebelsberg

**24a. Klebelsberg miniszter átiratának melléklete: a miniszter átirata
Szabolcs vármegye alispáni hivatalához a Nyíregyházán létesítendő
görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában**

Budapest, 1926. november 6.

GKPL I-1-a 556/1928. fol. 13r. Másolat.

A m. kir. vallás-és közoktatásügyi miniszter 63593/1926. I. ü. o. szám alatt a Szabolcs vármegye alispáni hivatalához intézett átiratának másolata:

Nyíregyháza r. t. város képviselőtestülete 1912. évi március hó 14.-ik napján tartott rendkívüli közgyűlésében 250.000 (kettőszázötvenezer) korona készpénzt s egy kb. 500 négyszögölnyi beltelket ajánlott meg oly feltétellel, ha a hajdudorogi püspökség székhelyül Nyíregyháza jelölte ki s ugyanitt tanítóképző s papnevelőház létesítették.

A fennebbi határozat Szabolcs vármegye közönségének 1912. évi május hó 15.-ik napján tartott rendes közgyűlésében jóváhagyatott s felebbezéssel meg nem támadva jogerőre emelkedett.

³⁹ Lásd: 21. számú dokumentum.

A hajdudorogi püspök ur a m. kir. kormánnyal történt előzetes megállapodás után, immár 12 év óta Nyiregyházán székel, míg az állami tanítóképző, mely Nyiregyházán, mint püspöki székhelyen, tekintettel a hajdudorogi egyházmegye kántortanító-szükségletére, létesített, ugyanott az 1914. év óta működik.

A papnevelőház felállítását a közbejött háboru s ennek nyomán támadott nehézségek késleltették. Akkori hivatali elődöm azonban erre nézve, Szabolcs vármegye alispánjához 1917. évi június hó 14.-éről 88890 sz. a. kelt leiratában következő kijelentést tette: „Mihelyt a háboru megszűnik, a papnevelőháznak Nyiregyházán leendő felállítása iránt a szükséges intézkedések meg fognak tétetni.”

E kijelentést, mely egyébként Nyiregyháza r.t. városnak teljes garanciát nyújt a papnevelőház létesítése tekintetében, magamévá téve, arra kérem, Alispán Urat, sziveskedjék a legsürgősebben felhívni Nyiregyháza r.t. város közönségét, hogy az általa megajánlott 250 ezer arany koronát s beltelket most már annál is inkább bocsássa haladéktalanul rendelkezésre, mert a szóbanforgó papnevelőház felépítéséhez még szükséges költségeket a törvényhozástól az 1927/28 évi költségvetésben kérni fogom s az építkezést ugyanezen költségvetési évben befejezni kívánom.

Budapest, 1926. november hó 6-án. Gróf Klebelsberg s.k.

a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter:

A hivatalos másolat hitelül:

Fetzmann Károly

min. s. hiv. igazgató

24b. Klebelsberg miniszter átiratának melléklete: a miniszter átirata Steinecker István miniszteri tanácsoshoz a Nyiregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Budapest, 1926. november 6.

GKPL I-1-a 556/1928. Másolat.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 63593/I. ü. o. szám alatt dr. Steinecker István miniszteri tanácsos urhoz intézett átiratának másolata.

A hajdudorogi egyházmegye céljaira Nyiregyházán létesítendő papnevelő intézet ügyére vonatkozó miniszteriumi ügyiratokat azzal a felkéréssel küldöm meg Méltóságodnak, ugyanis, mint a hajdudorogi püspöki törzsjavadalom leltározására, illetve átvételére és átadására kiküldött miniszteri biztosnak, hogy a tudomásom szerint a folyó évi november hó folyamán eszközrendő eljárása során Nyiregyháza város polgármesterénél s szükség esetén Szabolcs vármegye alispánjánál is eljárni és a város közönsége által a papnevelő céljaira feljánlott és kötelezett telek és készpénz átadásának, illetve kifizetésének a

módozatait letárgyalni s tárgyalási eredményéről hozzám mielőbb jelentést, szükség esetén pedig a továbbiak iránt megfelelő javaslatot tenni sziveskedjék.

Budapest, 1926. november hó 6.-án Gróf Klebelsberg Kuno dr. s.k. v.b.t.t. vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter.

A hivatalos másolat hitelül:

Fetzmann Károly

min. s. hiv. igazgató

25. Miklósy István hajdúdorogi püspök magánlevél-fogalmazványa Steinecker István miniszteri tanácsoshoz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Nyíregyháza, 1926. november 10.

GKPL I-1-a 556/1928. 15rv. Fogalmazvány.

Másolat. Méltóságos Steinecker István min. tanácsos urnak, Budapest. Mélyen-tisztelt Barátom! Az imént vettem a kultuszminiszter ur 63.593/1926. I ü. o. számu átiratát, melynek értelmében – óhajtásomhoz képest – meg vagy bizva a helyszíni tárgyalással, papnevelőházam létesítése ügyében. – Tőled függ kiszállásod időpontjának kitézése. Remélem, hogy a legközelebbi napokban szerény házamnál fogadhatom a várva-várt bizottságot. – Állandó nagyrabecsülésem kifejezésével vagyok Nyíregyházán, 1926. november hó 10-én tisztelő hived: Miklósy István s.k.

26. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a saajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Eger, 1926. december 4.

GKPL I-1-a 739/1927. Tisztázat.

D. a J. Kr.!

5603/1926.

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklósy István hajdudorogi görög szert. püspök Urnak,

Nyíregyháza.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Úr!

Körtvélyesi János és társai görög szertartásu róm.kath. saajóvámosi lakosok, akik az 1913-ik évben szertartásuk megváltoztatásának engedélyezése iránt folyamodtak, hozzám intézett beadványukban ügyüknek elintézését sürgetik:

Ezzel a szertartásváltoztatási mozgalommal kapcsolatban Méltóságod az 1914. évi novemberhó 12-én 3790. szám alatt kelt iratával szives volt javasolni,

hogy a mozgalom ügye a helyszínen egy vegyes bizottság által vizsgáltassék meg. Ez a vizsgálat most annál is inkább szükségesnek látszik, mert Sajóvámoson a mozgalom megindulása óta már a harmadik latin szert. lelkész működik így azok a feltevések, melyek Schnitzler Károly lelkéssel kapcsolatban ezt a mozgalmat illetően az 1913. évben felmerültek helyt nem állóknak látszanak lenni.

Felkérem tehát Méltóságodat, hogy a szóban levő bizottságba két megbízottját kiküldeni s erről engem is, hasonló intézkedés megtétele céljából értesíteni sziveskedjék.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte kifejezését.

Eger, 1926. évi decemberhó 4-én.

Szmrecsányi

egri érsek

Az irat külszeten Miklósy püspök kézírásával:

2407

A kerületi esperes útján, hiteles másolatban közöltetik a sajópálfalvai lelkéssel oly célból, hogy tegyen jelentést arról, kívánnak-e még most is szertartást változtatni azon sajóvámosi és boldvai híveink, akik ily irányú engedélyért az 1913. és 1914. év folyamán ide folyamodtak

Nyilatkozzék arra vonatkozólag is, ajánlatosnak és célirányosnak látszik-e a mai viszonyok között a vizsgálat megtartása.

27. A Miskolci Apostoli Kormányzóság konzultori testületének felterjesztése Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatási miniszterhez Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagsága tárgyában

Miskolc, 1927. január 25.

MNL OL K 63 1931-34. 381. Másolat.

Másolat.

Az eperjesi és munkácsi egyházmegyékből alakított Apostoli Administratura. 139/1927. eln.

Ad: 2369 pol. 927

Nagyméltóságú Minister Úr!

Kegyelmes Urunk!

A legmélyebb tisztelettel s magyar lelkünknek Excellenciád iránt táplált bizalmára nyujtom át a munkácsi és eperjesi egyházmegye Magyarországon fekvő részeinek kánonilag megszervezett consultori (káptalani) testülete nevében a Kormányzó Úr Ő Főméltóságához felterjesztett folyamodványunkat, amellyel a minden polgárt megillető kérvényezési jog alapján bátorkodunk Ő Főméltósága elé járulni egy olyan ügyben, amelynek tárgyi igazságát alázatos

indokolásunk helytálló voltának tudatában s Excellentiád nemes jogérzetére appellálva, nyugodt lelkiismerettel s hazafias reménykedéssel bizzuk a legilletékesebb tényezők elbírálására.

Nagyméltóságú Urunk! Ha a törvényből meritett világos jogi argumentumok nem szólnának is amellet, hogy Papp Antal c. érsek, munkácsi és eperjesi apostoli kormányzó úr a felsőház tagjául meghivassék a magyar nemzeti gondolat – s a történelmi jogfolytonosság, de még inkább hazánk lelki és fizikai integritásának szemszögéből nézve az ügyet, lehetetlennek tartjuk, hogy amikor a királyi főkegyuri jog szünetelése óta a Római Szentszék által történt más egyházi kinevezések respektáltattak – s amikor pl. a csonka Csanádi-egyházmege javadalma, - akinek egyházmegei székhelye a kormányzati szervezete a megszállott területen maradt, törvény szerint foglalt helyet a felsőházban, hogy ugyanakkor két ősi egyházmege magyar részeinek kinevezett kormányzója ott helyet ne nyerjen. A magyar közjog az egykori egy községre zsugorodott Zaránd-vármegye követküldési jogát is respektálta s így csak fájó érzéssel vennők, tudomásul, ha a munkácsi és eperjesi egyházmege az alkotmány sáncaiból hacsak átmenetileg is kizáratnék.

A hajdudorogi hivatalosan ó görög liturgikus nyelvü egyházmege javadalmasának a ministeri indokolás szerint a mi egyházi területünkre is vonatkozó képviselete nemcsak azért jogsorvasztás velünk szemben, mert azzal semmiféle kormányzati subordinációban nem állunk, hanem azért is, mert történelmileg az ujjab keletkezésü hajdudorogi egyházmege javarésze az említett két egyházmege b. főpásztorainak a magyar nemzeti eszme és nemzeti nyelv iránt érzett lelkesedéséből létesülhetett, - s viszont a közöttünk fennálló hivatalosan hangoztatott, de lényegében elenyészően csekély liturgikus különbséget épen a magyar egyházi kérdésnek reánk nézve értékes külpolitikai vonatkozása miatt kell minden kínálkozó alkalommal kidomborítani.

A folyamodó egyházkormányzati testület boldog volna, ha Excellentiád lelkiismereti kötelességünkből folyó alázatos folyamodásunkat mielőbb támogatni méltóztatnék, - viszont odaadó készséggel áll az ügy és Excellentiád szolgálatára, ha némi közbeeső tárgyalások válnának is még szükségessekké.

Excellentiád iránt érzett mély tiszteletünk és bizalmunk nyilvánításával vagyok

Miskolc, 1927. január 25.

Excellentiádnak alázatos szolgálja Dr. Szémán István s.k.
pápai prelátus, protonotárius, püspöki általános helynök.

27a. A felterjesztés melléklete: A Miskolci Apostoli Kormányzóság konzultori testületének kérvénye Horthy Miklós kormányzóhoz Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagsága tárgyában

Miskolc, 1927. január 25.

Ad: 2369/pol. 927

Főméltóságú Kormányzó Úr!

Legkegyelmesebb Urunk!

Magyar szivünk mélységes tiszteletével s leglázasabb alattvalói hódolatával járulunk Főméltóságod elé azon törhetetlen reménnyel, hogy Főméltóságod államfői bölcsessége s Nagymagyarországért izzó lelke meg fogja érteni legalázatosabb kérelmünknek a magyar nemzeti eszme kidomborítását célzó indokát s legkegyesebb intézkedésével valóra fogja váltani lelkünknek a történelmi mult jogain épülő azon forró vágyát, hogy a csonka hazában csonkán itt maradt munkácsi és eperjesi püspökségeknek kinevezett kormányzóját: Papp Antal küzikei címzetes érseket, a munkácsi püspök javadalmát képező tapolczai apátságnek, munkácsi püspökké való beiktatása óta állandó javadalmazását az országgyűlés felsőházáról intézkedő 1926. évi XXII. t.c. 4 §-a alapján meghívó levéllel a magyar parlament felsőházának tagjaivá deklarálni a legkegyesebben méltóztassék.

Alattvaló hódolattal, de fájó magyar szivvel értesültünk arról, hogy főpásztorunk, aki 1912. június hó 21-én kelt királyi meghívó levele alapján a volt főrendi háznak egészen feloszlásáig tagja volt, - most annak a miniszteri indokolás szerint is törvényhozo munkáját folytató felsőházba meghívót nem nyert.

Főméltóságodnak legalázatosabb szolgálai és alattvalói akik a Codex Juris Canonici 427 kánonja alapján, mint konsultorok az elszakított területen maradt Székeskáptalan jogait és kötelezettségeit vagyunk hivatva gyakorolni, felelősségünk tudatában ugy érezzük, hogy a multtal s a jövővel szemben egyaránt kötelességet mulasztanánk, ha a fentebb előadott kérelmünkkel Főméltóságod elé nem járulnánk s lelkiismeretünk szerint a magyar nemzeti ügy s az integritás szempontjából sem közömbös uralkodói intézkedés kieszközlését meg nem kísérelnők.

Főméltóságú Urunk!

A legmélyebb alázattal esedezünk, hogy kérelmünk érdemi részét támogató alábbi indokainkat legmagasabb figyelmében részesíteni méltóztassék.

a./ Miután hivatkozott törvény tárgyalása s hozatala közben nem adatott mód, hogy a 4.§.B. csoportjában felsorolt egyháznagyok közé a munkácsi és eperjesi átmenetileg egyesített csonka egyházmegyék c. érsek-püspök, apostoli kormányzójának beiktatását is kérjük, - így a Főméltóságodhoz felterjesztendő folyamodvány utját választottuk, mint olyat, amelyen bármely jogalkotó vagy kormánytényező sérelme nélkül elindulhatunk.

b./ Legalázatosabb véleményünk szerint Magyarországon sem a munkácsi sem az eperjesi gör. kath. egyházmegyék ezideig sem jogilag sem tényleg nem töröltettek el, sem más egyházmegyékbe nem olvasztatta be. Ezen csonka egyházmegyék jogi helyzete egyáltalán nem azonosítható a ministeri indokolásban a megcsonkítás folytán kieső többi egyházmegyékével, mert míg a kassai, rozsnyoi, szatmári, stb. egyházmegyék csonka Magyarországon maradt részei a megszállott területen székelő püspökeik helynökei útján kormányozhatnak, addig a munkácsi és eperjesi egyházmegyék kormányzásáról – a Nagyméltóságu Kormánynak is bemutatott pápai intézkedéssel ép oly kanonikus gondoskodás történt, mint a királyi főkegyuri jog szünetelése óta végbement más egyháznagyi kinevezésekkel, - mert kánonjogilag a püspöki jogok gyakorlásában a püspök és apostoli administrator között különbség nem tehető s jelen esetben a pápai intézkedés még kifejezetten is „püspöki jogokban, kiváltságokban s kötelezettségekben állapítja meg ezen egyházmegyék kormányzójának jogkörét.

c./ A törvény 4 §-a B. csoportjának 1. pontja a latin és gör. szertartású róm, katolikus egyháznagyokra nézve a „javadalmakba való beiktatást” jelöli meg a felsőházi tagság alapjául. Ez a körülmény a munkácsi és eperjesi átmenetileg egyesített egyházmegyék püspökénél is fennáll, amennyiben a munkácsi püspökség javadalmát képező tapolczai apátság birtokainak 1912-ben történt beiktatása óta zavartalan élvezetében van s annak élvezete még csak vitássá sem tétetett.

d./ Bár jogilag és történelmileg a munkácsi és eperjesi egyházmegyék csonka hazánkban kétségtelenül meg vannak és működnek, ha azonban azoknak kormányzati szempontból átmenetileg történt egyesítését, mint szervezeti változást nehezményezné valaki, akkor is alkalmazandó volna reájuk a 6224 hívőt számláló unitáriusok felsőházi képviselőinek megállapításánál mondott ministeri indokolás, analógiája, amely azon az alapon hogy az unitárius egyháznak a „csonka ország területén már önálló szervezete van” – gondoskodik arról, „hogy az egyház történelmi joga a felsőházban átmenetileg képviselve legyen.” Erre a történelmi jogra a legmélyebb alattvalói hódolattal bátorkodunk Főméltóságod előtt appellálni mi is, amidőn „Rákóczi leghüségesebb népe” magyar ivadékainak egyházi képviselőtéért folyamodunk a felsőházban.

e./ A ministeri indokolásnak azon része, hogy a „hajdudorogi magyar szertartású gör. kath. püspök az egész gör. katolikus lakosságot fogja képviselni” – a fentebb vázolt egyházzogi és történelmi tényeket figyelmen kívül hagyja s nem honorálja azt a jogi valóságot sem, hogy a munkácsi és eperjesi egyházmegyék Magyarországon fekvő részei a hajdudorogi egyházmegyével kormányzati viszonyban nincsenek s egyházzogi szempontból mindkét egyházmegye főpásztorja teljesen egyenrangú s egymástól független s Magyarország hercegprimásának, mint esztergomi érseknek suffraganeus püspöke.

Főméltóságú Urunk!

Ha legalázatosabb folyamodványunknak indokai Főméltóságod legmagasabb figyelmére érdemeseknek találtattak, jobbágyi hódolattal esedezünk:

méltóztassék a Nagyméltóságú m.kir. Kormányt oly intézkedés előkészítésére felhívni, hogy a munkácsi és eperjesi átmenetileg egyesített egyházmegye a törvény 4 §-ának B. csoportjának 1. pontjában felsorolt egyházmegyék közé beiktattassék s ezáltal Papp Antal c. érsek püspök, apostoli kormányzó Főméltóságod meghívó levelére törvényes igényt nyerjen, vagy ha ez az eljárás hosszabb tárgyalást kívánna:

méltóztassék a törvény 5 §-a alapján a munkácsi és eperjesi egyházmegyét, miután az de facto és minden megszállott területi vagy hazai egyházmegyei főhatóságtól függetlenül, önállóan működik feléledettnek nyilvánítani és annak egyháznagyát a törvény imperatív intézkedése alapján a felsőházba legkegyesebben meghívni. –

Főméltóságú Urunk! Főméltóságodnak ezen uralkodói ténye elsősorban a törvény szellemének fog megfelelni, a törvény ezen §-ához fűzött ministeri indokolás ugyanis azt mondja, hogy „a javaslat nem kívánja azoknak a méltóságoknak és hivataloknak körét szükség nélkül csorbitani, amelyek eddig főrendházi tagságra alapul szolgáltak s amelyek az új felsőház tekintélyének emelésére is szolgálhatnak.”

Főméltóságú Kormányzó Úr! Legkegyelmesebb Urunk!

Legmélyebb alázattal bátorkodunk a törvényből merített ezen jogi érvek mellett lelkünk legforróbb vágyának: az integer Magyarországnak, gondolatának szemszögéből is megvilágítani kérelmünket. Papp Antal c. érsek, aki meghívó levele alapján a főrendi háznak is kiváló tagja volt s aki, mint a hajdudorogi püspökségnek első apostoli kormányzója már a világháború előtt is örök érdemeket szerzett a magyar gondolat diadalra juttatásában, a világháború alatt a hadigondozás és népségítés terén áldozott a haza oltárán, amit a vörös kereszt hadiékítményes tisztí dísz jelvényének való kitüntetése is bizonyít. A cseh megszállás alatt, mint a Magyarország csendes türe s épen ezért szinte klasszikusan példás mártírja sok ezrek előtt a törhetetlen magyar érzés és mentalitás symbolumaivá lett.

Főméltóságú Urunk! Ezek figyelik a határokon túlról, hogy a szenvedő áldozatos magyar lélek sorsát hogyan karolja fel a csonka haza, mert tükörképének tekinti szenvedő nagyjainak sorsát, - ezért is kell, ha csak egyetlen mód is van rá, amint legalázatosabb kérelmünkben bizonyítani próbáltuk – van is, hogy az ő személye, amely nem csak „a felsőház tekintélyének emelésére szolgálhat,” hanem a trianoni határokon túl is messze sugárzó jelentőségű, tagja legyen annak a testületnek, amelynek a nemzeti jogalkotás s a jövő államépítés munkájában a nagy magyar multon nevelkedett integer lelkével, kipróbált hazafiságával, 34 éves egyházkormányzati és közéleti munkájának gazdag tapasztalataival igazán disze és erőssége lehet.

Főméltóságú Urunk kormányzói bölcsessége előtt a legmélyebb alattvalói hódolattal meghajolva, a magyar sziv bizakodó reménységével várjuk legalázatosabb kérelmünk legkegyesebb meghallgatását, mert hiszünk a magyar feltámadásban, amely legelsősorban a lelkek integritásain alapulhat.

Legalázatosabb kérelmünk ismétlésével vagyunk

Miskolcz, 1927. évi január 25.

Főméltóságú Kormányzó Urunknak legalázatosabb szolgálói és jobbágysági: a munkácsi és eperjesi egyházmegyék magyar részeinek consultorai:

Dr. Szémán István s.k.

pápai prelat, protonotarius, vicarius, generalis, az egyházi bíróság elnöke, egyházmegyei főtanfelügyelő, a Szent István Akadémia tagja.

ifj. Vaskovics Antal s.k.

pápai kamarás, c. vicarius főesperes, mucsonyi parochus.

Zapotoczky I. Konstantin. s.k.

pápai kamarás, tb. kanonok, a szentszéki bíróság alelnöke, abaujszántói esperes parochus.

Kovaliczky Elek s.k.

tb. kanonok, felsővadászi lelkész

Kobulniczky Cyrill s.k.

tb. kanonok, garadnai esperes.

**28. Pietro Gasparri bíboros-államtitkár utasítása Antonino Arata
prágai nunciaturai ügyvivőnek Novák István egykori eperjesi püspök
nyugdíja tárgyában**

Róma, 1927. január 27.

AAV Arch. Nunz. Cecoslovacchia 55, fasc. 490. fol. 2r. Tisztázat.

Dal Vaticano, 24 Gennaio 1927

13628

27.I.27.

No 247/27

Illustrissimo Signore Monsignor Antonio Arata

Nunziatura Apostolica

Praga

con allegato

Illustrissimo Signore,

Qui unito, rimetto a V. S., con preghiera di restituzione, un Rapporto della Nunziatura Apostolica di Budapest, relativo alla situazione di Monsignor Novak già Vescovo di Eperjes.

La interesse a darmi il suo parere per quel che riguarda la richiesta di svolgere pratiche presso cotesto Governo per indurlo a corrispondere a Monsignor Novak la pensione che gli spetterebbe secondo le leggi costì vigenti; ed intanto profitto della circostanza per raffermarmi con distinta e sincera stima
di V. S. Illustrissima Affmo per servirla
P. Card. Gasparri

28a. Gasparri államtitkár utasításának melléklete: Orsenigo budapesti nuncius jelentése Novák István egykori eperjesi püspök nyugdíja tárgyában

Budapest, 1926. november 25.

AAV Arch. Nunz. Cecoslovacchia 55, fasc. 490. fol. 4rv. Másolat.

Copia

Nunziatura Apostolica Ungheria

Mons Novak ex-Ordinario di Eperies

Budapest, 25 Novembre 1926

A Sua Eminenza Reverendissima Il Sig. Card. Pietro Gasparri

Segretario di Stato di S.S. (Vaticano) Roma

Eminenza Reverendissima,

Riferendomi al mio rispettoso rapporto Nr. 163 in data 6 luglio u.s., e al venerto cifrato di Vostra Eminenza Nr. 69 in data 14 luglio u.s., ho l'onore di comunicare a Vostra Eminenza che finalmente Mons Novak, vescovo di rito greco-cattolico, ex-Ordinario di Eperies, dopo una serie di pretesti per dilazionare, si finalmente indotto a ubbidire, e da otto giorni è passato ad abitare nel Convento dei Padri Serviti in Budapest. Certo che questo regime di vita costa un gran sacrificio a Mons. Novak, date le sue abitudini di vita, come pure è un gran sacrificio per i Padri Serviti averlo ospite e commensale.

Per quanto riguarda il suo sostentamento, ho fatto i passi per ottenergli un assegno, trattandosi di un suddito ungherese ed ex-Ordinario di diocesi già ungherese. Il Ministro dei Culti, dopo avermi ripetutamente fatto osservare che tocca al Governo Ceco-slovacco provvedere di pensione il vescovo Novak, e che non è possibile assegnargli un sussidio sul Fondo di Religione, perchè non è vescovo di rito latino, ma di rito greco-cattolico, mi ha però accordato sui Fondi dello Stato un sussidio di quattro milioni cor. ungh. al mese, circa I.200 lire, precisando poi ancor più il suo pensiero con uno scritto, in cui dice: „...ho l'onore di portare alla conoscenza di Vostra Eccellenza che, a scopo di mantenimento del suddetto Mons. Vescovo, sino a nuove disposizioni, ho assegnata quattro milioni al mese.... Sono in pari tempo a pregare l'Eccellenza Vostra a volersi degnare di intervenire presso la Santa

Sede onde il prelodato Monsignore ottenga quanto prima dal Governo Ceco-slovacco un'equa pensione”.

Ho preso le opportune disposizioni, perchè detta somma di 4 milioni venga versata, non direttamente a Mons. Novak, ma a me, e questo serve a mantenere i miei frequenti rapporti con Mons. Novak. Con detta somma ho potuto pagare le spese di trasloco e di installazione, ed ora pagherò regolarmente le pensione, che ammonta infatti a poco più di 4 milioni mensili.

Mons. Novak mi prega di richiamare rispettosamente l'attenzione di Vostra Eminenza sul suo memoriale, da me inviato con mio rispettoso rapporto N. 163 in data luglio u.s.: Se fosse possibile fare qualche pratica presso il Governo Ceco-slovacco in ordine alla pensione di Mons. Novak sia pure con esito negativo. dopo si potrebbe ripetere le pratiche presso il Governo ungherese, molto più che non mancano buoni argomenti per dimostrare che – data una ripulsa del Governo Ceco-slovacco – l'obbligo ricade sul Governo ungherese, per i motivi enumerati appunto nel Memoriale del Vescovo.

Cesare Orsenigo Arciv.

Nunzio Apostolico.

29. Spiry Elek sajpórfalai parókus felterjesztése Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Sajópálfala, 1927. január 31.

GKPL I-1-a 739/1927. Tisztázat.

Méltóságos és Főtitelendő Püspök Ur, Kegyes Uram és Atyám!

A sajóvámosi gör. kath. hívek körében az 193.⁴⁰ évben felmerült szertartásváltoztatási mozgalom ügyében, – mint Méltóságodnak 2407/1926. számú a miskolczi ker. esperesi hivatalhoz intézett leiratából⁴¹ értesülök – újból lépések történtek az egri érseki kormánynál.

A sürgetés Körtvélyesi János és társai nevében indult meg az 1913-ban beadott kérvények alapján.

Ezen kérvényekben felsorolt indokok tarthatatlanságát 1914. évi január 3-án. kelt felterjesztésemben s az ugyanazon időben felvett jegyzőkönyvben fejtettem ki, s rámutattam a mozgalom forrására is.

Az akkori – mondhatom gyárilag készült – kérvények szerény véleményem szerint nem szolgálhatnak teljes egészükben egy újból megindítandó elintézés tárgyául, mert az akkori kérvényezők közül néhányan meghaltak, – Pálincás Istvánné sz. Hegedüs Máriát pedig, felhozott indokai alapján Méltóságod

40 Elírás az eredetiben. Helyesen: 1913.

41 Lásd: 26. számú dokumentum.

1926. év elején a latin szertartásra átbocsátotta, Boldván pedig ezidőszerint tudtommal senki sem kéri a rítusváltoztatást.

Önként merül föl a kérdés, hogy annyi szünetelés után – miért éppen most lett ismét aktuálissá néhány nyughatatlan hívőnk előtt a rítusváltoztatás s mimódon történt a kérvényezők ismételt tömörülése?

Erre vonatkozólag a következőkben adom meg a bizonyítékokkal támogatott választ. – Ugyiszintén arra is, hogy az előbbi h. plebános – Schnitzler Károly az eltávozásával s a mostani h. plebános Horti Károly működése alatt megszűnt e azon atmoszféra, a mely az 1913. évi mozgalomnak életet adott?

I. Méltóságod előtt ismert dolog, hogy még néhai Kerekes Mihály nemzetgyűlési képviselő utján néhány gör. kath. választó a s. vámosi hercegi uradalomtól – templom céljára – egy, az iskolakápolnával szomszédos telket követelt.

A hercegnő meghalt s egyik örököse Edelsheim Gyulay gróf hajlandónak mutatkozott a cselédházakkal beépített s nekünk nagyon alkalmas – főutcára néző – területet árverésen eladni. A kikiáltási és becsár 35 millió koronában lett megszabva.

Hiveim nem akarták elszalasztani a talán sohatöbbé vissza nem térő alkalmat s egy gyűlésen októberben elhatároztuk, hogy a telket megvesszük s a mennyiben a gróf úr csak ritkán s igen rövid időre jelenik meg Vámoson egy kis helyi bizottságot felhatalmaztunk – írásban – az árverésen a hitközség képviselésére, hogy nélkülüm is jogerősen ígérhessenek.

Ezen üdvös és eléggé nem dicsérhető törekvés nem tetszett egyeseknek, mert a telek kifizetése terhet jelent a hitközségi tagokra nézve s azért könnyű volt ismét összeverbuválni néhány embert, akik rítusváltoztatás utján szabadulni reméltek a rájokeső fizettségűtől.

Ezt, a megvételt tárgyaló megbeszélésen, melyen Körtvélyesi és társai is jelen voltak a helybeli tanítónk Timaffy Miklós nyíltan szemökre is vetette.

Tényleg ugy is történt, hogy még e hó elején az árverésen 30 millió koronát ajánlottunk a telekért. A jószágigazgató – tekintettel arra, hogy a kikiáltási áron alul volt a mi ajánlatunk, függőben tartotta az átadást mindaddig, míg a gróf úr bele nem egyezik. A gróf úr eleinte ragaszkodott ahhoz, hogy legalább a kikiáltási árat megkapja, de némi közbenjárás után beleegyezett s most már a vétel jogerős.

Az erre vonatkozó jegyzőkönyvet és adásvételi szerződést jóváhagyás (Jóváhagyatott '927 márc 26.) és megerősítés céljából, idemellékelten terjesztem fel Méltóságodhoz.

Ezen telekvásárlás, – mely bizonyos tekintetben megerősödésünket jelenti – az első indító oka a mostani rítusváltoztatási mozgalomnak.

II. A másik oka Pálinkás Istvánné átbocsátásán kívül, – melynek hire ment – a téli munkátlan idő, amikor némelyek ráérnek okosabb dolog hijján ilyen helyi „egyházpolitikával” foglalkozni s különben is ilyenkor esedékesek a párbérbefizetések, iskolai és egyházi adózások, amelyek a fizetni nemszeretők

kedélyét feldúlják, különösen a vegyes szertartású házásoknál. Ez indította a mostani s. vámosi h. plebános urat Horti Károlyt arra, hogy az ide 1. alatt mellékelt átiratot intézze hozzám. Én ez irányban már többször kifejtettem előtte álláspontomat, mely teljesen fedi mindkét szertartású hívek általános óhaját, hogy minden fizetés a családfő (férfi) ritusa szerint teljesíthessék.

Am Horti K. plebános úr csak a párbér kivételével javasolta e kérdést megoldani s a tényleg létrejött megállapodás az egri érseki főhatóság által ilyen kivétel feltüntetésével nyert megerősítést.

Pedig a szomszédságban: Felsőzsolczán és Görömbölyön az 1814. évi 23.034. szám alatt kiadott legfelsőbb királyi intimatum dacára a változott viszonyok folytán a családfőszerinti párbérfizetés divik. Ezt híveink jól tudják s azért mindkét ritusbeliek részéről általános az óhaj, hogy ez nálunk is így legyen.

Mikor jelen soraimban is kérem Méltóságodat ilyen irányú közbelépésre (Külön felvilágosítás ment erre) az az egri e. főhatóságnál – nem kivételt kérek, hanem éppen ezen vidéken kivételes párbérfizetési mód megszüntetését javaslom.

Kölcsönös lévén a dolog, nem károsodnék ilyen fizetési mód mellett a s. vámosi lelkészi javadalom semmivel s mikor mégis azt látom, hogy a plebános úr oly szívosan ragaszkodik álláspontjához a párbérfizetők részéről reá nézve is gyakran kellemetlen megjegyzések dacára – (párbérszedések alkalmával) – önkénytelenül az a gondolat merül fel lelkemben, hogy talán azért teszi ezt, mert így alkalma van összeköttetést fenntartani s befolyást gyakorolni olyan családokban is, a hol a családfő és gyermek görög katolikusok lévén, neki vajmi kevés keresni valója volna?! Erre vonatkozólag alább – adatokat is felsorakoztatok.

Mult november elején s. vámosi kurátoraim jelentették nekem, hogy a ritusváltoztatási mozgalom újból megindult s meggyőződésük szerint – az ottani plebános ur biztatja őket, de ezt bizonyítani – természetesen – nem tudják.

III. A harmadik ok – az itteni nép psychéje, a melyet én gyakorta ostorozok szentbeszédeimben is, mondván: „mihelyt valami teljesítendő kötelesség merül fel előttetek, – akár községi, akár polgári, akár egyházi, akár iskolai – nálatok az első gondolat mindig az: hogyan lehetne bármi áron is kibujni, nem pedig az, hogy miként kellene azt becsülettel teljesíteni.”

Méltóságod előtt – több esetből kifolyólag ismeretes, hogy ez a nép az engedelmisséget magára nézve lealázónak tartja ugyannyira, hogy még a sajátmaga határozata előtt sem szeret meghajolni ha erre később parancsszóval akarjuk kényszeríteni.

Ilyen természetű nép között igensok üdvös és föltétlenül szükséges fegyvelmezés lehetetlenné válik, ha előttük lebeg – mint felebbviteli fórum – a ritusváltoztatás lehetősége.

Már pedig ez veszedelmes a hitélet szempontjából, sőt arra vezethet, hogy egyik-másik makacs ember a rítusváltoztatás után az új helyzetben is talál valami neki nemtetsző dolgot vagy terhet s akkor előbbi szertartásra már vissza nem térhetvén, esetleg református, adventista, vagy baptista lesz, - mert ez utóbbiak – mint többnyire mesteremberek – Szikszóról könnyen szoktak sikeres propagandát csinálni – vidékünkön dolgozva, mint ácsok, kőművesek stb.

Ilyesféle lelkület indította bizonyára Körtvélyesi Jánost arra, hogy fiával Lajossal (nős, családos ember) házról-házra aláírási ívet köröztessen azoknál, akikről gondolta, hogy szintén hajlandók társai lenni a kérvényezésben, hogy így saját lépésének mintegy nagyobb súlyt adjon. Segítségére voltak ez ügyben – hiveim jelentése szerint –bizonyos, minden faluban megszokott alakok: „előimádkozó” „előénekes” asszonyok, ezek csinálják a helyi egyházpolitikát, ha le nem intjük őket, sőt tápot adunk ilyen irányú buzgóságuknak. Különben is – a régen vetett mag is kicsirázik, - ha van a ki öntözgesse.

Méltóságod a ker. esperes úr utján hozzám intézett felhívásában kötelességemmé teszi, hogy nyilatkozzam arra nézve: ajánlatosnak s célirányosnak látszik e a mai viszonyok között az 1914. évi 3790. számú iratban tervezett – vegyes biztosság által eszközözendő – vizsgálat megtartása?

Erre vonatkozólag jelentésem végén teszem meg tiszteletteljes javaslatomat, mert előbb bizonyítani óhajtom azt, hogy a Schnitzler plébános eltávozásával „az akkori feltevések helyt nemállóknak” sajnos most sem tekinthetők.

Távol van tőlem, hogy a mostani h. plébánosról Horti Károlyról azt állítanám, hogy a rítusváltoztatási mozgalmat szándékosan forszírozta ki, mert ezt bizonyítani nincs módomban, de az itteni helyzet megvilágítására felsorolom az alábbi – kiemelkedőbb – eseteket, a melyekről a következtetéseket az egyházmegyei főhatóságok megállapíthatják.

Horti Károly plébános úr 1924. január 30-án Boldván eltemette (2) Barna István hivemet tudtom és felhatalmazásom nélkül. Itt a levél tartalmán kívül megjegyzem, hogy az eset után tudomására adtam a plébános urnak tiltakozásomat s hogy én nem végezvén a temetést a stóladij beszédését ő reá bízom s figyelmébe ajánlottam azt is, hogy a kántorom stóladijáról is van szó, a kit mint 4 gyermekes családapát ilyen módon nem szabad jövedelmében megrövidíteni. Főképen, mert a Szatmáry Király Pál uradalmi cselédjeiért mindig megkapták a stóladiját – néha – érdemesebb cseléd után – még a díszesebb temetés stóladiját is s az uradalom mindig olyan előzékeny volt velem szemben, hogy saját fogatát küldte értünk Pálfalvára. A stóladiját mai napig sem kaptuk meg.

Az a bevett szokás, hogyha más rítusu gyermeket kereszteltünk azonnal átesszük az adatokat az illetékes lelkészi hivatalhoz. Így teszek én mindig. Ezt mindig betartotta az előbbi plébános Schnitzler Károly betartja a lelkészetem területén működő szirmabesnyői és sajószentpéteri plébános is.

Hogy miként tartotta be Horti Károly plebános úr e kötelezettséget erre vonatkozólag mellékelem a többszöri szóbeli és írásbeli sürgetésemre – mindig későn és csak évenként – megküldött kimutatásokat. A legutóbbit a (3) jelzett írásbeli ígéret dacára, csak f. évi január 13-án hozta el hozzám személyesen a plebános úr.

Ezen eljárás nemcsak rendetlenséget szül az anyakönyvezésben, hanem alapja lehet annak is, hogy az így keresztelt, bejegyzett és esetleg át nem küldött adatok alapján egyesek megszűntek görögszertartásuak lenni. Így pl. a sajóvamosi Apáti gk. család lelkészeldöm idejében így lett latinszertartásúvá – minden engedély nélkül, a régebbi itteni anyakönyvi adatok bizonyítják állításomat.

1926. január 8.án meghalt Orosz János s. vámosi cséplőgéptulajdonos gépész József nevű 20 éves fia, a kit hosszas betegsége alatt az ottani plebános úr is gyóntatott. Halála előtt fogat jött értem, hogy sürgősen menjek a beteget meggyóntatni. Meggyóntattam s az utolsókenet szentségével is elláttam. Pár nap múlva temetése ügyében megjelent irodámban vitéz Sávai (Sável) János s. vámosi községi bíró és Sável Tóth István azzal, hogy az elhunyt és a (vegyesrituus) család óhajára egyezzem bele abba, miszerint a s. vámosi plebános ur temesse el az elhunytat, - nekem megfizetik a stólát, - mert a plebános ur megígérte, hogy ingyen eltemeti a halottat.

Én ebbe nem egyeztem bele s tudtukra adtam, hogy én nem azért vagyok itt, hogy az én dolgomat más végezze. Külömben is őket nem tekintem jogosultaknak még kérésük hangoztatására sem, mert e tekintetben nekem sem az elhunyt, sem a szülők nem nyilatkoztak.

Szóról-szóra az én embereim igen hangosan kezdtek követelőzni, sőt azt találták mondani, hogy ők megmutatják, hogy mégis a plebános ur fogja eltemetni a halottat és nekem nincs hatalmam azt megakadályozni. Erre én azt feleltem, hogy „maguk semmit sem fognak megmutatni s a halottat én fogom eltemetni” s irodámból kiutasítottam őket.

Az ajtóból visszatértek s egész alázatos hangon kérlelni kezdtek s most már arra kértek, hogy a plebános urral együtt temessük el a halottat. Kijelentettem, hogy a szertartást kevernem nem lehet, de hosszas kérésükre beleegyeztem abba, hogy mikor a róm kath. templom előtt fogunk menni a temetési menettel, akkor a templom előtt liberát mondjon a plebános ur. Nagyobb temetések alkalmával én szoktam ott megfelelő rövid szertartást – panachidát – végezni. Még arra is kértek, engedjem meg, hogy a római kath. egyházi énekkar egypár énekszámot énekeljen. Ebbe beleegyeztem azzal, hogy én szabom meg, mikor énekeljenek. Ezzel el is akartak tőlem távozni, hogy megmondják a plebános urnak, mit végeztek. Én erre azt mondtam, hogy a maguk szavára a plebános ur nem tehet semmit, hanem én fogom írásban felkérni őt, hogy a család kívánságára tartson a templom előtt liberát. Ezt meg is tettem.

Kijelentették még, hogy predikáció nem kell sem stációk s ezzel elmentek. Temetéskor a plebános ur már várt bennünket a templomajtóban s halotti predikációt tartott (a miről nem is volt szó) és liberát. Az énekkar nemcsak a megjelölt 3 időben énekelt, hanem a temetési menetközben többször megállva stációkat tartott.

Nem szoltam mindezekre semmit, sem akkor, sem később, de magatartásomból észrevehették, hogy ez az első és utolsó alkalom volt ilyesféle kooperációra.

Temetés végeztével az elhunyt atyja hozzám jött s arra kért, hogy a stóla megfizetésére várjak néhány napig. Én megadtam a halasztást. Pár nap mulva megjelent irodámban az apa s megköszönve várakozásomat kifizette a temetést azzal: „éppen ma fizettem ki a plebános urnak is a temetési stólát.”

Jelen esetben tehát a temetésért nekem a „parádéért” pedig a plebános urnak és bizonyára az énekkarnak is fizettek s ezt akarták meghonosítani.

Mindezek folytán – a dolog érdemére visszatérve – a legjobb akarattal sem tudom magamra erőszakolni azt a meggyőződést, hogy a jelenlegi h. plebános úr távol áll a mostani ritusváltoztatási mozgalomtól.

Mindezek dacára én nem kérek sem kárpótlást, sem megtorlást sőt a vizsgálat megtartását is fölöslegesnek tartom a mi részünkről, mert ezzel csak nagyobb súlyt adnánk a kérvényezők fellépésének s szentesitenők a kérvényezők részéről bizonyára elhangzott „megmutatjuk, hogy így lesz”-féle fogadkozásokat.

A vizsgálat eredménye nem valami felemelő példát nyujtana az itteni ref. többségnek hitünk egységéről s a közöttünk – általuk mindenestre feltételezett – szolidaritásról.

Én részemről nyugodt lelkiismerettel s állítasomért mindenkor helytállva – leszögezem, hogy én soha – még provokálva sem – adtam tápot hideimnek arra, a legkisebb mértékben sem, hogy barátságtalanul vagy féltékenykedve viselkedjenek latin szertartásu testvéreinkkel szemben, sőt minden lehető alkalommal ott voltam közreműködésemmel pl. missiók, tömeggyóntatások, búcsuk, bérmlások alkalmával, a hol tanuságot tehettem testvériségünk mellett, természetesen mindenkor meghívásra, - de sohasem tolakodtam.

Hogy milyen esetek fordulhatnak elő vidékünkön, erre vonatkozólag bátorkodom idemellékelni a miskolci „Magyar jövő” napilap egy most nemrég megjelent cikkét, a mely csak annyiban lett rektifikálva, hogy a temetést nem a prépost-plebános, hanem a káplán végezte.

Ilyen viszonyok között, ilyen terepen működve, nekünk katolikus papoknak nagyon, de nagyon kell szeretnünk egymást s nagyon, de nagyon kell óvakodnunk mindentől, ami egységünket és így erőnket gyengíteni alkalmas.

Bátorkodom tehát javasolni, hogy a mostani esetben is házalva gyűjtött aláírásokat a szertartásváltoztatás ügyében – figyelmen kívül hagyni méltóztassék.

Nagyon előmozditaná a békeséget, ha a mostani h. plebános helyére ide kinevezett új plebánost, a ki javadalmát tudomásom szerint pár hét múlva fogja elfoglalni, - az egri érseki főhatóság saját hatáskörében figyelmeztetné a törvényes keretek tiszteletben tartására.

A mi pedig a folyamodókat illeti a családfők (férfiak) semmi olyan okot nem hozhatnak fel, a mely indokolná a ritusváltoztatás szükségességét, tekintettel arra, hogy szertartásukat teljesen ismerik – éppen úgy mint a többiek s minden intézményük meg van arra, - úgy nekik, mint utódaiknak, a gyermekeknek – hogy szertartásukat megismerhessék és zavartalanul gyakorolhassák.

Egymás szertartásának kölcsönös megbecsülése s minden hitbéli ingadozás kikerülése csakis ezután érhető el.

Annyival is inkább mert minden mozgalom e téren ellenmozgalmat vált ki s nem óhajtható, hogy az eddig tiszteletben tartott s megingathatlannak ismert keretek, most egyes elégedetlenkedők akarata szerint és propagandája miatt széthulljanak.

Szerény véleményem szerint minden olyan mozgalom elítélendő, mely a stabilitás és hitegység tekintetében megingathatja a nép gondolkodását.

A mi a vegyes szertartásban élő görögszertartású asszonyok ritusváltoztatási kérelmét illeti, e tekintetben Méltóságod az elmúlt évben is méltányolta Pálinkás Istvánné megindokolt kérését, s őt a latin szertartásra átbocsátotta.

Az egyéni indokolással ellátott ilyen kérvények a jövőben is bizonyára mindkét részről érdemleges elintézését fognak nyerni. Az teljesen bizonyos, ugyanis, hogy igen sok latin szertartású feleség is fogja kérni – ezek után – hogy görög szertartású férjének ritusára átbocsáttassék.

Tekintettel tehát az előadottakra, röviden az a szerény javaslatom, hogy a családfők (férfiak) kérésükkel véglegesen elutasítsassanak, mivel sem az 1913-ban sem a most felhozható indokok nem bizonyíthatják, azt, hogy ők akadályozva vannak a görög szertartás gyakorlásában.

A görög szertartású feleségek pedig – tekintettel arra, hogy most a rábeszélés (külön felvilágosítás adatott a Can. 98. 4. §-a alapján) és toborzás alapos gyanuja merült föl, ez időszertint szintén nem bocsájthatók át, de tudunkra adható, hogy jel. egy év elmúltával beadandó s egyéni indokolással ellátott kérvényeink érdemleges elbírálásban fognak részesülni.

Mindezeket Méltóságodnak – mint püspök atyámnak és uramnak – a tartozó őszinteséggel és hűséggel adtam elő.

Szentelő jobbjának csókolása mellett, hódolatteljes tisztelettel vagyok Sajópálfalván 1927. január 31-én Méltóságodnak engedelmes fia:

Spiry Elek
lelkész

Az irat külzetén Miklósy püspök kézírásával:

Spiry Elek sajópálfalvai lelkész a sajobvámosi hivek szertartásváltoztatási mozgalma ügyében 2/1927 szám alatt tett jelentése mellékesen foglalkozik

a vegyes szertartású házasságban élő asszonyok szertartásváltoztatásának kérdésével valamint az ilyen házastársak által fizetendő párbér ügyével.

A szertartásváltoztatás engedélyezését nem ajánlja, míg a párbérfizetést a családfő szertartása szerint kívánja a másik szertartású házaspár által is kiegyenlíttetni.

Tudtára adatik a javaslattevőnek, hogy a nőnek a Cod. Can. 98. § 4. értelmében jogában áll férje szertartására átlépni. Engedélyt erre nem is kell külön kérnie. Elég, ha tanuk előtt, írásban kijelenti ezen irányu szándékát s nyilatkozatát eljuttatja lelkészéhez. Ne akadályozza tehát gör. szertartású hivatottakat abban, hogy eme törvényes jogukkal éljenek. Viszont legyen gondja arra, hogy gör. szertartású férfi hivatottak latin szertartású nejeiktől a szertartásváltoztatást ugyanolyan módon megkivánják.

Mindhogy azonban az ily szertartásváltoztatásnak szabad elhatározásból kell bekövetkeznie, szigorúan mellőzendő minden kényszer alkalmazása ugy a lelkész valamint a nő férjének részéről.

A párbérfizetés egységesítésére nézve megkísérelte ezen egyházmegyei kormány oly egységre birni az egri érsek urat a milyen egység a kassai s másrésről a hajdudorogi egyházmegye között áll fenn. Az érsek úr betű szerint kívánja követni a 23.034/1814. számú királyi intimátumot. Bár gyakorlati szempontból sokkal helyesebb a családfő szerinti fizetés, mindamelllett kénytelenek vagyunk az érsek úr egyébként törvényes álláspontjához alkalmazkodni.

márc. 29.

30. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Miklósy István hajdudorogi püspökhöz a latin rítusra való áttérésük tárgyában

Sajóvámos, 1927. március 1.

GKPL I-1-a 739/1927. Tisztázat.

Méltóságos Főtisztelendő Püspök Úr!

Azon alázatos kérelemmel járulunk a Méltóságos és Főtisztelendő Püspökúr elé méltóztatás ami kérvényünket úgy a háború előtt való években elkészült és mostmegirt kérvényüket elküldeni amej kérvénynek az alapján szertartást akarunk változtatni azon alázatos kérelmünk, hogy a Méltóságos Főtisztelendő Püspökúr méltóztatás a kérvényünket a görögkatolikus plébániára elküldeni és minket aról értesíteni mert a Görögkatolikus tisztelendő úr minket aról nem értesít sőtinkáb titokban tarthasa kérvényünket ha nem méltosztatik engedéjzeni készek leszünk az igaz anyaszentegyházról elválni és haeről 8 napon belül értesítést nem kapjunk, akkor kénytelenek leszünk szeméjes küldötségel a Méltóságos Főtisztelendő Püspökúr elé járulni a kérvényünknek a további intézkedése véget.

Maraduk a Méltóságos Főtisztelendő Püspök Úr!

Alázatos szolgálói
Sajó Vámoson, 1927 III/1
if Ragány János
Körtvélyesi Lajos és társajink

Az irat külzetén Miklósy püspök kézírásával:

Az egri érsek urhoz intézett ugyanetárgyu átírat hiteles másolatával együtt megküldetik a sajópálfalvai lelkésznek. Adja tudtukra a folyamodóknak, hogy ritusváltoztatás iránti kérelmek nincs elfogadhatólag megindokolva s mint ilyen nem teljesíthető.

ápr. 15.

31. Csernoch János hercegprímás átírata Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagsága tárgyában

Budapest, 1927. március 7.

MNL OL K 63 1931-34. 381. 412/1927. Másolat.

Másolat

Ad: 2369/927 pol.

Magyarország Hercegprímása.

412/1927. szám.

Nagyméltóságú gróf Klebelsberg Kuno dr. urnak,
v.b.t.t. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister,
Budapest.

Nagyméltóságú Gróf, Minister Úr!

A munkácsi és eperjesi egyházmegyék magyar részeinek konzultori testülete folyamodását és Excellenciádhoz intézett levelét⁴² ./- alatt visszacsatoltan van szerencsém a 327/1927. eln. sz. a. kelt felszólítás kapcsán véleményemet nyilvánítani.

Papp Antal c. érsek, a munkácsi és eperjesi egyházmegyék magyar részeinek apostoli administratora az 1926.XXII. t.c. 4. és 5. §§ alapján a magyar felsőházba be nem hívható.

A törvény 4. §-a taxative felsorolja azokat az egyháznagyokat, akik méltóságuk címén a felsőház tagjai. – Ezek között a munkácsi és eperjesi püspök vagy apostoli administrator nem fordul elő.

Az 5. § a régi főrendiháznak méltóság és hivatal alapján tagjait a méltóság vagy hivatal feléledése esetén nyilvánítja felsőházi tagoknak. - Papp Antal a munkácsi püspökség címén volt a régi főrendiház tagjai. Ez a méltóság

42 Lásd: 27. számú dokumentum.

Magyarországon nem éledt fel. – Papp Antal a munkácsi püspökségről lemondott. – Utóda e méltóságban Csehszlovákia területén lakik. – Ő csak apostoli administrator s nem püspök. –

Amennyiben a nagyméltóságu magyar kormány Papp Antal igényét honorálni akarná, az csak törvénymódosítás vagy kinevezés alapján történhetik.

Tekintve a jogfolytonosság fontos érdekét, a nagyméltóságu magyar kormány szives figyelmébe ajánlom annak megfontolását vajjon Papp Antal és Radnai Farkas felsőházi tagokká kinevezése nem volna-e ajánlatos.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Esztergom, 1927. március hó 7-én.

Csernoch János s.k.

esztergomi érsek.

32. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Eger, 1927. március 23.

GKPL I-1-a 739/1927. Tisztázat.

D. a J. Kr.!

1357/1927.

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklósy István hajdúdorogi görög szert. püspök Urnak,

Nyiregyháza.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Úr!

Mult évi decemberhó 4-én 5603.sz. alatt kelt iratomban⁴³ megkerestem Méltóságodat, hogy Körtvélyesi János és társai görög szertartásu katolikus sajóvámosi lakosok szertartásváltoztatási mozgalmának az 1914. évi november hó 12-én 3790. sz. alatt Méltóságod által tett ez iránti javaslat értelmében, a helyszínen leendő megvizsgálásához, a vegyes bizottságba két megbizottat kiküldeni s erről hasonló intézkedés megtétele céljából engem értesíteni sziveskedjék.

Miután erről eddig értesítést nem nyertem, felkérem Méltóságodat, hogy az ügy sürgősségére tekintettel a szóban levő bizottság tagjait lehetőleg minél előbb sziveskedjék kijelölni.

Eger, 1927. évi március hó 23-án.

Szmrecsányi

egri érsek

43 Lásd: 26. számú dokumentum.

Az irat külzetén Miklósy püspök kézírásával:

A válasz, melyet a megkereső főhatóság ezen átirattal sürget, egyidejűleg megadatván, jelen átirati irattárba helyeztetik.

ápr. 15.

33. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Szmrecsányi Lajos egri érsekhez a sajóvámosi görögkatolikus hívek ritusváltóztatása tárgyában

Nyíregyháza, 1927. április 15.

GKPL I-1-a 739/1927. Fogalmazvány.

901/1927.

Nagyméltóságú és főtisztelendő Érsek Ur!

Sajóvámosi leányegyházam egyes hiveinek ritusváltóztatási mozgalma ügyében, Nagyméltóságod 5603/1926. számú megkeresésére,⁴⁴ válaszkép, van szerencsém a következőket közölni.

Az a vizsgálati anyag, mely tizenkét év előtt várt feldolgozásra, a közben lefolyt hosszú idő alatt, ugy személyi mint tárgyi tekintetben lényegesen megváltozott.

Schnitzler Károly h. plebános, kinek kihallgatása a való tényállás földerítése szempontjából mellőzhetetlennek mutatkozott, nincs többé Sajóvámoson. A nyugtalanok közül egyesek, helyesebb belátásra jutván, szándékuktól elállottak, mások időközben elhaltak. A vegyesszertartású házasságban élő asszonyok, akik a folyamodóknak kétharmadát teszik ki, immár most, a Can. 98. §. 4. alapján, minden akadály nélkül átléphetnek férjeik szertartására.

Az ekként megváltozott viszonyok között annak a kérdésnek bolygatását, ki vonható személyileg felelősségre a mozgalom felidőzésére s elfajulásáért, elejtendőnek ítélem.

Egyébként Körtvélyesi János visszakerőleg ide ./.. alá becsatolt kérvénye eléggé körülményes betekintést enged a tárgyalás alatti állás ügyébe. A beérkezett harminc kérvény szakasztott mása az ide csatoltnak. Ugyan azon kéz írása.

A hivatkozás őseik szertartására, kombinálva a reformáció elterjedésével s a rutén beköltözéssel, bizonyára nem a folyamodók ismeretének tárházából került ki, bármily meseszerű is. Ez a légbőlkapott történelmi érv szóra sem érdemes.

Hogy a folyamodók róm. kath. iskolába jártak, a latin szertartás szerint éltek: csak némi részben felel meg a valóságnak. De, ha egészben is fedi állításuk az igazságot, fennforog-e itt a 23.034/1814 számú királyi rendeletben megkivánt „gravis causa”: főleg még arra is tekintettel, hogy bőséges alkalmuk volt s

44 Lásd: 32. számú dokumentum.

van saját ritusuk szerint élni? Híveink, a helyi viszonyok szerint, kölcsönösen veszik igénybe hitvallásos iskoláinkat, látogatják templomainkat s élnek a szentségekkel. Mily bonyodalmakat okoz az egyház belbékéjének mekkora megzavarására vezetne, ha e helyes gyakorlat kaput-nyitna az ötletszerű rituscserélgetésnek?

Hogy Sajóvámoson a ritusváltoztatási mozgalom újból feléledett, annak tulajdonítható mikép híveim ugyanott templom helyet szereztek, melynek árát kivetés útján fogják megfizetni. Egyes híveim – ezek között vezetőszerpben Körtvélyesi – abban a tévhitben vannak, hogy ritusváltoztatással a fizetés terhétől szabadulnak.

A komoly okok figyelembevételétől, amelyeneket a ritusváltoztatáshoz az Egyház előszab s hazánkban több királyi rendeletet megkiván, soha el nem zárkozom. Viszont úgy érzem, hogy e téren az alacsonyszerű spekuláció érvényesüléséhez segédkezet nyujtanom legkevésbbé szabad. Már pedig a saióvámosi mozgalom, a kezemnél levő hiteles okmányok tanusága szerint, ily spekuláció eredménye.

Fogadja Excellenciád tiszteletem őszinte kifejezését, mellyel vagyok
1927. ápr. 15.
hajdudorogi püspök.

33a. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa mellett elhelyezve: Jegyzőkönyv

Sajóvámos, 1914. január 3.

Jegyzőkönyv

Felvétetett 1914. jan. 3.án a saióvámosi gör. kath. iskola termében.

Jelen voltak:

Főtisztelendő Spiry Elek gör. kath. lelkész, Drótos Peter, Mikulás Andrásné, Pálinkás Istvánné, Savel Istvánné, Poraczki András, Sável Mátyásné, Mínya János, Király József, Sável Ferenczné, Orosz János, Varga János, Szabó Pálné, Czifra Mária, Váradi József, Orosz Péter, Béres Mihály, Samu András, Hizsnyik András, Béres József, Szabó Imre, Orosz András, Sipkás János, Sipkás András, Szobota Lajos, Samu János, Piszkor János, Mikita János (sz.) Béres József L) Zapotoczky Miron tanító.

Tárgy.

Elnöklő lelkész előadja, hogy mily esetekben indokolt a ritusváltoztatás, s egyben megjegyzi, hogy jelen esetben semmi elfogadható okuk nincs a kérvényezőknek a ritusváltoztatásra; felhivja aztán hogy a kérvényeikben felhozott első indokuk valódiságát, hogy f. i őseik latin szertartásuak voltak igazolják akár szóval akár más bizonyítékokkal.

Kérvényezők közül senki sem tudta igazolni azt, hogy elődei latin szertartásuak voltak, sőt senki megsem kísérelte a bizonyítást. Az elnöklő lelkész ezután a második indok tárgyalása folyamán kérdést intézett a

kérvényezőkhöz, hogy a sajóvámosi plebános régi idő óta jár-e minden harmadik vasárnap Boldvára misézni?

A felelet egyhangulag igen.

Az elnöklő lelkész kérdezi, hogy ilyenkor Boldvára mentek-e szt. misét halgatni a kérvényezők? Vagy pedig a közeli pálfalvi gör. kath. templomba?

Erre a felelet: Pálfalára jártak.

Az elnöklő lelkész kérdést tett, hogy a kérvényezők együtt jártak-e a többi jelen való gör. katolikusokkal iskolába?

A felelet igen volt.

Az elnöklő lelkész konstataulta, ha együtt jártak minden harmadik vasárnap Pálfalára, s ha együtt jártak iskolába is, akkor a kérvényezők épen olyan jártassággal bírnak a gör. kath. ritusban mint a többi, ritusukhoz most is ragaszkodó lakosok.

Czifra Mária kérvényező felhossa, hogy ő a római kath. templomba járt eddig is és azután is oda fog járni. – Az elnöklő lelkészt kijelenti, hogy nincs az a gör. kath. lelkész, a ki őt másra kényszeríthetné. Erre Czifra Mária kijelenti: „de nem igazság, hogy én a róm. kath. templomba járjak gyónni és misére és mégis gör. kath. papnak fizessek párbért, oda akarok fizetni párbért a hová járok. Az elnöklő lelkész konstataálja, hogy a felszólaló azért akar ritustváltoztatni, hogy a párbért a róm. kath. plebánosnak fizethesse.

Az elnöklő lelkész megköszönte a kérvényezőknek, hogy szivesek voltak megjelenni, s a feltett kérdésekre a választ megadni.

Ez után a Kérvényezők eltávoztak.

K. m. f.

Spiry Elek
sajópálfalvai gk. lelkész

Zapotoczky Miron
isk. sz. jegyző

Következik 18 aláírás.

Sajóvámos
Asszonyok:

Özvegyek: *következik 5 név.*

Lat. sz. férjnél: *következik 26 név.*

Az 1914 március 25-i közös beadványban még a következők, kikről a lelkész nem tett jelentést: *következik 3 név.*

Férfiak:

következik 10 név.

A sajóvámosi hivek részéről megindított ritusváltoztatási mozgalom irataihoz.

ápr. 22.

34. Legeza Pál egykori országgyűlési képviselő cikke a Pesti Naplóban a Hajdúdorogi Egyházmegye anyagi helyzetéről

Budapest, 1927. április 23.

Pesti Napló, 1927. április 23. 3. o.

Miért nincs egy darab földje sem a hajdúdorogi egyházmegyének?

Irta: Legeza Pál volt nemzetgyűlési képviselő

A magyar állam a görög katolikus magyarság régi, jogos kívánságának tett eleget, amikor megszervezte a hajdúdorogi görög katolikus magyar egyházmegyét, amelynek első püspöke Miklósy István, volt sátoraljaújhelyi parochus-főesperes lett. Ebbe az új egyházmegyébe szükségszerűen be kellett olvasztani több románajkú hitközséget is, sőt Erdélyben, azt ott élő görög katolikusok lelki gondozására püspöki helynökséget létesítettek a hajdúdorogi püspök joghatósága alatt.

A székhely kérdésében, sok huzavona után, Debrecen mellett döntöttek, az akkori görög katolikus vezetőférfiak állásfoglalására. Ez semmiképpen sem volt szerencsés választás, különösen azért nem, mert ezzel Hajdúdorog társadalmát, — amely évtizedes küzdelmet folytatott a magyar liturgikus nyelv egyházi jogi törvényesítéséért és készséggel ajánlott fel püspöki rezidenciát, földbirtokot és minden más anyagi támogatást, — érzékeny sérelem érte, magának az egyházmegye központi kormányzatának fejlődésére pedig bénító hatású volt. Az emlékezetes bombamerénylet után, — amely Jaczkovics Mihály vikárius Slepkovszky János püspöki titkár és dr. Csathth Sándor jogtanácsos életébe került — Miklósy István püspök székhelyét Nyíregyházára tette át, de itt is az anyagi helyzet csak annyiban változott, hogy az egyházmegye központi kormányzatánál alkalmazottak, a püspökkel együtt, állami rangosztályba beosztva, költségvetésszerű rendszeresített illetményeket élveznek. Ebből természetesen nem telik sem a papnövendékek szemináriumára, sem a kántor- és tanítóképzőre, sem a papözvegyek és árvák otthonának létesítésére, sem pedig kulturális és egyéb karitatív intézményekre.

A földbirtokreform végrehajtása során komoly tárgyalások voltak abban az irányban, — képviselősködésem idején magam is nem egyszer szóvátettem a pártban, — hogy a hajdúdorogi püspökségnek is juttassanak valamelyes földbirtokot, amelynek jövedelméből kitelnék nemcsak a püspök, hanem a kanonokok, stb. rangjukhoz méltó megélhetése és emellett lehetővé válnék az egyházmegyének a nélkülözött intézményekkel való fokozatos kiépítése. Szó volt arról is, hogy az egri egyházmegye hatalmas birtokából kapna a hajdúdorogi görög katolikus püspökség néhány ezer holdat. Ez a megoldási lehetőség most — úgy látszik — ismét elaludt. Nem tudunk mi ebbe belenyugodni. A latin- és görög szertartású római katolikusok tudvalévően a hitelvek tekintetében teljesen egyek, de szertartásaikban, azok rendszerében lényeges különbséget mutatnak. Mi, görög katolikusok, az apáról-fiúra átöröklött hagyományainkat

követve, ragaszkodunk ősi szertartásunkhoz és azt kívánjuk, hogy az, vallásos érzésünk állandósítására és mélyítésére fenmaradjon. Ezért kell nekünk a görög katolikus papnevelő, kántor- és tanítóképzőintézet, ahol az egyház szolgálatára készülő ifjúságunk a hagyományok szellemében tökéletesen elsajátíthassa szertartásainkat is.

Gróf Bethlen István miniszterelnök úr presbiteri felavatásán bölcsen hangoztatta a hazaszeretetnek és a vallás megbecsülésének elválaszthatatlanságát és mert a mi ősi rítusunk egybe van forrva vallási érzéseinkkel, a szertartás magyar nyelve pedig hazafiságunkkal, ezért magasabb szempontokból is kívánjuk a hajdúdorogi püspökség anyagi helyzetének olyképp való rendezését, hogy az földbirtokhoz jutva, annak hozadékából, okszerű gazdálkodással, évről-évre bizonyos összegeket hasíthasson ki sajátlagos egyházi, kulturális és jóléti intézményeink létesítésére.

35. Spiry Elek sajpóálfalai parókus felterjesztése Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a sajpóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Sajpóálfala, 1927. június 20.

GKPL I-1-a 739/1927. Tisztázat.

25. szám

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur,
Kegyes Uram és Atyám!

Tóttós István debreczeni születési, sajpóálfalvai lakos – nőtlen ifju – aki 1904. január 16án született – a református vallásról a görög szertartásu katolikus egyház kebelébe óhajt felvétetni.

Az áttérni kívánó az 1868: LIII t.c. követelményeinek szabályszerűen megfelelt és szent hitünk tanaiban kellőleg oktattva lett. Miután elhatározását tiszta szándék vezérli, mély alázattal kérem Méltóságodat, hogy nevezettnek egyházunk kebelébe való felvételére s megbérmálására engem felhatalmazni kegyeskedjék.

Ez alkalommal legmélyebb tisztelettel jelentem, hogy azok a s. vámosiak, kik rítusváltoztatási mozgalmat indítottak, úgy látszik véglegesen elállottak szándékuktól mert dacára annak, hogy felhívásomra: Körtvélyesi János és felesége, Ragány János és felesége, Poráczi János, Király József, Kacsvinszki Tamásné, Orosz János és felesége, Varga János és felesége részben április 22.én részben április 24.én nálam megjelentek Méltóságod határozatának tudomásulvétele céljából – többé nem jöttek el. Még Orosz János (róm. kath. cipész) gör. kath. felesége sem (Körtvélyesi Erzsébet), pedig neki a megjelentek előtt tudomására adtam, hogy a szabályszerű nyilatkozat aláírása után át lesz bocsátva a latin szertartásra.

Ugy tapasztalom, hogy az új plébános Jéger József kellő utasítást kapott az egri e. m. főhatóságtól s így tulajdonképeni indító ok – megszűnt.

Szentelő jobbjának csókolása mellett, hódolatteljes tisztelettel vagyok

Sajópálfalván 1927. június 20-án Méltóságodnak engedelmes fia:

Spiry Elek

lelkész

36. Pesthy Pál igazságügyi miniszter átirata Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez Papp Antal érsek, apostoli kormányzó főrendiházi tagsága tárgyában

Budapest, 1927. július 5.

MNL OL K 63 1931-34. 381. Másolat.

Másolat

A m.kir. igazságügyministertől.

T. 471/196. szám.

Ad: 3836/pol. 927

297.a.

Nagyméltóságod a folyó évi május hó 30. napján 3518. M. E. II. szám alatt hozzám intézett nagybecsű átiratával méltóztatott megküldeni az eperjesi és a munkácsi egyházmegyék magyar részeinek konzultori testülete által Papp Antal c. érsek apostoli adminisztrátor felsőházi tagsága tárgyában a Kormányzó Úr Ő Főméltóságához intézett felterjesztésnek a bibornok hercegpríasi úr erre vonatkozó nyilatkozatának és a m.kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr erre vonatkozó átiratának másolatait azzal a kérelemmel, hogy a kérdésben elfoglalt álláspontomról Nagyméltóságodat tájékoztassam.

Mindenekelőtt tisztelettel van szerencsém közölni, hogy az országgyűlés felsőházáról szóló 1926:XXII. törvénycikk javaslatának előkészítése során ismételten felmerült a megcsonkított katolikus püspöki egyházmegyék felsőházi képviselőinek a kérdése és ebben a tárgyban az igazságügyminiszterium törvényelőkészítő ügyosztálya a vallás- és közoktatásügyi miniszterium illetékes ügyosztályával tárgyalásokat is folytatott. Akkor az a vélemény alakult ki, hogy az említett egyházmegyék felsőházi képviselőinek a gondolatát egyelőre el kell ejteni és a magyar katolikus egyház felsőházi képviselőinek kiegészítéséről más egyházi méltóságok, nevezetesen egyes szerzetesrendek, valamint a székes főkáptalanok képviselőinek a bevonásával kell gondoskodni; a megcsonkított egyházmegyéket kormányzó püspöki vikárius ugyanis alacsonyabb egyházi rangjuknál, megbízásuknak külföldről eredeténél és bármikor visszavonhatóságánál fogva nem mutatkoztak alkalmasnak arra, hogy a felsőházi tagok közé felvétessenek. Ezért a vonatkozó törvényjavaslat miniszteri indokolása ki is emeli, hogy „a csonka püspöki megyék kérdésének

rendezéséig” a kath. egyházi képviselőt kiegészítéséről leghelyesebb a szerzetes rendek és székesfőkáptalanok képviselőinek a felvétele útján gondoskodni (751. sz. nemzetgyűlési iromány).

A törvényjavaslat nemzetgyűlési tárgyalása alkalmával 1926. nov. 9-én a csonka egyházmegyék képviselőjének a kérdése ismét szóba jött. A 4. §. tárgyalása során Petrovác Gyula és Haller István nemzetgyűlési képviselők felhozták, hogy a felsőházi tagok közé a csonka megyék apostoli adminisztrátorait, illetőleg vikáriusait fel lehetne venni ily irányu indítvány előterjesztését azonban az említett közjogi aggályokra utalással mindketten mellőzték és Petrovác Gyula csak a tinnini felszentelt püspöknek a felsőházi tagok sorába beiktatását indítványozta.

Ezt az indítványt Nagyméltóságod felszólalásában azért ellenezte, mert a címzetes püspökök kinevezése a királyi hatalom szünetelése következtében ma nem lehetséges és a felsőházi tagok rendjének megállapításában nem lenne helyes olyan stallumot figyelembe venni, amelynek betöltése iránt a kormány ezidőszerint nem tehet előterjesztést. Petrovác indítványát a nemzetgyűlés el is vetette (Nemzetgyűlési Értesítő 254-265. lapok).

Az eperjesi és munkácsi egyházmegyék magyar részeinek konzultori testülete felterjesztésükben kiemelik, hogy Papp Antal, mint a munkácsi és eperjesi átmenetileg egyesített csonkaegyházmegyék apostoli kormányzója megbízását a pápától nyerte és püspöki javadalmainak egy részét, nevezetesen a tapolczai apátság javadalmát ma is élvezi. Tény, azonban, hogy ez az apostoli adminisztrátura Papp Antal személyéhez kapcsolódik és nem tekinthető a megyés püspökségekkel egyformán szervezett, állandó jellegű olyan magyar közjogi méltóságnak, amely a 4. §. felsorolásába indokoltan felvehető volna.

Minthogy a Papp Antal által ezidőszerint betöltött egyházi méltóság a 4. §-ban felsorolt egyháznagyok között nem szerepel, őt a 4. §. alapján a felsőházba meghívni természetesen nem is lehetett. De az említett okokból nem is tartanám indokoltnak a 4. §. felsorolásának Papp Antal érdekében törvényhozási uton kiegészítését sem; leghelyesebb a kérdés elvi megoldását a ministeri indokolás álláspontja szerint a csonka egyházmegyék rendezéséig függőben tartani.

A törvény 5. §-a értelmében feléledés esetében a felsőház tagja lesz az olyan méltóságnak vagy hivatalnak viselője, amely a főrendiház legutolsó működésének idejében főrendiházi tagságra jogosított. Felmerült a gondolat, hogy nem lenne-e helyes Papp Antalt – aki magyar állampolgár – ezen rendelkezés alapján meghívni a felsőházba.

Az 5. §-hoz fűzött ministeri indokolás szerint az 5. §. arra az eshetőségre kíván tekintettel lenni, hogy területvisszacsatolással vissza kerül s újból fel fog éledni olyan régebbi polgári vagy egyházi méltóság vagy hivatal, amely eddig főrendiházi tagságra jogosított, amely azonban a törvény rendelkezései értelmében ezidőszerint nem adna felsőházi jogot.

Papp Antal azonban a munkácsi püspökség címén volt a főrendiház tagja. Ez a méltóság – amint a biboros hercegprimás úr helyesen mondja átiratában – Magyarországon nem éledt fel; Papp Antal a munkácsi püspökségről lemondott; utóda e méltóságban a cseh-szlovák köztársaság területén lakik. Papp Antal csak apostoli adminisztrátor és nem püspök.

Az 5. §. nemzetgyűlési tárgyalása során Wolff Károly felvetette az 5. §. kiterjesztő értelmezésének gondolatát. nevezetesen szóba hozta, hogy a területtel össze nem kötött egyházi méltóságok, nevezetesen a pro partibus infidelium püspökségek nem területvisszacsatolással éledhetnek fel, hanem azáltal, hogy az ilyen püspökök az ország területére visszaköltöznek. Wolff képviselő ur felszólalására adott válaszómban utaltam arra, hogy a tinnini s a nándorfehérvári címzetes püspökségek a főkegyuri jog szünetelése folytán ezidőszerint be nem tölthetők egyébként a kormány megfontolás tárgyává fogja tenni, hogy a tinnini címzetes püspök, aki magyar állampolgár, az 5. §. alapján nem hivandó-e meg a felsőházba (Nemzetgyűlési Értesítő 266.267. lapok).

A jelen esetben azonban még az 5. §. ilyen értelmű kiterjesztő magyarázata sem alkalmazható. Papp Antal ugyanis területhez kötött egyházi méltóság alapján volt a főrendiház tagja, ezt a méltóságot ma már nem viseli és így feleledéséről semmi esetre sem lehet beszélni.

Tekintetbe véve Papp Antalnak az ország érdekében szerzett nagy érdemeit, a jogfolytonosság szempontját és az integritás gondolatát, a magam részéről megfontolandónak tartom a biboros hercegprimás urnak azt a javaslatát, hogy Papp Antalt a kormány felsőházi taggá való legfelsőbb kinevezésre alkalom adtán előterjessze.

Budapest, 1927. évi július hó 5.
aláírás s.k.

37. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a latin rítusra való áttérésük tárgyában

Sajóvámos, 1927. szeptember 21.

AAV Arch.Nunz.Ungh. 19 fasc. 2/1. fol. 516r.–519v. Tisztázat.

1042/VI. a.

D. J. K.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő Nuncius Ur!

Kegyelmes Atyánk!

Alulírott, sajóvámosi görög szertartású katolikusok még 1914ik évben mozgalmat indítottunk aziránt, hogy szertartást változtatva a latin szertartású hívek közé felvétessünk és e szertartás szerint élhessünk. Ezen mozgalmunk a mai napig sikertelennek bizonyult. Hiába hivatkoztunk arra, hogy lelki

megnyugvást csak abban a szertartásban találhatunk, amely szertartásu iskolában tanultunk, amely szertartásu templomban jártunk és járunk a mai napig és amely szertartást egyedül ismerünk. Hiába igazoltuk, hogy őseink a szükség kényszerítő hatása alatt lettek görög szertartásuakká, kérvényeinkre választ sem kaptunk, míg végre most az egri főegyházmegyei hivatal jóvoltából kezeink között van a hajdudorogi püspök urnak az egri érsek ur Ónagyméltóságához 901/1927 szám alatt kelt kérvényeinkre adott válaszában másolata, amely nem hogy teljesítése volna legforróbb óhajtásunknak, hanem az igen tévesen informált püspök ur „alacsonyszerű spekuláció”-val vádol bennünket amikor több, mint 12 év óta tartó törekvéseink indító okát ennek minősíti.

Legyen szabad a püspök ur válaszára mély alázattal a következőben válaszolni, amelyből kitűnik, hogy mennyire téves információkon alapul a hajdudorogi püspök úr Ónagyméltóságának válasza és hogy mennyire távol áll tőlünk az „alacsonyszerű spekuláció”.

A válasz egyik pontja ezt mondja: „A nyugtalankodók közül egyesek helyesebb belátásra jutván szándékuktól elállottak. Mások időközben elhaltak.”

Igaza van a püspök ur Ónagyméltóságának, hogy mi nyugtalankodók vagyunk és nyugtalan is lesz a lelkünk mindaddig míg az általunk kizárólagosan ismert latin szertartás szerint nem élhetünk. Olyan azonban aki a lefolyt több, mint 12 év alatt szándékától elállt volna nem ismerünk.

Megtudjuk a püspök ur válaszából azt, hogy a „vegyes szertartásu házasságban élő asszonyok, akik a folyamodóknak 2/3-át teszik ki, immár most a can. 98 § 4. p. alapján minden akadály nélkül átléphetnek férjeik szertartására.”

Az bizonyos, hogy azok a görög szertartásu asszonyok kiknek férjük latin szertartásu, a legnagyobb örömmel, a legrövidebb időn belül élni fognak az új egyházi törvény könyvben biztosított eme jogukkal. De mi fog történni a folyamodók ama részével kiknek latin szertartásu férjük időközben elhalt, ha alázatos kérelmünk még most sem fog egyes meghallgatásra találni?

„A hivatkozás őseink szertartására” – mondja tovább a válasz – kombinálva a reformáció elterjedésével, a rutén beköltözéssel, bármily meseszerű is bizonyára nem a folyamodók ismereteinek tárházából került ki. Ez a légből kapott történelmi érv szóra sem érdemes.”

Beismerjük, hogy ismereteink tárháza nem valami gazdag. De nyugtalankodó lelküinktől indítva keresve kerestük az okot amely miatt nekünk, az előttünk teljesen ismeretlen szertartás követőinek kellene lennünk és így kezeinkhez jutott Balássy Ferenc egyházi történetírónak „Adatok az egri egyházmegye történelméhez” c. művének III. kötete, amelynek 90 és 91. oldalán a következők foglaltatnak:

„E vidéken újra éledezni kezdvén a kath. egyház, a század /:XVIII:/ második felében ismét két új plébánia létesült. Egyik Szirákon /:1755:/ a másik Szirmabessenyői Gróf Szirmay Tamás földesuraság és kitűnő katolikus által

Szirmabessenyőn 1762 ben szerveztetett. Ezen utóbbi plébániához mint filiálisok, Arnót, Pálfalva, Sajó Vámos községek Senye és Zbuska puszták csatoltattak.

De ezeknek lelki gondozása az évenként előforduló vizáradások miatt – a Sajó vize választván el őket az anyaegyházról – fölötté nehéz s olykor lehetetlen lévén, az ily esetekben lelki vigasztalástól megfosztott sajóvámosi katolikusok a gör. szert. kath. egyházba kezdtek tömegestül átmenni, mint melynek azon időben a közeli S. Pálfalán már plébániája és egyháza volt. Ez az oka, hogy jelenleg is nagyobb számmal vannak S. Vámoson a gör. szert. mint a latin szert. katolikusok.”

Ez az idézet úgy hisszük mindent megmagyaráz és megadja a választ a püspök ur főnnebbi kijelentésére.

„Hogy a folyamodók rom. katolikus iskolába jártak a latin szertartás szerint éltek: csak némi részben felel meg a valóságnak.” Így tovább a válasz.

Szeretnénk, hogy ha a püspök ur informátorai a folyamodók közül csak egyetlen egyet is megtudnának nevezni, aki nem római katolikus iskolába járt és nem a latin szertartás szerint élt. Meg vagyunk győződve, hogy a legnagyobb keresésre sem találna közöttünk egyetlent sem.

„Bőséges alkalmunk volt és van saját ritusunk szerint élni.” Igen ám de hogyan élünk azon ritus szerint amelyet soha nem ismertünk, nem ismerünk és amely szerint soha nem éltünk. Igaz, hogy a válasz azt állítja, miszerint „hiveink a helyi viszonyok szerint kölcsönösen veszik igénybe a hitvallásos iskoláinkat, látogatják templomainkat és élnek a szentségekkel.” A püspök ur eme állítása állhat az ország bármely részére, de nem áll Sajóvámosra vonatkozólag, mert szeretnénk tudni, hogy közülünk ki látogatta és látogatja a görög szertartásu templomot és ki élt és ki él a szentségekkel a görög szertartás szerint.

Az egyház belbékéjének mi is tántoríthatatlan hivei vagyunk és annak megzavarására ezen mozgalmunkkal eszünk ágában sincs segédkezet nyújtani és így minden tekintetben azonosítjuk magunkat a püspök urnak ama megállapításával mely szerint „Mily bonyodalmaknak s az egyház belbékéjének mekkora megzavarására vezetne ha e helyes gyakorlat kaput nyitna az ötletszerű ritus cserélgetésnek?” Azonban a mi több mint 12 éves küzdelmünket még sem lehet talán „ötletszerű”-nek minősíteni?

„Hogy Sajóvámoson a ritus változtatási mozgalom feléledett – hangzik tovább a leirat – annak tulajdonítható, mikép hiveink ugyanott templom helyet szereztek, melynek árát kivetés útján fogják megfizetni. Egyes hiveim – ezek között vezető szerepben Körtvélyesi – abban a tévhitben vannak, hogy ritus változtatással a fizetés terhétől szabadulnak.”

Ezekre a megállapításokra legyen szabad mély alázattal a következőket megjegyezni. Tudomásunk szerint a ritus változtatási mozgalom több, mint 12 év óta nem szünetelt, vagy ha látszólag szünetelt, ez rajtunk kívül álló okokban keresendő, mert a vágy a latin szertartásu hivekhez csatlakozni és így törvénytörőleg is e szertartás szerint élni, sohasem szünt meg szívünkben.

Igy tehát a rossz információ alapján ellenünk emelt ama vád, mely szerint ritus változtatással akarunk a vett templomhely árából ránk eső fizetés terhétől megszabadulni, minden alapot nélkülöz. Hiszen mozgalmunk megindulásakor még szó sem volt arról, hogy valamikor templom hely vásárlásból kifolyólag fizetési kötelezettségeink származhatnának. Különben is emelt fővel kijelentjük, hogy ha Nagyméltóságod kegyes intézkedése folytán mi alulirottak a latin szertartású rom. katolikus hívekhez csatoltatunk, amiért alázatos fiúi hódolattal esedezünk, minden görög szertartású mívoltunkból ránk eső fizetési kötelezettségnek a legnagyobb készséggel vagyunk hajlandók eleget tenni.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő Nuncius Ur!

Távol áll tőlünk, hogy bárkit is minden alap nélkül bármivel is gyanusítani akarnánk és így mélységes hódolattal vagyunk eltelve a hajdudorogi püspök ur Óméltósága iránt is, azonban arra a vádra, amely szerint szertartás változtatási mozgalmunk „alacsonyszerű spekuláció” kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy az eddig elmondottak alapján ez teljesen távol áll tőlünk. Az „alacsonyszerű spekuláció” lehet sajátsága azoknak, kik a püspök ur Óméltóságának informátorai voltak, de nekünk nem sajátságunk és hisszük, hogy ha ügyünk kivizsgálására egy elfogulatlan, minden anyagi érdektől távol álló bizottság küldetné ki, a püspök ur Óméltóságának rólunk alkotott véleménye teljesen megváltoznék. Mert ezen, minden érdeknélküli bizottság, meggyőződve arról, hogy itt lelki nyugalmat kereső, öntudatos katolikusokról van szó, nem pedig „alacsonyszerű spekulációról”.

Mindezek alapján mély alázattal kérjük nagyméltóságodat méltóztassék legkegyelmesebben úgy intézkedni, hogy mi alulirottak végre megkaphassuk azt a lelki nyugalmat, amely után évek hosszú sora óta oly epedve vágyakozunk és amelyre oly roppant nagy szükségünk van e siralom völgyében. Szerény véleményünk szerint ez fog vezetni a mi szűkebb körünkben is az egyháznak a hajdudorogi püspök úr által is hangoztatott „belbékéjének” biztosítására, mert nem leszünk kiteve a községbeli református hívek gunyolódásának, amelyet sajnós mozgalmunk sikertelensége miatt oly sokszor kellett elszivlelnünk és nem leszünk rászorulva a községbeli latin szertartású katolikus hívek vendégszeretetére, hanem mint egyenrangú, egyenlő jogú tagjai a latin szertartású rom. katolikus egyháznak, dicsérhetjük majd templomunkban az Istent és munkálhatjuk örök üdvösségünket.

Mély alázattal eltelt kérelmünk sokszoros ismétlése mellett és abban a jóleső reményben, hogy ez Nagyméltóságod magas színe előtt meghallgatásra talál és a lehető legrövidebb időn belül elintézését nyer; fölszentelt kezeit csókolva Nagyméltóságodnak hódoló tisztelettel vagyunk:

Alázatos szolgálói az Urban,

Sajóvámoson 1927 év Szent Máté napján.

Következik 23 aláírás

38. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Szmrecsányi Lajos egri érsekhez a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1927. november 17.

AAV Arch.Nunz.Ungh. 19 fasc. 2/1. fol. 523r. Fogalmazvány.

1101

17 Novembris 1927

Excellentissimo Domino

Alojsio Szmrecsányi

Archiepiscopo Agriae

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo Agriensis!

Nexu supplicis libelli,⁴⁵ quem Excellentia Tua brevi manu mihi tradere dignabatur, quo fideles ritus graeci-catholici Sajóvámosi commorantes transitum ad ritum latinum petunt, opportunis percuntationibus peractis, sequentia innotuere, quae considerationi Excellentiae Tuae submitto:

Extat in ipso pago Sajóvámosesi schola pro pueris ritus graeci, quam frequentare possent, et catechismum iuxta graecum ritum discere. – Templum ritus graeci adest in proximitate, seu itinere dimidiae horae; quod si adire malunt templum latini ritus, quod certo commodioris accessu est, hoc licet, quin necesse sit mutare ritum, cui adscripti sunt.

Nec deest timor quod talis mutatio (agitur enim de conspicuo numero fidelium: 232) posset aemulationem nocivam in castris fidelium excitare, ac ansam dare dubitationi super identitatem religionis.

His omnibus perpensis causam urgere non audeo, cum non sit in evidens bonum Ecclesiae; eamque Episcopo Hajdudorogensi submittere inopportunum mihi videtur.

In reliquo profunda cum veneratione permanere gaudeo Amplitudini Tuae addictissimus

39. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a latin rítusra való áttérésük tárgyában

Sajóvámos, 1927. december 8.

AAV Arch.Nunz.Ungh. 19 fasc. 2/1. fol. 524r.–525v. Tisztázat.

1164/VI. a

D. J. Kr.

45 Lásd: 37. számú dokumentum.

Nagyméltóságú Nuncius Urunk!
Szentséges Atyánk!

Alulírottak mint a sajópálfalai görög katolikus anyaegyházhoz tartozó és Sajóvamos községben lakó görög katolikus hivek, f. év szeptember havában aziránti kérésünkkel fordultunk Szentséges Szine elé, hogy mi tovább nem akarunk a görög katolikus szertartásu egyházhoz tartozni, hanem át akarunk jönni a római katolikus szertartásu egyházhoz. Kérésünk támogatására kellőképpen felhoztuk indokainkat.

Azonban sajnos azt tapasztaljuk, hogy kérésünk meghallgatásra még ezideig sem talált. Azért ismételten alázattal esedezünk Szentséges szine elé, hogy kérésünket ne méltóztassék elutasítani, mert háborgó lelkünk sehogy sem tud abba megnyugodni, hogy mi olyan vallásnak legyünk a hivei, amelyet nem ismertünk és nem is akarunk ismerni és amelyet soha sem mi sem pedig gyermekeink nem gyakoroltak és nem is akarunk gyakorolni.

Alázatos kérésünk támogatására legyen szabad még az alábbi méltánylást érdemlő indokainkat felhozni.

Mi ezen áttérési szándékunkat teljesen szabad akaratunkból, vallási meggyőződésünktől indítatva tesszük. Nehogy azt kegyeskedjék hinni, hogy személyeskedésből, vagy anyagiakból kifolyólag, vagy pedig valaki által vezetetté tesszük; nem, pusztán csak azért, mert háborgó a lelkünk és vérzik a szivünk, hogy mi olyan vallásnak legyünk a hivei amelyet nem ismerünk és nem gyakorolunk.

Hogy mennyire nem ismerjük a görög szertartásu egyház tanait legyen szabad csak egyetlen egy család vallási élményeivel igazolni. Az áttérni szándékozók között van egy Ragány János nevü család. A két öreg szülő soha még nem járt a görög katolikus templomba, tanulmányaikat is a római katolikus iskolában végezték. A szülőknek van 6 gyermekük akik mindnyájan a római katolikus iskolába jártak és annak a vallásnak szellemében nevelkedtek. De nemcsak ők vannak így, hanem az áttérni akarók mindnyájan.

Ezek után hogyan tudna a lelkünk belenyugodni abba, hogy olyan vallásnak legyünk a követői, amelyet soha nem gyakoroltunk és nem is vagyunk hajlandók gyakorolni.

Bármiféle vallási kételyünk támad is mindig a római katolikus plébánoshoz fordulunk tanácsért, utbaigazításért, ha meg holtjainkért misét akarunk szolgáltatni csak a római katolikus szertartás szerint szolgáltatjuk. Ennélfogva úgy vélekedünk, hogy sem a vallásunk nem ismerjük, sem semmiféle ügyes bajos dolgaikat a görög katolikus plébános nem intézi, akkor miért fizessük a párbért és iskolaadót olyan vallásnak amelyet nem vagyunk hajlandók követni.

Ezen indokainkat kegyeskedjen figyelembe venni még pótlólag, mert ha ezek után is kérésünk elutasításra találna kinyilatkoztatjuk, hogy mi tovább nem maradunk vallásunknál. Készek vagyunk más vallásra kitérni.

Azért ismételten alázattal térdere hullva esdeklünk, hogy mentsen meg bennünket ebből a kellemetlen helyzetünkből, kérésünket hallgassa meg és bölcs, igazságos véleménye szerint intézze el jogos kérelmünket.

Maradtunk Nagyméltóságodnak:

legalázatosabb szolgálói:

Következik 21 aláírás

Sajóvámoson 1927 december 8-án

**40. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Miklós István
hajdúdorogi püspökhöz a sajóvámosi görögkatolikus hívek
rítusváltoztatása tárgyában**

Budapest, 1927. december 14.

GKPL I-1-a 739/1927. Tisztázat.

AAV Arch.Nunz.Ungh. 19 fasc. 2/1. fol. 529r. Fogalmazvány.

N. 1172.

Budapest, die 14 Decembris 1927.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Stephano Miklóssy

episcopo hajdudorogensi, Nyiregyháza.

Excellentissime Domine,

Complures fideles graeci ritus communitatis Sajóvamosensis iterato ad hanc Nuntiaturam Apostolicam supplicem libellum⁴⁶ miserunt rogantes ut ipsis permittatur transitus ad ritum catholico-latinum.

Quin expositas ab iisdem rationes perpendam, rogo Excellentiam Tuam digneris hanc quaestionem juxta prudens iudicium Tuum dirimere, animosque fidelium aliquo modo sedare, ne inamoenae perturbationes, quas ipsi minitantur, reapse in actum deducant.

Supplicem libellum postremum hisce meis litteris reverenter advolutum faveas denuo huic Nuntiaturae Apostolicae remittere.

Hanc occasionem libenter nanciscor profundae existimationis meae sensus Amplitudini Tuae depromere, quibus permanere gaudeo Amplitudinis Tuae obsequentissimus servus

+Cesar Orsenigo

Archiepiscopus – Nuntius Apostolicus

Az irat külzetén Miklós püspök kézírásával:

Az apostoli nuncius urhoz intézett kérvény visszavárolag oly utasítás mellett közöltetik a sajópálfalvai lelkésszel, hogy puhatojja ki: önmaguktól

46 Lásd: 39. számú dokumentum.

vagy valakinek felbíztaására újították-e meg a sajóvámosi hívek az áldatlan rítusváltoztatási mozgalmat.

Egyébként, minként az egri érsek urral, címen 901/1927. sz. a. közöltetett,⁴⁷ megfelelő indok hiányában a rítusváltoztatás iránti kérelem nem teljesíthető.

Igen kívánatos annak megállapítása is, kinek kezeirása a nuncius urhoz intézett kérvény. Hogy a nuncius ur részére a száraz tényállásra nézve kimerítő s tárgyilagos felvilágosítás legyen adható, adja elő a lelkész mindazt, amit e mozgalommal kapcsolatban tapasztalt s ami a kérdés alapos mérlegeléséhez megkívántatik.

dec. 21.

41. Miklósy István hajdúdorogi püspök átírata Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Nyíregyháza, 1928. január 23.

AAV Arch.Nunz.Ungh. 19 fasc. 2/1. fol. 531rv. Tisztázat.

1243/VI. a 27

Nro 149/1928.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Caesari Orsenigo

Archiepiscopo, Nuntio Apostolico

In Budapest.

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice!

Recursus nonnullorum graeci ritus fidelium filialis Ecclesiae Sajóvámosiensis, in negotio ritusmutationis in advoluto rescripti⁴⁸ Excellentiae Tuae, sub num. 1172/1927. mecum benigne communicatus, nullam meretur attentionem.

Fideles nostri, utriusque ritus, promiscue per totam vivunt Hungariam. Mutuo visitant Ecclesias alterutrius, utunturque, in sensu Can. 866. sacramentis.

Quod, in specie, recurrentes attinet, hi in loco habitationis habent scholam propriam capellamque huic adnexam pro persolvendis sacrificiis. Ecclesia Sajópálfalvaensis, mater nempe praeattactae filialis, vix ad dimidium horae distat a filiali Sajóvámosiensi.

47 Lásd: 33. számú dokumentum.

48 Lásd: 40. számú dokumentum.

Recursus⁴⁹ heic ./.. subnexus aliqua parte, absque scitu et mandato subscriptorum subiecta nomina continet. Quo ex obtutu actio criminosa esset contra falsificatores inferenda.

Inquies alioquin recurrentium ad sequentem plerumque potest reduci causam:

Fideles Sajóvámosienses aedificationem decreverunt novae Ecclesiae. Aedificationis sumptus omnes, pro rata parte onerant participes. Onus ergo hoc evitare student recurrentes.

Minis apostasiae uti sat notus est dolus e parte fidelium: qui leges Ecclesiae propriis animi affectionibus subiicere vellent. Minae huius generis nec ullo in casu severe pertractari debent.

Si fidelibus mutatio ritus, absque „gravi causa” sicut in casu de quo agitur, concederetur: concessio talis perniciosissimas procrearet implicationes. Vilipensio mutua ritus alterius, aemulatio lucri causa detestabile sacerdotum e concessione huiusmodi proveniret: ad delectationem corroborationemque castrorum acatholicorum et detrimentum S. Ecclesiae.

Sicuti e modestissime allatis elucet, deficiente qualibet „causa gravi” minime permitti potest, quominus oratores, seposito Canonis 98. §. 1-i praecepto, e ritu suo nativo graeco, ad latinum transgrediantur.

Gratiis et favoribus Excellentiae Tuae commendatus summo in humilitatis cultu persevero in Nyiregyháza, die 23. Ianuarii a. D. 1928.

addictissimus in Christo servus:

Stephanus Miklóssy

episcopus graeci ritus Dioecesis Hajdudorogensis.

42. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltóztatása tárgyában

Eger, 1928. január 30.

AAV Arch.Nunz.Ungh. 19 fasc. 2/1. fol. 532r. Tisztázat.

1252/II/27

L. J. Chr.!

531/1928.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Caesari Orsenigo

Archiepiscopo et Nuntio Apostolico.

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo et Nuntie Apostolice!

49 Lásd: 39. számú dokumentum.

Relative ad casum ritus mutationis gr. rit. catholicorum in pago Sajóvámos, de quo Excellentia Tua de dato 17. Novembris anni elapsi Nro 1101⁵⁰ mentem suam aperire dignabatur, honorificum mihi est ad notitiam Excellentiae Tuae perferre, quod graeci ritus catholici in pago Sajóvámos propriam habeant scholam, non autem templum, quod quidem si visitare cupiunt, 5 kilometr. iter facere coguntur.

Notatu dignum esse reputo, quod mulieres gr. ritus, matrimonio lat. ritus viris iunctae, novissime pluribus in casibus ad ritum viri transierunt, quod eis concedere Canon 98. §. 4. permittit.

In reliquo profunda cum veneratione persisto Excellentiae Tuae Agriae die 30. m. Januarii a. 1928.
servus devotus Ludovicus Szmeccsányi
Archiepiscopus Agriensis.

43. Szémán István pápai prelátus, általános helynök emlékirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz az apostoli kormányzáság helyzete tárgyában

Miskolc, 1928. február 2.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 22 fasc. 8/2 fol. 367r–396r. Másolat.

1411/II. or.

Másolat

Az eperjesi és munkácsi egyházmegyékből alakított Apostoli Administratura helyzete.

Memorandum: Főmagasságú és Főtisztelendő Dr. Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás, metropolita, esztergomi érsek úr Ő Eminenciájához.-

Főmagasságú és Főtisztelendő Biboros, Hercegprímás, Érsek Ur!
Kegyelmes urunk és Atyánk!

Azon osztatlan és kitörő öröm s tomboló lelkesedés, amely Eminenciádat csonka hazánkba való visszatérése óta lépten-nyomon kíséri, két nagy tényt hirdet: hogy a nemzeti katasztrófa után háttérbe szorult s tétovázva szemlélődő magyar katolicizmus várva-várt s Istentől küldött vezére kött el közénk Eminenciásdban s, hogy égető sebeink orvosául az egyház fejedelmek büszkeségét küldötte nekünk az Anyaszentegyház bölcsességé.-

Mi akik Eminenciád budapesti fogadtatásának és esztergomi instellációjának szerencsés szemtanui lehettünk, mélyen megvagyunk győződve ezen providentiális küldetésről, mert a katolikus szíveknek egy vezérért való előleges s mégis oly imponáló összedobbanása csak egy, a lelkekben élő közös vágy és megismert igazság erejével történhetett.

50 Lásd: 38. számú dokumentum.

S Eminenciád érezve isteni elhivatásának legyőzhetetlen erejét, a bibor fényének fonségében és a kath. szivek trónjának magaslatáról szivünk legtitikosabb hurját rezdítette meg, amidön igazságot hirdetett és követelt szent Egyházunk számára is, hogy a lelkek békéje – gyászos – elesettségből fölemelje s a lelkek integritásán át régi boldog területi integritásához segítse megtépett s meggyalázott magyar hazánkat.

Eminenciád elhivatásának világos, szinte prófétai enuntiációja voltak azon szavai, hogy nem fél a reája váró feladatok óriási tömegétől, mert hiszi, hogy vele lesz az Isten. – Mi is rendületlenül hisszük ezt!

Mi az eperjesi és munkácsi ősi egyházmegyéknek Magyarországon lévő s a belőlük csinált közös Apostoli Administratúrának kormányzására bizott papjai és hivei különös örömmel és bizakodással nézünk fel Eminenciádra, mint Metropolitánkra és Primásunkra egyaránt, mert Eminentiad az Anyaszentegyház szivében élve – s ha szabad így kifejezmem, a XX. század János apostolaként annak kebléről nyerve bölcsességet és ihletet, - bizonyára már az Anyaszentegyház világ-perspektívájáról is látni méltóztatott megcsontított, régi intézményeink és eszközeink híján való küzdelmünket, de lobogó hitünket s odaadó ragaszkodásunkat egyedül üdvözítő anyánk a római kath. Anyaszentegyház iránt, – s hisszük, hogy annál inkább megérti azt most, amikor atyai szine előtt feltárni bátrak vagyunk.

Mi nekünk e közös magyar tragédián felül, virágzó egyházi életünk letarolásának keresztje is nyomja vállainkat s mégis nem a raszkolnyikok dacos és lélekmardosó éneke, hanem a katolikus élet boldogító himnusza zeng lelkünkben, mert világosan érezzük, hogy az Anyaszentegyháznak céljai vannak velünk, s hogy hivatásunk teljesítésében velünk lesz az ő megértő anyai gondoskodása, s épen Eminentiad kezével fogja nyujtani nekünk az életlehetőség kenyerét s a közös atyai asztal lélekvidámító italát: igazságunk s reményeink megvalósulásának ígét.

Eminentias Urunk, Kegyelmes Metropolitánk! Ezen fiui reményünk hódolatos esedezésre sarkal magas trónja előtt, hogy az eperjesi és munkácsi egyházmegyék Magyarországon levő részeinek jogi rendezésére, illetve annak betetőzésére vonatkozó s az Anyaszentegyház bölcs anyai gondoskodásának s a magyar gör. katolicizmusnak kereteibe illesztett s a következőkben megvilágított kéréseinket kegyelmesen mérlegelni s azokat teljesíteni; vagy teljesítésüket illetékes helyen kieszközölni méltóztatassék.-

Eminentias Urunk! Legalázatosabb kérelmünk előterjesztését megelőzőleg azonban bátorkodom rövid történelmi visszapillantással rámutatni azon előzményekre, amelyek kérelmünket részben megvilágítják, részben pedig alátámasztják.

Mikor a cseh-megszállás és a trianoni gyászos békedictatum területünket anyaegyházmegyénktől elvágta, az összes intézményektől és alapoktól is megfosztott terület kormányzásáról előbb az eperjesi püspöki általános helynök, majd később a kőrösi püspök, (aki eperjesi apostoli administratorrá

lett) által történt ugyan kanonikus gondoskodás, de a püspöki ordót igénylő főpásztori ténykedések s a fejlődés lehetőségeit magában foglaló kormányzati ügyeink tekintetében ez a gondoskodás természetesen akkor lehetetlen volt. – Így merült fel két oldalról is az a gondolat, hogy a csonkán maradt s az egyházmegyei központtól elszakított eperjesi és munkácsi egyházmegyei területek a részben szintén megcsonkított hajdudorogi egyházmegyéhez csatoltassanak. – Ez a megoldási kísérlet azonban csak kétségbeesett, elhamarkodott, kellőleg át nem gondolt, sikertelen kísérlet volt – A hajdudorogi egyházmegyéhez való kapcsolás által ugyanis – az eperjesi és munkácsi egyházmegyék magyar részei sem intézményeket nem nyerhettek volna s nem szolgálhatták volna azokat a ma is egyedül az ő fennállásuk révén élő s azt teljesen indokoló, a katolikus és magyar nemzeti szempontból is egyaránt jelentős eszméket és célokat, amelyek területünk önálló működését ma is kívánják és az egyházmegyei határok rendezéséig, sőt azok rendezése kapcsán is elengedhetetlenül követelik.

Ezen csonka területek kormányzása tekintetében döntő fontosságú volt Szentséges Atyánknak 1924 évi jun. 4. kelt és Marmaggi prágai nuncius ur, mint mandatárius utján 10736 sz. a. eszközölt azon legkegyelmesebb intézkedése, amellyel az eperjesi és munkácsi egyházmegyék Magyarországon levő részei egy Apostoli Administratúrába egyesítették. Ezen intézkedés több szempontból rendkívül öröndetes volt reánk nézve, mert tekintettel arra, hogy nem missiók területről van szó-, a 312 can. alapján továbbra is kánonilag megszervezett s létező egyházmegyét Magyarországon – s a többi csonka egyházmegyékkel szemben, a melyek a megszállott területeken székelő püspökeik, vagy apostoli adminisztrátoraik vicarius generálisai által kormányoztattak és kormányoztatnak, bizonyos jogi elsőbbséget s elhatároltságot és önálló szervezetet nyert. Hogy Szentséges Atyánk bölcs intézkedése – bizonyára a jövőbe néző gondoskodásból – csakis az egyházmegyei szervezet kiépítését célozhatta, kitünik abból is, Papp Antal v. munkácsi püspök küzikei c. érseknek, apostoli adminisztratori kinevezést (nominetur) adott s kinevezetésében kifejezetten is megismétli a vonatkozó kánonoknak azon tételes intézkedését, mely őt, mint apostoli adminisztrátort, a megyés püspököket megillető összes jogokkal és sajátos kiváltságokkal ruházza fel, mint azt a mély tisztelettel és alázattal ide iktatott kinevezési szöveg is mutatja.

No. 10736.

„Nos Franciscus Marmaggi

S. Theologiae et Juris Canonici Doctor Archiepiscopus
Hadrianopolitanus, Nuncius Apostolicus etc.

Ubique pateat et notum sit omnibus, ad ques spectat vel in
postorum spectare poterit, SSmum D. N. Pium Divina Providentia
Papam XI, in peculiare paternae Eius benevolentiae signum
meriterumque testimonium erga Illmum ac Revmm D. Antonium

Papp, eundem a sede Munkácsiensi Ruthenorum ad Metropolitanam sedem titularem Cysicensem transforre ac promovere dignatum esse.

Ad hanc, Sanctitas Sua, cupiens, quae aptiori fieri potest modo, spirituali dilectissimorum Xsti fidelium bono, graeco-rutheni ritus, providere, benigne decrevit ut paroccio illae Diocesium Munkácsiensis et Eperjesensis Ruthenorum, quae inter Ditionis Hungaricae fines remanserunt, in unam Apostolicam coalescant Administrationem cui laudatur Archiepiscopus titularis D. Antonius Papp praeficiatur.

Que cum ita sint, atque peculiaribus facultatibus utentes Nobis, pro hoc casu, a SSmo Domine Attributis, decernibus atque decernere mandamus, ut omnes et singulae paroeciae, graeco-rutheni ritus, ex dicesibus(!) Munkácsiensi et Eperjesensi, Hungarici regni finibus in praesem contentae, in una eademque Apostolica Administratione canonicè constituentur eiusque regimini et curae, tamquam Apostolicus Administrator, cum omnibus iuribus, praerogativis et obligationibus Episcopis residentialibus propriis, idem Illmus ac Revmus D. Antonius Papp praeponatur et nominetur.

Item decernimus, ut allatae dispositiones a die I-a proximi mensis iulii plenum sortiantur effectum: collatis inter eos, quorum intersit, opportunis ad hoc consiliis atque servatis de iure servandis.

Gubernando autem Munkácsiensi Ecclesiae, quae ipsa die vacatura est ab ipsius Capitulo Cathedrali, ad normam juris canonici providebitur.

Contrariis quibuslibet, etiam speciali vel specialissima mentione dignis, minime obfuturis.-

Datum Pragae, ac aedibus Nuntiaturae Apostolicae. Die 4. Junii 1924.

F. Marmaggi

Archiep. Hadrianopolitan. Nuncius Apostolicus.”

Apostoli Kormányzó Urunk bizonyos politikai nehézségek miatt csak 1925. okt. 27-én vehette át az újonnan alakított Apostoli Administratura kormányzását. Rögtön gondoskodott azonban arról, hogy a nélkülözhetetlen kormányzati szervek felállításával a felgyülemlett házassági és fegyelmi ügyek – s a pontificálik elmaradása folytán előállott szükségletek pótoltsanak.

Alólírott, aki Apostoli Kormányzó urunknak magyar területre való lépésétől kezdve állandóan oldala mellett voltam, bizonyos jelekből mély megdöbbenéssel láttam azonban, hogy Szentséges Atyánknak reánk nézve felemelő intézkedés, a mandatarius Nuntius ur által, a magyar kormánynál „de jure” elintézve nem lett, amiből a de facto fennálló, szives hatósági érintkezés mellett is bizonyos nehézségek támadtak, amelyek főképen a magyar felsőházzal intézkedő törvény életbeléptetésekor határozottan sérelmes s mindmáig is megoldatlan helyzetet teremtett.

Ekkor a consultori testületünk Apostoli Kormányzó urunk felsőházi tagsága ügyében az általam szerkesztett s alázattal ideiktatott folyamodvánnyal járult a Kormányzó ur ő Főméltósága elé, amelynek másolatát egyidejűleg bátrak voltunk b. e. Biboros hercegprimásunk őminentiájának, valamint a Miniszterelnök ur és a Cultusminister ur ő Excellentiája elé is terjeszteni.

Alázatos folyamodványunk így szól:⁵¹

A biboros-herceg-primás urhoz ezenkívül, mint Metropolitánkhöz az alábbi külön egyházjogi helyzetünk rendezését kérő indoklást is terjesztettünk:

Főmagasságu és Főtisztelendő Biboros, Hercegprimás, Érsek Ur!
Kegyelmes Urunk és Atyánk!

A legmélyebb fiui alázattal bátorkodunk Eminentiád elé járulni s esedezni, hogy alábbi ügyünket magas figyelemben részesíteni s felkarolni méltóztassék olyképen, hogy annak tárgyi valóságát a Nagyméltóságu magyar királyi Kormányynak is tudomására hozva, Eminentiádnak s a magyar királyi Kormányynak közös akaratából Apostoli Administraturánk: vagyis az ősi munkácsi és eperjesi egyházmegyék, mint csonka hazánkban működő élő egyházi szervezetek régi jogaikba helyeztessenek.

Kegyelmes Herceg! Anyaszentegyházunknak isteni Alapítójától adott felülmulthatatlan erőssége az a kormányzati bölcsesség, amellyel a legzivatárosabb történelmi időkben is biztos kézzel oldja meg a legkuszáltabb jogi nehézségeket anélkül, hogy a már szerzett jogokat abrogálná mindaddig, amíg az egyház működésének lehetősége abban a bizonyos keretben a lelkek üdvére fentartható.

Amikor a háborus vagy jobban mondva a forradalmi államalakulatok Anyaszentegyházunk évszázados szervezeteit is alapjukban támadták meg. Szentséges Atyánk bölcsessége, amelyben az imádandó isteni Gondviselés nyilatkozott meg, - rögtön csontig ható sebeink orvoslására sietett.

A munkácsi és eperjesi egyházmegyék, mint a katolikus Egyház hűséges, ragaszkodó tagjai s a keleti ritusnak az eljövendő uniók szempontjából sokak által nem is sejtett s nem méltányolt fontosságu végvárai is a Szentséges Atya ilyen különös gondoskodásának tárgya lettek.

Míg a kassai, szatmári, rozsnyói stb. egyházmegyék ma is idegen imperium alatt székelő püspökeik vicariusai által kormányoztatnak, addig a munkácsi és eperjesi egyházmegyék csonkamagyarországi részei kánon-szerű intézkedéssel főpásztort nyertek: Papp Antal küzikiei c. érsek, munkácsi püspök személyében, aki, mint Apostoli Administrator kormányozza ezeket.

51 Lásd: 27a. számú dokumentum.

Hálás és hódoló tisztelettel vettük tudomásul Szentséges Atyánknak ezen bölcs, kivételes és reánk nézve felette kitüntető intézkedését, mert a 312. canon szerint – nem missió területéről lévén szó, ez a kinevezés továbbra is kanonikusan erigált egyházmegyének tekinti ezt a két megcsonkított egyházmegyét Magyarországon.

Ez a kinevezés továbbá sulyt nyert az által is, hogy bár a 315. can. tételesen intézkedik az apostoli Administratorok jogairól és kötelességeiről, Eminentiadnak itt másolatban mély alázattal bemutatott kinevezési okmány szerint a megyés püspöknek járó jogokat és kötelezettségeket kifejezetten is hangsúlyozza: „...cum omnibus iuribus praerogativis et obligationibus Episcopis residentialibus propriis idem Illmus ac Revmus D. Antonius Papp praeponatur et nominetur.”

Főmagasságu Biboros Ur, Kegyelmes Herceg! Ugy érezzük, hogy Apostoli Administratorunknak kineveztetése csak konstatálja azt a tényt, hogy a munkácsi és eperjesi egyházmegyéket Magyarországon sem a Római Szentszék sem a magyar kir. Kormány nem törölte. A gyakorlatban azonban mégis úgy látjuk, hogy egyházmegyéink nem élvezik régi jogaikat s az egyenlő elbánás elve nem érvényesül velük szemben.

Főpásztorunk semmiféle congrualis illetményt nem élvez. A tapolcai apátság az 1926. évben hivatalosan, úgy a nagyméltóságu Püspöki Kar, mint a nagyméltóságu vall. és közokt. m. kir. Miniszterium előtt is kimutatott 276 millió papír koronát kitevő jövedelme, tekintettel arra, hogy abból 80 milliónál több esik a lakás-kiadásra és súlyos milliók a kegyuri terhekre, - oly csekély, hogy abból szerény háztartásán kívül hivatali kiadásokat egyáltalán nem teljesíthet.

Még világosabban mutatkozott ez az egyenlőtlen elbánás, amidőn a magyar felsőházzal szülő – intézkedő 1926. évi XXII. tc. 4. §-ának B./ csoportjából úgy a munkácsi, mint eperjesi egyházmegye kimaradt a Papp Antal c. érsek, apostoli administrator ur meghívó levelet nem kapott; holott például a csonka csanádi egyházmegye a törvénybe felvétetett. A felsőházzal intézkedő törvénynek a gör. szert. katolikusok képviseltetéséről szóló miniszteri indokolását kritika tárgyává nem tehetjük, csak Eminentiad előtt mély alázattal leszegezzük, hogy „magyar szertartás” nincs – s miután szertartási különbségeink a Római Szentszék bölcs döntésén alapulnak – s így végelemzésben: az egyháznak való engedelmesség kérdését jelentik, az egyház engedelmes gyermekeit joghátrány ezért nem érheti; viszont a hazafias érzület s a magyar nemzeti gondolat szempontjából pedig a legélesebben tiltakoznunk kellene az ellen, ha bármely tényező is a szertartás címén akarna különbséget tenni magyar és magyar gör. katolikus között.

A felsőházi tagsági ügyben egyébként a másolatban mély alázattal idezárt folyamodvánnyal járultunk a Kormányzó Ur Őfőméltósága elé, amelynek hathatós támogatásaért Eminentiad előtt is alázattal esedezünk s hisszük, hogy ha Eminentiad tisztázott jogi helyzetünket illetékes helyeken saját érseki és primási s ha kell a nagyméltóságu Püspöki kar sulyával feltárni s ezzel a Szentséges Atyánk bölcsessége által eszközölt kinevezésnek a többi pápai kinevezésekéhez hasonló joghatályt biztosítani méltóztatik, - akkor a fenti s más részletkérdések is maguktól megoldódnak s rendes egyházmegyei keretben folytathatjuk a lelkek üdvére s Anyaszentegyházunk felmagasztaltatására irányuló munkánkat.

Annál is inkább alázattal esedezünk ezért, mert Apostoli Administratorunk kinevezése nem (ad tempus) kötött, hanem permanenter történt – s így az ő egyházi és államjogi helyzete, valamint az egész terület is végleges tisztázásra szorul.

Konkrét kérésünk, amellyel Eminentiad elé járulni bátorkodunk az volna, hogy amennyiben a S. Cong. pro negotiis extraordinari is annak idején a nagym. magy. Kir. Kormánnyal talán nem intézte volna el Apostoli Administratorunk kineveztetésének államjogi, helyesebben főkegyuri vonatkozásait, – méltóztassék Eminentiadnak ezt kegyesen pótolni, hogy ügyeink rendezésének ezen akadályá is elháríttassék. Ebben a kérdésben – szerény felfogásunk szerint – már csak formáról lehet szó, mert a nagym. mkir. Kormány Papp Antal c. érsek, apost. Administratornak itteni székhelyét és működését tudomásul vette, a trianoni békével vitássá lett magyar állampolgárságát visszaadta, vele hivatalos érintkezésben áll. A nagym. Püspöki Kar hasonlóképpen tagjai közé sorozza s Eminentiad továbbra is suffraganeus püspökének tekintti az Apostoli Administrator urat.

Mindezen tények ismeretében alázattal és teljes fiui hódolattal és bizalommal üjtjük meg Eminentiad elé terjesztett alázatos elvi kérelmünket s hozzá füzni bátorkodunk még azt is, hogy kérelmünk kegyelmes teljesítése mellett s annak folyományaképpen Apostoli Administratorunkat az eperjesi v. munkácsi residentiális püspököket megillető kongruális illetményekben részesíteni méltóztassék, hogy abban is kifejezésre jusson az elbánás egyenlősége, amelyet Szentséges Atyánk a residentiális püspöki jogok és köteleességek külön hangsúlyozásával Apost. Administratorunk részére biztosítani akart.

Ezenkívül alázattal esedezünk Eminentiad előtt, hogy részünkre is, akik, mint a consultori testület tagjai a 427. can. alapján a cathedralis káptalan munkáját és legnagyobbrészt a szentszéki biráskodást is hivatva vagyunk végezni, bizonyos összegü általányt méltóztassék Főpásztorunk kezeihez kiutaltatni, hogy abból a havonkint legalább egyszer Miskolcra teendő utazásunk költségei fedezhetők legyenek,

mert azok reánk nézve szerény jövedelmükkel semiképen arányban nem álló terhet jelentenek. Külön munkánkért nem kérünk díjazást, mert azt a lelkek üdvéért és Anyaszentegyházunk fölvirágoztatásaért készséggel végezzük, csak a munka fizikai lehetőségének föltételéért folyamodunk.

Nem irigyeljük szerencsésebb testvéreink sokszorta kedvezőbb anyagi helyzetét s nekünk fáj az legjobban, hogy kérnünk kell, de viszont ha a kath. vallásalap, melynek jótéteményeihez való jogosulatlanságunkat gyakran szemünkre lobbantják, – nem tud bennünket szegénységünkhöz mértén támogatni, – Eminentiadnak hatalmas szava eredményesen fog elhangzani érdekünkben oly irányban, hogy a magyar Állam, amely költségvetésében, mint azt katolikus lapjaink számszerűen kimutatták, – oly bőkezűen gondoskodik a protestáns egyházaknak felsegélyezéséről., megfelelően értékelje azt az erkölcsi és szociális munkát, amelyet mi a határszéleken végezőnk, valamint vegye figyelembe az integritás szempontjából is fontos hazafias munkánkat is. Kétségtelen tény az, hogy amint katolikus szempontból pusztá létezésünk is az eljövendő uniók lehetőségének záloga és történelmi argumentuma, ugy hazafias szempontból csonka egyházmegyéink létezése az integritás gondolatának is élő symboluma és a magyar reményeknek a gyászos trianoni határokon messze túl hangzó ígérete.

Főmagasságu Bibornok, Érsek Urunk! Kegyelmes Herceg! Az Isteni Gondviselés és Anyaszentegyházunk akaratából vagyunk gör. szert. katolikusok, mert b. e. IX. Pius Pápánk (Alloc. Cons. 1853. XII. 19.) szerint: „Fidei unitas cum legitimorum varietate rituum optime consistit, ex quibus imo maior in ecclesiam ipsam splendor et maiestas mirifice redundet.” „Etquidem Sanctitati Suae nihil est potius, quam ut disciplina orientalis in sua puritate viget ac servetur.” (S. Congr. de Prop. Fide 1858. VI. 28.)

Nekünk öncéljaink nincsenek, ambíciónk azonban az, hogy közös anyánk a kath. Anyaszentegyház által nekünk juttatott feladatot az ő tetszésére végezhesük, ehhez kérjük mély alázattal Eminentiadnak, mint Primásunknak, Metropolitánknak hathatós és a nagym. Püspöki Karnak jóindulatu támogatását.

Sz. Jobbjának csókolásával s mély hódolattal vagyunk
Miskolc, 1927. évi március hó 8-án.
(aláírások).”

Ezen lépést annál is inkább meg kellett tennünk, mert mély sajnálattal láttuk, hogy Főpásztorunk az esztergomi Schematismusban felsorolt suffraganeus püspökök közé sem vétetett fel.

Mindez-ideig egyetlen forum sem intézkedett kérelmünk ügyében, aminek természetes oka b. e. Hercegprimás urunk betegeskedése és halála, aki nélkül a fentebbi alázattal idézett memorandumokban érintett egyházi és egyházpolitikai nehézségek megoldhatók nem voltak.

Az érintett egyházi és egyházpolitikai nehézségekkel egyidőben, sőt már azokat megelőzőleg is egyház kormányzati nehézségeket okozott a „Székhely és a katedrális” kérdésének a megoldása. Földrajzi, közlekedési, kormányzati szempontból s a tapolcai apátság haszonélvezetét tekintve, annak közelsége miatt is székhelyül egyedül Miskolc thjf. város mutatkozott alkalmasnak, mint a régi eperjesi egyházmegyéből a hajdudoroghiba átkapcsolt város, amelynek gör. kath. temploma is az eperjesi egyházmegyei alapok bőkezűségéből épült fel s törlesztetlen kölcsönével ma is oda tartozik, s amelynek hivei csekély kivétellel az eperjesi egyházmegyéből származtak s Administraturánk területéről huzódnak lefelé (ujabban csak egy parochiánkról 5 család költözött be). Közvetett uton, de hivatalos helyről úgy értesülünk ugyan, hogy a hajdudorogi püspök ur szíves készséggel engedte át a miskolci gk. parochiális templomot apostoli kormányzó urunk használatára, - s így abban az ő személyes székfoglalása meg is történt. A közvetett hivatalos értesítés azonban nem bizonyult valósnak, mert a hajdudorogi püspök ur Budapesten 1925. okt. 12-én csekélységem jelenlétében jelentette ki apostoli kormányzó urunknak, hogy csak csendes (olvasott) sz. miséket engedélyez neki a miskolci gk. parochiális templomban. Így az ünnepélyes és kánonilag kötelező püspöki istentiszteletek, pontificaliak, az ordóhoz kötött elmulaszthatatlan püspöki funkciók (bérmaolaj szentelés, ordinálás) lehetetlenné váltak s ezek végzésére esetről-esetre csak nyilvános botrány révén lehetett volna azonban valamelyik falusi plebániánkra vonulnia Főpásztorunknak. Ezen kényes ügyet a lelkek java s az egyház tekintélyének a megóvása szempontjából is sürgősen el kellett intéznünk. A Consultori testület tehát 1925. nov. 10-én, az ideiktatott esedezéssel⁵² járult a budapesti apostoli Nuncius ur útján Szentséges Atyánk elé:

„Excellentissime ac Reverendissime Domino, Nuntio Apostolico!
Pater nobis in Christo Clementissimo!

Filialibus semper erga Beatissimum Patrem, S.-mqe Sedem Apostolicam obsequio et devotio, prostrati Excellentiam Vestram accedere audemus humiliter, benignam quaerendo orationis nostrae exauditionem votique paternam solutionem. Excellentissime Domine! Animus noster – sensibus plenus filiorum – gaudio ditabatur amplissimo audiendo, gloriose regnantem Pontificem Nostrum Pium Papam XI., parochies infra limitos Hungariae ex diocesibus Eperjesiensi et Munkécsiensi remantos, in Apostolicam coanunasse Administraturam, illique Exmum Dominum Archiepiscopum

52 Lásd: Források II/4/4, 388b. számú dokumentum.

Antonium Papp praefecisse ordinarium, orphanisque ita patrem donasse opulentissimum.

Archiepiscopus neodesignatus – concedente hoc sibi Providentia Divina – sedem suam post tot discrimina rerum occupavit tandem in Hungaria, gubernationemque suscepit Dioeceseos suae. Inthronisatio nobis laetissima facta est 27. X. anni 1925. Archiepiscopus et Apost. Administrator virtute C. J. C. – ci benigno 3x voluntato Beatissimi Patris – petentibus nobis a. adhuc 1917. – ad nos quoque extensi, omnes illas is Dioecesi sua constituit Commissiones Collegiaque, quae efficacem certioraverint Deioeceseos(!) gubernationem et prosperam.

Infrascripti nos, Excellentiae Vestrae servi fidelissimiconsultores(!) creati dioecesani, ex devotione erga S. Matrem Ecclesiam, prae oculis habendo subditorum prosperitatem, officio duximus nostro, benignam petendi cathedrae templiquecathedralis designationem, ubi pontificalia Archiepiscopus noster peragere valeat solvenda omnia.

Gaudio experti sumus, Excmmum Dominum Archiepiscopum nostrum oppidum per habitando elegisso sibi cathedram Miskolc, electumque nec Beatissimo Patri, nec Excellentiae Vestrae nec demum displicuisse Episcopis Hungariae reliquis locum, publicatus secus iam et Annuario Pontificio.

Ratio gaudii nostri est, cathedra hanc tum historicam, tum causam habere geographicam, locumque esse pro gubernando territorio ex circumstantiis aptissimum, quinime unicum qui eligi poteret correspodnetem(!).

I. Historice – inquam – quia oppidus Miskolc originetenus ad Dioecesin pertinebat perantiquam Munkaciensem, subseque plus quam ante 100 iam annos accisum Dioecesi Eperjesensi, et nisi novissime adscriptum esse Eparchiae Hajdudoroghensi, templum habens et parochiam sumptibus creata fundi dioecesani Eperjesensis, cui et hodie magna rationum obligatur summa solvenda.

II. Geographicice immediate territorio nectitur Apostolicae neoerectae, procul distans secus a centro Dioeceseos Hajdudoroghensis.

III. Administrative item centrum Apost. Administraturae, coadunans oeconomice fideles nostros omnes.

IV. Ratione gubernationis ecclesiasticae similiter locus est unicus, cui attentio dari possit, complectens in centro omnes tum viae ferreae, tum postales, tumdemum telegraphiae filios necessarios.

His pro fundamento postis, officio duximus nostro, Excellentiam Vestram humiliter adeundi, benignam exorando petitionis nostrae solutionem, dignetur orationis nostrae coram Beatissimo Patre efflagitare clementem ex ditionem, quatenus oppidum Miskolc cum ecclesia sua qua cathedra assignetur ad tempus Apostolicae

Administraturae excardinatumque interimaliter ex Dioecesi Hajdudoroghensi incardineturque Apostolicae Administraturae nostrae, quo Archiepiscopus noster qua cathedra sua uti valeat ad persolvenda independenter ab alio pontificalia sua.

Ut exemplo pateat ordinatio quaesita analogo, en factum urbis Budapest, quae ad Dioecsin pertinens olim Vaciensem a quo Cardinalis et Archiepiscopus Strigoniensis illam inhabitare coepit eligendo cathedram, ex originali excardinabatur totaliter Dioecesi Vaciensi et incardinabatur pro semper Archidioecesi Strigoniensi, existens secus in territorio Vacensis et procul cathedra Strigoniensi.

Provocamus domum ad rationem oeconomicam, Archiepiscopum et Apost. Administratorem nostrum esse item Abbatem Tapolcaensem, qui bona sua in ditionibus habet oppidi Miskolc, quaeque unica pro agendo spes est nostra.

Pater Clementissime! Domine Excellentissime! Proferendo petitiones nostras Excellentiae Vestrae humillimas, muneri nostro nos satisfieri putamus certique sumus, enixe Excellentissimum Dominum Nuntium Apostolicum exorandum esse, dignetur preces nostras, circumstantiis omnibus unice correspondentes, bono utilitatieque fidelium summe applicabiles et secundum opinionem publicam exclusive ad solvendum aptes paterno suscipere corde, illarumque coram Beatissimo Patro clementem efflegitaro solutionem.

Qui Gratiis et Favoribus commendati Excellentiae Vestrae humillimi emirimur.

Datum Miskolc, die 19. Novembris anni 1925.

(aláírások)”

Szentséges Atyánk megértve nehéz helyzetünket s alázatos esedezésünkre, Miskolc városának az Apostoli Adminisztratura tartamára annak jurisdictiója alá való rendelkezését nem méltóztatott ugyan elrendelni, ami az akkori helyzetben érthető is volt, de az alázattal ide-iktatott döntéssel a pontificaliak zavartalan végzését föpásztorunknak lehetővé tenni méltóztatott:

„N. 3950

Budapest, 15 Martii 1926.

Excellentissimo Domine,

In nexu litterarum su die 10. februarii currentis anni, de mandato Emi. Cardinalis S. Congregationis pro Ecclesia Orientali, honori mihi duco Excellentiae Tuae significare quod Tibi licet functiones episcopales pro fidelibus rutenis in ecclesia ritus graeco-catholici Miskolcini peragere, ea tamen conditione quod nullum praejudicium foratur Paroco vel Ordinario loci, et nullo modo turbatur ordo functionum, quae in praefata ecclesia fieri solent.-

Ad actuales porro fines dioceseos quod spectat nulla prorsus immutatio fieri licet.

Quae quidem libentis ime scribens, peculiaris observantiae meae renens Tibi profiteor ac faustissima quaeque a Deo praecor.

Tibi addictissimus

Caesar Orsenigo

Archiep. Nuntius Apostolicus mp.”

Ez az állapot a mai napig is változatlanul fennáll. Apostoli Administratúránknak de jure való elismertetése s a többi egyházmegyékkel való egyenjogúsítása az államhatalom részéről még nem történt meg. Apostoli kormányzónk mint munkácsi püspöki kineveztetése óta tapolcai apát – élvezi az apátság szerény jövedelmét, melynek kb. 1/5-a még a lakás kiadásra megy.

Sem a munkácsi sem az eperjesi püspöki kongruális illetményt nem kapja. Irodája részére – bár többször kért, csak havi 160-160 P. segélyt kap, a régi hivatalnoki fizetéseket aránylagosan sem kapja. Lelkészkedő papságunk azonban mindazon illetményeket és segélyeket élvezi, melyeket más egyházmegyék papsága élvez.

Ezen történeti előzmények bizonyára világosan beigazolják Eminentiad előtt is, hogy a vázolt s a helyzettől reánk kényszerített küzdelmet életlehetőségünkért folytatnunk kellett és kell ma is, ha Anyaszentegyházunk ügyét és eddig megnyilvánult szándékait eredményesen szolgálni akarjuk. Éppen azért a leghálásabb fiui szívvel a boldog megnyugvással gondolunk arra, hogy Eminentiad Rómában kelt s csekélységemhez intézett kegyes soraival helyzetünk nyílt s őszinte feltárására lehetőséget adni s azt nekünk megkönnyíteni méltóztatott. Alázattal esedezünk tehát Eminentiad magas trónja előtt, hogy jelen memorandumunkban foglalt s számunkra életlehetőséget jelentő kéréseinket kegyelmesen meghallgatni, - és mielőtt a további szervezés megindulhatna:

a./ Az eperjesi és munkácsi egyházmegyéből a Római Szentszék által alapított Apostoli Administratúrának a nm. magyar Kormányánál, „de jure” való elismertetését keresztül vinni s ez által Főpásztorunkat régi congruális illetményéhez juttatni.

b./ Mint feléledt egyházi önálló terület főpásztorára részére a magyar parlament felsőházában a törvény világos intézkedése alapján őt megillető helyét biztosítani.

c./ az egyházmegyei kormányzat központi szervei részére bizonyos állandó jellegű s más egyházmegyékkel arányos, s nem mint eddig változó és elégtelen segélyt, anyagi sustentatiót folyósítani.

d./ végül pedig Miskolc thjf. városnak az Apostoli Administratura székhelyéül való deklarálását s fennállásának idejére annak területéhez való kapcsolását a Szentséges Atyánál kieszközölni méltóztatnék.

Főmagassága Biboros, Kegyelmes Herceg Urunk!

Alázattal esedezünk, hogy fiui kérelmünknek további indokait is, amelyek egyszersmind a jövő fejlődési vonalára és várható fejleményeire is rámutatnak, magas figyelmében részesíteni méltóztassék.-

Egy hivatalos jellegű megszállott területi ruthén lapban s magyar lapokban is olvastuk a Római Szentszéknak a cseh kormánnyal létrejött „modus vivendi”-nek az ismertetését, azon jelentéssel, hogy azt a cseh minister-tanács már elfogadta s, hogy most már semmi sem áll utjában annak, hogy az ottani egyházi viszonyok konszolidáltassanak s, hogy a republika és a Szentszék között az egészséges viszony helyreálljon.

Ezen „modus vivendi”-nek a hivatalos egyházi lap szerint egyik alapelve az, hogy „az egyházmegyék felosztása olyképpen intéztetik el, hogy az egyházmegyei határok egybeessenek az államhatárokkal, úgy, hogy az egyházmegyék egyetlen része sem tartozhatik más államban székelő püspökök jurisdictiója alá. Aminek főképpen Szlovákiában van nagy jelentősége.” Tekintettel arra, hogy a mi területünk éppen u.n. Szlovenszóval és Russzinkóval határos. vice-versa a rendezés reánk nézve is nagy jelentőségű.

Ha ezen közleményben csak egyszerű kívánságot látnánk is, - azzal már mint eshetőséggel is számolnunk kellene, annál komolyabban kell azonban annak, mint ténynek reánk való vonatkozásait mérlegelnünk s most már Apostoli Administraturánk további területének önálló fennmaradása érdekében minden erőnkkel küzdenünk, hogy munkánk Anyaszentegyházunknak a jövőbe néző terveirez mennél eredményesebben simulhasson.-

Területünk önálló fenmaradására nézve, alázatos véleményünk szerint két féle megoldás kínálkozik.

1./ a „modus vivendi”-nek tekintett, de átmenetileg is de jure és de facto megszervezett Apostoli Administratura formája, vagy

2./ a cseh modus vivendi analogiája szerint, az egyházmegyei területek rendezése kapcsán: új egyházmegyévé való átszervezése.

Apostoli Administraturánk megszüntetésének gondolata és területének a hajdudoroghi „ritus purus graecus”-ra kötelezett egyházmegyéhez való – bár ideiglenes kapcsolása, mely esetleg újból felmerülhet, alázatos véleményünk szerint teljesen képtelen megoldás lenne, mert az sem az Anyaszentegyház érdekében nem áll és nem is állhat, sem pedig az évezredes Magyarország újjáéledésének dédelgetett s minden magyar szívnek bizakodó reményét nem szolgálhatja.

Hogy e kapcsolat nem áll s nem állhat Anyaszentegyházunk érdekében, az alábbiakban batorzkodunk igazolni.-

Szomorú, de kétségtelen tény az, hogy ha az esetleges felszabadítás, vagy más fordulat szerint a megszállott eperjesi és munkácsi egyházmegyékből területet kapunk vissza, azzal együtt schizmát, vagy legalább is a schizmára való hajlamosságot is kapunk, mellyel szemben csak a jól megszervezett régi egyházmegye veheti fel a harcot; a ritus purus graecus-unak declarált a közvéleményben azonban magyar szertartásának nevezett hajdudoroghi gör.

kath. egyházmegye, amely már némiképpen szokásaiban is eltávolodott az ősi egyházmegyéktől, melyekből kihasított, a kapcsolatok hiánya miatt meg sem próbálhatná ezt a küzdelmet.-

Bizonyos az, hogy a forradalmak és a schizma által felzaklatott megszállott területi lelkek érzékenységgel szemben, akiknek megzavarására a megszálló impérium a vallás és a faj, a nemzetiség és a nyelv szándékos keverését is felhasználta, - még a járulékos liturgikus kicsinységekre is figyelemmel kell lennünk, ha azt akarjuk, hogy azokat a szent unio révén Anyaszentegyházunkhoz egyre szorosabban hozzá kapcsoljuk, s hogy az Unió ne csak a hitnek, hanem a szeretetnek is az uniója legyen, mert csak így lehet az tartós és mélyen gyökerező.-

Megvagyunk győződve; hogy Szentséges Atyánk óhaja is az, hogy területünk önállóan éljen és készüljön fentebb érintett nagy hivatására, amelyet számára a cseh „modus vivendi” természetes következményei is kijelölnek.

Amennyiben a „modus vivendi” szerint az egyházmegyei határoknak alkalmazkodniok kell az államhatárokhoz és amennyiben idegen országban székelő ordinarius más országbeli terület fölött jurisdictiót nem gyakorolhat, világos, hogy csak Apostoli Administratúránk feladata lehet és lesz az „hogy a magyar határoknak Csehslovákia, vagy Ruszinkó felé leendő kitolódásával magába olvassza, erős katholicitásával átformálja és szertartásbeli konzervativizmusával megnyugtassa az ősi egyházmegyéknek időleges elszakításuk után visszakerülő és sok téves ideával szaturált hiveit.

Egy a határhoz közel fekvő székhelyen megfelelő szervekkel kiépített és a munkájánál a fontosságához mért anyagi támogatással működő egyházmegye és annak főhatósága nemcsak erős végvára lesz itt a katholicizmusnak, hanem az Egyház dicsérendő konzervativizmusának is tiszteletre méltó dokumentuma volna s egyben ékes cáfolata annak a gyakran felbukkanó vádnak, hogy az Egyház nem méltányolja kellőleg a magyar nemzeti reményeket, mert Administratúránk felkarolásával és erősítésével a nagy történelmi tradíciók s az integritás eszméjének ápolása nyerne beigazolást.-

Anyaszentegyházunknak és a római Szentszéknek évezredes kormányzati irányával is egyezik ezen következetesség, amely erősségünk volt a multban, egyedüli védelmünk a jelenben s biztosítékunk a jövőben a katholicizmusban való megerősödésünkre nézve, mert meg vagyunk győződve, hogy a Római Szentszéknek velünk szemben állandóan alkalmazott „nihil innovetur” elve és speciális gondoskodása nélkül sem katholicitásunk sem szertartásunk nem lett volna fenntartható.-

Amint a galíciai ruthen katholicizmusra nézve Harasievic (Historia Ecclesia Ruthenae c. művében) elismeri, hogy a kath. ruthéneket a Római Szentszék mentette meg a végleges elpusztulástól, úgy mi is erősen bizakodunk abban, hogy a Szentszék fogja a régi Magyarországnak mindig hü, most időlegesen elszakított s a politikai okokból felidézett sczizmával szaturált ruthenséget is megmenteni a katholicizmusnak, hogy a nagy északi uniók hajnalán őrt álljon

a végtelennek látszó schizmatikus területek szélén és hirdesse azt a nagy elvet, hogy az Egyház megbecsüli nagy szentek ihletéből fakadt, évezredek patinájával megnemesedett a költői értékben is tiszteletre méltó keleti szertartásukat, mert az Egyház egysége nem a szoborszerű egyformaságban áll, hanem a változatosságban, amelyet azonban egy principium: az élő hit éltet.

Amikor az Anyaszentegyház a rítusok megkülönböztetésében még a liturgikus nyelvek különbségén alapuló árnyalatot is (ruthén rítus, graeci rítus stb.) is jónak látta feltüntetni, bizonyára a történelmi tradíciókat s az uniók kialakulását és azoknak lehetőségeit kívánta kidomborítani és nem a nemzetiségi vonatkozást mert ilyen értelemben Apostoli Administratúránk lakossága, a területünkön még élő bilingvismus mellett is teljes tudatos és lelkes tagja a magyar nemzeti egységnek.-

A hajdudorogi tiszta görög rítusu egyházmegye liturgikus kérdése, - amely nevében és gyakorlatában már keletkezésekor sem fedte egymást, - most van döntő fontosságú kialakulásában, s éppen ezért, bár mi mindnyájan szívből kívánjuk édes magyar nemzeti nyelvünknek az oltár nyelv méltóságára való felmagasztaltatását, a hajdudorogi megyéhez való esetleges csatoltatásunk ma az eperjesi és munkácsi egyházmegyék magyar részeivel – s az egész Egyházzal szemben olyan aversiót váltana ki a megszállott területi s velünk szomszédos részeken, amelyet adandó történelmi helyzetben a belső szervezkedésével elfoglalt egyházmegye legyőzni teljesen képtelen volna. Önállóságunknak elejtése csak ék lehetne és schizmatikus ellenségeink kezében oly fegyver, amely a lelkek unióját hátráltatná. Akinek a kath. egyház jövője a szíven fekszik s a kérdés mélyére néz, első pillanatra láthatja, hogy Magyarországon (még jelen csonkasága mellett is), két erősen támogatott és speciális hivatású gör. szert. kath. egyházmegyéknek kell működni, mert csak ez a szervezet felel meg a történelmi tradícióknak, a katolikus és nemzeti érdekek egyaránt. – Ez a két egyházmegye végcéljában természetszerűleg csak egységes lehet, de külön létezésük és működésük jól felfogott szükségesség, - mert az erős kath. hitélet, s a különböző nemzetiségű és területeinken szétszórt görög keletiek felszívására való sokoldalú alkalmasságunk csak így fejlődhetik ki s csak így keletkezhetik a magyarországi erős görögkatholicismusban egy keleti katolikus korridor amely az északi schizmat a délitől teljesen szeparálja. – Ennek munkálása pedig egyetemes katolikus érdek. Itt önként merül fel az a gondolat, amelyet vád alakjában is gyakran vetnek felénk, hogy a gör. szertartásnak Magyarországon, mint a hatalmas latin szertartásu tengerbe vetett apró szigetnek nincs létjogosultsága, s hogy az uniformizálódás megoldaná az örökösen vitás kérdéseket. Elismerjük, hogy a szertartás az örök üdvösség szempontjából nem lehet öncél s, hogy lehettek a magyar nemzet történetében pillanatok, amikor ennek a kérdésnek a felvetése, ha nem is jogosult, de célravezető lehetett volna. Ma azonban, mint az előbbiekből is kiviláglik, ennek a gondolatnak erőszakos felvetése beláthatatlan lelki bonyodalmak szülő oka

volna; - ma csak Anyaszentegyházunknak a keleti rítusok iránt érzett meleg szeretete s megbecsülése lehet hazánkban is az irányadó, és irány elv.

Mily bölcsen hangzanak ma is b. e. nagy pápánk XIII. Leónak az 1879 április 1-én tartott consistóriumában mondott idevágó szavai: „Mennyire kedvesek előttünk a keleti egyházak! Mennyire csudáljuk régi dicsőségüket és mennyire boldogok volnánk, ha első nagyságukban s régi dicsőségükben ragyognának. Szívünk alázatosságában hívjuk a Pásztorok Fejedelmét, hogy méltóztatnék égi világosságot gyújtani Kelet annyi eltévelyedett fiának szemében, - kérjük, - adja meg nekik a nemes bátorságot Krisztus egyedüli aklába való belépésre.”

Lelkünk emelkedik, ha a „Grande munus” – (1880) vagy az „Orientalium dignitas” (1894) c. bullára, vagy IX. Piusnak (1862) „Romani Pontifices” c. bullájára s a keleti egyháznak többi nagy dicsérő és elismerő okleveleire gondolunk.-

Már Claudius Aquaviva (1608) jezsuita generális is jólfelfogott elvként hangoztatta, hogy – „nem szabad az unitusokat arra kényszeríteni, hogy elhagyva saját rítusukat, - a latinhoz pártoljanak.”

Ez különben a Római Szentszéktől mindenkor távol is állott; mert ez, amint XIV. Benedek (Const. allate sunt. 1755.V.17.) mondja „id namquo Ecclesiae Orientalis et Graecorum ac Orientalium rituum omnimodam secumferret internationem, quod porro non modo nunquam tentatum imo vero semper fuit et est ab huius Sancte Sedis consilis quam maxime alicuum.”

Nem is időzöm tovább ennél a kérdésnél, mert ha voltak is és vannak is ezen a téren surlódások, azok csak az emberi gyarlóságból s nem az Egyház szívéből fakadtak és fakadnak. Akik Administraturánk önálló létezésének okait és szükségességét nem ismerik, rendesen területünk kicsiny voltát is (22 plébánia, 1 helyi káplánság, 1 szervezés alatt álló plébánia, 260 filiális és 35 iskola) vetik szemünkre. –

Erre is bátorkodom felelni, előzőleg leszögezem azonban, hogy nemcsak a lélekszám, de a területi kiterjedés és a szétszóródottság is döntő tényező az egyházi szervezés terén, mert a szétszórtságnak kellő pasztorális gondozás hián; mindig csak az egyház látta és látja kárát. – Szomoruan érdekes tény, hogy míg a keleti egyházakban a protestantizmus a történelem tanúsága szerint sehol nem tudott egyetemesen tért hódítani, sőt annak minden próbálkozása félreérthetetlen visszautasításra talált, addig a lelki gondozás nélkül élő szétszórt keleti rítusu hiveink között sajnosan szedi áldozatait, ami a rítus istápolására s ahol kell, még a missió szerü mozgó pasztoráció bevezetésére is hívja fel a figyelmünket. A gör. katolikus hivek száma az 1920-as hivatalos statisztika szerint csak 185,000 volt csonka Magyarországon, de ez a statisztika nem végleges, mert még nem öleli fel az eperjesi és munkácsi egyházmegyékből kiüldözött menekültek százait, akik csak a mi hiveink lehetnek. Nem is teljesen megbízható, s mert önbevalláson alapul s természetes, hogy az elszórt és évtizedek óta saját ritusa nélkül élő gör. kath. lakosság nem igen vallhatta magát annak. Érdekes példa erre éppen Miskolc thjf. város, amelyben a gör.

kath. plébánia alapításakor (1904) csak 300 gör. kath. lélek jelentkezett s ma több, mint 3000 van, ami a gör. katolikusoknál statisztikailag megállapított szaporaság és a menekültek leszámítása mellett is azt bizonyítja, hogy saját öntudatos hitéletet nem élő hiveink nem igen vallják meg rítusukat és vallásukat.

A görög katolikus lakosságnak statisztikailag megállapított legnagyobb szaporasága s ezzel szemben a területen levő gör. keleti templomok elnéptelenedése szinte mutatja a felszívás lehetőségeit, és ennek munkálására való hivatásunkat, ha a gör. kath. lakosságot tömörítjük és megfelelő szervezetben támogatjuk. Itt ez a támogatás megint csak egyetemes katolikus érdek, mert míg a rítusokhoz makacsul ragaszkodó gör. keletiek a gör. szertartásba könnyen olvadhatnak bele, ennek hiányában azonban a közönyösségen át egyenkint szedi el őket a protestantizmus és a felekezetenélküliség.

A terület kicsiny volta csak Magyarországon, ahol nagy egyházmegyék vannak – lehet feltűnő. Már pl. az egyházi államban, a római egyháztartományban is találunk 6-17 községből álló egyházmegyéket, a kivett székhelyek között pedig még kisebbeket is. A nápolyi királyságban, Toscánában hasonlóképpen. A régi Austriában, Belgiában, Scociában, Irországbán is találunk kisszámú plébániákból álló érseki és püspöki egyházmegyéket. Hazánkban ilyen volt a Jugoslaviahoz csatolt kőrösi gör. kath. püspökség (25 plébánia/. Az újabb alapítású püspökségek közül (a The official Catholic Direktory, 1927 Newyork adatai szerint) pl. a Charlestoni egyházmegyéhez (alapítva 1820) 10,000, a Grand Island-ihoz (alapítva 1917) 22,000, a Boise-ihoz (alapítva 1868) 20,000, a Salt Lake-ihez (al. 1891) 11,000, a Spokane-i hez (al. 1915) 32,000 lélek tartozik. (Clifton: 20,000, Menevia: 10,000, Northampton: 18000, Plimouth: 18,000) Monterey Fresno (alapítva 1922) 7500 lélek tartozik. – Magyarországon sem mindenütt nagy az egyes lelkészetek száma. Így pl. a pécsi járásban (az 1920-as állami statisztika adatai!) 1003 reformátusnak van – három (minden esetre állandó fizetést kiegészítést élvező) parochiája. A keszthelyi ref. hitközségnek 200 hive, a márfainak csak 197 hive van. Baranya vm. siklósi járásban pl. a 16,000 ref. hívő lelki gondozásul 38 lelkészség és ezzel szemben 18,000 kath. kivőét pedig csak 5 lelkészség látja el. 497,012 evangélikusnak pl. van 4 egyházkerülete, a 6224 unitáriusnak pedig egy kerülete és egy főrendje stb.

A görög katolikusnak teljes száma pontosan azért sem állapítható meg, mert egész vidékek gör. kath. lakossága nem tartozik saját ordinariusának jurisdikciója alá. Így pl. Tatabánya 786, Pesterzsébet-Kispest 489, Rákospalota-Ujpest 512, Kecskemét 227 stb. gör. kath. hívője.

Az eperjesi és munkácsi egyházmegyei schematizmusok (a békés időben azokat a hiveket is nyilvánították) s egyes esetekben az illető egyházmegyék lelkiekben el is látták, melyek a hajdudorogi egyházmegye circumscriptionja alkalmával abból abból kihagyattak. Ezeknek missziós pásztorálása is méltó feladata lehetne Administratúránknak. De hazánk jelen csonkaságában is, ha az egyházi határok rendezésének kérdése felmerülne, az előbb jelzett fontos okokból Administratúránkból, melynek területe a Tisza jobb partjára

kiterjesztve, mint egységes és régi területünkkel összefüggős egykor is a mi területünket alkotó egyházmegye 60,70,000 hívőjével s a jövőre is vonatkozó alapvető munkájával élet és fejlődésképes egyházmegyét alkothatna s a hajdudoroginak még ugy is maradna 120,000 hive.

Kegyelmes Herceg! Eminentiadnak lekötelező s egyben fölemelő biztatása, amellyel csonka egyházmegyénk ügyének előbbrevitelét kilátásba helyezni kegyeskedett, - amint látni méltóztatik, megnyitotta szívünk zsilipjeit, hogy fájdalunk, vágyaink s reményeink folyamát Eminentiad előtt kiöntsük. Eminentiadnak megértő atyai szava lesz valósággal az a varázsvessző, amely a kath. Anyaszentegyházhoz való ragaszkodásunk és Eminentiadhoz való bizalmunk forrásait feltárta. Örömiünk igaz és tiszta, - és amikor Apostoli Administraturánk helyzetének „de jure” és „de facto” való rendezését, székhelyünk és esetleges egyházmegyei szervezetünk kérdésének megoldását fíui alázattal kérni bátorkodunk Eminentiadtól, - nem akarunk mást mint, hogy önálló életünkkel és működésünkkel legalább szentjánosbogárkái lehessünk annak a hatalmas fénynek, mely az Anyaszentegyház szívéből az északi Schizmak sötét éjszakájába van hivatva bevilágítani. – Nem akarunk más lenni, mint kicsiny, de szilárd palló, amelyen át, - ha szívárogyva is, de biztosan visszatérhessenek megtévesztett testvéreink Anyaszentegyházunk boldogító kebelére.

Ezen dédelgetett vágyunk és féltve ápolat reményünk beteljesülését Eminentiadnak a magyar katolikus egyház mindenirányu renesszanszáért hevülő – s legkisebb fiait is atyai szeretetébe foglaló szívetől várjuk.

Alázatos esedezésünket s Eminentiad iránt érzett alattvalói hűségünket és fíui engedelmességünket megújítva Sz. Jobbjának és Biborának csokolásával vagyunk.

Miskolc 1928 február 2-án Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén Eminentiadnak,

legkisebb fiait és hódoló szolgái:

Az eperjesi és munkácsi egyházmegyékből alakított Apostoli Administratura Consultorai, akinek megbízásából jelen alázatos folyamodványt írta:

Dr. Szemán István

pápai praelátus, vicarius generalis, officialis consultor,

az eperjesi egyházmegyének tb. kanonokja,

szentszéki tanácsosa és v. főtanfelügyelője.

44. Szabó Endre máramarosszigeti paróchus, általános helynök felterjesztése Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a máramarosi parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában

Máramarossziget, 1928. február 5.

EPL Cat. D/c. Serédi 921/1928. Tisztázat.

Főmagasságú Bíbornok,-Hercegprímás Úr Kegyelmes Uram!

A triánoni békedelictum következménye volt, hogy az apostoli Szék, az itt ./.. hódolattal csatolt kimutatásban feltüntetett egyházakat, a melyek eddig részint a munkácsi, részint a hajdudorogi egyházmegyékhez tartoztak, a Bukovinában fekvő Sireten inaugurált apostoli Administrátura joghatósága alá helyezte, kinevezve Zlepkó Kelemen volt stanislavi püspöki vikáriust apostoli Administrátornak.

Az apostoli szék ezen legfelsőbb elhatározását, melyet Marmaggi bukaresti nuntius úr Őnagyméltósága alantírt vikáriussal 1922 március 20-án 1328 sz. alatt közölt volt, papságunk s hiveink a legalázatosabb fiui hódolattal vették tudomásul, mélységes hálát érezve a Szent Atya jóságos és kegyes elhatározásáért, mellyel a Romániában szakadt összes, orosz katolikusokat egy egyházi alakulatba egyesíteni rendelte.

Ezek alapján Eminentiad kegyes lesz átlátni, hogy a Máramarosi vikáriátus papsága Róma által részére kirendelt főpásztor iránt a köteles tisztelettel viseltetik, intézkedéseinek készséggel engedelmeskedik s legtávolabbról sem gondol olyan lépésre, amely a mi főpásztorunk szívében keserűséget váltana ki, ennek dacára azonban, mint a hogy az ember esőben önkénytelenül is felnyitja az esernyőjét látva a fenyegető felhők tornyosulását érezzük azt a felelőséget, hogy ha kedvezőbb feltételeket nem tudunk szerezni a lelkipásztori munkálkodás tökéletesítése, fejlesztésére, legalább törekedjünk a mai helyzetet megóvni, mert rosszabbtól is lehet tartanunk.

A román egyházi és világi sajtó egyaránt írja, hogy a legközelebb a sireti apost. Administratúrához tartozó Máramarosi vikáriátus egyik román gör. kath. egyházmegyéhez lesz csatolva.

Ez a hír méltán aggaszt minket, mert érezzük, hogy olyan korszakban élünk, a mikor az ultranacionalizmus uralkodik, helyesebben tombol a lelkekben, nem kimélve az egyházunkat sem ettől az epidémiától s mi előre látjuk hogy ha egyszer ez a közlés valóság lenne, akkor megkezdődik majd a vikáriátus területén nem egy intenzívebb hitéleti munka - a mit nagyon szívesen vállalnánk, - hanem egy nacionalizáló törekvés, egy veszélyes politikai munka lelki élet helyett, melyben a hangos nacionalizmus anyagi előnyökhöz, előkelőbb javadalmakban jut s a helyes lelkipásztori munka helyet bekövetkezik a lelkek mérgezése sovinsztikus törekvések felszínén tartásával, melytől eddig volt ez a terület, ahol a papok nem politizáltak, de hitéletet csináltak.

Eminentiad kegyes lesz átlátni, hogy a mi erőnk igen gyenge arra, hogy ellensúlyozni tudjuk a kormány ily irányu törekvését, kivált ha a kérdést olyan tetszetős formában prezentálja a nuntiatúrán, hogy maga a katolicizmus nem szenved, ha egy gör. kath. egy másik gör. kath. részhez csatlakozik, amit egyébként az itteni főpapság is sürget az administráció nehézségei címén,

épen azért részünkre nem marad más út, mint oda menni ahol meg tudnak érteni minket s ahonnan melegség száll felénk.

A vezetésem alatt álló máramarosi vikáriátus papságának képviselőjében esedezem Eminentiad előtt, kegyeskednék az apostoli Sz. Széknél az iránt interveniálni, hogy ha Ő Szentsége hozzájárulna a kormány azon óhajának teljesítéséhez, hogy a máramarosi vikáriátus elszakították síreli ap. Administrátúrájától, az esetben azt a 27. egyházat a szatmári püspökség védelmé alá helyezze, mert ez felelne meg legjobban a mi hitéleti érdekeinknek nemcsak a topográfia de legkivált azért is, mert Szatmáron papokat tudunk nevelni a kik a theológia tudásban teljes jártasságot nyernek.

Legmélyebb f. hódolatom kifejezésével vagyok Máramarossziget, 1928, február 5-én

Eminentiadnak: legalázatosabb szolgája Krisztusban
Szabó Endre
generális vikárius
szigeti parochus

44a. Szabó Endre helynök felterjesztésének melléklete

A máramarosi gör. kath. orosz vikáriátushoz tartozó egyházak kimutatása:

Sighetul Marmatiei	Máramarossziget
Rona de sus	Felső róna
Crâciunesti	Karácsonyfalva
Custiuni	Rónaszék
Campulung la Tisza	Hosszúmező
Remit	Pálosremete
Virismart la Tisa	Veresmart
Lunca la Tisa	Lonka
Valea Visoalui	Visóvölgy
Krasna	Krasna
Bistrita Petrovce	Bisztra
Ruscova	Oroszkő
Repedea	Ruskina
Poirule de sub munte	Ruspolyána
Satu Mare	Szatmár
Pelesul-Mare	Peleske
Bereu	Szárzaberek
Sar	Saar
Mikula	Mikola
Porumbesti	Kökényesd
Turulung	Terebes
Livada	Sárköz

Careii Mari
Oradea Mare
Peregul German
Ciedreg
Lazari

Nagykároly
Nagyvárad
Németpereg
Csedreg
Lázári

45. Breyer István miniszteri tanácsos átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Budapest, 1928. február 9.

EPL Cat. D/c. Serédi 391/1928. Tisztázat.

78.268/927/I. ü. o. szám.

Főmagasságu dr. Serédi Jusztinián
bibornok, hercegprímás, esztergomi érsek urnak,
Esztergom.

Főmagasságu Bibornok, Hercegprímás, Érsek Ur!

Javaslatot tettem neked, hogy Nyíregyháza város közönsége által a hajdudorogi püspökségi papnevelő céljaira felajánlott és kötelezett telek és készpénz átadása és kifizetésének a módozatai ügyében a ./.. alatt másolatban idezárt iratot intézzem Nyíregyháza város polgármesteréhez.

Mielőtt ezt megtenném, van szerencsém a szóbanforgó tervezetet Főmagasságod nagybecsü nyilatkozatának szives közlése végett tisztelettel bemutatni és egyben megjegyezni, hogy ez a tervezet a hajdudorogi püspök úr szándékainak megfelel.

Fogadja Főmagasságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1928. évi február hó 9-én.

A miniszter helyett:

Breyer István
h. államtitkár.

45a. Breyer miniszteri tanácsos átiratának melléklete: a vallás- és közoktatásügyi miniszter átirat-fogalmazványa Bencs Kálmán nyíregyházi polgármesterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Másolat a 78.268/927 számhoz.

Méltóságos dr. Bencs Kálmán
m. kir. kormányfőtanácsos, polgármester urnak,
Nyíregyháza.

A hajdudorogi gör. kath. püspökséggel kapcsolatos papnevelő-intézet létesítése tárgyában kelt 548/927 sz. felterjesztésére hivatkozva az alábbiakról értesitem Méltóságodat.

Nyiregyháza város közönsége még 1912 évi 145 k.-3552 sz. véghatározatában kimondotta, hogy abban az esetben, ha a gör. kath. magyar püspökség, valamint a papnevelő és tanítóképző-intézet Nyiregyházán felállítatik, a szervezési költségekhez készpénzben 250.000 koronát s a papnevelő-intézet céljára a gróf Károlyi téren 500 négyszögöl telket szavaz meg, illetőleg ajánl. fel. Ennek a határozatnak a végrehajtása a közbejött világháború s az azt követő események következtében függőben maradt.

A múlt év folyamán azután megbizottam Méltóságoddal előzetes megbeszéléseket folytatott, amelyeknek során Méltóságod szíves volt közölni, hogy – bár fentartva a város képviselőtestületének a kérdéshez való újabb hosszászólását, - a város kötelezettségének fennforgását elvileg elismeri s ennek a kapcsán kilátásba helyezni méltóztatott, hogy a kötelezett összeget – amely természetesen arányértékben lenne számítandó – nem ugyan egy összegben, hanem részletekben megfogja fizetni.

Különösen örömmel vettem továbbá kiküldöttem jelentéséből tudomásul, hogy a megbeszélések során a városnak arról a további hajlandóságáról is volt szíves Méltóságod megbizottamat értesíteni, hogy az eredetileg felajánlott telek helyett, - amely kicsiny és talajvizes, - egy, bár a város középpontjától távolabb eső, de nagyobb és mindenképpen alkalmasabb, főként pedig egészségesebb fekvésű telket enged át, amelyen, ha a további fejlesztés előfeltételei majd fennforognak, - valamikor új katedrális, püspöki székház, internátus stb. is létesíthetők lesznek. Ez a telektömb, megbizottam jelentése szerint az Erzsébetliget kezdetén fekszik és határos azzal a telekkel, amelyet a város tanítóképző-intézet céljaira már megelőzőleg az államnak átengedett volt.

Azt is jelentette megbizottam, hogy Méltóságod egyidejűleg hangsúlyozta volt a város közönségének abbéli nyomatékos óhaját, hogy az állami tanítóképző-intézet az előbb érintett telken mielőbb új épületet nyerjen.

Meglepetéssel értesültem azonban Méltóságod előlhivatkozott felterjesztéséből arról, hogy a város közönsége, - habár ez a felterjesztésben ekként kifejezetten kijelentve nincsen is, - mintegy időbeli junktímot kíván felállítani a város által annak idején önként vállalt kötelezettségek teljesítése és az állami tanítóképezde tervbevett új épületének tényleges felépítése között. Ezt a kérdést illetően már most két megjegyzést kell tennem.

Az egyik az, hogy az állam a tanítóképezde létesítése tekintetében vállalt ígéretének már lényegileg eleget tett. Hiszen ennek az intézetnek a működése s ezáltal a város kulturális fejlődés szempontjából nem az új épületnek a felépítése a legfontosabb momentum, hanem magának az intézetnek a léte, amely pedig tudvalevőleg már biztosítva van.

A másik észrevételem az, - s ezt ezuttal különösen hangsúlyozni kívánom, - hogy az új tanítóképző intézeti épület felépítésének a tervét korántsem ejtettem el, viszont azonban az állam jelenlegi pénzügyi helyzetében és illetőleg egyéb, - halaszthatatlan – kulturpolitikai betuházásokra s nevezetesen az ily célú már folyamatba vett építkezések révén már tulontul igénybe vett költségvetési hitelek kereteire való tekintettel, sajnálatomra nem vagyok abban a helyzetben, hogy ezt az építkezést már az 1928/29. költségvetési évben elkezdjem, sőt ma még azt sem helyezhetem biztos kilátásba, hogy erre a célra a következő költségvetési évben fedezettel fogok rendelkezhetni, hanem igenis annyit újból kijelenthetek, hogy mihelyt az állam pénzügyi helyzete, illetőleg a napirenden levő egyéb nagyfontosságú kulturális beruházások ezt lehetővé teszik, - nem fogok késni a nyíregyházi állami tanítóképző új épületének s létesítését munkába venni.

Viszont ami már most a papnevelő-intézet létesítésének a kérdését illeti, ennek egyenesen alapvető előfeltételét képezi az, hogy Nyíregyháza város közönsége vállalt hazafias áldozatkészsége mielőbb tetteleg megvalósuljon.

Elsőben is nyilvánvaló ugyanis, hogy valameddig a szükséges és megfelelő telek a püspökség részére jogilag és tényleg át nem adatik, a szeminárium építkezése el nem kezdhető, de éppen az állam teljesítőképességének a mai helyzetében a papnevelő-intézet építési költségeit illetőleg is a város által nyújtandó, a fentiek szerint megajánlott hozzájárulási összeg jön elsősorban tekintetbe.

Az elmondottakra figyelemmel tehát nyomatékosan kérnem kell Méltóságodat és általa a város közönségét, hogy ennek a régóta huzodó ügynek a fentiek szerint való végleges megoldása érdekében a város részéről szükséges intézkedéseket mielőbb megtenni s arról engem értesíteni méltóztassék.

Kelt:

A hivatalos másolat hitelül: Fetzmann Károly

46. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Esztergom, 1928. február 16.

EPL Cat. D/c. Serédi 391/1928. Fogalmazvány.

Nagymélt. gróf Klebelsberg Kúnó miniszter úrnak
Budapest.

Folyó hó 9-én 78268/927 sz. a. kelt nagybecsü átírata⁵³ kapcsán van szerencsém tisztelettel közölni, hogy a hajdudorogi papnevelő tervezett

53 Lásd: 45. számú dokumentum.

építésével kapcsolatban a Nyíregyháza város polgármesteréhez intézni szándékolt és velem másolatban közölt irat ellen nincsen semmi észrevételem, azt helyeslem.

Fogadja...

Esztergom, 1928. febr. 16.

Serédi J.

47. Breyer István miniszteri tanácsos átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Budapest, 1928. február 22.

GKPL I-1-a 556/1928. fol. 20r. Tisztázat.

12.329/928 I. ü. o. szám.

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklósy István hajdudorogi gör. kath. püspök urnak, Nyíregyháza

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

A hajdudorogi gör. kath. püspökséggel kapcsolatos papnevelő-intézet létesítése tárgyában, Szabolcs és Ung közizgatásilag egyelőre egyesített vármegyék alispánjához egyidejűleg intézett leiratom másolatát, nagybecsü tudomása végett, van szerencsém Méltóságodnak ./.. alatt csatoltan tisztelettel megküldeni.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1928 évi február hó 22-én.

A miniszter helyett:

Breyer István

h. államtitkár.

47a. Breyer miniszteri tanácsos átiratának melléklete: a vallás- és közoktatásügyi miniszter átirat-tervezete Szabolcs és Ung közizgatásilag egyelőre egyesített vármegyék alispánjához a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Budapest, 1928. február 22.

GKPL I-1-a 556/1928. fol. 21rv. Másolat.

A m. kir. vallás- és közokt. miniszter /928. I. ü. o. sz. a. kelt s Szabolcs és Ung közizgatásilag egyelőre egyesített vármegyék alispánjához intézett leiratának másolata:

Nyíregyháza város közönsége még 1912 évi 145 k.-3552 sz. véghatározatában kimondotta, hogy abban az esetben, ha a gör. kath. magyar püspökség,

valamint a papnevelő és tanítóképző-intézet Nyiregyházán felállittatik, a szervezési költségekhez készpénzben 250.000 koronát s a papnevelő-intézet céljára a gróf Károlyi téren 500 négyszögöl telket szavaz meg, illetőleg ajánl fel. Ennek a határozatnak a végrehajtása a közbejött világháború s az azt követő események következtében függőben maradt.

Az 1926. év folyamán azután megbizottam Nyiregyháza város polgármesterével előzetes megbeszéléseket folytatott, amelyeknek során a polgármester úr szíves volt közölni, hogy – bár fentartva a város képviselőtestületének a kérdéshez való újabb hozzászólását, - a város kötelezettségének fennforgását elvileg elismeri s ennek a kapcsán kilátásba helyezte, hogy a város a kötelezett összeget, - amely természetesen aranyértékben lenne számítandó, - nem ugyan egy összegben, hanem részletekben megfogja fizetni.

Tudomásul vettem továbbá kiküldöttem jelentéséből azt is, hogy a megbeszélések során a polgármester a városnak arról a további hajnaldóságáról is értesítette megbizottamat, hogy az eredetileg felajánlott telek helyett, - amely kicsiny és talajvizes, - egy, bár a város középpontjától távolabb eső, de nagyobb és alkalmasabb, főként pedig egészségesebb fekvésű telket enged át, amelyen, ha a további fejlesztés előfeltételei majd fennforognak, - valamikor új katedrális, püspöki székház, internátus stb. is létesíthetők lesznek. Ez a telektömb, megbizottam jelentése szerint az Erzsébetliget kezdetén fekszik és határos azzal a telekkel, amelyet a város a tanítóképző-intézet céljaira már megelőzőleg az államnak átengedett volt.

Azt is jelentette megbizottam, hogy a polgármester úr egyidejűleg hangsúlyozta volt a város közönségének abbéli nyomatékos óhaját, hogy az állami tanítóképző-intézet az előbb érintett telken mielőbb új épületet nyerjen.

Meglepetéssel értesültem azonban a polgármester 548/927 számú felterjesztéséből arról, hogy a város közönsége, - habár ez a felterjesztésben ekként kifejezetten kijelentve nincsen is, - mintegy időbeli junktimot kíván felállítani a város által annak idején önként vállalt kötelezettségek teljesítése és az állami tanítóképezde tervbevett új épületének tényleges felépítése között. Ezt a kérdést illetően már most két megjegyzést kell tennem.

Az egyik az, hogy az állam a tanítóképezde létesítése tekintetében vállalt ígéretének már lényegileg eleget tett. Hiszen ennek az intézetnek a működése s ezáltal a város kulturális fejlődése szempontjából nem az új épületnek a felépítése a legfontosabb momentum, hanem magának az intézetnek a léte, amely pedig tudvalevőleg már biztosítva van.

A másik észrevételem az, - s ezt ezuttal különösen hangsúlyozni kívánom, - hogy az új tanítóképző intézeti épület felépítésének a tervét korántsem ejtettem el, viszont azonban az állam jelenlegi pénzügyi helyzetében és illetőleg egyéb, - halaszthatatlan – kulturpolitikai beruházásokra s nevezetesen az ily célú már folyamatba vett építkezések révén már tulontul igénybevett költségvetési hitelek kereteire való tekintettel, sajnálatomra nem vagyok abban a helyzetben,

hogy ezt az építkezést már az 1928/29 költségvetési évben elkezdjem, sőt ma még azt sem helyezhetem biztos kilátásba, hogy erre a célra az arra következő költségvetési évben fedezettel fogok rendelkezhetni, hanem igenis annyit újból kijelenthetek, hogy mihelyt az állam pénzügyi helyzete, illetőleg a napirenden levő egyéb nagyfontosságú kulturális beruházások ezt lehetővé teszik, - nem fogok késni a nyíregyházi állami tanítóképző új épületének a létesítését munkába venni.

Viszont ami már most a papnevelő-intézet létesítésének a kérdését illeti, ennek egyenesen alapvető előfeltételét képezi az, hogy Nyíregyháza város közönsége vállalt hazafias áldozatkészsége mielőbb tetteleg megvalósuljon.

Elsőben is nyilvánvaló ugyanis, hogy valameddig a szükséges és megfelelő telek a püspökség részére jogilag és tényleg át nem adatik, a szeminárium építkezése el sem kezdhető de éppen az állam teljesítőképességének a mai helyzetében a papnevelő-intézet építési költségeit illetőleg is a város által nyújtandó, a fentiek szerint megajánlott hozzájárulási összeg jön elsősorban tekintetbe.

Az elmondottakra figyelemmel tehát arra kérem Méltóságodat, méltóztassék Nyíregyháza város polgármesterével jelen leiratomat közölni s őt, illetve általa a város közönségét arra felhívni, - hogy ennek a régóta huzódó ügynek a fentiek szerint való végleges megoldása érdekében a város részéről szükséges intézkedéseket mielőbb megtenni sziveskedjék. Méltóságodat pedig arra kérem, hogy saját részéről is nyomatékosan odahatni méltóztassék, hogy a szóbanforgó ügy mielőbb kedvező elintézését nyerjen. Tett intézkedéseiről és azok eredményéről Méltóságodtól jelentést kérek.

Budapest, 1928 évi február hó 22-én. A miniszter helyett: dr. Breyer István
s. k. h. államtitkár.

A hivatalos másolat hitelül:

Fetzmann Károly
miniszteri shiv. igazgató

48. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Szabó Endre máramarosszigeti paróchus, általános helynökhöz a máramarosi parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában

Esztergom, 1928. április 10.

EPL Cat. D/c. Serédi 921/1928. Fogalmazvány.

A máramarosi vikariátus plebániáinak egyházi hovatartozandósága ügyében f. é. febr. hó 5.-i kelettel hozzám intézett nagybecsű sorai⁵⁴ kapcsán van szerencsém tisztelettel értesíteni, hogy a leghelyesebben cselekszik Méltóságod, ha a kérdéses ügyben bizalommal fordul az Apostoli Szentszékhez.

54 Lásd: 44. számú dokumentum.

fogadja...

1928. ápr. 10. hgprimás /

**49. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása
Cesare Orsenigo budapesti nunciusak Novák István püspök
ügyében**

Róma, 1928. május 8.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22 fasc. 8/2. fol. 333rv. Tisztázat.

1523/II. or.

Roma, 8 Maggio 1928

Sacra Congregazione Pro Ecclesia Orientali

Protocollo N. 1930/28.

A S. E. Revma Mons. Cesare Orsenigo Nunzio Apostolico

Budapest

Eccellenza Revma,

L'Emo Signor Card. Seredi, Arcivescovo di Strigonia, recentemente di passaggio in Roma, ha interessato questa S. C. alla sorte presente del Vescovo dimissionario di Eperies, Mons. Stefano Novak, che V. E. Revma ben conosce.

Il Santo Padre, al Quale dall'Emo Seredi e da me fu fatto presente lo stato del suddetto Vescovo, mi ha ordinato di scrivere a V. E., pregandola di continuare la Sua benevola protezione a Mons. Novak. La E. V., come già per il passato uso verso Mons. Novak, con tanta pazienza e tatto, molta carità, così voglia anche ora nuovamente avvicinarlo e cercare di persuaderlo perché si ritiri in qualche casa di salute o Sanatorio, od altro simile Istituto di cura, in Germania o in Svizzera, per curare la sua salute, a quanto si riferisce, molto scossa. Se poi non fosse proprio necessaria la degenza in una Casa di cura, l'E. V. induca con buone maniere Mons. Novak a passare qualche tempo presso qualche Abbazia, dove possa trovarsi convenientemente sotto tutti i riguardi.

Di questa nuova carità e dell'esito di essa, che mi auguro consolante, l'E. V. si compiacerà a suo tempo di informare la S. Congregazione, che non mancherà da parte sua di riferirne al Santo Padre.

Intanto, fin da ora ringraziandola, con sensi di profondo e particolare ossequio godo raffermarmi

della Eccellenza Vostra Revma affmo coma fratello

L. Card. Sincero, Segretario

A. G. Cicognani Ass. interim

50. Pietro Gasparri bíboros-államtitkár utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciusként Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye tárgyában (a román apostoli delegátusok joghatósága alá rendelt parókiák hivatalos dokumentumainak kikérése)

Róma, 1928. május 19.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/1. fol. 315r. Tisztázat.

1538/II or.

dal Vaticano, 19 Maggio 1928

No 1213/28

A Sua Eccellenza Reverendissima Monsignor Cesare Orsenigo

Nunzio Apostolico di Ungheria

Roma (Con inserto)

Eccellenza Reverendissima,

Per il tramite di Mons. Nunzio Apostolico di Romania, il Metropolita Greco Cattolico di Blaj, Mons. Suciú, mi fa pervenire la supplica⁵⁵ che rimetto in copia all'Eccellenza Vostra Reverendissima.

Detta supplica sembra, anche a parere di Mons. Dolci, pienamente giustificata.

Prego pertanto l'Eccellenza Vostra di prenderne visione e di volersi interessare della cosa, ed intanto profitto della occasione per confermarmi con sensi di distinta e sincera stima Di Vostra Eccellenza Reverendissima

Affezionatissimo per servirla

P. Card. Gasparri

51. Umberto Kaldewey budapesti nunciaturai ügyvivő átírat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye tárgyában (a román apostoli delegátusok joghatósága alá rendelt parókiák hivatalos dokumentumainak kikérése)

Budapest, 1928. május 23.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/1. fol. 316r. Fogalmazvány.
GKPL I-1-a 1674/1931. Tisztázat.

1539/II

23 Maii 1928.

Amplissimo ac Reverendissimo Domino Stephano Miklossy

Episcopo Hajdudorogensi

Nyiregyhaza (cum 1 adlegato)

55 Lásd: 51a. számú dokumentum.

Amplissime ac Reverendissime Domine,

Hic advolutam Amplitudo tua Reverendissima inveniet petitionem missam ad Sanctam Sedem pro tramitem Nuntii Apostolici Bucarestini ab Illustrissimo Metropolita Grec. Cath. Blaj, Rumaniae.

Quod hac super re Amplitudo tua Reverendissima facere decreverit, faveas, quaeso, quam citius mihi comunicare ut id possim referre ad Sanctam Sedem.

Omni, quo par est, obsequio permanere gaudeo Amplitudinis Tuae Reverendissimae

Auditor, Negotiorum gestor a. i.

51a. Umberto Kaldewey budapesti nunciaturai ügyvivő átiratának melléklete: Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye a román apostoli delegátusok joghatósága alá rendelt parókiák hivatalos dokumentumai tárgyában

Balázsfalva, 1928. április 21.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/1. fol. 317r. Másolat.

adlegata ad Nr. 1539

(copia)

Metropolita Gr-Cat. Romana, Blaj

Nr. 2602-1928.

Excellentissimo Domino Angelo Maria Dolci

Nuntio Apostolico

Bucuresti

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Occasione erectionis novae dioecesis Hajdudoroghensis, in Hungaria, anno 1912, plus quam centum parochiarum, pridem provinciae metropolitanae Alba-Julienensis et Fogariensis (!) pertinentium, novae huic dioecesi fuerunt adnexae.

Per consequens omnia documenta has parochias respicientia novae huic dioecesi Hajdudoroghensi, nunc sede in Nyiregyhaza (in Hungaria) transmisimus, vel per Ordinarios suffraganeos transmitti curavimus.

Inde ab anno 1919, omnes parochiae in territorio regni Romaniae iacentes administrationi priorum Ven. Ordinariorum redditae sunt, quin tamen supradicta documenta – quibus tamen pluries egemus et quae directe a supradicto Ordinario perquam reclamavimus – restituae fuerint.

Enixe rogamus ergo Excellentiam Vestram Reverendissimam, Sua apud Sanctam Sedem, intercessione, omnia haec documenta, in specie autem „congruales conscriptionis anni 1896” pro omnibus parochiis nunc iterum provinciae nostrae metropolitanae subiectis, ab Ordinario Hajdudoroghensi huic metropolitanae Sedi restituenda curare velit.

Excellentiae Vestrae Reverendissimae
Blaj, die 21 mensis aprilis 1928.
(s) Basilius Suciū
Archiepiscopus et Metropolita

**52. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Serédi Jusztinián
hercegprímásnak Novák István püspök ügyében**

Budapest, 1928. május 29.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/2. fol. 334rv. Másolat.

(Copia)

Nr. 1554/II. or.

Nonciature Apostolique Hongrie

Budapest, 29 Maggio 1928

all'Illustrissimo Signor Cardinale

Giustiniano Seredi Principe-Primate, Arcivescovo di Strigonia

Eminenza Reverendissima,

Ho riferito al Santo Padre che Mgr. Stefano Novák ha intenzione nel prossimo ottobre di trasferirsi definitivamente a Roma, avendome lo Mgr. Novák ripertutamente assicurato, autorizzandomi anche a darne notizia al Santo Padre, il quale accolse con vero giubilo la notizia, fino a studiarne con me i particolari perche egli possa trovare in Roma una dignitosa occupazione.

Ora – cioe dopo lasciato Roma – vengo a sapere che anche Vostra Eminenza si e fraternamente interessata di questo Vescovo, e anzi l'Eminentissimo Cardinal Segretario della S. C. Pro Eccl. Orientali mi fa presente che sarebbe ottima carita indurre il prelodato Mgr. Novak a ritirarsi per qualche tempo in una Casa di salute di Germania o Svizzera per curarsi, o almeno in qualche Abbazia, dove possa trovarsi bene sotto tutti i riguardi. Purtroppo – con tutta la mia buona volonta – trovo assai difficile l'attuazione della prima parte di questo progetto: una degenza in un Sanatorio o Casa di salute costerebbe parecchio, e io non so proprio dove trovare il denaro necessario; d'altra parte non mi pare che la sua salute sia talmente scossa, da esigere questo soggiorno in una clinica. – Molto piu agevole sarebbe trovargli un soggiorno gratuito, per qualche mese, in una commoda Abbazia ungherese; e io vorrei pregare per questo Vostra Eminenza, sapendo quanto facile puo tornare all'Eminentissimo Primate ottenere da qualsiasi Abbazia una simile carita. Naturalmente sara prudente assicurarsi prima che Mgr. Novák intende veramente utilizzare questa carita, e anche che poi effettuera veramente la sua promessa di transferirsi a Roma.

Io mi sto godendo un po' di riposo nella mia bella Brianza. Il Santo Padre con grande bonta mi ha accordato un periodo di vacanze abbastanza lungo, a compenso di altre vacanze mancate o troppo brevi.

Spero che Vostra Eminenza si trovi in buona salute e non troppo affaticata dalle numerose funzioni religiose. Gradisca i miei piu rispettosi ossequi mentre bacio con venerazione la Sacra Porpora

di Vostra Eminenza Reverendissima devmo obbmo devmo servo (firmato)
Cesare Orsenigo Arciv. – Nunzio Apostolico

**53. Breyer István vallás- és közoktatási minisztériumi h. államtitkár
átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán
létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában**

Budapest, 1928. június 6.

GKPL I-1-a 556/1928. Tisztázat.

39.946/928 I. ü. o. szám

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklósy István

hajdudorogi püspök urnak, Nyíregyháza.

Nagybecsü nyilatkozatának szives közlése végett van szerencsém Méltóságodnak ./.. alatt csatoltan visszakérőleg tisztelettel megküldeni.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1928 évi június hó 6-án.

A miniszter helyett:

Breyer István

h. államtitkár.

**53a. Kivonat Nyíregyháza város képviselőtestületének rendkívüli
közgyűlési jegyzőkönyvéből a Nyíregyházán létesítendő
görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában**

Nyíregyháza, 1928. május 21.

GKPL I-1-a 556/1928. Másolat.

Kivonat.

Nyíregyháza r.t. város képviselőtestületének 1928 évi május hó 21. napján tartott rendkívüli közgyűlési jegyzőkönyvéből.

Kgy: 415/1928 K: 18548/1928.

Tárgyalta a képviselőtestület a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter 12329/1928. I. ü. o. számú rendeletét, a magyar görög kath. papnevelő és tanítóképző intézet felállításához való városi hozzájárulás tárgyában.

A miniszter véleménye szerint az 1912. évi Kgy:145 K:3552. számú véghatározattal megszavazott 250.000 korona aranyértékben lenne számítandó, amelyet részletekben folyósítana a város. Tudomásul vette továbbá a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter, hogy az eredetileg felajánlott Károlyi téri telek helyett az Erzsébet liget mellett fekvő nagyobb és alkalmasabb telket hajlandó a képviselőtestület átengedni, ahol valamikor új katedrális püspöki székház és internátus is létesíthetőek lesznek. A képviselőtestület azon állásfoglalására vonatkozólag, hogy Kgy:1091/1926. K: 40027/1926 számú véghatározatában junktimot akar felállítani a városi kötelezettség teljesítése és az állam által a tanítóképző intézet új épületének felállítása között, a miniszternek két észrevétele van. Az egyik az, hogy az állam a tanítóképző intézet létesítése tekintetében vállalt kötelezettségének már lényegileg eleget tett amikor az intézetet megnyitotta és amely intézet állandóan működik is. A másik megjegyzése az, hogy a minisztérium a tanítóképző intézet új épületének létesítését korántsem ejtette el, hanem amikor kellő fedezet áll rendelkezésére, nem fog késni az új épület létesítését munkába venni. A miniszter leírata szerint legelőször is az szükséges, hogy a püspökség részére a telek jogilag és tényleg adassék át. Továbbá, hogy a város által nyújtandó hozzájárulási összeget folyósítsa a város, mert ez jöhet elsősorban tekintetbe a papnevelő intézet létesítésénél.

Véghatározat.

A városi közgyűlés egyhangulag kimondja, hogy Nyiregyháza város közönsége készségesen hajlandó a miniszteri leiratban említett telek csere eszközzésére s ezért a Károlyi téren felajánlott telek helyett a leiratban is említett területet, tehát az Erzsébet ligeti park erdőrészt és a Városmajor közelében száraz és magas fekvésű helyen térítés nélkül adja át görög katolikus püspökség céljaira.

S hogy a képviselőtestület eredeti felajánlásának számszerű ki fejezést is adjon, a Károlyi téri 500 négyszögöl helyett a megjelölt új helyen háromszor nagyobb, tehát 1500 négyszögöl területet enged át. Ugyanis a Károlyi telek értéke a mérnöki hivatal és a gazdasági szakértők véleménye szerint négyszögölenként 50 pengő, az Erzsébet ligetnél pedig 16 pengő.

Reá mutat a képviselőtestület, hogy e helyen a püspökség intézményeinek tervszerű továbbfejlesztése lehetséges.

A pénzbeli hozzájárulásra nézve a képviselőtestület fenntartja 1926 évi december 31-ik napján hozott Kgy: 1091 K: 40027 számú véghatározatában elfoglalt álláspontját, amely szerint új tárgyalások felvételének megindítását kéri a vallás és közoktatásügyi m. kir. minisztertől azzal a megokolással, hogy az azóta lezajlott világháború, pénzünk elértéktelenedése, új pénzrendszer bevezetése és a községek háztartásának állami ellenőrzése tárgyában hozott 1927 évi V. törvénycikk, valamint ennek végre hajtására vonatkozó 42200/1927 B.M. számú körrendelet teljesen új feladatok elé állította a várost és annak

teherbíró képességét és mert a város rendelkezésére álló anyagi eszközök is teljesen megváltoztak.

Reá mutat a képviselőtestület arra is, hogy az eredeti Kgy: 146/1912, K.3552/1912 számú véghatározat indokolása szerint azért ajánlott fel akkor a képviselőtestület 250.000 koronát, mert ennyi teher volt azon az épületen, amely püspöki és kanonoki lakásul szolgál. Miután e bérpalotának adóssága teljesen kifizetést nyert, most már tehermentesen áll a püspökség szolgálatában. Ezzel a képviselőtestület véleménye szerint a jogcím megszűnével, a teljes aranykorona összeg rendeleti uton való követelése nem méltányos a várossal szemben. De ez össze kifizetését nem akarja a város a maga érdeméül feltüntetni, csak arra mutat rá, hogy amikor ez az adósság a pénz értékcsökkenése folytán romlott pénzürtékkel kifizetést nyert, ugyanakkor a város több millió aranykoronát kivető alapjai és alapítványai tönkre mentek és devalválódtak. Így többek között 294.000 aranykorona értékű iskolai alapítvány is.

Ezért nem volna méltányos a várossal szemben a teljes valorizálás követelése, amikor erről törvény is rendelkezik s az 1928 évi V. törvénycikk kimondja, hogy községekkel szemben a valorizációnak nincs helye. De a félreértések kikerülése céljából egyhangulag kijelenti a város közönsége, hogy ezzel nem akar elzárkózni a püspökség intézményeinek segélyezése alól, sőt a legnagyobb megértéssel és méltánylással kíván e nagyra hivatott egyházi és kulturális intézmények támogatására lenni, de tisztelettel kéri az új tárgyalások felvételét.

Ezzel kapcsolatban arra is kéri a képviselőtestület a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter urat, hogy sziveskedjék figyelembe venni azt a szempontot, miszerint a m. kir. kormány méltányolva a város készségét és áldozatkészégét intézményesen sziveskedjék biztosítani a hajdudorogi magyar görög kath. püspökség itteni nyiregyházi létét és székhelyét.

Végül reá mutat a képviselőtestület arra, hogy anélkül, hogy junktimot kívánna létesíteni a tanítóképző intézet épületének felépítése és a püspökség segélyezése között, a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur szives és jóindulata nyilatkozatát kéri arra vonatkozólag, hogy a tanítóképző intézet új épülete, miután már a telek ténylegesen és jogilag átadott, az állam által felépíttetni fog.

Mindezek a kérdések a tárgyalások felvétele alkalmával szerződésileg lennének kölcsönösen biztosítandók a város azon óhajlásának kifejezésével, ha mégis a püspökség a város területéről később elhelyeztetnék, vagy átvétenék, a felajánlott telkek forgalmi értéke, valamint a tárgyalás folyamán megállapított készpénz hozzájárulás a városnak megtéríttetni fog.

Ezt a véghatározatunkat meghirdetjük, ellene a kihirdetéstől számított 15 napon belül a vármegye törvényhatósági bizottságához intézett és a város polgármesterénél benyújtott felebbezés jogorvoslatának van helye.

Miről tanácsot az iratokkal, a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter, hajdudorogi magyar görög kath. püspökség jelen véghatározaton és a vármegye alispánja külön felterjesztésen értesítettnek.

Kelt, mint elől.

Kiadta:

tanácsnok.

54. A Határszéli Újság beszámolója a Vasvári Pál Kör negyedszázados jubileumáról

1928. június 17.

A budapesti Vasvári Pál Kör negyedszázados Jubileuma

Az elmúlt szombaton délután Pestvármegye közgyűlési dísztermében egybegyűlt a magyarországi görögkatholikus társadalom színe java, hogy — méltó keretek közt — megünnepelje a Magyar Gör. Kath Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Vasvári Pál Körének fennállása negyedszázados évfordulóját.

A boltozatos ódon teremben ragyogó csillárok fénye mellett, aranyozott öreg képek — Kossuth Lajos és más nemzeti nagyjaink olaj-portréi — alatt az emelvényen a magyar gör. kath. ifjúság vezérei:

dr. Illés József egyetemi prodekan, országgyűlési képviselő és Melles Emil budapesti apát-parochus diszelnökök, továbbá dr. Krajnyák Gábor szentszéki tanácsos, elnök és Lyachovics Tibor ifjúsági elnök foglaltak helyet. Mellettük dr. Halmos (Harajda) András, Tolnavármegye tanfelügyelője, az „öreg vasváristák„-at reprezentálta.

A közönség soraiban dr. Vaszkó Endre nyug. miniszteri tanácsos, a Felvidéki Egyesületek Szövetségének elnöke, dr. Bacsinszky Vladimír a Bosznia-Hercegovinai Vasutak volt elnökgazgatója, a Magyar Görögkatholikusok Országos Szövetségének (MAGOSZ nak) képviselője, dr. Máday Istvánné, a Magyar Gör. Kath. Nők Országos Szövetségének (a MAGNOSZ-nak) elnöke és még igen sokan mások foglaltak helyet.

A Vasvári (Fehér) családot Fehér Emánuel volt ungvári prépost kanonok leánya, Fehér Emma — dr. Sereghy Mihály kúriai bírónak a felesége — képviselte.

A díszközgyűlés lefolyása

A díszközgyűlést dr. Krajnyák Gábor elnök nyitotta meg — magasszárnyalású beszéd keretében. Utána Melles Emil apát-parochus tartotta meg mélyenjáró gondolatokkal tele ünnepi beszédét a Kör jövőbeli feladatairól. A köztiszteletnek örvendő ősz főpap szavai nagy hatást

gyakoroltak a megjelentekre, s valósággal útmutató — parainesis — voltak a jövő gör. kath. generáció számára.

Ezután a gk. magyar egyetemi ifjúság népszerű patrónusának, dr. viski Illés József professornak a huszonötéves Vasvári Pál Körről tartott nívós és mindvégig igen érdekes beszéde következett. A beszéd Vasvári Pált — az egyszerű, vidéki görögkatholikus papnak nemzeti nagyjaink sorába nőtt fiát — állította követendő példaképpen az ifjúság elé.

Majd Lyachovics Tibor ifjúsági elnök tette megjelentését a Kör működéséről, rámutatva arra a nemes missióra, amit a Vasvári Pál Kör, különösen az elmúlt években, betöltött — irányt szabva a világnézetek alaposan kiélezett harcában a gör. kath. ifjúság számára, s egyben ápolva, fejlesztve a hatalmas nagy fővárosban — Budapesten — a testvéri együvértartozásnak, a családiasságnak Ungból, Beregből, Máramarosból származó családias érzelmeit. Ezután az „öreg vasváristák” következtek. Képviselőjükben dr. Halmos András szólalt fel, — meghatottságtól remegő hangon emlékezve meg a Kör huszonöt esztendő előtti megalakulásáról, amiben az első ifjúsági elnök, Gulovics Tivadar mellett neki is aktív szerepe volt. Dörgő éljenzés közepette azt az óhaját fejezte ki: Adná meg az Isten, hogy az öreg vasváristák szívében ma is fiatalos hévvel, kipusztíthatatlanul élő vágyak a jövő reménységének, az ifjúságnak, áldozatkész munkája révén megvalósuljanak.

Az üdvözlések

Ezután Papp Antal érseknek, Miklóssy István hajdudorogi püspöknek és másoknak üdvözlő táviratait olvasta fel a díszközgyűlés elnöksége. Dr. Máday Lajosné és dr. Bacsinszky Vladimir fejezték ki jókívánataikat a Kör jubileuma alkalmából. Majd a Federatio Americana, továbbá a bajtársi egyesületek szövetségének 16 ezer egyetemi polgárt képviselő delegátusa és más ifjúsági egyesületek kiküldöttei üdvözölték a Vasvári Pál Kört. A legrégebb magyarországi ifjúsági egyesületeknek, a Soproni Bánya- és Erdőmérnöki Főiskolai Egyesületeknek görögkatholikus vallásu elnöke, Hladonik István, szintén talpraesett beszédben tolmácsolta bajtársainak üdvözlését.

A Vasvári Pál Kör jubileuma ismét egy kilométerkő volt azon az úton, amelyen a magyar görögkatholicizmus vallásos hittel, magyar becsülettel és a szebb jövő reménységeivel halad — a régi vasvárista jelszó szerint, „szertartásunkért és magyarságunkért,,

Dr. Gulovics Títusz

55. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a román apostoli delegátusok joghatósága alá rendelt parókiák hivatalos dokumentumai tárgyában

Nyíregyháza, 1928. június 28.

GKPL I-1-a 1674/1931. Fogalmazvány.

Ab Episcopo Hajdúdorogensi.

Nr. 1255/1928.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Caesari Orsenigo,

Archieppo Ptolem. Nuntio Apostolico,

Budapest

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice!

In nexu aestimatissimarum litterarum⁵⁶ die 23. Maii a. c. sub numero 1538⁵⁷. ad me directarum, honori mihi duco sequentia referre.

A Metropolitā graec. cath. Blaj. Rumenie, in litteris⁵⁸ hic ./.. humillime advolutis, nunc primum postulantur quaedam documenta illas 83 paroecias respicientia, quae ex dioecesibus rumenis per Bullam «Christifideles...» anno 1912. dioecesi tunc neoerectae Hajdudorogensi attributae-, anno vero 1919. partim curis Episcopi Magnov. graeci rit. (10. Maii 1919. nr.16475. Nunt. Ap.Vindobon.), partim Archiepiscopi Fogarasiensis (29. Iulii a. 1919 Nr. 17669. Nunt. Ap.Vindob.), tamquam Delegatorum S. Sedis, ad tempus commissae sunt.

Episcopus quidem Magnov. iam tunc reclamavit conscriptiones proventuum (sic dictas congruales) illarum 46 paroeciarum, quarum administratione fungebatur, illas tamen remittere non poteram. In illa perturbatione temporum haec documenta cursui publico tradere idem fuisset, ac perditioni obiicere. Persuasus autem per litteras meas, non amplius illas postulavit.

De proventibus singularum paroeciarum anno 1896. in Hungaria plures conscriptiones sunt confectae, quarum una in singulis paroeciis in archivo paroeciali deposita est. Sic Episcopus Magnov. exemplaria singularum harum conscriptionum ex archivis paroecialibus, ubi haec custodiebantur, absque omni difficultate vel discrimine acquirere potuit.

Quae cum ita sint, etiam Archiepiscopus Blajensis faciliter acquirere potest documenta illa postulata, ex paroeciis, pro ipse nunc curam gerit.

Quamquam complures paroeciae dioeceseos Hajdudorogensis per limites novas Statuum separatae sunt et Administratoribus Ap. gubernantur, fines

56 Lásd: 51. számú dokumentum.

57 Helyesen: 1539.

58 Lásd: 51a. számú dokumentum.

tamen ipsius dioeceseos de iure adhuc integrae supersunt. De dismembratione vel divisione perpetua paroeciarum diocoeseos meae adhuc certior factus non sum.

Si documenta illa ad archivum Eppale pertinentia tradidissem, praeopere egissem.

Ceterum duae paroeciarum illarum, de quibus agitur, post novam Statuum delineationem (1920) cum septem illarum, quae ex dioecesi Munkacsensi dismembratae, territorio dioeceseos Hajdudorogensis sunt attributae, iurisdictioni Rmi Dni Clementis Adm.Ap. in Siret (Bucovina) subiicebantur, tredecim (13) autem, intra fines novos Hungariae, - cessante causa finali delegationi atque ideo extincta potestate delegata -, sub iurisdictionem meam reciderunt.

Remanserunt itaque in territorio regni Rumeniae 68 paroeciae dioeceseos Hajdudorogensis, quae - donec S. Sedes aliud decernat - potestate delegata reguntur.

Si nonnullae paucissimae conscriptionum harum paroeciarum in archivis paroecialibus (accidenter in eppalibus) interierunt vel aliqua excausa deficiunt, illas in copia prompto animo suppeditare non cunctabor.

De ceteris alia documenta hic non reperiuntur.

Altis gratiis et favoribus comendatus profundo cum venerationis cultu permaneo

in Nyíregyháza, 28. Junii a.1928.

Excellentiae Vestrae

humillimus in Christo servus

56. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átíratá Pietro Ciriaci újonnan kinevezett prágai nunciussnak a munkácsi püspöki székből való elmozdítása tárgyában

Miskolc, 1928. július 8.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 22 fasc. 8/2 fol. 398r–400v. Másolat.

Copia

Nro 132: 1777/II. 1928. praes.

Rmi Nuntio Pragensi

Excellentissime az Reverendissime Domine,

Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice, Domine mi Gratosissime!

Ad visitanda limina SS. Apostolorum qua Episcopus Munkácsiensis Romam profectus sum ultimis diebus mensis Januarii a. 1924.

Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa XI; gloriose regnans me in altissima Sua audientia 4-a Februarii a. 1924. benignissime excipere et quum relationes meas exhibuissem et altissimum Ejus adjutorium petissem contra

impetus schismaticorum, qui in Dioecesi Munkácsiensi multa templa, scholas et bona immobilia a fidelibus meis vi sibi arripuerant, - Beatissimus Pater clementissime declarare dignabatur? Se mihi succurrere – et ad alleviandos labores meos me novae Administraturae Apostolicae constituendae ex illis paroeciis Dioecesis Munkácsiensis et Eperjesiensis, quae intra limites ditionis Hungaricae remanserunt, - praeponere velle, - item mihi in mandatis dare dignabatur, ut ad uberius tractandam hanc quaestionem ad Secretarium Status vertur.

Sequenti die: 5-a Februarii a. 1924. – quia Eminentissimus ac Rssimus Dnus Cardinalis Gaspari in congregatione quadam occupatus fuerat, - adivi Excellentissimum ac Rssimum Dominum Franciscum Borgongini Duca, Subsecretarium Status, qui mihi exposuerat: voluntatem esse Beatissimi Patris, ut neoerigendae in Hungaria Administrationi Apostolicae graeco-rutheni ritus Catholicorum praeficeror.

Ad haec verba respondi Suae Excellentiae: „In sensu responsabilitatis meae gregem meum spiritualem tuta conscientia nunc temporis derelinquere non possum: nisi pro hoc sacrificio a me ferendo par recompensatio daretur mihi et Dioecesi meae Munkácsensi per restitutionem in integrum omnium bonorum ecclesiasticorum a nobis per schizmaticos vi ablatorum.”

Summa cum humilitate et fiducia deprecor Suam Sanctitatem:

1./ Dignetur scriptum obligatorium petere a Regimine Cechoslovaco, tenore cuius semet obligar Regimen, - quod intra tempus a S. Sede Apostolica defigendum restituet in dioecesi Munkácsiensi fidelibus graeci ritus Catholicis omnia templa, domos parochiales, scholas, pecunias et agros, quae schizmatici vi et crudelitate abstulerunt.

2./ Obliget semet Regimen Cechoslovacum in isto scripto: se omni vi, activitate et responsabilitate per administrationem publicam, per omnes officiales suos praepediturum esse, quominus praedicta bona ecclesiastica in futuro fidelibus graeco-catholicis adimantur – et sacerdotes fidelesque nostri per schizmaticos aggrediantur et persequantur.

3./ Obliget semet dictum Regimen, quod omnes sumptus nostros processuum judicialium ad revindicationem bonorum ecclesiasticorum per schizmaticos nobis ademptorum, - quos processus in sensu transcripti Gubernii Ungváriensis moveramus, qui sumptus usque ad mensem Februarium a. 1924. jam fere quingenti millia (500,000.-) coronarum cehicarum effecerant, - intra tempus per S. Sedem Apostolicam defigendum Ordinariatui Munkácsiensi restituat.

4./ Dignaretur S. Sedes Apostolica de mensa et provisione Apostolicae Administrationis in Hungaria clementissime ita providere, ut cum Regimine Hungarico tractationes ineundo efficeret, ut Regimen hungaricum dominium parvum Abbatiae Tapolcaensis in Hungaria prope oppidum Miskolc situm, ad cuius domini usufructum vi denominationis Regiae 17-a Junii a. 19012. datae

virtuale jus habeo, - pro usu et sustentatione mihi usque ad finem vitae meae concederet et in tuto collocaret.

Preces has meas Romae verbotenus – deinde vero Ungvarino scriptotenus quoque exhibitas – Sanctissimus Dominus Noster clementissime acceptare dignabatur, quem admodum Eminentissimus ac Rssimus Dominus Petrus Cardinalis Gasparii a Secretis Status Romae me bis – etquidem 6-a et 12-a die mensis Februarii a. 1924. coram canonico meo a latere: Dre Georgio Suba benigne certiozem facere dignabatur.

Preces has meas per S. Sedem Apostolicam acceptas bene noverat Eminentissimus ac Rssimus Dominus Justinianus Cardinalis Serédi quoque, qui tunc temporis apud legationem Hungaricam Vaticanam munere consiliarii Juridici fungebatur – et qui dictis diebus a. 1924. me visitationibus suis saepius – sic 12-a Februarii a. 1924. quoque in instituto del Anima beare dignabatur.

Altissimam resolutionem Beatissimi Patris, qua Administraturam Apostolicam hanc Miskolcensem incipiendo a die 1-a Julii a. 1924. constituere – et eidem me qua Administratorem Apostolicum cum omnibus juribus et obligationis Episcopis residentialibus propriis praeficere, - necnon in signum altissimae benevolentiae Suae humillitatem meam pro Archiepiscopo titulari Cízicensi clementissime denominare dignabatur, - in advoluto rescripti Excellentissimi ac Rssimi Domini Francisci Marmaggi Archiepiscopi et Nuntii Apostolici Pragensis de dato 4-a Junii a. 1924. sub numero 10373. ad me directi – summa cum reverentia et obsequio accepi. Praelaudatus Excell. ac Rssimus Dnus Nuntius Apostolicus in citato rescripto suo me de hocce negotio quoque certiozem facere dignabatur: „Quod autem spectat ad oeconomicam Tui et novae Administrationis Apostolicae provisionem, - congrue jam a S. Sede negotio hujusmodi esse consultum puto.”

Sua Excellentia Rssimus Dominus Franciscus Marmaggi Successori meo: Rssimo Dno Petro Gebé, Episcopo Munkácsiensis occasione processus Canonici ejus coram teste Rssimo Dno Basilio Takács Episcopo consecrato graeco-rutheni ritus fidelium in Statibus Foederalis Americae septemtrionalis degentium, enunciaverat, quod Rssimus Dnus Episcopus Munkácsiensis Petrus Gebé a Regimine Cehoslovaco pro sustentatione sua in unoquoque mense 10,000.- cor. ceh., - per annum itaque 120,000.- cor. ceh. accipiet.

A 1-a die Julii a. 1924. usque ad 11-am diem Septembris a. 1925. in domo episcopali Ungvarensi habitavi qua clementissime denominatus Administrator Apostolicus, - quia in Hungaria ob ingentem numerum hominum e hereditariis regnis expulsorum habitaculum brevi tempore mihi, matri meae viduae et sorori meae invenire haud potui.

Tempore hoc, sub mensibus 15, quando adhuc Ungvarini habitavi, successor meus: Illmus ac Rmus Dnus Petrus Episcopus Gebé, - item et Canonici ejus multoties mecum colloquebantur, - sed nec una vice partem e proventibus Abbatiae Tapolcaensis a me usitatis petierant, - quia perbene noverunt, quod usufructum hujus in Hungaria sitae Abbatiae realis solummodo supremus

Patronus: Rex Hungariae Apostolicus conferre potest; - ego vero Abbatiam hanc occasione installationis meae 17-a Junii a. 1912. a Sua Majestate b. m. Francisco Josepho I. tunc temporis Rege Apostolico Hungariae nactus sum. Post reversionem meam e Dioecesi Munkácsiensi in Hungariam – qua a Beatissimo Patre clementissime denominatus Administrator Apostolicus et Abbas SS. Apostolorum Petri et Pauli de Tapolca honorem meum praestiti 2-a Octobris a. 1925. Ministro Praesidi Hungariae: Comiti Stephano Bethlen, item 9-a Octobris Ministro Cultus: Comiti Kunoni Klebelsberg et gratias egi ipsis, - exhibens copiam fidedignam denominationis meae pro Administratore Apostolico Miskolcensi – quod usufructum Abbatiae Tapolcaensis mihi in posterum quoque clementer concedere dignati sint, - ad quam gratiarum actionem meam ambo Ministri responderunt, quod hoc suapte intelligebatur. Anno hoc 1925. 26-a Novembris comparui coram Gubernatore Hungariae: Celsissimo Domino Nicolao Horthy et coram ipso quoque manifestavi gratiarum actionem meam pro benignitate ejus, secundum quam usufructum dictae Abbatiae mihi ultro quoque in tuto collocare dignatus sit, - ad quod Sua Celsitudo mihi responderat: Se hoc libenter fecisse.

Promissiones et enuntiationes hae supra memoratorum Ministrorum et Gubernatoris Regni Hungarici, - item clementissima verba Beatissimi Patris per Eminentissimum ac Rssimum Dnum Petrum Cardinalem Gasparii Secretarium Status 6-a et 12-a die Februarii a. 1924. mecum benigne communicata, - spem magnam mihi praebent et in tuto collocant, quod usufructum proventuum Abbatiae Tapolcaensis qua a 1912. denominatus Abbas realis et a 4-a Junii a. 1924. clementissime denominatus Administrator Apostolicus usque ad finem vitae meae tute retinere et usare potero.

Summa cum reverentia et fiducia deprecor Excellentiam Tuam, ut libellum meum hunc supplicem coram Throno Sanctissimi Domini Nostri gloriose regnantis prosternere, Et exhibere -, petitamque in hoc libello meo altissimam gratiam quoad usufructum in posterum quoque Abbatiae Tapolcaensis ad sustentationem meam et Administrationis per Suam Sanctitatem anno 1924. clementissime fundatae alta et efficaci intercessione sua mihi exoperari dignetur.

Altis gratis ac favoribus Excellentiae Tuae enixe commendatus, - singulari cum observantiae, venerationis et obsequii cultu persisto in Miskolc – Hungaria – 7-a Julii a. 1928.

Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo:

Antonius Papp

Archiepiscopus Cyzicensis,

Administrator Apostolicus,

Abbas SS. Apostolorum Petri et Pauli de Tapolca.

57. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentése Pietro Gasparri bíboros-államtitkárnak Vasile Suciu balázsfalvi metropolita kérvénye tárgyában

Budapest, 1928. július 12.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/1. fol. 318r. Tisztázat.

1604/II or.

12 Luglio 1928.

Supplica di Mgr. Suciu Metropolita greco-unito di Blaj.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Pietro Gasparri

Segretario di Stato di Sua Santità

Vaticano

(con 2 allegati)

Eminenza Reverendissima,

Mi reco a doverosa premura rimettere all'Eminenza Vostra Reverendissima, nell'originale qui compiegato, di cui però ho fatto copia per questo Archivio, una lettera di Mgr. Miklossy vescovo greco-unito di Hajdudorog.

Questa lettera è la risposta alla supplica, compiegata al venerato Ufficio dell'Eminenza Vostra Reverendissima Nr. 1213/28 del 19 Maggio scorso, con la quale Mgr. Basilio Suciu, Metropolita greco-unito di Blaj, in Romania, chiede che gli siano consegnati, da Mgr. Miklossy, tutti i documenti, e in specie le „congruales conscriptiones anni 1896” di quelle parrocchie che nel 1912 furon date alla nuova diocesi di Hajdudorog ma che ora son tornate di nuovo sotto la giurisdizione di Mgr. Suciu e dei suoi suffraganei.

Restituisco pure la supplica di Mgr. Suciu, di cui ho fatto copia per questo Archivio.

Prostrato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione ho l'onore di riaffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

57a. Orsenigo nuncius jelentésének melléklete: Miklósy István hajdúdorogi püspök válasza

Nyíregyháza, 1928. június 28.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/1. fol. 319rv. Másolat.⁵⁹

⁵⁹ Lásd: 55. számú dokumentum.

**58. Pietro Gasparri bíboros-államtitkár utasítása Cesare Orsenigo
budapesti nunciushoz Vasile Suciú balázsfalvi metropolita kérvénye
tárgyában**

Róma, 1928. július 28.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/1. fol. 320r. Tisztázat.

1653/II or.

dal Vaticano, 27 Luglio 1928.

No 1669/28.

Illustrissimo Signore,

Mi è pervenuto il Rapporto⁶⁰ della Signoria Vostra del 12 luglio No 1604 con il quale mi rimetteva la lettera di Mons. Miklossy circa le congruales conscriptiones richieste da Mons. Suciú.

Ringrazio la Signoria Vostra dell'invio fattomi e le accuso anche ricevimento dell'altro suo Rapporto No. 1592, e profitto dell'incontro per confermarmi con sensi di distantia stima.

Della Signoria Vostra Aff.mo per servirla

P. Card. Gasparri

**59. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa
Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a
Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában**

Nyíregyháza, 1928. augusztus 8.

GKPL I-1-a 556/1928. Fogalmazvány.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Hivatkozással folyó évi június hó 6-án kelt 39.946/1928-I. számú nagybecsü átiratára,⁶¹ Nyíregyháza r.t. város képviselőtestülete 1928. május 21-iki közgyűlésének jegyzőkönyvi kivonatát⁶² alábbi nyilatkozatom kapcsán van szerencsém Nagyméltóságodhoz visszaszármasztatni.

A városi képviselőtestület határozatának ama része, mely kimondja, hogy a város közönsége hajlandó a Károlyi-téren 145/1912 Kgy. számú véghatározattal felajánlott telek helyett az Erzsébetliget park erdő rész 1500 négyszög ölnyi területet a püspökség céljaira átengedni, tudomásul vehető azzal, mikép annak a kérdésnek eldöntése, hogy a Károlyi-téri teleknek értékben milyen terület felel meg az Erzsébet-ligetben, a képviselőtestület által is kívánt újabb bizottsági tárgyalás feladata leendő.

60 Lásd: 57. számú dokumentum.

61 Lásd: 53. számú dokumentum.

62 Lásd: 53a. számú dokumentum.

Amennyiben az 1928. évi V. t. c., mely akként rendelkezik, hogy községekkel szemben valorizációnak helye nincs, a hajdudorogi egyházmegye intézményeinek létesítésére Nyíregyháza r.t. város által felajánlott 250.000 koronára is vonatkozik, akkor a kultusz-tárca a szóbanforgó összeg valorizált kifizetését nem igényelheti.

Ezzel szemben megnyugvással vehető tudomásul a képviselőtestület ama kijelentését, hogy „nem akar elzárkózni a püspökség intézményeinek segélyezése elől, sőt a legnagyobb megértéssel és méltánnyal kíván e nagyra hivatott egyházi és kulturális intézménynek támogatására lenni.”

Tiszteletteljes véleményem szerint, a városi képviselőtestület kívánságához képest, új tárgyalás volna elrendelendő. Az új tárgyalás alkalmával Excellentiád kiküldendő képviselője azt kérje a várostól, hogy a püspökség intézményeinek fejlesztése érdekében jogilag és tényleg adassék át az Erzsébet-ligetnek a Városmajor melletti részből 10 (tíz) kat. holdnyi terület, amelyen a papnevelőházon kívül idővel új katedrális, kanonoki lakások és internátus is létesíthetők lesznek.

E terület átengedésével mentesítené magát a város minden további pénzbeli hozzájárulástól.

Tisztelettel arra kérem Nagyméltóságodat hogy ez újabb tárgyalás mielőbbi megtartását elrendelni s egyuttal a papnevelőház építési költségeinek fedezetéről gondoskodni méltóztassék, mint hogy a hercegprimás úr Őeminentiájától legutóbb vett értesülés szerint, az esztergomi papnevelőintézetbe az 1928/29. tanévtől kezdődőleg más egyház megyebeli új növendékek egyáltalán nem küldhetők.

Fogadja.....

aug. 8.

**60. Miklósy István hajdudorogi püspök átirat-fogalmazványa
Serédi Jusztinián hercegprimáshoz a hajdudorogi egyházmegye
papnövendékek esztergomi taníttatása tárgyában**

Nyíregyháza, 1928. augusztus 8.

GKPL I-1-a 437/1930. Fogalmazvány.

A hajdudorogi püspöktől
1476/1928. szám.

Főmagasságu és Főtisztelendő Bibornok,
Hercegprimás, Érsek Úr!

Az esztergomi érseki papnevelőintézet rektorának folyó évi július hó 10-én kelt átiratából értesültem Eminentiádnak ama rendelkezéséről, hogy az 1928/29. tanévtől kezdődőleg, nem fogadható be más egyházmegyei új növendék az esztergomi papnevelőházba.

Főmagasságodnak e rendelete következtében egyházmegyém a legnagyobb zavarba jutott; mert növendékpapjaimat neveltetni s így az egyházmegye papságának rescenciájáról gondoskodni képtelen vagyok.

Méltóztassék azért megengedni, mikép azzal a tiszteletteljes kérelemmel fordulhassak Eminentiádhoz, hogy hivatolt nagybecsü rendelkezését a hajdudorogi gör. kath. egyházmegye papnövendékeivel szemben fölfüggeszteni s a folyó évi konkurzusi szentszéki ülésen felvett három új növendéket az esztergomi érseki papnevelőintézetbe s illetve a theologia I. évfolyamára való fölvételét engedélyezni méltóztassék.

Tiszteletteljes kérésem megvilágosítására szabad legyen a következőket előterjesztenem. A Szentséges Atya, 1912. évi június hó 8-án kelt „Christifideles Graeci” kezdetű bullájával alapította meg a hajdudorogi magyar egyházmegyét, melyet a magyar állam is törvénybe iktatott. A bulla azt a köteletséget rója a magyar államkormányra hogy az újonnan alapított egyházmegyét a szükséges intézményekkel, elsősorban pedig papnevelőházzal ellátni, a papnövendékek s theologiai tanárok fenntartásáról gondoskodni köteles. Az egyházmegye megalapítása óta állandóan szorgalmaztam a papnevelőintézet felállítását. A háboru folyamán azonban a legfontosabb intézmény létesítéséről, a gazdasági nehézségek miatt, alig lehetett szó. A háboru és forradalmak után, méltányolva az államkormány nehéz pénzügyi helyzetét, az 1920. év elején azt kértem a kultuszminisztertől, hogy a hajdudorogi papnevelőintézet céljaira, aránylag kis áldozattal szerezze meg az osztrák-magyar bank nyiregyházi palotáját. Az akkori kultuszminiszter minisztertanács elé terjesztette ezt az ügyet, valamint egyházmegyémnek egyéb szükséges intézményekkel való ellátásának kérdését s innen a következő választ nyertem: „A magyar kormány áthatva a hajdudorogi egyházmegye nagyjelentőségű vallási és nemzeti hivatásától folyó évi február hó 21-én megtartott ülésén határozatilag kimondotta és hozzájárult ahhoz, hogy a nevezett egyházmegye az említett intézményekkel a lehetőséghez képest mielőbb elláttassék.”

A szeminárium létesítése kérdésének kedvező elintézését, az államkormány e jóindulatu törekvésével szemben, Eminentiád hivatali elődje akadályozta meg, aki 1921. évi november 29-éről 3556/1921. szám alatt azt javasolta a kultuszminiszter urnak, hogy „leghelyesebb a szóbanlevő kérdést a napirendről teljesen levenni”, mert a hajdudorogi egyházmegye papnevelésének kérdése azzal, hogy növendékpapjai az esztergomi szemináriumba befogadtattak, teljesen kielégítő és intézményes megoldást nyert.

Mindezek alapján újból is tisztelettel kérem Eminentiádat, hogy papnevelőintézetében egyházmegyém növendékpapjai részére helyet biztosítani s egyuttal hathatós befolyásával közreműködni méltóztassék, hogy a magyar államkormány az Apostoli Szentszékkal szemben vállalt ama kötelességének, hogy a hajdudorogi gör. kath. egyházmegye részére papnevelőházat állít fel haladéktalanul tegyen eleget.

Fogadja.....

61. Serédi Jusztinián hercegprímás átirata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek esztergomi taníttatása tárgyában

Esztergom, 1928. augusztus 24.

GKPL I-1-a 437/1930. Tisztázat.

2591/1928. szám.

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklósy István

hajdudorogi püspök úrnak

Nyiregyháza.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

Hivatkozással folyó hó 8-án 1476. szám alatt kelt nagybecsü átiratára⁶³ tisztelettel közlöm, hogy az esztergomi seminarium rektorának azon értesítése, mely szerint a küszöbön álló tanévtől kezdve újabb növendékeket nem tudunk befogadni a hajdudorogi egyházmegyéből, a viszonyok kényszerítő hatása alatt küldetett el s így nincs módomban Méltóságod óhaja szerint a rektori értesítéssel ellenkező rendelkezést kiadni. A seminariumi tanmenetnek egy évvel való kibővítése és főleg a Budapesten végrehajtott új állásszervezések azt eredményezték, hogy az esztergomi seminariumot teljesen egyházmegyei szükségletekre kell lefoglalnom s így sajnálatomra idegen egyházmegyék növendékei részére elhelyezést nem biztosíthatok.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Esztergom, 1928. augusztus hó 24-én.

Dr. Serédi Jusztinián

bibornok, hercegprímás, esztergomi érsek.

Az irat külzetén Miklósy püspök kézírásával:

A kultuszminiszter ural közöltetik hiteles másolatban. Egyben megkéretik a miniszter ur, hogy három, újonnan felvett növendékpapunk részére a központi papnevelőházban, esetleg más internátusban helyet biztosítani s ezek részére módot nyújtani méltóztatásuk, hogy a theologiai tanfolyamot megkezdhessék.

aug. 28.

63 Lásd: 60. számú dokumentum.

**62. Miklósy István hajdudorogi püspök átirat-fogalmazványa
Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a
hajdudorogi egyházmegyes papnövéndékek esztergomi és budapesti
taníttatása tárgyában**

Nyíregyháza, 1928. augusztus 28.

GKPL I-1-a 437/1930. Fogalmazvány.

A hajdudorogi püspöktől
1597/1928. szám.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

A hajdudorogi gör. kath. egyházmegye növendékpapjai – a budapesti központi papnevelőházba küldött két növendék kivételével – eddig az esztergomi érseki papnevelőintézetben nyertek elhelyezést. Folyó évi július hó 10-én a hercegprimás ur arról értesített, hogy az esztergomi érseki papnevelőházba, az 1928/29. tanévtől kezdődőleg, nem fogadhat be más egyházmegyebeli, új növendéket.

Augusztus 8-ikáról kelt 1476/1928. szám alatt⁶⁴ arra kértem a hercegprimás urat, hogy eme rendelkezését a hajdudoroge egyházmegyei papnövéndékekkel szemben felfüggeszteni s növendékpapjaim részére szemináriumában is helyet biztosítani sziveskedjék.

Hivatkoztam arra, hogy a midőn a Szentséges Atya az 1912 évi június hó 8-án kelt „Christifideles Graeci kezdetű bullájával, apostoli királyunkkal egyetértőleg, megalapította a hajdudorogi egyházmegyét, az államkormány vállalta azt a kötelezettséget, hogy a hajdudorogi gör. kath. egyházmegyét a szükséges intézményekkel, elsősorban pedig papnevelőházzal ellátja, a növendékpapok s theologiai tanárok fenntartásáról gondoskodni fog. A világháború, majd az ezt követő forradalmak szinte leküzdhetetlen akadályokat gördítettek az államkormány ama törekvése elé, hogy az Apostoli Szentszékkal szemben vállalt kötelezettségének eleget tegyen. Az 1920. év elején azt kértem a kultuszminiszter urtól, hogy a hajdudoroge egyházmegyei papnevelőház céljaira, aránylag kis áldozattal, szerezzze meg az osztrák-magyar bank nyíregyházi fiókjának palotáját. A kultuszminiszter ur ezt az ügyet, valamint egyházmegyém egyéb szükséges intézményekkel való ellátásának kérdését minisztertanács elé terjesztette, ahonnan a következő választ nyertem: „A magyar kormány áthatva a hajdudorogi egyházmegye nagyjelentőségű vallási és nemzeti hivatásától folyó évi (1921) február hó 24-én megtartott ülésén határozatilag kimondotta és hozzájárult, hogy a nevezett egyházmegye az említett intézményekkel a lehetőséghez képest mielőbb ellátassék.” – A minisztertanács határozatának végrehajtása elsősorban a papnevelőház felállítását illetőleg, mindmostanig függőben maradt. Nem csekély részben

64 Lásd: 60. számú dokumentum.

tulajdonítható az itt tapasztalható stagnálás Csernoch János volt hercegprímás állásfoglalásának. Csernoch János volt hercegprímás akadályozta meg, aki azt a javaslatot terjesztette Excellentiád hivatali elődje elé, hogy „leghelyesebb a szóbanlevő kérdést a napirendről teljesen levenni”, mert a hajdudorogi egyházmegye papnevelésének kérdése azzal, hogy növendékpapjai az esztergomi szemináriumba befogadtattak, teljesen kielégítő és intézményes megoldást nyert.

A hercegprímás urtól, dacára a fent előadottaknak, folyó hó 24-ikéről 2591/1928. szám⁶⁵ alatt, a ./.. alatt másolatban csatolt kedvezőtlen választ kaptam, s most előállt az a helyzet, hogy a folyó évi konkurzusi ülésen felvett három új növendékpapomat elhelyezni nem tudom.

Tiszteletteljesen kérem azért Nagyméltóságodat, hogy a három új papnövendékem részére a budapesti, központi papnevelőházban helyet biztosítani méltóztassék.

Amennyiben ezek a növendékek a papnevelőházban elhelyezhetőek nem volnának, úgy méltóztassék őket bármelyik internátusban elhelyezni s nekik ilyen módon alkalmat nyújtani arra, hogy a Pázmány Péter tudományegyetem theologiai fakultására beiratkozhasanak s ott az előadásokat hallgathassák.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását, mellyel vagyok Nyíregyházán, 1928. aug. 28.

hajdudorogi püspök

**63. Breyer István vallás- és közoktatási minisztériumi h. államtitkár
átirata Miklósy István hajdudorogi püspökhöz a Nyíregyházán
létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában**

Budapest, 1928. szeptember 6.

GKPL I-1-a 556/1928. Tisztázat.

65.819/928 I. ü. o. szám.

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklósy István

hajdudorogi püspök urnak,

Nyíregyháza.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

A Méltóságod bölcs kormányzata alatt álló egyházmegye céljaira létesítendő papnevelő-intézet ügyében folyó évi augusztus hó 8-án 1475 szám alatt kelt becses átíratára⁶⁶ való hivatkozással van szerencsém Méltóságodat tisztelettel értesíteni, hogy Nyíregyháza várossal az általa kilátásba helyezett

65 Lásd: 61. számú dokumentum.

66 Lásd: 60. számú dokumentum.

támogatás ügyében Méltóságod előzetes meghallgatása után az újabb tárgyalás lefolytatásával dr. Steinecker István miniszteri tanácsos, közalapítványi kir. ügyigazgatót bízom meg.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1928 évi szeptember hó 6-án.

A miniszter helyett:

Breyer István

h. államtitkár.

64. Steinecker István miniszteri tanácsos magánlevele Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában

Velence, 1928. szeptember 14.

GKPL I-1-a 556/1928. Tisztázat.

Venezia-Lido, 928. IX. 14

Méltóságos Uram!

Jánoshegyi kedves kirándulásunk után, elkésve, akartam tisztelegni, Méltóságodat már nem találtam a Császárfürdőben.

Otthon a hivatal annyira lekötött, hogy ezt a levelet is csak innen, szabadságom első stációjáról tudom megírni: -

félhivatalosan úgy értesültem, - de elutazásom előtt még nem kaptam meg, - hogy a seminarium ügyében a várossal, a residentia telekkönyvi átíratása ügyében pedig az egyházközséggel (szükség esetén) való tárgyalás végett kiküldetést kapok.

Az utóbbi abban áll, hogy az egyházközség valamiféle szerződéstervezetet készített és terjesztett fel. Én javasoltam, hogy ezt a Miniszterium hozzászólás végett elsőben Méltóságodnak küldje meg.

A seminarium ügye, benyomásom szerint most már kedvezőbb mederbe fog jutni:

Igy hát szerencsém lesz Méltóságodnál okt.-nov. hóban tisztelegni, a nagygyűlés alkalmával leszek bátor Méltóságos Uramtól megkérdezni, mely közelebbi idő lesz alkalmas.

Én innét görög és törökországokba indulok s okt 5-én érkezem haza.

Méltóságos Uramnak mély tisztelettel vagyok régi igaz hive.

Dr. Steinecker István

**65. Véghseő Dániel hajdúböszörményi parókus felterjesztése
Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegye's
papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában**

Nyíregyháza, 1928. szeptember 14.

GKPL I-1-a 437/1930. Tisztázat.

118/1928. szám

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

Kegyes Uram és Atyám!

Fiui alázattal jelentem Méltóságodnak, hogy f. hó 13-án Budapesten felkerestem Breyer István államtitkár ur Őméltóságát s megkérdeztem, hogy papnövendékeink hol lesznek elhelyezve. Azt mondotta, hogy eddig még nem tudták a kérdést megoldani, mert tudakozásunkra ugy a központi szemináriumból, mint pedig a szt. Imre Collegiumból azt a választ kapták, hogy nincsen üres helyük. Megkereste Breyer Őméltósága telefonon a győri és székesfehérvári szemináriumokat, hogy a mi három növendékünket nem tudnák-e ottan elhelyezni, de onnan is azt a választ kapta, hogy nincs hely. Ezekután Őméltósága azt tanácsolta nekem, hogy én próbáljak még valami elhelyezést keresni, a cultusz kormány fizeti a költségeket.

Breyer Őméltósága tanácsára elmentem a központi szemináriumba Ernszt rektor ur Őméltóságához, de sajnálattal jelentette ki, hogy a szemináriumban egyetlen egy férő hely sincsen. Ezután a pesti szent Imre Collégium igazgatóját kerestem fel, de ott sem találtam egyetlen üres helyet sem. Végül a budai szent Imre Collegium igazgatójához – Tiefenthaler József pápai kamaráshoz mentem, s kértem, hogy lenne szives növendékeinket befogadni. Ő azt mondotta, hogy már a Cultusz miniszteriumból is voltak ez ügyben nálla, de akkor nem volt üres hely, most van két üres helye, mert két jogászt nem vettek fel az egyetemre, s e két helyre fiamat Véghseő Dániel és Tótin Pál növendékeinket felvette, ők a helyet el is foglalták, s Tiefenthaler igazgató ur mindjárt jelentette a cultusminisztériumba, hogy két hajdudorogi egyházmegyei papnövendéket felvett a collegiumba, s ezt ott örömmel vették tudomásul. Tiefenthaler igazgató ur kilátásba helyezte, hogy harmadik növendékünket is felveszi, mert egy növendéke ismét elmaradt.

Tiefenthaler igazgató ur azt mondotta, hogy növendékeinket külön semináriumi napirenddel fogja foglalkoztatni s engem megkért, hogy kézsókjait tolmácsoljam Méltóságodnál s egyben jelentem, hogy örül, hogy Méltóságodnak s egyházmegyéjének szolgálatot tehetett.

Méltóságod szentelő jobbját csókolva vagyok Hajduböszörményben, 1928. szeptember hó 14.

Méltóságodnak engedelmes fia:

Véghseő Dániel

lelkész

66. Répássy Miklós MAGOSZ-alelnök beszéde a Katolikus Nagygyűlésen

Budapest, 1928. október 6.

Máriapócsi MAGOSZ Naptár 1929. évre, 51–53. o.

A görögkatholikus magyarság helyzete

(Répássy Miklós ny. államtitkár előadása a görögkatholikusok díszgyűlésén.)

Dolgozzunk bár a legszűkebbkörű érdekekért, avagy törjünk a legmagasabb emberi célok felé, az eredmény elsősorban attól függ, hogy helyzetünket, a környezethez való viszonyunkat tisztán lássuk s ahhoz alkalmazkodjunk. Igen sok balsiker okát a helyzet hibás megítélésében kell keresnünk. Szükséges tehát, hogy ezekben az ünnepélyes pillanatokban, amikor ismét erőt merítünk további ténykedéseinkhez, mi görögkatholikus magyarok is számot vessünk, legalább főbb vonásokban, helyzetünkkel.

Két fő nézőpontból indulhatunk ki. Az egyik az egyházi, a másik a világi vonatkozású helyzetet mutatja.

Az elsőt, amely hitéleti törekvéseinket, a lelki téren való dolgainkat befolyásolja, mint laikus csak épen érinteni akarom s csak azt hangsúlyozom, hogy itt minden bizonyos döntő fontosságú latin szertartású hittestvéreinkhez való viszonyunk.

Ennek a viszonyoknak jellemzésére azonban elég, ha rámutatok arra, hogy a háború nagy világvizitára után immár másodszor gyűlünk össze velük egybeforrva, mint a magyar katolikus társadalom integráns része, hogy tanúságot tegyünk hitelgységünkről.

De közben történt még más is.

A budapesti görögkatholikus magyar hitközség bemutatta üdvözlő hódolatát az ország legfőbb papjának, a hercegprímás úr őeminenciájának. Azokat a felemelő szavakat, amelyeket válaszában hozzánk intézett, szívünkbe véstük s soha nem feledjük. Megmondotta s ő bizonyára hivatott, hogy kijelentse: Istennek kedve telik a változatosságban, nincs a nagy természetben, az Ő teremtésében két egyforma akáclevél, nincs ellenére tehát a szertartások változatossága sem; a lényeg a hit egysége. Ragaszkodjanak tehát – mondotta – szertartásukhoz, de mindenképpen ragaszkodjanak a hit egységéhez.

Az út hitéleti vonatkozású törekvéseink számára ezek szerint ki van jelölve, határozottan, félreismerhetlenül. Bízva bízunk abban, hogyha ezt az utat járjuk, latin szertartású hittestvéreink segítők, megértők szeretete velünk lesz minden munkánkban.

Munkánk azonban a hitélet lelki világán kívül természetszerűen belenyúlik a világi régiókba is, amelyek az eszközöket adhatják meg földi létünkhöz, fennmaradásunkhoz, gyarapodásunkhoz. Ez az a második nézőpont, amelyből helyzetünket meg kell vizsgálnunk.

Itt már most elsősorban azt kell leszögeznünk, hogy mi nemcsak általában mint görögkatholikusok mozdultunk meg, hanem különlegesen, mint görögkatholikus magyarok.

Nem akarok itt arról értekezni, honnan eredtünk, merről származtunk.

Egy bizonyos: legnagyobb részünkben, közösen e haza sokmillió más lakosával együtt, mi is egy közismert népmozgalmi folyamatnak vagyunk eredményei. Ezt a folyamatot a népek nagy keveredésében mindenhol észlelhetjük. Ez a folyamat az, amelyben valamelyik nemzetiség egyes tagjai vagy egész részei is a környezet, a kultúra, a nevelés hatása alatt egy más nemzetiséggel olvadnak egybe. Ez a folyamat tette az oláh Szibinyániakat magyar Hunyadiakká, a horvát Subicsokat magyar Zrínyiekké; így lettek a szláv törzsökű Petőfi és Kossuth a magyar nemzet ragyogó vezércsillagává, így lett a «sváb» Herczeg Ferencből ünnepezt magyar író, így a bajor származású Rákosi Jenőből a 30 milliónyi magyar megálmodója. Így lettek az ungvári rutén püspökség gör. kath. szemináriumának kispapjai a 48-iki magyar szabadságharc katonái, így lett az ú. n. «oros» pap fiából, Vasvári Pálból a magyar szabadság vértanúja!

Magyarokká lettünk. Magyarok vagyunk. Ez a valóság.

És különleges helyzetünknek ez ma a kulcsa.

A keleti szertartást a nemzeti egyházak jellemzik, ami a liturgikus nyelv különbözőségében nyer kifejezést.

Magyarországon akkor, amikor a görög katholikusság délebbre vonult részének megmagyarosodása öntudatosá vált, két liturgikus nyelv volt: az ó-szláv és a román.

Magyarokká válásunknak természetes következménye lett a vágyakozás a harmadik liturgikus nyelvért: a magyarért. Az ezért folytatott küzdelemnek öntudatos és céltudatos folyamata egy kerek századra tekint vissza. Ennek a küzdelemnek lett részleges eredménye, hogy X. Pius őszentsége, akkori pápa, 1912-ben a magyarul beszélő görögkatholikusok számára a hajdudorogi püspökséget felállította – az ősi görög liturgikus nyelvvel.

Korszakalkotó esemény volt ez a magyarországi görögkatholikusság történetében. Addig a liturgikus nyelveknek nemzetiségi jellege következtében a köztudatban és a hivatalos egyházi körök felfogása szerint is a görögkatholikussággal együtt járt – legalább formailag – valamely a magyaron kívül álló nemzetiséghez való tartozás is.

Ez most egyszerre megváltozott. A dorogi püspökség felállításával az apostoli szentszék is igazolta, hogy vannak görög-katholikus magyarok is és pedig oly tömegben, hogy lelki életük gondozására külön püspökséget igényelhettek.

Igaz, hogy liturgikus nyelvül nem a nemzeti nyelvet kaptuk, hanem az ősi ó-görögöt, de semmiesetre sem olyat, amely a néppel valami etnográfiai vonatkozásba volna hozható, amely tehát a nemzetiség tekintetében valamely félreértésre, félremagyarázásra adhatna módot.

A hajdudorogi egyházmegye felállításával elismertették az, hogy a görögkatholikus magyarság nem lehet nemzetiség itthon, legföljebb csak mint magyarság a nagy görögkatholikus egyetemességben vált nemzetiséggé.

A hajdudorogi püspökség a görögkatholikusságot a magyarsággal egyesítő gondolatnak lett a kifejezője.

Nagyon jól tudjuk azonban, kedves híveim, hogy épúgy, amint azt a közelmúltban az országok határainak megállapításánál oly végzetesen tapasztaltuk, valamely egyházmegye határainak megvonása sem fedheti a gyakorlatban teljesen az elméletet.

A gyakorlatban tehát megtörténhetett az és meg is történt, hogy az egyházmegye határain kívül is maradtak magyarul beszélő görögkatholikusok, akik époly jogosultsággal vallják magukat magyaroknak, mint a hajdudorogi egyházmegye kötelékébe tartozók.

Ha lehet valaki görögkatholikus és magyar a hajdudorogi egyházmegye területén belül, akkor lehet már azon kívül is, vagyis a hajdudorogi egyházmegye felállítása elvette alapját gyakorlatilag is annak a vélelemnek, mintha a liturgikus nyelv szükségszerűen nemzetiséget is jelentene. Hiszen ha másokra nem is gondolunk, hanem csak azokra a trianoni határokon belül itt maradt, de az eperjesi, tehát ó-szláv liturgiájú egyházmegyéhez tartozott, most azonban külön apostoli kormányzóság alatt álló hittestvéreinkre, eléggé tisztán állhat előttünk, hogy a dorogi egyházmegye határait nem szabad hermetikusan elzáróknak tekintenünk. Hiszen ezek a hittestvéreink is itt vannak ma velünk együtt, velünk éreznek, velünk küzdenek, mint görögkatholikus magyarok görögkatholikus magyar nevelő s a jövőt biztosító intézményekért, a magyar görögkatholikus liturgikus irodalomért, a magyar görögkatholikus sajtóért stb.

Nem akarnám, hogy bármely részről is félreértsenek. Nem magyarosításról, nem a nemzetiségi kérdés bedobásáról van itt szó, hanem csak annak a megállapításáról hogy azoknak a görögkatholikusoknak, akik ugyan a dorogi egyházmegye területén kívül élnek, de magukat magyaroknak érzik, megvan szintén a joguk, mint görögkatholikusoknak ennek az érzésnek megváltására és kifejezésére is.

Ezt nekünk le kell szögeznünk nemcsak a trianoni határokon belül maradtak, de az azon kívül szakadt görögkatholikus magyarok miatt is.

Ebben a felfogásban a hajdudorogi egyházmegye az a fa, amelynek koronája a más egyházmegyékben élő s más liturgikus nyelvet használó görögkatholikus magyarságnak is mindig oltalmat adhat.

Ennek a fának ápolása, erősítése kell tehát, hogy legfőbb célunk legyen.

Mert a görögkatholikus magyarság a hajdudorogi egyházmegyével áll vagy bukik.

Nagymagyarország régi, nemzetiségi liturgiájú görögkatholikus egyházmegyéinek megvannak az egyházi s világi intézményeik, amelyek a hívők igényeit kielégíthetik. A magyarság részére felállított dorogi egyházmegyében

még nagyon sok a megvalósítandó, különösen ami a nevelő s így a jövőt biztosító intézményeket illeti.

Itt van tehát igazán szükség a segítségre, munkára.

És itt, úgy érzem, meg kell állnom egy pillanatra, hogy Amerikába szakadt görögkatholikus magyar hittestvéreink velünk való együttérzésének igazán felemelő, szép tanuságtételéről emlékezzem meg. Mikor eljutott hozzájuk a hír, hogy a görög-katholikus magyarság országos főiskolai internátus megvalósítását kezdeményezte, ottani főpásztoruk, Takách Bazil öméltósága elrendelte e célra a gyűjtést magyar papjai és hívei közt s az adakozást ő kezdte meg. Egyetértés című lapjuk (1928. év 7. sz.) a mozgalomról többek között a következőket írja:

„... egy közös célért együttesen dolgozzunk, nem feledve azt sem, hogy hazafelé még egy nagy erkölcsi tartozás van rovásunkon. Két évvel ezelőtt megmozdultak az amerikai rutének és hitvédelmi, valamint egyházmegyei célokra Püspökatyánk felszólítására tízezer dollárt küldtek át a munkácsi püspök rendelkezésére; az eperjesi püspöknek 8000 dollárt gyűjtöttek össze. Mi, görögkatholikus magyarok, eddig mit adtunk annak a dorogi egyházmegyének, ahonnet papjaink és híveink nagy része kikerült? ... nem hihető, hogy a területileg roppantul megcsonkított és anyagilag alaposan megtépázott hajdudorogi diocézis kevésbé szükségelné amerikai lelkigyermekének pénzbeli támogatását, mint a sokkal népesebb felvidéki egyházmegyék.”

Lehetetlen meghatottság s a hála legmélyebb érzése nélkül olvasni e sorokat. De szolgáljanak e sorok arra is, hogy magunkba szálljunk, mert ha mi itthon nem adjuk áldozatkészségünknek tanujelét, hogyan fogadjuk el azt másoktól? És hassa át itthoni minden munkánkat az a magyar nemzeti gondolat, amelynek amerikai hittestvéreink oly spontán kifejezést adtak, mert ez a gondolat adja meg létjogosultságunkat.

A katolicizmus világtengerét számos nemzet folyama táplálja; minden folyamnak meg vannak a mellékfolyói is. Mi görög-szertartású katolikus magyarok is egy ilyen mellékfolyó vagyunk. Ha a való természetből akarjuk a hasonlatot venni, bizonyára legjobban a mi Tiszánk felel meg nekünk.

A legmagyarabb folyónak mondjuk, pedig ott ered a Kárpátok alján, sziklák között, fenyveserdők tövében. Forrásai körül idegen nyelvű hittestvéreink élnek. De amint vize szaporodva, gyarapodva leér a síkságra, magyar föld fogadja ölébe, magyar ég borul rája és magyar földet termékenyít az árja. És szívesen ringatja hátán az eredetere emlékeztető tutajokat is, de azok is csak a természet örök törvényének a kifejezői. Mert lefelé jönni már láthatott bárki tutajt, de felfelé menni még senki: a Tisza kiszáradhat, kiapadhat, de visszafelé nem folyhat – soha!

Helyzetképünk teljességéhez tartozik végül annak megállapítása is, hogy kevesen vagyunk. De ez ne csüggeszzen bennünket, hanem inkább arra intsen, hogy erőnket ne engedjük szétforgácsolódni, hanem fogjunk össze.

Ne egymás hibáit keressük, hanem egymás értékeit, hogy azokat ügyünk szolgálatába állíthassuk. Célkitűzésünkben legyünk szerények, de határozottak.

Ha így aztán majd helyzetünket tisztán felismerve a hitegységben törhetetlenek, ősi szertartásunkhoz mindenekfelett ragaszkodók, magyarságunkban pedig megalkuvást nem ismerők leszünk, akkor remélhetjük munkánkra Isten áldását s bízhatunk abban, hogy az Ő kegyelméből egy szebb s jobb jövő virrad még reánk is.

Úgy legyen!

67. Szémán István pápai prelátus beszéde a Katolikus Nagygyűlésen

Budapest, 1928. október 6.

Máriapócsi MAGOSZ Naptár 1929. évre, 54–56. o.

A magyar görögkatholikus társadalom megszervezése

Nem kerestem a témát, a kath. nagygyűlés görögkatholikus szakosztályának rendező-bizottsága kijelölte nekem — s így bizonyára el is várja tőlem, hogy őszintén mondjam el, ami szervezésünkre vonatkozólag szívemen fekszik. Szeretném, ha rádöbbenénk helyzetünkre, hogy a tavalyi és ezidei megmozdulásunk nyomán az életösztönünk erőteljes megnyilatkozása következne.

Vajon nem paradoxon, vagy anachronizmus-e, hogy annyi egyesületünk mellett is szervezkedésről beszélünk? Nem, mert egyesületeink vannak, de megszervezve mégsem vagyunk, mert a társadalmi szervezetségnek feltétele az azonos mentalitáson kívül a munka, a küzdelem céljaiban s eszközeiben való teljes egyetértés. Ez azonban még hiányzik társadalmunkból, pedig meg kell tanulnunk, mert különben elsorvadunk.

Meg kell oldanunk kétségbeejtő helyzetünket. Miért? Azért, mert a hajdúdorogi egyházmegye 16 éves fennállása alatt még nem jutott el odáig, hogy jövőjét biztosító intézményei volnának (értem a papnevelőt, tanítóképzőt, internátust stb.), az eperjesi és munkácsi egyházmegyék pedig mindent elvesztettek s a belőlük Magyarországon alakított miskolci Apostoli Administratura még új életre keltésének első nehézségeivel küzd.

Ezek után bárki is kérdezhetné, hogy mi célja van annak, hogy a Csonka-Magyar-országon élő szilárd bázis nélkül tengődő görögkatholikusság mint önálló egyházi egység fennálljon. Aki helyzetünket a világegyház szemszögéből nézi, rögtön észreveszi, hogy létezésünk úgy a katolikus egyház egyetemes érdekeinek, mint a magyar nemzeti érdekeknek szempontjából sem közömbös s így nem is céltalan.

Az anyaszentegyház terjedésének iránya ma kelet felé mutat, a keleti uniók útja pedig nemcsak a katolikus egyház terjedéséhez, de a nyugateurópai kultúra megmentéséhez is vezet. Ebből érthető, hogy az utolsó század pápáinak szeretete újból fokozottabb mértékben fordul kelet felé. Legújában mostani

pápánk «Rerum Orientalium» kezdetű encyclikájában nyilvánul meg az ő nagy szeretete s azokban a kormányzati tényekben, amelyek egészen apró keleti egyházi szervezeteknek önálló életet biztosítottak, csakhogy el ne sorvadjanak.

A. Fuchs: Unionismus című művében a pápa ezen gondos szeretetének tulajdonítja, hogy újabban a hajdudorogi ógörög nyelvű egyházmegyét s a különböző helyeken működő görögkatholikus apostoli administraturákat, mint pl. a miskolciti is, területi és személyi joghatósággal megalapította.

A lelkek üdvén kívül a nyugati kultúra védelmét is szolgálja a keleti szertartású katolikusok erősítése, mert az Indiában egyre erősödő vallási és politikai mozgalom, az ú. n. ghandizmus csak Oroszországon keresztül található utat Európába s így nem közömbös dolog az, hogy a majd feltámadó Oroszország kelethez csatlakozik-e, vagy a szent unió révén belép a katolikus egyház és a nyugati kultúra közösségébe. Az uniók előkészítése során Róma reánk mutathat és mutat, hogy mi szertartásunk révén keletiek, de hitközösségünk révén katolikusok vagyunk s így részei annak az erős katolikus zónának, amelynek őrt kell állania Nyugat és Kelet határán.

Magyar nemzeti szempontból sem lehet közömbös a mi létezésünk. Nagy- és Csonka-Magyarország görögkatholikus területekkel függött és függ össze az elszakított területek azon jelentős részével, amelyeken nemcsak a katolicizmust, de a nemzeti szellemet is a mi népünk képviselte. Ennek az erős nemzeti szellemnek kétségtelen bizonyítéka volt a múltban a magyar nyelvhatárnak északra való állandó felhúzódása, ami lehetővé tette a magyarnyelvű görögkatholikus lakosság részére a hajdudorogi egyházmegye létesítését. Ez az egyházmegye azonban nem foglalta s nem foglalja magában az összes magyarnyelvű görögkatholikus lakosságot, mert a Csonka-Magyarországon a hajdudorogi egyházmegye keretein kívül élő görögkatholikusok is magyarok, sőt ez a magyar nyelvhatár a megszállott területre is átnyúlik.

Az eperjesi és munkácsi egyházmegye tehát szülöttének, a hajdudorogi egyházmegyének felállítása után is teljesítette s teljesíti nemzeti feladatát is. Most már az egységes magyar nemzeti gondolat feltámasztásának — bármely területi változás esetén is, a megszállott területen egy harmadik új tényező áll útjában: a katolicizmus jogán bele szólna az ukránizmus, a fajtság jogán pedig az orosz szizma.

A munkácsi és karlócai szizmatikus szemináriumoknak, jobbára felnőt és fanatikus férfi papjelöltjei, új csapata lesznek a fajtság nevében újult erővel meginduló szakadár mozgalomnak, amely már eddig is tengernyi szenvedést és szerencsétlenséget zúdított a múltban velünk egy lelki közösségben élő hittestvéreinkre.

Mindezeket tudva önérzetünknek és fontos hivatásunk tudatának kell felébrednie, hogy az előre tolt katolikus és magyar őrs szerepét keményen és sikeresen megállhassuk.

Hivatásunk teljesítésében nem szabad minden eszközt Rómától vagy az államtól várnunk, nekünk magunknak is szervezkednünk kell. Példa lehet előttünk akár az erdélyi katolikus státus, akár a Kálvin-szövetség, amelyek a maguk módja s céljaik szerint, de eleven energiával dolgoznak.

Szervezkedésünknek alapja már megvan a Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetségében: a MAGOSz-ban, amelynek további céltudatos kiépítése s mindnyájunknak abba való tömörítése az összetevő erők oly hatalmas eredőjét fogja adni, hogy a magyar görög katolicizmus ismét olyan tényező lesz, amilyenek történelmi múltja s jelen elhivatottsága alapján lennie kell.

A Magosz azonban csak úgy lesz az a tényező, amilyenek látni kívánjuk, hogy ha összefogó szerv lesz sokféle egyesületeink között. Épen ezért szerény véleményem szerint a Magyar Görögkatolikus Nők Országos Szövetsége is — ha külön tiszttal is, de csak egyik ága lehet, mert egyrészt a Magosz-ban is helyet foglalnak a nők, akiknek a vallásos élet s az egyházhoz való ragaszkodás munkálásában tanúsított lelkesedését ez az egyesület sem nélkülözheti, viszont azonban az ő társadalmi és kulturális célkitűzéseiket a közösség ereje hathatósabban szolgálhatja.

Igy gondolnám szervezkedésünk alapjait a Magosz-szal tanító egyesületeinket is. Iskoláink: jövőnk s öntudatunk ápolásának melegágyai. Lelkes tanítói karunk s a mi szükségleteinkhez alkalmazott tankönyveink egyre emelik iskoláinkat, amelyeknek s főképen a belőlük kikerülő ifjúságnak egyetemmel való szervezkedésünkbe való bekapcsolása nemcsak társadalmunk érettségének lesz bizonyossága, hanem a jövőt biztosító elengedhetetlen szükségesség is.

A Magosz-ból mielőbb egy új ágat is ki kell sarjadtatni. Egy irodalmi osztályra vagy társaságra gondolok, amely liturgiánkkal s szertartásunk egyéb részeivel tudományosan is foglalkoznék s népszerűsíténé is azokat. Elismerem, hogy a szükség követelte s értékes teljesítmények azok a magánkiadványok, amelyek szertartásunknak magyar nyelven való folytonosságát legalább részben biztosítják, de a magyar görögkatolicizmus egyeteméhez és liturgiánk fönségéhez méltó csak az az eredmény lehet, amelyhez tudásunk és lelkesedésünk minden követ együvé hordjuk s elérjük azt, hogy ha nem is akadémiai mélységgel, de minden költői szépségével s szöveghűségével és teljességével fog ősi szertartásunk édes magyar nyelvünkön is zengeni.

A Magosz kiépítésének bázisa: a vidék megszervezése, hogy állandó és eleven kapcsolat legyen a vezetőség, az egyházi és világi értelmiség és híveink között. A téli előadásokon történelmünk, jövőnk s reményeink nagy kérdéseit kell elvinnünk a centrumoktól legtávolabb eső falvakba is s a vándor Magosznapok meghonosításával pedig közvetlen érintkezésbe kell hozni a vezetőséget a vidéki szervezetekkel s tagjaikkal.

Csakis így nőhet ki a Magosz-ból az a görögkatolikus ecclesia militans, amely az egyházi főhatóságok célkitűzéseinek is állandó segítő szerve lehet.

Itt kapcsolódik bele életünkbe sajtónk égető kérdése, amelyről tavaly voltam szerencsés részletesen beszélni.

Mindehhez eszközök kellene. Híveink adakozó hajlandósága néhol tiszteletreméltó, de egész területeinket tekintve, nem rendszeres. Már pedig állandóan működő s állandóan akcióképes szervezetet csak állandó biztos jövedelemmel, mondhatjuk: élő tőkével lehet fenntartani. A magyar püspöki kar által kontemplált kultúradó rendkívül életre való gondolaton alapul s ha komolyan fogjuk fel, csirája lehet egy görögkatolikus vallás- és tanulmányalaphoz.

De vajjon meg lehet-e szervezni a vidéket? Lehet, csak egy kis törődés kell hozzá. A hitközségi helyi autonómiák kiépítésével a világi elemet szervesen bele lehet és bele is kell kapcsolni az egyházi életbe. A világi elembe rejlő nagy lelki értékek megbecsülése csak hasznára lehet az egyháznak.

Minden szervezésnek alapja azonban: a szeretet! Megértő szeretet egymással szemben, dolgos és áldozatos szeretet közügyeinkkel szemben! Enélkül a szeretet s öntudatos élni akarásunk nélkül minden szervezkedés csak önámítás. Olyasfajta erőfeszítés, mint amikor a száradó fa látszólagosan erős hajtásokat, sőt virágot is produkál, de gyümölcsérlelő ereje már nincs, pedig a gyümölcsben van a jövő!

Az öntudatos szervezkedés képesíteni fog bennünket arra, hogy tényezőkként álljunk be az Anyaszentegyházunk s hazánk vitális ügyeiért állandóan folyó küzdelembe. Szervezkedés nélkül azonban csak alamizsnát váró koldusok lehetünk az Anyaszentegyház és a haza hatalmas eszményi dómjainak előcsarnokában, holott szervezkedéssel e két főséges dóm oszlopai lehetünk.

A múltunkhoz s hivatásunkhoz méltatlan koldus-sors helyett tehát, Isten segítségével még ma lépünk a jövőt biztosító munka és küzdelem s annak első lépését jelentő szervezkedés útjára.

Dr. Szémán István
pápai praelatus

**68. Steinecker István miniszteri tanácsos átirata Miklósy István
hajdúdorogi püspökhöz a Nyíregyházán létesítendő görögkatolikus
papnevelő intézet tárgyában**

Budapest, 1928. október 20.

GKPL I-1-a 556/1928. Tisztázat.

Méltóságos és Főtisztelendő
Miklósy István
hajdúdorogi püspök urnak,
Nyíregyháza.

Méltóságos Uram!

A semináriumi ügyben lefolytatandó tárgyalások időpontja kérdésében megbeszélésünkhöz hiven kérdést intéztem a nyiregyházi polgármester Urhoz, közölvén vele azokat a napokat, amelyeket a Méltóságod által is elfogadott október 20-31. közti időn belül saját egyéb teendőim közé beleilleszhettem.

A polgármester Ur erre válaszelevelben arra kért, hogy a vele való megbeszélést, f. hó 30-ára tüzzük ki. Ehhez képest bátorkodom tisztelettel bejelenteni, hogy – hacsak Méltóságodtól ellenkező értesítést nem kapnék – f. hó 29-én – hétfőn – a délutáni gyorssal indulva, este ½ 8-kor fogok Nyiregyházára érkezni, úgy hogy még este s másnap reggel módunkban lesz a teendőket megbeszélni, míg a polgármester Urat azután talán 11 óra felé keresném fel.

Dr. Kutkafalvy – mint tőle hallottam – ugyanakkor Debrecenben lesz s szándéka, hogy 30-án délután ő is átjön Nyiregyházára. –

A szükséghez képest én azután még 31-én délelőtt rendelkezésre állok.

Fogadja Méltóságos Uram mély tiszteletem jelentését, amellyel vagyok Budapest, 1928. október 20.

mindenkor készséges hive:

Dr. Steinecker István

miniszteri tanácsos,

közalapítványi kir. ügyigazgató.

69. Hanauer István váci püspök felterjesztése Cesare Orsenigo budapesti nunciának a magyarországi rítusváltások tárgyában

Vác, 1928. október 20.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 4r–5r. Tisztázat.

1824/II or.

Nr. 4875/1928.

Vedi passagio rito N 1828

Excellentissime ac Reverendissime Domine Nuntie Apostolice!

Det mihi veniam Excellentia Vestra, ut mentem meam circa quaestionem de jurisdictione episcoporum graeco-catholicorum infra fines dioeceseos Vaciensis aperiam et argumentis demonstrarem.

Notum est omnibus infra totam Dioecesim Vaciensem nullam existere, neque unquam exstitisse sive ecclesiam, sive oratorium etiam minimum graeco-catholicum cuiuscunque generis, neque unquam sacerdos graecus ibidem curam animarum exercebat. Vivunt quidem in majoribus oppidis paucissimae individua graeci ritus, qui lapsu temporis immigrati sunt, sed semper considerabantur subjecta esse parochis latini ritus.

Porro in tota Hungaria hodierna, duo ordinarii graeco-catholici jurisdictionem exercentes sunt, nempe episcopus Hajdudoroghiensis pro hungaris et Administrator apostolicus Antonius Papp antea episcopus Munkacsensis pro ruthenis. Rutheni in dioecesi non inveniuntur, neque Administrator apostolicus unquam praetendebat se jurisdictionem habere in hanc partem regni. Episcopus vero Hajdudorohiensis vi bullae fundationalis „Christifideles graeci” datae die 8. Junii 1912 (- vide in A. A. S. vol. IV. p. 429 -) jurisdictionem exercet non personalem, sed territorialem in sua tantum dioecesi, quae nonnisi parochiis in bulla ad amussim enumeratis constat. Harum parochiarum neutra situata in dioecesi Vacienſi, sed neque confinis est. Parochia Budapestiensis quoque non extenditur, nisi ad ipsum capitale, quod extra dioecesim Vacienſem est situatum.

Unde elucet, graeco-catholicos, qui sive in Szolnok, sive in aliis locis Dioecesis Vacienſis dispersi inveniuntur, nonnisi jurisdictioni episcopi Vacienſis et sub eo parochis ritus latini subjacere, neque inveniri competentem ordinarium graeco-catholicum, qui posset interpellari in casu, quando aliquis de ritu graeco ad latinum transire cupit.

In reliquo cum praecipuo venerationis cultu persevero Vacii, die 20. Octobris 1928.

obsequentissimus ac addictissimus:

+Stephanus Hanauer

Episcopus Vacienſis.

70. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a magyarországi ritusváltások tárgyában

Budapest, 1928. október 23.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 6r-7r. Fogalmazvány.

1828/II or

23 ottobre 1928

Mutazione di rito

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Sig. Card. Luigi Sincero

Segretario della S. C. „Pro Ecc. Orientali”

Roma, Piazza Scossacavalli

Eminenza Reverendissima,

Facendo seguito al mio rispettoso Rapporto Nr. 1800 del 12 corr. ho l'onore di riferire a Vostra Eminenza Reverendissima circa la domanda di passaggio al rito latino di certo Alessandro Tenyák presentata dall'Ordinario latino della diocesi di Vacz. Le ragioni adottate dal Vescovo latino, cioè il fatto

che tutta la famiglia vive in perfetto rito latino, ed i figli – non avendo altre scuole – sono istruiti nel rito latino, non sono a mio avviso per ora così forti da rendere necessario una mutazione di rito: più tardi, quando l'educazione sarà finita, si potrà prendere in considerazione il caso. Devo però aggiungere che in connessione a questa domanda è sorto un dubbio, che io amerei fosse risolto d'ufficio da cotesta Sacra Congregazione, per ovviare a inconvenienti e a contestazioni fra il Vescovo latino di Vacz e il Vescovo greco di Haidodurogh. Il dubbio è questo:

Atteso che con la Bolla di fondazione della diocesi di Haidodurogh in data 8 Giugno 1912 (vedi Acta S. Sedis vol. IV. pag. 429) fu conferita all'Ordinario greco-cattolico di Hajdodurogh una giurisdizione non „personalem sed territoriale” con una precisa delimitazione di confini, l'Ordinario di Vacz nella cui diocesi non esiste alcuna chiesa né oratorio greco-cattolico, e nessun sacerdote greco-cattolico vi esercita la cura d'anime, sostiene che i pochissimi greci-cattolici, che vivono dispersi nella sua diocesi sono soggetti alla giurisdizione del Vescovo latino di Vacz e rispettivamente del parroco latino del territorio ove abitano, e in caso di passaggio dal rito greco al latino ritiene che non esiste un Ordinario greco-cattolico che si debba interpellare come Vescovo „a quo”.

In relazione a questo caso di passaggio al rito latino di un greco abitante a Szolnok, in diocesi di Vacz, io ho interpellato in merito a questa contestazione il Vescovo latino Hanauer di Vacz, e mi ha esposto il suo punto di vista con gli argomenti sopra riferiti. Non so se occorra interrogare su questa contestazione anche il Vescovo greco di Hajdodurogh, onde Vostra Eminenza possa avere prima tutti gli elementi onde poter decidere: né ho creduto di farlo senza un preciso incarico, per non acuire inopportunamente il dissidio.

Chino al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione godo di raffermarmi
di Vostra Eminenza Reverendissima
(con inserto)

**71. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa
Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a Nyíregyházán létesítendő
görögkatolikus papnevelő intézet tárgyában**

Nyíregyháza, 1928. november 9.

GKPL I-1-a 556/1928. Fogalmazvány..

Főmagasságú és Főtisztelendő Bibornok, Hercegprímás, Érsek Ur!

A „Christifideles Graeci” bullával, 1912. évben létesített s 1913-ban, a XXXV. cikkel honi törvényeink közé iktatott „Hajdudorogi egyházmegye” 16 évi fennállása után, még ma is nélküli a papnevelőházat.

A Szentszék s másrésztől apostoli királyunk között, ezen egyházmegye megszervezésére vonatkozólag, megkötött szerződés egyik leglényegesebb pontja: a papnevelőház felállítása.

Éveken át szorgalmaztam az államkormányánál, hogy eme irányu kötelezettségének tegyen eleget. Fáradozásom mindmostanig sikertelen maradt.

Országunk siralmas megcsönkítése után 185 ezerre tehető ama katolikus hívek száma, akik a görög szertartást követik.

Érthető a mélységes elkeseredés, amely, ezek részéről, mindhangosabban megnyilatkozik amiatt, hogy jogos igényeink, a papképzés tekintetében, figyelmen kívül hagyatnak.

E mostoha bánásmód nemcsak a vallási kultúra egyik speciális ágazatában érezteti bomlasztó hatását. Elevenébe vág az a tekintély elvének: a római Szentszéket s a magyar apostoli királyt, mint szerződő feleket érintőleg. Mindezen felül csüggedést vált ki az idegen uralom alá jutott gör kath. magyarok 60 ezernyi tömegében, akik, itteni testvéreik sorsára gondolva, a visszacsatlakozást alig kívánhatják.

A szomorú helyzet, melyben sokkal jobb sorsra érdemes egyházmegyém vergődik, szánálást kíván.

Legyen szabad Eminenciádat, mint érsek-metropolitámat, arra kérnem, hogy egyházmegyém ügyét felkarolni s az államkormányánál odahatni méltóztassék, hogy ez egyházmegyém papnevelőházának felállításáról haladéktalanul gondoskodjék: olyan értelemben, amint azt az államkincstár, a fennebbiek szerint, magára vállalta s miként a Can. 1354. 1. §-a előírja.

Fogadja Eminenciád mély tiszteletem őszinte kifejezését, mellyel vagyok
1928. nov. 9.

alázatos szolgája és suffragáneusa
hajdudorogi püspök

**72. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa
Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának Hajdúdorogi
Egyházmegye és a Miskolci Apostoli Kormányzóság statisztikai adatai
tárgyában**

Budapest, 1928. december 10.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/2. fol. 355r. Fogalmazvány.

10 Dicembre 1928

Invio dati statistici diocesani

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Sig. Card. Luigi Sincero

Segretario della S. Congregazione „Pro Ecc. Orient.”

Roma

Eminenza Reverendissima,

In ossequio al venerato Foglio di Vostra Eminenza Reverendissima Nr. 2077/28 in data 12 ottobre u. s., ho l'onore di trasmettere qui acclusi i questionari debitamente riempiti dati statistici diocesani, che io ritengo sufficientemente esatti. – In omaggio al desiderio espresso da Vostra Eminenza mi permetto rispettosamente di rilevare:

1/. – Che la piccola Amministrazione Apostolica di Mgr. Papp e assai meglio organizzata in ordine alla vita pastorale: nella diocesi di Haidodurogh(!) si desidererebbe maggior zelo e spirito di iniziativa in conformita al gusto liturgico dei fedeli, oggi assai piu evoluto ed esigente, che non in passato.

2/. – Che la mancanza dei Seminari propri ha un riverbero meno desiderato anche sui Seminari latini, ove sono educati i leviti di rito greco: la loro disciplina seminaristica, appunto per l'assenza del celibato, importa certe larghezze che mal si accordano con l'educazione seminaristica latina.

Non ho mancato di diramare a tutti gli interessati anche l'altra circolare per l'abbonamento agli Acta S. Sedis, di cui Vostra Eminenza mi interessava con il venerato Foglio Nr. 2583/28.

Chino al bacio della Sacra Porpora

72a. Orsenigo nuncius jelentésének melléklete: a két egyházkormányzati egység statisztikai adatai

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 22. fasc. 8/2. fol. 351rv. Másolat.

Sacra Congregatio Pro Ecclesia Orientali

Prot. N. 2077/28

Roma, li 4 ottobre 1928.

Copia dei due questionari inviati a Roma

Le cifre in rosso riguardano la diocesi di Haidodurogh

quelle in nero l'Amministr. Ap. di Miskolcs⁶⁷

Illmo e Revmo Signore

prego la S. V. Revma di avere la bonta di rispondere con cortese sollecitudine ai seguenti quesiti, che serviranno a far conoscere i principali dati statistici riguardanti cotesta Sua diocesi:

1. Numero dei Fedeli: 148200/23812 e dei Sacerdoti che vi appartengono: 133/27

2. Chiesa Cattedrale, titolo, e sacerdoti addetti al suo servizio: S. Stefano protomartire/-

3. Parrocchie canonicamente erette: 92/23. Quante sono provviste di sacerdoti: 90/23

67 Az első szám (a szövegben piros) a Hajdúdorogi Egyházmegyére, a második (feketével) a Miskolci Apostoli Kormányzóságra vonatkozik.

4. Chiese e Cappelle aperte al culto: 113/31+5 greci e latini. Quante sono provviste di sacerdoti: 91/24. Se vi sono Chiese Collegiate o Capitoli: 1 Capitolo con 6 canonici/adest collegium consultarum Ordinariatus

5. Sacerdoti secolari o religiosi dimoranti fuori della diocesi, ove, e per quali ragioni: 1 missionari in America 2 pensionati/2 professores in scholis status

6. Se c'è Seminario in diocesi o altrove: -/-. Numero dei Seminaristi: 22*/4 in Seminario centr. Budapest, et Viennensi

7. Case religiose maschili: 1, Religiosi 4.

8. Case religiose femminili: -. Religiose: -.

9. Numero (almeno approssimativo) dei dissidenti dello stesso rito: no/50-60.

*Deficiente Seminario clerici educantur in Semin. lat. Archi Strigoniensi, in Semario Central. Budap. e in Collegio S. Emerici

10. Chiese dei dissidenti: N. -/1 Miscolcini

11. Sacerdoti dissidenti N. -/1.

12. Scuole e Istituti di educazione ed istruzione dipendenti dalla diocesi: 110/30. Professori: 200/36 e Numero degli allievi: 11000/2050. Se vi sono ammessi dei dissidenti, e in quale proporzione e con quali cautele: pauci, sine omni cautela/non recipiuntur.

13. Opere di Azioni Cattoliche (come Circoli, Associazioni). Associati Num.: associationes: S. Cordis J. S. Rosarii Missionis papalis, S. Infantia Iesu, et SS. Sacramentum alt.

14. Confraternite e pie Unioni: 6/-. Iscritti 6797/-

Firma dell'Ordinario

Interessa sommamente che ogni data sia scrupolosamente esatta. E poi sufficiente che la S. V. risponda, o faccia rispondere da un Suo Segretario, colla semplice indicazione del numero e con brevi risposte ove occorre, riempiendo la presente lettera, e inviandola a questa S. Congregazione; ed è inteso che non occorre dare risposta alcuna ai quesiti che non si appropriano a cotesta diocesi.

Fiducioso che la sua cortesia vorrà favorire a questa S. C. quanto e qui chiesto, ringrazio vivamente e con ossequio mi professo

della S. V. Revma come fr. Luigi Card. Sincero, Segr.

A. G. Cicognani, Ass.

73. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongragáció titkárának utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciuskának a magyarországi rítusváltások tárgyában

Róma, 1929. január 10.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 3rv. Tisztázat.

1824 - 2044

2042/II or./28

Roma, 10 Gennaio 1929.

Protocollo N. 2316/28.

A Sua Eccellenza Reverendissima Monsignor Cesare Orsenigo
Nunzio Apostolico, Budapest

Eccellenza Reverendissima,

Nella lettera del 18 Dicembre 1928; No 2316/28, significavo all'Eccellenza Vostra Reverendissima che relativamente al dubbio da Lei proposto, se il Vescovo Greco di Haidudorog abbia giurisdizione territoriale o personale, la S. Congregazione stava studiando la cosa, sono ora in grado di dare la richiesta soluzione ex officio del quesito esposto, e di comunicare all'Eccellenza Vostra che nel caso proposto e secondo i principi seguiti dalla S. Congregazione di Propaganda Fide per il Rito Orientale e da questa S. Congregazione, quanto è asserito dal Vescovo di Vacz è giusto: un ruteno o un rumeno che si sia stabilito nella sua diocesi, ratione domiciliì diviene suo suddito, e per ottenere il cambiamento di rito basta, servatis servandis, l'assenso del solo Vescovo di Vacz, suo unico Ordinario.

Si deve tener presente però, – e l'Eccellenza Vostra lo sa bene – che il più delle volte l'unico motivo, sempre o quasi sempre sottinteso in queste domande è quello nazionalistico, e la S. Congregazione non ha mai ammesso questo motivo, per sé, tra le cause canoniche per concedere il passaggio di rito. E questa osservazione sarà bene che l'Eccellenza Vostra la renda nota al Vescovo di Vacz, nel notificargli anche il contenuto della presente: come anche è desiderio di questa S. Congregazione che il detto Vescovo di Vacz non faccia pubblicità di questa dichiarazione.

Mi valgo della circostanza per rafferarmi, con sensi di distinta stima di Vostra Eccellenza Reverendissima affezionatissimo come fratello

L. Card. Sincero, Segretario

74. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Hanauer István váci püspöknek a rítusváltoztatások tárgyában

Budapest, 1929. január 16.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 8r. Fogalmazvány.

2044/II or. 28

die 16 Januarii 1929

Amplissimo Domino

Stephano Hanauer Episcopo Vacienti

Amplissime Domine,

Nexu litterarum ad Amplitudine Tua ad me datarum sub die 20 Octobris 1928 No. 4875 super negotio de praevio assensu Episcopi graeci pro orientalibus in dioecesi Vaciensi commorantibus in casu mutationis ritus, dubio Sacrae Congregationi „Pro Ecclesia Orientali” proposito, honori mihi duco Amplitudini Tuae notum facere quod assertum Tuum respondet veritati ac coheret principiis in Congregatione de Propaganda Fide ac in Congregatione „Pro Ecclesia Orientali” receptis, seu: Catholicus ritus ruteni vel rumeni qui in dioecesi Vaciensi commoratur, fit – ratione domicilii – subditus Episcopi Vaciensis ita ut in casu mutationis ritus indiget assensu tantum Episcopi Vaciensis, qui est unicus Ordinarius. – Quae tamen declaratio non expedit quod in publicum prodeat.

Item velit Amplitudo Tua semper prae oculis habere in casu mutationis ritus quod argumentum sic dictum „nationalisticum” numquam est recensendum inter causas canonicas, ob quas ritus mutationem quaerere liceat.

In reliquo cum praecipuo venerationis cultu permaneo Amplitudini Tuae addictissimus

75. Illés József professzor jelentése XI. Piusz pápának a munkácsi és az eperjesi egyházmegyék helyzetéről

Róma, 1929. március

Città del Vaticano, Segreteria di Stato, S.RR.SS. AA.EE.SS. Ungheria, Anno 1924-1941, Pos. 30, fasc. 32. fol. 67r–69v. Tisztázat.

Relatio de Statu Ecclesiae Catholicae Gr. Ritus un Russinszko.

Dictata pacis Trianon etiam populum catholicum gr. ritus in territorio subcarpathiano pacifice in regno Sancti Stephani degentem a corpore regni Hungariae avulserunt.

Qua huius populi filius tempore iam pacis, sed magis adhuc post annexionem territorii huius ad Ceccoslovaciam diligenter inquisivi in res religiosas speciali habito respectu ad movimentum schismaticum.

Tamquam orator Antonii de Papp, tunc episcopi Munkacsiensis gr. ritus pluries iam perfruebar honore his de rebus S. Sedi Apostolicae referendi et etiam in relationibus meis scriptotenus exhibuens (20. jan. 1922,⁶⁸ 23. febr. 1923,⁶⁹ 20. jan. 1924,⁷⁰ 10. jan. 1925,⁷¹ 10. jan. 1926⁷²) revelavi movimenti huius periculosissimi motiva, fines et situationem actualem. Felicem me duco toties

68 Lásd: Források II/4/4, 146. számú dokumentum.

69 Helyesen február 8. Lásd: Források II/4/4, 229. számú dokumentum.

70 Lásd: Források II/4/4, 276. számú dokumentum.

71 Lásd: Források II/4/4, 359. számú dokumentum.

72 Lásd: 2. számú dokumentum.

benedictionem apostolicam S. S. Patris recepisse, etiam ultima vice die 10. jan. 1926 quando dolentissimo animo de devastatione imperii Ceccoslovaci in territorio religionis sanctae Patri Optimo retuli.

Imperium hoc sistematice avulsioni populi Rutheni a S. Matrae Ecclesia et ejusdem rejectioni ad schisma adlaboravit. Huius movimenti impudentis momenta singula jam exposui ad non possum reticere factum quod gubernium ceccum exclusive finem politicum sibi propositum habuit. Populus Ruthenus, in sequelam avulsionis a patria nutrice affamatus, in miseriam reiectus omni agitationi novae aures praebuit meliorationem suae sortis exinde sperans. Agitatores ipsi Russi emigrante necnon officiales status apostatae erant. Magnus autem progressus movimenti, tempore relative brevi ea ex circumstantia explicari potest quod gubernium Ceccum nullas garantias pro jure possidendi in favorem Ecclesia cath. gr. ritus exhibens ansam imo manus praebuit populo inscio et concitato Ecclesias et bona sibi arripiendi. Schismatici in territorio diocesis Munkacsiensis 74 ecclesias et cc. 1500 jugera possessionum ecclesiasticarum violenti obsessione per annos retinuerunt. Eodem tempore vexationes imo persecutiones acerbissimae mentem anticatholicum imo antireligiosam gubernii cecci probaverunt.

In ultimis his demum annis mutatio quam valde laetabilis supervenit. Movimentum destructivum formaliter concussum est. Schisma nullum progressum facit ulteriorem imo contrarie decrescens invenitur.

Huius ergo relationis meae scopus esset circumstantias et motiva exhibendi, quae destructionem ulteriorem hujus nequitiae impedierunt.

Causa suprema inquirenda est in defectu organisationis schismatis. Nulla convictio interna movimentum penetravit et ipsi agitatores nil aliud, nisi emolumenta pecuniaria, securam sibi sustentationem divitiasque anhelaverunt. Ignorantia et defectus culturae universalis characterisat omnes qui eidem praefuerunt cum ex agricolis rudibus maxima ex parte ex elementis hujus classis infinimis prodierint.

Nullum habent hucusque episcopum. Episcopos serbos initio huc advolantes gubernium remisit, scopus enim eius erat ecclesiam novam schismaticam ecclesiae nationali hussitae sub eodem regimine uniendi. Cui ipsi asseclae schismatis quam maxime restiterunt nec nominationi, etsi ex suis fidelibus, consensissent si talis nominatio a gubernio Pragensi fieri debuisset. Evidens autem erat quod Praga directioni exclusivae nullo modo renunciare vellet.

Controversiae hujus inde jam decennio protractae consequenter ecclesia schismatica non solum episcopum non habet sed nec institutiones organicas, etsi gubernium eas pluries componere conabatur sicque administratio schismatis ullo ordine caret. Tali disordine etiam fideles quam maxime onerebantur. Ecclesia schismatica cum non sit persona juridica, creditum nullum habet, fideles singuli aere alieno gravantur qui de bonis propriis sic inaequaliter periclitati, oneribus semet subtrahere nituntur. Subventiones

pecuniariae gubernii in primis temporibus abundantes passim defecerunt quando jam enituit finem esse assecutum, nempe quod populus Ruthenus per saecula pacifice cohabitans in fractiones esset dilaniatur. Alter finis regiminis erat episcopum Antonium de Papp origine Hungarum et clerum cultura et educatione Hungarica elevatum discreditare. Notum est, episcopum optimum exulare debuisse at clerum diocesum Munkacs et Eperjes tot inter discrimina tentationes et persecutiones heroice restitisse fedelemque S. Unioni remansisse, nisi duos aberrantes, emolumentis temporalibus speque, fore, ut inter tot rudes sacerdotes schismaticos episcopatum consecuturi sint, excipiamus. Gubernium ceccum videns quod clerum subjugare haud valeat semet contentavit expulsionem episcopi de Papp se sicut dixit, deliberatione territorii sui ab hoc alienigena. Persecutio autem materialis cleri Rutheni cath. nunquam cessavit imo culminavit in injustitia, cum congrua sustentatio huic clero contra legem a camera votatam denegabatur. Respectu hoc gubernium distinguit clerum in Slovensko degentem a clero territorii Subcarpathiani. Cum prior lecticalia et paestationes omnes a populo fideli recipiat, tales proventus essentielles pro clero territorii Rutheni sine ulla recompensatione abscissi sunt, cum gubernium ceccum populi favorem adipisci studens eum hoc ab onere via administrativa dispensavit. Gravamen hoc inde a decennio perdurat etsi clerus sic in miseriam redactus nunquam cessaverit injustitiam hanc accusare. Solummodo in decursu hujus anni cum sacerdos quidam coram tribunali inferiori jus suum evicit iniciavit gubernium paciscere cum clero, at tractatus hucusque nullum fecerunt progressum. Spes tamen illucescit quod clerus plenus fervore et caractere firmo infringet violentiam malevolam quasi in expugnabilem gubernii.

Inpediendo progressui schismatis quam maxime juvant processus sic dicti schismatici. Gubernium enim episcopale Munkacsiensis jam initio movimenti, tempore adhuc episcopi Papp restituit alienationi ecclesiarum, bonorum et scholarum catholicarum foraque administrativa petitionibus repositionis obsedit. Referans scholaris gubernii in Russzinszko tunc temporis casu quodam emergente diocesim instruxit ad processum repositionalem coram tribunali instituendum, quod deinde catholicis jus possedendi adjudicavit. Tribunal autem superius sententiam ex incompetencia judicis annullans expensis advocatorum ecclesiam et fideles illius communitatis schismatici oneravit et quidem summis tam horribilibus ut series exinde novorum processum exorta esset. Cum sic res ecclesiarum ad fora administrativa relegabatur, in processibus tamen repositionalibus pro bonis beneficialibus et ecclesiasticis competentia tribunalium civilium agnoscebatur a tribunali supremo adsuntque jam sententiae in favorem ecclesiae catholicae latae quibus asseclae schismatis semet deceptos delusosque judicant cum agitatio et ecclesias et bona ipsis promiserint. Cum competentia in processibus pro ecclesiis restituendis administrationi adjudicata fuisset diocesis Munkacsiensis fortiter progressa est in postulandis restitutionibus ut in decursu 5 annorum ultimorum forum

administrativum ex ecclesiis 74 abreptis 68 ecclesias catholicis gr. r. restituit ita utnuncjam solae 6 ecclesiae in manibus schismaticorum retineantur, nempe ecclesia in Alsobisztra, Alsószeliste, Csománfalva, Iza, Kricsfalva et Lipcse.

Ecclesiae telimodo sunt restitutae ast diocesis Munkaciensis his ecclesiis reversis singulariter administrandis ob penuriam sacerdotam providere non valet ita ut plures uno sacerdoti administratori committantur oportet cujus facti periculum ulteriori explicatione haud eget. Qualis miseria similiter movimento schismatico est tribuenda nam tempore crisis nunquam plures quam 3-4 juvenes concursui semet praesentaverunt. Nunc movimento represso etiam hac in materia mutatio recenseri potest cum 40 alumni in seminario Ungvariensi maxima cum cura elevati penuriae huic medendae spem subministrant.

Movimento schismatico coercendo maxima fovebat exitus processuum pro schismaticis infaustus qui se coactos vident cum advocatis catholicis gr. r. rem componere et sumptus processuum sibi assumere. Hic initiantur ex parte eorum tractatus cum episcopis Unionem revertendi ea sub conditione posita ut expensae et sumptus totaliter aut saltem magna ex parte dimittantur. Cum autem curiae episcopales tali desiderio satisfacere non valeant (expensas enim expropriis redditibus minimis solvere deberent) reversio plurime in votis solum manet. Notandum est quod aliquoties conversio sincera hoc quoque impedimentum superat, sicut rarum exemplum in Lucska id demonstrat ubi 30 familiae cum 100 animabus omni damno emergenti post habito sine conditione ad Unionem redierunt. Generaliter statui potest quod – si gubernium episcopale sumptus remittere aut recompensare valeret, numerus schismaticorum ad minimum reduci posset, cum contra assertiores quorundam de 100.000 asseclis somniantium numerus schismaticorum fanaticorum „convictorum” non plus quam 30-40 millium aestimare potest. Hic ultimi sine ulla observatione sumptus solverunt et reditis ecclesiis capellas ex ligno modestas extra pagos sibi extruxerunt sicque his in locis selectio sine ulteriori lite et perversionis periculo facta est.

Cum gubernium ceccum, quod in principiis omnem assistentiam etiam materialem status spondit, promissis suis nullo modo stetisset, schismatici non solum spe fraudati sunt sed etiam in bonis suis propriis preiclitati. Tamquam factum mentione adhuc dignum afferre velim quod toto in territorio subcarpathiano nullus existit pagus ubi saltem pars familiarum Unioni fidelis non remansisset sicut etiam in centro movimenti schismatici, in Iza 15 familiae semet catholicas unitas esse confitentur et restitutionem expectant.

Cui mutationi rerum favorabili maxime concurrebant missiones per P. P. Basilatas, Redemptoristas et membra associationum missionum popularium cum zelo prudenti a guberniis diocesanis organisatae. In ultimo decennio in diocesi Munkaciensi 60 tales missiones habitae sunt quarum No 49 Basilatae tenuerunt. Eodem scopo inserviebant commissiones diocesanae apologeticae quae in 5 annis 100.000 scripta apologetica et popularia gratis disperserunt in territoriis seductis, specialiter autem eminebant in reprimidis et

confundendis schismaticis quando propaganda in aliquo territorio hucusque immuni inchoata fuit.

Nunc autem venio ad fortissimum quod primo in loco fuisset dicendum nempe, quod movimento schismatico sedando optime profuerunt visitationes episcoporum in utraque dioecesi quas ambo episcopi iteratis vicibus quandoque gravissimis laboribus superatis perfecerunt. Ex omnibus his elucet defensivae contra schisma caute organisatae episcopos dioecesium Petrum Gebé et Methodium Goidics praeesse, quorum persona et coram gubernio et coram fidelibus aestimatissima garantias optimas praestat quod de destructione schismatica jamjam actum est.

Talem eventum laetum dum annunciare praetendo responsabilitatis mae(!) memor accentuare velim periculum adhuc latere. Invigilandum est ne iterum inflammet cum gubernium ceccum nunquam spei renuntiabit territorium Ruthenum tamquam corridorem Moscoviam versus reservare, ideoque populum fidelem a Roma avellere et aut schismati orientali inservitutum redigere aut schismati suo nationali subjugare sataget.

Maximi ergo momenti esse duco ut episcopi duo actuales Gebé et Goidics a Santa Sede quam amplissimo favore tueantur juventur et protegantur. Omnis successus hucusque acquisitus personis eorum estribuendus. Si autem – quod Deus avertat – positio eorum debilitantur aut ipsi a sedibus suis recedere deberent pugna atrox contra Unionem Sanctam iterum inflammabit et catholicorum res literum periclitabitur.

Romae, die Resurrectionis Domini 1929.

Josephus Illés Illyasevics

Professor ord. publ. facult. iuridicae ad universitatem scientiarum

Petri Pázmány Budapestiensis et ablegatus ad parlamentum.

76. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a latin rítusra való áttérésük tárgyában

Sajóvámos, 1929. március 15.

AAV Arch.Nunz.Ungh. 19 fasc. 2/1. fol. 537r.–538r. Tisztázat.

2262/II

Núnczius Érsek Ónagyméltósága!

Azon alázatos kérelmeinkel vagyunk bátor fel keresni, az Ónagyméltóságos Núnczius Érsekúr fölszentelt személyét, Minek után más több ízben zörgettünk, és kértük és ezideig se be bocsájtást nem különben meg halgadtatást nem voltunk Méltók kiérdemelni, de ezért nem csügedünk hanem Istenbe bízva ismételten zörgetünk és könyörgünk, kegyeskedne meghaladni fájó és jogosan kért ügyünk elintézéséhez erős akarattal hozá járulni, kérelmeink tárgya a görög szertartást a latin szertartással való föl cserélést képezne.

Indokok s egyszersmind kánoni okok a következők:

1) Amit sokat hangsúlyoztunk hogy Micsak névleg vagyunk görögkatholikusok, mert mi latin szertartásban nevededtünk fel azt tanultuk és abba neveljük gyermekeinket és micsak aba vagyis latin szertartás szerint tudunk üdvözülni

2) Mivel mi vagyis őseink róm katolikusok voltak ezt igazolja az Egri egyház megye történelmi mű, III. kötetében foglalt Sajó Vámosi parókja létesítés előti élelmény,

3) Minket ezen szándékunktól még tán a halál sem lehet képes elálitani sőt ha ojan pap jönne vagy talán maga az úr Jézus volna is it sajó pálfalván mint (feltételezve) és ha azt mondaná magáról hogy ő görög katolikus, tán még ara is azt mondanám hogy nem vagyok hajlandó követni mert mi csak a latin szertartás szerint tudunk élni, és a görögöt pedig hogy bene kel élnünk szószeros értelmébe gyűlölt előtünk enél fogva se templomot se iskolát görögöknél nem látogatunk sőt még szentségekkel sem élünk (ez irtóztató)

4) Mivel mi Minda hárman róm katolikus latin szertartású hitveseink vannak enél fogva benűnk egy parányi szikra sem támolyog a görög szertartáshoz, mi testestől lelkestől a latin szertartásban akarunk élni és csak egyedül aban tudunk üdvözülni.

Alázatosan kérném tehát hivatkozással a III. körlevél 1929/896 sz az Apostoli szentszék a S Congr Pro Ecclesia Órientali 1928 évi december hó 6 napján kelt. rendelkezésére és föl hatalmazására amely az Ónagyméltóságú Nunczius Érsekúr hatalmát, és jó indulatát bizta meg, a mi igaságos és régen óhajtot lelki gyötrelmeinktől való szabadulásainkra, és egy új élet létesítésére, Ismételve tehát kérelmeinket, kegyeskedne igaságos lelki ügyeinket fölkarolni, és benűnket a latin szertartás gyakorlásához fölvétetni, hogy az úr Jézus dicsőséges föltámadása legyen a mi lelkeink feltámadása is amej ketős örömet éezne ami lelkünk, amejhez bizván bizunk is, hogy megdobomti (!) az Ónagyméltósága szívet az úr, és ezt a ő nála oly csekély, de minekünk oly belsőséges öröm lesz mely hez adjon az értünk szenyvedő Jézus Krisztus erőt és szerencsét és áldást.

Ónagyméltóságos Nunczius Érsekúr!

minek után a III. körlevél rendelkezése értelmében tudomásunkra jutot az, hogy kérelmeinket az illetékes egyházmegyei hatóság utján a Nunczitúrára intézendők enél fogva mi a szabálynak megfelelően, kérvényünket a dorogi Püspök úrhoz küldtük, még pedig II. hó 7 kelettel, és rá ismét amikor tudomásunkra jutot ezen körlevél tartalma, ezel kapcsolatosan ismét küldtem megsürgetését, és hogy szükséges adatokkal elátva az Ónagyméltóságához irányításék, de Mivel a görög püspök úr, nem bánja ha Mi narazrénusok leszünk is, csak meg akadályozhassa hogy épen latin szertartásúak ne, enél fogva kívánánk és könyörgünk ezen utóbi két kérvényünket, az Ónagyméltóságú Nunczius Érsekúr saját kezeihez rendeltetni, bőveb felvilágosítás szempontjából tartanám szükségesnek.

Fölszentelt kezeit csokolva maradunk törekvő gyermekei
Kelt 1929 III. hó 15. Sajtó Vámos
kérvényezőök saját kezü aláírása
Következik hét aláírás.

77. Gróh István főszerkesztő és Vécsey Aurél vezércikkei a Görögkatolikus Szemle első számában

Budapest, 1929. március 31.

Lapot alapítottunk...

...annak a kétszázezer görög-katolikus embernek, aki megmaradt ebben a csonkaországban. De magyarok ezek mind, nehezen felejtő és konok álmodók; úgy érzik, egyek azokkal, kik túlfelől maradtak s miattuk ugyan hiába cövekelték ki a trianoni mesgyét. Hisz odavannak Ungvár, Munkács; odaát régi kultulintézményeink, grékus iskoláink, internátusaink, amelyek papokat neveltek, meg tanítókat istenes nevelőit a népnek és jó magyarokat. Itt meg a Nyírség homokján s a hajdúsági mezőkön munkálódik népünk és tőlünk várja, hogy kiépítsük, teljessé tegyük kultúrával lelki világunk.

Tekintélyre, társadalmi súlyra, elismerésre, görög-katolikus intézményekre van szükségünk; nem elégedhetünk meg az emlékezéssel, cselekednünk, alkotnunk kell.

Az akarásnak, a tennivágyásnak szelleme él bennünk úgy, mint az egész magyar társadalomban s úgy érezzük, ennek a társadalomnak értékes része a mi hűséges népünk.

Gazdagok vagyunk eszmékben és önérzetesek szegénységünkben. A mai görögkatolikus intellektuell osztály — kevés kivétellel — papok gyermekeiből és unokáiból került ki. Az oltárt szolgálták őseik, egész papi dinasztiák, talán azért oly makacs idealisták az utódok. Vagyonhoz nem jutott belőlük egy se, tisztviselők lettek és szolgálják a magyar állameszmét, különb-különb rangosztályokban. Vajjon mire megyünk ezzel a renddel? építhetünk-e reájuk?

Azt tartom, igen. A görög-katolikus társadalom immáron egy; papok és világiak, ifjak és öregek, vidékiek és fővárosiak fogtak össze, hogy munkásai legyenek annak a nagy renesszánsznak, amely a hajdudorogi magyar püspökség felállításával indult meg. Soha még ilyen egyetértés át nem járta a lelkeket, mint mostanság; a szeretet hevét érezzük egymás szavából, cselekedni akar mind és boldog az író, aki szót talál a közös érzések kifejezésére. A feltámadás nagy gondolata fog össze bennünket és nem látunk egymásban mást, csak jót.

Tele bízással írjuk azért kicsiny lapunkat és bocsátjuk el széles Magyarországon. Mert nemcsak a mieinknek írunk, ebből kell jobban megismernie bennünket az egész magyar társadalomnak.

Túlfelől maradt hittestvéreink felé pedig kezeinket nyújtjuk, melyek imádságra fonódnak, ha ők imádkoznak és ökölbe szorulnak, ha szenvedésük hangját halljuk. A grékus egység, a magyar egység hirdetői akarunk lenni.

Grób István.

Köszöntés

Húsvétot, az Úr föltámadásának ünnepét üljük és ezen az ünnepen indul útjára a görög-katolikusok szemléje. Nehéz időket éltünk és élünk még most is. Mintha a mindenható Úristen az elmúlt hónapokban különös kemény és szigorú téllal akart volna sújtani bennünket, hogy azután végre enyhe, tavaszi idővel örvendeztessen meg. De ez a természetből vett hasonlat csak külső kerete, mintegy jelképe akar lenni annak a lelki követésnek, amelyet lapunk szeretne betölteni, amelynek teljesítésére vállalkozik, megjelenvén a közönség előtt.

Feltámadás! Az Úr Jézust, az Isten fiát, a világ Megváltóját sírba temették. a szent Istenszülő, néhány félénk férfiú és asszonyok kísérték sírjába. Illatos kenetekkel és drága gyolccsal rótták le szeretetüket iránta, ellenségei azonban örültek. Azt hitték, hogy övek a győzelem. A názáreti prófétát sikerült eltüntetni az emberek szeme elől, nagy sziklakövet tudtak a sírboltra hengeríteni és a hatalmas birodalom nagy katonai erejét tudták odaállítani a sír bejáratához. Emberileg minden megtörtént, hogy Jézust és tanítását végleg száműzzék a föld színéről. De írva vagyon: «Nincsen okosság, nincsen bölcsesség, nincsen tanács az Úr ellen». Hiába a kőszikla: az Úr Jézusnak megdicsőült teste kijön a sírból anélkül, hogy a nagy követ átütné. Hiába a négyszer négyes őrség, a katonák riadtan futamodnak meg, mikor meglátják az Urat dicsőségében, fényességében és meglátják az angyalt, amint elhengeríti a nagy követ. Mivelünk is hasonló történt, mint amilyen volt a jeruzsálemi temetés. Kettévágták a magyar görög-katolikuságot. Minket is elföldeltek, sírba tettek. A közöny és a rosszindulat sziklája nehezedett sírunkra. Az irigység állott őrt körülöttünk, hogy ne tudjunk új életre kelni. Ám az Isten irgalma határtalan, utai nem az emberek utai.

Bármilyen választófalak válasszák is az embereket egymástól, törvények, szerződések színébe öltözködő határcsinálók munkája, bármilyen magasra építse őket az emberi ügyeskedés és bármilyen vastagon hordja egymás mellé a követet, az Isten akarata át tudja törni. Mi is szeretnénk eljutni olyanokhoz, akiket most nem kereshetünk föl közvetlenül. Azokhoz, akik lélekben oly közel állnak hozzánk, de külsőleg oly messze esnek tőlünk; de ne csüggedjenek. Ha nem is jöhetünk mindig össze úgy, ahogy szeretnők, gondolatunk és imádságunk fölszállhat a mennyei király trónja elé és ott találkozhatik az övékkel. A mindenek Atyjának áldása pedig bő harmatként hull reánk és reájuk, nem ismer különbséget, nem ismer távolságot, nem ismer elválást, sem emberek csinálta, emberek kigondolta mesterséges akadályokat.

Feltámadás! Az Isten fia húsvét reggelén újra egyesítette testét lelkével és kijött a sírból nagy hatalommal és dicsőséggel. Mi emberek is foglaljuk össze mindazt a sok kegyelmet és malasztot, amelyet Istentől kaptunk, foglaljuk össze a tanítást és kijelentést, a kegyelmeket és a szent titkokat, a hitet, reményt és szeretetet, az imádságot és jócselekedeteket, a buzdítást és példát és mindezt ajánljuk föl mennyei Atyának alázatos szeretetünk kis tanujaként. Ragaszkodjunk hűségesen mindahhoz, amit örököltünk nagy eleinktől, az apostoloktól és atyáktól, a nagy tanítóktól és szerzetesektől, a vértanuktól, szüzeiktől és özvegyektől. Ezt a szent örökséget tartjuk állandóan lelki szemünk előtt és a magunk gyenge erejével iparkodunk növelni, gyarapítani a lelki kincset. Mindenben vezéreljen minket a szeretet Isten iránt, szeretet testvéreink iránt, szeretet még azok iránt is, akik minket talán nem szeretnek, akik nem járnak közénk és testvéreink közé. Azt mondja az Úr Jézus, az Üdvözítő: «ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, milyen jutalmatok leszen, nemde a pogányok is ezt teszik.» Jobbak akarunk lenni a pogányoknál, tökéletesebbek azoknál, akik Krisztust nem ismerik, nagyobb jutalmat akarunk érdemelni, mint azok, akik csak földi szempontok szerint gondolkoznak. Egészen Krisztuséi akarunk lenni, hogy vele együtt szenvedvén a földi megpróbáltatásokat, a közönyt és rosszindulatot, a meghurcoltatást és rágalmat, az erőszakot és üldözést, egykor azután az ő kegyelméből ünnepelhessük a boldog föltámadást.

E szent napon pedig grékus testvéreimet nagy vállalkozásuk alkalmából szívből köszöntöm!

Báró Vécsey I. Aurél dr.

78. Miklósy István hajdúdorogi püspök átírata Cesare Orsenigo budapesti nunciusnak a rítusváltoztatások tárgyában

Nyíregyháza, 1929. április 4.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 11r–12r. Tisztázat.

Ab episcopo Hajdudorogensi.

Nr. 931/1929.

2323-2452/II

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino D. Caesari Orsenigo
Archiepiscopo Ptolemaid., Nuntio Apostolico,
Budapest

Excellentissime ac Reverendissime Domine,
Domine Archiepiscope, Nuntie Apostolice!

In nexu aestimatissimarum litterarum Excellentiae Vestrae sub numero
2255. de die 15. Martii a.c. ad me directarum, ad quaestionem ritusmutationis

cuiusdam Joannis Orosz filiorumque eius in Sajóvámos habitantium, honori mihi duco humiliter in sequentibus respondere.

Argumenta, quibus orator petitionem suam suffragatur, accipienda non censeo sequentibus ex rationum momentis.

1./ Iuxta § 5. can. 98. Codicis I. C.: „Mos quamvis diuturnus sacrae Synaxis ritu alieno suscipiendae non secumfert ritusmutationem”.

Itaque orator more latinorum vivens, talem consuetudinem tamquam argumentum ad mutationem concedendam afferre non potest.

2./ Cum transitus ab uno ad alterum ritum iure prohibeatur, huiusmodi mutationes bonum S. matris Ecclesiae minime promovere videntur.

Quod autem ad bonum oratoris attinet, ipse sine formali transitu sese latinis conformare et deinde pro salute sua more latinorum operari potest, cum sacramentum Eucharistiae in ritu latino suscipere possit. (Can. – 866. C. I. C.)

Permuli latini vivunt in variis paroeciis Dioec. meae commixti cum fidelibus meis, qui scholas nostras frequentabant, nunc templa nostra visitant et in spiritualibus a ministris graeci rit. instruuntur, neque unus tamen eorum a ritu suo alienatus in Ecclesiam i.e. communitatem nostram alliciebatur unquam

3./ Deficientia ecclesiae /:templi:/ proprii ritus pro causa mutationis ritus accipi non potest.

Templa enim ad usum fidelium utriusque ritus exstrui solent. Nemo ab his propter ritum alium arceri potest, secus fideles utriusque ritus indiscriminatim ad ritusmutationem compellerentur praecipue in pagis minoribus, ubi deficientibus sumptibus necessariis templa diversi ritus aedificari non possunt.

4./ In matrimoniis mixti ritus debet mulier ritui viri sese accomodare, non autem vice versa. Proles ex talibus matrimoniis ritum viri sequuntur.

Codex vero in canone 98. (§ 4.) declarat libertatem mulieris transeundi ad ritum viri. Simili iure vir non gaudet.

5./ Sajóvámos, uti filia paroeciae graeci ritus in Sajópálfala, non longe distat a matre. Spatium vix semihorae est inter hos pagos. Imo ibidem in Sajóvámos adest capella graeci rit., ubi in tertiis diebus Dominicis missa graeci ritus celebratur.

Multas habebat itaque orator occasiones ritum suum cognoscere.

6./ In Sajóvámos numerus animarum graeci ritus est 349. Quare unus eorum ad alterum ritum admittatur, cum hoc nihil suadeat? Affectus animi subiectivus in re tali maximi momenti nihil refert.

Quae cum ita sint, ritusmutationi oratoris annuere non possum.

Altis gratiis et favoribus commendatus intimo cum venerationis cultu permaneo in Nyiregyháza, die 4. Aprilis a. 1929.

Excellentiae Vestrae addictissimus in Christo servus:

Stephanus Miklóssy

Episcopus graeci ritus Hajdudorogensis.

**79. Miklósy István hajdudorogi püspök átírata Cesare Orsenigo
budapesti nunciának a rítusváltoztatások tárgyában**

Nyíregyháza, 1929. április 17.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 10r. Tisztázat.

A hajdudorogi püspöktől
2323-2452
2350/II
1052./1929. sz.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,
Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice!

Per aestimatissimas litteras nri 2312. a. c. Excellentia Vestra mihi exhibere dignatus est libellum supplicem quorundam dr. Joán Büben et dr. Miklós Büben, facultatem transeundi a ritu graeco ad latinum postulantium.

Cum hoc negotium ad diem praefixam (30. Aprilis a.c.) exsequi non possim – interponenter responendo – humillime rogo Excellentiam Vestram, ut de termino constituto desistere dignetur.

Causae enim, quae ad mutationem concedendam afferuntur rarissime sunt accipiendae. Facultas autem ritum mutandi, rationes Ecclesiae sublimiores prae oculis habendo, in sensu Constitutionum Pontificiarum non secus quam gravi de causa indulgeri potest.

Quamobrem severe diligenterque investigari debent causae et circumstantiae, quibus fideles ritum immutare compelluntur.

Quanti decursu temporis inquisitio perferri possit, incertum est. Consequenter negotia, de quibus loquitur, modo solito officiali tractari debent.

Hoc autem eo magis quieto consilio peragi potest, quia mora in huiusmodi rebus plerumque nihil damni petitoribus infert.

De ceteris altis gratiis favoribusque commendatus intimo cum venerationis cultu permaneo in Nyíregyháza, die 17. Aprilis a. 1929.

Excellentiae Vestrae humillimus in Christo servus:

Stephanus Miklósy

Episcopus gr. rit. Hajdudorogensis.

**80. Cesare Orsenigo budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi
Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a rítusváltások
tárgyában**

Budapest, 1929. április 24.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 13r–15r. Fogalmazvány.

2354
24 Aprile 1929

Circa le mutazioni di rito
A Sua Eminenza Reverendissima
Il Sig. Card. Luigi Sincero
Segretario della S. C. „Pro Ecclesia Orientali”
Roma, Via Borgonuovo 76/q.113/

Eminenza Reverendissima,

Credo mio dovere far presente rispettosamente a Vostra Eminenza Reverendissima quanto segue:

Mons. Miklóssy Ordinario della diocesi ungherese di rito greco cattolico di Hajdudorogh ha l'abitudine di ritardare enormemente le risposte circa le pratiche che riguardano mutazione di rito. Di questo suo ritardo si lamentano non solo i fedeli (i quali spesso non ricevono neppure risposta alle loro suppliche) ma anche gli Ordinari latini, specialmente l'Arcivescovo di Agria.

Recentemente anche il Vescovo di Wesprimia mi scriveva: che essendosi rivolto al Vescovo di Hajdudorogh per avere il „nihil obstat” in un caso di mutazione „ne responsum quidem accepi”. Io pure avevo già avuto occasione di segnalare a Vostra Eminenza con mia lettera del 3 settembre 1928 Nr. 1730 questo grave inconveniente che paralizza anche il provvido Decreto recentemente emanato, ove si dice tanto giustamente che „morae huiusmodi non raro in detrimentum animarum vertere possunt”. Ho qui infatti alcune pratiche per mutazione di rito di fedeli, che non avendo mai avuto nei passati anni alcuna risposta alle loro lettere, si sono fatti iscrivere nell'anagrafe comunale con „senza religione” in attesa di venir accolti nel rito latino, di cui osservano regolarmente le pratiche religiose.

Attesi questi inconvenienti e avendo presente lo spirito del Decreto che delega ai Nunzi Apostolici la facoltà di concedere mutazioni di rito affinché „... expeditius rem absolvere valeant”, e dopo aver fatto parola la Cardinale Serédi, e considerato che, come si legge nelle Istruzioni riservate, „tutti i casi devono ritenersi urgenti...eccetto il caso dei Sacerdoti” ho adottato il sistema di accogliere direttamente le domande di mutazione di rito dei fedeli, chiedendo poi all'Ordinario a quo, cioè a Mgr. Miklóssy di Hajdodurogh (!) il consenso, fissandogli però un termine per la risposta, cioè di regola 3-4 settimane, trascorso il quale mi ritengo autorizzato a interpretare il suo silenzio come un consenso e procedo.

Oggi il sullodato ordinario però mi scrive pregandomi di desistere da questo sistema della scadenza fissa per la risposta, ed esigendo che queste pratiche siano trattate „modo officilia solito”, il che naturalmente significa nel suo caso „con la lentezza antica”, con tutte le penose conseguenze.

Devo aggiungere che Mgr. Miklóssy conserva una mentalità tutta sua in fatto di cause canoniche per la mutazione del rito: anche recentemente mi scrisse per es.che: „Deficientia ecclesiae (templi) proprii ritus pro causa mutationis accipi non potest.”

„In matrimoniis mixti ritus debet mulier ritui viri sese accomodare, non autem viceversa. Prolibus ex talibus matrimoniis ritum viri sequuntur”. – Per giustificare poi il suo lentissimo procedere scrive: „Causae quae ad mutationem concedendam afferuntur RARISSIME sunt accipiendae...Severe diligenterque investigari debent causae et circumstantiae, quibus fidelibus ritum mutare compelluntur. Quanti decursu temporis inquisitio perferri possit incertum est”.

Premesso tutto questo io prego umilmente Vostra Eminenza Reverendissima di dirmi:

1/. – Se posso continuare a fissare rispettosamente all’Ordinario di Hajdodurogh (!) un termine per avere la risposta alle domande concernenti la mutazione di rito?

2/. – Se è necessario interrogarlo nei casi in cui la causa canonica per la mutazione di rito non è da lui – per principio riconosciuta sufficiente?

Chino al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione (!) godo di raffermarmi di Vostra Eminenza Reverendissima
+ C. O.

81. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Cesare Orsenigo budapesti nunciushoz a rítusváltások tárgyában

Róma, 1929. május 1.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 16rv. Tisztázat.

2389/II

Roma, 1. Maggio 1929.

Protocollo N. 1310/28.

A Sua Eccellenza Reverendissima

Mons. Cesare Orsenigo

Nunzio Apostolico, Budapest

Eccellenza Reverendissima,

Questa S. Congregazione ha esaminato il Suo Rapporto⁷³ del 24 u. s. No. 2354. Vostra Eccellenza Reverendissima si comporta esattamente secondo l’istruzione e la sua mente, che è il bene delle anime: perciò questo S. Dicastero approva perfettamente la Sua maniera di agire ed il Suo illuminato zelo, e non ha mancato di riferire ciò al Santo Padre.

Pertanto, in merito alle Sue due domande riflettenti l’applicazione delle stesse istruzioni, e cioè: 1) se possa continuare a fissare rispettosamente

73 Lásd: 80. számú dokumentum.

all'Ordinario di Hajdudorogh un termine per avere la risposta alle domande concernenti la mutazione di rito;

2) se è necessario interrogarlo nei casi, in cui la causa canonica per la mutazione di rito non è da lui =per principio= riconosciuto sufficiente;

Questa S. Congregazione, con l'approvazione del Santo Padre, risponde:

ad I.um: Ella ha facoltà di fissare un messe dall data della Sua lettera all'Ordinario;

ad II.um, la cosa è rimessa al Suo prudente arbitrio, tenendo presente la necessità di provvedere al bene delle anime.

Dell'incontro mi valgo ben volentieri per rinnovarLe i sensi della distinta stima e particolare considerazione con la quale mi raffermo dell'Eccellenza Vostra Reverendissima affezionatissimo come fratello

L. Card. Sincero, Segretario

82. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a rítusváltoztatások tárgyában

Budapest, 1929. május 29.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 27. fasc. 1/1. fol. 17r–18r. Fogalmazványa.

2323-2452/II or.

die 29 Maii 1929

Amplissimo Domino

Stephano Miklosy episcopo hajdudorigensi

Nyiregyháza

Amplissime Domine,

Litteris suis N. 931 diei 4 aprilis p. e.

Amplitudo Tuae dignabatur mentem suam mihi significare circa modum revocandi ad trutinam argumenta, quae afferuntur in casu mutationis ritus, praesertim cum verificatur deficientia ecclesiae (templi) vel existentia diversi ritus in eadem familia. Honori mihi duco Amplitudinem Tuam certiozem facere me in omnibus et singulis causis summa diligentia perpendere – iuxta instructione a Sacra Congregatione datas – utrum reapse sint causae canonicae sufficientes, ut dein quod in bonum animarum magis profuturum sit decernam.

Litteris⁷⁴ suis N. 1052 diei 17 aprilis p.e. Amplitudo Tua rogabat ut in pertrantandis negotiis de ritusmutatione desistam a contituendo termino pro responsione. Re tamen mature perpensa doleo quod tuis desideriis nequeam obsecundare his praecipuis rationibus ductus:

74 Lásd: 79. számú dokumentum.

In decreto quo S. Congregatio die 6 decembris 1928 delegabat Legatis Pontificiis facultatem concedendi transitum ad alium ritum legitur quod „morae huiusmodi non raro in detrimentum animarum vertere possunt” et quod delegatio talis facultatis fit quia „hac ratione...facilior atque expeditior via sternitur ad consulendum hac in re, fidelium saluti”. Cum autem ex iterata experientia mihi constet quod si „modo officiali solito” tractentur ista negotia mens praefati decreti pessumdaretur, hinc officio meo duco rationem constituendi terminum et in posterum servare, hoc sensu quod responsionem ab Amplitudine Tua per integrum mensem expectabo, mense tamen elapso, nisi Amplitudo Tua mihi aliquid significaverit consideratione dignum, progrediar ad decernendum quod in bonum animae in unoquoque casu mihi videbitur magis profuturum.

Velit Amplitudo Tua benigne animo hanc agendi rationem considerare et amice adlaborare ut omnia in bonum animarum iuxta desideria S. Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” cedant.

In reliquo sensus existimationis meae profundae in Te profiteor, quibus gaudeo me subsignare Amplitudinis Tuae devotissimum in Christo servum
+ C. O.

Archiepiscopum Ptolem. – Nuntium Apostolicum

83. Tiefenthaler József, a budai Szent Imre Kollégium igazgatójának átirata Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában

Budapest, 1929. június 1.

GKPL I-1-a 437/1930. Tisztázat.

Budai Szent Imre Kollégium

Budapest, I. kerület, Horthy Miklós-út 17. szám.

Főtisztelendő Egyházmegyei Hatóság!

A Collegiumban elhelyezett három hajdúdoroghi görög kath. kispapra vonatkozólag van szerencsém a Hatóságot jó előre figyelmeztetni, hogy a jövő évi elhelyezésükre kellő időben történjék utánjárás, mert csak a már végére járó iskolavére vétettek fel a Collegiumban. – A növendékek jól viselkedtek. Véghseő és Totin urakról különösen dicsérőleg kell nyilatkoznom Fülep betegsége és szegénysége miatt túlsok gondot okozott.

Elvi álláspontom, h. a fiuknak szemináriumban a helyük, a Collegium világi fiúk számára épült, nem nyújtja azt a légkört, melyre egy papnövendéknek van szüksége, sem pedig nem tud szisztematikus nevelésről, értem papi nevelésről gondoskodni. Ittlétüket mindig kivételesnek tekintettem, amivel úgy az egyházmegyének kívántam átmeneti szivességet tenni.

Van szerencsém azért hivatalosan is jelenteni, hogy a jövő iskolai évben a három kispapjának nem fog hely fenntartatni.

legmélyebb tisztelettel
Dr. Tiefenthaler József
kamarás igazgató.

Az irat külzetén Miklósy püspök kézírásával:

Érk. jun 1.

Ezen egyházmegyei kormány tudomásul veszi, mikép a Szent-Imre kollégiumban növendékpapjaink a jövőben nem lesznek elhelyezhetők. Ennek következtében nem csak az ott elhelyezést nyert három növendék, hanem az újonnan felveendő három-négy növendék elhelyezésének gondja előtt állunk. Papnevelőházunk felépítésének halogatása, immár oda juttatta egyházmegyénket, hogy részére a papképzés, mely mostanig is, idegen papnevelőházakban, céljának csal félig felelt meg, lehetetlenné vált.

Megkéretik a kultuszminiszter ur, méltóztassék lehetővé tenni, hogy a központi papnevelőházban elhelyezett két növendékünk mellé, a jövő tanévtől kezdve, a püspöki székhelyünkön felépítendő papnevelőház létesítéséig, még hat – tehát összesen nyolc – növendék legyen elhelyezhető.

jun. 14.

84. A Magyar Görög Katholikusok Országos Szövetségének felterjesztése XI. Piusz pápához a máriapócsi bazilita monostor függetlenítése tárgyában

Budapest, 1929. június 11.

GKPL I-1-a 2355/1930. Másolat.

Szentséges Atyánk!

„A Magyar Görög Katholikusok Országos Szövetsége”, mint a gör. kath. vallásu magyar hívek társadalmi szervezete, mély hódolattal leborulva Szentséged apostoli trónja előtt, alázattal esedezik, kegyeskedjék apostoli teljhatalmával a Nagy-Szent-Vazul-Rend máriapócsi monostorát minden más kötelékből kivenni, önálló anyamonostorrá nyilvánítani, és egyben apátsági rangra emelni.

Alázatos kérelmünk indokolására a legteljesebb tisztelettel a következőket vagyunk bátrak Szentséged színe elé terjeszteni.

I. A mióta az új békediktátumok Magyarországot darabokra tépték, a hazánk területén maradt összes szerzetes rendek kénytelenek voltak az elszakított részekben levő házaikkal minden joghatósági köteléket elszakítani, itt maradt házaikból új provinciákat szervezni. Így történt ez a bencésekkel, a jezsuitákkal, a piaristákkal, a szervitákkal, a ferencrendiekkel, és az összes latin szertartásu szerzetesekkel. Egyedül a magyarországi baziliták vannak

még ma is külföldi, galíciai, főhatóság alatt. Ez a tény idestova feltűnést okoz, és a görög kath. magyarságra bizonyos mértékben kellemetlen, talán még meggyanúsításra is alkalmat nyújtó helyzetet alkot.

II. A megreformált ruthén ritusu baziliták központi vezetősége ma Lembergben van. Ennek a tartományi főnökségnek vannak alárendelve azok a monostorok is, melyek a munkácsi és eperjesi ruthén egyházmegyék területén vannak, és előbb a munkácsi tartományi főnökség alá tartoztak. Ezekkel együtt jutott a lebergi bazilita provinciális joghatósága alá hazánk mai területén maradt egyetlen bazilita monostor is, a máriapócsi. Minden elismerésre méltó az a munka, melyet a megreformált baziliták Galícia területén végeznek. De midőn ezt a tevékenységüket azokra a területekre is kiterjesztik, melyek ezelőtt Magyarország integrans részei voltak, - és midőn a lebergi ruthén érsek ur ő nagyméltósága szoros összeköttetést létesít a munkácsi az eperjesi, sőt a körösi ruthén egyházmegyékkel is, és ezeket a területeket, a melyeken a lebergi érsekek soha joghatóságot nem gyakoroltak, az ő magas megjelenésével nemcsak megtiszteli, hanem ott magát mint metropolita gerálja is, - és ha mindezekhez hozzávesszük, hogy ez a pánruthénizmusra törekvő erős ukraïnizmus a megreformált baziliták szellemi vezetése alatt áll és terjeszkedik, - nem láthatjuk aggodalom nélkül a lebergi ruthén provincia kötelékében a máriapócsi magyar monostort, a rendház atyáit és növendékeit, mert azok tendenciája szöges ellentétben van a magyar integrációs törekvésekkel.

III. A ruthén egyházmegyék fel vannak szerelve minden olyan intézménnyel, amely fejlődésükre szükséges. Ezzel szemben a gör. kath. magyarok részére alapított hajdudorogi egyházmegyének egyetlen intézménye sincsen. A gör. kath. magyarságnak tehát szüksége van a máriapócsi monostor összes anyagi és szellemi erejére és munkájára. Szükséges hogy a magyar baziliták minél előbb a gör. kath. magyar hívek szellemi vezetői legyenek, úgy mint ahogyan a megreformált ruthén baziliták vezetik, nevelik, a kath. hitben, a görög szertartás szeretetében, az apostoli Szentszékhez való ragaszkodásban, de a világi vonatkozású dolgokban is a ruthén népet. Hogy azonban ezt elérhessük, szükséges, hogy függetlenek, önállóak, legyenek és kizárólag a gör. kath. magyar hívek vallási és nemzeti érdekeinek szolgálatában álljanak.

IV. A keleti szertartású katolikus egyházak mindegyikének intézményes kapcsolata van Rómával, Rómában külön collegiuma van a görögöknek, a ruthéneknek, az örményeknek. A románok számos alapítványt élveznek a collegium graecumban, a propaganda-ban. Minden keleti rítus nevel magának jeles papokat és tudósokat Rómában. A gör. kath. magyarságnak viszont itthon sincsen semináriuma, annálkevésbé vannak alapítványai Rómában. Ha a máriapócsi monostor önállósítva lesz, a gróf Károlyi család adományából birtokában levő tekintélyes, ezer holdat meghaladó földbirtoka lehetővé fogja tenni, hogy novitiusai, ha nem is mindnyájan de mégis jelentős számban, a teológiát vagy a római collegium graecumban vagy, a mi még talán megfelelőbb,

a grottaferratai bazilita apátságban, végezzék, és így a gör. kath. magyarságot szorosabb kapcsolatba hozzák Rómával, az apostoli szentszékkel.

V. A Christifideles graeci bulla, mellyel a Szentszék a hajdudorogi egyházmegyét alapította, a gör. kath. magyarok számára liturgikus nyelvül az ógörögöt rendelte. Mostan a gör. kath. magyarságnak egyáltalán nincs oly intézménye, mely az előírt ógörög liturgikus nyelvet, és az annak ismerete mellett gyakorolható purus ritus graecus-t tanítaná, megismertetné. Ha a máriapócsi monostor önálló apátság lesz, és növendékeinek javarésze Rómában, vagy a grottaferratai apátságban a ritus purus graecus ismeretében és gyakorlatában megerősödik, ez a monostor lesz a görög nyelvű liturgia és a ritus purus graecus tüzhelye, otthona, és az apostoli Szentszék intenciójának megvalósításában Rómának megbízható engedelmes, és állhatatos közege.

VI. A máriapócsi monostort a gróf Károlyi család, a boldogságos Szüz könnyező kegyképeinek tisztelete mellett, első sorban magyar nemzeti célok szolgálatára dotálta. Kimondja ezt határozottan a donationalis oklevél ama része, mely kiköti, hogy a monostor az Istenszülőt mint a magyarok Nagyasszonyát tisztelje és e tiszteletet a hivek között is ápolja, fenntartsa.

Contradictio in terminis, hogy a most mondottak figyelembevételé után a máriapócsi monostor kifejezetten ukrainista politikai célokat szolgáló kötelékben maradjon.

VII. Az az ellenvetés, hogy egy monostor egyedül, társasházak nélkül önálló nem lehet, apátsággá nem emelhető, csak cirkulus vitiosus. A máriapócsi monostor nem alapíthat magának filialékat mindaddig, míg egy nagy idegen célú szervezet elveszi tőle úgy anyagi mint szellemi erejének legnagyobb részét. A mostani leMBERGI központnak nem érdeke az, hogy a máriapócsi monostor erősödjék és filialis monostorai legyenek. Sőt, ha ilyen törekvései lennének, módjában van, hogy azt meghiusítsa, a szerzetesi engedelmesség nevében is. Másrészt, ha a máriapócsi monostor apátsággá lesz, anyagi és szellemi erejét kizárólag a saját céljaira fordíthatja, akkor tekintélye, társadalmi helyzete, megerősödik, - a szerzetesi életre készülő komoly fiatalság nagy számban lép majd növendékeinek sorába és rövid időn belül képes lesz új rajokat kibocsátani és új filialis monostorokat benépesíteni.

Az előadottak alapján ismételten is esedezőnk Szentséged trónja előtt, kegyeskedjék aláztatos kérelmünket meghallgatni és a máriapócsi szentvazulrendi monostort önállóvá tenni, apátsági rangra emelni.

Fiúi ragaszkodásunk tanubizonyosságául leborulunk Szentséged apostoli trónja előtt és sz. lábainak csókolása mellett vagyunk,

Budapest, 1929, június 11-én

Szentségednek engedelmes gyermekei:

A Magyar Görög Katolikusok Országos Szövetsége:

A szövetség elnöke.

a szövetség társelnöke.

a szövetség társelnöke.

a szövetség ügyvezető igazgatója.

a szövetség titkára.

**85. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa
Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a
hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása
tárgyában**

Nyiregyháza, 1929. június 14.

GKPL I-1-a 437/1930. Fogalmazvány.

1516. 29.

Nagyméltóságú

gróf Klebelsberg Kuno Dr.,

v.b.t.t. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak,

Budapest.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Egyházmegyéim növendékpapjai az 1928/29. tanév elejéig részben az esztergomi érseki papnevelőházban, részben a budapesti központi papnevelőben nyertek elhelyezést.

Az elmúlt év nyarán az esztergomi papnevelőház igazgatósága közölte velem, hogy az 1928/29. tanévre egyházmegyéim részéről újabb növendékeket – a hercegprimás úr Ő eminenciája rendelkezéséhez képest – nem vehet fel.

A hercegprimás, érsek urat akkor elhatározásának ideiglenes felfüggesztésére kértem. Válaszát – mely egyházmegyéimre kedvezőtlen volt – mult évi augusztus hó 28-áról 1597. szám alatt oly tiszteletteljes kérelem mellett volt szerencsém Nagyméltóságoddal közölni, hogy papnövendékeim részére a Központi Papnevelőben, esetleg más internátusban helyet biztosítani méltóztatnék.

A budai Szt. Imre-kollégium igazgatója ezután mult évi szeptember hó 15-én közölte velem, hogy első éves növendékeimet a vezetése alatt álló intézetbe befogadja.

Ekkép egyházmegyéim növendékpapjai – bár három különböző helyen – zavartalanul végezheték tanulmányaikat. Számuk egyébként az esztergomi szemináriumban 10, a központi papnevelőben 2, a budai Szt. Imre-kollégiumban pedig 3 volt az elmúlt tanévben. Folyó évi június hó 1-én azonban Szent Imre-kollégium igazgatósága hivatalosan arról értesített, hogy átmenetileg ott elhelyezett növendékeim számára, a jövő tanévre, már nem fog hely fenntartani.

Az intézet igazgatóságának velem közölt indokait teljes mértékben méltányolom. A kispapok nevelése speciális módszert, különleges napirendet stb. kíván, melyet egy világi egyének részére berendezett intézet nem biztosíthat.

Tudomásul kellett tehát vennem, hogy a szóbanforgó intézetben növendékpapjaim a jövőben nem lesznek elhelyezhetőek. Ennek következtében nem csak az ott elhelyezést nyert három növendék, hanem az újonnan felveendő három-négy növendék elhelyezésének gondja előtt állunk. Papnevelőházunk felépítésének halogatása immár odajuttatta egyházmegyémet, hogy részére a

apképzés, mely mostanig is, idegen papnevelőházakban, céljának csak félig felelt meg, lehetetlenné vált.

Van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel megkérni, méltóztassék lehetővé tenni, hogy a központi papnevelőházban elhelyezett két növendékem mellé, a jövő 1929/930. tanévtől kezdve a püspöki székhelyemen felépítendő papnevelőház létesítéséig, még hat – tehát összesen nyolc – növendékpapom legyen elhelyezhető.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tisztelem őszinte nyilvánítását, mellyel vagyok

Nyíregyházán, 1929. június hó 14-én
hajdudorogi püspök.

86. Szabó Endre máramarosszigeti paróchus, általános helynök felterjesztése Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a máramarosi parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában

Máramarossziget, 1929. június 28.

EPL Cat. D/c. Serédi 2375/1929. Tisztázat.

328

Laudetur Iesus Christus!

Főmagasságú Bibornok Herczegprimás Úr!

Hódolatteljesen esedezem Eminentiád előtt, méltóztatnék kegyes figyelmére méltatni a mszigeti gör. kath. ruthén vikariátus területén lakó híveknek az apostoli Székhez előterjesztett s itt ./.. alatt másolatban csatolt kérelmét s kegyes közbenjárásával biztosítani a hívek ama óhajának teljesülését, hogy a sztaniszlavi, munkácsi és hajdudorogi egyházmegyéből Romániához csatolt gr. kath. ruthének, kiknek száma meghaladja a 120, ezer lelket, maradjanak továbbra is saját apostoli adminisztrátoruk vezetése alatt, avagy letesíttessék számukra az önálló ruthén nyelvű püspökség.

Legmélyebb hódolatom kifejezésével vagyok Máramarosszigeten, 1929. június 28-án Eminentiád legalázatosabb szolgája:

Szabó Endre
generalis vikárius

86a. Szabó Endre felterjesztésének melléklete: a vikariátus kérvénye XI. Piusz pápához

Beatissime Pater,

Qua jubilatione et gratiarum actione receperant fideles Rutheni remanentes in territorio Romaniae diocesi Munkacsiense, graeci ritus Ruthenorum, Stanislauense et Hajdudorogense decretum Sanctitatis Vestrae, quo dignata est pro eis erigere Apostolicam Administrationem Siretensem, per nunc afflictione

perturbatur propterea, quod Concordatum initum inter Sedem Apostolicam et regnum Romaniae praevideat Ruthenos administraturae Apostolicae Siretensis jurisdictionis Episcopi novae dioecesis graeco-catholicae Romanae, erigendae in septemtriane regione regni, subiectos iri.

Erectio Apostolicae Administraturae prae oculis habuit principium: politicam ex Ecclesiae eliminandum esse quam quidem jam anno 1921, quidam invehere conabantur, quod Ruthenos in Romania remanentes Episcopis Rumenis subjicere nitebantur non obstante privilegio Graeco-Catholicorum in Cechoslovakia remanentium Episcopis Graeco-Catholicis in Romania existentium subjacendi.

Jam tunc Sedes Apostolica sapienter integros custodivit Ruthenos a periculo, ne sub invocatione auctoritatis suae una natio aliam caractere suo spoliaret. Nun eodem periculo minitente ex parte Concordati auxilium ab eadem Apostolica Sede confidenter expectamus, ne gens Ruthena catholica in partibus nostris no 120 millium existens, caractere suo speciali linguaque rituali depossideatur. Multo iam antea quam de Concordatum ageletur, Episcopi graeco-catholici ex Romania praenuntiarent in ecclesia Ruthenorum, laxam esse disciplinam, ibi gravitatis plenam protestatem debere.

Hoc periculum sane imminet praesertim cum optima notum sit Apostolicae Sides, quantum distet ritus ipse Ruthenorum a ritu graeco-catholicae Rumenorum, adeo ut ipsa Sancta Sedes peculiare sectiones hisce ritibus gubernandis preatinerit.

Non charitas sed politica suggestit Sedi Apostolicae, ut Ruthenos Episcopis Rumenis subordinet, ex qua subordinatione nullum bonum, sed tantum incommodum spirituale ingenque detrimentum consequenter ex tantibus discriminibus invincibilibus inter utraque nationem non tantum ethongraficis linguisticis, sed et ecclesiasticis, cum falsum sit argumentum eorum, quo Ruthenos Rumenis subordinari desiderant dicti tantos inter utramque nationem graeco-catholicam non exestare magnam differentiam Ecclesiaeque nullum detrimentum inde exoriturum esse, si utraque aeque tractaretur et ex Ruthenis Rumenis fierent.

Beatissimo Pater!

Rutheni in Basarabia qui „orientales” se nominant, jam a Gubernio Status Episcopis orientalis Rumenis subordinati sunt. Qui linguam populi Ruthenis non loquuntur. Inde ex experientia scimus, quam miseria sit sors istius nationis in rebus religionis. Cum enim linguam patrum suorum non intelligant, eos confidenter adire, ab illis Sacramenta suscipere, consilia consolationesque capere non possunt. Et si hoc totum esset! Sed cum illos tantum ut intrusos habeant statusque servos, qui unice politicae inserviant, illos in despicionem habent, inimicosque potius, quam amicos et Christi vicarios in illis cernunt. Apud nos pares fors fructos quis non praevideat! In despicionem Ecclesiae catholicae potius quam in auctoritatem vergat haec dispositio eoque periculostor erit perturbatio animorum, quod non statum,

se Ecclesiam catholicam reddunt responsabilem propter funestos effectus inde necessario exeriundos. Ita vel facillime erit populum Ruthenorum inter Romanos redigere. Si parochia vacua fuerit, ibi parochus Rumenis desinatur, et sic praedicunt, post annos 10-15 neminem lingua Ruthena locuturum esse.

Si fideles nostri remanerent subiecti Episcopis Rumenis, ingentes valores periclitarentur, ut lingua, cultura Ruthenorum, maximeque cultus illo specialis, qui sane divitis est Ecclesiae Catholicae, religiose custodienda. Praevidemus fideles nostros Ecclesiam Catholicam tamquam nationi Suae inimicam descituros esse sectisque adventis harum poenitentium etc. in nostris regionibus nunc vehementer propagatis nomen daturus.

Summus Pontifex utpote omnium nationum Pater pari dicetione omnes fovesi oportet, neque permittet ut nomine ipsius una aliam oprimat. Nos Papam supremum patrem non tantum Callorum vel Rumenorum sed etiam Ruthenorum esse firmiter dimue et confidenter supplices adimus.

Itaque rem nostram non ligae Nationum, sed Sedi Apostolicae deferimus supplicesque rogamus Sanctitatem Vestram, ut pro Ruthenis qui numerum 120 millium attingunt et septuaginta duas ecclesias proprias habent, Administraturam Apostolicam Siretensem conservare dignetur, usquedum nova dioecesis Ruthena erigetur.

Sanctitatis Vestrae filii obedientissimi curatores parochiarum vicariatus marmarosiensis ex Administratura Apostolica graeco-catholica Ruthenorum de Siret. -

**87. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata
Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegye és
papnövédeké budapesti és római taníttatása tárgyában**

Budapest, 1929. július 29.

GKPL I-1-a 437/1930. Tisztázat.

150-4/18-929 szám.

Hajdudorogi gör. kath. papnövédeké elhelyezése.

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklós István hajdudorogi püspök úrnak,

Nyiregyháza.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

Folyó évi június hó 14-én 1516 sz. a. kelt nagybecsü átiratára⁷⁵ válaszolva tisztelettel értesitem Méltóságodat, hogy előterjesztésemre a bibornokherczegprimás úr 2611/929 sz. átirata szerint hozzájárult ahhoz, hogy a hat növendékpap felvétessék a budapesti központi szemináriumba, ha a

75 Lásd: 85. számú dokumentum.

szeminárium befogadásukra az egyházmegyék jogigényeinek sérelme nélkül, férőhellyel rendelkezik.

Bátorkodom továbbá megjegyezni, hogy a jelenleg engedélyezett hajdudorogi növendéklétszámmal a jövőben nagyobb létszámot már külön fizetés ellenében sem lehet engedélyezni, mert a többi egyházmegyék részéről joggal kifogásoltatnék az, ha a hajdudorogi növendékek aránylag ily nagy számának lehetővé tétetnék az egyetemi képzés. Evvel kapcsolatban fel kell hívnom Méltóságod figyelmét a római görög Collegium-ra, amelyben a hajdudorogi növendékek is nehézség nélkül elhelyezhetők s ott saját rítusukban is alaposan képezhetők. A költség pedig bizonyára nem nagyobb, mint az itthoni tartásdíj.

A felvett növendékpapok tartásdíját tárcám terhére biztosítom. A felvétel módozatai ügyében méltóztassék a központi papnevelő-intézet előljárásságával érintkezésbe lépni és velem közölni, hogy hány hajdudorogi növendékpap neveltetik 1929 szeptember 1-e óta a nevezett szemináriumban.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1929 évi július hó 29-én.

A miniszter rendeletéből:

Madarász István

miniszteri tanácsos

Az irat külszetén Miklósy püspök kézírásával:

35 Ltsz

Érk. aug 2.

Megkeresés intéztetik a közp. papnevelőház igazgatóságához 8 (nyolc) pap növendék befogadása iránt.

aug. 16.

88. Miklósy István hajdudorogi püspök átirat-fogalmazványa Ernszt Sándor, a Központi Papnevelő Intézet rektorának a hajdudorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában

Nyíregyháza, 1929. augusztus 16.

GKPL I-1-a 437/1930. Fogalmazvány.

Folyó évi június hó 14-én kelt 1516. számú átiratomban⁷⁶ arra kértem a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, tenné lehetővé, hogy a Méltóságod bölcs kormányzása alatt álló Központi Papnevelőházban elhelyezett 2 növendékpapom mellé a jövő 929/930. tanévtől kezdve, a püspöki székhelyemen felépítendő papnevelőház létesítéséig, még hat (6) – összesen tehát 8 – növendékpapom legyen elhelyezhető.

76 Lásd: 85. számú dokumentum.

A kultuszminiszter ur folyó évi 150/-4-18/929. sz. átiratában⁷⁷ közölte velem, mikép előterjesztésére a bibornok hercegprimás ur Ő eminenciája 2611/929. alatt hozzájárult ahhoz, hogy a hat hajdudorogegyházmegyei növendékpap a budapesti központi szemináriumba felvétessék.

A felveendő növendékpapok tartásdíját a kultuszminiszter ur, tárcája terhére, egyidejűleg biztosította.

A központi papnevelőházban eddig elhelyezett két növendékem egyik tanulmányait befejezte. A jövő tanévre tehát, tekintetbe véve az egyházmegyém részére ujonnan engedélyezett 6 stipendiumot, a kurzusban levő Nagy Béla mellé 7 újabb növendéket óhajtanék felküldeni.

Van szerencsém ennél fogva tisztelettel arra kérni Méltóságodat, hogy egyházmegyém eme hét újabb növendékét a bölcs vezetése alatt álló központi papnevelő intézetbe befogadni méltóztassék.

Méltóságod nagybecsü intézkedésétől függ, hogy egyházmegyém papképzésének ügye, bár ideiglenes, mindamellett megnyugtató megoldáshoz jusson.

Tisztelettel kérem Méltóságodat, hogy nagybecsü elhatározását velem közölni s a szükséges tudnivalókról engem tájékoztatni méltóztassék.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását, mellyel vagyok Nyiregyházán, 1929. augusztus hó 16-án az Urban testvére:

**89. Ernszt Sándor, a Központi Papnevelő Intézet rektorának átirata
Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi egyházmegyés
papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában**

Budapest, 1929. augusztus 19.

GKPL I-1-a 437/1930. Tisztázat.

Budapesti Központi Papnövelde

Méltóságos Püspök Úr!

Mélyentisztelt Uram!

Tisztelettel válaszolok Méltóságos Püspök Úr nagybecsü levelére.⁷⁸ Én is hasonló előterjesztést tettem, mint Méltóságod, Ő Eminenciájának a Hercegprimás Úrnak, ő, erre, július hó 22én válaszolva azt írja, hogy hat hajdudorogi növendéket vegyek a papnöveldebe.

Igy tiszteletteljesen kérem Méltóságodat, hogy a pesti papnöveldebe összesen hat növendékpapot küldeni méltóztassék.

⁷⁷ Lásd: 87. számú dokumentum.

⁷⁸ Lásd: 88. számú dokumentum.

Fogadja Méltóságod Püspök Úr legmélyebb tiszteletem kifejezését, melylyel vagyok méltóságodnak becses névünnepehez minden kívánva Budapesten 1929. aug. 19.

alázatos szolgája
Ernszt Sándor

90. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Ernszt Sándor, a Központi Papnevelő Intézet rektorához a hajdúdorogi egyházmegyeés papnövendékek budapesti taníttatása tárgyában

Nyíregyháza, 1929. augusztus 27.

GKPL I-1-a 437/1930. Fogalmazvány.

2059. 29.

Méltóságos és Főtisztelendő

Dr. Ernszt Sándor

apostoli protonotárius kanonok, papnevelőházi kormányzó urnak,
Budapest.

Méltóságos és Főtisztelendő Apostoli Protonotarius,

Kanonok, Papnevelőházi Kormányzó Úr!

Folyó évi augusztus hó 19-én kelt becses átiratát,⁷⁹ mely szerint a bölcs vezetése alatt álló papnevelőházban egyházmegyéem növendékpapjai részére hat hely rendelkezésre áll, köszönettel vettem.

Egyben van szerencsém közölni Méltóságoddal, hogy az 1929. 1930. tanévre az alább felsorolt növendékeket küldöm fel:

a IV. évfolyamra Nagy Bélát

a II. évfolyamra Fülep Miklóst, Véghseő Dánielt, Tótin Pált

az I. évfolyamra Fekete Lajost és Seszták Lászlót.

Tisztelettel kérem Méltóságodat, hogy a bevonulás határidejét s az esetleges tudnivalókat velem közölni méltóztassék. Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását, mellyel vagyok,

Nyíregyházán, 1929. augusztus hó 27-én testvére az Urban:
hajdudorogi püspök.

79 Lásd: 89. számú dokumentum.

**91. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa
Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a
hajdúdorogi egyházmegyes papnövendékek budapesti taníttatása
tárgyában**

Nyíregyháza, 1929. augusztus 27.

GKPL I-1-a 437/1930. Fogalmazvány.

2059. 29.

Nagyméltóságu gróf

Klebelsberg Kuno Dr,

v.b.t.t., vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak, Budapest.

Nagyméltóságu Miniszter Ur!

Köszönettel vettem Nagyméltóságod folyó évi július hó 29-én kelt 150-4/18-1929. számú nagybecsű átiratát, mely szerint egyházmegyém 6 növendékpapja részére a budapesti központi szemináriumban helyet biztosítani s részökre a tartásdíjat egyidejűleg engedélyezni méltóztatott.

Növendékpapjaim befogadása iránt megkerestem a központi papnevelőház előljáróságát, ahonnan a folyó évi augusztus hó 19-én azt a választ kaptam, hogy egyházmegyém növendékpapjai részére 6 hely rendelkezésre áll. Ehhez képest az 1929/30. tanévre a budapesti központi szemináriumba egyházmegyém részéről összesen hat növendéket utaltam be.

Van szerencsém Nagyméltóságodat tiszteletteljesen megkérni, hogy eme hat hajdudoroge egyházmegyei növendékpap tartásdíját a budapesti központi papnevelőház előljáróságnak, közvetlenül, kiutalni méltóztassék.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tisztelem őszinte nyilvánítását, mellyel vagyok Nyíregyházán, 1929. augusztus hó 27-én
hajdudorogi püspök

**92. A Magyar Görög Katholikusok Országos Szövetségének
felterjesztése Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a máriapócsi
bazilita monostor függetlenítése tárgyában**

Budapest, 1929. szeptember 5.

GKPL I-1-a 2355/1930. Tisztázat.

A Magyar Görög Katholikusok Országos Szövetsége.

Budapest, VII. Szegényháztér 9-10.

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklósy István Ur,

megyes püspöknek, Nyíregyháza.

Méltóságos és Főtisztelendő Megyes Püspök Ur, Kegyes Urunk!

Szövetségünk alázatos kérvénnyel⁸⁰ járult XI. Pius római pápa őszentségéhez, melyben az iránt esedezünk, hogy a Sz. N. Vazulról nevezett gör. kath. szerzetesrend máriapócsi monostorát minden enemü kötelékből kivenni, önállósítani, egyben apátsági méltóságra emelni kegyeskedjék.

Midőn ezt tisztelettel jelentjük, említett kérvényünket másolatban be mutatván, alázattal kérjük Méltóságodat, kegyeskedjék indokainkat magas figyelmére méltatni, kérelmünket magáévá tenni, és hathatós közbenjárása által annak kedvező elintézését biztosítani.

Kiváló mély tiszteletünk nyilvánításával, felszentelt gyűrűjének csókolása mellett vagyunk,

Budapesten, 1929. szept. 5.

Méltóságodnak alázatos szolgálói:

Dr Simon László

a szövetség ügyvezetője

Dr. Dankó János

a szövetség titkára

Répássy Miklós

a szövetség elnökhelyettese

93. Cesare Orsenigo budapesti nuncius átirata Melles Emil budapesti görögkatolikus parókusnak a máriapócsi bazilita monostor függetlenítése tárgyában

Budapest, 1929. szeptember 7.

GKPL I-1-a 2355/1930. Tisztázat.

No. 2751

Budapest, die 7 Septembris 1929

Illustrissimo ac Reverendissimo

Domino Aemilio Melles parrocho Budapestini

Reverendissime Domine,

Nexu supplicis libelli⁸¹ a „Foederatione Regnicolaris Hungarorum Graeco-Catholicorum” Sacrae Congregationi „Pro Ecclesia Orientali” exhibiti in favorem monasterii Ordinis S. Basilii Magni Mariapocsensis, honori mihi duco Tibi significare nomine praefatae Congregationis, quod petitio huius generis, ut possit ab ipsa Sacra Congregatione percenseri, opus est quod exhibeatur ab ipsis religiosis monasterii Mariapocsensis vel ab Ordinario Hajdudoroghensis una simul cum religiosis.

Quae dum Tibi significo ut ceteris qui supplicem libellum conscripserunt notifices, omni quo par est obsequio gaudeo me profiteri Tibi in Domino addictissimum

80 Lásd: 84. számú dokumentum.

81 Lásd: 84. számú dokumentum.

+ C. Orsenigo
Archiepiscopum Ptolem. – Nuntium Apostolicum

**94. Madarász István vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsos
átírata Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz a hajdúdorogi
egyházmegyes papnövendékek római taníttatása tárgyában**

Nyíregyháza, 1929. október 12.

GKPL I-1-a 437/1930. Tisztázat.

150-4

21-929 szám.

Méltóságos és Főtisztelendő

Miklósy István hajdudorogi püspök urnak, Nyiregyháza.

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

Folyó évi augusztus hó 25-én 20.051 szám alatt kelt nagybecsü átíratára⁸² válaszolva van szerencsém tiszteletteljesen értesíteni Méltóságodat, hogy amennyiben Méltóságod Puskás Lajost növendékpapjai közé sorozta és a római kollégiumba benlakó klerikusnak felvétette, hajlandó vagyok a megállapítandó tartásdíjat kifizetni.

A folyamodványt a bizonyítvánnyal együtt ./ . alatt csatoltan azzal a kéréssel küldöm vissza Méltóságodnak, méltóztassék értesíteni, milyen összeget tesz ki a római tartásdíj s hogy Puskás már felvétel-e a nevezett kollégiumba.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1929 évi október hó 12-én.

A miniszter rendeletéből:

D Madarász

miniszteri tanácsos.

Az irat külzetén Miklósy püspök kézírásával:

A tartásdíj mérvére nézve kérdés intéztetik a római „Collegium Graecum” igazgatóságához.

nov. 11.

**95. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos
külügyminiszternek a rutén püspökök római kongresszusáról**

Róma, 1929. október 24.

MNL OL K 63 1929-34/1. 381. 87/1929. Tisztázat.

82 Lásd: 87. számú dokumentum.

Roma, 1929. október hó 24.-én

87./pol. szám.

Tárgy: A ruthén püspökök kongresszusa Rómában.

A jezsuita rend központi házában a Borgo S. Spiritóban f. hó 22.-én kongresszusra gyülekezett össze a ruthén püspöki kar a volt orosz, osztrák és magyar területről, melynek tárgya:

1.) a görög szertartású katolikus egyház Codex Juris Canonicijának alapelveit megvitatni;

2.) a liturgia kérdésében egységet létesíteni.

A tanácskozások lefolyására vonatkozólag dr. Suba György prel. kanonok, Gebé Péter püspök kísérője akként nyilatkozott, hogy míg a magyar kultúrán nevelkedett ruszinszkói püspökök teljes fegyelemmel s a metropolita iránti tisztelettel a latin codex juris canonici megfelelő módosításokkal való átvételét ajánlják, addig a volt osztrák terület püspökei szenvedélyes hangon védik egy teljesen önálló alapon kidolgozandó törvénykönyv jogosultságát s a liturgiában is a helyi eltérések megtartása mellett foglalnak állást.

Gebé Péter szerint a Ruszinszkó papsága és népe teljesen át van hatva a magyar tradícióktól és ma már a parasztság is nyíltan követeli, hogy a cseh uralom szűnjék meg, mert a kenyéradó magyar alföld vonzza őket. A husszita uszításra erőszakkal elfoglalt templomok és plébániák a görög katolikus püspökök lendületes munkája következtében visszakerültek az orthodox egyház kezéből a görög katolikus egyház birtokába s csak egy egyházközség maradt meg a schizmatikusok birtokában. Az egyházi birtokok visszaperelése a két püspöknek temérdek pénzébe került, melyre (a munkácsi püspöknek a tapolcai apátság megmaradván Papp Antal érsek úr javadalmában csupán havi 3000 cseh korona állami subvenció-bevétele van) fedezet nincs, ezért most a Szentszékhez fordulnak 300.000 Lira egyszeri segélyért, hogy részben a püspököket, részben a hitvalló ruthén népet a teljes csódtól megmentsék. Ezen segély megadása érdekében a Hercegprimás úr is írt Sincero bibornoknak a keleti kongregációk vezetőjének, valamint a bibornok államtitkárnak is. Ciriaci prágai nuncius a munkácsi püspöknek a tapolcai apátság javadalmát csak a modus vivendi keretében mint rekompenciós vagyont óhajtja biztosítani s a tárgyalások során a vagyoneelosztás tervezetében tartja nyilván. A csehek sürgetésére a bizottságban kijelentette, hogy csak a primási, püspöki és káptalan javakkal junctimban lehet szó az apátság visszaszerzéséről. Suba prelátus szerint a nuncius igen erélyesen viselkedik a ruszinszkói egyházpolitikai ügyekben is a cseh kormánnyal szemben.

Az a reláció, melyet a ruszinszkói állapotokról a püspök urak a Szentszéknek most benyújtottak, teljesen fedi Illés J. professor húsvétkor e tárgyban beadott jelentését. Az északamerikai Egyesült Államokban élő görög katolikus ruthének püspöke nem jött meg a kongresszusra. Suba prelátus értesülése szerint a püspök úr megőrizte a magyarbarát tradíciókat a nyár folyamán

megejtett egyháztanácsi választásoknál s a felügyelete alatt álló napilap is korrekt szellemben dolgozik; bár Thegztét az eddigi szerkesztőt leváltották, utódja is magyarbarát érzésű ember.

Barcza

rendk. követ és meghatalmazott miniszter

96. Szuvák József véleménycikke a Görög Katolikus Szemlében

1929. november 17.

Görög Katolikus Szemle, 1929. november 17. 1. o.

A mi jussunk

Irta: Szuvák József.

Hol volt, hol nem volt egy határszéli kisváros, hol a kisszámú, de lelkes és áldozatkész görögkatolikus iskola épített. Igen, mesét szerettem volna írni, tündéri szép mesét, melyben hithűek és áldozatkészek az emberek. De a mesefonál elszakadt. Fájó, kellemetlen érzések viharoztak át lelkemen, viharban pedig morajlik a tenger, zúg az erdő, cikázó villámok szelik át az eget s nagy csattogás miatt álmodni nem lehet; akarva, nem akarva, a valóságra kell ébrednünk. A valóság pedig az – amint egy kedves paptársam elmondotta – hogy a kérdéses iskola előtt elment egy társaság, melyben egy vármegyei, vagy tudom is én milyen hivatalos úr vitte a szót ily módon: «Hát ezt minek kellett felépíteni? Vakard meg a görögkatolikus: vagy orosz, vagy oláh lesz belőle». Hát ez elég fölényes nyilatkozat; fölényes és ostoba. Minden egyéb, elemi s középiskolák azok lehetnek, de görögkatolikus az minék.

Ebben a «mindenáron való kultúrás» korszakban görögkatolikus szemináriumra nincs pénz, görögkatolikus gimnáziumról ne is álmodjunk, mikor még az elemi iskolát is sajnálják tőlünk. Pedig hivatalos és kevésbé hivatalos urak egyszer már végérvényesen tudomásul vehetnék, hogy a görögkatolikus tanítószolgálat hivatásának magaslatán áll s iskoláink állanak oly magas színvonalon, mint bármely más vallású iskola s nevelnek oly izzólelkű hazafiakat, mint a Hortobágy környékén.

Ebből az iskolafajtából került ki például a falum bírója is, ki az 1914. évi nagy mozgósításkor a síró-rívó faluhoz felállva az indulásra kész szekéren így szólt: «Ne sírjatok. Isten segítségével induljunk védeni a hazát. Éljen a hazá!» Pedig ő is síró feleséget és síró gyermekeket hagyott itthon. Szeretettel kérdem, indultak-e szebben, öntudatosabban valahol a katonakötelesek a harcba? Azt hiszem, sehol. Ebből a lebecsült iskolafajtából kerültek ki az 5., 34., 39., 65. közös és 3., 10., 11. honvédezzredek hős katonái, nemkülönben a 15., 16. közös és 5. honvédhuszárezredek bátor fiai.

Igen tisztelt hivatalos urak! Kérdezzék meg ezeknek az ezredeknek harctért járt tisztjeit, hogy verekedtek ezek a fiúk? Hoztak-e szégyent a magyar névre? Nem ömlött-e piros vérük patakban? Nagyon tisztelt hivatalos urak,

dörzsöljék meg szemüket egy kissé, hogy jobban lássanak s jöjjenek Abauj, Borsod, Hajdú, Szabolcs, Szatmár, Zemplén vármegyék görögkatolikus faluiba s nézzék a hősök emléken mennyi a hősi halottunk. S ha megindultság nélkül térnek haza s úgy találják, hogy az állami anyakönyvezést miattunk csinálták, mert fiainkat leányoknak anyakönyveztük s nem vettük ki a véráldozatból a részünket, akkor, de de csakis akkor nyilatkozzanak ilyen fölényrel. S ha úgy látják, hogy eddig tévedtek, legyen bátorságuk azt be is vallani s tiszteljék a görögkatolikusságot legalább hősi halottjaiért.

Az 1867. évben az összmonarchiát tűzzel-vassal kovácsolták össze s a magyarság legszentebb érzéseinek kíméletlenül keresztül gázoltak. S mit mond ekkor a haza bölcse?: «Kényszerített egység nem teszi erőssé a birodalmat. Az egyes országoknak sértett önérzete s a kényszerítésből származó keserűség szétvállási, sőt talán végelszakadási vágyakat ébresztenek s ezek miatt a birodalom akkor lesz majd a leggyöngébb, midőn összes erejére s népeink egész lelkesedésére legfőbb szüksége volna».

Hivatalos urak, Önök előtt lebeg-e a nagy cél: Nagymagyarország? Ha igen, úgy nem vonhatják kétségbe Deák Ferenc megállapítását, hogy ennek a nagy célnak eléréséhez a magyar nép «összes erejére és egész lelkesedésére» szükség van s épen ezért ne sértsenek vérig hű hazafiakat, ne vonjanak szándékosan szakadékot hazafi s hazafi közé, mert ez politikai ballépés s bűn a nemzet ellen. Vessék szívükbe, amit Prohászka egyik beszédében mond : «A nemzet nem néptömeg, hanem egyetérző, rokon nép, egy érzés, egy élet». Ebben az igazi nemzeti életben egymásnak nem lenézés, nem sértegetés, de megbecsülés jár. Mi, görögkatolikusok, mint ez országnak hazafiságban, intellektuális értékben minden más hitvallással egyenlő értékű fiai, nem kívánunk egyebet, mint jogos igényeink kielégítését és megbecsülést. Ez pedig igazán nem sok.

97. Miklós István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa Luigi Sincero bíborshoz, a Keleti Kongregáció titkárához a hajdúdorogi egyházmegyes papnövéndékek római taníttatása tárgyában

Nyíregyháza, 1929. november 20.

GKPL I-1-a 437/1930. Fogalmazvány.

Ab Episcopo Hajdudorogensi.

Nr. 2615/929.

Eminentissimo ac Reverendissimo D. D. Aloysio Card. Sincero,
Episcopo, S. Congregationis pro Ecclesia Orientali Secretario, Romae.

Eminentissime Princeps!

Clerici Dioecesis meae graeci rit. Hajdudorogensi, deficiente adhuc proprio Seminario, partim in Seminario Archiepiscopali Strigoniensi partim in Seminario Centrali Budapestinensi educantur.

Supra tamen numerum determinatum in illis seminariis alumnus suscipi non potest.

Clementissimam interventionem itaque Eminentiae Vestrae petere audeo, ut unus clericorum meorum, nominatim Ludovicus Puskás, in alumnos Collegii Graeci (Romae) suscipiatur ad S. Theologiam addiscendam et ille deinde cursum theologicum iam in anno currenti scholastico incipere possit.

Meae rationes ita ferunt, ut de quantitate stipendii unius anni necnon de aliis expensis, simul cum aliis scitu dignis certior fiam.

Pro gratia ago gratias maximas et in osculo S. Purpuras intimo cum venerationis et obsequii cultu permaneo in Nyiregyháza (Hungaria), die 20. novembris a. 929.

Eminentiae Vestrae humillimus servus:
Episcopus graeci rit. Hajdudorogensis.

98. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó ad limina-jelentése

Miskolc, 1929. december 10.

Città del Vaticano, Segreteria di Stato, S.RR.SS. AA.EE.SS. Ungheria, Anno 1924–1941, Pos. 30, fasc. 32. fol. 85r–113r. Tisztázat.

Antonius Papp
Archiepiscopus Cyzicensis, Administrator Apostolicus
Hungaria
Miskolc

Relatio de Statu Administraturae Apostolicae Miskolcensis Graeci Ritus Catholicorum

Cap. I.

Generalia de statu materiali personarum et locorum

Ad 1-um. Antonius Papp, natus die 17.-a Novembris anno reparatae salutis 1867. in oppido Nagykálló, in Comitatu Szabolcs, in Hungaria; 1893. 24.-a Decembris Ungvarini Presbyter ordinatus; 1912. die 3.-a Aprilis Episcopus cum iure successionis Munkácsensis clementer a S. Sede denominatus; 1912. die 29.-a Aprilis Romae preconisatus; 1912. die 14.-a Octobris festo Patrocinii B. Mariae Virginis Ungvarini consecratus simulque intronisatus, anno 1924. 4.-a Junii ex paterna benevolentia Ssmi D. Nostri PII XI. a sede Munkácsensi ruthenorum ad Metropolitanam sedem titularem Cyzicensem translatus ac promotus, Administrationi Apostolicae Graeco-Rutheni Ritus Miskolcensi e Dioecibus Munkácsensi et Eperjesensi Hungarici Regni finibus in praesens contentae tamquam Apostolicus Administrator cum omnibus iuribus, praerogativis et obligationibus Episcopis residentialibus propriis praeponabatur et denominabatur.

Sedem suam propter varias vicissitudines tantum die 27.-a Octobris a. 1925. occupavit. Abbas realis SS. Apost. Petri et Pauli de Tapolca in Hungaria ab anno 1912. 1.-a Junii.

Episcopum auxiliarem non habet.

Ad 2.-um. Administratura Apostolica novissima, tantum ab anno 1924. e dioecesibus antiquissimis Munkácsensi et Eperjesensi evulsa et in territorio memoratarum dioecesium Hungarico existit. Maxima pars harum dioecesium a ditioe antiqua regni Hungariae avulsa ad rem-publicam Cseho-Slovacam pertinet. Administratura Apostolica Metropolitae Strigoniensi subiacet et Administrator Apostolicus ad conferentias Episcopales cum Episcopis Hungaricis Budapestinum adit.

Ad 3.-um. a/. Locus residentiae Administraturae Apostolicae: Miskolc. Oppidum Miskolc originetenus ad dioecesim Munkácsiensensem pertinebat, subseque plus quam per 100 annos dioecesi Eperjesensi acclusum et nisi novissime (anno 1912.) adscriptum est dioecesi Hajdudoroghensi. Templum parochiale, in quo pontificalia ex clementissima licentia Emmi Cardinalis S. Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” peraguntur, aedificatum est sumptibus fundi dioecesani Eperjesensis, cui et hodie magna obligatur summa solvenda. Ratione gubernationis ecclesiasticae oppidum Miskolc locus est unicus, cui attentio dari possit, complectens in centro tum viae ferreae, tum postales, tum demum telegraphiae filios necessarios. Geografice immediatae territorio nequitur Apostolicae Administrationis et procul distans a centro dioeceseos Hajdudoroghensis, cui a. 1912. adnexum erat. Administrator Apostolicus in oppido Miskolc, in dictionibus cuius iacent etiam bona Abbatiae Tapolcaensis, habet etiam domum residentialem aptum, quem propter miserimas inhabitationis circumstantias propriis sumptibus emere coactus est.

b/. Amplitudo Apostolicae Administrationis 2800 kmtr.2 circiter. Populus utitur lingua Hungarica, partim lingua Slavo-Ruthenica.

c/. Summa fidelium nostrorum gr. rit. catholicorum: 25,000.

d/. Numerus sacerdotum saecularium : 27, Alumnorum: 7.

e/. Adest coetus Consultorum, constans ex 5 membris.

f/. Archidiaconatus 1 existit in hac Administratione; Vice-Archidiaconatus – Decanatus: 3. Parochiae universim: 24; quo citius erigendae etiam saltem 2. Filiales cum Ecclesiis: 16, sine Ecclesiis vero: 231.

g/. Religiosi et religiones mulierum adhuc non adsunt in territorio Administrationis Apostolicae.

Cap. II.

De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis

Ad 4.-um. Iuxta civiles leges facultas Ecclesiae bona ecclesiastica possidendi, acquirendi ac administrandi plena est.

Ad 5.-um. Adest Consilium administrationis bonorum ecclesiasticorum, cui praest Apostolicus Administrator, constatque ex 5 Consultoribus Dioecesanis. Adest etiam officium speciale administrationis bonorum et pro

revidendis fundis dioecesanis atque bonis ecclesiasticis in sensu Can. 1520. constans ex administratore consultore, contra-agente et fisco. Apostolicus Administrator in actibus administrativis maioris momenti memoratam commissionem exaudit.

Ad 6-um. Administratores particulares in parociis tam ecclesiastici, quam civiles, sic dicti curatores, reddunt quotannis per vicearchidiaconos – decanos – rationem suae administrationis in sensu Can. 1525.§.1.

Ad 7-um. In omnibus adamussim servantur praescripta Canonis 1523. circa modum administrationis et confectionem librorum accepti et expensi.

Stricte servatur dispositio can. 1526. de non inchoandis litibus sine Ordinarii scripta licentia, atque Can. 1527. de abstinendo ab actibus ordinariam administrationem excedentibus, necnon Can. 1544. circa congruam dotem, tabulas piarum foundationum aliaeque dispositiones Canonum de piis foundationibus.

Ad 8-um. Qui bona fiduciaria ad pias causas acceperunt, servant, quae Can. 1516. statuit atque de sua fiducia Ordinarium certiozem reddunt.

Ad 9-um. In venditione, oppignoratione, permutatione, locatione et emphytensi bonorum Ecclesiasticorum fideliter servantur ab omnibus normae Can. 1530-1533., 1538-1542.

Ad 10-um. Circa oblationes decimarum et primitiarum adhuc servantur laudabiles consuetudines et etiam praescripta atque ordinationes a legislatione hungarica editae in sensu quorum praestationes sic dictae: lecticalia, labores manuales sacerdotibus solvuntur.

Ad 11-um. Circa oblationes in commodum parochiarum omnino servantur praescripta Can. 1182. de earum administratione et ratione Ordinario reddenda, collectoresque prohibentur a vexatoria et odiosa requisitione.

Ad 12-um. Adest Ordinarii decretum anno 1927. sub numero 277. latum, quod taxam synodalem determinat et quidem pro missa cantata: 3.- Pengő hungarici valoris, pro missa lecta vero 2.- Pengő. Ordinarius adamussim urget etiam praescriptionem Can. 835. de non colligendis a sacerdotibus missis, quibus intra annum ipsi satisfacere nequeunt, atque Can. 841. de transmissione ad Ordinarium missarum exuberantiam. Animadvertere oportet tamen, quod praescriptiones Can. 835. et 841. raro adimplentur, quia in hac Dioecesi potius penuria adest stipendiorum missarum, quam exuberantia.

Tam ab antiquo praeceptum est in hac Dioecesi librum habere pro acceptis missarum stipendiis adnotandis; hos libros facta parochiali visitatione decani singulis annis recognoscere et de hac recognitione Ordinario rationem reddere tenentur.

Ad 13-um. Inventaria immobilium, mobilium et sacrae suppellectilis uniuscuiusque Ecclesiae, parochiarum, scholarum conficiuntur in duplici exemplari, unum pro ipsis parochiis, aliud vero pro Curia Episcopali iuxta Can. 1296, 1522. Atque talia inventaria toties conficiuntur, quoties novus curatus in aliqua parochia vel curatia installatur.

Ad 14-um. Administrator Apostolicus habet archivum in domo sua residentiali ab anno 1925. in omnibus ad tramitem Can. 375-378. erectum et custoditum. Documenta et libri, de quibus Can. 375-378, 1010, 1047, 1107. rite asservantur in hoc archivo. Ab hoc tempore rite exacteque singulis annis Catalogus confectus est de documentis in hoc archivo depositis et etiam nunc conficitur.

Adest etiam armarium obsecratum, in quo scripturae secretae custodiuntur, servatis regulis Can. 379-380.

Ad 15-um. Ecclesiae parochiales sua quoque archiva detinent cum documentis propriis, cum inventariis mobilium et immobilium, ast exemplaria eiusdem catalogi non exhibentur Curiae Ordinariatui, sed vice-archidiaconi singulis annis tenentur revidere archiva parochialia et de hoc relationem reddere Ordinario.

Bibliotheca dioecesis adhuc non adest.

Cap. III.

De fide et cultu divino

Ad 16-um. Fidem – Deo favente – in Administratione Apostolica nostra adhuc non serpant errores schismatis orientalis, cuius lues fideles dioecesium antiquarum in territorio Cseho-Slovaco sitarum usque ad hodiernam diem inficit. In nonnullis pagis territorii nostri secta Baptistarum per agitatores suos etiam fideles nostros seducere conatur, sed haec secta periculum maius heic hucadusque non affert.

Consilium a vigilantia non adest, sed partes huius Consilii suscipit quodammodo officium censurae dioecesis.

Ad 17-um. Cultus divinus in territorio nostro libere exercetur. Tantum ex mutatione rituum oriuntur novissime nonnullae difficultates, quia inveniuntur homines etiam sacerdotes, qui ex vanis causis et ex intentione ab oneribus ecclesiasticis se liberandi tantum unum ritum latinum salvificum esse clamitant. Difficultates memoratae ex inde oriuntur, quod quasi facultate tributa Nuntiis Apostolicis permissionis transitus ad alium ritum, ipse transitus quoque in posterum facilius evaderet. Cum angore vidimus hanc fluctuationem animorum fidelium etiam ex respectu civili et materiali, quia gubernium Hungaricum minime compensabit diminutionem reddituum parochialium ex fidelium ritus mutatione proveniente, qui transitum suum non ex vera persuasione, sed conatu se ab oneribus liberandi, saepissime attentant. Respectus ecclesiasticus universalis, unionis scilicet sperandae adhuc errantium in schisma, plane vetat leviorationem mutationis rituum, nam solum strictissime circumscripta et efficacissima sanctione praedita aequalitas rituum diversorum potest sperari pro stabili Ecclesiarum futurae Unionis fundamento. Teste enim historia conamina Uniendarum Ecclesiarum ideo saepissime effectu carebant universali, quia Graeci ab ipsa Unione Sancta timebant semper suam suique ritus independentiam.

Ad 18-um. Ad benedictionem coemeteriorum servantur regulae in Can. 1155, 1156. et etiam ea, quae in Can. 1205-1214. praescribuntur.

Ad 19-um. In cultu divino, in Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum veneratione, in Sacramentorum administratione, necnon in sacris functionibus servatur ritus graeco-ruthenus etiam quoad linguam, secundum libros Ecclesiasticos Leopoli in Galicia editos et approbatos et in hisce rite servantur omnia, quae in synodo Zamoscena et Leopolitana habita anno 1891. praescribuntur. Quoad linguam est lingua vetero-slavica in functionibus. In parochiis nostris labii hungarici cantus a populo fit lingua hungarica ex antiqua consuetudine.

In Ecclesiis picturae atque imagines Ecclesiasticae depictae sunt secundum Ecclesiae nostrae graeco-ruthenae stylum, orientalibus convenientem, neque illae absque praevio Episcopi consensu et approbatione in Ecclesiis venerationi publicae exponuntur, neque acceptantur quaelibet sine ullo discrimine et iam nunquam deformiter vel contra stylum ecclesiasticum depictas inferri permittuntur.

Quoad figuram S. Crucis, quae subinde in locis publicis erigi solet, conformamus se praescripto S. Congregationis de Propaganda Fide die 19. Maii a. 1887. N. 5. edito.

Nunquam permittuntur in Domibus Dei profani conventus et nundinae etiam ad pias causas. Can. 1178.

Ad 20-um. Numerus Ecclesiarum in singulis oppidis vel parochiis fidelium necessitati sufficit.

Ad 21-um. Ecclesiae generatim mundae sunt, sat decenter ornatae et suppellectili sufficienti instructae. Ad munditiam speciatim in Sanctuariis conservandam, lege dioecesana praescriptum est, ut ad noviter aedificatas et in futurum erigendas Ecclesias adiungantur sacristiae.

Si adsunt hinc-inde egentes, fatiscentes Ecclesiae, populus fidelis pro posse suo nititur restaurare.

Ad 22-um. Ingressus in Ecclesias, dum sacra agentur, prorsus absolute semperque gratuitus est ad tramites Can. 1181.

Ad 23-um. Ecclesiae rite custodiuntur ne furtis et profanationibus obnoxiae fiant.

Ecclesiae praesertim parochiales, horis matutinis, quando et missae celebrantur, fidelibus aperta sunt iuxta Can. 1266.

Ssima Eucharistia asservatur semper in altari maiori in tabernaculis stylo occidentali confectis atque retinetur clausa in Ciborio magni Altaris, e cuius conspectu in Ecclesiis lampas ardet, in pauperibus vero saltem diebus festis et Dominicis, a principio usque ad finem Missae, iuxta regulam a synodo Zamoscena praescriptam. (Tit. III. §. 3.)

Cap. IV.

De iis, quae ad Ordinarium pertinent.

Ad 24-um. Administratio Apostolica pro sustentatione aulae et mensae episcopalis nullo proventu dotata est. Administrator Apostolicus qua Abbas realis Tapolcaensis fruitur bonis immobilibus Abbatiae memoratae in Hungaria, Comitatu Borsod, territorio Archiepiscopatus Agriensis prope Miskolc sitae.

Dominium hocce constabat ex 3491 iugeris, ex quibus agri et prata fuerunt 2180 iugera, silvae vero 1311 iugera. Novissime autem vigore legis Hungaricae, de redemptione immobilium, ex agris et pratis dempta sunt iugera 525; et sic remanserunt agri et prata 1665 iugera, silvae vero iugera 1311, summatim 2984 iugera.

Proventus summatim e dominio Abbatiae Tapolcaensis in val Hung. 40,820.- Pengő.

Expensa ex his redditibus: In dominio Tapolcaensi pro salariis bonorum, custodum silvarum, pro tributa, vectigalibus, pro expensis patronatus – quia dominium in pago Görömböly duarum parochiarum: latini et graeci ritus cath. patronus est – solvuntur annuatim circa 16,067.- Pengő.

Detrahendo e proventibus expensa, manet purus reditus annuatim circa 23,067.- Pengő.

Reditus hi ad sustentationem mensae episcopalis et cancellariae solummodo cum magna parsimonia, circumspecte et caute procedendo sufficientes sunt.

Ordinarius inhabitat domum suam; convivit cum matre vidua et sorore sua.

Inventaria de bonis immobilibus et mobilibus per commissionem Ministerii Cultus et Religionis a. 1912. confecta in archivo custodiuntur.

Ad 25-um.

Ad 26-um.

Ad 27-um. Legi residentiae plene satisfacit, residentiam suam solummodo ad visitationem Administraturae Apostolicae et ad conferentias Episcopales relinquit; pontificalia in Ecclesia paroeciali Miskolcensi rit. gr. puri et in visitatione paroeciarum decies-duodecies singulis annis peregit, conciones in visitatione Administraturae Apost. vel in consecratione Ecclesiarum per se habet, clerum populumque litteris pastoralibus singulis annis pluries instruit; Ecclesiasticae leges notificantur per circulares litteras, in quibus etiam exhortatio fit ad observationem earum, hoc intenditur etiam per conciones ab Episcopo habitis in visitatione Dioeceseos.

Ad 28-um. Nihil est referendum, quia sacramentum Confirmationis ex delegatione Summi Pontificis apud Graeco-Rutheni ritus fideles ipsi curati cum Baptismate conferunt, secundum Euchologion pro slavo-ruthenis approbatum in Concilio Zamosceno et Leopolitano a. 1891.

Ad 29-um. In quinquennio per se solum ad sacros Ordines promovebat 5 neopresbyteros. Accurate servantur leges de non promovendis: a/. qui necessarii sunt vel utiles iuxta Can. 969., b/. qui saltem integrum theologiae curriculum per quinque annos in Seminario non peragebat, nemoque ab hac conditione dispensatus erat, iuxta Can. 972. §. 1.

Numerus ordinatorum in quinquennio adhuc par est necessitati Administraturae.

Unus erat incardinatus in quinquennio: nomine Victor Boross, qui ex indultu Ssmi Patria Nostri (a. 1927.) ex schismate Romae conversus in album cleri Administraturae nostrae missus fuit.

Ad 30-um. Nemini concessa erat iurisdictio ad audiendas confessiones sacramentales, nisi prius rite absoluto integro quinque annorum theologiae curriculo, subierat sic dictum examen iurisdictionale e Theologia Morali, Pastoralis, iure Canonico et e Ritu S. graeco-rutheno in sensu Can. 877. §. 1.

Casus reservati ab Episcopo non adsunt, quia tempore belli omnes Episcopi antiquae Hungariae suspendebant reservationes ab ipsis latas, in quinquennio a reservationibus abstinui, ergo casus reservatus in hac Administratura Apostolica, qui de iure Episcopo reservantur, vel qui Summo Pontifici specialissimo, speciali modo, vel simpliciter secundum Novum Codicem Iuris Canonici.

Ad 31-um. Circa sacram praedicationem accurate servantur praescripta Can. 1340. circa licentiam concedendam et Can. 1347. circa modum et argumentum concionandi.

Parochi atque omnes curati exhortantur ad conciones habendas omnibus festivis diebus et Dominicis intra missarum solemnias. De caetero conciones in hac dioecesi semper intra missarum solemnias, post decantationem Evangelii fieri debent; explanationes vero catechismi pro adultis diebus Dominicis magnae Quadragesimae fiunt.

Ad 32-um. In hac Administratura fideles graeci ritus catholici cum infidelibus, nec non cum notoriis impiis nec civiles ineunt nuptias; cum acatholicis non tam frequenter, sed tunc pars acatholicae religionis reversales litteras debet dare de prolibus in catholica religione baptisandis ac educandis, aliter in benedictionibus matrimonialibus non participant.

Ad 33-um. In quinquenio omnes paroecias Administraturae visitare propter varias causas officiales non potui, tamen nonnullas per se, alias per Vicarium Generalem Dr-em Stephanum Szémán, alias vero per Archidiaconum-Consultorem Antonium Vaskovics et consultorem Constantinum Zapotoczky visitare curavi. Singulis annis autem in certis paroeciis hanc visitationem perago, in quibus personas quoque clericorum visitavi et de eorum vitae ratione certior factus sum. Abusus iuxta Can. 824-844. haud detexi.

Ad 34-um. Synodus adhuc non est congregata, in coetu consultorum autem pluries de iis tantum actum est, quae ad particulares cleri populoque dioecesis necessitates vel utilitates referabatur.

Ad 35-um. In conferentiis Episcopalibus quotannis bis celebratis per se interfui Budapestini.

Ad 36-um. Cum civili loci auctoritate relatio nostra familiaris est.

Quoad fideiussiones praescriptiones Can. 137. haud observantur, licet adhuc scandala vel iactura bonorum Ecclesiae non proveniebant, observatio tamen huiusque canonis valde inculcatur clero.

In missae celebratione vestis talaris secundum Can. 811. omnino adhibetur, item et sacra ornamenta nostri ritus graeco-rutheni praescripta.

Quae praescribuntur Can. 138. 139. 140. 142. ad sustentationem decoris status clericalis et quae aliena sunt clericali statu – observatur. Licet scandala non proveniunt per transgressionem citatorum canonum, ast Episcopus data opera inculcat clericis observationem horum canonum.

Ad 48-um. Sine licentia Ordinarii haud ineunt gestationes bonorum ad laicos pertinentium, aut officia secularia, quae secumferunt onus reddendarum rationum.

Nonnullis casibus concedenda est licentia curatis operam suam praestandis in arcis seu mensis numulariis, parsimonialibus cooperativis ruralibus ob commune bonum, defficiuntibus laicis et ob utilitatem populi, ne totaliter in manus hebraeorum decedat.

Ad 49-um. Clerus generatim laudabiliter praestat obedientiam et reverentiam erga Apostolicam Sedem et Ordinarium.

Ad 50-um. Clerus generatim officia ac munera ab Episcopo ei comissa obsequenter suscipit.

Universitates laicas nunc nec unus frequentat e clero, ast adsunt, qui in scholis mediis a gubernio applicati sunt cum concessione Episcopi, hi sunt sequentes: Leo Petrasovszky in schola civica Sátorajauhelyensi, Alexander Gerbery Budapestini.

Ad 51-um. In diariis, foliis vel libellis periodicis, qui religionem catholicam vel bonos mores data opera impetere solent, clerici huiusce dioecesis non scribunt.

Ad 52-um. Adsunt paucissimi, qui raro, sed solum causa necessariae refutationis etiam editiones schismaticas, vel liberales in hungarica lingua conscriptas passim legunt, sed sine periculo in fide.

Factionibus politicis vel municipalibus indebite clerus minime se inmiscit.

Ad 53-um. Poenas vindicativas clericis in quinquennio tantum bis irrogavi et quidem:

1/ Propter odium populi Andreas Mocsár privatus est poenaliter beneficio cum pensione congrua; 2/ Translationem poenalem ad aliud beneficium Joanni Ladomérszky.

Cap. VIII.

De Capitulis.

Ad 54-um. Capitulum non adest, sed in sensu Can. 423. loco Capituli instituti sunt 5 consultores dioecesani ad triennium. Circa ipsos servatur Can. 424. 426. 427. 428. Isti consultores dioecesani non sunt condecorati specialibus insigniis capitularibus.

Ad 55-um. Coetus consultorum dioecesanorum ab an. 1925. adest, et e 5 membris constat, etquidem: Dr. Stephanus Szémán Suae Sanctitatis Praelatus Domesticus, Cancellarius; Antonius Vaskovics Suae Sanct. Camerarius, Archidiaconus; Constantinus Zapotoczky Suae Sanct. Camerarius, Vicearchidiaconus, parochus Abaujszántóensis; Alexius Kovaliczky parochus Felsővadászensis; Cyrillus Kobulniczky Vicearchidiaconus, parochus Garadnaensis.

Ad 56-um. Dotatio consultorum, qua talium: nulla.

Ad 57-um. Nihil observatur iuxta Can. 415.

Ad 58-um. Statuta coetus consultorum iuxta Can. 410. 416. non habet, sed utitur regulis iuris communis.

Ad 59-um. Canonicus ad honores etiam a Rege Hungarico denominatus existit: 1. Alexander Gerbery.

Cap. V.

De curia dioecesana

Ad 37-um. Curia dioecesana aedes proprias non habet, sed sufficienter et convenienter collocata est in domo Administratoris Apostolici. Officiales huiusque curiae sunt: Dr. Stephanus Szémán. Secretarius: vacat. Notarius S. Sedis Consistorialis dioecesanae: Dr. Andreas Bubnó, parochus in Viszló. Protocollista et Archivarius: Josephus Kovaliczky. Censores librorum: Praeses: Leo Petrasovszky, canonicus ad hon. scholae civicae director, censor: Constantinus Petrássy, assessor, parochus Száraskékensis. Iudices Synodales: Praeses: Dr. Stephanus Szémán, consultor, Suae Sanctitatis Praelatus Domesticus; Constantinus Zapotoczky, Suae Sanct. camerarius, consultor, parochus in Abaujszántó; Dr. Josephus Krenyiczky, curio in Homrogd; Adalbertus Petrászevics, parochus in Gadna et Andreas Komporday, parochus in Rudabányácska.

Administratio bonorum ac foundationum dioecesanarum: Administrator: Constantinus Zapotoczky, Advocatus: Dr. Aladarus Domány, civilis, contraagens: Dr. Stephanus Szémán.

Examinatorium prosynodale: Praeses: Antonius Vaskovics, Suae Sanctitatis camerarius, Archidiaconus; Dr. Andreas Bubnó; Alexius Kovaliczky; Constantinus Zapotoczky; Cyrillus Kobulniczky.

Ad 38-um. Vicarius generalis: Dr. Stephanus Szémán, Suae Sanct. Praelatus Domesticus, Consultor, una scholarum dioec. supremus inspector.

Ad 39-um. Proventum Cancellariae constituunt solummodo taxae minimales.

Cap. VI.

De Seminariis.

Ad 40-43-um. Administratura Apostolica Seminarium proprium non habet.

Ad 44-um. Alumni educantur in Seminario Centrali Budapestini et unus in sublimiori Instituto Pazmanensi Windobonae.

Cap.VII.

De Clero generatim

Ad 45-um. Clerus curatus pro sustentatione vitae in unaquaque parochia sequentia habet: 1/ Generatim 15-30 iugera agri, 2/ pro supplemento congruae parochorum competenti in pecuniis ab aerario, 3/ quinquennales auctae pecuniae ab aerario, 4/ supplementum familiare item ab aerario, 5/ proventus stolaris, 6/ lecticalis in granis, labores manuales agriculturnales.

Ista salaria secundum praesentes circumstantias ad vitae sustentationem cleri modeste sufficiunt.

Ad 46-um. Dioecesis domum propriam pro exercitiis spiritualibus non habet.

Ad 47-um. Ordinarius per se, praesertim vero tempore exercitiorum per moderatorem exercitii exhortatur, ut clerici poenitentiae sacramento frequenter conscientiae maculas eluant et aliis quotidianis exercitiis pietatis vacent.

Unusquisque clericorum tertio saltem anno per turnum ab Ordinario singulatim invocatur ad exercitia spiritualia peragenda in Monasterio designato.

Can. 130. quoad examina in diversis sacrarum scientiarum disciplinis observanda accurate non observantur, sed unusquisque clericorum expleto studiorum curriculo, debet ante Ordinationem subire examen sic dictum iurisdictionale, post ordinationem vero decursu sex annorum semel pro semper obligatur ex diversis materiis theol. studiorum subire sic dictum examen prosynodale.

Iuxta tenorem Can. 131. in singulis districtibus vicearchidiaconalibus curati convenire tenentur ad conferentias districtuales bis in anno, etquidem vere ordinarie 3. feria post Pentecosten et in autumno ultimis diebus mensis Novembris. In hisce conferentiis praeter questiones morales et liturgicas etiam aliae opportunaes questiones respicientes tum vitam spiritualem fidelium et clericorum, tum temporalem pertractantur, releguntur litterae circulares et de dispositionibus earum discussiones habentur, de quibus protocollum exaratur et ad Ordinarium recognitionis causa mittitur.

Quod pertinet ad observationem Can. 133. circa cahabitationem cum mulieribus, ad observationem eius adiguntur clerici in coelibatu viventes, necnon vidui; ast quoniam clerus ex maiori parte secundum disciplinam Orientalium toleratam uxoratus est, propterea cum uxoribus cohabitant, ast cavetur per Ordinarium, ut etiam clerus uxoratus honeste, pie secundum decus clericale vivat atque semet comportet.

Vicarii cooperatores ubi adsunt, vel in domo paroecialem domum separate vivunt, speciatim uxorati. Iura et obligationes cooperatores vicariorum dasumuntur ex litteris circularibus antiquarum Dioecesium, in quibus taxative

praescribuntur ista iura et obligationes. Generatim tenentur vicem parochi supplere et in omnibus in universali paroeciali ministerio, praesertim in catechisatione tum in scholis, tum in Ecclesiis iuventutis.

Quoad Can. 136. circa delationem decentis habitus in ultimo quinquennio disciplina laudabiliter servatur. Quod vero pertinet ad gestionem tonsurae seu coronae clericalis apud nos orientales nunquam erat in usu, nec nunc adhibetur.

Ad 60-um. Sede Episcopali vacante Coetus consultorum dioecesanorum observare obligatur disciplinam, quam Can. 429-443. praescribunt.

Ad 61-um. Unus alterve consultor dioecesanus Archiepiscopum Administratorem Apostolicum in visitatione dioeceseos comitatur, diversaque officia in administratione dioeceseos praestant.

Membra coetui consultorum erga Archiepiscopum et Administratorem Apostolicum reverenter se gerunt, personam eius multi aestimant atque in administratione dioeceseos in concordia procedunt cum Ordinario.

Ad 62-um. Capitula insignia in dioecesi haud adsunt, neque adsunt communia cleri ad modum Capitulorum.

Cap. IX.

De vicariis foraneis – vicearchidiaconis – et parochis.

Ad 63-um. Vicarii foranei – vicearchidiaconi – ex maiori parte adimplent ea, quae Can. 447. praescribit de vigilantia in ecclesiasticos viros sui districtus, de cura, ut leges canonicae et decreta Ordinarii observentur.

Paroecias iuxta normas huiusce Administraturae Apostolicae semel in anno, usque ad mensem Junii visitare tenentur, in scholis ecclesiasticis in examinibus mense Junii observatis praeesse debent, atque etiam scholas semel in anno visitant tamquam scholarum inspectores in districtibus suis.

Quotannis rationem reddunt Ordinario de statu districtus sui.

Ad 64-um. Paroeciae, omnes proprio pastore sunt provisae.

Lex quam praescribit Can. 460. de uno dumtaxat pastore in unaquaque paroecia habendo, observatur. Imo adsunt in hac Administratura Ecclesiae filiales cum Ecclesiis 16, in quibus parochus Ecclesiae matris tenetur unaquaque secunda vel tertia dominica missam celebrare.

Ad 65-um. Paroeciae in hac dioecesi amovibiles non adsunt.

Religiosus parochus nullibi adest in hac Administratura.

Ad 66-um. Paroeciae patronatui obnoxiae sunt 6.

Propter calamitates temporum cum patronis non agebatur adhuc de iis, quae Can. 1451. praescribuntur, ast in praesentatione semper servantur leges a Can. 1457. sequ. latae; porro in hac Administratura non adest casus praesentationis popularis.

Ad 67-um. Provisio paroeciarum liberae collationis fir per consensum et ex concurrentibus illis conferuntur, qui gaudet opportunis qualitatibus ad paroecias vacantes rite regendas et qui deposuerunt examen sic dictum apud nos „prosynodale”.

Ad 68-um. Reditus parochorum sunt: id est clerus curatus pro sustentatione vitae unaquaque parochia sequentia habet: 1/ generatim 15-30 iugera agri, 2/ pro supplemento congruae parochorum competenti in pecuniis ab aerario, 3/ quinquenales auctae pecuniae item ab aerario, 4/ supplementum familiare item ab aerario, 5/ proventus stolae, 6/ lecticalia in granis, labores manuales agriculturales.

Paroeciae omnes propriis domibus parochialibus instructae sunt; sustentantur et renovantur a fidelibus illius paroeciae.

Ad 69-um. Parochi generatim satisfaciunt illis, quae praescribuntur Can. 463. §. 4. circa gratuitum ministerium praestandum iis, qui solvere pares non sunt.

Quoad residentiam parochi praescriptiones iuris observant; parochiam suam relinquere sine concessione per unam diem possunt; si tribus diebus continuis abesse volunt, debet licentiam petere a vicearchidiacono; si absentia ultra hebdomadam est duratura, tunc debent scripto petere licentiam ab Ordinario probandum.

Circa applicationem missae pro populo asservatur Can. 466. Animadvertendum tamen est, quod huic obligationi parochi satisfaciunt solis diebus dominicis ac festivis de praecepto, quia in hac dioecesi graeco-ruthena festa suppressa non adsunt.

Generatim etiam observantur Can. 467. 468. 469. 470. circa sacramentorum administrationem et animarum salutis zelum, circa infirmorum cura, circa vigilantiam, ne errores contra fidem et vitia subreperant, circa opera caritatis, fidei et pietatis instituenda et fovenda, circa paroeciales libros recte conficiendos, ac Can. 735. circa olea a parochis loco decenti ac tuto custodienda. De hisce omnibus in annua visitatione rationem reddere tenentur vicearchidiaconi.

Vicearchidiaconi vero scriptotenus relationem proferunt Ordinario et tabellarios extractus mittunt. Parochi dein negligentes severe admonentur.

Ad 70-um. In hac Administratura Graeco-ruthena fontes baptismales non adsunt, sed specialia altaria in pluribus ecclesiis paroecialibus eliguntur, in quibus baptismus confertur. Ordinarie baptismus confertur in ecclesiis paroecialibus maternis, in filialibus solum, quando parochus in hisce missam celebrabit.

Ad 71-um. Licet fideles excitantur, ut frequenter reficiuntur pane Eucharistico, ast normas in decretis Apostolicae Sedis in hac re editas solum innonnullis pagis observant fideles, generatim solent quotannis, speciatim ante festa maiora confiteri et communicari ita, ut maior pars fidelium saltem ter, quaterve in anno accedit ad sacram synaxim. Ecclesiae vero quotidie mane apertae sunt ad visitationem peragendam. In adoratione SS. Eucharistiae per cultum SS. Cordis D. N. J. Christi, ad ritum nostrum iam applicatum, zelositas nostrorum fidelium in dies crescit.

Ad 72-um. Parochi curant, ut infirmi extremam unctionem recipiant, imo ipsi fideles hoc requirunt, ut sui compotes ad S. Confessionem, Communionem

et Extremam Unctionem accedant. Extrema Unctio ordinarie solum ab uno sacerdote celebratur.

Ad 73-um. Circa matrimonii celebrationem parochis omnibus curae est observandi, quae praescripta sunt in Codice lib. III. tit. VII. circa libertatem status, impedimentorum dispensationem, sacros ritus graeco-ruthenos et adnotationem matrimonii.

Ad 74-um. Parochi ex maiori parte servant praescriptiones Can. 1330. circa peculiarem catechismum pro prima confessione et communione. Prima confessio ac communio annue ordinarie fit I. Dominica post Pascha, seu S. Thomae, vel festo Ascensionis Domini.

Quae praescribuntur Can. 1331-1336. circa catechismum, pueri edocentur catechismo in scholis elementaribus duobus horis in hebdomada, ante primam confessionem et communionem quotidie saltem per duas hebdomadas, fideles adulti vero tempore magnae quadragesimae diebus dominicis in vespere catechetica institutione erudiuntur. Negligentes parochi, aut vicarii severe admonentur.

Ad 75-um. In hac Administratura Apostolica diebus dominicis ceterisque per annum festis intra missam, post decantatum Evangelium parochi conciones tenere obligantur.

Missiones vero Can. 1349. praescriptae unoquoque anno in una alterave parochia habentur.

Ad 76-um. Vicarii cooperatores suis officiis laudabiliter funguntur a parochis, tum ab Episcopo hortantur iuxta Can. 473.

Cap. X.

De religiosis.

Ad 77-83.-um. In hac Administratura Apostolica non adsunt Monasteria S. Basilii Magni.

Cap. XI.

De populo fideli.

Ad 84-um. Populus noster origine ruthenus, hodie iam hungarus ante bellum Europeum generatim pius, Deum colens, valde benevolus et propensus ad misericordiam erat; indoles obsequiosas ac pacatas habuit, pro rebus divinis et ecclesiasticis ex propriis bonis permulta elargiebatur; sacerdotes suos honorabat et reverebatur, suo graeco-unito ritui valde adhaerebat, generatim fidelis et religiosus populus erat. Bellum vero Europeum plus-minusve ubique corrumperebat mores.

Vita christiana privata in familiis, quae avitam pietatem religiosumque sensum retinerunt, adhuc pietate plena est. In oppidis atque civitatibus, exceptis sic dictis cultioribus, populus adhuc generatim religiosus remansit.

Ut christianae vitae professio in iis, in quibus a recta via declinavit, sensim reducatur, ad hoc necesse est constans cleri curati zelositas in munere suo obeundo nec non missiones frequentiores, de quibus iam agitur.

Ad 85-um. Populus adhuc ex maiore parte reverentia antiqua prosequitur tum clerum, quam Episcopum et Summum Pontificem.

Ad 86-um. In pagis, imo et in civitatibus fideles praecepto audiendi s. Missam diebus dominicis ac festivis satisfaciunt, imo et ab operibus servilibus fere omnes abstinent.

Lex ieiunii secundum disciplinam Ecclesiae graeco-ruthenae servanda est singulis IV. et VI, feriis totius anni, nisi quando istae incidant inter diem festum Nativitatis et Epiphaniae Resurrectionis et S. Thomae et insuper inter Dominicam Pentecostes et Dominicam Omnium Sanctorum, istis enim temporibus rubricae dispensant absolute e ieiunio atque abstinentia.

Praeter maximum sacratissimumque maioris quadragesimae ieiunium in libris nostris liturgicis praescribuntur etiam alia ieiunia, et quidem sequentia: 1/ Ieiunium quadragesimae, scilicet 40 dierum ante Domini Nativitatem; 2/ Ieiunium ante festum Principium Apostolorum Petri et Pauli, quod incipit cum feria secunda post Dominicam Omnium Sanctorum, seu primam post Pentecosten et desinit cum vigilia ipsius diei festi; 3/ Ieiunium ante Obdormitionem B. V. Mariae, quod incipit cum 1. Augusti et desinit cum vigilia ipsius diei festi; 4/ Die festo Decollationis S. Joannis Bapt. 29-a Augusti; 5/ Die festo Exaltationis S. Crucis 14. Septembris; 6/ Tota hebdomada Tyrophagiae, scilicet a feria II. post Dominicam Creophagi usque ad ipsam Dominicam Tyrophagiae inclusive, licet ex una parte prohibentur omnibus istis septem diebus vesci carnibus, attamen altera ex parte permittuntur lacticinia etiam feria 4. et 6.-a.

Licet ieiunia ista Ecclesiae nostrae quamplurimi speciatim inn pagis fideles observant, nihilominus tamen quoniam postremis hisce temporibus fervor plurium christianorum refriguit atque corporis valetudo paulatim debilitari videtur, ita ut ieiunia ecclesiastica multoties pessundetur, praesertim in urbibus – inde, ne peccata populi multiplicentur, propter huiusmodi transgressiones, salutarem in Domino indico seorsim a S. Sede facultatem implorare, ut remittatur nonnihil de rigore pristino ieiunii.

Baptismum infantibus conferre omnes fideles infra octo dies a nativitate solliciti sunt.

Pro confessione et communione paschali terminus a quo incipit, est tertia Dominica magnae Quadragesimae et durat usque ad Ascensionem Domini. Nonnulli qui professione catholici sunt, nihilominus hanc confessionem negligunt, facta proportionem pro singulis centenariis fidelium per annum sunt vix duo procenta.

Fideles excitantur quidem, ut frequenter etiam quotidie S. Pane Eucharistico reficiantur, ast pauci sunt qui quotidie percipiunt Communionem. In hac Administratura mos invaluit, ut praesertim ante maiora festa magna pars

fideliū, per annum bis-quater confitentur et S. Eucharistia reficitur, qui vero associationi SS. Cordis D. N. J. Christi, S. Rosarii addicti sunt, bis vel quater per mensem confitentur et communicatur. In hac re post bellum in nostra Administratura Apostolica laudabilis melioratio videtur.

Generatim etiam extrema Sacramenta suscipiunt fideles, minime vero recusant.

In hac Administratura Apostolica fideles omnes funeribus ecclesiasticis sepeliuntur, neo aderat adhuc casus, ut quis funeribus mere civilibus sepultus fuisset.

Ad 87-um. Matrimonia civilia rarissima sunt; concubinatus et divortia passim occurrunt et quidem unum pro centis. Tempore belli concubinatus et divortia habebantur quidem, sed nunc in diem imminunt. Vitia contra sanctitatem matrimonii raro occurrunt. Hocce malum in confessionali sede constur removeri.

Ad 88-um. Mixta matrimonia cum acatholicis etiam raro occurrunt, vix 15-20 per annum in tota Administratura et in hisce etiam adamussim scriptotenus requiruntur cautiones in Can. 1061. praescriptae. Magis occurrunt matrimonia mixti ritus catholici et hoc per annum in tota Administratura 40-50.

Ad 89-um. Parentes satisfaciunt gravissimae obligationi curandi educationem christianam prolium.

Ad 90-um. In hac Administratura fere in omnibus paroeciis scholae elementares confessionales sunt, in quibus omnino religiosa institutio servatur, imo etiam in scholis elementaribus a statu civili sustentatis neutralibus, ubi doctrinam religionis curiones nostri libere tradere possunt. Sed scholae nostrae religiosae inn nonnullis locis propter deficientiam instrumentorum materialium cum gravi difficultate sustentantur.

Ad 91-um. Conditio et status scholarum confessionalium elementarium in nonnullis locis valde difficilis est, quia fideles haud sunt pares onera et pensiones praesenti pecunia sustentationis docentium solvere, porro quia propter deficientiam instituti gr. rit. cath. pro educandis cantoribus docentibus – penuria cantorum docentium gr. rit. catholicorum in tota Hungaria fere imminens est.

Ad 92-um. Pia associatio in Administratura hac adest pro populo fideli S. S. Cordis Jesu in 10 paroeciis, S. Rosarii in 24 paroeciis cum 3000 membris. Clerici adscripti sunt associationi Unionis Cleri numero 26. Adest etiam in Administratura nostra Associatio Altaris cum 800 membris.

Ad 93-um. Istae associationes subsunt iurisdictioni Ordinarii, atque in iis servantur praescriptiones Can. 690-691.

Ad 94-um. Adsunt associationes cooperativeae rurales; cum catholicis latini ritus mixta sustentantur. Asyilia pro infantibus sustentantur a gubernio civili.

Adest etiam fundus exiguus dioecesanus pro pensione sacerdotum necnon viduarum et orphanorum eorum ante tres annos exaratus.

Ad 95-um. In associationibus socialiis eatenus spiritui religioso cautum est, quatenus in moderatione istarum ordinarie partem capiunt sacerdotes. Instituta charitativa et pia omnino sub directione et vigilantia Ordinarii sunt.

Ad 96-um. Administraturam nonnullae liberali spiritu repletae ephemerides periodicae pervadunt. Ad coercendam talem pestem curati omnem laborem impendunt, fideles monendo de legibus ecclesiasticis ad hanc rem pertinentibus. Porro editur etiam in Máriapócs religiosum diarium populare, titulo „Hortus Máriapócsensis”, una socialis ephemeris titulo „Gör. kath. Szemle” (Spectator Gr. Rit. Cath.) in Budapest, per annum plures libri ac libelli apologetici necnon fasti, libelli precum, doctrinae institutionesque religiosas.

Ad 97-um. De existentia massonicarum tabernarum in territorio huius Administraturae nihil certi scio, nec de iis, qui talis sectae addicti sunt, resp. essent.

Ad 98-um. Societatem socialismi speciatim sic dicti democraticae in territorium huiusce Administraturae introducebant operarii et opifices diversarum fabricarum, qui non magno numero adsunt, sed cum magna religionis noxa.

Ad 99-um.

Cap. XII.

Iudicium syntheticum Ordinarii quoad Administraturae statum.

Ad 100-um. Omnibus in universim complexis conditio moralis Administraturae in primo quinquennio suo in melius mutata est. Fideles nostri in vita domestica et sociali conantur spiritum catholicum vere religiosum demonstrare, quod patet ex eo, quod ad confessiones est ss. communionem suscipiendas, ad ss. missas audiendas frequentius confugiunt, sua iura et Ecclesiae libertatem pro posse tuentur et in hac re spes melioris status affulget.

Clerus suis obligationibus nititur melius satisfacere quam tempore interregni.

Hodie – Deo favente – etiam habemus sacerdotes, in institutis nostris antiquis, sed per misserrimam pacem Trianonensem amissis, educatos, quibus et fideles et ritum nostrum bono animo comittere possumus. In futurum autem si cath. graeci et graeco-rutheni in hungaria viventes diu erunt ab omnibus institutionibus suis (praesertim a Seminario suo et praeparandia cantorum et docentium) orbi, etiam vires eorum paulatim deficient.

Haec nova Administratio Apostolica Miskolcensis, iam optime ordinata laborat ad maiorem Dei gloriam animarumque salutem et sic exspectat mutationes temporum, quando aut cum suis antiquis territoriis coadunari, aut qua nova dioecesis in Hungaria organisari possit.

Alia tertia quaedam mutatio hodie nec nonsiderari potest, quia in mutatione tali status nostri gravissimum malum inesse videtur.

Administratura Apostolica nostra nempe est territorium e dioecesibus Eperjesensi et Munkácsensi in Hungaria ortum et ubique iuxta fines Trianonenses situm, quod geografice coniunctum est cum corporibus harum

dioecesium in Csehoslovakia sitis et cum territorio dioec. rit. puri graeci cath. Hajdudorgensis(!), quae vero anno 1912. ex istis Dioecesibus excardinata est.

Ex situ eius videri potest, quam gravis et magni momenti sit vocatio huius Administrationis Apostolicae in praesens et in posterum quoque.

Si animum ad dioeceses nostras antiquas advertimus, in quibus schizma et atheismus etiam nunc turbant pacem animarum, maxime necessarium esse, ut Administratio nostra Apostolica in fide firmissima et eiusdem ritus territorium sit quasi turris fortitudinis et zona firma catholica prope novos fines regni nostri Hungarici, quod omnes aggressiones schismaticas vel haereticas fortiter, feliciterque repellere possit.

Praeter schizmam e territorio antiquarum dioecesium nostrarum in Csehoslovakia sitarum imminentem, asperitatem circumstantiarum nostrarum hodiernarum in dies auget id factum quoque nivissimum, quod graeci ritus orientales schismatici in Hungaria, paroecias suas alteram post alteram independentes ab episcopis suis serbicus et valachicis declarant et quasi annuente regimine Hungarico linguam suam liturgicam officialem: hungaricam profitentur, - necnon episcopatum suum primum Hungaricum in oppido Miskolc, loco habitationis meae, a S. Sede benignissime concesso, fundare enixe conantur, quia in Miskolc omnes conditiones materiales (bona ecclesiastica) ad fundandum episcopatum requisitae abundanter inveniuntur.

Ex hoc serio conatu directe sequitur effectus quoad nos severus, quod in Hungaria brevi tempore Administratio nostra Apostolica erit unicum territorium, ubi adhuc lingua vetero-slavica (sic dictus ritus graeco-ruthenus) in liturgia graeca de facto in usu erit.

Sequelae huius effectus sparsim iam etiam nunc apparent, nam inimici Ecclesiae catholicae – imprimis acatholici – etiam iuxta ardentem nostrum erga patriam amorem, ritum nostrum graeco-ruthenum, ex respectu nationalitatis, quasi vitium imputant nobis. Adversus has iniustas insinuationes sustentatio ritus graeco-rutheni necnon corroboratio Administraturae nostrae Apostolicae – si lingua vernacula hungarica sub brevi tempore ad dignitatem linguae liturgicae adhuc evehi et per hoc factum limes rituum inter Hungariam necnon Csehoslovakiam serio intercludi non potest, - valde necessaria videtur, quia schismatici nefarii in eiusdem ritus territorio antiquarum dioecesium Munkácsensis et Eperjesensis vehementer operantes novum lapidem offensionis invenirent, si existentia ritus nostri (simulque eorum) perantiqui et a S. Matre Ecclesia approbati in dubium vocaretur et in territorio nostro Hungarico quasi aboleretur.

Ideo Administratura nostra Apostolica, sicuti exemplum oboedientiae canonicae et eiusdem ritus zona, in quam schismatici necnon graeco-rutheni ritus catholici in Csehoslovakia habitantes ora et oculos perpetue convertunt, - iuxta nostram humillimam oppinionem – a S. Sede optime ordinata et corroborata debet ulterius vivere et in spe firma reunionis aberratum et in

spe unionis schismaticorum exequi omnia consilia S. Matris Ecclesiae nostrae Catholicae.

Nos laeto animo volumus vigilare in his finibus, quamdiu in gloriam Dei et bonum SS. Ecclesiae Nostrae Catholicae operare possumus et ideo summa cum humilitate exposcere audemus non solum ulteriorem sustentationem, sed etiam corroborationem Administraturae nostrae Apostolicae.

Nec credere possumus quod sapientia S. Matris Ecclesiae Nostrae aliquando sic magis expediri videatur, ut propria subsistentia et vita independens nostrae Administrationis finiatur, quia:

1/. tempore foundationis Administrationis Apostolicae momentum decernens erat diversitas rituum; Apostolicam Administrationem nempe obligat praeceptum servandi ritum graeco-ruthenum; dioecesem autem Hajdudorogensem obligat ritus purus graecus;

2/. quia adunatione inexpectata, supra memorata eiusdem graeci-rutheni ritus zona ad magnum damnum Ecclesiae iuxta fines Hungariae abolita esset;

3./ quia abolitio partium perantiquarum Dioecesium in Hungaria per tot saecula existentium, pervalidum argumentum agitatorium esset schismaticis, necnon haereticis contra S. Sedem Apostolicam, cui permanenter extinctionem et perpetuam perniciem perantiquae Ecclesiae Orientalis obiiciunt.

Quare non est dubium, quod nos – sicut admirabilis sapientia S. Matris Nostrae Ecclesiae Cath. occasione foundationis huius Apostolicae Administrationis Miskolcensis iam declaravit – propriam vitam ecclesiasticam vivere debemus et obtinere omnes morales ac materiales condiciones ad hanc vitam necessarias.

Ex his conditionibus prima esset:

definitiva et officialis loci centri Administraturae nostrae Apostolicae designatio et paroeciae graeci ritus cath. puri in Miskolc existentis saltem interimalis – ex respectu pastorationis et auctoritatis Ordinarius nostri necessaria – Administrationis nostri adscriptio, salvis tamen iuribus in posterum dioeceseos Hajdudorogensis, cui paroecia haec a. 1912. adiudicata est. Adscriptio haec praeter gravia argumenta (Vide pag. 2.) iam alio loco humillime prostrata eo levior, quod fideles gr. rit. cath. Miskolcenses maxima ex parte – secundum indicia fidedigna et officialia statisticae Status Hungarici e territorio Administraturae nostrae immigrabant et hodie continuo immigrant et sunt in ritu graeco-rutheno educati. Juvenes gr. rit. cath. medias scholas Miskolcenses frequentantes item maxima parte fideles mei sunt. Ideo parochus graeci ritus puri Miskolcensis, ex respectu ritus maioritatis fidelium suorum gr. catholicorum liturgiam sacram praeter linguam graecam nacnon hungaricam multoties etiam in lingua vetero-slavica cantare solet. Sic usus linguae vetero-slavicae in oppido Miskolc in liturgia apud populo nullam potest causare fluctuationem animorum vel scandalum. Ipse parochus gr. rit. cath. Miskolcensis erat sacerdos dioeceseos Eperjesensis et in ritu graeco-rutheno educatus et edoctus.

Deinde cum primum tres saltem novae parociae erigendae sunt in territorio Administrationis Apostolicae nostrae in salutem ac bonum istorum fidelium gr. rit. cath. qui ita sine Ecclesia parochiali remanserunt in hungaria et quorum curam usque ad hodiernam diem veteres eorum curiones e benevolentia regiminis nostri, limites transgrediendo gesserunt, sed hodie pastoratio eorum ex respectu politico in dies difficiliter evadit et iam minime potest esse efficax.

Secunda et gravissima conditio esset, ut Regimen Hungaricum Administraturae nostrae Apostolicae ad magni momenti laborem conditae et destinatae in ulteriori evolutione sua necessariis instrumentis materialibus quo citius in auxilium properaret. Ad hoc vero ante omnia valde necessarium esset, ut fundatio huius Administraturae Apostolicae, quasi recognitio existentiae antiquarum dioecesium Munkácsensis et Eperjesensis in Hungaria – a S. Sede Regimini Hungariae via officiali communicetur, ut Regimen hocce foundationem huius Administraturae Apostolicae etiam officiose pro statu notitiae sumat, quia nos in Regimen nostrum non solum spem nostram ponere volumus, sed ab illo magna cum exspectatione volumus petere condiciones materiales labori et vocationi nostrae congruas et aliarum dioecesium dari solitas, quas hucusque iteratis precibus nostris exoperari frustra conabamur.

Nos, qui per miserrimos pacis contractus permagna detrimenta cepimus, summa cum reverentia petimus a S. Sede: dignetur S. Sedes Apostolica, humillimis orationibus nostris satisfaciendo – circumstantias nostras valde miseras, in gaudium filiorum oboedientissimorum, quorum fidem nulla vis, nullae minae temporum labefactaverunt, - in melius commutare, ut per labores nostros prosperos, futura progenies nostra gr. rit. cath. accipiat a nobis fidem catholicam, necnon ritum suum, quasi haereditatem patrum nostrorum incolumem. Spes nostra hodie firmissima, quia laetissimum adventum huius sancti Anni, in quo gloria Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae XI., cuius pauci maiores nostri virtute pares fuerunt, - lucem suam in totum mundum diffundeat, - etiam pro nobis optimo omine accepimus.

Admiratio nostra filiorum minimorum cum admiratione totius mundi erga S. Sedem et Sanctissimum Dominum Nostrum in dies crescit et in maxima humillitate animorum nostrorum firmiter sperare volumus, ut S. Mater Nostra Ecclesia Catholica, quae – teste historia – tantaque beneficia in nos contulit – et nostram bene novit – nos, qui laborem perantiquarum dioecesium Eperjesensis et Munkácsensis in Regno Hungaria percipimus, - constanter adjuvare dignetur, ut gloriam earum in future adaequare possimus.

In hac labore nostro beneficiorum a S. Sede acceptorum memores cognosci volumus et si Deo favente contigit nobis Dioeceses nominatas in Administratura nostra coadunatas in hungaria pristini roboris et gloriae conservare, post Deum Omnipotentem Maximum sit labor noster ad maiorem gloriam S. Matris Nostras Ecclesias Catholicae.

Datum in Miskolc die 10-a Decembris a. D. 1929.

Antonius Papp,

Archiepiscopus Cyzicensis
Abbas SS. Apostolorum Petri et Pauli de Tapolca.

**99. Ifj. Gróh István vezércikke a Görögkatolikus Szemle 1930. február
16. számában**

Budapest, 1930. február 16.

Mik vagyunk igazában,

mi, a kétszázezer főnyi görög-katolikusság? kolonc-é a magyarság nyakán, amely követelőzik egyre, csak, hogy észrevegyék és szaporítja fajtáját közbül mértéktelenül, meghaladván jóval az országos átlagot...

vagy besurranói a magyar kultúrának, akik százötven esztendővel ezelőtt a magyar nyelvet téve meg oltárnyelvüknek, azóta is rínak, hogy eresszék közelebb őket a tűzhöz, a világosságához, mert melegedni akarnak...

avagy pózörök, akik mímelik a magyarságot Bocskai és Rákóczi óta és nem nyughatva most sem, afféle szerepet vállalnak az ország színpadán, mint Vasvári Pál 48-ban, vagy Slepkovszky meg Jaczkovits Debrecenben s szinte észre sem veszik, hogy egy pokolgép dördülésével bekiáltja a végszót a nagy rendező: a Halál...

vagy talán panaszló fogadott gyerek, aki nem nyugszik bele semmibe, vérszerint valónak állítja magát makacsul és odatolakszik, ahol a kultúrát osztják, állítván, hogy református mérték szerint őt két gimnázium illetné meg, luteránus mérték szerint három, de ő csak egyet kér s nem nyugszik, míg azt meg nem kapja. Ellenszenves persze, nyűgös és igazságtalan, mert mikor volt az, hogy néki ugyanoly mértékkel mérték a magyar kultúrát, mint nagyobb testvéreinek.

Magyar társadalmunk pedig vár, várja, hogy mikor hallgatunk el. Kormányunk, amelynek elődje kötelező ígéretet tett a hajdudorogi püspökség felállításakor, hogy megépíti, megszervezi az ehhez való kultúrintézeteket, nagy tehetetlenségében és szegénységében ugyancsak vár.

Hát elhallgatunk mi is egyszer. A legmakacsabb síró is kimerül végre, abbahagyja, elhallgat, de ez a hallgatás az elmúlás. Könnyű megölni a gyengét, nem kell hozzá más, csak szeretetlenség.

Elvégre lehet így is. Ha nem lesz szeminárium, nem lesz papunk; ha nem lesz tanítóképző, nem lesz kántorunk; ha nem állítanak gimnáziumot, internátust, olyant, amilyeneket Ungvárral veszítettünk el, nem lesz grékus intelligencia, legalább is nem olyan, amelyik megvallja és gyakorolja hitét. A világ kereke pedig forog tovább.

De mi lesz, ha úgy fordul, hogy visszakapjuk azt a területet, ahol a magyar vizek fakadnak s amit Ruszinszónak csúfolnak most? Minden valószínűségi számításaink szerint ez a reménységünk teljesebben leghamarább, hisz tételes

jussunk van hozzá egy kötelező népszavazás elrendelése révén. A nép pedig hű marad ahhoz a földhöz, ahová aratni járt le minden nemzetsége, hozzánk híz, ránk szavaz biztosan, de mi lesz az egyházi és világi intelligenciával?

Vajjon az odafönn idegennek nevelt, ukrainizmussal megfertőzött új értelmiség áraszsa-e el a mi elárvult magyar testvéreinket ideleln, avagy megfordítva: mi menjünk-e oda és vegyük át a hittestvéreink vezetését úgy mint régen, mivelhogy minket illet az történelmi jogon.

Ugyebár az utóbbi természetes. Országot visszaszerezni nagy dolog (nem is hiszem, hogy vér nélkül megyen), de nem minden. A lelkek honfoglalásának kell megindulni nyomban utána, komoly munkának, amely betetőzi a győzelmet és maradandóvá teszi. A magyar léleknek kell megjelennie a perifériák zónájában, a magyar tudásnak, a magyar kedélynek, — de kifogástalan görög-katolikus jelleggel.

Az a nép így ítél: az enyémmek nézem, ha az én oltárom előtt imádkozik, ha az én énekemet énekli, és hiszek néki, különben nem.

Mi pedig azt akarjuk, hogy nekünk higgyenek.

Ifj. dr. Grób István

**100. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirat-fogalmazványa
Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a
hajdúdorogi egyházmegye és papnövéndékek budapesti taníttatása
tárgyában**

Nyíregyháza, 1930. február 18.

GKPL I-1-a 437/1930. Fogalmazvány.

Nagyméltóságú
gróf Klebelsberg Kuno Dr.,
v.b.t.t., vallás- és közoktat. m. kir. miniszter urnak,
Budapest.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Hivatkozással mult évi október hó 12-én 130-4/21-919. sz. alatt kelt nagybecsü átiratára,⁸³ van szerencsém Nagyméltóságoddal az alábbiakat közölni.

Puskás Lajosnak még a mult év nyarán kilátásba helyeztem hogy — amennyiben részére a tartásdíjat sikerül biztositanom — papnövéndékeim sorába felveszem s a római görög kollégiumban helyezem el. A tartásdíj mérvére nézve kérdést intéztem a nevezett intézet igazgatóságához, ahonnan a tisztelettel ./ a idezárt választ kaptam.

83 Lásd: 94. számú dokumentum.

Ezek szerint az évi tartásdíj 6200 lira. Ehhez járul még 500 lira betét – a kollégium szabályzatának 4. pontja szerint – a hazautazás biztosítására. Az odautazásra ugyancsak ily összeg volna kiutalandó. A szükséglet tehát az első évben 7200 lira (2160 pengő) a következő években pedig 6200 lira vagyis 1860 pengő.

A felvétel jogát a S. Congregatio pro Ecclesia Orientali tartotta fenn magának. Minthogy azonban Puskás Lajos az előirt feltételeknek megfelel s az intézet szabályzatának mindenben alá veti magát, felvételének nem lesz akadálya.

Mindazonáltal nevezettnek az intézetbe leendő kiküldése iránt, a fennebb számjelzett tartásdíj kiutalásáig, nem intézkedhetem.

Mivel pedig erre most már csakis a jövő 1930/31. tanév elején kerülhet sor, van szerencsém tiszteletteljesen arra kérni Nagyméltóságodat, hogy a kért tartásdíjat a fennebb közölt módozatok mellett a folyó évi szeptember hó 1-től méltóztassék folyósítani illetve a tartásdíj összegét már most olyképp engedélyezni, hogy az a jövő tanév elején már rendelkezésemre álljon.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását, mellyel vagyok

Nyiregyházán, 1930. február hó 18-án
hajdudorogi püspök.

101. Dolhy Leontin máriapócsi házfőnök cikke a Görög Katolikus Szemlében

Budapest, 1930. március 2.

Görög Katolikus Szemle, 1930. március 2. 2–3. o.

Az igazság védelme*

A Görögkatolikus Szemle, mely különben közkedvelt és közmegelegedésre szerkesztett lapja a magyar görög-katolikus társadalomnak, a legközelebbi múltban nem ártott néhány olyan irányú közleményt megjelentetni hasábjain, melyek nyomán a gyanútlan olvasóban könnyen alakulhat ki olyan vélemény a máriapócsi rendház és tagjaival szemben, amely magyar nemzeti szempontból ugyancsak kedvezőtlen megvilágítást vet az egyetlen magyar rendház mostani szellemére. Magától értetődik, hogy ez a megvilágítás árthat úgy a máriapócsi rendháznak, valamint az egész magyar görög-katolikus társadalomnak.

Mégis sokáig hagytuk e cikkeket felelet nélkül, részint mivel tudtuk, hogy azok írója egyébként jóakarátú ember, akinek a cikkekre finoman beleszótt hazafiúi aggodalmai egyéni felfogásról szólnak, részint mivel a cikkíró görög szertartású katolikus egyházunk hűséges tagja, aki épen ezért a szerzetrendnek, mint az Egyház erős oszlopának mindenkor önzetlen támogatója óhajt lenni.

Ámde a helyzettel nem ismerős olvasóközönség az említett közlemények alapján igen könnyen törhet pálcát a pócsi rendház magyar nemzeti szelleme fölött – érdemtelenül és igazságtalanul. Részünkről tehát mindenképen megokolt, ha a Görögkatolikus Szemle olvasótábora előtt az igazság fénye mellett mutatjuk be a szerzetrend jelenlegi helyzetét, mielőtt a pócsi rendházzal szemben végzetes ítéletét megalkotná.

Ismert dolog, hogy a máriapócsi rendházban ma reformált baziliták laknak. A szent Bazil-rend megreformálása (szigorítása) 1921-ben kezdődött. Az előző években a rend kormánya arra törekedett, hogy a reform keresztülvitelét valamelyik alkalmas magyar szerzetrend kezeibe tegye le. A hosszú tárgyalásokat azonban megghiúsította a háború utáni összeomlás, amikoris a szent Bazilrend összes házai a megszállt területekre kerültek. A reform keresztülvitelére most már lehetetlen volt magyar szerzetrendből segítséget kapni. A haldokló régi szent Bazilrendnek nem volt vesztegetni való ideje, cselekednie kellett, ha nem akart elpusztulni! Így kért segítséget a régi rend kormánya, a galíciai már reformált Bazilrendtől. Kapott is.

A római Szentszék örömmel vette tudomásul az újjászületés kezdetét s adta rá jóváhagyását kijelölve anyaháznak, ahol a noviciátusnak (ujoncév) lesz a helye, a munkács-csernekhegyi rendházat. A reformált szerzetrend szellemében úgy intézkedett továbbá Róma, hogy a régi Bazilrend tagjai is fölvehetőek a reformált Bazil-rendbe, ha ezek letöltik az anyaházban a szabályok szerinti ujoncévét. A régi baziliták noviciátust fenn nem tarthatnak és az újakkal egy rendházban nem élhetnek. A pócsi rendház tagjai kevés kivétellel elfogadták a reformot, noviciára mentek.

1924-ben a reformált bazilitákból megvolt már a minimális létszám, hogy a máriapócsi rendházat átvegyék a régi bazilitáktól. Ez megtörtént. S most nehéz dilemma előtt állott a pócsi rendház: önálló lesz-e, megkezdve egy új provincia kialakítását, avagy csatlakozik a megszállt területi rendházak tartományához s ha megerősödött, majd önálló rendtartománnyá fejleszti magát.

Önálló provinciához megkívánatik több rendház, noviciátus, skolasztika, filozófia, teológia fenntartása, ezekhez sok professzor, a rendházakban több páter és fráter, ezek fenntartásához nagy anyagi tőke...

Az egyetlen máriapócsi rendház az új provincia-kreálás ennyikövetelményével távolról sem rendelkezett, miért is gondolkozás nélkül a lassú fejlődés útjára volt kénytelen lépni. Mert ha az azonnali önállósítás politikáját választja, mint a fény és nedvességnélküli gyöngye palántának: föltétlen pusztulás lett volna a sorsa. Itt melleleg megjegyezzük, hogy az a kiadás, amibe kerül a magyar növendékek taníttatása külföldön, korántsem volna elegendő külön provincia megalkotásához és fenntartásához itthon. Viszont az anyagi veszteség bőségesen megtérül a nagy erkölcsi haszonban, melyet növendékeink azáltal nyernek, hogy a külföldi érintkezés tágítja látókörüket, kapcsolatokat teremt kiváló szakemberekkel, intézményekkel, megsokszorozza nyelvtudásukat. Már pedig mindezek nagy előnyt jelentenek további egyházi működésüket

illetőleg. Természetesen a pócsi háznak ez pénzébe kerül, dehát, Istenem, ha a civil magyar ifjaink mehetnek csapatostul Milánóba, Londonba, a különféle stadtokba és a világ minden tájékára és emiatt senkisémi emeli fel kárhóztató szavát, ugyanakkor olyan nagy vétség lenne az, ha a magyar baziliták elmennek Rómába, Munkácsra vagy Lengyelbe – tanulni!

A Gondviselés pedig mintegy helyeselni látszott ezt a rendi politikát: mindjárt a kezdet kezdetén küldött a rendbe teljes középiskolai végzettségű, színmagyar nyírségi ifjakat, akik ma a megszállt területen a rendi szemináriumokban magyar nemzeti szempontból is támogatói azoknak az ifjabb magyar növendékeknek, akik később szép számmal léptek a rendbe. És hogy a Rend folyton szem előtt tartotta ezt a szempontot, annak bizonyossága már az is, hogy amikor Rómában a Rutén Kollégium olcsó pénzen állana rendelkezésére növendékei számára, mégis a méregdrága Germanico-Hungaricum kollégiumba küldi klerikusait. Azonfelül gyakran meglátogatja és a magyar irodalom legjobb termékeivel bőségesen ellátja az idegenben tanuló növendékeit. Ennek eredménye aztán az, hogy ezek a növendékek a pócsi rendház igazi büszkeségei, mert a hazuról nyert impulzustól telített izzó magyar lelkesedéssel nemes versenyre kelnek más nemzetiségű iskolatársaikkal, akikről aztán tanáraik úgy beszélnek, mint az iskola dísze-virágairól. Így a pócsi rendház elérte növendékeivel azt, hogy az idegen légkör nemhogy kárukra, de hasznukra válik. Méltán tette is egyik professzor azt a megjegyzést a pócsi növendékekről, hogy hamarabb teszik ezek a mieinket magyarokká, mint a mieink a pócsiakat szlávokká!

Különben, mint minden más rend, a Bazilrend sem űz növendéknevelésében nemzetiségi politikát, távol áll tőle, hogy tagjai lelkébe az egymás iránti gyűlölet mérgét oltsa, ha azok véletlenül más nemzetnek a fiai. Hanem az egyetemes egyház szellemében arra neveli juvenátusát, hogy minden nemzetbelit egyforma szeretettel övezzenek s emellett maradjanak hazájuknak hű gyermekei. S ha elvétve előfordul egyéni túlzás, ezt a Rend mint szellemével ellentétes személyes akciót mindenkor kárhóztatta és megtorolta. Úgy, hogy a Görögkatolikus Szemle mt. írói között a nagyon is alaptalanul nyugtalanokókat megnyugtathatjuk: egyáltalán nem forog veszélyben sem a görög-katolikus magyarság ügye, sem a máriapócsi rendház magyar szelleme amiatt, hogy a magyar bazilita-növendékek – addig, amíg megszülethetik a magyar bazilita provincia – idegenben tartózkodnak. Ha emiatt azt követelik, hogy szakadjunk el a testvérprovinciától, ezzel öntudatlanul is provinciánk palántáját taposnák el s csak annyiban volna menthető vétkük, hogy nem ismerik az egyház fegyelmét és szellemét.

Különben is provincia-alapítás ügyében nem dönthet sem zárdafőnök, sem provinciális, hanem egyedül – Róma.

* A cikket a máriapócsi bazilita rendház nevében Dolhy Leontin zárdafőnök küldte be. A beküldő tiszteletre méltó személyére való tekintettel megjegyzés nélkül közöljük. (Főszerkesztő.)

102. Umberto Kaldewey, budapesti nunciatúrai ügyvivő átírtára Serédi Jusztinián hercegprímásnak Bedő, Battonya és Kölcse parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában

Budapest, 1930. március 21.

EPL Cat. D/c. Serédi 1152/1930. Tisztázat.

N. 3308.

(sub secreto)

Budapest, li 21 Marzo 1930

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Giustiniano Seredi

Principe Primate d'Ungheria, Arcivescovo

Strigonia

Eminenza Reverendissima,

La S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali” volendo regolare quanto prima la situazione di tre parrocchie rumene rimaste prive dell'Ordinario, in seguito alla ratifica del Concordato tra la S. Sede e la Rumenia, mi ha incaricato di fare in proposito le preuite trattative con le competenti autorità.

Le tre parrocchie rumene in questione, BEDŐ, BATTONYA e KÖLCSE, furono sino alla ratifica del suddetto Concordato, rette da Ordinari rumeni che ne costituirono Vicario Generale il R.mo Sig. Siegescu.

Il Vescovo rumeno di Oradea, Mgr. Frențiu, mentre osserva che la sua giurisdizione su queste parrocchie è ora cessata, propone che se ne nomini Amministratore Apostolico il suddetto Mgr. Siegescu, il quale, come noto a Vostra Eminenza Reverendissima, è Amministratore dei beni delle dette tre parrocchie e anche Commissario del Governo per i villaggi dei Rumeni ortodossi in Ungheria.

Invece di aggiungere un Amministratore Apostolico ai tanti che già esistono in Ungheria, non sarebbe forse più opportuno affidarle in Amministrazione, almeno per ora, a Mgr. Papp e a Mgr. Miklósy, secondo la vicinanza di esse alla sede di questi Ordinari? Ai medesimi, mi sembra dovrebbe passare pure l'amministrazione dei beni delle parrocchie summenzionate, la quale, come è stato già accennato, è ora nelle mani di Mgr. Siegescu.

Sarei sommamente grato all'Eminenza Vostra Reverendissima se volesse degnarsi di esprimermi il Suo alto e sapiente parere al riguardo.

Con animo profondamente grato e con i sensi della mia più sentita venerazione, prostrato al bacio della Sacra Porpora, ho l'onore di raffermarmi.

dell'Eminenza Vostra Reverendissima

umilissimo devotissimo obbligatissimo servo

sac. Umberto Kaldewey uditore incaricato di affari a.i.

**103. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása
Umberto Kaldewey, budapesti nunciatúrai ügyvivőnek Miskolc
városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában**

Róma, 1930. március 27.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 31. fasc. 9/3. fol. 356r. Tisztázat.

3350/II or.

Roma, 27 Marzo, 1930.

Protocollo N. 23/29.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore Mons. Umberto Kaldewey

Uditore della Nunziatura Apostolica, Budapest.

(con allegato)

Illustrissimo e Reverendissimo Signore,

Rimetto alla S. V. Reverendissima il qui accluso foglio, che ho stralciato dalla relazione diocesana inviata da Mons. Papp, e La prego a volerne fare oggetto di esame, affinché, se è possibile, si possano appagare i desideri di quel Prelato.

Fin da ora ringraziandoLa, con profondo ossequio godo raffermarmi della S. V. Reverendissima devotissimo per servirLa

L. Card. Sincero, Segretario

**103a. Sincero bíboros utasításának melléklete: kivonat Papp Antal ad
limina jelentéséből**

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 31. fasc. 9/3. fol. 357r–358r. Másolat.

Allegato al N. 23/29 della S. Congregazione per la Chiesa Orientale

.....Quare non est dubium, quod nos, - sicut admirabilis sapientia S. Matris Nostrae Ecclesiae Catholici occasione foundationis huius Apostolicae Administrationis Miskolcensis jam declaravit -, propriam vitam ecclesiasticam vivere debemus et obtinere omnes morales ac materiales condiciones ad hanc vitam necessarias.

Ex his conditionibus prima esset:

definitiva et officialis loci centri administraturae nostrae Apostolicae designatio et paroeciae graeci ritus cath. puri in Miskolc existentis saltem interimalis – ex respectu pastorationis et auctoritatis ordinariatus nostri necessaria – Administrationis nostri adscriptio, salvis tamen juribus in posterum dioeceseos Hajdudorogensis, cui paroeciae haec a. 1912 adiudicata est. Adscriptio haec praeter gravia argumenta (Vid. pag. 4) iam alio loco humillime prostrata eo levior, quod fideles gr. rit. Cath. Miskolcenses maxima ex parte – secundum indicia fidedigna et officialia statisticae Status Hungarici e

territorio Administraturae nostrae immigrabant et hodie continuo immigrant et sunt in ritu graeco-rutheno educati.

Juvenes gr. rit. cath. media scholas Miskolcenses frequentantes item maxima parte fideles mei sunt. Ideo parochus graeci ritus puri Miskolcensis, ex respectu majoritatis fidelium suorum gr. catholicorum liturgiam sacram praeter linguam graecam necnon hungaricam multoties etiam in lingua vetero-slavica cantare solet. Sic usus linguae vetero-slavicae in oppido Miskolc in liturgia apud populum nullam potest causare fluctuationem animorum cel (!) scandalum. Ipse parochus gr. ritus cathol. Miskolcensis erat sacerdos dioeceseos Eperjesiensis et in ritu graeco-rutheno educatus et edoctus.

Deinde cum primum tres saltem novae paroeciae erigendae sunt in territorio Administrationis Apostolicae nostrae in salutem ac bonum istorum fidelium gr. rit. cath. qui ita sine ecclesia parochiali remanserunt in Hungaria et quorum curam usque ad hodiernam diem veteres eorum curiones e benevolentia regiminis nostri, limites transgrediendo gesserunt, sed hodie pastoratio eorum ex respectu politico in dies difficilior evadit et jam minime potest esse efficax.

Secunda et gravissima conditio esset, ut Regimen Hungaricum Administraturae nostrae Apostolicae ad magni momenti laborem conditae et destinatae in ulteriori evolutione sua necessariis instrumentis materialibus quo citius in auxilium properaret. Ad hoc vero ante omnia valde necessarium esset, ut fundatio huius Administraturae Apost., quasi recognitio existentiae antiquarum dioecesium Munkacsensis et Eperjesensis in Hungaria – a Sancta Sede regimini Hungariae via officiali communicetur, ut regimen hocce foundationem huius Administraturae Apostolicae etiam officiose vero statu notitiae sumat, quia nos in regimen nostrum non solum spem nostram volumus, sed ab illo magna cum expectatione volumus petere condiciones materiales labori et vocationi nostrae congruas et aliarum dioecesium dari solitas, quas hucusque iteratis precibus nostris exoperari frustra conabamur.

Nos, qui per miserrimos pacis contractus permagna detrimenta cepimus, summa cum reverentia petimus a Sancta Sede: dignetur Sancta Sedes Apostolica, humillimis orationibus nostris satisfaciendo, - circumstantias nostras valde miseras, in gaudium filiorum oboedientissimorum, quorum fidem nulla vis, nullae minae temporum labefactaverunt – in melius commutare, ut per labores nostros prosperos, futura progenies nostra gr. rit. cath. accipiat a nobis fidem catholicam, necnon ritum suum, quasi haereditatem patrum nostrorum incolumem.

Spes nostra hodie firmissima, quia laetissimum aeventum huius sancti Anni, in quo gloria Sanctissimi D. N. PII PP. XI., cuius pauci maiores nostri virtute pares fuerunt, lucem suam in totum mundum diffundebat, etiam pro nobis optimo omine accepimus.....

signatus: Antonius Papp

Archiepiscopus Cyzicensis, Administrator Apostolicus, Abbas SS. Apostolorum Petri et Pauli de Tapolca.

104. Umberto Kaldewey, budapesti nunciaturai ügyvivő átirat-fogalmazványa Serédi Jusztinián hercegprímáshoz Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában

Budapest, 1930. április 7.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 31. fasc. 9/3. fol. 359r. Fogalmazvány.

Vedi Archivio della Nunziatura anno 1926/II

3351./II or.

7 Aprile 1930.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Giustiniano Serédi

Principe Primate d'Ungheria, Arcivescovo di Strignonia.

Eminenza Reverendissima,

Confidando nella ben nota cortesia dell'Eminenza Vostra Reverendissima, mi prendo la libertà di inviarLe, qui acclusa copia di una petizione che Mgr. Papp ha mandato alla Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali” che a sua volta, ha incaricato questa Nunziatura Apostolica di esaminarla, affinché, se è possibile si possano appagare i desideri di quel Prelato.

Come è ben noto all'Eminenza Vostra Reverendissima, Mgr. Papp, lasciata la sua sede di Munkács si trasferì in Ungheria, e si stabilì nella città di Miskolc, dove esiste una parrocchia di rito greco appartenente alla giurisdizione dell'Ordinario di Hajdudorog.

Mgr. Papp, dalla S. Congregazione per la Chiesa Orientale, d'accordo con l'Ordinario di Hajdudorog, ottenne nel 1926 la facoltà di celebrare i pontificali nella detta parrocchia nei termini seguenti: „Tibi licet functiones episcopales pro fidelibus rutenis in ecclesia ritus graeco-catholici Miskolcini peragere, ea tamen conditione quod nullum praejudicium feratur Parocho vel Ordinario loci, et nullo modo turbetur ordo functionum, quae in praefata ecclesia fieri solent. Ad actuales porro fines dioeceseos quod spectat nulla prorsus immutatio fieri licet.”

Ora il suddetto Prelato chiede di potere stabilire definitivamente a Miskolc la Sede della sua Amministrazione Apostolica e che il Governo ungherese riconosca ufficialmente la fondazione della prefata Amministrazione Apostolica eretta dalla Santa Sede.

Vorrei umilmente pregare l'Eminenza Vostra Reverendissima di volersi benignamente degnare di farmi conoscere in proposito il suo alto parere.

Chinato al bacio della Sacra Porpora con i sensi della più profonda venerazione mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

Sac. Umberto Kaldewey

105. Serédi Jusztinián hercegprímás átírat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspökhöz Battonya, Bedő és Kölcse parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában

Esztergom, 1930.április 7.

EPL Cat. D/c. Serédi 1152/1930. Fogalmazvány.

1152 1930 ápr. 7

Méltóságos és Fdő Miklósy István püspök úrnak

Hajdúdorog

Miklósy püspök úr megkérdeztetése Battonya, Bedő és Kölcse plebániák egyh. vagyonsága ...

Mély tisztelettel kérem Méltóságodat kegyeskedjék az alábbi kérdésekre nézve szíves felvilágosítással szolgálni.

1. Van-e a román konkordátum érvénybelépése előtt még a nagyváradi görög szert. püspökséghez tartozott, de Csonkamagyarország területén levő Battonya, Bedő és Kölcse plebániáknak egyházi vagyona, vagy pedig van-e ezeken a plebániákon püspöki, vagy káptalani vagyon?

2. Miféle ingerenciája volt-e vagyonságokra Siegescu Mons-nak, aki a nevezett plebániáknak is püspöki helynöke volt?

Fogadja -

E. 930. ápr. 7.

106. Umberto Kaldewey, budapesti nunciaturai ügyvivő jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában

Budapest, 1930. április 14.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 31. fasc. 9/3. fol. 360rv. Fogalmazvány.

14 Aprile 1930.

3372/II or.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signore Cardinale Luigi Sincero

Segretario della S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Eminenza Reverendissima,

Mi reco a doverosa premura rendere noto alla Eminenza Vostra Reverendissima che ho creduto opportuno chiedere, con lettera, l'alto e sapiente parere dell'Eminentissimo Cardinale Serédi circa quanto espone Mgr. Papp, Amministratore Apostolico della parte ungherese delle Diocesi

di Munkács e Eperjes, nel foglio che era acchiuso nel Venerato Ufficio della Eminenza Vostra Reverendissima N. 23/29 del 27 marzo a.c.⁸⁴

Poichè Mgr. Papp nella sua petizione chiede che l'Amministrazione Apostolica eretta dalla S. Sede sia riconosciuta ufficialmente dal Governo ungherese, ho stimato opportuno informare della cosa anche la Segreteria di Stato di Sua Santità.

Mi sono subito dato premura di occuparmi del caso del passaggio di rito del Signor Less di cui è parola nel Venerato foglio dell'Eminenza Vostra Reverendissima, pervenutomi oggi stesso, N. 183/30 del 7 corrente.

Prostrato al bacio della Sacra Porpora, con i si della più profonda venerazione, ho l'onore di raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima Sac. U. Kaldewey

107. Umberto Kaldewey, budapesti nunciátúrai ügyvivő jelentés-fogalmazványa Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában

Budapest, 1930. április 14.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 31. fasc. 9/3. fol. 361rv. Fogalmazvány.

14 Aprile 1930.

3374./II or.

Riconoscimento da parte del Governo ungherese dell'Amministrazione di Mgr. Papp.

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Eugenio Pacelli
Segretario di Stato di Sua Santità.

Eminenza Reverendissima,

La Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali” con venerato foglio N. 23/29 del 27 marzo⁸⁵ p. p. mi ha inviato una petizione di Mgr. Papp, Amministratore Apostolico della parte ungherese della Diocesi di Munkács e Eperjes.

Nella detta petizione Mgr. Papp chiede di potere stabilire definitivamente a Miskolc la sede della sua Amministrazione Apostolica e che il Governo Ungherese riconosca ufficialmente la fondazione della prefata Amministrazione Apostolica eretta dalla Santa Sede.

Attendo la risposta alla mia lettera che ho creduto opportuno, prima di fare qualsiasi passo, scrivere all'Eminentissimo Cardinale Serédi con preghiere di farmi conoscere il suo sapiente parere in proposito.

84 Lásd: 103. számú dokumentum.

85 Lásd: 103. számú dokumentum.

Mentre reputo mio dovere riferire alla Eminenza Vostra Reverendissima quanto sopra, mi prostro al bacio della Sacra Porpora, e con i sensi della più profonda venerazione mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

Sac. Umberto Kaldewey

108. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz Battonya, Bedő és Kölcse parókiák egyházkormányzati besorolása tárgyában

Nyíregyháza, 1930. április 26.

EPL Cat. D/c. Serédi 1725/1930. Tisztázat.

A Hajdudorogi Püspöktől

1063. sz.

1930.

Főmagasságu és főtisztelendő

Dr. Serédi Jusztinián

bibornok, hercegprímás, esztergomi érsek urnak,

Esztergom.

Főmagasságu és Főtisztelendő Bibornok, Hercegprímás, Érsek Úr!

Hivatkozással folyó évi április hó 7-én 1152/1930. szám alatt kelt nagybecsü átiratára,⁸⁶ van szerencsém Eminenciáddal tiszteletteljesen közölni, hogy a román konkordátum érvénybelépte előtt még a nagyváradi gör. kath. püspökséghez tartozott, de csonka hazánk területén levő parochiák közül – Székely Jenő áldozópapom jelentése alapján – csupán a bedői lelkészetre nézve van módomban hiteles információt nyújtani.

A nevezett áldozópap, akit a nagyváradi gör. kath. egyházmegyéből határaink között visszamaradt bedői lelkészlet ellátása végett, átmenetileg, átengedtem, azt jelentette, hogy a bedői lelkészlet területén sem püspöki, sem káptalani vagyon nincsen.

Fogadja Eminenciád mély tiszteletem őszinte nyilvánítását, mellyel vagyok Nyíregyházán, 1930. április hó 26-án

alázatos szolgálja és szuffragáneusa:

Miklósy István hajdudorogi püspök.

86 Lásd: 105. számú dokumentum.

109. Umberto Kaldewey, budapesti nunciaturai ügyvivő jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában

Budapest, 1930. április 28.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 31. fasc. 9/3. fol. 363r–364v. Fogalmazvány.

3390/II or.

28 Aprile 1930.

Amministrazione Apostolica di Monsignor Papp. (con inserto)

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della S. C. per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Nella qui compiegata lettera l'Eminentissimo Cardinal Serédi sottomette al giudizio della Santa Sede il suo „Voto” che, dietro mia domanda, si è degnato favorirmi in merito alla petizione di Monsignor Papp di cui tratta il venerato Ufficio dell'Eminenza Vostra Reverendissima No. 23/29 del 27 Marzo 1930.⁸⁷

Come è ben noto all'Eminenza Vostra Reverendissima, Mgr. Papp nel 1926, lasciò la Cecoslovacchia, e se ne venne in Ungheria, fissandosi a Miskolc, e ottenendo dalla Santa Sede, in Amministrazione Apostolica, le parrocchie delle Diocesi di Munkács ed Eperjes che sono rimaste dentro i confini ungheresi.

Preferendo, forse per l'importanza della dittá, stabilirsi a Miskolc, dove l'unica parrocchia di rito orientale appartiene al Vescovo di Hajdudorog, Mgr. Papp, nel 1926, otteneva da cotesta Sacra Congregazione la facoltà di celebrare i pontificali nella menzionata parrocchia nei tremini seguenti: „Tibi liceat functiones episcopales pro fidelibus rutenis in ecclesia ritus graecocatholici Miskolcini peragere, ea tamen conditione quod nullum praejudicium feratur Parocho vel Ordinario loci, et nullo modo turbetur ordo functionum, quae in praefata ecclesia fieri solent.

Ad actuales porro fines dioeceseos quod spectat nulla prorsus immutatio fieri licet.”

Se non erro, l'aver dato le suddette parrocchie in Amministrazione a Mgr. Papp fu e rimane un provvedimento transitorio. A questo, come ad altri provvedimenti di simile genere, per esempio le due ultime Amministrazioni Apostoliche di Gran Varadino e di Szatmár, si dovrà dare, quando sarà venuto il momento opportuno, una sistemazione definitiva e forse differente dall'attuale, con un Concordato ovvero con un Modus vivendi.

Senza far cenno alle difficoltà che opporrebbe senza dubbio il Vescovo di Hajdudorog, una decisione in proposito, oggi, urterebbe certamente il

⁸⁷ Lásd: 103. számú dokumentum.

Governo e l'opinione pubblica ungherese la quale interpreterebbe questo atto come un riconoscimento da parte della Santa Sede delle condizioni attuali dell'Ungheria, condizioni che specialmente ora agitano tanto la politica interna ed estera di questa Nazione.

Per questi motivi il mio umile, sommesso parere coincide in proposito con quello di Sua Eminenza il Cardinal Primate di Ungheria.

Da ultimo mi permetto aggiungere che lo stato finanziario di Mgr. Papp non ha bisogno alcuno di essere migliosato percependo egli, anche adesso, tutti i frutti della ricca Abbazia di Tapolca, che in origine fu destinata da Maria Teresa al Vescovo di Munkács, per sopperire alle necessità di quella Diocesi. Della detta Abbazia, rimasta dentro i confini dell'Ungheria attuale, ne beneficia esclusivamente Mgr. Papp e la sua esigua Amministrazione Apostolica.

Prostrato al bacio della Sacra Porpora con i sensi della piú profonda venerazione ho l'onore di raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima umilissimo devotissimo obbligatissimo servo

(firmato) Sac. Umberto Kaldewey
uditore, incaricato di affari a. i.

**109a. Kaldewey, budapesti nunciaturai ügyvivő jelentés-
fogalmazványának melléklete: Serédi hercegprímás válasza az
ügyvivőnek Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő
átsorolása tárgyában**

Esztergom, 1930. április 21.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 31. fasc. 9/3. fol. 362rv. Másolat.

Allegato al Rapporto 3390 del 28 Aprile 1930 (copia)

33989/II or.

No. 1315

Esztergom, 21 Aprile 1930.

Illustrissimo e Reverendissimo Monsignore Umberto Kaldewey

Uditore, Incaricato di affari a. i., ecc.

Budapest. – Nunziatura Ap.

L'originale fu allegato al Rapporto 3390

Illustrissimo e Reverendissimo Monsignore Uditore,

Facendo richiamo alla sua stimatissima lettera⁸⁸ in data 7 Aprile (N. 3351/1930) relativamente alla supplica di S. E. Mons. Papp, Arcivescovo tit. ed Amministratore Ap., ecco brevemente il mio voto, che ben volentieri sottometto al giudizio della S. Sede.

1/ Non mi sembra convenire, che la sede dell'Amministratore Ap. di Munkács ed Eperjes e venga definitivamente stabilita a Miskolcz /ora Diocesi

88 Lásd: 104. számú dokumentum.

di Haidúdorog/, facendo passare questa parrocchia all'Amministrazione, perché ciò richiederebbe la nuova circoscrizione della Diocesi di Hajdúdorog, nonché dell'Amministrazione Ap, vale a dire delle Diocesi di Munkács ed Eperjes. Ora tale atto nella situazione politica di oggi non pare di consigliarsi tanto meno che non potrebbe attuarsi senza aver prima interrogato gli Ordinarii delle tre dette Diocesi ed il Reg. Governo d'Ungheria.

2/ Lo stesso si dica anche della domanda, che il Reg. Governo riconosca ufficialmente la fondazione dell'Amministrazione Ap. di Munkács ed Eperjes, poiché ciò richiederebbe la di lei definitiva erezione, come sopra al n. 1.

Quanto sappia io, il Reg. Governo d'Ungheria non sarebbe molto favorevole a tale nuova circoscrizione territoriale ecclesiastica, perché dal punto di vista della Chiesa non necessaria e perché contraria alle idee del Reg. governo, che desidera conservare le Diocesi entro i loro confini attuali per non pregiudicare alla loro formazione storica.

Io da parte mia sarei dello stesso parere, cioè non cambiare le cose senza bisogno; ora io francamente non veggio tale bisogno.

Colgo anche questa occasione per esprimere i sensi di vera stima, con cui passo a raffermarmi di V. S. Illustrissima e Reverendissima devotissimo

(firmato) Giustinaiano Card. Serédi

Principe Primate d'Ungheria

Arcivescovo di Strigonia.

110. Umberto Kaldewey, budapesti nunciátúrai ügyvivő jelentés-fogalmazványa Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak Miskolc városának az Apostoli Kormányzóságba történő átsorolása tárgyában

Budapest, 1930. április 28.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 31. fasc. 9/3. fol. 365r. Fogalmazvány.

3391/II or.

28 Aprile 1930

Amministrazione Apostolica di Monsignor Papp.

(con inserto)

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Pacelli

Segretario di Stato di SUA SANTITÀ

Città del Vaticano.

Eminenza Reverendissima,

Col mio rispettoso Rapporto⁸⁹ No. 3374, in data 14 del corrente mese, mi recavo a dovere riferire all'Eminenza Vostra Reverendissima circa il desiderio

89 Lásd: 107. számú dokumentum.

manifestato da Mgr. Papp, alla Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale, di poter stabilire definitivamente a Miskolc la sede della sua Amministratura Apostolica e che il Governo ungherese riconosca ufficialmente la fondazione della prefata Amministratura Apostolica eretta dalla Santa Sede.

Credo ora utile far pervenire direttamente, qui compiegata, all'Eminenza Vostra Reverendissima copia del Rapporto da me inviato in proposito all'Eminentissimo Cardinal Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Prostrato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della piú profonda venerazione ho l'onore di raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima
Umberto Kaldewey

111. Siegescu József, a magyarországi románok kormánybiztosának jelentése Serédi Jusztinián hercegprímásnak a magyarországi román görögkatolikusokról

Budapest, 1930. június 13.

EPL Cat. D/c. Serédi 1908/1930. Tisztázat.

Dr. Siegescu József
Budapest
II., Fő-utca 81.

Főmagasságu Bibornok, Hercegprímás Ur!

Szükségesnek vélem Eminenciádat a magyarországi román ritusu görög-katolikus egyházzól, hiveiről, multjáról és jövőbeli céljairól informálni és egyben a kitűzött célok elérésében legmagasabb pártfogását kérni.

Szükségesnek tartom az ügy teljes áttekintése céljából Eminenciádnak az ügyet nemcsak egyházi, hanem magyar nemzeti, kül- és belpolitikai szempontból is megvilágítani és így a történelem fénye mellett a következőket jelenteni:

A magyarországi románok uniójának kezdete és rövid áttekintése.-

A románok szent unióját Baranyi László gyulafehérvári jezsuita kezdeményezte, akit Kollonich, akkori esztergomi prímás támogatott.

A szent uniót Theophil püspök és a papság aláírta 1697. március 21-én.

Egy később tartott synodus 1697. június 10-én Theophil püspök és az archidiaconusok felterjesztést intéztek Kollonich primáshoz, amelyben mondják, hogy megerősítik az uniót kimondó synodus határozatait saját aláírásukkal és írják:

„Vestramque Eminentiam humillime rogamus, ut juxta in prioribus litteris apposita, gratias et favores a Sua Sacratissima Majestate impetrare dignetur, et quam citissime expedire ad manus R. P. Ladislau Baranyi Albam-Julian.”

Még mielőtt megerősödött volna az unió, Theophil 1697-ben meghal. Athanáz választották meg püspöknek, Bukarestben felszentelték. Őt kellett most már az uniónak megnyerni. Az uniót mindenki féltette. Lipót király 1692-ben április 14-én kiad egy diplomát, amelyben írja:

„Qui ex sacerdotibus graeci ritus Valachis, edita professione ad observantiam ritus graeci, apud catholicos cum agnitione Summi Pontificis se declaraverit, gaudebit privilegiis catholicorum.”

Az unióra nagy súlyt helyezett Kollonich primás és ezért ezen császári resolutio után ő küldött egy encyklikát „ad clerum valachicum”, amelyben Lipót király resolutióit magyarázza. Az encyklika egyik része a következő:

„Nos Leopoldus...presbyter Cardinalis...salutem in Domino sempiternam.

Notum facimus tenore praesentium quibus expedit universis: Quod Smae Caes. Regiaque Majestas Leopoldus I. Romanorum Imperator semper Augustus, tam die 23. Aug. an. 1692. quam die 14. mensis April. anni currentis clementissime resolverit: Qui ex sacerdotibus graeci ritus edita professione ad observantiam graeci ritus apud Catholicos cum agnitione Pontificis se declaraverit, quod iisdem prorsus juribus, privilegiis, exemptionibus ac immunitatibus frui ac gaudere, debeat, quibus sacerdotes romano-catholici sive ritus latini juxta SS. Canonum sancita et divorum Hungariae regum statuta frui ac gaudere dignoscuntur. Quam benignissimam suae Majestatis Smae Resolutionem intelligentes...necesse esse duximus, ut nostrum vobis omnibus ad Unionem cum Ecclesia Romano-catholica redeuntibus ac reductis favorem, et specialem in omnibus protectionem offeramus.

Datum in curia Commandae nostrae Maylbergensi beneficiata, Viennae Austriae, die secunda mensis junii anno Dni 1698. Leopoldus Cardinalis a Kollonich, A Eppus Strigoniensis.”

Kollonich encyklikája után Athanáz püspök, hogy tanuságot tegyen az unióhoz való hű ragaszkodásáról, legjobbnak találta, ha zsinatot hív össze, amelyben a „fidei professio”-t megerősítik s így küldik el majd Lipót királynak. Az uniót Kollonich encyklikájához hiven újból dekretáltatták s a decretum végén azt írták:

„Verum ea ratione nos cum Sancta Romano-catholica Ecclesia unimus ejusdemque membra nos declaramus, ut nos et successores nos tros in nostrae ecclesiae orientalis ritu nemo perturbet...Quod si nos et successores nostros aliqui in nostris rebus turbare praesumerent, etiam nostra sigilla et propriae manus syngrapha nullum habeant robur.”

Az aláírások után Athanáz összefoglalja a feltételeket és saját kezével még a következőket adja hozzá:

„Sed suprascripti ea conditione inimus Unionem, ut nostra religio, ritus Ecclesiae, liturgia, jejunia nec non ordo noster integra maneat. Quae nisi

observerentur, etiam sigilla nostra nullum habeant robur. Et noster episcopus Athanasius maneat in sua sede (m.o.) et eum nemo turbet.”

Athanáz nov. 16-án ismét Kollonich primáshoz fordul azon kérelemmel, hogy miután a zsinatban letették a „*professio fidei*”-t ő és esperesei, őket „*protegere dignetur ac apud Sacratissima Suam Majestatem*”.

Baranyi László állandóan örködött az unió megerősítése felett és mindenhol segítségére volt Athanáznak. Mily előrelátó képességgel birt Baranyi, kitűnik Kollonichhoz küldött leveléből. A levél a következő:

„*Eminentissime Princeps, Domine ac Patrone gratiosissime! Nostri a catholici omnem moverunt lapidem, ut sacerdotēs Valachos a bene coeptis dimoveant, sed per Dei gratiam omnis eorum conatus irritus. Nunc tentant aliud; nam expediverunt Dnum Vas calvivistam ad Aulam, ut omnibus modis agat ac Unionem impediāt. Ac proinde dignetur Eminentia Vestra invigilare et iniquos conatus praepedire.*

His Divinae protectioni commendo Eminentiam Vtram Albae-Juliae 1698. 27. Novembris. Eminentiae Vestrae servus humillimus et capellanus infimus p. Ladislaus Baranyi.”

A várt királyi decretum végre megérkezett 1699. évi február 16-án, melynek néhány sora így hangzik: „*Nos Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus... Cum autem nobis pro certo relatum sit, gentem Valachorum... coepisse ad unionem et gremium Sanctae Romanae Ecclesiae redire, omniaque ea admittere, profiteri ac credere, quae Sancta Mater Ecclesia Romano-Catholica... Nos igitur zelanti Regis Apostolici muneris respondere volentes... per praesentes benigne declarare volumus quatenus graeci ritus Sacrae Romanae Ecclesiae Unitorum tum ecclesiae ipsae, tum ecclesiasticae personae, tum earum res... eadem prorsus immunitate ecclesiastica gaudere debeant, qua ecclesiae, personaeque ecclesiasticae, et res fidelium Sacrae Romanae Ecclesiae latini ritus...*”

Athanáz helyzete tarthatatlan volt, mert megerősítése folyton késett. Ő is elhatározta, hogy vagy lesz püspök vagy nem lesz, de bizonytalanságban élni nem fog többé. Láta és tapasztalta, hogy minél jobban halasztják a végleges döntést, annál nagyobb tért hódítanak az unió ellenségei. Ezért Athanáz 1700 szeptember 4-ére egy synodust (sobor mare) hívott össze, hogy a dolgok felett véglegesen határozhassanak. Hivatalos volt az egész clerus.

Szeptember 5-én a módokat tárgyalták, amelyek szerint az uniót elfogadni hajlandók, t.i. a ritus és belső szervezet érintetlenül hagyása mellett. Miután tehát az uniót mind a két ülésen elfogadták, egy bizottság alakult, az „*Instrumentum unionis*” fogalmazására és azt végleg román nyelven következőképpen fogalmazták. Ennek latin fordítása így hangzik:

„*Nos infrascripti... libere ac sponte, impulsuque Divini Numinis cum Ecclesia Romano-catholica unionem inivimus. Ejusdem S. Matris, Romano-catholicae Ecclesiae commembra Nos tenore praesentium declaramus, omnia admittentes, profitentes ac credentes, quae illa admittit, profitetur ac credit,*

praesertim vero illa quattuor Puncta... Alba Juliae 1700. Die 5. Septembris. Archiepiscopus Athanasius.”

Az unió nem tetszett az uniót fel nem vett román-keletieknek. Ezek intrikáinak volt köszönhető, hogy Athanáz választásának megerősítése még mindig késett. A megerősítés keresztülvitelét Kollonich primás vette a kezébe. A processusra hívták fel. Még mielőtt a processust megkezdték volna, Kollonich felszólította Athanáz, hogy adja elő kívánságait. Athanáz kívánságait 8 pontban foglalta össze. A kardinális ezeket tekintetbe véve megígérte, hogy kérelmét a legfelsőbb fórum elé fogja terjeszteni. A kardinális kívánta, hogy az egyesült püspökök is letegyék a trienti zsinatban előírt esküt. Athanáz azt 1701. március hó 24-én le is tette. Március 7-én még 16 pontból álló reversálist is adott Athanáz, amely leginkább felelet volt az ellenségei által beküldött panaszokra. Midőn így dolga majdnem egészen rendben volt, ő egy elvi jelentőségű kérdéssel állott elő állítván, hogy neki scripusai vannak a Bukarestben történt püspöki ordinációjával szemben és kérte a primást, hogy engedtesék meg neki, hogy újból ordináltassék. De Róma ezt megtagadta.

A reversálist 3 példányban leírták. Egyet a pápa, egyet Kollonich és egyet az erdélyi kancellária számára.

A processus mindent rendbehozott. Athanáz a rágalmaktól tisztázva, csak épen királyi és pápai megerősítését várta, ami nem is késett sokáig, mert az 1701. március 19-ről keltezett decretum Athanáz püspökül megerősítette.

Ugyancsak ezen a napon küldött a király egy leiratot Apor István thesaurariusnak, amelyben megparancsolja, hogy ha Athanáz hazajön, tartsa meg ő, a király nevében Athanáz installációját; ami június 25-én a legnagyobb pompa mellett meg is történt.

A királyi megerősítés megvolt, de Athanáznak még mindig hiányzott a pápai praeconisatio. Kollonich bibornok elküldte ugyan Rómába a processus informativus iratait felülvizsgálat végett, de itt ezen iratokkal nem voltak tökéletesen megelégedve és így újabb adatokat is kértek Kollonichtól. A bibornok a kívánt iratokat minél hamarább igyekezett megszerezni és elküldte Rómába, ahonnan a megerősítés meg is jött, elfogadván mindazon pontokat, amelyeket Bécsben fogadtak el, kivéve a harmadik helyen lévőt, amelyben újra való felszentelését kéri.

Igy tehát ezzel az unió alapja le volt téve. Athanáz püspök elérte célját, hogy szívének legfőbb óhaját teljesítse, t.i. népét visszahozni az egyedül üdvözítő katolikus egyházba, ahonnan az idő viszontagságai folytán el lett szakítva,

II.

Az unió folytatása Bihar és Szatmármegyékben.

A XVIII. század közepén Biharmegyében indult meg a szent unió. Kovács Meletius román pap indította meg a nagyváradi róm. kath. püspök protekturátusa alatt. A nagyváradi róm. kath. püspök Kovácsot nevezte ki román vikáriussá és mint ilyen gyönyörű missionárius munkát végzett. Az

unió oly szépen haladt Bihar, majd Szatmár megyében, hogy Mária Terézia Nagyváradon 1776-ban görög-katolikus püspökséget is állított fel és VI-ik Pius pápa püspökké kinevezte Dragos Mózeszt „Apostolatus officium” című bullával.

III.

A görög-katolikus román egyház helyzete az összeomlás előtt.

A román görög-katolikus püspökök is mindent elkövettek, hogy a népben a katolikus hitet mélyítsék. A gyulafehérvár-fogarasi (balázsfalvi) püspökség után létesült tehát a nagyvárad (Mária Terézia idejében), majd 1856-ban a lugosi és a szamosujvári püspökség. 1853. évi „Ecclesiam Christi” c. bullával létesül a gyulafehérvár-fogarasi görög-katolikus érseki román provincia, mely áll tehát a balázsfalvi, illetve gyulafehérvár-fogarasi fő-, a nagyvárad, a szamosujvári és a lugosi egyházmegyékből.

A fogarasi (balázsfalvi) görög-katolikus püspökségnek „gyulafehérvári görög-katolikus metropolita” cím alatt érsekségre emeltetése, nemkülönben a görög-katolikusok részére felállított lugosi és szamosujvári püspökségek törvénybe iktatása az 1868. évi XXXIX. t.c. által történt.

IV.

A hajdudorogi gör. kath. püspökség felállítása.

1912. június 7-én a Szentszék „Christi fideles” c. bullával felállította a hajdudorogi püspökséget.

V.

Néhány hajdudorogi plébánia visszacsatolása a nagyvárad püspökséghez.

XV. Benedek pápa 1919-ben a hajdudorogi egyházmegyéből 42 plébániát ismét visszacsatolt a nagyvárad püspökségéhez. Erről a nagyvárad püspököt értesítette a bécsi nuncius 1919. évi május hó 10-én 16475. sz. a., egyben megbizta őt, hogy mint szentszéki delegátus adminisztrálja ezen plébániákat. Ezen 42 plébániából 14 esik Csonka-Magyarországra.

A hajdudorogi püspök a zavaros politikai idők elmúltával a fentnevezett 14 plébániát via facti ismét adminisztrációja alá vonta.

VI.

Dr. Siegescu József nagyvárad püspöki vikáriussá való kinevezése.

A nagyvárad püspök 1925. évi július 10-én 1848. sz. a. kelt rendelettel kinevezett engem püspöki helynökké az összes magyarországi hiveinek adminisztrálása, tehát nemcsak azok részére, akik mindig a nagyvárad egyházmegyéhez tartoztak, hanem az apostoli kormányzása alatti hivek felett is. Én ezen kinevezés elnyerése után érdeklődvén a jurisdictióm alá került plébániák sorsa iránt és meggyőződve arról, hogy a hajdudorogi gör. kath. püspök 14 plébániát már adminisztrál, tudomására hoztam a pápai nuncius ö

excellenciájának és szóval Csernoch János hercegprimás ur Ó Eminenciájának és a kultuszminiszter urnak, hogy én ilyen körülmények között csak a nagyváradi egyházmegyéhez tartozó hivek felett vállalom a jurisdictiót dacára annak, hogy a jus szerint ezen hivek feletti jurisdictió a Szentszék döntése szerint engem illet, én a hajdudorogi püspök urat a via facti által gyakorlott adminisztrációban nem konturbálom. (Erről későbbben bővebben lesz szó!)

VII.

Dr. Siegescu Józsefnek lugosi püspöki vikáriussá való kinevezése.

1927-ben a lugosi püspök is kinevezett helynökké a lugosi egyházmegyéhez tartozó hivek adminisztrálására.

VIII.

A román ritusu vikáriátus keletkezése egyházi, bel- és külpolitikai szempontból.

A román egyházak gondozásának politikai előzménye az volt, hogy Bethlen István gróf még mint a Menekültügyi Hivatal vezetője és mint a román kérdés legalaposabb ismerője, az összeomlás után minden ténykedésével azon volt, hogy az itteni románság mint kisebbség – tekintettel a megszállott területen levő magyarság helyzetének rekompenzációjának biztosítása céljából is – megelégedett legyen és hogy lelki és kulturális szükségleteiről gondoskodás történjék. Mint miniszterelnök pedig felkért engem, hogy vegyem kezembe a románság egyházi, iskolai és kulturális ügyeit. A főispánokhoz azonnal intézett rendeleteket, amelyekben bizalmasan írta, hogy „igyekszik ápolni a románoknak a magyar hazához való ragaszkodás érzelmét”. A végén írja: „Meg vagyok győződve, hogy Méltóságod átérti és átérzi e nagyfontosságú politikai és hazafias háttérrel bíró intézkedésem fontosságát”. – Felhívja továbbá a főispánok figyelmét arra is, „hogy az új határvonal mentén a békeszerződés ratifikációja után megjelenik majd az entente határkiigazító bizottsága” és ezért „elsősorú feladat, hogy az összes hatóságok igyekezzenek a legelőzékenyebb bánásmódot a román lakossággal szemben tanusítani, hogy így az entente bizottság működése alkalmával Méltóságod kormányzata alatt álló vármegye területén nyugodt és a magyar viszonyokkal megelégedett lakosságot találjon. Ezen ügynek kellő körültekintéssel való kezelése hazánk jövőjére is kihatással lehet, azért is kérem Méltóságodat, hogy ebben az ügyben kellő körültekintéssel és politikai tapintattal sziveskedjék eljárni.” – Én pedig mint pap állandóan bejártam az összes román községeket és biztosítottam őket a magyar kormány jóindulatáról. Az entente-bizottság előtt egyetlen hang sem hangzott el, hogy a magyar viszonyokkal nem volnának megelégedve.

Az egyházi adminisztráció konkretizálása ott kezdődött, amikor Széchenyi Miklós gróf, nagyváradi róm. katolikus püspök 1920. évi november hó 7-én 1284. sz. a. felterjesztést intézett a m. kir. külügyminiszterhez, amelyben kérte,

hogy a magyar kormány gondoskodjék az itt maradt román egyházak lelki és kulturális életéről. Felterjesztését így fejezi be:

„A magam részéről is nagyon kérem Nagyméltóságodat, méltóztassanak a román hívek vallási és kulturális érdekeiben a lehető mielőbb megtenni, hogy a mi szegény magyar hitközségeink részére ezen példára hivatkozással a román kormánynál minél több kedvezményt kieszközölhessünk. Nagyon lekötelezne Excellentiád, hogyha ezen felterjesztésemre nekem megnyugtató választ adni méltóztatnék, amelyet otthon a nehéz viszonyok közt élő magyarság érdekében hasznosíthatnék.”

A m.kir. külügyminiszter Széchenyi Miklós grófhhoz intézett leiratában precizirozza a m. kir. kormány felfogását és egyebek között a következőket írja:

„Nagyméltóságod folyó évi november hó 7-én 1284/920. eln. sz.a. kelt nagybecsü iratára... a m. kir. kormány nevében a legteljesebb készségemet fejezhetem ki mindazon intézkedések megtételére, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a román egyház Magyarországon lakó hívei lelki szükségletének kielégítése és hitvallási élete mielőbb ismét teljes mértékben biztosítva legyen.

A m. kir. kormánynak az a felfogása, hogy a békeszerződés folytán az egyházi főhatóságok jurisdictiója tekintetében nem állott be változás. Az egyes egyházközségek továbbra is ahhoz az egyházi főhatósághoz tartoznak, amelyhez a békeszerződés előtt tartoztak. Az egyházkormányszatnak tökéletesebb és az összes egyházközségekre kiterjedő megoldási módját abban látják, ha a román egyházi főhatóság a magyar állami igazgatás alatt álló területen lévő egyházközségek ügyeinek intézésére egy Magyarországon állandó székhellyel bíró vikáriusról gondoskodnék.”

„Ami a gör. katolikus román hívek egyházi kormányzatát illeti, e részben a magyar kir. kormánynak az a felfogása, hogy mindaddig, amíg e kérdés rendezésére az erre egyedül hivatott Szentszék másképp nem dönt az, az egyházi jurisdictió tekintetében továbbra is változatlanul az eddigi helyzet tartandó fenn. A m. kir. kormány nincsen abban a helyzetben, hogy ebben a reá nézve inkompetens kérdésben állást foglaljon.”

Ezen iratból kitetszik, hogy a román hívek kormányzására a m. kir. kormány Széchenyi Miklós gróf püspök útján közölte a román püspökkel ama óhaját, hogy nevezzenek ki ide vikáriusokat.

Széchenyi Miklós gróf a magyar kormány nevében közölte ezeket a kormánynyilatkozatokat úgy a görög-katolikus, mint a görög-keleti román püspökökkel. A görög-keleti román püspökök, nehogy a magyar kormánynak alkalmat adjanak, hogy a magyarság érdekében reciprocitási követelésekkel állhassanak elő, a „non interveniendi” elv alapjára helyezkedtek és az itteni egyházközségekkel nem törődtek. A görög-katolikus püspökök magasabb lelki szempontból bírálván el a hitéletet és meggyőződésén – Széchenyi jelentése alapján – a magyar kormány őszinte gondoskodási készségéről, azonnal Rómában próbáltak végleges intézkedést elérni és többször kérték az apostoli

Szentszéket, hogy az itt maradt román rítusu hívek tekintetében a Szentszék gondoskodjék, mert már akkor látható volt, hogy Románia a Szentszékkel konkordátumot fog kötni és a Szentszéknek figyelmét már akkor felhívták, hogy a konkordátummal kapcsolatban a dismembráció is be fog következni.

A Szentszék – úgy látszik tekintetbe véve az itteni, jurisdictió szempontjából komplikált helyzetet –, ez ügyben még ma sem hozott döntést.

Mivel az ügy jurisdictiónális szempontból már nem várathatott magára, 1925. július 10-én 1845/925. szám alatt a nagyváradi püspök – ismervén a magyar kormány felfogását – engem püspöki helynökké nevezett ki. E kinevezés azonban – amint az ide 1./ alatt mellékelte kinevezési okmány tanúsítja – szólt nemcsak az eredetileg mindig a nagyváradi egyházmegyéhez tartozó hívek kormányzására, hanem az „apostoli kormányzásunk alá helyezett plébániák felett is”.

Ezen kinevezés után érdeklődtem a plébániák sorsa iránt s arra a tapasztalatra jutottam, hogy 17 plébánia tartozik a jurisdictióm alá, melyből 14 olyan, melyet az apostoli Szentszék 1919. évben a bécsi nunciának 16.475. számú rendelete alapján a hajdudorogi egyházmegyéből a nagyváradi görög-katolikus püspök jurisdictiója alá helyezett és mely plébániákat a nagyváradi püspök mint az apostoli Szentszék adminisztrátora jurisdictiónálta.

Ezen apostoli szentszéki intézkedést Theodorus Valfre di Bonzo, bécsi apostoli nuncius közölte Radu Demeter nagyváradi püspök ural, melynek egyes részei a következők:

„Summus Dominus Benedictus divina Providentia Pap XV. felice regnans, pro eo quo flagrat zelo ut omnium in orbe credentium necessitatibus consulatur ac fideles illos greco catholicos rumeni labii, qui illas incolunt parochias, quas per Apostolicam Bullam quae incipit „Christifideles graeci ritus catholici” ... quae ad rumeni ritus dioeceses pertinebant... quarum quadraginta duae e dioecesi rumena Magovaradiensi et quator ex dioecesi Samosujváriensi dismembratae fuerant, curis ac zelo Illmi Patris Domini Episcopi graeci rumeni ritus Magovaradiensis committere decrevit tanquam Sedis Apostolicae delegati cum facultatibus ordinariis... Nos Auctoritate Apostolica Nobis speciali modo tributa Patri Domino Demetrio Radu Episcopo rumeno Magovaradiensi committimus ut parochias praedictas tanquam Sanctae Sedis delegatus administret... Mandamus vero ut huic dispositioni Pontificiae ab omnibus ad quos spectat oboedientia praestetur ac omnia in hoc nostro decreto contenta religiose observentur... Datum Viena, die 10 Majii 1919. Theodorus Valfre di Bonzo m. pr. Archiepiscopus Trapesuntinus, Nuntius Apostolicus. Micara m. pr. auditor.”

Ezen pápai decretum és vicariusi kinevezésem alapján a jurisdictióm alá bocsátott plébániák tehát a következők:

- 1./ Csegöld,
- 2./ Csengerujfalu
- 3./ Porcsalma,

- 4./ Nyíracád,
- 5./ Nyíradony,
- 6./ Nyírábrány,
- 7./ Álmosd,
- 8./ Bagamér,
- 9./ Hosszupáli,
- 10./ Kokad,
- 11./ Nagyléta (:román plébánia:)
- 12./ Pocsaj,
- 13./ Vértés,
- 14./ Makó,
- 15./ Bedő,
- 16./ Battonya,
- 17./ Kövár-Kölcse.

Amidőn a működésemet megkezdeni akartam, azt a jelentést kaptam, hogy a hajdudorogi püspök ur, a Szentszék fenti intézkedésének ellenére, a fentemlített 14 plébániát – bizonyára a legjobb intenciókkal és jóhiszeműen – via facti jurisdictiója alá már 1920-ben helyezte volt. Papp Antal érsek ur Ő Excellentiája ugyangyak via facti kezdte adminisztrálni a szamosujvári egyházmegyéhez tartozó Kölcse román ritusu plébániát.

Amidőn én erről értesültem, illetékes helyen ezt bejelentettem, egyben elhatároztam volt, hogy dacára annak, hogy ezen fentnevezett összes plébániák, a Szentszék intézkedése szerint, de jure az én jurisdictióm alá tartoznak, én a hajdudorogi püspököt ezen ténykedésében nem konturbálom. Ezt bejelentettem a Hercegprimás Ur Ő Eminenciájának, az apostoli nunciusnak és a vallás- és közoktatásügyi Miniszter Urnak.

Néhai Csernoch János Biboros Hercegprimás Urral ebben az ügyben sokáig tárgyaltam. Azt mondta, hogy a kinevezést szóbelileg tudomásul veszi, de neki ne tegyek hivatalos jelentést, mert az ügy először nem tartozik hozzá, másodsor ö nem akar beleavatkozni ebbe a kényes-komplikált kérdésbe. Tulajdonképpen szerinte nincsen jogom nem vállalni a Szentszék által dismembrált hívek kormányzását, de ha ezt – magasabb magyar nemzeti szempontból – megteszem, ezt Miklóssy püspök előzékenységi aktusnak kell hogy tekintse, amelyért azonban a Szentszékkel és a püspökömmel szemben nekem kell a felelősséget vállalnom. Örvend, hogy a román plébániák és az országban szétszórt román hívek most már el lesznek látva. Említést tettem neki a kinevezéssel kapcsolatos titkos célról is, mely a görög-keleti románok konvertálására vonatkozik. E ténykedésemhez sikert kívánt és meg van arról győződve – mondta –, hogy nekem sikerülni is fog.

IX.

A vicariusi kinevezéssel a román püspökök a szent uniót is akarták megalapozni.

A kinevezés háttérében a hívek lelki megnyugtatója mellett szerepel a szent unió kérdése, azaz a görög-keleti híveknek a görög-katolikus hitre való konvertálása.

A román püspökök a Szent Atya kívánságára mindent megtettek és megtesznek e nagy egyházi cél elérése érdekében. A püspök ur többször felszólított, hogy ebben az ügyben munkálkodjam.

Tekintettel arra, hogy a Szentszék a román hívek adminisztrálása tekintetében még mindig nem döntött, Dr. Frentiu Valér nagyváradi püspök ur a kinevezést 1925. évi július hó 10-én 1845/925. sz. a. eszközölte.

Hogy az unió mennyire szerepel mint megbízatásom főcélja, kitűnik azokból a felterjesztésekből, amelyeket erről úgy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak, mint az apostoli nunciussnak tettem. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak erről 28/926. számú felterjesztésemben ezt irtam:

„...Tekintettel arra, hogy a helynökség legfontosabb céljának – illetékes helyen történt megbeszélés szerint – az itt levő több mint 30 ezer görög-keleti hívőnek konvertálását tekintem, amely konvertálás előkészületei már szépen haladnak és amelynek érdekében már erélyes lépéseket tettem...”

Az apostoli nunciussnak pedig ezt irtam:

„...Nekem mint görög-katolikus püspöki vikáriussnak kettős feladatom van: egyrészt kormányozni azon híveket, akik a nagyváradi egyházmegyéhez tartoznak és nemcsak plébániákban, de elszórtan élnek Csonka-Magyarországon, másrészt hivatásomnak tartom és munkásságom céljával kitűztem a Csonka-Magyarországon lévő görög-keleti román hívek conversióját. Ezt annál is inkább örömmel cselekszem, mert... a conversió, azaz a schismaticusoknak a katolikus anyaszentegyházba való visszatérése képezvén a Szent Atya egyik szívbeli óhaját, mindnyájan kötelességünknek ismerjük ezen óhajt szolgálni. Megjegyzem, hogy a conversiót megkezdettem úgy a magyar kormány, mint a nagyváradi püspök tudtával, de tekintettel a politikai viszonyokra, ezt nagy körültekintéssel kell eszközölnöm”.

Hogy munkálkodásomból semmiféle scrupulitás ne származhassék, 1927. évi február hó 3-án 239. sz. a. a lugosi püspök ur is kinevezett vikáriussá.

X.

A püspöki helynökség felhasználása magyar nemzeti kül- és belpolitikai érdekek megóvásában.

A püspöki helynökséget felhasználtuk – szükség esetén – magyar külpolitikai érdekeink védelmében is. A romániai sajtóban pl. 1928-ban éles támadásokat intéztek a magyar kormány ellen, hogy a román hitéletéről nem gondoskodik, hogy a román kisebbségeket elhanyagolja stb. E támadások legfőbb célja volt, hogy az itteni románságot rávegyék, hogy a panaszaikkal a Nemzetek Ligájához vagy a Rothermerehez forduljanak. Így a „Cuvantul” című 1928. évi augusztus 11-én megjelent száma irtóztatós támadást intéz a magyar kormány

ellen, végül így kiált fel: „A románok anélkül, hogy a Nemzetek Ligájához vagy egy Lord Rothermere-hez apellálnának”. Illetékes helyen letárgyaltuk e támadást és kerestem a védekezés módját. A legegyszerűbbnek azt találtam, ha a püspökeimnek jelentést teszek s ebben kiemelem a magyar kir. kormány gondoskodó kezét és hogy a m. kir. kormány gondoskodásában nem tesz különbséget magyar vagy kisebbségi egyház között. A lugosi püspökömhöz az ide 2./ alatt mellékelt iratot intéztem.

Külpolitikai szempontból arra a politikai előrelátásra is tekintettel kell lennünk, hogy – ha a határok bármily módon tágulnának – az itt található román hiveket és lakosságot meg kell nyernünk.

Erre való tekintettel is, Bethlen István gróf miniszterelnök ur rendkívül óvatossággal kezeli a kisebbségi, de különösen a kisebbségi egyházi ügyeket. Legjobb bizonyosságot tett erről a miniszterelnök urnak Csanád vármegye főispánjához intézett, 1472/1924. szám alatt kelt leirata. – A főispán t.i. javasolta, hogy a battonyai görög-katholikus román plébániát adminisztrálhassa a makói hajdudorogi egyházmegyei magyar esperes. – E leiratban a miniszterelnök ur egyebek között ezeket írja:

„...Megértem és teljes egészében méltányolom azokat a nemes, hazafias indokokat, amelyeknek mérlegelésével Méltóságod ... kérte ..., hogy a battonyai gör. kath. egyházközség adminisztrálása tekintetében a lugosi gör. kath. román püspök által Sigartau Sándor egresi plébánosnak adott megbízatás hatálytalaníttassék s az említett egyházközség adminisztrálásával a makói gör. kath. esperesi hivatal bizassék meg. Sajnos azonban, a kérdésnek ilyen megoldása nem lehetséges, mert az ilyen megoldásnak magyar nemzeti s magyar egyházi szempontból igen fontos körülmények ellene mondanak... a magyar kormány kezdettől fogva azt az álláspontot foglalta el, hogy a politikai határoknak a békeszerződés által reánk kényszerített megváltozása nem jelenti az egyházi közigazgatási beosztás megváltozását. Ennek az elvi álláspontnak következménye, hogy a magyar kormány továbbra is egységesnek tekinti a kettészelt egyházmegyéket, egyfelől nem állja útját annak, hogy pl. a nagyváradi, szatmári román. kath. püspökök egyházmegyéjüknek a csonka hazában maradt plébániáit, mint egyházmegyéjük integráns részeit továbbra is kormányozzák... Igen fontos indoka a magyar kormány ilyen állásfoglalásának az a körülmény is, hogy az ellenkező állásponttal a magyar kormány nem akar egyházi vagyon megosztása tekintetében praejudiciumot teremteni a maga érdekei ellen... Ezek az indokok voltak azok, amelyek alapján hozzájárultam ahhoz, hogy a battonyai gör. kath. egyház adminisztrációját ideiglenesen Sigartau egresi pap – tehát ugyanannak – lugosi – egyházmegyének egy lelkésze, amelyhez a battonyai gör. kath. egyházközség tartozik – eszközöltesse... el kell tekintenünk attól a lokális szempontból kétségkívül kedvezőbb megoldástól, hogy a makói gör. kath. esperes adminisztrálja a battonyai gör. kath. egyházközséget, mert hiszen a makói gör. kath. egyházközség s ennek esperese a hajdudorogi gör. kath. magyar püspökséghez tartozik, a battonyai gör. kath. egyházközség

pedig a lugosi gör. kath. román püspökséghez s ha a más egyházmegyéhez tartozó makói gör. kath. esperes által való adminisztrálását a battonyai gör. kath. egyházközségnek megengednök, mi magunk törnénk részt azon az elven, amelyet a fentebbvázolt, igen kihatással bíró szempontokból fenn kell tartanunk”.

XI.

A jurisdictió a mai helyzetben.

Romániával 1929-ben megkötötték a Concordatum. A püspököknek megszűnt tehát a jurisdictionális joguk más országban. A romániai róm. kath. és görög-katolikus püspökök jelentést tettek az apostoli Szentszéknek és kérték intézkedését. A Szentszék intézkedett is a római katolikus egyházak tekintetében, de nem intézkedett még a jogilag komplikált görög-katolikus hívek adminisztrációja tekintetében.

Az apostoli nunciussal többször tárgyaltam ebben a kérdésben és minden részletre informáltatta magát. Szinte szemrehányást tett nekem, hogy én miért engedtem meg a hajdudorogi püspöknek, hogy a Szentszék intézkedése ellenére jurisdictió nélkül adminisztrálja a 14 plébániát. Említést tettem, hogy én erről jelentést tettem neki, amiről az aktákból meggyőződve belátta, hogy én csakugyan helyesen jártam el. Ő is belátta, hogy a görög-katolikus egyház kormányzása nem olyan egyszerű, mint a római katolikus egyházé. A Szentszék tényleg nagyon vigyáz, hogy a görög-katolikus egyház privilegiumait, rítusát stb. épségben tartsa, amire legjobb példa a „S. Congregatio de Propaganda Fide, die 7 oct. 1907”., Eminenciád elődjéhez 23.109. sz. alatt kelt és intézett decretuma, amely szerint „fideles rumeni, utpote alterius ritus, non subjiciuntur jurisdictioni parochi rutheni Ecclesiae Graecae Budapestinensis”, ennél fogva „tenentur catholici hujus ritus sacramenta recipere in ritu latino.”

E pápai decretum alapján az esztergomi érseki főhatóság 1914. okt. 14-én az ügyre vonatkozólag hasonló értelemben körvonalazta álláspontját. Szavai ezek: „A Christi fideles graeci bulla nem Budapest összes görög-katolikusait, hanem a budapesti gör. kath. plébániát csatolta a hajdudorogi egyházmegyéhez. Mivel pedig a románok nem tartoznak a budapesti gör. kath. plébániához, nem csatoltathattak a hajdudorogi egyházmegyéhez sem. A kérdéstről tárgyaló pápai okmányok ugyanis nem beszélnek anyanyelvről, hanem rítusról és a román és ruthén rítus szerint különböztetik meg a budapesti görög-katolikusokat.”

E tényekből kitetszik, hogy a görög-katolikus egyház adminisztrációját a Szentszék is nem szabályozza fixirozott normák alapján, hanem mindig tekintetbe veszi a helyi körülményeket. A hazai román görög-katolikus hívek tekintetében tehát eddig a Szentszék még nem döntött, dacára annak, hogy bizonyára tudomása volt arról, hogy a hajdudorogi püspök ur 16.475/919 sz. a. kelt szentszéki decretum dacára adminisztrálja a többi dismembrált 14 plébániát.

Az apostoli nuncius – amint nekem mondotta – ebben a kérdésben szintén tett előterjesztést és arra a kérdésemre, hogy én most mit csináljak – mert én csak a Szentszék határozata alapján akarok állni – abban történt megállapodás, hogy várjam be a Szentszék döntését, addig pedig szigorú lelki kérdésekben tegyek neki jelentést; egyéb adminisztratív kérdésekben folytassam továbbra is működésemet. Én ehhez szigorúan tartottam magamat. Amidőn pl. a battonyai plébánia betöltése tekintetében dönteni és Székely Jenő bedői lelkész türethetetlen viselete ügyében valami intézkedést tenni akartam, folyó évi január hó 23-án az ide 3./ sz. a. mellékelt jelentést tettem az apostoli nunciusnak.

E felterjesztésben bejelentettem, hogy Stanciu Gábor kérte tőlem a bedői plébániát, de én őt most nem tudom Bedőre küldeni, ahová kívánczik, mert Székely Jenő helyett nem tudok más, románul tudó lelkészt beállítani, habár ugy nekem, mint hiveinek nagy öröme szolgálna, ha őt a hitélet biztosítása érdekében a plébániáról eltávolítanám.

Jelentést tettem még Székely Jenő bedői lelkész ama javithatatlan viselkedéséről, amely az egész környéken közmegbotránkozást okoz. A hivek és a polgári hatóságok állandó harcban állanak vele és a feleségével. A jegyzővel, a főbíróval, a csendőrséggel mindig vannak bajai.

Nevezett hajdudorogi egyházmegyei pap, aki minden plébániájáról cum pudore kellett, hogy távozzon, akkor kért, hogy küldjem ki Bedőre, amidőn a román lelkészek a román hadsereggel eltávoztak, úgyhogy magyar területen egyetlen román görög-katolikus lelkész nem maradt. Róla azt írtam, hogy: „...parochiani contra eum multoties accusationes fecerunt... quod in rebus materialibus est valde desperatus... Valde multas calamitates habet ipse et familia sua cum factoribus civilibus et fidelibus suis. Anno praeterito una infelix sua causa pertractata fuit ante forum civile et ante Ministerium cultus... Ludi magister Reitzner accipiebat salarium suum a stato circa 6,400.000 coronas. Parochus Székely has pecunias non dedit magistro – sed pro se retinuit... Quoniam audivi, quod ipse ubicunque calamitates maxime materiales habuit attentum feci, ut nunc caveat ne veniat in contraversiam cum fidelibus rumenis quoniam et hoc audivi, quod etiam uxor ejus ubicunque calamitates habebat – attentum feci, ut conetur ut uxor ejus in parochia harmoniam curaret... Ista monita frustra erant, nam Eugenius Székely et uxor ejus... incorrectibiles sunt.”

Mindenkinek tartozik, akivel csak összejön. Fűszereket vásárol Debrecenben, textiliákat Budapesten és senkinek sem fizet. Mellékelem 4./ alatt egy budapesti textilkereskedőnek hozzám intézett feljelentését. – Kölcsönt vesz fel a hivektől, sőt magától az egyháztól és senkinek sem fizet. Nehéz vele szemben eljárni, mert nyilatkozataiban mindig beismeri adósságát, de kijelenti, hogy nem tud fizetni. Alig tudtam a botrány elkerülésével elintézni a vallás- és közoktatásügyi miniszterium előtt fekvő, fent említett 6,400. 000 koronás ügyét, amely szerint a tanító államsegélyét visszatartotta és elköltötte ahelyett, hogy azt a tanítónak átadta volna. Nyilatkozatában kijelentette, hogy

a 6,400.000 koronát most már adósságnak ismeri el és ígéretet tett, hogy azt 1929. augusztus 1-ig kifizeti. – 1929. augusztus 1-ig egy fillért sem fizetett és az én tanácsomra beleegyezett, hogy cungruájából havi 20 pengőt vonjak le ezen tartozás némi törlesztésére. – Mellékelem 5./ alatt másolatban a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak 67.131/928. számú rendeletét, amelyben felkér, hogyha Székely Jenő a jelzett időben sem tenne eleget elismert és elvállalt kötelezettségének, éreztessem vele a kánonok szigorát.

Ezen jelentés után, amidőn a nuncius ural ismét beszéltem, mondta, hogy Stanciut küldjem Battonyára, de ne nevezem ki parochussá, hanem csak bizzam meg az adminisztrálással. Ezen nunciusi kijelentés után, mivel nem akartam, hogy e fiatal nős papjelölt kimenjen Battonyára és ne legyen biztosítva a kongruája, illetve a megélhetése s így előterjesztést tettem a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszteriumnak kérvén őt, hogy értesítsen arról, hogyha Stanciut megbízom a battonyai plébánia adminisztrálásával, biztosítva van-e részére a kongrua. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszterium az ide 6./ alatt másolatban mellékelt leíratot intézte hozzám.

Épen amidőn Stanciu Gábor kiküldetése iránt intézkedni akartam, megjelent nálam Ganea Romulus nevű lugosegyházmegyei lelkész Dr. Nicolescu Sándor lugosi püspök urnak egyik átiratával és Battonyára szóló kinevezési okmányal. – Én a kinevezési okmányt nem vettem át és azt mondtam neki, hogy ameddig a polgári hatóságok őt türik, végezzen ott funkciókat; a felettes hatóságok érintkeznek majd egymással ebben az ügyben és döntenek majd a kérdés jogi vonatkozásaiban. Stanciu Battonyára való küldetését tehát ad acta tettem, amíg az a kérdés tisztázódik, hogy vajjon a lugosi püspök urnak a concordátum után van-e joga Battonyára lelkészt kinevezni.

A lugosi püspök ural érintkezésbe léptem és megkérdeztem, hogy miképen áll most a Ganea Romulus kinevezési ügye, amidőn a Concordatum III-ik pontja szerint „egy egyetlen romániai egyházmegye nem terjedhet az ország határain tul.

Dr. Nicolescu Romulus kinevezése legális, mivel a Concordatum a Szentszék és Románia között csak ratifikálva van, de nincsen végrehajtva. De legális azért is, mert amíg a Szentszék nem dönt a görög-katolikus kérdésben, a „status quo” szerint kell eljárni.

XII.

A Concordatum végrehajtása utáni állapot.

A Concordatumot bizonyára végrehajtják. A csonkahazai román hívek adminisztrálása tekintetében – szerény véleményem szerint – úgy kellene gondoskodni, hogy a román rítus használata állandóan biztosítva legyen, nemcsak lelki megnyugvás tekintetében, hanem ezáltal biztosítatik a szent unió propagálása, mely nélkül az el sem képzelhető. A nuncius ő excellenciájának is tett jelentésében kiemeltem ezt a momentumot írván: „Isto modo manet tamen occasio et locus convertendi et quasi semen ritus rumeni in Hungaria

ex qua enasci possit aliquando sacra Unio schismaticorum rumenorum a Sanctissimo Patre valde desiderata. Sancta Sedes semper intendebat ut catholici rumeni ne cogerentur pertinere ad parochiam, vel ecclesiam graeci ritus non rumeni. Sciebat ex historia, quod ex hac re semper lites nascuntur, quae in detrimento rei catholicae sunt”.

Szerény véleményem szerint ezt több módon lehetne elintézni:

1./ Vagy meghagyni a Status quo-t úgy, amint ezt elintézték a Jugoszláviában levő görög-katolikus románokkal (3 plébánia), hogy t.i. a jugoszláviai concordatum megkötéseig tartoznak a hivek tacite továbbra is a lugosi egyházmegyéhez, akiket a püspök vicarius útján adminisztrál,

2./ vagy – tekintettel arra, hogy Magyarország területét a román görög-keletiek convertálása céljából missionárius területnek lehetne minősíteni – a Szentszék felállít egy „praefecturá”-t a Codex 293.§-a alapján;

3./ vagy felállít a Szentszék egy administraturát, melynek nemcsak az lenne a célja, hogy azt a kevés hívőt adminisztrálja, hanem annak célja lenne leginkább a magyarországi schismaticus románok convertálása;

4./ vagy ahogyan a román Concordatum gondoskodik az örményekről, rábízván lelki gondozását egy „lelki főnök”-re.

De bel- és külpolitikai szempontból is kívánatos ezen ügynek valamelyik fent említett módon való elintézése.

I. Belpolitikai szempontból nagy nyugalomra van szükség. A kormány is minden intézkedésével azon van, hogy a kisebbségek, különösen a román kisebbség meglegedett legyen, hogy ezáltal a bárhol mutatkozó támadási felületeket visszaverhesse. Engem a kormány kisebbségi ügyekben állandóan ilyen értelemben látott el utasításokkal. A kormány is – különösen kisebbségi egyházi kérdésekben – nagyon óvatos és körültekintő, amint ezt a battonyai esetben láttuk.

II. Magyar külpolitikai szempontokat is figyelembe kell venni e kérdés megítélésénél és – szerintem – azért sem szabad teljesen eltörölni a román görög-katolikus hivek ezen administracionális módját, mert a conversio lehetőségének biztosítása mellett arra is kell gondolni, hogy a trianoni határoknak bekövetkezendő megváltoztatásával, a nyereendő területeken rögtön kapunk görög-katolikus román hiveket. Ezeket lelkileg akkor meg kell nyerni, amit csak fenti módok mellett lehet elérni; de semmi szín alatt nem lesz a lelkükben teljes megnyugvás és bizalom, ha – felfogásuk szerint – román ritusu nyelvük használatában veszélyt látnának.

A mostani helyzet Csonka Magyarországon hasonló az unió kezdetén lévő helyzethez. A talaj nagyon kedvező, hogy a conversiot kellő discretióval megkezdhessük, illetve folytathassuk, mert a görög-keleti egyház még nincsen szervezve és megerősítve és azért óhajtanám, hogy adminisztrálás tekintetében a románság – legalább külsőleg – ne érezzen változást. Ez a felfogásom azt hiszem kisebbség-politikai szempontból is megfelel.

Csonka-Magyarországon jelenleg van cirka 40.000 román ajku polgár. Ebből cirka 30.000 görög-keleti román, a többi görög-katolikus. Az általam megindított és a kormány által is hallgatagon támogatott unióvási törekvés szépen indult és erős a reményem, hogy ez idővel ismét erélyesen folytatható.

Tekintetbe véve azt az ideális célt, amelyet az összeomlás után püspökeim tanácsára és az én belső érzésem sugallatára kitűztem, úgy érzem, hogy katolikus és magyar nemzeti szempontból nem éri meg e néhány ezer román görög-katolikusban gyengíteni a román nyelvű ritushoz való szeretetet, miáltal egyrészt kisebbségi lelki elkeseredést idézünk elő, továbbá az unió lehetőségét is örökre elvágjuk.

Ha munkám sikerülne, Eminenciád nevéhez fog füződni a csonkahazai románság uniója, melyet a Szent Atya annyira óhajt. Én pedig már most kijelentem, hogy azt a nagy és szép munkát tovább fogom folytatni, ugyanazzal a lelkesedéssel, ahogyan ezt eddig teljesítettem. Ugy érzem, hogy szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy én egyházmért és hiveinkért mindig önzetlenül dolgoztam, mert egyházi pályafutásomon mindig csak a papi hivatás vezetett és soha a beneficium gondolata, amit csaknem három évtizedes áldozásom alatt soha nem kértem és nem kaptam. Még a felszentelésem is ad titulum patrimonii történt.

Több mint 20 év óta állandó tanácsadója és bizalmasa voltam és vagyok román nemzetiségi és kisebbségi kérdésekben a kormánynak. Nincs és nem volt olyan fontos – a nemzetiségi egyházat vagy politikát érintő – kérdés, amelyben tanácsomat ki ne kérték volna. – 1918. májusában pl. a gyulafehérvár. fogarasi érsekválasztást is én vezettem mint királyi bizos.

Kötelességemnek tartottam fenti kérdést minden oldalról megvilágítani, Eminenciád bölcsessége fog aztán dönteni, hogy javaslataim, illetve aggályaim illetékes helyen mennyiben volnának figyelembe veendőek és mennyiben érdeke egyházunknak, hogy a missionárius munkát tovább folytassam-e vagy nem?

Kezeit csókolja Eminenciád legalázatosabb fia: Dr. Siegescu József

Budapest, 1930. június hó 13-án.

(II. Fő-utca 81. III. 81.)

112. Részlet a Hajdúdorogi Egyházmegye szentszékének 1930. július 3-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből a görögkatolikus papnövendékek szegedi taníttatása tárgyában

Nyíregyháza, 1930. július 3.

GKPL I–1–e. 1577/1930. Tisztázat.

A Hajdudorogegyházmegyei Szentszék 1930. évi július hó 3-án,

Nyíregyházán tartott ülésének jegyzőkönyve.

Elnök: Miklósy István megyés püspök úr Ő méltósága.

Jelen vannak: Bányay Jenő székeskápt. nagyprépost, pápai prelátus, Ruttkay Gyula olvasó-, Melles Géza őr-, Sereghy László iskolás-kanonok, püspöki irodaigazgató, Dr. Mihalovich Sándor kancellár. kanonok, Damjanovics Ágoston tb. kanonok, főesperes, Zapotoczky Endre tb. kanonok, Hubán Gyula székesegyházi főesperes, Schirilla Andor tb. kanonok, továbbá Papp Gyula, Mosolygó József, dr. Krajnyák Gábor, dr. Máté Gyula s Bihon István püsp. titkár, sz.sz. ülnökök.

Jegyző: Bihon István, sz.sz. rendes jegyző.

Tárgy

Megyes püspök ur Ő méltósága üdvözlí a szentszék tagjait s az ülést megnyitja. Az egyházmegyét érintő eseményeket a következőkben foglalja össze.

Az előző évben nem hívta össze a szentszékét, mert bizonytalan volt, lehetséges lesz:é elhelyezni a felveendő klerikusokat.

Az 1928/29. tanévben 4 növendékünk volt a budapesti Szent Imre kollegiumban. A növendékpapok nevelése azonban speciális módszert, napirendet kíván. Erre az említett intézet nincsen berendezve. Következésképp theologusaink elhelyezéséről másként kellett gondoskodni.

Előterjesztésére a kultuszminiszter ur 6 helyet biztosított a budapesti központi papnevelőházban. Az áthelyezendő 4 növendék s Nagy Béla budapesti IV. éves növendék mellé tehát csupán egy újabb növendék volt felvehető.

A jövő tanévre azonban elkerülhetetlen legalább 4 növendék bevétele, bár nagy kérdés, sikerül-e részükre helyet biztosítani. Esztergomi növendékeink ugyanis a heregprimás ur Ő eminenciája támogatásával onnan a Központi Szemináriumba helyeztetnek át.

Ekkép növendékpapjaink csaknem a negyed részét tennék ki a Központi Papnevelde növendékei létszámának.

Egyébként legutóbb újabb fordulat történt a szeminárium kérdésében. Hallomásból jutott tudomására, hogy a kultuszminiszternek terve van Szegeddel s egyházmegyénk növendékpapjait az ott létesítendő szemináriumban kívánja elhelyezni. E terv ellen határozottan tiltakozott s kijelentette, hogy ez a megoldás semmikép el nem fogadható. Klerikusaink idegenbe kerülnének, velök kapcsolatunk nem lehetne, idegen papokra kellene bízni őket s nevelésök sem volna a célnak megfelelő, Szegeden hitközségünk sem lévén.

Mégis abban a meglepetésben volt része, hogy a jezsuiták provinciálisa itt személyesen fölkereste s igyekezett rávenni, hogy a szegedi megoldáshoz járuljon hozzá. Válasza az volt, hogy ez a kérdés már el van döntve: növendékpapjaink Szegedre sohasem kerülhetnek. Nem lehetett más választ adni, mert, ha a szegedi megoldáshoz hozzájárult volna, végleg le kellett volna tennünk arról, hogy valaha is saját szemináriumunk lesz.

Ahol a püspök székel, ott kell lennie a papnevelőháznak is. Ha ez az idő nem alkalmas arra, hogy jogainkat érvényesítsük, majd jön más idő, más emberek; jogainkat nem szabad feladnunk.

113. Kánya Kálmán külügyminiszter-helyettes utasítása Somssich József szentszéki követnek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1930. július 5.

EPL Cat. D/c. Serédi 2437/1930. Másolat

1996/Pol. 1924.

Budapest, 1930 július 5.

Nagyméltóságu

Gróf Somsich József

rk. követ és megh. miniszter urnak

Róma

Tárgy: A hajdudorogi püspökség 14 és a nagyváradai és lugosi egyházmegyék egy-egy csonkamagyarországi plébániája részére román részről kérelmezett román vikariátus. (Vicariatus rumenicus.)

1 Melléklet.

Suciu Bazil gyulafehérvár-fogarasi gör. kath. érsek a római Szentszéktől 16 csonkamagyarországi lelkészet részére egy román gör. kath. vikariátus felállítását kéri.

Ezek közül a plébániák közül 14 a hajdudorogi egyházmegyéhez tartozik, egy a nagyváradéhoz, egy pedig a lugosi egyházmegyéhez.

Suciu érsek kérelmének semmi elfogadható vallási alapja nincsen.

Ennek igazolásául szolgál a hajdudorogi egyházmegyéhez tartozó 14 plébániának a következőkben reprodukált statisztikája:

1. Álmosd	381	gk.	hivő	közül	10	van	román	nyelvű	magyarul	beszél	valamennyi.
2. Bagamér	486	„	- -	„	„	„	„	„	„	„	„
3. Csegöld	773	„	5	„	„	„	„	„	„	„	„
4. Csengerújfalu	883	„	17	„	„	„	„	„	„	„	„
5. Hosszapályi	262	„	- -	„	„	„	„	„	„	„	„
6. Kokad	175	„	7	„	„	„	„	„	„	„	„
7. Makó	2448	„	- -	„	„	„	„	„	„	„	„
8. Nagyléta	2010	„	970	„	„	„	„	„	„	„	„
9. Nyirábrány	2145	„	30	„	„	„	„	„	„	„	„
10. Nyiracsád	2813	„	- -	„	„	„	„	„	„	„	„
11. Nyiradony	2293	„	50	„	„	„	„	„	„	„	„

12. Pocsaj	1715	„	1134	„	„	„	„
13. Porcsalma	1530	„	- -	„	„	„	„
14. Vértes	453	„	12,	„	„	„	„

Összesen tehát 18367 gör. kath. hívő közül abban a 14 községben van románnyelvű 2235 vagyis 8.21%.

Mire nézve még tekintetbe kell venni, hogy a 9. és 12-ik szám alatt feltüntetett nagylétei és pocsaji plébániák hívei is mind beszélnek magyarul és hogy az ezekre a plébániákra vonatkozólag feltüntetett statisztikai adatoknak a megállapításában kétségtelenül része volt e hitközségek ama két papjának, kik a határrendezés előtt az általuk gyakorolt pressió következtében jónak látták a határrendezés előtt Romániába szökni.

Egyébiránt ebben a két plébániában, annak dacára, hogy az összes hívek magyarul is beszélnek, az istentisztelet nyelve az öregebb hívekre való tekintettel most is kizárólagosan román.

A nagyváradai illetőleg lugosi gör. kath. egyházmegyéhez tartozó bedői és battonyai plébániák hívei mind magyarok.

Vallási szempontból tehát misem indokolja, hogy a hajdudorogi püspökség alapítását decretáló „Christi fideles graces” bulla intentióival ellentétben a Suciú érsek által kérelmezett román vikariátus felállíttassék.

A szóbanforgó terület, miként kimutattuk, magyar lakosokkal van benépesítve és még azon csekély számú gör. kath. hívő is, akik román érzelmű papjaik által liturgikus nyelvük alapján félrevezetve oláhoknak vallják magukat, valamennyien beszélnek magyarul.

A Suciú érsek által felsorolt hajdudorogi egyházmegyebeli 14 plébániának hívei a hajdudorogi püspök joghatósága alatt atyai szeretettel és igazságosan és a szent Unió iránti hűségben kormányoztatnak.

Sőt a schisma és hithagyás veszedelme akkor állna elő, ha a protestánsokkal vegyesen lakó gör. kath. hívek nemzeti érzelmükkel össze nem egyeztethető oláh egyházi kormányzat alá jutnának.

Mindezekből kétséget kizáró módon tűnik ki, hogy Suciú érsek terve, amennyiben megvalósulna, kizárólagosan arra lenne szánva, hogy idetelepítendő román papokkal egy házi cégér alatt román propagandacélt szolgáljon.

Nyilvánvaló tehát, hogy abban az esetben, ha a Szentszék Suciú kérelmének helyt adni szándékoznék, az oláh propagandának segédeül szegődnek, amit velünk szemben tanúsított olyan barátságtalan, sőt ellenséges szándéknak kellene minősítenünk, amellyel szemben kötelességünknek tudnók a leghatározottabb visszautasítás álláspontjára helyezkedni.

Mindezekhez mértén felkérem Nagyméltóságodat, méltóztassék tájékozódni, vajjon illetékes helyen Suciú érseknek kérése a Szentszéknek érdemben még mindig komoly consideratio tárgyát képezi. Igenlő esetben méltóztassék a bibornok államtitkár urral jelen rendeletem tartalmát,

megokolását és conclusióját annak a hangsúlyozása mellett közölni, hogy Suciú érsek szóbanforgó óhajának a honorálása olyan helyzetbe juttatna bennünket, amelynek reánkerőszakolt consequentiái alól kitérni nem tudnánk.

A hajdudorogi püspökség említett 14 plébániája maradjon tehát meg ezentul is a hajdudorogi püspöknek közvetlen tartozéka.

A bedői és battonyai plébánia pedig tartozzék egyelőre ideiglenesen a hajdudorogi püspök fennhatósága alá.

Azt, hogy az utóbbi két plébánia már most, azaz az egyházmegyei határok általános rendezése előtt véglegesen csatoltassék a hajdudorogi püspökséghez, a Szentszéknél egyelőre, nevezetesen a concordatumtárgyalások folyamán, azért nem hozhatjuk javaslatba, mert tudvalevőleg elvben az egyházmegyék territorális integritásának az alapján állunk s ebből kifolyólag szorgalmazzuk azt is, hogy a hajdudorogi püspökségnek román területre szakadt plébániái se szakittassanak el a hajdudorogi püspökségtől és egyáltalában soha se helyeztessenek véglegesen valamelyik romániai gör. kath. püspök alá.

A következtelenségnek vádját, legjobb esetben a feledékenységnek látszatát vonnók tehát magunkra, ha a hajdudorogi püspök urnak a bedői és battonyai plébániák végleges incardinációjára irányuló óhaját már most a Szentszék elé terjesztenők.

Nagyméltóságod személyes irányításául szolgáljon, hogy a bibornok hercegprimás ur, miként Schioppa nuntius urhoz küldött e tárgyban idecsatolt levelének másolatából kitünik, a szóbanforgó ügyet máris írásban tárgyalta meg, még pedig minden látszat szerint egy Rómából hozzá intézett kérdés kapcsán.

Ugyancsak szigoruan bizalmasan közlöm Nagyméltóságoddal, hogy Schioppa nuntius ebben az ügyben a Szentszéket szintén, még pedig nekünk kedvező illetőleg az igazsághoz mérten informálta.

A Miniszter helyet:

Kánya s.k.

rk. követ és megh. miniszter.

**114. Darányi Kálmán miniszterelnökségi államtitkár átirat-
fogalmazványa Walkó Lajos külügyminiszternek és Klebelsberg
Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszternek a Hajdúdorogi
Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon
maradt parókiák tárgyában**

Budapest, 1930. július 12.

MNL OL K 28 1936-H-15688-5758. Fogalmazvány.
MNL OL K 63 1936-34-3054/1930 (383. d.). Másolat.⁹⁰

90 1930. július 14-i keltezéssel.

Bizalmas!

M. kir. külügyminister urnak.

Dr. Siegescu Józseftől a román ajkuak volt kormánybiztosától bizalmasan azt az információt szereztem, hogy a nuncius ur magához kérette és tőle felvilágosítást kért a hajdudorogi egyházmegyéhez tartozó azon 14 egyházközség tekintetében, amely egyházközségeket a hajdudorogi egyházmegyéhez tartozó más egyházközségekkel együtt a bécsi apostoli nunciatura 1919. június 19-én 17673. szám alatt kelt rendelete ideiglenesen a nagyváradi román püspök apostoli delegátusi joghatósága alá helyezett. Annak megemlítése mellett, hogy – amint Nagyméltóságod előtt /a 249/pol. 1926. számú ottani tárgyiratokból is ismeretes – Siegescut Frentiu nagyváradi püspök a 14 egyházközség püspöki helynökévé nevezte ki, Siegescu azonban e joghatóságot de facto nem gyakorolta – Siegescu azt válaszolta a nuncius urnak, hogy ő a maga részéről a 14 egyházközség sorsába nem folyt és nem folyik bele.

A hercegprimás úr is érdeklődött Siegescunál a szóbanforgó 14 egyházközség sorsa felől. Emellett bizalmas értesülesem szerint a román kormánynak az a szándéka, hogy a Szentszéknel oly értelmű intézkedést eszközöljön ki, hogy a szóbanforgó 14 egyházközség részére külön román vikáriatus létesítsék.

Nagyméltóságod hivatali előde felkérésemre már 1922-ben foglalkozott a fentemlített bécsi apostoli nunciatura intézkedései folytán előállott helyzettel. (Lásd 5197/1922. pol. számú iratot, 4081/1922. pol. számú iratot, 3528/1922. pol. számú iratot és az 5400/1922. M.E. II. számú Nagyméltóságodhoz intézett átíratomat.) Ugyanakkor a magam részéről részletes tájékoztatást is küldtem Nagyméltóságod hivatali elődének ez egész kérdéskomplexumról, amely a helyzetet tüzetesen ismerteti.

Az a benyomásom, hogy a Szentszék és a román kormány között létrejött konkordátum ratifikálása után, minthogy a kettészakadt latin szertartású püspökségek tekintetében a Szentszék az adminisztrátorok kinevezésével már intézkedett, a Szentszék most rendezni kívánja: egyfelől a lugosi gör. kath. egyhármegyéből itt maradt Battonya, a nagyváradi gör. kath. püspökségtől itt maradt Bedő, az információim szerint a szamosujvári püspökségből itt maradt Kölcse plébániák ügyét, másfelől pedig a fentebb említett 14 egyházközség ügyét is. A fent hivatkozott tárgyiratoknál fekvő itteni átíratomban határozottan körvonalaztam a kérdéses 14 egyházközség ügyében elfoglalt álláspontomat. ezt az álláspontot, amelyet Nagyméltóságod hivatali előde annak idején teljes egészében magáévá tett, most is fent kell tartanom, nehogy az érdekünkre káros egyoldalú állásfoglalás történjék a Szentszék részéről, a szóbanforgó kérdésben a magam részéről indokoltnak tartanám, ha Nagyméltóságod egyfelől az itteni nuncius utján, másfelől a vatikáni követünk utján informálódnék Róma szándékai felől. Egyben nézetünk szerint már az informálódás alkalmával rá kellene mutatnunk arra, hogy a kérdéses 14 egyházközség tekintetében kibocsátott s többször idézett bécsi apostoli nunciaturai rendelkezés a helyzet

nem ismerésén alapulhatott csupán, annak visszavonása annál inkább indokolt, mert hiszen a nagyváradi gör. kath. román püspök de facto apostoli delegátusi jogkörét egyáltalában nem gyakorolta, a törvényes püspök Miklósy István via facti az elmúlt 11 év alatt teljes joghatóságot gyakorol az egyházközségek tekintetében. Amennyiben pedig az informálódás alkalmával az tűnik ki, hogy megfelel a valóságnak az az értesülesem, amely szerint a román kormány a kérdéses 14 egyházközséget külön román vikáriatusba akarná foglaltatni, a leghatározottabban tiltakoznunk kell ezen tervvel szemben, mint olyannal, amelyet semmiféle néven nevezendő szempont nem indokol, s amelyet a magyar kormány sohasem fogadhat el.

Ezen átiratomat egyidejűleg közöltem a vallás- és közoktatásügyi miniszter ural is, kérvén őt, hogy ez ügyben sürgősen foglaljon állást és állásfoglalását mielőbb közölje Nagyméltóságoddal. Nagyméltóságodat tisztelettel arra kérem, hogy a kultuszminiszter úr válaszának beérkeztéig az általam kért rendelkezéseket függőben tartani méltóztassék.

II. M. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak.

A hajdudorogi gör. kath. szert. egyházmegye egyes egyházközségei ügyében a külügyminiszter urhoz intézett átiratomat azzal a kéréssel van szerencsém Nagyméltóságodhoz tisztelettel megküldeni, hogy az átiratban foglaltak tekintetében sürgősen állástfoglalni és. nb. álláspontját a külügyminiszter ural is velem is mielőbb közölni méltóztassék.

Budapest, 1930. évi július hó 12.

**115. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata
Serédi Jusztinián hercegprímáshoz Battonya, Bedő és Kölcse
egyházkormányzati besorolása tárgyában**

Budapest, 1930. július 26.

EPL Cat. D/c. Serédi 2437/1930. Tisztázat.

170-1. szám

248-930.

Főmagasságu

Dr. Serédi Jusztinián bibornok-hercegprímás, érsek urnak

Esztergom.

Főmagasságu Bibornok-Hercegprímás Érsek Ur!

A m. kir. miniszterelnök urnak a magyarországi román ajku görög kath. hivek lelki gondozása és a hajdudorogi püspökség reintegrálása ügyében a

külügyminiszter urhoz intézett 5758. M.E.II.-1930 számú átiratát⁹¹ a nekem szóló felhívással együtt van szerencsém ./ alatt csatoltan oly tiszteletteljes kéréssel Főmagasságodnak megküldeni, hogy e kérdésben nagybecsü álláspontját lehetőleg sürgősen velem közölni méltóztassék.

Van szerencsém tiszteletteljesen megjegyezni, hogy a miniszterelnöki átiratban jelzett iratok nem állnak rendelkezésemre. Helyettük a kérdés megvilágítására van szerencsém ./ alatt csatolva tisztelettel megküldeni Siegescu József dr.-nak a román ajkuak volt kormánybiztosának és a nagyváradi s lugosi gör. kath. román püspökök magyarországi helynökének jelentését, melyet akkor irt, amikor felszólítottam, hogy igazolja, hogy a román konkordátum életbeléptetése óta milyen egyházi jogi címen gyakorol joghatóságot a nagyváradi és lugosi gör. kath. egyházmegyékből már egyházi jogilag is elszakított magyarországi román egyházközségek fölött.

Fogadja Főmagasságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest 1930. évi július hó 26.-án.

A miniszter rendeletéből: Dr. Madarász István miniszteri tanácsos.

116. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszterhez Battonya, Bedő és Kölcse egyházkormányzati besorolása tárgyában

Esztergom, 1930. augusztus 5.

EPL Cat. D/c. Serédi 2437/1930. Fogalmazvány.

Nagyméltóságú gróf Klebelsberg Kuno vkm urnak
Budapest

Hivatkozással mult hó 26-án 170-1/248-930 sz. a. kelt nagybecsü soraira⁹² van szerencsém álláspontomat a következőkben közölni a magyarországi gör. kath. román ajku plebániákra vonatkozólag. A kérdéssel már foglalkoztam, s a következő megoldást tartom a lehelyesebbnek és legegyszerűbbnek.

1; A hajdudorogi püspök kapja meg

a., azokat a plebániákat, melyek eredetileg egyházmegyéjéhez tartoztak s csak rendkívüli intézkedés alapján kerültek 1919-ben a nagyváradi gör. kath. püspök joghatósága alá.

b; Bedő plebániát, amely jogilag a nagyváradi gör. kath. püspökséghez tartozott.

c; Battonya plebániát, mely eredetileg a lugosi püspökséghez tartozott.

91 Lásd: 114. számú dokumentum.

92 Lásd: 115. számú dokumentum.

2; Az eperjesi és munkácsi egyházmegyék magyarországi híveinek létesített apostoli kormányzóság joghatósága alá utaltassék a kölcsei plebánia, melyet már eddig is igazgatott ha mindjárt jogellenesen is.

A kérdés ilyenmű rendezése igen egyszerű, mert tulajdonképen az Apostoli Szentszék részéről csak az kívántatik, hogy addig érvénytelen jogi tények a jövőre nézve orvosoltassanak.

Külön román vikáriusra nincs szükség, mert a kérdéses plebániák legnagyobb része már a háború előtt is a hajdudorogi egyházmegyéhez tartozott. Csak három van, amely azon kívül esett: Bedő, Battonya és Kölcse. Miután a román konkordatum életbe lépte óta csak úgy tekintendők, mint a régi erdélyi egyházmegyékből leszakadt és e pillanatban még jogilag rendezetlen állapotú részek, intézkedni kell jövőjükéről. Nekem legkedvezőbb ideiglenes megoldásnak látszik az, amelyet föntebb megjelöltem, hogy t.i. a hajdudorogi püspök, illetőleg az eperjes-munkácsi apostoli adminisztrator joghatósága alá kerüljenek. Ez a megoldás nem vágna elébe egy végleges rendezésnek.

Nem hiszem, hogy a Szentszék komolyan foglalkoznék egy külön apostoli adminisztrator kinevezésével a szóban levő román ajku plebániák részére. De ha ez megtörténnék, ez ellen nem kellene a m. kir. kormánynak tiltakoznia, hanem ellenkezőleg egy ilyen intézkedést olyannak kellene tekinteni, melyet a magyarság szempontjából jól ki tudnánk használni. T. i. erre a precedensre hivatkozva szorgalmazhatnánk külön egyházi berendezkedések létesítését a magyarok részére a megszállott területeken.

A velem közölt iratokat ./ . a. csatolom.

Fogadja

Esztergom, '930. VIII. 5.

Card

**117. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata
Bethlen István miniszterelnöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől
1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák
tárgyában**

Budapest, 1930. augusztus 13.

MNL OL K 28 1936-H-15688-5866. Tisztázat.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Minisztertől.

170-1

265-930 szám.

Nagyméltóságú

gróf Bethlen István

v. b.t.t. m. kir. miniszterelnök úrnak, Budapest.

Nagyméltóságú Miniszterelnök Ur!

Hivatkozással Excellenciádnak a hajdudorogi gör. kath. püspökség reintegrálása és a román konkordátum életbeléptetése óta egyházi közigazgatás nélkül maradt gör. kath. román ajku egyházközségek egyházi beosztása ügyében a külügyminiszter úrhoz folyó évi július hó 14-én 5758/M.E. II. sz. a. kelt nagybecsü átiratára, van szerencsém ebben a kérdésben elfoglalt álláspontomat kifejező és a nevezett miniszter úrhoz intézett átiratom másolatát ./ . alatt csatoltan⁹³ tisztelettel megküldeni.

Fogadja Excellenciád kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.
Budapest, 1930 évi augusztus 13-án.

**118. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata
Walkó Lajos külügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől
1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák
tárgyában**

Budapest, 1930. augusztus 13.

MNL OL K 63 1936-34-3059/1930 (383. d.). Tisztázat.

MNL OL K 28 1936-H-15688-5866. Másolat.

A m.kir. vallás- és közoktatásügyi Minisztertől.

170-1/265-930. szám

Elintézve 3059/1930 sz.a.

Nagyméltóságu dr. Walkó Lajos m.kir. külügyminiszter úrnak,
Budapest.

Nagyméltóságu Miniszter Ur!

A miniszterelnök úrnak a hajdudorogi gör. kath. püspökség reintegrálása és a román konkordátum életbeléptetése óta egyházi közigazgatás nélkül maradt gör. kath. román ajku egyházközségek egyházi beosztása ügyében folyó évi július hó 14-én 5758/M.E.II. (2619/pol. 1930.) szám alatt Excellenciához intézett nagybecsü átiratára⁹⁴ van szerencsém véleményemet a bibornok-hercegprimás úr meghallgatása⁹⁵ után a következőkben tiszteletteljesen körvonalazni.

Összesen 17 román ajku gör. kath. egyházközség van hazánk területén:

- 1./ Csengöld,
- 2./ Csengerujfalu,
- 3./ Porcsalma,
- 4./ Nyiracsád,
- 5./ Nyiradony,
- 6./ Nyirábrány,

93 Lásd: 118. számú dokumentum.

94 Lásd: 114. számú dokumentum.

95 Lásd: 116. számú dokumentum.

- 7./ Álmosd,
- 8./ Bagamér,
- 9./ Hosszapáli,
- 10./ Kakad,
- 11./ Nagyléta,
- 12./ Pocsaj,
- 13./ Vértes,
- 14./ Makó,
- 15./ Bedő,
- 16./ Battonya,
- 17./ Kővár-Kölcse.

Ezek közül az első 14 a „Christifideles graeci” bulla alapján eredetileg a hajdudorogi egyházmegyéhez tartozott s csak 1919 május 10-én szakította el tőle azokat és rendelte a többi hárommal együtt a nagyváradai gör. kath. püspök joghatósága alá a bécsi nuncius.

A nagyváradai gör. kath. püspök nem tudván ezeket személyesen administralni, 1925 évi július 10-én 1845 szám alatt⁹⁶ a fenti 17 görög katolikus egyházközség feletti egyházi joghatóságot átruházta Siegescu Józsefre, mint püspöki helynökre. A hajdudorogi püspök azonban a pápai bulla értelmében eredetileg hozzá tartozó 14 egyházközség fölötti jurisdictiot nem adta át Siegescunak, hanem azt – habár egyházjog ellenesen – via facti maga gyakorolta. Ez ellen se Siegescu, se az Apostoli Szentszék, sem az érdekelt hívek és lelkészek nem tiltakoztak.

Siegescunak mindössze három egyházközsége maradt, mely fölött de iure et de facto ő gyakorolta a joghatóságot. Ámde 1929 július hó 7-én jogilag ez a helyzet is megváltozott. Az ekkor életbelépő román konkordátum értelmében ugyanis az ország határai összeesvén az egyházmegyék határaival, a nagyváradai gör. kath. püspöknek mindennemű joghatósága Magyarország területén levő egyházközségek fölött megszűnt s így Siegescu püspöki helynöki jurisdictioja is véget ért. Az Apostoli Szentszék eddig nem intézkedett.

A kérdés föltétlenül rendezésre szorul. Mert itt van hazánk területén 17 gör. kath. egyházközség, mely fölött senki sem gyakorolhat itt jogszerűen jurisdictiot. Miklosy hajdudorogi püspök mindaddig nem, míg a bécsi nuncius 1919-iki rendelete hatályon kívül nincs helyezve és Siegescu azért nem, mert megbízója is elveszítette erre a területre a joghatóságot. A rendezésnek véleményem szerint az volna a leghelyesebb módja:

1./ A hajdudorogi püspök kapja meg:

a./ azokat a plébániákat, melyek eredetileg egyházmegyéjéhez tartoztak s csak rendkívüli intézkedés alapján kerültek 1919-ben a nagyváradai gör. kath. püspök joghatósága alá.

96 Lásd: Források, II/4/4, 377a. számú dokumentum.

b./ Bedő plébániát, mely jogilag a nagyváradai gör. kath. püspökséghez tartozott;

c./ Battonya plébániát, mely eredetileg a lugosi püspökséghez tartozott.

2./ Az eperjesi és munkácsi egyházmegyék magyarországi részein létesített apostoli kormányzóság joghatósága alá utaltassék a kölcsei plébánia, melyet nevezett apostoli adminisztrátor már eddig is igazgatott, ha mindjárt jogellenesen is.

A kérdés rendezésének ez a módja megfelel nemzeti szempontjainknak is az egyházi jogi követelményeknek is. Az Apostoli Szentszék csak azt kívánja, hogy ez a kuszált, rendezetlen ügy rendeztessék és az eddig érvénytelen jogi tények a jövőre nézve orvosoltassanak.

Ezzel a rendezéssel fölöslegessé válna egy külön apostoli adminisztrátor kinevezése a szóbanlevő román ajku plébániák részére.

Van szerencsém tisztelettel megjegyezni, hogy ezt a választ teljes terjedelmében jelen sorokkal egyidejűleg közöltem a miniszterelnök úrral.

Fogadja Excellenciád kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1930 évi augusztus hó 13-án.

Klebensberg Kuno (aláírás)

**119. Bethlen István miniszterelnök átírata Walkó Lajos
külügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben
elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában**

Budapest, 1930. augusztus 13.

MNL OL K 63 1936-34-3059/1930 (383. d.). Tisztázat.

Szám: 5758/1930.M.E.II.

Tárgy: A hajdudorogi gör. kath. püspök reintegrálása.

Bizalmas!

5866./M.E.II.

Nagyméltóságú Dr. Walko Lajos m.kir. külügyminister urnak,
Budapest.

Nagyméltóságú Minister Ur!

Fenti tárgyban és szám alatt folyó évi július hó 14-én kelt átíratom⁹⁷ kapcsán, valamint utalással a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister urnak ugyanezen tárgyban folyó évi augusztus hó 13-án 170-1/265-1930. sz. a. Nagyméltóságodhoz intézett és velem másolatban közölt átíratára⁹⁸ tisztelettel közlöm Nagyméltóságoddal, hogy rövidesen nagybecsű rendelkezésére fogok bocsátani egy részletes statisztikai kimutatást annak a 17 gör. kath. egyházközségnek a kötelékébe tartozó hívek anyanyelv szerinti megoszlásáról,

97 Lásd: 114. számú dokumentum.

98 Lásd: 117. számú dokumentum.

amelyeket a nevezett minister ur átíratában román ajku egyházközségeknek tüntet fel.

Ugyanakkor közölni fogom Nagyméltóságoddal a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister ur fenthivatkozott átíratában foglaltakra vonatkozó álláspontomat.

Budapest, 1930. évi augusztus hó 23-án. A ministerelnök rendeletéből: Dr. Pataky Tibor s.k. ministeri tanácsos.

A kiadmány hitelül:

Szentiványi s. hiv. igazgató.

**120. Amleto Cicognani, a Keleti Kongregáció asszessorának
átírata Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a Hajdúdorogi
Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon
maradt parókiák tárgyában**

Róma, 1930. szeptember 16.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol.
31r–33r Tisztázat.

Sacra Congregazione pro Ecclesia Orientali

Roma, 16 Sett. 1930

Protocollo N. 116/30

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Sig. Card. Eugenio Pacelli

Segretario di Stato di Sua Santità

Vaticano

(Con sette Allegati)

3096/39

Eminentissimo e Reverendissimo Signor Mio Oss.mo,

Il Concordato del 10 Maggio 1927 tra la Santa Sede e il Regno di Romania, collo stabilire, all'art. III, che „aucun Diocèse de Romanie ne pourra s'étendre au-delà des frontières du pays”, reclama la sistemazione giuridica di alcune parrocchie di rito rumeno site in territorio ungherese e per le quali è tuttora motivo di dubbio, se non proprio di contesa, a chi spetti la giurisdizione.

In data del 10 Maggio 1919, infatti, Mons. Teodoro Valfrè di Bonzo, Nunzio Apostolico in Vienna con facoltà di legato „a latere” commetteva la cura di 46 parrocchie di rito rumeno – le quali nel 1912 erano state dismembrate dalle diocesi di Oradea Mare e Szamosujvar e assegnate con la Bolla „Christi fideles” alle nuove diocesi ungheresi di Hajdudorog – alla giurisdizione del Vescovo di Oradea Mare, che l'avrebbe esercitata in qualità di Delegato della Sede Apostolica.

Tale decreto del Nunzio era determinato dal fatto che le truppe rumene occupavano tutta la regione a cui quelle parrocchie appartenevano. Delimitatisi, però, coi trattati di pace, i confini fra l'Ungheria e la Romania, 14 di quelle parrocchie di rito greco-rumeno i cui nomi l'Eminenza V. vedrà in uno degli allegati-vennero nuovamente a trovarsi su territorio ungherese e, perciò, nel 1920, l'Ordinario di Hajdudorog, dalla cui Diocesi non erano veramente mai state dismembrate, riprese ad esercitare su di esse la propria giurisdizione, giudicando che, cessata la causa finale, doveva anche considerarsi estinta la podestà delegata. Questa situazione di fatto non sollevò secondo quanto afferma la Nunziatura di Budapest, le proteste del clero curato e neppure quelle di Mons. Siegescu, quale Vicario Generale residente in Budapest del Vescovo di Oradea Mare per le parrocchie di rito rumeno in territorio ungherese.

Esistono poi altre tre parrocchie la cui situazione giuridica è causa di contrasto. La parrocchia di Bedo ha sempre appartenuto alla diocesi rumena di Oradea Mare, ma poichè ora si trova su territorio ungherese, il Vescovo di Hajdudorog l'ha occupata di motu proprio.

Sulla parrocchia di Battonya continua ad esercitare giurisdizione il Vescovo Rumeno di Lugos, benchè, in forza del Concordato, egli abbia i limiti dei suoi poteri territorialmente segnati dai confini, e Battonya si trovi al di là di questi.

La parrocchia di Kolcse che apparteneva alla diocesi di Gherla, Mons. Papp, Amministratore Apostolico dei reliquati ungheresi delle diocesi cecoslovacche di Eperjes e Munkacs già da molti anni l'amministra, senza peraltro averne mai avuto facoltà dalla S. Sede.

Appare da ciò che, ci si trova dinanzi a situazioni giuridiche estremamente delicate, le quali vogliono una definitiva sistemazione, che, evitando giurisdizioni dubbie o confuse non aggravino, insieme, l'exasperata tensione d'animi che si nota ai confini rumeno-ungheresi.

Ed è perciò che credo utile informare della cosa cotesta Segreteria di Stato.

Per tale sistemazione l'Episcopato Rumeno, il 23-24 Giugno 1930, chiedeva, con lettera del Metropolita Mons. Suciu, una speciale Amministrazione Apostolica, la cui erezione sarebbe consigliata dal fatto della diversità di rito, dalla buona impressione ch'essa produrrebbe così nei circoli governativi rumeni come fra i rumeni ortodossi, e dalla convenienza di evitare probabili apostasie, data la provocante condotta nazionalistica della diocesi di Hajdudorog.

Tale non è, invece, il pensiero dell'Eminentissimo Card. Seredi, Primate d'Ungheria, del quale la Nunziatura Apostolica di Budapest richiese l'avviso. Egli, infatti, giudica unica soluzione possibile quella di restituire le 14 Parrocchie alla piena giurisdizione del Vescovo di Hajdudorog, sottoponendo, quindi, ad essa anche le parrocchie di Bedo sulla quale da fatto già la esercita, e di Battanya, che deve cessare, per il Concordato di essere soggetta al Vescovo di Oradea Mare, e si trova nelle immediate vicinanze della diocesi di Hajdudorog. La parrocchia di Kolcse, invece, dovrebbe darsi in amministrazione a Mons. Papp, ratificando, così, lo stato attuale delle cose. Tale sistemazione occorrerebbe poi

fosse fatta con un decreto della S. Sede, applicandosi ad cautelam il can. 209 per la sanazione dei vari atti di giurisdizione sinora esercitati.

La Nunziatura Apostolica di Budapest, ha raccomandato l'evasione delle proposte dell'Eminentissimo Card. Seredi, osservando che sarebbe del tutto sconsigliabile una nuova Amministrazione Apostolica in Ungheria ove già troppe ne esistono, e, nel caso specifico, essa assumerebbe un significato poco amichevole per quella Nazione. Gli eventuali vantaggi, per l'impressione favorevole che potrebbe determinare nei circoli governativi e ortodossi rumeni, non sarebbero, perciò, sufficienti a compensare il danno certo. Senza dire, che, ratificando le cose come stanno oggi, si eviterebbe qualsiasi intervento del Governo Ungherese, perchè i beni esistenti in quelle parrocchie sono tutti parrochiali e non già episcopali o capitolari e la sanazione degli atti posti rappresenterebbe il conchiudersi di una questione puramente ecclesiastica.

Questa S. Congregazione apprezza al loro giusto valore le ragioni suesposte dall'Eminentissimo Card. Primate d'Ungheria, il cui parere è condiviso dalla Nunziatura Apostolica di Budapest. Provedendo, però, le ripercussioni di ordine politico che un Decreto o qualsiasi atto pubblico in tale senso potrebbe avere, questa S. Congregazione desidera conoscere al riguardo il pensiero di V. Eminenza, in grado di valutare diverse ed importanti circostanze.

Una soluzione, infatti, che volesse attenersi anche maggiormente al prudente consiglio di Mons. Rotta „quieta non movere” potrebbe forse essere quella che il Decreto si limitasse ad attribuire le parrocchie di Bedo e Battanya alla diocesi di Hajdudorog quella di Kolcse all'Amministrazione Apostolica di Miszkolcs, poichè queste tre cessano giuridicamente, in forza del Concordato, di appartenere alla diocesi rumena di Oradea Mare ed esigono un sistemazione.

Per le 14 Parrocchie, sulle quali il Vescovo di Hajdudorog ha ripreso, ormai da dieci anni, ad esercitare la propria giurisdizione, potrebbe, invece, bastare la sanatoria per gli atti compiuti in questo tratto di tempo. A soddisfare infine, almeno in parte, le esigenze dell'Episcopato rumeno, si potrebbe poi raccomandare al Vescovo di Hajdudorog la nomina di un apposito Vicario o Delegato per le parrocchie di rito greco-rumeno, così come è stato fatto nella nuova diocesi rumena di Maramures per i fedeli di rito ruteno.

In ogni caso, questo S. Dicastero, prima di emanare qualsiasi Decreto, si farebbe un dovere di sottoporlo all'esame di Mons. Nunzio Apostolico a Budapest; ma tutto vuole ora sottoporre alla sapienza dell'Eminenza Vostra.

Grato all'Eminenza V. Reverendissima per quanto vorrà comunicarmi intorno a quest'affare così delicato, sono lieto dell'occasione per rinnovarLe i sensi della mia profonda venerazione con la quale Le bacio umilissimamente le mani e mi confermo per l'Emo. Signor Card. Segretario dell'Eminenza V. Reverendissima

umilissimo devotissimo obbedientissimo servo

A. G. Cicognani, Assessore

**120a. Cicognani asszessor átíratának melléklete: Umberto Kaldwey,
a budapesti nunciatúra ügyvivőjének jelentése Luigi Sincero
bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának**

Budapest, 1930. május 30.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol.
34r–35v. Másolat.

Allegato al N. 116/30 della S. Congregazione per la Chiesa Orientale

Copia

Nunziatura Apostolica in Ungheria

Budapest, 30 Maggio 1930

No 3471

Oggetto: Sistemazione di parrocchie greco-rumene in Ungheria

A Sua Eminenza Reverendissima il Signor Card. Luigi Sincero

Segretario della Congregazione Orientale

Roma

Eminenza Reverendissima,

In risposta ai venerati uffici dell'E. V. Reverendissima N. 116/30 del 6 Marzo e 15 Aprile 1930, e riferendomi ai due ossequiosi Rapporti di questa Nunziatura N. 3107 del 23 Gennaio, e N. 3341 del 4 Aprile 1930, col permesso di Sua Eccellenza il Nunzio, che solo da pochi giorni trovasi in questa sede, mi do premura di far conoscere all'E. V. Reverendissima il sapiente parere dell'Eminentissimo Seredi circa la sistemazione delle parrocchie di rito greco-rumeno in territorio ungherese.

Anche il mio umile, sommesse parere concorda con quello che il Card. Primate, dietro mia preghiera, si è benignato esprimere in forma di lettera, qui unita, diretta a V. E., e che è conforme a quanto fu esposto nei due summenzionati Rapporti.

1) Non è il caso di nominare per queste parrocchie un Amministratore Apostolico, già numerosi in Ungheria, come proporrebbero Mons. Frentiu, Vescovo di Oradea, e Mons. Nicolescu, Vescovo di Lugos, in Rumania, Questo ultimo, pochi giorni or sono, si ritorna da Roma, passò per Budapest, e venne a questa Nunziatura per rinnovare tale proposta, e per dire che se non fosse possibile istituire un apposito Amministratore Apost. egli preferirebbe veder quelle parrocchie messe sotto la giurisdizione di un qualche Vescovo latino piuttosto che sotto un Vescovo greco dell'Ungheria. Tale soluzione viene però sconsigliata assolutamente dall'Eminentissimo Seredi.

Nè molto meno è il caso di pensare a Mons. Siegescu, anche per i motivi esposti nel Rapporto No 3107. Mons. Siegescu, da me interrogato con il dovuto tatto, mi ha assicurato che egli in ogni caso ha sufficientemente di che vivere. Per alcuni anni egli fu professore di lingua e letteratura romena in questa Università, ed ora, esonerato dall'insegnamento, gode d'una pensione.

Del resto si può quasi dire che almeno attualmente tutto la lavoro di Mons. Siegescu si riduce a ricevere da questo Ministero dei Culti 140 Pengo al mese e trasmetterli al parroco di Bedo che è un sacerdote inviato colà dal Vescovo di Hajdudorog. Si potrebbe facilmente ottenere che questi 140 Pengo mensili siabo d'ora innanzi inviati direttamente a quel parroco o al suo Vescovo. A questi poi si potrebbe prudentemente suggerire che procuri di cambiare possibilmente con un altro sacerdote il parroco attuale che sembra dia luogo a lagnanze specialmente per questioni finanziarie.

2) Le 14 parrocchie, di cui compiego l'elenco, che in forza della Bolla „Christi fideles” appartenevano alla Diocesi di Hajdudorog, e che per un certo periodo, per un decreto della Nunziatura di Vienna, di cui pure compiego copia, furono amministrare da Mons. Vescovo di Gran Varadino, che ne incaricò Mons. Siegescu, e che poi motu proprio, ormai da 9 anni, furono da Mons. Vescovo di Hajdudorog, vengano restituite a quest'ultima Diocesi con un atto della Santa Sede.

3) Parimenti vengano affidate all'Ordinario di Hajdudorog la parrocchia di Bedo che contra circa 800 anime, già della Diocesi di Gran Varadino, occupata pure motu proprio da Mgr. Vescovo di Hajdudorog, nonchè la parrocchia di Battonya che conta circa 400 anime, già della Diocesi di Lugos, e che, contrariamente al diritto, Mons. Nicolescu continua ad amministrare anche dopo il Concordato Rumeno avendo nominato nell'aprile scorso per quella parrocchia un certo Reverendissimo Romolo Ganea.

4) La parrocchia di Kolcse che conta circa 584 anime, già della diocesi di Szamosujvar, Gherla, della quale Mons. Siegescu mai si è occupato, sia affidata a Mons. Papp, Amministratore Apostolico, dei reliquati ungheresi delle Diocesi di Munkacs ed Eperjes, che, pure contrariamente al diritto, l'ha già da parecchi anni in mano e che per il sostentamento del parroco riceve direttamente dal Ministero dei Culti 156 Pengo al mese.

Per tutti questi atti di giurisdizione invalidi si dia dalla Santa Sede lasanazione, senza però che i fedeli vengano a saperlo, applicando il canone 209.

Il governo poi ungherese finora non si è mai immischiato nei suddetti atti di giurisdizione degli Ordinari, perciò la Santa Sede non dovrà trattare col governo riguardo alle misure, che prenderà per sanare ciò che fu fatto finora contro il diritto, trattandosi solamente di atti ecclesiastici invalidi, e i beni esistenti, in dette parrocchie sono tutti beni parrochiali e non già episcopali o capitolari.

Se ben mi appongo sarebbe consigliabile che la decisione della Santa Sede venga redatta e inviata direttamente da cotesta S. C. a Mons. Vescovo di Hajdudorog e a Mons. Papp, e se ne invii copia a queta Nunziatura e, in pari tempo, pure copia alla Nunziatura di Bucarest con preghiera di comunicarla, a sua volta, a Mons. Frentiu e a Mons. Nicolescu.

Prostrato al bacio della S. Porpora, con i sensi della più profonda venerazione mi raffermo dell'Eminenza V. Reverendissima umilissimo e devotissimo obblmo servo

Fto Sac. Umberto Kaldewey
Uditore della Nunziatura Apost.

**120b. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Angelo Rotta,
budapesti nuncius jelentése Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti
Kongregáció titkárának**

Budapest, 1930. május 31.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52-56. fasc. 49. fol.
36rv. Másolat.

Allegato al N. 116/30 della S. Congregazione per la Chiesa Orientale
Nunziatura Apostolica in Ungheria

Budapest, 31 Maggio 1930

No 3472

A Sua Eminenza Reverendissima Il Sig. Card. Luigi Sincero

Segretario della S. C. per la Chiesa Orientale

Roma

Eminenza Reverendissima,

Come V. E. Reverendissima potrà rilevare il Rapporto 3471 fu redatto dall'Uditore di questa Nunziatura, Mons. Kaldewey. Si tratta di un affare a cui egli aveva già posto mano durante la sua gestione di Incaricato d'affari, perciò lo pregai a volerlo condurre a compimento, cosa questa che mi sarebbe riuscita malagevole, stante la mia troppo superficiale cognizione di cose e di persone. D'altra parte per quanto io ne possa guidicare, mi pare che il voto sia redatto bene, a cui da poi speciale valore il voto annesso dell'Eminentissimo Cardinale Primate.

Mons. Nicolescu, di ritorno da Roma, circa una settimana fa, fu alla Nunziatura, come si dice nel voto, per raccomandare o la erezione di una Amministrazione Apostolica speciale per le parrocchie greco-rumene in Ungheria, od in linea subordinata la loro amministrazione ceduta ad un Vescovo latino.

L'erezione di una Amministrazione Apostolica dal punto di vista rumeno può sorridere ed anche forse essere utile indettamente al bene della Chiesa, avuto riguardo alla forza di attrazione che un'organizzazione autonoma potrebbe esercitare sui romeni-ortodossi Ungheresi, e per la simpatia con cui forse sarebbe accolta dal Governo romeno; però, tutto considerato, una tale misura non sembra da consigliarsi, perchè già troppe Amministrazioni Apostoliche vi sono in Ungheria, di più il sottrarre ora, dopo parecchi anni, le 14 parrocchie al Vescovo di Hajdudorog, che per quanto illegalmente pure

con una parvenza di fondamento, attesa la Bolla „Christi fideles”, le ripigliò sotto la sua amministrazione, potrebbe suscitare del malumore qui, ed esser considerato dal punto di vista ungherese come un gesto poco benevolo.

Le suscettibilità sono sì grandi quando vi è o si crede essere in giuoco il sentimento nazionale, specialmente avuto riguardo alla tensione di rapporti fra Ungheria e Romania, che per quanto è possibile, il quieto non muovere può considerarsi una regola di prudenza.

Ad ogni modo V. E. che conosce molto meglio di me lo stato delle cose, potrà avere tanto in mano da dare quella soluzione che meglio risponde agli interessi della Chiesa.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione mi raffermo dell'Eminenza V. Reverendissima umilissimo devotissimo servo

Fto Angelo Rotta

Amm. Nunzio Apost.

120c. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Teodoro Valfré di Bonzo bécsi nuncius dekrétuma

Bécs, 1919. május 10.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52-56. fasc. 49. fol. 38rv. Másolat.

Allegato al N. 116/30 della S. Congregazione per la Chiesa Orientali

Nunziatura a Budapest

Copia

Allegato 3 al Rapporto no 3471 del 30 Maggio 1930

Copia del Decreto della Nunziatura di Vienna.

No 16475. Nos Theodorus e Comitibus Valfré di Bonzo Sacrae theologiae et iuris doctor Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Trapezuntinus cum potestate Legati a latere Nuntius Ordinarius.

Cunctis ubique pateat et notum sit omnibus ad quos spectat sive in posterum spectare poterit, quod Sanctissimus Dominus noster Benedictus divina Providentia Papa XV, feliciter regnans, pro eo quo flagrat zelo ut omnium in orbe credentium necessitatibus consulatur ad fideles illos graecocatholicos rumeni labbi, qui illas incolunt parochias quae per Apostolicum Bullam diei 7 Junii 1912 quae incipit „Christifideles Graeci ritus catholici” cuius executio Excellentissimo Patri Domino Archiepiscopo Laodicensi antecessori nostro, demandata fuerit, quaeque ad rumeni ritus dioeceses pertinebant, Suae charitatis curas convertit eorumque statum attendens atque eorum bono spirituali opportunius atque efficacius consulere desiderans, votis Antistitum Rumenorum catholicorum obsecundans, dictas parochias graeco-catholici ritus labii numero quadraginta sex, quae per memoratam Bullam neoformatae

diocesi Hajdudorogensi attributae fuerant et quarum quadraginta duae e diocesi rumena Magnovaradinensi et quattuor ex diocesi Samosujvariensi dismembratae fuerant, curis ac zelo Illustrissimi Patris Domini Episcopi graeci ritus Magnovaradiensis committere decrevit tanquam Sedis Apostolicae delegati cum facultatibus ordinariis.

Quae cum ita sint, Nos, Auctoritate Apostolica Nobis speciali modo tributa, Patri Domino Demetrio Radu, Episcopo Rumeno Magnovaradiensi committimus ut parochias praedictas tanquam Sanctae Sedis delegatus administrat atque pro sua prudentia et charitate gubernet, eidem omnes et singulas facultates, quae a jure canonico ordinariis decernuntur, decernimus atque tribuimus. Mandamus vero ut huic dispositioni Pontificiae ab omnibus ad quos spectat oboedientia praestetur ac omnia in hoc nostro decreto contenta religioso observentur, atque hae nostrae litterae prae laudato Patri Domino Demetrio Radu suffragentur ac si ille authenticas litteras Apostolicas praesentaverit atque ostenderit, contrariis quibuscumque non obstantibus, atque speciali et individua mentione dignis.

Datum Viennae, die 10 Maii 1919.

Fto Theodorus Valfre'di Bonzo

m. pr.

Archiepiscopus Trapezuntinus

Nuntius Apost.

Fto Micara m. pr. Auditor

120d. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Serédi Jusztinián hercegrímás átirata Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának

Esztergom, 1930. május 24.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol. 39r–40r. Másolat.

EPL Cat. D/c. Serédi 1725/1930. Fogalmazvány.

Allegato al N. 116/30 della S. Congregazione per la Chiesa Orientale

Copia

Nunziatura Apostolica di Budapest. Allegato al Rapporto no 3471 del 30 Maggio 1930.

Arcivescovado di Strigonia

No 1725.

Strigonia, 24 Maggio 1930.

Eminentissimo e Reverendissimo

Sig. Luigi Card. Sincero

Segretario della S. C. Orientale

Roma

Eminentissimo e Reverendissimo Sig. Mio Oss.mo,

I confini politici d'Ungheria vennero tracciati dal trattato di pace di Trianon così sfortunatamente, che quasi tutte le diocesi ungheresi di rito latino furono tagliate in pezzi a gran danno dell'Ungheria e della Chiesa. Simile sorte subirono anche le diocesi unite di rito orientale, che si trovano nelle parti settentrionali ed orientali dell'Ungheria mutilata.

Pertanto le parrocchie del rito greco appartenenti allora alle diocesi di Szamosujvar, Gran Varadino, Lugos e Hajdudorog rimaste su una zona neutrale tra l'Ungheria e la Romania, con un atto della S. Sede vennero affidate a Mons. Vescovo di GranVaradino di rito greco, residente in Romania, il quale più tardi, quando tale zona passò all'Ungheria, delegò l'amministrazione di dette Parrocchie a Mons. Giuseppe Siegescu.

Siccome del momento, in cui il Concordato Romeno entrò in vigore, i confini delle Diocesi romene, debbono coincidere con le frontiere politiche del paese, pare sicuro, che le suddette parrocchie non appartengono più alle Diocesi romene, ma debbono considerarsi da reliquati, su cui sorte tocca decidere la Santa Sede. Qui invece decisero gli Ordinari Mons. Miklossy, Vescovo di Hajdudorog residente in Ungheria riprese senz'altro le Parrocchie, che prima della pace di Trianon appartenevano alla sua diocesi, ma poscia furono amministrate da Mons. Vescovo di GranVaradino di rito greco, e rispettivamente da suo Delegato Mons. Siegescu. Lo stesso Mons. Vescovo di Hajdudorog si prese anche la parrocchia „Bedo” che prima era della diocesi di GranVaradino di rito greco, nominandole un parroco. Mons. Antonio Papp, Amministratore Apostolico dei reliquati ungheresi delle diocesi di Munkacs ed Eperjes di rito greco, residente in Ungheria, alla sua volta si prese la parrocchia „Kölçse” che prima apparteneva alla diocesi di Szamosujvar di rito greco. – Finalmente Mons. Vescovo di Lugos, residente in Romania, anche dopo il Concordato romeno tiene in mano la parrocchia „Battonya” che prima apparteneva alla sua diocesi, nominandola un mese fa un Amministratore perpetuo.

Ora a mio umile parere tutte queste misure degli Ordinari sono contrarie al diritto, sono persè invalide e richiedono da parte della S. Sede un atto, con cui le cose vengano rimesse a posto. Interrogato dalla Nunziatura Apost. di Budapest in proposito, ecco il mio voto, il quale umilissimamente sottometto al giudizio della Santa Sede.

1) – Le parrocchie della diocesi di Hajdudorog, che si trovano in Ungheria, e che per certo periodo furono amministrate da Mons. Vescovo di Gran Varadino a rispettivamente da Mons. Siegescu, e che poi motu proprio furono riprese da Mons. Vescovo di Hajdudorog, vengano restituite a quest'ultima Diocesi con un atto della S. Sede, parimenti vengano affidate all'Ordinario di Hajdudorog la parrocchia di Bedo, già della diocesi di GranVaradino, occupata motu proprio da Mons. Vescovo di Hajdudorog, nonchè la parrocchia

Battonya, già della diocesi di Lugos, contrariamente al diritto amministrata anche dopo il Concordato Romano da Mons. Vescovo di Lugos.

2) – La parrocchia „Kolcse” già della diocesi di Szamosujvar, venga affidata a Mons. Amministratore Apost. dei reliquati ungheresi delle diocesi di Munkacs ed Eperjes, il quale contrariamente al diritto già la tiene in mano.

3) – Per tutti questi atti di giurisdizione si dia la sanazione, e si applichi il can. 209.

Siccome poi il Reg. Governo d'Ungheria finora non s'immischiò nei suddetti atti degli Ordinari, non credo che la S. Sede debba trattare col Governo riguardo alle misure, che prendera per rimediare ciò che fu fatto contro il diritto, poichè si tratta solamente della sanazione di atti ecclesiastici invalidi. Ciò non richiedono nemmeno i beni ecclesiastici esistenti in dette parrocchie perchè tutti sono beni parrocchiali e non già episcopali o capitolari.

Baciando umilissimamente le mani, con is sensi di profondissima venerazione godo di raffermarmi dell'Eminenza V. Reverendissima devotissimo, umilissimo servitore vero

Fto G. Card. Seredi

Principe Primate d'Ungheria

Arcivescovo di Strigonia

**120e. Cicognani asszessor átiratának melléklete: Vasile Suciú
gyulafehérvár-fogarasi érsek-metropolita átirata Luigi Sincero
bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának**

Bukarest, 1930. június 23.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol.
42r–35v. Másolat.

Allegato al N. 116/30 della S. Congregazione per la Chiesa Orientali

Copia

No di Prot. 4000/30

Bukarest, 23 Giugno 1930

Eminenza Reverendissima,

I Vescovi romeno-uniti aduntati in Conferenza, sotto la mia presidenza, nella Capitale del Regno, hanno creduto opportuno di rivolgersi nuovamente alla S. Sede per la sistemazione della causa dei romeni uniti, rimasti al di là dei confini, nel Regno di Ungheria.

In cotesto Regno, dopo il Trattato di Trainon, rimasero secondo le statistiche ufficiali 10.000 anime di rito rumeno, viventi in 16 Parrocchie. Esse sono così denominate: Csegold (Ciegold), Csengerujfalu (Uifalu), Porcsalma, Porcialma, Nyiracsad, Niroid, Nyiradony, Niradon, Nyirabrany, Nirabrani, Almosd, Bagamer, Bogomir, Hosszupalyi, Peleu, Kokad, Cocad, Nagyleta, Leta-mare, Pocsaj, Poccu, Vertes, Virtis, Mako, Macau, Bedo, Bedeu, Battonya, Batania.

Quattordici di queste parrocchie ci furono retrocedute per ordine della S. Sede il giorno 10 Maggio 1919 No 16475, smembrandole, dalla diocesi di Haidudorog, assieme con altre 28 parrocchie retrocedute anche esse dall'Ordinario di Oradea Mare, in qualità di Amm. Apost. Le altre due parrocchie cioè Bedo e Battanya, non appartennero mai ad Hajdudorog, mai ai rispettivi Ordinari romeni.

Benchè l'ordine della S. Sede fosse esplicito, in quando che il Nunzio Apostolico di Vienna, emanando il suddetto Decreto, dichiara di procedere „Auctoritate Apostolica Nobis speciali modo tributa” il Vescovo di Hajdudorog non volle rinunciare a queste parrocchie esercitandovi la giurisdizione come prima, e rifiutando di passarle alla giurisdizione del Vicario romeno di Budapest Dr. Siegescu, costituito tale dagli Ordinari romeni.

A sensi del Concordato, concluso fra la S. Sede e la Romania, cessa ogni giurisdizione degli Ordinari romeni al di là dei confini, e quindi cessa pure quella del Vicario romeno in Budapest. Bisogna dunque provvedere alla nuova situazione.

E perciò ci rivolgiamo con umile preghiera alla S. Sede, perchè voglia creare un'Amministrazione Apostolica per le 16 Parrocchie sopra elencate. I nostri motivi sono i seguenti:

1o – La stessa S. Sede riconosce, come è detto nel citato Decreto della Nunziatura di Vienna, che tali parrocchie sono; „ritus romeni labii”, differenziandole perciò dai fedeli di rito greco di Haidudorog.

2o – Simile principio è altresì affermato dalla S. Congregazione di Propaganda Fide, che nel Decreto no 23109 del 7 Ott. 1907 indirizzato all'Arcivesc. di Strigonia, decise che: „Fideles rumeni, utpote alterius ritus, non subjiiciuntur jurisdictioni Parochi rutheni Ecclesiae graecae Budapestinensis.”

3o – L'esistenza del rito romeno la riconosce lo stesso Governo ungherese, allorchè assegnò la congrua per il parroco di Batania, il 7 Aprile 1930 no 170/62-930 – Ministero dei Culti di Budapest. Lo stesso ha fatto per il parroco di Bedo (Bedeu). Delle altre 14 Parrocchie non possiamo dare relazione, perchè „di fatto” amministrate dal Vescovo di Haidudorog.

4o – Il Governo ungherese non è contrario ad una particolare sistemazione dei romeni esistenti in Ungheria. Ciò risulta dalla risposta data dal Ministero degli Esteri di Budapest al fu Vescovo di Oradea-Mare, Conte Nicola Szechenyi. Essa è del seguente tenore:

„Nel nome del Governo posso esprimere la mia piena buona volontà di prendere tutte quelle disposizioni che sono necessarie per la soddisfazione dei bisogni spirituali dei romeni ortodossi, viventi in Ungheria, e per assicurare in piena misura la loro vita religiosa, quanto più presto possibile.”

5o – In Ungheria vivono anche 30.000 romeni ortodossi. Già nel 1926, ci scrive il nostro Vicario, erano in procinto di passare al cattolicesimo, sette villaggi ortodossi. Si interruppe l'azione per il malaugurato processo, intentato dagli avversari al nostro Vicariò.

Ora però, assolto dalle Autorità competenti il detto Vicario da ogni accusa, l'azione potrebbe ricominciare con successo.

6o – La crezione dell'Amministratore Apostolica produrrebbe una ottima impressione nei circoli governativi romeni, e faciliterebbe in pratica la soluzione di molti problemi riguardanti i nostri fedeli in Romania.

7o – Nella recente visita, fatta da questo Episcopato romeno-unito a Roma, ci fu dichiarato, in Vaticano stesso, che nulla si oppone alla realizzazione dell'indicata sistemazione dei romeni in Ungheria.

8o – Qualora la S. Sede non provvedesse alla desiderata sistemazione dei romeni in Ungheria, essi si sentirebbero assai amareggiati ed offesi, data la condotta chauvinistica di Haidudorog, e perciò sarebbe in pericolo anche la loro fede. (Vedi Lettera del 20 Dicembre 1929 del Vescovo unito di Oradea, indirizzata alla S. C. Orientale).

9o – La sistemazione dei romeni uniti in Ungheria, faciliterebbe altresì la sistemazione dei romeni cattolici che si trovano in Jugoslavia dei quali ci occuperemo con una „memoria” a parte.

Raccomandando di nuovo alla benevolenza di V. E. Reverendissima la causa tanto giusta che caldeggiamo e baciando la S. Porpora ho l'onore di confermarmi con profondissimo ossequio dell'E. V. Reverendissima

Umilissimo Servo

Fto Basilio Suciu, Arc. e Metrop. greco romeno

121. A Magyar Görög Katholikusok Országos Szövetségének átirata Miklós István hajdúdorogi püspökhöz a máriapócsi bazilita monostor függetlenítése tárgyában

Budapest, 1930. szeptember 29.

GKPL I-1-a 2355/1930. Tisztázat.

Magyar Görög-katholikusok Országos Szövetsége

Budapest, 1930. szept. 29.

VIII. Múzeum-u. 19. fidsz. 6/d.

D. a J. K!

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

Szövetségünk a Szent Bazil-rendnek a külállamok területén fekvő renházaktól való függetlenítését elsőrangú érdeknek tekintvén, ez irányban emlékirattal fordult Öszentségéhez.

Ezen emlékiratra Rómából az a válasz⁹⁹ érkezvén, hogy a függetlenítés érdekében a kezdeményezésnek Méltóságod és a magyarországi Rendház részéről kell kiindulnia, - a kérdéses emlékiratnak egy példányát azzal az

99 Lásd: 93. számú dokumentum.

alázatos kéréssel terjesztjük Méltóságod elé, hogy ez irányban a bölcs belátás és atyai gondoskodás szerint szükségesnek és célravezetőnek ítélt lépéseket megtenni kegyeskedjék, mivel ezek szerint a kedvező döntésnek elvi akadályai nem mutatkoznak.

Maradtunk Méltóságodnak őszinte tiszteletünk nyilvánítása mellett alázatos szolgálói

Dr. Bacsinszky Vladimír

társelnök.

Dr. Szaplóczay Ödön

főtitkár.

122. Külügyminisztériumi pro memoria a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1930. október 8.

MNL OL K 63 1936-34-3059/1930 (383. d.). Tisztázat.

EPL Cat. D/c. Serédi 1377/1930. Másolat.

Pro memoria.

Vannak indíciumok, melyek arra engednek következtetni, hogy román részről Csonkamagyarország területén levő 17 plebánia részére külön román nyelvű gör. kath. apostoli adminisztrátor kinevezését szorgalmazzák az Ap. Szentszéknél.

Ehhez a 17 plebániához tartozik A/14 plebánia, melyet a Christi fideles kezdetű alapítóbulla, annak idején a hajdudorogi püspökség tartozékává tett.

Ezt a 14 plebániát, melynek anyanyelvi statisztikáját a következőben közlöm:

(lapszálon: Ezek a statisztikai adatok az 1930iki összeírás alapján kiigazítandók)

1. Álmosd	381	gk.	hivő	közül	10	van	román	nyelvű	magyarul	beszél	valamennyi.
2. Bagamér	486	„	- -	„	„	„	„	„	„	„	„
3. Csegöld	773	„	5	„	„	„	„	„	„	„	„
4. Csengerújfalu	883	„„	17	„	„	„	„	„	„	„	„
5. Hosszapályi	262	„	- -	„	„	„	„	„	„	„	„
6. Kokad	175	„	7	„	„	„	„	„	„	„	„
7. Makó	2448	„	- -	„	„	„	„	„	„	„	„
8. Nagyléta	2010	„	970	„	„	„	„	„	„	„	„
9. Nyirábrány	2145	„	30	„	„	„	„	„	„	„	„
10. Nyiracsád	2813	„	- -	„	„	„	„	„	„	„	„
11. Nyiradony	2293	„	50	„	„	„	„	„	„	„	„
12. Pocsaj	1715	„	1134	„	„	„	„	„	„	„	„

13. Porcsalma	1530	„	--	„	„	„	„
14. Vértes	453	„	12,,	„	„	„	„

Összesen tehát 18367 gör. kath. hívó közül abban a 14 községben van románnyelvű 2235 vagyis 8.21%. Ez utóbbiak azonban kevés kivétellel birják a magy. nyelvet.

Valfre di Bonzo, akkori bécsi apostoli nuncius Miklósy István hajdudorogi püspök urhoz intézett 1919 június 29-én kelt 17673 számú intimátumának értelmében Őszentsége a nagyváradi román püspök joghatósága alá rendelte, még pedig kifejezetten ideiglenesen.

A szóbanforgó intimátum intézkedő része a többi között ugyanis szól: *ceterae* (t.i. a *Vicariatus sicularum*on kívül eső 14 plebánia is) *vero curis episcopi rumeni magnovaradiensis similiter ad tempus comitantur.*

A szóbanforgó jurisdictionális alárendelés ideiglenes voltát egyébiránt, mégha az idézett szavakkal nem is történt volna erre nézve kifejezetten intézkedés az intimátumnak már okadatoló része is nyilvánvalóvá tenné. Ez az okadatoló rész ugyanis így hangzik:

„*attento eo, quod illae parociae per demarcationis, ut aiunt, lineam nullam cum Ordinario communionem habeant.*”

De alátámasztja a Bibornok-Államtitkár Urnak 1922 június 6-án 3866 számú válaszejegyzéke,¹⁰⁰ amelyet Gasparri bibornok-államtitkár Ur annak a kapcsán juttatott akkori követünkhöz, hogy ez utóbbi a fentidézett statisztikai adatokra hívta fel a bibornok-államtitkár Ur figyelmét. A jegyzéknek ide vonatkozó része ugyanis a következőképpen szól:

„*A riscontro della Nota dell'Eccellenza Vostra No 234/Pol. 1922. del 29. Aprile u.s. il sottoscritto Cardinale Segretario di Stato si reca s premura di significarle che non ha mancate di prendere visione dei dati statistici, allegati dal-L'E.V., circa la popolazione delle parrocchie della diocesi di Hajdudorogh, affidate in amministrazione all'Ordinario di Gran Varadino.*

Lo scrivente Cardinale, pur tenendo presenti le deduzioni che ne trae l'E.V., deve farle presente che, attese le opposizioni del Governo rumen essendo tali parrocchie nel territorio di quel Regno, il Vescovo di Hajdudorogh non potrebbe esercitare, ne per se medesimo, ne per mezzo di un suo Vicario, la giurisdizione su quei fedeli. Pertanto la Santa Sede si trova ora nell'impossibilita di far tornare quelle parrocchie sotto la giurisdizione dell'Ordinario di Hajdudorogh.”

Könnyen érthető tehát, hogy mikor az intimátum(!) idejében létező demarkationális nehézség megszűnt, a hajdudoroghi püspök ur, Ó Eminentiajának még a néhai dr. Csernoch János bibornok-hercegprimásnak, a hajdudorogi püspök metropolitájának helyeslése mellett, a szóbanforgó 14 plebániát megint főpásztori jurisdictionális gondozásának körébe vonta.

100 Lásd: Források II/4/4, 183c. számú dokumentum.

B/. A demarkationális vonal, illetőleg az államjogi hovatartozás kérdésének rendezése után Csonkamagyarország területén maradt Battonya (Lugos g.k. egyházmegye) Bedő (Nagyvárad g.k. egyházmegye) Kölcse-Kövár (Szamosujvári g.k. egyházmegye) plebániák.

A nagyváradai gör. kath. püspök, aki azontul is magának vindikálta a fentemlített hajdudoroghi egyházmegyei plebánia és az idzett három plebánia feletti jurisdictioját, de ezeket a plebániákat személyesen adminisztrálni nem tudta, Siegescu Jozsef prelátus azonban válaszában kijelentette, hogy ennek a megbízatásnak „csak annyiban tehet eleget, amennyiben olyan plebániákról van szó, melyek a Christi fideles bulla értelmében a hajdudoroghi egyházmegye kánonjog szerinti tartozékát nem képezik.

Tekintve azt, hogy a nagyváradai püspök, miként a fentiekből kitetszik a hajdudoroghi egyházmegye tartozékát képező 14 parochia feletti joghatóságra vonatkozó igényét még mindig fenn tartja, tekintve továbbá azt, hogy a román egyházi és kormányzati körök azt szorgalmazzák, hogy ez a 14 plebánia egy külön román szertartású vicariatus tartozékát, sőt törzsét alkossák, kívánatos és szükséges, hogy az illetékes magyar egyházi és kormányzati tényezők odahassanak a Szentszéknél, hogy a Szentszék ennek a vicariatusnak a rendszeresítésére irányuló román kívánságot semmiesetre se teljesítse, sőt minden további román kellemetlenkedés megszüntetése céljából a bécsi nuntius intimatumának világos és kétséget ki záró autentikus magyarázata képében jelentse ki, hogy ez a 14 plebánia az intimátumban allegált akadályozó körülmények megszüntetésének következtében kerültek vissza a hajdudoroghi püspök állandó jurisdictioja alá.

Bedő (eredetileg nagyváradai egyházmegye) és Battonya (eredetileg lugosi egyházmegye) melyeknek lakossága nagyrészen magyar anyanyelvű, de amelynek minden tagja a magyar nyelvet bírja, a görög lithurgikus nyelvű hajdudoroghi egyházmegyéhez, Kölcse-Kövár pedig mely tulajdonképen ruthén lithurgikus nyelvű, csatoltassék az eperjesi és munkácsi egyházmegyék Csonka-magyarországi részeken létesített apostoli administratúrájának joghatósága alá.

Nem hallgatom el, hogy magánuton vett értesüléseim szerint a hajdudoroghi ap. adminisztrátor a Szentszéknél azoknak az ószláv lithurgikus plebániáknak a részére, melyek most román területen vannak egy apostoli adminisztrátornak kinevezését szorgalmazza.

Budapest, 1930. október hó 8-án

Csiszárík János

**123. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata a Magyar Görög
Katholikusok Országos Szövetségéhez a máriapócsi bazilita monostor
függetlenítése tárgyában**

Nyíregyháza, 1930. október 16.

GKPL I-1-a 2355/1930. Fogalmazvány.

A Hajdudorogi püspöktől

2355./1930. sz.

Méltóságos

Dr. Bacsinszky Vladimír

udvari tanácsos urnak, mint a „MAGOSZ” társelnökének, Budapest.

Folyó évi szeptember hó 29-én kelt nagybecsü átiratára¹⁰¹ válaszul van szerencsém Méltóságoddal tiszteletteljesen közölni, mikép Bazil-rendi szerzeteseink függetlenítése a külföldi kormányzattól úgy a nemzeti érzés ápolása valamint közgazdasági érdekünk megóvása szempontjából – véleményem szerint is – felette kívánatos.

Ahhoz, hogy a kívánt függetlenítés megvalósíthatassék, külön rendtartomány kívántatik. A külön rendtartomány viszont csakis akkor létesíthető, ha a pócsi mellett még legalább egy rendház állittatik.

Az előadottak szerint a kívánalom megvalósítása pénzkérdésen fordul meg. Megfelelő fedezettel a pócsi rendház nem rendelkezik.

Fogadja Méltóságod tisztelem őszinte kifejezését, melylyel vagyok Nyiregyházán, 1930. október hó 16-án hajdudorogi püspök.

**124. Walkó Lajos külügyminiszter utasítás-fogalmazványa Barcza
György szentszéki követnek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben
elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában**

Budapest, 1930. október 17.

MNL OL K 63 1936-34-3059/1930 (383. d.). Fogalmazvány.

Barcza

Róma.

Román egyházi és politikai köröknek a törekvése, amint hirlík, odairányul, hogy Csonkamagyarország területén levő, a románok szerint román ajku hivek lakta 17 plebánia részére külön apostoli administrator neveztessek ki. A célzat amely ezeket a köröket vezérli nyilvánvaló.

Ezzel szemben a magyar kir. kormánynak és az illetékes magyar egyházi köröknek az az álláspontja, hogy a szóbanforgó 17 plebánia közül 14 jogilag

101 Lásd: 122. számú dokumentum.

és tényleg a hajdudorogi püspök joghatósága alá tartozik, ezeket a plebániákat a Szentszék az akkori bécsi nuncius által 1919. június 29-én olyan okokra és körülményekre hivatkozva rendelte ideiglenesen a nagyváradi görögkath, szerb szertartású püspök joghatósága alá, mely okok illetőleg mely körülmények azóta teljesen megszűntek.

Arra való tekintettel azonban, hogy a nagyváradi görög szertartású püspök ezeknek a plebániáknak az adminisztrációjára az említett körülmények megszűntével is igényt támasztott, szükséges lenne, hogy a Szentszék, minden további román kellemetlenkedés megszüntetése céljából az 1919 évi június 29-iki intézkedés világos és kétséget kizáró autentikus magyarázataképében jelentse ki, hogy ezek a plebániák az intézkedésben allegált akadályozó körülmények megszüntetésének következtében a hajdudorogi püspök jurisdikciója alá kerültek vissza.

A többi három plebánia közül, mely a román konkordátumot megelőzőleg a nagyváradi, lugosi és szamosújvári püspökséghez tartozott: Bedő és Battonya, rendeltessék alá a hajdudorogi püspöknek, Kölcse-Kövár pedig, mely voltaképpen ószláv liturgikus nyelvű, helyeztessék a csonkamagyarországi részekben létesített apostoli adminisztraturának joghatósága alá.

A szóbanforgó ügyet, melynek előzményeire vonatkozólag Méltóságod jelesüla249/1925-polszámurendeletben¹⁰² talál bővebb tájékoztatást, a Rómába utazó bibornok hercegprimás ur elé terjesztettem egy, másolatban idecsatolt tájékoztató/pro-memoria bemutatása mellett, kérve Ő Eminenciáját, hogy a szóbanforgó ügyet már, úgy is mint a hajdudorogi püspökség metropolitája, jóindulatába fogadni és a Rómában nyerendő tájékozódás alapján az általunk kívánatosnak jelzett, de magában véve is jogos és méltányos álláspontnak értelmében elintézésre juttatni méltóztassék.

Luttor kánonjogi tanácsos Csiszárík követtel az egész ügyet, melyről Csiszárík Méltóságod előtt is Méltóságod elutazása előtt tett említést, az össze ante-akták tüzetes betekintése mellett alaposan átbeszélte annál is inkább, mert a szóbanforgó ügy, minthogy két, a Hajdudorogi püspökséghez nem tartozó plebániát liturgikus nyelvi viszonylatban is érint, előreláthatólag a Pro-Ecclesia Orientali Congregáció elé is fog kerülni, melynek Luttor prelátus az egyik Consultora.

Méltóságodnak bizonyára alkalma volt Ő Eminenciájával a bibornok hercegprimás urral a szóbanforgó ügyről beszélni és könnyen meglehet, hogy ez a megbeszélés máris irányítással volt Méltóságodra, amit annál örömebben vennék, mert az ebben az ügyben részünkről esetleg teendő lépések dolgában magam is a bibornok hercegprimás urtól nyerendő információkhoz óhajtanék alkalmazkodni.

102 Lásd: 5. számú dokumentum.

**125. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos
külgügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben
elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában**

Róma, 1930. október 22.

MNL OL K 63 1936-34-72/pol/1930 (383. d.). Tisztázat.

Magyar Királyi Követség a Szentszék mellett.

Roma, 1930. október hó 22-én

72/pol. szám.

Bizalmas

Tárgy: A hajdudorogi püspökség reintegrálása.

Hivatkozással a f. hó 17-én kelt 3059/Pol. sz. rendeletre¹⁰³

Nagyméltóságú Dr. Walko Lajos Úrnak,
magyar királyi külgügyminiszter, stb. stb. stb.

Már a fentidézett rendelet vétele előtt behatóan megbeszéltem a szóban forgó kérdést az itt idéző hercegprimás úrral, ki engemet e tárgyban itteni eljárásának eredményéről a következőkben tájékoztatott:

Serédi bibornok hercegprimás az akkor még távol levő államtitkár úrral e kérdéstről ugyan nem beszélhetett, azonban megbeszéléseket folytatott Mgr. Pizzardoval és Sincero bibornokkal is ki mint a keleti kongregáció titkára a kérdésben döntő szóval bír. A Hercegprimás úr Ó Eminenciája a román kormánynak és egyházi köröknek ama tervét, hogy a kérdéses 17, Csonkamagyarország területén levő, állítólag román ajku hivek lakta plébánia részére külön apostoli adminisztrátor rendeltessék ki, azon logikus ellenérvvel utasította vissza, hogy ha a Szentszék helyt adna eme javaslatnak, úgy a reciprocitás elve alapján mi is azt követelhetnénk, hogy a román területen levő csonkarészek se olvasztassanak be román egyházmegyékbe, hanem akkor ezen részekre is külön adminisztrátor neveztessek ki. Ezen érvelés helyessége elől a Vatikán sem zárkozhatott el és így különösen Sincero bibornok, ki még teljesen a Szt. Imre-ünnepségek alkalmával Budapesten nyert kedvező benyomások hatása alatt áll és kiben ezáltal értékes támaszt nyertünk, közölte Serédi bibornok úrral, hogy a Keleti Kongregáció a közelmúltban a hercegprimás úr javaslata alapján határozatot hozott, mely teljesen fedi úgy a m.kir. Kormány, mint a Hercegprimás által a szóban forgó 17 plébánia tárgyában elfoglalt álláspontot. A Keleti Kongregáció ezen határozatát áttette az államtitkársághoz, mely eddig még nem foglalt állást ezen határozattal szemben. Sincero bibornok biztosította a hercegprimás urat, hogy amennyiben az államtitkárság nem hagyná helyben a Kongregáció eme reánk nézve kedvező döntését, úgy ő erről a hercegprimás urat értesíteni fogja és az ő tudta nélkül nem fog e kérdésben újabb lépéseket tenni.

103 Lásd: 124. számú dokumentum.

Valamivel más a helyzet e tekintetben az Államtitkárságon. Nem ismerjük ugyan még Pacelli bibornok e kérdésben elfoglalt álláspontját, a Hercegprimás úr azonban Mgr. Pizzardoval e tárgyban folytatott beszélgetéséből azon benyomást nyerte, mintha Pizzardonak általában és elvben az volna a terve, hogy az ortodox államokban lakó római és görög katolikus hívek tömörítése és minél egységesebb csoportokba való olvasztása által gátat emeljen a katolicizmust eme országokban ortodox részről fenyegető térítési tendenciák ellen. Eme elgondolás még ha elvben helytálló volna is, a tényleges gyakorlatban egyáltalában téves, mert hiszen az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy úgy Jugoszláviában, mint Romániában az államhatalom és a tőle teljes függőségben levő görög keleti egyház úgy egyházi mint kulturális téren a leghevesebb katolikus és magyarellenes propagandát fejt ki, nem riadva vissza a legerőszakosabb eszközöktől sem.

Részemről azt volnék bátor Nagyméltóságodnak javasolni, hogy egyelőre várjuk be Serédi bibornoknak e tárgyban tett itteni lépéseinek eredményét, azaz hogy mily álláspontot foglal el a Keleti Kongregáció határozatával szemben az Államtitkárság. Pacelli bibornokkal leendő legközelebbi találkozásaim alkalmat fognak majd nekem arra nyújtani, hogy e tekintetben minden kérés vagy javaslat tétele nélkül megismerjem a bibornok államtitkár úrnak ide vonatkozó felfogását, miről természetesen azonnal jelentést fogok tenni. Egy esetleges részünkről teendő hivatalos lépés megtételének oportunitását és formáját majd csak azután tartanám megfontolandónak.

Barcza rendk. követ és meghatalmazott miniszter.

126. Négy homroghi görögkatolikus hívő rítusváltoztatási kérelme Angelo Rotta budapesti nunciushoz

Homrogd, 1930. november 3.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 36 fasc. 2/3 fol. 437r–438r. Tisztázat.

3888/II. or.

Remittatur ad Nuntiaturam Apostolicam.

Nagyméltóságú pápai Nuncius Ur!

Még f. év elején bátorkodtunk Excellenciádhoz beterjeszteni a sátoraljaúj helyi Püspöki helynökség utjain azon legalázatosabb kérelmünket, hogy bennünket homroghi gör. szert. katolikusokat a latin szertartásra átvenni méltóztassék. Kérelmünk indoklására csatoltuk a 65 aláírással ellátott jegyzőkönyvet, amelyben felsoroltuk Kremnyicki József homroghi gk. lelkész hibáit, csatoltuk továbbá Papp Antal c. gk. érsek Úrnak ez ügyre vonatkozó leiratát.

A már beküldött kérvényünkben jeleztük azt, hogy Kremnyitzki József gk. lelkészt Papp Antal c. gk. érsek Úr anélkül, hogy a vádirat aláíróit kihallgatta

volna, egyszerűen felmentette a vád alól, amibe kénytelen – kellett már beletörödtünk volna, ha az ügy másféle fordulatot nem vesz. Mert nagy dolog történt! Az történt ugyanis, hogy a miskolci gk. Apostoli Adminisztrátúra miután Kremnyitzki József lelkészt minden kihallgatás nélkül egyszerűen felmentette a vád alól – az egész ügyet áttette hatóság előtti rágalmas címén a miskolci kir. ügyészségre, amire a kir. ügyész mind a hatvanötünket beperelt hatóság előtt való rágalmasért a miskolci kir. járásbírósnál.

A kir. járásbírósnál f. év szeptember hó 29-én ki is szállt Homrodra és 3 napon át hallgattak ki bennünket úgy mintha a legelvetemültebb, megrögzött gonosztevők lennénk. Mindnyájan a jegyzőkönyv aláírók mint vádlottak szerepeltünk a bíróság előtt és nekünk olyanokat kellett tanukul a vád bizonyítására megneveznünk, akik a vádjegyzőkönyvet nem írták alá. Még egy szerencsénk volt, hogy a vádjegyzőkönyvet az egész falu alá nem írta, mert akkor nem tudtuk volna tanukat honnét szerezni.

Hogy a tárgyaláson mi volt és annak lefolyása hogyan történt azt nem írhatjuk le, elég legyen csak annyit mondanunk, hogy a bíróság arra ítelt bennünket, hogy a Kremnyitzki József gk. lelkész által szerkesztett 3-4 soros bocsánatkérő levelet Szakáczkai István vádlott olvassa fel, amit ő kerekén megtagadott. Azonban a szegényebb sorsú vádlott társai annyira kérték és rimánkodtak neki, hogy csak olvassa már föl és legyen vége a herce-hurcának hiszen van Isten az égben és Ő lát és tud mindent – amire Szakáczkai felolvasta a levelet, amelyet azonban senki alá nem írt. Ezután kihirdette a bíróság a perköltséget, amely 1982 Pengőt tett ki s annak megfizetésére bennünket kötelezett.

Excellenciás Urunk! Mi 65en vádoltuk Kremnyicki József gk. lelkészt Papp Antal c. gk. érsek Úr előtt, hát akkor miért nem hallgatott ki mind a hatvanötünket az a két kiküldött gk. lelkész, és miért csak Szakáczkai Istvánt hívatta maga elé s akkor sem a följelentés tárgyával, hanem a följelentés eredetéről kérdezősködtek Szakáczkaitól s ezzel a kihallgatásnak vége is volt.

Excellenciás Urunk! Hát lehetséges az, hogy egy főpásztor felmentsen a vád alól egy lelkészt anélkül, hogy a vádló híveket kihallgatná? Alázattal kérjük: Mi hívek egyes-bajos egyházi ügyben kihez forduljunk ha nem a mi főpásztorunkhoz és ha Ő azt látja, hogy mi vagyunk a bűnösök, úgy sujtson ránk atyai szigorával, ha pedig a lelkész hibás, akkor vegyen bennünket oltalmába.

Mi ezt az ügyet családiasan akartuk elintézni és íme Papp Antal c. gk. érsek Úr kivitte a világ piacára és csinált nekünk ok nélkül olyan költséget, amelyet a mai nehéz időkben sokáig nyöghetünk.

Excellenciás Urunk! Ezek után lehetünk-e odaadással, ragaszkodással és szeretettel Kremnyitzki József homrodi gk. lelkész és Papp Antal c. gk. érsek úr iránt? Nem! Mert most a történetek után még nagyobb a gyűlölet és az ellenszenv mint eddig volt azzal a különbséggel, hogy eddig csak egyet ki nem állhattunk most kettőt.

Csak azért adhatunk elengedő hálát a jóságos Istenünknek, hogy erős a hitünk, amely azt sugja: Ne csüggedjeteK, mert, az igazságnak győzni kell.

Mély alázattal kérjük Excellenciádat a már beküldött kérvény aláírottak nevében is kegyeskedjék bennünket a latin szertartásra átvenni.

Krisztusban engedelmes gyermekei:

Homrogd 1930 november 3.-án

legifjabb SzakácZki István

ifj. M. Sándor József

Malyik János

SzakácZki János

127. Homrogdí görögkatolikus hívek felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz néhány községbeli görögkatolikus hívő rítusváltoztatási kérelme tárgyában

Homrogd, 1930. november 21.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 36 fasc. 2/3 fol. 441rv. Tisztázat.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő Apostoli Nuntius Ur!

Megdöbrent lélekkel értesültünk arról, hogy néhány homrogdí ember a mi nevünkben is panasz-íratot intézett Excellentiádhoz illetve az apostoli Nuntiaturához, amelyben nemcsak velünk fáradozó lelkipásztorunkat dr. Krenyitzky József lelkészünket vádolják hibákkal, hanem a mi jóságos apostoli lelkületű Kegyelmes Főpásztorunkat Papp Antal érsek Úr Óexcellentiáját is merészelik meggyanusítani és bírálgatni.

Kijelentjük, hogy erről a beadványról nekünk tudomásunk nem volt, mert ha lett volna, akkor ez írat ellen tiltakoztunk volna s most, amikor erről tudomásunk van, a legerélyesebben tiltakozunk, hogy nevünkben bárki is ily szégyenletesen nyilatkozzék. habár a büntető per tárgyát képező rágalmazó íratot 1929. év jun. havában aláirtuk, ezt nem azért tettük, hogy az abban foglalt rágalmakkal magunkat azonosítottuk, hanem a három-négy fővádolt félrevezetett minket olyképen, hogy az írat tartalmát nem olvasták fel előttünk, tudakozódásunkra azt felelték sok ember jelenlétében, hogy ne törődjünk avval, mindenért ők lesznek a felelősek, nekünk semmi bajunk sem lesz, csak írjunk alá! Most pedig a perköltséget átháritják reánk!

Nem felel meg az a beállítás, hogy nálunk szeretetlenség és békétlenség volna a hívek és lelkész között, mert a mi lelkiatyánk dr. Krenyitzky József a per elejétől azon fáradozott, hogy nekünk bajunk ne legyen. A boszuállás oly messze volt tőle, hogy még az utolsó percben, közvetlenül az ítélet hozatal előtt, - amikor a kir. ügyész három évi fogházat kért e lélekgyilkosság indítóira – egyetlen kérésünkre szívesen megbocsátott nekünk és oly szeretetteljes szavakat intézett hozzánk, hogy könnyes szemekkel tettünk fogadást: soha többé nem engedjük magunkat félrevezettetni.

Mély hálával tartozunk Kegyelmes Főpásztorunknak azért a jóságáért és apostoli fáradozásáért, amellyel úgy lelkileg mint testileg illetve anyagilag lezüllött hitközségünket felkarolni kegyes volt és bölcs intézkedéseivel új, virágzó, lelkiéletet élő parochiát létesített. nagyon fáj nekünk, hogy ezért a sok megfizethetetlen jóságáért, páratlan főpásztori gondosságáért ily tövisekkel illették a legnemesebb, értünk dobogó szívet!

Ezek után mély alázattal kérjük Excellentiádat, méltóztatnék a Homrogdon, 1930. nov. 3.-án keltezett és négy ember által aláírt iratot nemtelen és alattomos rágalomnak tekinteni és úgy ennek, mint az esetleg még beérkező, ily görbe uton eljuttatott kérvénynek jelentőséget nem tulajdonítani, mert rendes hívó egyházi főhatósága megkerülésével nem bocsátkozhatik levelezésbe a főtisztelendő Apostoli Nuntiaturával.

Alázatos kérelmünk megismétlése mellett maradtunk Excellentiádnak Homrogdon, 1930. nov. 21.-én alázatos gyermeki hódolattal:
Következők 24 aláírás.

128. A homrogdí parókia kurátorainak felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz néhány községbeli görögkatolikus hívő rítusváltóztatási kérelme tárgyában

Homrogd, 1930. december 8.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 36 fasc. 2/3 fol. 439r–440r. Tisztázat.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő Nuntius Úr!

Alulírottak mint a homrogdí gör. kath. Egyházközség gondnokai alázattal kérjük Excellentiádat, méltóztatssék minket esküt tett egyházi gondnokokat is meghallgatni abban a rágalom-hadjáratban, amely lelkészünk dr. Kremnyitzky József ellen irányul. Mi alulírottak nem lehetünk az ő bírái, mert arra egyedül a mi Kegyelmes jó Főpásztorunk az illetékes, ehelyett csak elősoroljuk a nálunk eltöltött három és félevesi lelképásztori működésének főbb mozzanatait oly célból, hogy méltóztatssék ebből következtetni vajjon oly rossz pap-e amilyennek néhány templomkerülő, magáról megfélemedkezett ember akarja feltüntetni Excellentiád előtt?

Keresztény katolikus öntudatunk mélyen felháborodik, amikor látjuk azt, hogy az a néhány ember még a Kegyelmes Főpásztorunk felszentelt személyét sem kiméli meg. Ez az egy dolog is oly sötét megvilágításba helyezi a rágalmozók lelkületét, vallástalan gondolkozásuk – bárhogy is emlegetik Excellentiádhoz intézett beadványukban a jó Isten szent nevét – annyira nyilvánvaló, hogy mi ha akarnánk is, nem tudnánk őket jobban befeketíteni. Nekünk nem is ez a szándékunk, mert azt a durva bánásmódot amilyenrel illetik Istennek felszentelt szolgálit, még ellenségeinkkel szemben sem akarjuk alkalmazni.

Meghurcolt lelkészünk dr. Krenyitzky József 1927, febr. havában került hozzánk. Bármerre nézett csak romokat talált! A lelkészlakás düledező, annyira lakhatatlan volt, hogy a m. kir. államépítészeti hivatal nem engedélyezte a benne való tartózkodást közveszélyes volta miatt. Iskolául sötét, alacsony korhadó épület szolgált, amelyet a tanügyi hatóság állandóan kifogásolt. Mellék épületek, kerítések már nem is voltak. Hát még az Isten-háza! Szinte szégyeljük bevallani, hogy az is hatóságilag be volt zárva, még a harangot sem volt szabad meghuzni, annyira rozoga volt minden. Hogy a lelkek milyenek voltak, Excellentiád mint tapasztal egyházi személy már az eddig elmondottakból bizonyára méltóztatik következtetni! Az a három – négy ember aki most is háborgatja a lelke nyugalma, hatalmában tartotta a falut és az építkezésről mindenkit visszatartottak. Felejthetetlenül szomorú idők voltak azok! Mintha csak egyházi átok alatt lettünk volna, hisz a templom kapuja hatóságilag volt lepecsételve előttünk, nem mehetünk oda szent misét hallgatni sem imádkozni, még az egyetlen harangot sem volt szabad meghuzni, vigasztaló hangját nem hallottuk sem délben, sem este, halottjainkat is harangszó nélkül vittük ki a temetőbe. Csönd volt, a lelki halál volt az úr felettünk! Semmi sem figyelmeztette a népeket, hogy van Isten!

Ennek a sötét éjszakának is volt hajnalhasadása, mert kegyelmes Főpásztorunk PAPP ANTAL Érsek Úr Őexcellenciája, mihelyt elfoglalta székhelyét azonnal intézkedett egyházközségünk megmentése érdekében. Elagott lelkészünket, Mocsár Endrét nyugalomba helyezte és a jelenlegi munkabíró képzett lelkészünket dr. Krenyitzky Józsefet nevezte ki hozzánk. Sorsát senki sem irigyelte, mert óriási feladat várakozott reá, pótolni két-három évtized mulasztását. Első dolga volt az Isten-házát rendbe szedni, mindenkit buzdított, bátorított és figyelmeztetett, hogy nem szabad megtérni ezt a bűnös állapotot. A templom még 1926. év folyamán lett kijavítva, amikor lakás hiányában Csobádról mint old. administrator járt hozzánk. Majd 1927. év tavaszán felépült a lelkészlakás és utána a melléképületek. 1929-ben a hasznavehetetlen régi iskolánk helyén szép, új tantermet építettünk. Kegyelmes Főpásztorunk éber figyelemmel kísérte az alkotó munkát segítsége és bölcs intézkedése nélkül semmit sem tehattünk volna. Az államtól 3000 P.-ős segélyt eszközölt ki részünkre, majd hogy meg ne akadjanak a munkálatok kölcsönt szerzett nekünk oly időben, amikor 10 P.-őt nem lehetett kapni és mi 8000 P.-ős kölcsönhöz jutottunk, amely ma már teljesen ki van fizetve és az egyházközséget semmiféle adósság nem terheli. Éles előre látását soha sem tudjuk meghálálni, mert ha akkor meg nem indítja az építkezést, most a mai nehéz gazdasági helyzetben még a legjobb akaratunk mellett sem tudnánk egyházi épületeinket rendbe szedni s ugye lehet még a mai napig is tempom, iskola, lelkész és tanító nélkül lennénk.

lelkészünknek közben egyéb hiányok eloszlására is volt gondja. Tisztán közadakozásból két kelyhet bearanyoztatott 100 P.-ért, a régi szakadozott miseruhákat mind kijavította kb. 200 P. értékben és új miseruhát szerzett be

250 P.-ért. 1928. év folyamán 3000 P.-nyi költséggel két új harangot vettünk ugyancsak közadakozásból. Az oltárra új, drága kötésű evangéliumos könyvet rendeltünk 500 P.-ért, a szentélybe hatalmas fényt adó gázlámpát szerzett be 100 P.-ért, hogy este is különösen májusban tarthassunk istentiszteletet illetve ájtatosságokat. Majd 1930. évben gyönyörű szivgárda-zászlót és két lobogót vett a Jézus-Szive szövetség.

Ugyanis bármennyire terjesztik illetve keltik rágalmozók egyházközségünknek és lelkészünknek rossz hírnevét, ezt mi sem cáfolja meg jobban mint az elért lelki eredmény! meghurcolt lelkészünk 1929-ben megalakította a szivgárdát 70 taggal, majd 1930-ban megszervezte a Jézus-Szive szövetséget, amelybe rögtön 250 tag lépett be. A hónap első péntekén annyi sok hívő járul a szentségekhez, hogy lelkészünk már előtte való estén is gyóntat, hogy mindenki vehesse magához az örök élet eledelét, aki csak akar áldozni. Rózsafüzér-társulatunk szépen működik 15 rózsabokorral, úgyhogy aki csak akar élni lelkének, minden eszköz rendelkezésre áll. Lelkiatyánkat lelkészi teendőinek mulasztásával még a legrosszabb rágalmozó nyelvek sem vádolják annyira pontos lelkipásztori tisztségében. Az iskolában szorgalmasan tanítja a gyermekeinket a katekizmusra, mindennap misézik, vasárnap és ünnepnap prédikál a templomot zsufozásig megtöltő nép előtt. A filiákon élő hiveiről sem feledkezik meg; eső, vihar, hideg idő nem tudja őt visszatartani, hogy hiveit fel ne keresse. Tomoron, református községben kápolnát létesített és gyönyörűen felszerelt, hogy hivei ne maradjanak sz. mise nélkül, végigjárja filiákon lakó hiveket, meglátogatja az iskolákat, gondja van a szegényekre, éber figyelemmel kíséri a fiatalságot, a téli időszakban ő vezeti a népművelődést. A három és félévi lelkipásztori működése alatt elért eredményekért nem gyűlöletet érdemel, ha pedig valaki gyűlöli őt, ez a gyűlölet ördög által van sugalmazva. Lelkiekben újjászülettünk, templomunkat és egyházi épületeinket rendbeszedtük s habár mindez nagy anyagi áldozatot kívánt, adósságunk nincsen a legrendezettebb egyházközségi életet élünk annyira, hogy a szomszéd egyházközségek részéről irigyeink vannak.

Még egy magyarázattal tartozunk Excellentiádnak és pedig avval, miért ment tönkre nálunk a templom és a többi egyházi épület? Nem volt nálunk a világháború folyamán pusztító csata, se tüzvész, se földrengés avagy más szerencsétlenség, amely önhibánkon kívül megfosztott volna tőlük! Voltak azonban hideg és önző szívek, akik nem törődtek a lelkükkel nem törődtek a jó Istennel és szinte tudatosan idézték elő a pusztulást. Figyelmeztetés, kérés, könyörgés mind hiábavaló volt, senkire sem hallgattak. Dacos természetük közismert volt s mindenki félt velük szemben erős eszközöket alkalmazni, a nyugalomba helyezett Mocsár Endre lelkészünknek is ők voltak az ellenségei. A hitközségi gyűléseinkről felvett jegyzőkönyvek hüen tanuskodnak erről az engedetlenségről. S ezekből került ki az egyházközség vezetősége! 1921, máj. hó 17.-én megtartott hitközségi gyűlés jegyzőkönyvének tanúsága szerint ifj. Szakáczi István, aki most is vezére e rágalomnak, - Mocsár Endre akkori

lelkészünk ama kérésére, hogy javítsák ki a templomot durván azt felelte: „Nem kell se pap, se templom be kell zárni a templomot”, Malyik Mihály pedig megtoldotta e szavakkal: „Ilyen bolondot csinál a Főúr”! Most is ezek ellenségei a jelenlegi lelkészünknek csak azért, mert pap és törődik az egyházzal és a lelkekkel, sőt úgy veszük észre, minél buzgóbben teljesíti papi hivatását, annál inkább agyarkodnak reá, mintha csak a jó és rossz szellem között folyna a közdelem. Ők akkor voltak nyugodtan, amikor a templom be volt zárva!

Nincs nálunk másféle egyenetlenkedés, sőt amióta a világi bíróság is betekintett a lelkészünk ellen megindult alaptalan rágalmakba, még jobban helyreállott a béke és az elrontott és félrevezetett emberek is magukhoz tértek. Ugyanis a kir. bíróság és a kir. ügyész a tárgyalás végén, - miután több mint 40 tanut kihallgattak – kijelentették: ”Lelkészükből semmi hibát nem találtunk, sőt békeszeretetről, becsületességéről és odaadó szorgalmáról nyertünk meggyőződést s mi mondjuk, büszkék lehetnek a papjukra! Ezeket a szavakat a saját fülünkkel hallottuk! Ugyancsak tanui voltunk annak, hogy lelkészünk mily szívesen megbocsátott azoknak akik annyit vétettek ellene. Mondta is a kir. ügyész, hogy hálát adhatnak a jó Istennek, hogy oly papjuk van, aki utolsó percben is meg tud bocsátani, mert súlyos börtöntől és pénzbírságtól szabadultak meg.

Lelkészünknek eme jóságát avval köszönik meg, újból meggyanusiják, sőt még egyházi főhatóságunkat és Kegyelmes Főpásztorunkat merik sértegetni alattomos rágalmaikkal, felhozván vád gyanánt azt, hogy az igazságszolgáltatásnak szabad utat nyitott, holott lehetett volna – szerintünk – ezt családiasan elintézni. Igen! Ezt akarta a Kegyelmes Ur és a lelkészünk dr. Krenyitzky József s azért egyházi Főhatóságunk által több ízben lettek figyelmeztetve a vádlók, hogy alaptalan vádjaikat vonják vissza, a három fővádlott erre nem volt hajlandó, sőt a legnagyobb nyilvánosság előtt még inkább rágalmazták lelkészünket annyira, hogy mi magunk is beláttuk, hogy tenni kell valamit. Minthogy a szentszéki bíróság vizsgálóbírájával is durván bántak, jóindulatu tanácsait semmibe vették, mint a független m. kir. bíróság elé vinni az ügyet annál is inkább, mert nem egyszerű kis vádról volt szó, hanem főbenjáró dolgokkal mégpedig magyargyűlölettel és zsarolással vádolták lelkészünket. Maguk a panaszos vádlók kényszerítették erre a lépésre lelkészünket, aki ártatlansága tudatában állt meg bírái előtt. Ha előbb vonták volna vissza vádjukat és kértek volna bocsánatot, akkor előbb mentesültek volna a költségektől, de ők még a tárgyalás folyamán is fentartották a vádjukat és annak a bizonyítását kérték, amit a bíróság el is rendelt, tehát nem igaz, hogy lelkészünk a szentszéki bíróság felmentő ítéletével takaródzott. Három napon át tárgyalták lelkészünk életét a bölcsőtől a jelen napig s a végén még az ő ügyvédjük is azt mondta, minden fáradozása hiábavaló volt s ő is kéri a védenecit, éljenek békében lelkészükkel, mert ártatlanul vádolták őt!

Ezek után a legnagyobb megdöbbenéssel értesültünk az újabb hazug vádiratjukról, amelyet négy homrogni ember nyújtott be Excellentiádhhoz. hogy

milyen alattomos és fondorlatos kiszámítással élnek, elég annyit felhozunk, hogy mind a négy aláíró a fővádlottaknak vagyontalan gyermekei köztük kettő házas, kettő pedig még nőtlen. Tudomásunk szerint egy uriember, valamely lelketlen nadrágos ember áll a hátuk mögött, az csinálja nekik a gyalázkodó iratokat és ördögi ravaszsággal vezeti őket a roszbán. Azonban azt, hogy kicsoda ez a sötét lelkületű ember, a négy fővádlotton kívül senki sem tudja s ezek még a főtárgyaláson sem akarták elárulni felbujtójukat, cinkostársukat. A gyanú azonban olyanra irányul, aki tud latinul (latin szavak voltak a rágalmozó iratban!) , valami keveset ért az egyházjoghoz és érdeke, hogy a gör. kath. híveket átvigye a latin szertartásra tekintet nélkül arra, hogy ez a legerkölcstelenebb és pokoli út.

S ehhez akarja ütőkártyául felhasználni Excellentiádat ez a sötétben bujkáló alattomos ember abban a számításban, hogy mindez vizsgálat és kellő ok nélkül megtörténhetik. Lelkészünknel ez év január 30.-án több mint 25 latinszertartású család jelentkezett gör. szertartásra Hangácsról és lelkészünk nem kapott rajtuk, nem vette át őket, ellenben ez a felbujtó még a pokoltól sem riad vissza tervének keresztülvitelében!

Mi gör. kath. hívek ezrei megnyugvással várjuk egyházi Főhatóságaink intézkedését, mert megvagyunk győződve, hogy előzetes vizsgálat nélkül nem méltóztatnak hitelt adni ezeknek a rágalmaknak. Mi vallásos gör. kath. nép elkeseredve gondolunk arra, hogy lehet-e megtűrnie a főtiszt. Apostoli Nuntiaturának azt, hogy a mi Kegyelmes Érsek Főpásztorunkat – akinek a nevét mindennap halljuk a szent misében, akiért mi imádkozunk, hogy a mi Urunk Istenünk tartsa meg őt egészségben, tisztességben, akiben mi Anyaszentegyházunk hü fiai az apostolok egyik utódját látjuk – ily durván lehessen megbántani?! Dorgáló, figyelmeztető szó nem használ nekik azért arra kérjük Excellentiádat méltóztatnék megfelelő fenyítékben részesíteni e nyughatatlan magukról nagyon megfélelkezett rágalmozókat és a felbujtójukat aki nem lehet más csak az, aki ezt és az előbbi gyalázkodó iratot a főtiszt. Apostoli Nuntiaturának elküldte. Méltóztassék kegye figyelemre méltatni a mi panaszunkat és bölcs intézkedéseivel oda hatni, hogy egyházközségünk békéjét fel ne dülják a lelketlen rágalmozók.

Felszentelt Jobbját csókolják Excellentiádnak

Homrogon, 1930, dec. 8.-án

alázatos gyermekei:

Kulyana Sándor

Juhász János

Csorba János

felesküdtött egyházi kurátorok.

**129. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Angelo Rotta
budapesti nunciushoz néhány homroghi görögkatolikus hívő
ritusváltoztatási kérelme tárgyában**

Miskolc, 1931. január 8.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 36 fasc. 2/3 fol. 436rv. Tisztázat.

3888+4066/II. or.

Az Eperjesi és Munkácsi Egyházmegyékből alakított

Apostoli Administratura

39./1931. szám

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Angelo Rotta

Archiepiscopo, Nuntio Apostolico,

Budapestini.

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice!

Nexu aestimatissimarum litterarum Excellentiae Vestrae de dato 17-a Novembris anno 1930. sub Nro. 3901. ad me directarum, - sumo mihi honorem, opinionem meam, quoad libellum supplicem quatuor fidelium meorum Homroghensium, mutationem ritus petentium, post necessarias investigationes factas in sequentibus Excellentiae Vestrae explanandi.

Libellus simplex memoratorum fidelium originem suam habet in negotio disciplinari inter nonnullos fideles Homroghenses et curionem eorum Dr-em Josephum Krenyiczky exorto et iure meritoque definito.

Nonnulli fideles nempe Homroghenses semper contra Ecclesiam et omnes curiones suos turbulentos, per iniurias maximas voluerunt zelosum pastorationem curionis istius, - per quam Deo Optimo adiuvante et me hortante e ruinis elevata est vita religiosa fidelium Homroghensium et adiutorio maxima ex parte benevolorum fidelium verbotenus e ruinis renovata sunt ibi et status materialis et omnia aedificia Ecclesiastica, - impedire, imo annihilare. Demum vero ex audacia temeraria, quasi Diabolo suadente curioni mei publice crimen proditoris patriae necnon avaritiae damnandae intulerunt.

Quando paternae meae admonitiones evenerunt vanae, ad extremum casum coactus sum curionem meum et reputationem eius necnon totius cleri, post investigationem Ecclesiasticam regulariter factam, - potestati iuridicae civili defendendum tradere.

Sententia iudicii non solum plenam satisfactionem praebat curioni meo et poenis congruis affecit temerarios accusatores, sed notavit etiam quandam malitiosam sollicitationem, quae extrinsecus vult invidiam fidelium meorum excitare contra zelosum suum pastorem.

Post tentamina eorum haud prospere peracta, - nunc sub praetextu mutationis ritus voluerunt etiam animum Excellentiae Vestrae ad nos advertere et iam non solum in curionem, sed etiam in me, Ordinarium suum crimen

deferre. Malitia eorum etiam in hoc casu adeo temeraria quod cum libello suo supplici Excellentiam Vestram in errorem abducere ausi sunt. Oratores nempe mutationem ritus petentes non sunt ipsi accusatores iam puniti, sed eorum filii ab illis instigati et ratione patrimonii nondum sui iuris facti, qui ob novas accusationes Excellentiae Vestrae prostratas, - nefors in ius vocati, ullam materialem vel moralem satisfactionem praebere queant curioni sui vel mihi.

His circumstantiis maximo cum dolore attentis, humillime rogo Excellentiam Vestram, ut libellum supplicem Stehpani iun. Szakáczi, Josephi iun. Sándor, Ioannis Malyik et Ioannis Szakáczi a limine repellere et eos poenis congruis coercere dignetur.

Omnes isti oratores sunt nati et educati in ritu Orientali nostro et quia in Homrogd hucusque nec Ecclesia nec templum, nec schola existit ritus latini, ubi vitam religiosam suam secundum ritum latinum exercere possint, oratio eorum secus omni fundamento reali caret.

Ad comprobendam veritatem superius dictorum sumo mihi honorem etiam nonnulla documenta originalia Excellentiae Vestrae prosternendi, nempe 1./ Protestationem se-ductorum accusatorum in quorum nomine oratores supradicti false accusaverunt nos. 2./ Libellum supplicem curatorum Ecclesia Homrogdensis. Utraque ad Excellentiam Vestram directa. 3./Epistolam privatam curionis latini ritus Léhensis, qui extrinsecus voluit inmiscere se rei specialissime nos attingenti, - quae documenta simul ostendere possunt factum: Quomodo nos laborabamus in vinea Christi Homrogdensi.

De cetero precibus, gratiis ac favoribus Excellentia Vestra commendatus perenno in Miskolc, die 8a Januarii a. 1931.

Excellentiae Vestrae addictissimus in Christo servus:

Antonius Papp

Archiepiscopus Cyzicensis,

Administrator Apostolicus.

130. Illés József egyetemi tanár, MAGOSZ-elnök jelentése a kárpátaljai és az egyesült államokbeli görögkatolikusok helyzetéről

Roma, 1931. február 12.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. Másolat.

Relatio de statu ecclesiae catholicae Graeci ritus in Subcarpatia Ruthenia et America.

In relatione mea de anno 1929 laetum transittere potui nuntium, propagationem schismatis (orthodoxiae) inter Ruthenos meridionales Carpatorum regiones inhabitantes impeditam repressamque fuisse. Post

certamen acerbum per decennium continuatum denique triumphavit fidelitas ac adhaesio populi Rutheni ad Sanctam Unionem, etquidem in temporibus maxime periculosus, nunquam enim a trecentis fere annis a susceptione S. Unionis populus Ruthenus in Hungaria tot ac tantis periculis expositus erat. In anno magno iubilaei Suae Sanctitatis summa animi tranquillitate potui nuntiare ac quasi homagium ad pedes Suae Sanctitatis deponere, quod populus Ruthenus tentamen ignem clare superavit, quia non obstante officiali repressione tam morali quam materiali infensi nobis, nostraeque Ecclesiae gubernii Bohemici integre conservavit, tum independentem suum statum, tum puram catholicam religiosam persuasionem.

Duces vero spirituales populi, clerus nempe graeco catholicus, in his omnibus clarissima populo praebuit exempla, cum in circumstantiis, acerbis primorum Ecclesiae saeculorum percesutiones in memoriam revocantibus (uti in relationibus meis Sedi Apostolicae an. 20. I. 1922,¹⁰⁴ 23. II. 1923,¹⁰⁵ 20. I. 1924¹⁰⁶ 10. I. 1925,¹⁰⁷ ac 10. I. 1926¹⁰⁸ scripto exhibitis explicavi in Sancta Unione tuenda inconcusse ac sine ulla exceptione perseveravit.

Constatare potui, quod ecclesiam (orthodoxam) schismaticam organisare eique episcopum dioecesanum praeficere non valuerunt nec aperto Gubernii terrore nec officialibus pecuniis. Constat etiam hoc, quod veritas nostra etiam in foro iudiciali civili triumphavit ac ecclesias bonaque ecclesiastica a schismaticis vi arrepta recuperavimus. Constat denique, maximam partem meriti in tali rerum successu ac in his triumpho coronatis certaminibus duobus Subcarpaticae Rutheniae Praesulibus Illustrissimis Dominis Petri Gebej et Pauli Gojdicis attribuendum esse, ad quos adiuvandos auxilium Sanctae Sedis saepius iam expetivi.

In eadem relatione ausus sum referre ac exprimere, certamen nondum finitum esse. Pax enim, quae pro oculis regnare videtur, hoc unum demonstrat, quod gubernium Ecclesiae ac religioni nostrae infensum aptam occasionem expectat, ut ad suum politicum scopum assequendum, novum contra nos bellum moliatur. Ideoque et nos debemus ulterius vigilare ac semper parati esse.

Gubernium enim Bohemicum totum Ruthenorum territorium ut viam ad Moscoviam (Moscwa) considerat, at ut aptum instrumentum ad magnam septentrionale-orientalem slavicam coniunctionem efficiendam, uti in relatione mea de anno 1930 Suae Sanctitati clare exposui. Status ille rerum etiam hodie immutatus perseverat. Episcopatum schismaticum nondum habent, deest

104 Lásd: Források II/4/4, 146. számú dokumentum.

105 Helyesen február 8. Lásd: Források II/4/4, 229. számú dokumentum.

106 Lásd: Források II/4/4, 276. számú dokumentum.

107 Lásd: Források II/4/4, 359. számú dokumentum.

108 Lásd: 2. számú dokumentum.

etiam eorum ecclesiae iuridica organisatio (formalis) ac ipsa schismatis propagatio pro oculis quiescere videtur.

Elapsus tamen annus tria summi momenti facta maturavit, quae clare ostendunt, inimicos nostros sua molimenta etsi seculte indesinenter tamen continuare.

1.) Anno 1930. in ipsa urbe Ungvar (Uzgorod) – in sede residentiali Episcopi Munkacsensis – coram Ecclesiam cathedralem, novam extruxerunt ecclesiam schismaticam novamque erexerunt parochiam, contra nos quasi provocationem, sibi vero ut excitamentum ad futurum.

2.) Barnabas, patriarcha Serbiae, Josephum episcopum dioeceseos Bythoviae in nostrum territorium misit uti suum suffraganeum.

3.) In dioecesi Eperjesiensi (Presovo) novae parochiae orthodoxae erectae sunt, ac duo sacerdotes prius cum Ecclesiae Romana uniti, unacum suis fidelibus in schisma abierunt.

Ad hoc tria memorabilia facta necessarium duco adnectere particularem descriptionem illius occulti, - ut ita dicam – subterranei laboris, qui sub praetextu orthodoxiae inter Pragam et Beogradum sustinetur, cuius singularitates mihi ex articulis ephemeridum huic relationi adnexarum innotuerunt.

Sine ullo dubio constat, quod iam temporibus antea operam tentarunt in hoc demonstrando, quod ad excitandam ac propagandam orthodoxiam et ad eius formationem iuridicam omnino necessaria sunt opus ac auxilium patriarchatus Serbiae ac intima cum illa coniunctio.

Adeo evenit, ut anno 1921 Dositheus episcopus Nisiensis, deinde vero Irenaeus in nostram regionem venerint, ut ecclesiam Orthodoxam iuridice organisarent et quidem sub protectoratus Serbiae. De activitate horum episcoporum sat longe scripsi in relatione¹⁰⁹ mea de 20. I. 1922, ideoque nunc sufficiat memorare, quod omnia haec tentamina naufragium passa sunt et quidem ob illam gubernii Bohemiae persuasionem, quod in tali rerum eventu eius politicus inflexus ac assecutio sui propositi politici summopere periclitarentur. Ideoque dum pro oculo adjuvabat eorum conatus de facto frustrabat illos occulta sua machinatione.

Gubernium Pragense etiam ex sua parte similia tentabat. Nominatione Savatii postea vero Gorazdi in metropolitam ad hoc tendebat, ut actionem schismaticam „ecclesiae nationali Bohemicae” subordinet illoque ad husitismum propagandum utetur.

Omnes hi conatus penitus frustrati sunt propter resistantiam schismaticorum subcarpaticorum, qui nullo pacto voluerunt acceptare episcopos a Praga nominatos et omni vi ad hoc tendebant, ut sibi sic dictam indigenam a Praga omnino independentem ecclesiam orthodoxam formarent. Eorum candidatibus in solium episcopale est sacerdos schismaticus nomine Kabalyuk, superior orthodoxi monasterii in Chust. Ille sicuti nunc, ita etiam ante bellum actioni

109 Lásd: Források II/4/4, 146. számú dokumentum.

schismaticae praefuit adeoque in famoso processu iudiciali a gubernio integrae Hungariae accusatus ac condemnatus fuit. /

Gubernium enim Hungariae propagationem schismatis nunquam taleravit, ac ultima vice anno 1913 molitores schismaticaе actionis in pago Iza susceptae ad tribunal iudiciale in Maramarossziget citavit ibique – non obstante patrocínio comitis Bobrinszky, qui salve conducto gubernii Hungariae inquisitioni iudiciali astitit – iudices Hungari eorum clare detexerunt, dominum vero Kabalyuk secundum plenum legis rigorem poena multarunt et a carcere tantum post dismembrationem Hungariae, tempore revolutionis se liberavit.

Nunc vero ille idem Kabalyuk satellitesque eius accusarunt gubernium Bohemicum coram sacro synodo in Karlocza anno 1930. Idemque Synodus episcoporum orthodoxorum serbiae condemnavit ingerentiam Bohemorum in res ecclesiae orthodoxae subcarpaticae eorumque ordinationes in hac re non agnoverunt competentes, sed unanimiter acceptarunt legem, a gubernio Hungariae pro ecclesia orthodoxa Serborum in territorio Hungariae existente anno 1868 latam, uti hos ex allegatis articulis a domino Gerovszky contra gubernium Bohemicum publicatis clare effulget.

Hic Gerovszky unus est eorum, qui actioni orthodoxorum iam ante bellum praefuerunt, ac ille ipse dirigebat ex Czernovitz etiam conatus schismaticos supramemorati sacerdotis orthodoxi Kabalyuk. Ille post bellum in urbem Ungvar se contulit, ac inde ordinabat et disponebat propagationem orthodoxiae. Schismatici dispositiones eius in omnibus coeae secuti sunt. Frustratis conatibus gubernii Bohemici, ut ecclesiae orthodoxae Bohemicos praeficiat metropolitas, gubernium Pragense dominum Gerovszky uti importunum advenam e territorio reipublicae expulit, qui abhinc in variis civitatibus versatur, ac ulterius continuat suas contra Bohemos insectationes.

Ex his omnibus apparet, in concertatione inter Pragam et Beogradum, victorem evasisse. Attamen cum adventu episcopi Bytoviensis nova nobis imminent pericula, quia ille, uti fama fert, excellens organisator est. Incredibile tamen est, quod Gubernium Bohemicum destitisset ab ulteriore conatu, superioritatem supra ecclesiam orthodoxam in Republica sibi arripiat. Certissimum tamen est, gubernium Bohemicum statum presentem in qua ecclesia orthodoxa subcarpatica ad patriarcham tum Serbiae pertinet, non considerare ut definitivum, ita ut missio episcopi Bytoviensis pro transitorio et temporali tenenda sit. Si enim succedet ei ecclesiam orthodoxam in Subcarpatia organizare, gubernium certissime conabitur illam suae suprematiae submittere. Nobis vero haec dictorum guberniorum (Bohemici nempe et Serbici) contentio optimam videtur praebere occasionem, ut contra actionem schismaticam novum faciamus impetum, eoque magis, quod ad perturbationem augendam etiam conatus – ut ita dicam – autonomicus subcarpaticorum Ruthenorum schismaticorum accedit.

Diocesis Munkacsensis ad hanc contraactionem suscipiendam sufficienter parata est, quia tum eius zelosus ac omnibus summopere acceptatus Praesul,

tum omnes eius sacerdotes sunt ferventes catholici ac magno cum zelo, plenaque suae vocationis conscientia populum ducunt, cuius plenissima fiducia gaudent. Praesertim ultimis temporibus educatus clerus omni exceptione maior est, quia educatio eorum professoribus ac superioribus commina est, qui in diversis universitatis exculi sunt. Ex iis vero, qui in clerum adoptari desiderant, ii tantum eliguntur, qui examine maturitatis feliciter paracto, firmam talibus praerequisitis anno elapso 35 iuvenes petebant susceptionem in seminarium dioecesanum, ita ut numerus alumnorum in 67 augetur exceptis iis, qui extra fines dioeceseos in aliis universitatibus ac academiis S. Theologiae student; et quidem Romae 4, Argentorati 4, Oeniponte 1, Leopoli 2. Inter alia hoc quoque magnum meritum est Illustrissimi Domini Petri Gebej episcopi Munkacsiensis, quod ei educatio cleri summae curae est, ac visitationem canonicam magna cum diligentia peragit. Eius prudentiae pastorali ac indefessis conatibus adscribendum est etiam id, quod dioecesis via iudiciali recuperavit ecclesias suas ante aliquot annos a schismaticis vi nobis ereptas.

Unicam difficultatem plena carentia subsidii materialis creat, propter quam institutiones ecclesiasticae saepe in summo discrimine versantur. Ex parte auctoritatis civilis nullum vel minimum subsidium accipiunt. Hoc est causa etiam illius tristissimi eventus, quod magna pars scholarum elementariorum suum characterem ecclesiasticum amisit, ita ut educatio populi commissa sit curae magistrorum ab auctoritate civili dependentium, quorum magna pars religioni nostras infensa est.

Maiores sunt tamen difficultates in dioecesi Eperjesiensi, ubi non tam fideles, quam potius illustris pars cleri propensus ad schismam suscipiendam et sicut iam supra commemoravi, cursu praeteriti anni, duo sacerdotes ordinati catholici: Ireneus Chanat, et Josephus Szurgent fideles suos fidemque deserentes, apostasiam fecerunt. Talis proclivitas illustris partis cleri Eperjesiensis ad schismam in eo latet, quod episcopus Paulus Gojdić iam aliquot annos movimenti ucrainistico addictus, atque dux factus est, eiusque clerus vero incensus est contra hoc movimentum inplacabili odio.

Ex his omnibus clare apparet, quod gubernium Bohemicum, quod omnia suae politicae subordinat, omni occasione utitur, ut propositum suum in finem perducet. Cum gubernio persuasum sit, se ab utriusque ritus clero catholico propter suam antireligiosam tendentiam nullum auxilium expectare posse, omni cura conatur in fluxum, auctoritatemque cleri in populo debilitare imo pro posse omnino tollere. Pro anno currente id sibi proposuit, ut nefandam istam legem sic dictam scholarem etiam in Subcarpathiam extendet, vi cuius religio in scholis non iam obligatorie traderetur. Gubernium Bohemicum episcopis ac ecclesiasticis omne auxilium redditumque temporalem denegat, tamen non desinit illas etiam in praesenti crisi oeconomico, summis onerare vectigalibus.....Decertandum igitur nobis est cum hostili nostrae Ecclesiae politica gubernii Bohemici, ut tamen certamen nostrum felicem sortiatur exitum, auxilium materiale Suae Sanctitatis supplicare cogimur.

In relationibus meis hucusque Sanctae Sedi exhibitis Statum Ecclesiae nostrae unice ad dioeceses Munkacsensem et Eperjesiensem respiciens adumbravi. Nunctamen non possum non memorare dioecesem greco-catholicam in Statibus Foederatis Americae Septentrionali existentem, et eius conditio – etsi brevissime – tamen necessario describenda mihi videtur.

Ante erectionem Episcopatus agitatio ucrainica et panslavistica magnam partem fidelium nostrorum ad se attraxit una cum consociatione eorum ecclesiastica et sociali, quae „Sojedinenije” nominatur. Paterna cura Felicissimaque Suae Sanctitatis dispositione per erectionem novi episcopatus periculum imminens remotum est.

In paroeciis americanis hungarorum et ex Hungaria provenientium Ruthenorum per erectionem separati pro iis episcopatus ac per felicem electionem Illustrissimi Domini episcopi Takacs pax reconciliata est, ac vita religiosa fidelium magnum incrementum accipere coepit. Dolendum tamen est, quod anno elapso – uti ultimae relationes ex America afferunt – vires nobis hostiles nova moliuntur tentamina. Etiam ibi politicae tendentiae turbant religiosam populi persuasionem. hostes nostri nunc tempore praecipue promulgatione ac executione coelibatus abutuntur, ut hoc modo propagationem schismatis promoveant. Agitatione ista anticatholica inter fideles magnam commotionem excitabant, ut timendum sit, ne commotio ista in detrimentum S. Unionis verteretur ac pacem tam difficiliter reconciliatam iterum perturbet. Magnopere timeo ne actio schismatica fidelium turbam ad se attrahat.

Ideoque audio humiliter interrogare, utrum executione promulgationis coelibati S. Unio non perclitetur et sic non afferat ne Ecclesiae nostrae maiora damna, quam sunt fructus isti sine dubio maxime salutares, quos ad vitam spiritualem cleri levandam certissime maturabit?

Quibus omnibus a me deliberato animo sincere et promovendo sanctae matris Ecclesiae nostrae catholicae et sacrosanctae Unionis commodo ducto humillime relatis, Sanctitatem Tuam in protectionem Dei Ter Optimi Maximi devovens cum decurrente recommendatione maneo Sanctitatis Tuae datum Romae, die 12 Februarii 1931.

ad pedes provolutus filius devotissimus

Josephus Illés-Illyasevics m.p.

professor ordinarius publicus facultatis iuridicae ad universitatem scientiarum P. Pázmány Budapestensem et ablegatus ad Parlamentum. /

130a. Illés József jelentésének melléklete: a Russzkij Vesznik című lap néhány cikkének olasz fordítása

Brevis extractus dissertationis publicatae in Russkij Vestnik anno 1930 die 13, 20 et 27 novembris, in lingua italica.

Entro la chiesa ortodossa ed il governo cecco c'è già qualunque anni una guerra ostinata della quale in giornali, non prendono notizia. Questa guerra è molto importante non soltanto per i scismatici ma anche per tutta la Podk. Russ per scopo politico.

Mentre la chiesa carpatorussa vuole mantenere i diritti della autonomia ed il carattere nazionale russo, intanto il governo boemo adopera la chiesa ortodossa de qui, per i suoi scopi nazionali e per eseguire i suoi piani cechi ed ucraini.

Questa domanda e guerra deve perciò interessare il pubblico carpatorusso. A noi ci interessa per la più grande parte la questione politica e di quel punto di vista politico di questa questione moliamo informare il lettore.

Il zelo del governo cecco, mettere nel servizio dei suoi piani centralizzanti la chiesa ortodossa carpatorussa, si mostrava già nell'anno 1923, mentre voleva innalzare una chiesa indipendente delle chiese ortodosse vicine colla sedia Praha accluso al archivescovado innalzarette anche un seminario. Nel quel seminario venivo educato il clero futuro schismatico Carpatorusso e la alta educazione guadagnerebbero sulla facultà Husz. Perciò la chiesa ortodossa carpatorussa sulla impressione aliena si allontanerà del interesse del proprio populo. – Oltreciò l'archivescovo boemo, nomminarebbe soltanto quelli preti boemi ovvero rusini ma cechisati o ucrainisati, i quali sarebbero i più forti cechisatori. – Per condurre questi piani era mandato il cecco Savaty Vrabec (prima il archimandrita Pociaew) al patriarca greco a Constantinopoli. Questo Vrabec era avanti la guerra a Russia, dove nel convento di Pociaew rialzava presto alla dignità d'un archimandrita. Dopo la revoluzione si ritornava a Praha abitanto dal suo fratello. /

In quel tempo il patriarca Melétij non conoscendo il vero tenuto delle cose, consacrava il Vrabec per vescovo, e lo nominava per il metropolita di Praha. – In uno distribuiva la ordine, che le Podcarpato Russia come provincia schismatica di Praha, viene subordinata al Vrabec.

Poco, dopo il ritorno di Savaty di Constantinopoli, il governo boemo, informava le parrocchie della chiesa carpatorussa, che loro sono obbligati di sottomettersi al metropolita Savaty. Questo ed il fatto ancora, che Savaty riceveva dal Hirsza, addetto presso il ministro degli affari esteri per il viaggio a Constantinopoli, il passaporto ed le spese di viaggio in somma di 12.000 Ko. mostra che il governo di Praha non soltanto sapevo ma anche che questa questione viene eseguita sul desiderio di questa. Conquesto atto il governo cecco andava contro le chiesa ortodossa serba, sulla quale supremazia appartenevano le parrocchie ortodosse carpatorusse. – Sulla cima del governo serbo stava allora Nicola Pasič, il quale essendo grande russofilo, si interessava molto al movimento religioso ortodosso carpatorusso. Lui interveniava dal governo di Praha, nell'interesse della supremazia serba. I conduttori di Podcarpatska Russ del movimento religioso ortodosso, non riconoscevano il metropolita.

Non lo riconosceva ne anche la centrale delle parrocchie ortodosse a Iza nemmeno il convento St. Nicolo, e dal commissione della zentrale delle parrocchie ortodosse, la quale protestava contro il soprannominato piano, e della quale il presidente, Alessandro I. Gerovski viaggiava prima a Belgrad dal patriarca serba e dal Pasics, dopo a Constantinopoli.

Intanto durava la guerra nella Podkarpadska Russ contro il metropolita di Praha, la quale teneva quasi 2 anni e finiscea colla vittoria dei correigionari della supremazia della chiesa serba. Di questo caso si vede come voleva il governo cecco forgare le parrocchie di riconoscere Karpatorusse una tale forma di legge, la quale compariva nella lingua cecco ed ukraina.

Il governo di Praha non voleva rinunciare, che la chiesa ortodossa sia concernente lo stato, nella speranza che guadagnera la chie- /

Intanto preparava il governo cecco il fondo per uno nuova chiesa cecoslovaca. Sulla cima starebbe il vescovo Horázd, il quale viene consacrato per questo a Belgrad nell anno 1921 ma soltanto per i ortodossi vivendo a Boemia, Moravia, e Slesia. Soltanto in questo caso la riconosceva la chiesa serba come vescovo, proibiva sevamente di frammischiarsi negli affari interni della parrocchia ortodossa carpatorussa. Conoscendo il intererrse del governo boemo per fare tutte le chiese ortodosso dello stato.

Nella questa ambizione aiutava governo di Praha, il Horázd finanziamente. – Nel Febbraio del anno 1930 il governo cecco proclamava una legge nuova, nel giornale ufficiale del Ministero dell'interno, che la chiesa carpatorussa ortodossa viene acclusa al metropolita di Praha. La nuova legge viene proclamata senza il sapere della chiesa serba ed i guidi della chiesa ortodossa Podkarpadska Russ. – Questa nuova legge del governo cecco a causato una grande indignazione non soltanto contro i ortodossi di Carpatorussia ma anche i emigranti carpatorussi si America, ed entro i circoli dei capi della chiesa serba. – Protesti scritti dall'America e anche dalla Karpatorussia arrivavano al sinodio serbo il quale aveva la seduta questo anno a Karloca.

Questa seduta del sinodo non accettava la nuova legge proclamata dei cecci. – I capi della seduta vogliono che resti valabile la legge religiosa del anno 1868, la quale era valabile ancora nell'era ungherese. Questa legge permetterà una libera evoluzione di tutte le chiese ortodosse sul territorio ungherese.

Di questo viene informato del sinodio serbo il governo cecco, in via del ambasciatore ceccoslovaco. Interessante che nessuno dei 25 vescovi serbi i quali prendevano parte di questa seduta non accettavano la nuova legge. Tutti tengono la legge 1868 per meglio come l'altra, la quale perde valuta siccome il contratto di pace di St. Germain, il governo non ha diritto di intromissiarci nei casi interni della chiesa ortodossa karpatorussa. /

Eccoci, di qual risultato siamo costerri di tenerci alle vecchia leggi ungheresi, le quali sono migliori delle quelle del governo cecco, non soltanto in seguita della nostra opinione ma anche pare l'opinione dei tutti capi clerici della chiesa serba. Quella legge riconosceva la esistenza della chiesa ortodossa serba e

romana e la indipendenza coti di una come della altra, a mai non probava, costruire ancora una chiesa ortodossa ungherese. – Intanto il governo cecco vuole della chiesa ortodossa carpatorussa fare una chiesa boema, e questa adoperare per i sui piani boemizzanti e ucrainizzanti. Noi stessi non la riconosceremmo come non lo puo fare la chiesa serba.

Questa chiesa non si occupa in Carpatorussia colla politica, non permettera mai che la chiesa ortodossa carpatorussa essendo sotto la sulla supremazia, sia adoperata per snazionalisare il popolo russo riguardo la chiesa boema ed il vescovo di Praha, mons. Horázd noi vogliamo con lero vivere in buona relazione, ma nemmeno con loro unirsi non pure col stesso consistorio e seminario esistere. Vogliamo che i boemi almeno la nostra chiesa ne lasciano in pace che almeno nell questa non sia guerra nazionale, ne questione di lingua, che nei nostri istituti religiosi, si adopera la lingua russa e non boema. – Con altre parole noi vogliamo essere colla chiesa cecca nella stessa relazione come erano avanti la guerra le chiesa romene e serbe in Ungheria, buoni vicini e niente altro.

Noi ne interessa questa guerra, siccome questa e la giusta difesa contro la illegale intromissione nei nostri affari interni, guerra contro la cecchisazione ed ukrainizzazione, guerra per la nostra nazione e d'autonomia.

131. Gulyás István saióvamosi római katolikus lelkész felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a saióvamosi görögkatolikus hívek rítusváltóztatása tárgyában

Saióvamos, 1931. március 14.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 36 fasc. 2/2 fol. 405r–406r. Tisztázat.

D. a J. Kr.
55/1931. sz.
5146/31 II. or.

Nagyméltóságú És Főtisztelendő Nuncius – Érsek Ur!
Kegyelmes Atyám!

Alulírott azon alázatos kéréssel járulok a Nagyméltóságú és Főtisztelendő Nuncius Ur magas szine elé, kegyeskedne ugy rendelkezni, hogy az alább nevezett hívek sulyos nehézségeik kivizsgáltassék és nehéz helyzetüket orvosolni kegyeskedjék.

A saióvamosi plébánián egy fél éve vagyok és azóta nap-nap mellett zaklatnak Drótos János és társai azon kérelemmel, hogy őket a rom. latin szertartásu kath. egyház kebelébe vegyem fel, mert már három éve felekezetnélküliek. Több izben fordultak már ebben az ügyben ugy az elődeimhez, valamint fölöttes hatóságaimhoz, de mind a mai napig érdemleges meghallgatásra nem találtak. A legutóbb már azzal a kijelentéssel jöttek hozzám, hogy az egyházat

végleg elhagyják, mert vallás nélkül nem élnek és ha az egyház őket kebelébe be nem fogadja, lelkükben Isten előtt nem felelősek, kénytelenek lesznek valamelyik protestáns szektába belépni.

Ezek után lelkemben Isten előtt is megnyugodva úgy éreztem, hogy súlyos helyzetüket fel kell tárnom Kegyelmes Atyám előtt. A nehéz helyzetük pedig a következő: Drótos János és társai anyakönyv szerint eredetileg gör. kath.-ok voltak, jelenleg pedig felekezetenküliek. Sajóvámoson a gör. kath. hívek száma a régebbi multban is kevés volt. A Balassy Ferenc szerkesztésében megjelent „Adatok az Egri Egyházmegye Történelméhez” című könyv III-ik kötetének 91-ik lapján, ahol Sajóvámos hitközség lelkigondozásáról van szó, a következőket írja: „...másfél századdal ezelőtt... Szirmabesenyőhöz, mint filiálisok Arnót, Pálfalva, Sajóvámos hitközségek, Senye és Zbuska puszták csatoltattak. De ezeknek lelkigondozása, az évenként előforduló vizáradások miatt – a Sajó vize választván el őket az anyaegyházról – fölötte nehéz s olykor lehetetlen lévén, az ily esetekben lelkigondozástól megfosztott sajóvámosi katolikusok a gör. szert. katolikus egyházba kezdtek tömegestül átmenni, mint melynek az időben a közeli S-Pálfalván már plébániája és egyháza volt.” A régi nehéz közlekedés miatt, mivel a szabályzatlan vizen az átkelés lehetetlenség volt, kénytelenek(!) voltak a latin szert. kath. hívek is a szentségeket a gör. szert. lelkipásztornál kiszolgáltatni. Így nevezetesen nála kereszteltették meg a szülők a gyermekeiket, ami még ma is szokszor előfordul az időjárás mostohasága és a rossz közlekedés miatt s onnan utólagosan hivatalból valószínűleg nem lehetett anyakönyvi bevezetés végett átadva, hanem ott maradtak bejegyezve. Később amikor a gyermekek már az életükben tapasztalták, hogy a gör. szert. hívek soraiba kerültek át hivatalosan is, lelkükben állandóan az a vágy élt, hogy szüleikhez hiven ők is latin szert. kath. akarnak lenni. Azóta családonként történtek is a multban szertartás változtatások illetve szüleik szertartására való visszatérések. Ez a mozgalom élt a multban is és él ma is az ilyen hívek lelkében.

Ezen ragaszkodás a latin szertartáshoz vitte három évvel Drótos Jánost és társait arra, hogy – látva sehogy sem birnak latin szert. kath.-ok lenni – az állami törvények értelmében két tanú jelenlétében kétszer jelenkezve(!) Spiry Elek gör. kath. plébánosnál hivatalosan kiléptek az egyház kebeléből bizva abban, hogy így könnyebben latin szert. katolikusok lesznek.

Azóta három év telt el, de eredeti szándékuktól még mindig nem álltak el, sőt a legnagyobb elhatározással arra törekszenek, hogy az egyház kebelébe mint latin szert. kath. hívek bekerüljenek. Ezek a hívek állandóan egész életükben a latin szert. templomban végezték el minden vallásosságukat, járultak a szentségekhez, ugyan ilyen jellegű iskolába jártak úgy, hogy egyáltalán nem is ismerik a gör. szertartást. A legnagyobb elkeseredést véltja ki lelkükben az a tudat, hogy ők egy előttük teljesen ismeretlen szertartásba vannak belekényszerítve hibájukon és akaratukon kívül. S a mostani állapot pedig már a következő:

Három éve kitérve a gör. kszert. kath. egyházból szentségekhez nem járulhatnak, állandóan nagy zavar van a miatt, hogy gyermekeiket hol kereszteltessék, melyik iskolába járassák, mivel községünkben három jellegű iskola van. Drótos János és társainak mind latin szert. kath. felesége van és így a gyermekek nevelése is gör. szert.-ban képtelenség, mivel az édesapa nem ismeri, az édesanya pedig rom. latin szert. katolikus. Nem anyagi érdekek vezetik céljukban, mert még anyagi áldozatoktól sem riadnának vissza, csak hogy szertartást változtathatnának.

Hogy ezen leírásom alkalmat ne adjon a két lelkipásztornak egymás iránt esetleges ellenségeskedésre és hogy szavaim a valóságnak megfelelnek a legmélyebb alázattal csak azon alázatos kérelemmel járulok a Nagyméltóságu és Főtisztelendő Nuncius Ur magas színe elé, hogy fentnevezetteket mindkét szertartást képviselő idegenekkel kihallgattatni és ügyeiknek kivizsgálását elrendelni kegyeskedjék és mentessenek meg valamelyik protestáns felekezetbe való belépésükkel sz. apostásiától.

Legalázatosabb kérésemet nevezett lelkek megmentésének érdekében a legmélyebb tisztelettel megismételve, felszentelt kezeit csókolva, vagyok Nagyméltóságodnak

Sajóvámos, 1931. március hó 14-én.

hódoló tisztelettel engedelmes káplánja

Gulyás István id. lelkész.

**132. Angelo Rotta budapesti nuncius átírat-fogalmazványa
Szmrecsányi Lajos egri érsekhez és Miklósy István hajdúdorogi
püspökhöz a sajóvamosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása
tárgyában**

Budapest, 1931. március 24.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 36 fasc. 2/2 fol. 407rv. Fogalmazvány.

24. Martii 1931. II. or.

Vedere i precedenti di questo caso nella Cartella XXI (anno 1927) Va (IIor)
5151/31

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Dr. Ludovico Szmrecsányi Archiepiscopo Agriensi. – Agriae.
e a Mgr. Miklósy Vescovo Greco-cattolico di Haidudorogh.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Fideles graeco-catholici in pago Sajóvámos commorantes, jam inde ab anno
1927, iteratis vicibus supplicem libellum¹¹⁰ ad hanc Nuntiatuam Apostolicam

110 Lásd: 39. számú dokumentum.

miserunt ritus mutationem implorantes. Huc usque opportunum visum fuit hujus quaestionis solutioni supersedere.

Temporis progressu vero, ut ex adjecto documento erui potest, res alium prorsus obtinuit cursum. Aliqui enim, praeter quam quod ritum graecum totaliter ignorare videntur, una cum prole in fidei periculo versantur, cum seipsos aconfessionales declaraverint.

Ut status istorum fidelium dilucide appareat et pro posse perversionis periculum avertatur, rogarem humillime Excellentiam Tuam Reverendissimam ut virum prudentem, nullius partis studiosum, a loci et personarum influxu alienum in pagum Sajóvamos mittere digneris negotium hoc investigaturum magna cantela et sine publicitate, qui de perspectis et auditis relationem scripto exaratam componat, quae mihi basis ad instar pro quaestionis solutione inserviat, nisi expedire judicaverim negotium ad Sacram Congregationem „Pro Ecclesia Orientali” deferre.

Profundae aestimationis meae sensus depromens permaneo
Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo

A. Rotta

Archieppus Thebar., Nuntius Apostolicus

**133. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
átíratá Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárhoz a Hajdúdorogi
Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon
maradt parókiák tárgyában**

Róma, 1931. április 30.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol.
45r–46r. Tisztázat.

S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Roma, 30 Aprile 1931.

Protocollo N. 116/30.

A Sua Eminenza Reverendissima Il Signor Cardinale Eugenio Pacelli
Segretario di Stato di Sua Santità

Vaticano

(Con due allegati)

1189/31

Eminentissimo e Reverendissimo Signor Mio Oss.mo,

In data del 16 Settembre 1930, questo S. Dicastero ha, con lungo officio,¹¹¹
esposto all'Eminenza Vostra Reverendissima, la situazione esistente in alcune
parrocchie di rito rumeno site su territorio ungherese. Si prospettavano, insieme,

111 Lásd: 120. számú dokumentum.

alla stessa Eminenza Vostra e le necessità di adottare dei provvedimenti che precisassero lo stato giuridico-canonico di dette parrocchie e la convenienza di adottare quella soluzione che, pur non lasciando sussistere equivoci o dubbi, si presentasse come la meno sguardita per l'Episcopato e la nazione rumena. E appunto per raggiungere tale intento si era voluto sottoporre ogni cosa alla sapiente attenzione dell'Eminenza Vostra.

Dopo di allora, il 2 Novembre 1930, la S. Congregazione riceveva una lettera dell'Eminentissimo Cardinale Séredi, Primate d'Ungheria, il quale riconfermava il suo precedente punto di vista in merito alla questione discussa, e lo confortava con nuove prove, delle quali assai importante il testo della comunicazione fatta da Mons. Valfré di Bonzo, allora Nunzio in Vienna, il 29 Giugno 1919, al Vescovo di Hajdudorogh. (All. I).

Il 7 Novembre 1930 questo S. Dicastero faceva partire una lettera preparata sin dal 23 del precedente Ottobre – e di cui allego copia a Vostra Eminenza (Alleg. II) – diretta a Mons. Suciù, Metropolita Rumeno, per rispondere a quanto l'Episcopato Rumeno aveva esposto, in un memorandum del 23 Giugno (e già trasmesso a codesta Segreteria di Stato come allegato all'ufficio del 16 Settembre 1930).

Prospettati a Mons. Suciù i motivi che mostravano poco fondata la tesi sostenuta da lui e dagli altri Vescovi romeno-cattolici in riguardo all'asserito smembramento delle parrocchie di rito rumeno della diocesi di Hajdudorogh, e insinuata la convenienza di adottare la soluzione più semplice e ovvia, che è di restituire quello stato giuridico che automaticamente avrebbe dovuto ristabilirsi una volta cessate le ragioni particolari che lo avevano fatto altrerare, si invitava lo stesso Mgr. Suciù e i Vescovi romeno-cattolici ad esprimere nuovamente il loro parere, per permettere una decisione definitiva.

Non si ebbe, però, alcuna risposta. E neppure ad un sollecito fatto con lettera del 26 Marzo c.a. Evidentemente, Mgr. Suciù e gli altri suoi confratelli nell'Episcopato si sono resi conto che le loro domande non hanno base giuridica; ma rincresce loro il dirlo per iscritto.

Stando così le cose, è ormai inutile e dannoso procrastinare oltre una decisione tanto attesa e necessaria. Ed è perciò che mi onoro pregare l'Eminenza Vostra di voler portare ancora una volta la Sua autorevole attenzione sull'argomento trattato in questa lettera e in quella del 16 Settembre 1930; e, poi, dire a questo S. Dicastero se nulla, per parte di codesta Segreteria di Stato, si oppone a che la S. Congregazione dichiari che le quattordici parrocchie contese appartengano alla diocesi di Hajdudorogh, che quelle di Bedo e di Battonya passano ad appartenerele, e che quella di Kolcse viene posta sotto la giurisdizione di Mons. Papp.

Mi valgo intanto della circostanza per rinnovarLe i sensi della profonda venerazione con la quale Le bacio umilissimamente le mani e mi confermo dell'Eminenza Vostra Reverendissima

devotissimo, umilissimo obbedientissimo servitor vero

L. Card. Sincero, Segretario

133a. Sincero bíboros átiratának melléklete: Serédi hercegprímás átirata Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának

Esztergom, 1930. október 27.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol. 47rv. Másolat.

(Copia)

Allegato al N. 116/30 della S. Congregazione per la Chiesa Orientale. Esztergom, il 27 Ottobre 1930.

A Sua Eminenza Reverendissima Il Sig. Card. Luigi Sincero
Segretario della S. C. pro Ecclesia Orientali
Roma
1189/31

Eminenza Reverendissima,

Ritornato da Roma cercai i documenti, che riguardano le 14 più 3 parrocchie di rito orientale, le quali dopo la guerra rimasero sulla zona neutrale tra l'Ungheria e la Rumania, e non potendo comunicare con i propri Vescovi, con un decreto dell'Eccellentissimo Nunzio Apostolico di Vienna furono ad tempus affidate al Vescovo di Gran Varadino di rito rumeno.

Nella lettera di Mons. Valfré di Bonzo, Nunzio Apostolico di Vienna in data 29 Giugno 1919 No 17673 indirizzata a Mgr. Miklóssy, Vescovo di Hajdudorogh riguardo alle suddette 14 parrocchie si legge: „curis episcopi rumeni magnovaradiensis similiter ad tempus committuntur, per questa ragione: „attento eo, quod illae pareciae per demarcationis, ut aiunt, lienam, nullam, cum Ordinario communionem habeant.”

Ciò viene confermato anche dal venerato foglio dell'Eminentissimo Card. Gasparri, Segretario di Stato di Sua Santità, scritto ai 6 Giugno 1922 N. 3866 al Reg. Ministro d'Ungheria presso la S. Sede in questi termini: „A riscontro della Nota dell'Eccellenza Vostra No 234. Pol. 1922 del Aprile u.s. il sottoscritto Cardinale Segretario di Stato si reca a premura di significarLe che non ha mancato di prendere visione dei dati statistici, allegati dall'E. V. circa la polazione delle parrocchie della diocesi di Hajdudorogh, affidate in amministrazione all'Ordinario di Gran-Varadino.

Lo scrivente Cardinale, pur tenendo presenti le deduzioni, che ne trae l'Eminenza Vostra, deve farLe presente che, attese le opposizioni del Governo rumeno, essendo tali parrocchie nel territorio di quel Regno, il Vescovo di Hajdudorogh non potrebbe esercitare né per sé medesimo, né per mezzo di un suo Vicario la giurisdizione su quei fedeli. Pertanto la S. Sede si trova ora nell'impossibilità di far tornare quelle parrocchie sotto la giurisdizione dell'Ordinario di Hajdudorogh.”

Ora cessante causa cessat effectus. Quella zona neutrale ritornò all'Ungheria con le 14 più 3 parrocchie. Quindi le 14 possono e debbono ritornare alla Diocesi di Hajdudorogh, mentre le altre 3, dopoché il Concordato romeno entrò in vigore, potranno essere sottomesse alla cura ed amministrazione dell'Arcivescovo Papp, rispettivamente, a quella di Mons. Miklóssy, come ebbi l'onore di suggerire a codesta S. Congregazione.

Pertanto con sensi di profondissima venerazione, ecc.

Firmato: G. Card. Serédi, Principe Primate d'Ungheria, Arc. di Strigonia.

133b. Sincero bíboros átiratának melléklete: Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirata Suciú érsek-metropolitához

Róma, 1930. október 23.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol. 49r–50r. Másolat.

(Copia)

Allegato al N. 116/30 della S. Congregazione per la Chiesa Orientale.

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Roma, 23 Ottobre 1930.

Protocollo N. 116/30.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore Mons. Basilio Suciú

Arcivescovo di Blaj

1189/31

Illustrissimo e Reverendissimo Signore,

Il 24 Agosto c.a. è pervenuto a questo S. Dicastero, trasmesso da S. E. Mgr. Dolci, Nunzio Apostolico, il memoriale che la S. V. Reverendissima, in nome degli Eccellentissimi Vescovi romeno-uniti, adunatisi in conferenza nella città di Bukarest, mi aveva scritto il 23 Giugno per la sistemazione dei fedeli di rito rumeno abitanti in territorio ungherese.

Questa S. C. ha diligentemente esaminato la proposta avanzata dall'Episcopato romeno-unito onde provvedere a tale sistemazione con affidare le parrocchie costituite da quei fedeli alla giurisdizione di uno speciale Amministratore Apostolico. Né ha mancato di valutare i motivi che la S. V. ha esposti per suffragare l'opportunità di simile provvedimento.

Fuori di questione è, anzitutto, l'esistenza del rito cattolico-rumeno. E qualunque decisione non solamente non la disconoscerà ma positivamente ne farà il debito conto. Per quanto riguarda, però, il decreto No 16475 col quale il 10 Maggio 1919, il Nunzio Apostolico in Vienna, munito di speciale facoltà di Legato a latere, sottoponeva alla giurisdizione del Vescovo rumeno di Oradea Mare quarantasei parrocchie della diocesi ungherese di Hajdudorogh, sembra che non si possa parlare di smembramento di esse. Infatti, l'Ordinario di Oradea Mare vi doveva secondo il Decreto, esercitare potestà quale Delegato

della Santa Sede; inoltre, motivo del Decreto furono le speciali ed eccezionali circostanze nelle quali si trovava quel territorio, occupato dalle truppe rumene, e lo stesso Nunzio Apostolico comunicava, il 29 Giugno 1919, No 17673 al Vescovo di Hajdudorogh, che l'assegnazione delle parrocchie al Vescovo di Oradea Mare era „ad tempus.....attento eo quod illae parveciae, per demarcationis, ut aiunt, lineam, nullam cum Ordinario communionem habeant”. Cosicché si può pensare che, una volta cessata la causa finale, sia venuta, anche, con ciò stessa a cessare la potestà delegata.

Comunque, poiché oggi, secondo il Concordato tra la Santa Sede e il Regno di Romania, i Vescovi rumeni non esercitano giurisdizione oltre i confini della loro patria, le parrocchie di rito rumeno site su territorio ungherese non possono venire loro attribuite.

D'altra parte, è stato osservato a questo S. Dicastero come la creazione di una speciale Amministrazione Apostolica per i cattolici rumeni in Ungheria, pur presentando qualche vantaggio indiretto nei riguardi degli eventuali ritorni di dissidenti alla Chiesa Romana, determinerebbe, senza dubbio, un penoso stato d'animo in tutta l'Ungheria, nazione che, su ristretto territorio, possiede già tante Amministrazioni Apostoliche speciali per i fedeli di diverso rito o nazionalità.

Agli inconvenienti del resto che si teme sorgano tra le autorità ecclesiastiche ungheresi e i cattolici di rito rumeno loro sottoposti, si potrebbe ovviare con l'istituzione di uno speciale Vicario Generale.

Così, per esempio, è stato di recente stabilito a favore dei ruteni dimoranti su territorio rumeno.

Ho inteso fare presenti tali considerazioni alla S. V. e agli altri Vescovi romeni di rito orientale, desiderando conoscere ancora il Loro pensiero di fronte alle difficoltà che ho riferito e prospettato. La S. V. Reverendissima avrà la bontà di cominucarmelo con quella maggiore sollecitudine che Le sarà possibile, onde si abbiano tutti gli elementi necessari per addivenire ad una soluzione definitiva.

Intanto, con sensi, ecc.

Firmati: L. Card. Sincero – Segretario A. G. Cicognani - Assessore

133c. Sincero bíboros átiratának melléklete: Suciú érsek-metropolita átirata Sincero bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához

Balázsfalva, 1931. március 2.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol. 56r–57v. Másolat.

(Copia)

Allegato al N. 116/30 della S. Congregazione per la Chiesa Orientale.

No 2043/1931.

A Sua Eminenza Reverendissima Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della S. C. „Pro Ecclesia Orientali”

Roma

1307/31

Eminentissimo Principe,

Ho ricevuto la Sua venerata lettera del 23 Ottobre 1930, numero 116/30 riferentesi alla sistemazione della situazione religiosa e canonica dei romeni rimasti sul territorio ungherese. Questo rescritto grazioso voleva essere una risposa alla nostra dimanda del 23 Giugno dello stesso anno, dimanda che tendeva alla creazione di un'amministrazione apostolica per quei fedeli. Studiando con attenzione quel rescritto grazioso emanato da parte di Vostra Eminenza, ossia da parte della S. Congregazione Orientale, l'Episcopato romeno-unito radunato in conferenza vescovile a Blaj, ha creduto opportuno di ripetere la sua domanda per l'erezione di una amministrazione apostolica speciale pei fedeli di rito romeno viventi nelle sedici parrocchie menzionate già nel nostro scritto del 23 Giugno p.p.

L'Episcopato romeno-unito crede opportuno di appoggiare questa sua domanda con nuovi argomenti, senza voler diminuire però la forza degli argomenti già invocati una volta.

1. Se è vero che il decreto del Nunzio Apostolico di Vienna 16475 del 10 Maggio 1919 è stato, come dimostrerebbe il rescritto del medesimo Nunzio del 29 Giugno 1919 No 17673, al Vescovo di Hajdudorog, una provvista soltanto provvisoria, che la retrocessione cioè delle parrocchie romene all'Ordinario di Oradea-Mare abbia avuto un carattere transitorio a cagione dell'occupazione di quei territori da parte delle truppe e romene si potrebbe argomentare che anche il resto delle parrocchie romene svelte dal territorio di Oradea-Mare e di Gherla e dal territorio dell'arcidiocesi di Blaj ed attribuite alla famosa diocesi di Hajdudorog poi retrocedute ai loro Ordinari romeni ai quali appartennero „ab immemorabili” ripeto, si potrebbe argomentare che anche queste parrocchie site ora in territorio romeno, sarebbero considerate come appartenenti agli Ordinari romeni soltanto in modo provvisorio. E non è escluso che qualcheduno vi pensasse, che questa sarebbe la ragione per cui ritarda la loro reintegrazione definitiva nei quadri delle diocesi antiche che forse questa sarebbe anche la ragione per cui nella recente Bolla „Sollemni Conventione” colla quale si definiscono i limiti delle cinque diocesi romene, non sia stata abrogata, in quanto riguarda noi romeni di Romania, la Bolla „Christi fideles graeci” benché l'Episcopato romeno abbia chiesto ciò a suo tempo per mezzo della Nunziatura Apostolica.

2. – Di più, se si considerasse come provvisoria la rimanenza di queste parrocchie romene esistenti ora in Romania, sotto la giurisdizione degli Ordinari romeni e filo di logica si potrebbe dedurre ancora che l'intera sistemazione delle cose ecclesiastiche in Romania, sarebbe provvisoria ed allora che valore attribuire al Concordato concluso tra la Santa Sede ed il Regno di

Romenia? Per evitare dunque tale ragionamento noi siamo sicuri, Eminenza Reverendissima, che la Santa Sede abbia voluto riunire dette parrocchie col loro antichi Ordinari romeni ed affermare il principio, che esse non devono sottostare ad un'altra autorità nociva al loro rito e carattere specifico, come era l'autorità del Vescovo di Hajdudorog, voluto apposta dal governo ungherese a scopi di propaganda politica e per poter amalgamare più presto quei nostri infelici compatrioti di prima.

3. – Quanto poi al ragionamento del governo ungherese o di chicchesia, che la creazione di un amministrazione apostolica speciale per is nostri romeni di colà determinerebbe un penoso stato d'animo in tutta la Ungheria questo ragionamento non vale. Perché se la nazione ungherese su ristretto territorio, possiede già tante amministrazioni apostoliche speciali per i fedeli di diverso rito o nazionalità questo è un argomento in nostro favore. Perché „Quod multis justum, saltem aequum erit nobis”. Aggiunga Eminenza, la circostanza non spregevole che il governo romeno ha già regolato la situazione religiosa dei cattolici ungheresi di Romania per mezzo di un Concordato concluso tra lui e la Santa Sede e l'ha regolata assai bene. Sia dunque generoso il governo ungherese verso quei 10.000 fedeli romeni dell'Ungheria, i quali non possono presentare nessun pericolo quel regno, volendo soltanto assicurarsi nel miglior modo possibile il loro distinto carattere nei riguardi del rito e dell'amministrazione loro ecclesiastica.

4. – La creazione di uno speciale Vicario generale per i romeni dell'Ungheria non ci contenta e non ci può contentare. Se i ruteni della Bucovina ricevettero solamente un tale Vicario, si attribuisce ciò di certo alla circostanza non spregevole, che da parte nostra non li minaccia nessun pericolo. Nessuno ha toccato e vuol toccare la loro lingua ed il loro rito e le loro costituzioni speciali. Proprio nella conferenza d'oggi i Vescovi romeni-uniti hanno approvato di buon cuore un progetto presentato dal nuovo Vescovo di Maramures, Mons. Alexandro Rusu, col quale si accordano al nuovo Vicario ruteno ampissimi poteri nei riguardi della lingua, rito, disciplina e costumi mentre la diocesi di Hajdudorog, come tutti sanno è stata creata – non nell'intenzione della S. Sede – ma di fatto è nelle intenzioni del governo ungherese, come uno strumento politico di primo ordine. Per evitare adunque questa situazione poco favorevole alla tranquillità d'animo dei nostri fedeli, noi non vediamo altro mezzo che la creazione d'un organo del tutto indipendenze da Hajdudorog e da qualsiasi altra autorità vescovile ungherese.

5. – E non vediamo nessuna difficoltà, che la S. Sede appoggiasse il nostro progetto. Per un piccolo manipolo di armeni viventi in Romania si è già creata un'amministrazione apostolica speciale. Questo esempio è edificante e basta per dirimere la questione.

6. – Un'ultima osservazione, Eminenza! Affinché si veda la ragionevolezza della nostra dimanda citeremo un caso tipico. I nostri fedeli di Batania, parrocchia appartenente prima alla diocesi di Lugo, ora rimasta in Ungheria,

furono sistematicamente infestati e molestati da certi delegati di Budapest. Citiamo i nomi: Dr. Ladislao Simon, Szalay etc. funzionari del governo centrale di Budapest, affinché essi chiedessero di essere sottoposti al blando regime di Hajdudorog. (N.B. Questa parrocchia non appartenne mai a Hajdudorog). Fu promesso a loro che il governo edificherebbe per loro una nuova chiesa grandiosa, addobbata con tutti gli arredi; che la loro chiesa riceverebbe dei terreni, come pure il loro parroco. Una quantità di promesse di simile genere. Cercarono di persuadere persino il nostro parroco di colà Romolo Ganea, promettendogli cielo e terra se si mettesse a capo dell'azione popolare avente di mira la domanda di incorporazione a Hajdudorog. Per intimidarlo ripresero la questione anche dinanzi alle autorità amministrative del distretto, in presenza delle quali citarono il detto sacerdote. Per fortuna esso resisté saldamente. Se ciò, Eminenza, avviene in una parrocchia non mai sottoposta a Hajdudorog, che cosa deve mai avvenire nelle parrocchie romene sottoposte a Hajdudorog, ovo ammutolisce ogni voce di protesta? Un motivo di più dunque di chiedere a Vostra Eminenza, di liberare i nostri fedeli da queste incubo. – Speriamo, Eminentissimo Principe, che non dovremo essere disillusi nelle nostre giuste attese d'un risultato per noi altri sotto ogni rapporto favorevole. Roma, madre universale di tutti i fedeli sparsi nel largo mondo, farà onore anche questa volta al Suo nome venerabile di madre delle genti. Affidiamo la nostra domanda alla misericordia e bontà di Nostro Signore Gesu Cristo e della Sua Santissima Madre.

Prostrato al bacio della S. Porpora, sono di Vostra Eminenza Reverendissima umilissimo servo

Blaj, dalla Conferenza Vescovile dell'Episcopato romeno-uniti, il 2 Marzo 1931

Firmato: Basilio Suciù
Arcivescovo e Metropolita

**134. Demkó Sándor sajpóalfalai görögkatolikus parókus felterjesztése
Angelo Rotta budapesti nunciushoz a sajpóvámosi görögkatolikus
hívek rítusváltóztatása tárgyában**

Sajpóalfala, 1931. május 2.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 36 fasc. 2/2 fol. 408r–410v. Tisztázat és olasz nyelvű összefoglalás.

48/1931. szám

Nagyméltóságú és Főtisztelendő

Rotta Angelus dr. apostoli nuntius, érsek urnak

Budapest.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő Apostoli Nuntius, Érsek Ur

Kegyelmes Atyám!

A sajóvámosi (Borsod vm.) gör. kath. egyházközség f. é. március 20-ikán megtartott egyházközségi közgyűlésen a hivek arról értesítettek, hogy van közöttük egy néhány ember, akik az utóbbi évek során, idegen részről származó, céltudatosan rosszindulatu igazgatások hatása alatt állanak. Ezek a hivek a szertartáshoz és az Egyházhoz ragaszkodó görög szertartású hiveket nyugalmlukban akarják megzavarni s azt hiesztelik, hogy ritusváltoztatási kérelemmel folyamodtak Excellentiádhoz.

Ez a békességet és egységet megzavaró mozgalom hire hiveim körében nagy megbotránykozást(!) váltott ki s arra kértek, hogy folyamodjam védelemért Excellentiádhoz azon alázatos kérelemmel, mely szerint, ha tényleg volna ilyen kérelem, mely elintézésre vár Excellentiád előtt, a hitközség nevében alázatosan kérjem az állítólagos mozgalom alaptalanságának felderítését és ennek folytán visszautasítását Excellentiádtól. Ezen állítólagos, minden lélektani és történeti indokot nélkülöző, csupán az engedetlen hivek részéről jövő törekvés izgalomban tartja nemcsak népes filiálisom hiveit, de kihatással van anyaegyházam és a többi filiálisaim hiveinek magatartására is.

Hiveim ezen felhívására az állítólagos folyamodással szemben fiui hódolattal, hithű hiveim lelki nyugalmanak biztosítása érdekében, felelősségem tudatában az alábbi észrevételeimet bátorkodom Excellentiád előtt megtenni, alázatosan kérve annak kegyes meghallgatását.

Az eddigi tapasztalatom alapján lelkiismeretem szerint állithatom, hogy komoly és elfogadható okból ritusváltoztatási mozgalom nin Sajóvámoson. Elszigetelt és nem számottevő jelenség az egész törekvés, amely a rosszakaratu igazgatások, biztatások hatása alatt történik. Van egy Drótos János nevű hivem Sajóvámoson, aki személyes gyűlölködésből hiveimmel szemben fel akarja zavarni a hitközség példás nyugalmit. Ügyvédekkel tárgyal s ezek gonosz tanácsára akarja kijátszani a két szertartású katolikus igazát védő egyházi törvényeket. Alutakon akarja Excellentiádtól kieroszakolni a ritusváltoztatást és erre izgatja egynéhány hiveimet is, akiket a folytonos kérvényezgetésre ösztönöz. Mindezt céltudatosan teszi azért is, hogy a 320 lelket számláló egyházközség nyugalmit felzavarja és az egyház részéről az egyenlő elbánásmód elvét a két szertartású katolikus hivekkel szemben megdöntse.

Nyilvánosságra jutott már az is, hogy a rossz tanácsadók Őszentsége által közrebocsájtott Codex Juris Canonici (Can. 98. §.) vegyes szertartású katolikus házastársa jogviszonyát szabályozó rendeleteit és az anyaszentegyház lelkek üdvét biztosító jogi rendelkezéseit olyképen magyarázzák az egyházjogban járatlan hivek előtt, mintha Őszentségének egyenes célja lenne beolvasztani a gör. kath. szertartású hiveket a latin szertartású hivek táborában még oly helyen is, mint Sajóvámos, ahol ősrégi időktől fogva ma is 320 lelket számláló, virágzó, buzgó és áldozatkész hitélet folyik.

Köztudomású az is, hogy ez a néhány hívő, kik képzelt sérelmeket hangoztatják, az iskolafenntartás mindenkor elviselhető alig néhány pengőt

kitevő terhektől akarnak makacsul szabadulni – bár ezt törekvésük sikere érdekében kifelé tagadják – hogy ezzel is rossz példát adjanak az egyház iránt kötelességét teljesítő többi hiveim előtt.

Ezen igaztalan, minden ravaszsággal kísért mozgalom Sajóvámoson, ahol 50%-ban református, 50%-ban pedig latin és görög szertartású hivek között élünk, nagyon veszedelmes, mert ha Excellentiád a félrevezetések alapján teljesítené ezen jogtalan kérelmet, hiveim táborában, de meg a két szertartású hivek között is kiszámíthatatlan lelki károkat okozna. Meg kell jegyezni azt is alázattal, hogy a két szertartású hivek ugyanezen plébánia területén, Boldván, testvériesen, közös adózással tartják fenn a templomot és Anyaszentegyházamban is templomunkat testvéri egyetértéssel használja a sajóvámosi latin plébános is. Mindezen körülmény az együttműködés feltétlen szükségességét igazolja, amint egy-nehány engedetlenkedő hívő kedvéért megzavarni lelki romlást jelentene.

Mindezek előrebocsájtásával fíui alázattal tárom fel Excellentiád előtt a helyzetet, amelynek valóságáról kegyeskedjék pártatlan információt beszerezni s esedezem, hogy azok után méltóztassék ítéletet hirdetni.

Sajóvámoson a ritusváltoztatásra semmi ok nincsen:

1. Sajóvámoson a gör. szertartású hiveknek szervezett hitközsége van. A lélekszám 320. Önálló iskola van, helyben kántortanítóval és 52 mindennapos iskolás gyermekkel. A gyermekek állandóan, éppen úgy, mint az anyaegyházban, általam, - a sajópálfalvai lelkész által részesülnek hetenkint kétszer szabályszerűen szertartástani és vallástani oktatásban.

2. A hiveknek a teljes lélekszámot befogadó kápolna áll rendelkezésükre, ahol minden harmadik vasárnap és kettős ünnepek II. napján szentmisét végzek és szentbeszédet mondok. Ezen kívül misehallgatásban részesülnek a hivek többször az év folyamán helyben is. A helybenlakó kántortanító a reggeli és esteli istentiszteleteket állandóan végzi a hivekkel együtt. A virágzó hitéletet igazolja, hogy ma már a budapesti központnak is bejelentett 70 tagu Oltáregyesületi tag van, akik minden hónapban szabályosan, a lelkész jelenlétében végzik az Oltáriszentség imádását. A rózsafüzéregyesületnek jelenleg 140 tagja van.

3. Az anyaszentegyház, Sajópálfalva temploma Sajóvámostól 1 km távolságra van, nagyon jól járható uttal összekapcsolva. Az állítólagos kérelmező hivek közelebb laknak az anyaegyház templomához, mint a latin plébánia templomához. A hivek pedig állandóan, gyermekekkel együtt tömegesen látogatják az anyaegyház templomát.

4. A ritusváltoztatást kérelmező hivek az állítják, hogy nem ismerik a szertartásukat. Ezen állításuk valótlanágát legjobban igazolja az a tény, hogy Porácki Mihály, aki állítólag szintén ezen hivek között van, úgy maga, mint édes anyja évek hosszú során át buzgó gondnoka volt egyházközségünknek.

Amikor már látták, hogy Excellentiád előtt az alaptalan kérelmük meghallgatásra nem talált, most Drótos János, aki az egész mozgalom

értelmi szerzője, tanácsadásra felekezetenküliséggel fenyegetőzik, hogy így gyakoroljon az egyházi törvényekre erkölcsi pressziót. Ez a viselkedése is csak névleges, mert ma is látogatja a templomot s fiát Drótos Ferencet ma is én gyóntatom és esketésre és hirdettem ki. Mindezen viselkedésük csak az egyházi törvények kijátszására irányul.

Kegyelmes Atyám!

Ezen szomorú és százak lelki egyensúlyát megzavaró mozgalomnak csak Excellentiád vethet véget azon kegyes intézkedésével, hogy a helyzet igazságának megismerése után a sajóvamosi egy-néhány lázongó hívő jogtalan s nem az üdvösség útját egyengető kérelmét adandó válasszal kegyesen visszautasítani méltóztatik. Az Egyház törvényét gonosz szándékkal kijátszó hívek kérelmét ne méltóztassék figyelemre méltatni, mert ezen hamis indokokkal, engedetlenül harcoló hívek diadala Egyházunk kegyes Őre előtt ha meghallgatásra talál, nagy elkeseredésbe kergeti a hithű, példás viselkedésű híveket is, akik az igazságszolgáltatást bizakodó lelekkel várják Excellentiádtól.

Az igazság az, hogy Sajóvamoson csak az nem gyakorolhatja szertartását, aki nem akarja. Az engedetlenség azonban legszentebb meggyőződésünk szerint Krisztus Egyházában kedvezésre nem található.

Alázatosan esedezem Excellentiád pártatlan, atyai jóságos intézkedéséért, annál is inkább, mert ezen álutakon járó néhány lázadó hívő kérelmének elintézésére ma már az egész környék gör. szertartású hívek serege felfigyelt és izgalomban tartja őket.

Excellentiád kegyes intézkedését alázatosan várva, a fent elmondottakra nézve felelősségem teljes tudatában várva az alapos kivizsgálást, Excellentiád szentelő Jobbját csókolom s maradok továbbra is

Sajópálfalva, 1931. május hó 2-án

engedelmes, legkisebb fia:

Demkó Sándor gör. kath. lelkész

134a. A felterjesztés olasz nyelvű összefoglalása

Sajóvamos. Circa la causa della mutazione di rito di alcuni greco-catt.
48/1931.

Ai membri della fabbrica greco-cattolica di Sajóvamos, adunati in seduta plenaria il 20 marzo 1931., è stato notificato che da alcuni anni a questa parte alcuni fedeli stanno sotto l'influsso di un movimento proveniente da parte estranea. Questi disturbano la pace dei greci dicendoci di aver fatto petizione per ottenere da Vostra Eccellenza il permesso di cambiare il rito. Tale notizia ha scandalizzato i fedeli e mi hanno pregato di rivolgermi a V. E., onde, nel caso che realmente sia stata presentata tale petizione, voglia verificare l'insostenibilità di tale movimento e reprimerlo.

A scopo di pacificare i miei fedeli mi permetto di esporre quanto segue:
a/ Con tutta coscienza posso accertare che in Sajóvamos non c'è nessun

movimento di cambiamento di rito che sia basato su serie ed accettabili ragioni. Non sono altro che casi sporadici causati da agitazioni provenienti da gente male intenzionata. Un certo Drótos Giovanni tenta turbare la pace dei fedeli e si sforza di ottenere con sotterfugi il cambiamento di rito da V. E.

Alcuni vogliono interpretare il Can. 98., che riguarda le relazioni dei coniugi di diverso rito, come se Sua Santità volesse rifondere i greci coi latini, anche nel paese di Sajóvámos dove c'è una comunità greco cattolica di 320 fedeli. È noto come alcuni vogliono sottrarsi dall'onere di qualche pengő, a scopo di sostenere la scuola. Questo movimento, preparato con astuzia in Sajóvámos, dove 50% sono cattolici (latini-greci) e l'altro 50% sono protestanti, farebbe grande danno nel caso che V. E. desse ascolto alla presentata petizione.

Per il cambiamento di rito non c'è nessuna ragione, di fatti:

a/ A Sajóvámos c'è una comunità greco-cattolica di 320 fedeli. Hanno propria scuola, maestro e 52 scolari, i quali, come nella vicina comunità di Sajópálfalvi, dove risiede il parroco, hanno l'istruzione catechistica due volte la settimana. b/ I fedeli hanno una cappella dove ogni terza domenica e il giorno seguente ad una festa di due giorni io dico la messa e predico. Il maestro del luogo tiene le cerimonie della mattina e della sera, insieme ai fedeli. C e una Società dell'altare di 70 membri che una volta al mese tengono l'adorazione e recitano il rosario.

La chiesa madre di Sajópálfalvi è distante da Sajóvámos 1 chilometro, e vi conduce una buona strada. Gli oratori, che chiedono la mutazione del rito abitano più vicino alla chiesa madre che alla chiesa latina.

Gli oratori dicono di non conoscere il rito. Tale asserzione non risponde alla verità. Difatti Michele Porácki che sarebbe fra coloro che hanno fatto supplica, per molti anni è stato ispettore della nostra chiesa come pure anche il suo padre.

Quando si sono accorti che la loro petizione non è ascoltata da V. E. specialmente Giovanni Drotos, che è il capo di tale movimento, minaccia di dichiararsi aconfessionale. Tale portamento è soltanto di nome perché anche oggi visita la nostra chiesa, oggi stesso ho confessato il suo figlio e ne ho fatto le pubblicazioni. Ciò non vuol essere altro che un gioco per eludere le leggi della chiesa.

V. E. può mettere fine a ciò se si degnava, dopo di aver conosciuto lo stato reale delle cose, rigetterà l'ingiusta e turbatrice petizione di alcuni fedeli disturbatori della pace.

Sajópálfalvi, 2 maggio 1931.

firmato Alessandro Demkó parroco greco-cattolico

135. Khuen-Héderváry Sándor, a külügyminiszter állandó helyettesének követutasítása Barcza György szentszéki követhez a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában

Budapest, 1931. május 10.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. 390/1931. fol. 280r-282v. Tisztázat.

Budapest, 1931 május hó 10.

390/res. 1931. Pol.

Magyar kir. követség a Szent Széknél

Érk.: 1931 május hó 13a

74/pol szám.

- drb melléklet

Szigorúan bizalmas

Méltóságos Barcza György

rendkívüli követ és meghatalmazott minister urnak, Roma.

A Gebé Péter püspök elhalálozásával elárvult Munkácsi püspöki szék betöltése előreláthatólag a legközelebbi jövő egyik égető kérdését fogja képezni, mely könnyen érthetőleg bennünket is közelről érint.

A ruthéni nép mély vallásosságánál fogva ugyanis a lelkészkedő papságnak nagy befolyása van a nép politikai állásfoglalására is, amit a többi között a Nagy-Magyarországból származó amerikai görög katolikusok körében az újabb időkben megindult mozgalom is beigazolt.

A munkácsi egyházmegye papságának tulnyomo része ma is magyarbarát, és ha ez a lelki beállitottsága nem is jut kifejezésre politikailag, annak csupán az az oka, hogy a congrua révén a mindenkori kormányzat erős fegyvert tart kezében vele szemben.

Újabb időben azonban a papság egy kisebb csoportja mind határozottabban állástfoglalt az ugynevezett ukrán irányzat mellett. Ennek a csoportnak az élén Volosin és társai állanak. Több jel arra mutat, hogy ezt az irányzatot a csehszlovák kormány is erősen támogatja, talán nem is azért, mintha egy ukrán állam kialakulása beleesnék a cseh politikai irányvonalába, hanem azért, hogy a politikailag iskolázatlan rutén intelligenciát megossza. A megürült püspöki szék betöltésénél számolni kell azzal, hogy a cseh kormány ukrán beállitásu jelölt kinevezését fogja Rómában szorgalmazni. Ezen törekvésében hatalmas támaszt fog nyerni előreláthatólag Sebhitzky gróf lembergi érsekben, akinek információim szerint Rómában elég jó positiója van, aki az ukrán mozgalomnak egyik főtenyezője és aki kezdettől fogva az Unio gondolatához közelebb álló schismatikus ukránokat is ugy szokta feltüntetni, mint akik az Uniora való áttérésük esetében áthidaló szerepre lennének hivatva az Unio és a nagy Oroszbirodalom schismatikusai között, és aki szerint a máris unitus-ukránok számbeli gyarapodása természetszerűen hivatott az unio ügyét jobban szolgálni.

Szemben ezzel a sokak szerint optimistikus és legalábbis nagyon a lunga vista való beállítással kétségtelen, hogy a katolikus érdek objektive és a közelmúlt tapasztalatainak alapján ítélve, amellet szól, hogy a munkácsi püspöki szék betöltésénél ne kerüljön olyasvalaki a püspöki székbe, aki ukrán beállítása.

A ruthén népnek mondhatni teljes egésze a legteljesebb animositással van ugyanis az ukrán-akcióval szemben, s ha egy ukrán beállítású püspök kerülne a munkácsi püspöki székbe, az egész bizonyossággal azt eredményezné, hogy az utóbbi években valamiképen lokalizálódott schismaticus mozgalom, ugyan ugy, amint ezt annak idején Nyárády püspök idejében az eperjesi egyházmegyében történt, uj erőre kapna. Ez természetesen nem lehet Rómának érdeke. Nyilvánvaló tehát, hogy a jelen esetben a katolikus érdek összeesik a magyar érdekekkel. De összeesik abban is, hogy kívánatos, miszerint egy cseh részről támogatott jelölt, már támogatóinak ismeretes huszita velítésára való tekintettel megbizhatatlannak tekintessék.

Mindezeknél fogva azon kell lennünk, hogy a leendő munkácsi püspök ukrán befolyástól mentes, csakis püspöki hivatásának élő és az egyházfői kormányzatára bizott ruthén nép ukránellenes beállitottságával számoló egyházi férfit legyen.

Felkérem tehát Méltóságodat, sziveskedjék Róma szándékai iránt bizalmasan és óvatosan tájékozódni, a fentiekben kiemelt kétrendbeli nézőpontot a Takács ügyben legujabban is beigazolt körütekintésével, ott ahol célirányosnak látja, kidomborítani és mihelyst annak ideje elkövetkezik a munkácsi püspökség betöltésének előkészítésére és effectuálására hivatott tényezőket majdan a szóbakerülő jelöltek dolgában azoknak az információknak értelmében irányítólag tájékoztatni, melyeket Méltóságodnak rendelkezésére bocsátani fogok.

A betöltés személyi részéhez a következőkben egyelőre csak hozzávetőlegesen szólhatok hozzá.

Ez idő szerint, amint értesülök a leendő püspök személyére nézve az egyházmegye lelkészsége körében még kezdetikép sem alakult ki. Beszélnek arról, hogy Dr. Sztojka, Papp Antal volt munkácsi püspök egykori titkára és mostani püspökünk külhelynöke törtet erősen a püspöki trón felé. Némelyek szerint ő terjeszti azt a hirt, hogy az elhunyt Gebé püspök, mikor röviddel halála előtt Rómából állítólag apostoli koagjutort kért magamellé, bizalmasan Dr. Sztojkat nevezte meg a Szentszék előtt olyanul, akinek kineveztetése őt – Gebé püspököt – is nagy megnyugvással töltené el. Sztojka azelőtt erős magyarbarát volt, ujabban hajlik az ukrainizmus felé. A munkácsi káptalan tagjai közül, mostani információim szerint, alig jöhet valaki szóba.

Vannak, akik azzal az eshetőséggel számolnak, hogy Nyárády körösi görög katolikus püspöknek az eperjesi egyházmegye volt apostoli administratorának kineveztetését fogják a csehek szorgalmazni. Ezzel szemben megállapitható, hogy Nyárádynak Róma akaratából kellett Eperjesről épen azért távoznia,

mert ukrainizmusa az eperjesi egyházmegye papsága és hívőnépe körében olyan áldatlan állapotot teremtett, melynek az árát a katolikus érdekek adták meg. Ennek a körülménynek az emlékét, bizonyos eshetőségekkel számolva, most Rómában a szükséghez mérten fel kellene frissíteni.

Takács Vazul püspöknek Ungvárra való áthelyeztetése mindenesetre sokkalta előnyösebb helyzetet teremtene a munkácsi egyházmegyében egy ukranofil püspök kinevezésénél, de ez az előny aligha állana arányban azzal a veszteséggel, melyet Takács püspöknek Amerikából való távozása még abban az esetben is jelentene reánk nézve, ha amerikai utódjául nem ukranofil egyházi férfit nevezne ki az apostoli Szentszék.

Jelen utasításom utnak indítása előtt alkalmam volt Ő Eminenciájával hosszabb megbeszélést folytatni, mely megbeszélésnek eredményeül jólesően állapíthatom meg és közölhetem Méltóságoddal, hogy Ő Eminenciájának felfogása ebben a kérdésben is a magyar kormány felfogásával és intencióival teljesen megegyezik. Örülök, hogy Méltóságodnak alkalma lesz ezt az ügyet is Ő Eminenciájával megbeszélhetni és hogy Ő Eminenciájának irányító felvilágosításait és Rómában teendő észleleteit Méltóságod az ügy érdekében fogja hasznosíthatni.

A minister helyett:

Khuen Hédervár

136. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Eger, 1931. május 28.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 36 fasc. 2/2 fol. 412r–413r. Tisztázat.

L. J. Chr.!

2760/1931

Excellentissimo et Reverendissimo

Domino Angelo Rotta

Archiepiscopo et Nuntio Apostolico

Budapest

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo et Nuntie Apostolice!

Aestimativissimis Excellentiae Tuae litteris ddtó 24. m. Martii N. 5151/31 ad me datis provocatus ut rem ritum mutare cupientium in pago Archidioecesis meae Sajóvámos habitantium investigarem et comperta pro basi ulterioris dispositionis exhibeam, honorificum mihi est sequentia referre.

Mutatio ritus a multis iam annis animos agitans, prout perspicentiae Excellentiae Tuae clare se ostendit, novissime revera prorsus alium etquidem perniciosum funestumque obtinuit cursum.

Si primos in memoriam reduco motus ad unam alteramve familiam coarctatos, certum mihi videtur, eos apprima naturae rei cognitione, soloque respectu ad tranquillandas animas directo sine maiori detrimento ritus graeci componere licuisse. Cum tamen preces eorum, qui praeter librum baptisatorum nullum alium cum ritu graeco nexum habuerunt, e contra et educatione et usu latinos se tenore potuerunt, nunquam a respectivis superioribus amica aure excipiebantur, sicque in mentibus absque benevola eruditione et informatione sibi relictorum oratorum quasi aculeos quosdam reliquerit dicta dura necessitas in ritu ipsis prorsus ignoto contra voluntatem permanendi nil mirum, quod labente tempore talis aversio inter illos erga ritum graecum orta sit, quae nullius consilii homines ad imprudentes perniciosasque actiones permovit.

Accepta harum rerum notitia, prius viva voce, dein scriptotenus rogavi Ordinarium, ut motus cognoscere et minantia pericula avertere studeat; qui ex sua et mea parte delegatos exmittendos esse proposuit; assentiente autem me et diem ad conventum commissionis statuente, Ordinarius inopinante a proposito resiliit nihilque abhinc, praeter resistentiam superiorum, causae componendae gratia factum est.

Interim tamen inter eos qui se neglectos videbant, in dies auxit conturbatio et plures funestum apostasiae consilium ceperunt, quod etiam, novissima relatione testante, ad effectum adduxerunt atque se albo eorum, qui nullis sunt religionis inscribi decreverunt, cuius desertionis funestissima erunt consecrataria nem lege civili imperante apostatarum proles minores parentis confessionem sequi cogantur.

Notatu dignum videtur ad mentes et cogitationes ex omnibus partibus pertentandas, quod mulieres loci graeci ritus, cognita Canonis 98. §. 4. dispositione turmatim ad ritum mariti lat. rit. transierint.

Viri vero apostatae non vereantur fateri, se absque religione vivere nolle, primaque possibilitate uti velle quae se eis latinum ritum amplectendi obtulerit.

Restat ut enumeram nominatim eos, quos mihi fidedignum testimonium qua tales designat, qui absque lucri cupidine, vel alia turpi causa, unice tantum quia ritum graecum non noscunt et in latino educati sunt et vivunt, ritum more legitimo mutare volunt; quive honestam agunt vitam, de familia sua solliciti sunt, proles lat. ritus scholas frequentantes religiose educant proinde compassione et omnimoda attentione digni aunt.

1. Drótos Joannes agricola 40 annos natus cuius uxor latino ritui addicta, unica filia scholam elementarem latini ritus frequentat.

2. Drótos Petrus agricola 60 annos natus uxorem habet latini ritus.

3. Drótos Josephus agricola 25 annos natus qui aequae latini ritus uxorem habet et unum parvulum.

4. Körtvélyesi Joannes agricola 65 annos natus latini ritus uxori iunctus.

5. Körtvélyesi Ludovicus agricola 35 annorum uxori lat. ritus iunctus.
6. Rakacki Stephanus agricola 65 annos natus uxorem latini ritus habens.
7. Porácki Michael agricola 55 annorum, trium prolium pater.
8. Ragány Joannes agricola 58 annos natus.
9. Varga Joannes agricola 60 annorum latini ritus uxorem et duas filias habens.

Fateri cogor seriem postulantium his exhaustum teneri non posse: ad enumerandos hos memet pro hic et nunc restringere debui, quia de horum tantum honesta vita fide dignum testimonium mihi exhibitum est et quia certior factus sum, hos qui sine religione vivere nolunt, in maximo periculo versari quominus victimae alicuius circumeuntis sectarii fiant.

Causa gravis exigit ut quam maturime expediatur; quam dum ad iudicium consilii plenum Excellentiae Tuae deferrem supposito iudicio oratoribus favente, attingit me cura de facile eventuro maiori idem petentium confluxu, cui occurrere forsán ea ratione licebit si oratori qui voti compos esse poterit gravior poenitentia imponeretur.

In reliquo profundissimos sensus reverentiae depromens maneo Excellentiae Tuae Reverendissimae

Agriae, die 28. mensis Maii a. 1931.

addictissimus in Christo

Ludovicus Szmrecsányi

Archiepiscopus Agriensis.

137. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Róma, 1931. július 10.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 36. fasc. 2/2. fol. 420r–421v. Tisztázat.

AAEESS Parte IV. Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 55. fasc. 49. fol. 60-61.

Másolat.

5449/31 II.or.

Roma, 10 Luglio 1931

5469

Sacra Congregazione Pro Ecclesia Orientali

Protocollo N. 116/30.

A Sua Eccellenza Revma

Mons. Angelo Rotta Nunzio Apostolico

Budapest.

Eccellenza Reverendissima,

Mi pregio comunicare a V. E. Revma che, dopo lungo studio della questione, dopo accurato esame delle istanze presentate dall'Episcopato Rumeno-Cattolico, e degli argomenti addotti in appoggio, dopo avere avuto comunicazione dalla Segreteria di Stato che nulla, per parte propria, aveva da opporre e che anche il parere del Nunzio Apostolico in Romania era favorevole, questo S. Dicastero ha presentato alla approvazione del Santo Padre, che si e degnata concederla nell'Udienza del 27 Giugno p.p., i seguenti provvedimenti:

1o) Riconoscimento che e regolare la giurisdizione attualmente esercitata dal Vescovo di Hajdudorogh su quattordici parrocchie di rito rumeno, che erano state dismembrate „ad tempus”, e assegnate al Vescovo rumeno-cattolico di Oradea Mare con decreto del Nunzio Apostolico in Vienna il 10 Maggio 1919;

2o) Assegnazione delle parrocchie di rito rumeno Bedo e Battonya – che appartenevano l'una alla diocesi di Oradea Mare e l'altra alla diocesi di Lugoj – alla diocesi ungherese di Hajdudorogh, a tenore dell'art. III del Concordato fra la Santa Sede e il Regno di Romania, perche dette parrocchie si trovano ora fuori dei confini della Romania;

3o) Assegnazione, per i medesimi motivi esposti al n.2, della parrocchia di rito rumeno di Kolcse – anch'essa appartenente alla diocesi rumena di Oradea Mare – all'Amministrazione Apostolica di Mikolcs;

4o) Invito al Vescovo di Hajdudorogh di istituire uno speciale Vicario o Delegato Vescovile per le parrocchie di rito rumeno a detta diocesi soggette;

5o) Sanazione, ad cautelam, applicando il can. 209 del C. J. C., dei vari atti di giurisdizione esercitati dai diversi Ordinari nelle parrocchie contese.

Gia e noto, per essero stato esplicitamente espresso, il conforme pensiero di cotesta Nunziatura Apostolica in Ungheria. Ma ora interpello l'E.V. per conoscere il Suo parere circa la modalita piu opportune per tradurre in atto detti provvedimenti.

Sembrerebbe, infatti, conveniente dare ad essi quanto minore pubblicita possibile, per non suscitare reclami o manifestazioni ostili da parte del nazionalismo rumeno. A tal fine, potrebbe forse bastare una dichiarazione esplicita di questo S. Dicastero – da comunicarsi alle parti interessate a mezzo delle Nunziature Apostoliche in Ungheria e in Romania – secondo la quale si riconosce il carattere temporaneo del Decreto del Nunzio di Vienna e si prende atto della giurisdizione che il Vescovo di Hajdudorogh esercita di nuovo, e fin dal 1920, sulle quattordici parrocchie di rito rumeno. Con decreto, invece, da pubblicarsi sugli „Acta Apostolicae Sedis” si provvederebbe ad assegnare alla diocesi di Hajdudorogh le parrocchie di Bedo e Battonya e all'Amministratore Apostolico di Miskolcs quella di Kolcse. Così nella dichiarazione come nel decreto si farebbe uso della sanazione ad cautelam secondo il can. 209 C.J.C..

Onde rendere, pero, meno sgraditi tali provvedimenti all'Episcopato Rumeno-Cattolico, pue essere utile accompagnarli con quello che stabilisce nella Diocesi di Hajdudorogh un Vicario o Delegato Vescovile per le parrocchie

di rito rumeno: così come nello stesso Concordato fra la Santa Sede e la Romania fu espressamente sancito. (art. II. A. 4) „De ce (nouveau) Diocese ferent partie anssi les greco-ruthenes avec une administration speciale”. Il che potrebbe ottenersi, con una comunicazione ufficiale di questo S. Dicastero al Metropolita Rumano. Ma è necessario, per ciò, conoscere fin da ora in merito il pensiero di Mons. Miklosy, Vescovo di Hajdudorogh: e prego l'E.V. di volere riservatamente interrogare al riguardo, mostrandogli, però, che la Santa Sede attende da lui una pronta e lieta adesione a questo provvedimento che costituisce un minimo compenso offerto all'Episcopato Rumeno-Cattolico, ed è necessario anche per il bene spirituale dei fedeli.

In attesa di conoscere su quanto Le sono venuto esponendo il pensiero di V.E., fin da ora La ringrazio, mentre con sensi di profondo ossequio godo raffermarmi

della Eccellenza Vostra Revma affmo come fratello

L. Card. Sincero, Segretarius

138. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1931. július 17.

GKPL I-1-a 1674/1931. Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 36. fasc. 2/2. fol. 422rv. Másolat.

17 Julii 1931.

5450/31. II. or.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Stephano Miklósy

episcopo hajdudorogensi

Nyiregyháza

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

De mandato Eminentissimi Cardinalis Aloysii Sincero a Secretis S. Congregationis „Pro Ecclesia Orientali”, certiore facio Excellentiam Tuam Reverendissimam SS. Dominum Nostrum Pium Papam XI. benigne ita disposuisse ut decem et quatuor paroecial ritus graeco-rumeni, quae a Dioecesi Hajdudorogensi per Decretum Nuntii Apostolici Vindobonensis die 10 Maji 1919 datum ad tempus dismembratae fuerunt, definitive et juridico modo aedeant ad Dioecesim Hajdudorogensem.

Antequam vero hoc executioni mandetur, et sanentur quae forsan in exercitio jurisdictionis non fuerint ad tramitem Juris, peracta, mei officii est cum Excellentia Tua communicare:

1./ quod Decretum publicabitur a S. Sede per quod duae paroeciae Battonya et Bedő Dioecesi Hajdudorogensi inientur:

2./ Quod S. Sedes optat, ad bonum animarum melius assequendum, ut Excellentia Tua pro paroeciis ritus graeco-rumeni specialem Delegatum aut Vicarium constituat.

Non dubito hoc S. Sedis desiderium ab Excellentia Tua prompto animo acceptum iri.

Rogo Excellentiam Tua Reverendissimam velit suam mentem hac de re quamprimum mihi aperire, ad hoc ut ego cito S. Congregationi „Pro Ecclesia Orientali” debitum responsum dare queam.

Tibi sensus devoti animi mei depromens et fausta quaeque a Domino adprecans, gaudeo me profiteri

Excellentiae Tuae Reverendissimae in Christo addictissimum
Archeppum Thebar., Nuntium Apost.

**139. Miklósy István hajdúdorogi püspök átirata Angelo Rotta
budapesti nunciushoz a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben
elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában**

Budapest, 1931. július 24.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 36. fasc. 2/2. fol. 423r–424r. Tisztázat.
GKPL I-1-a 1674/1931. Fogalmazvány.

Ab Episcopo Hajdudorogensi

Nr. 1674/1931.

5467/II.or.

Excellentissimo ac Reverendissimo Dno Angelo Rotta

Archiepiscopo, Nuntio Apostolico,

Budapestini

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice!

Ad litteras¹¹² aestimatissimas Excellentiae Tuae nri 5450/31. honori mihi duco humiliter respondere sequentibus.

Vi decreti Nuntii Apostolici Vindobonensis die 10. Maii 1919. dati paroeciae illae (numero 46), quae per Bullam Apostolicam „Christifideles graeci ritus catholici” ex Dioecesibus Magnovaradinensi et Szamosujvariensi Dioecesi neoformatae Hajdudorogensi fuerant attributae, ad interim – „usque dum S. Sedis aliud decernat” – iurisdictioni Episcopi rumeni Magnovaradinensis, tamquam S. Sedis delegati, sunt subiectae.

112 Lásd: 138. számú dokumentum.

Ratio huius dispositionis erat, quod illae paroeciae propter lineam s. d. „demarcationis” nullam mecum habebant communionem.

Revera Rumeni – Hungaria devicta et grassante apud nos dictatura proletariatus – magnam partem Hungariae occuparunt et paroeciae illae in territorio occupato remanebant.

Pace autem pacta 14 ex illis paroeciis iterum territorio Hungariae sunt adiudicatae, super quibus iurisdictio mea reviviscebatur.

De cetero illae paroeciae 14, ab occupatione liberatae, nullam deinde poterant habere coniunctionem cum Episcopo Magnovaradinensi, Delegato S. Sedis, similiter atque antea mecum non habebant propter lineam demarcationalem.

Cum res ita se habebant, curam illarum paroeciarum simulque regimen – iuxta Bullam Apost. foundationis Dioec. meae – iterum suscipiebam, quin quaestio iuris in casu soluta esset.

Nunc S. Sedes Ap. super hac quaestione clementissime ita disposuit, ut hae paroeciae iuridico modo et definitive redeant sub iurisditionem meam.

Hac altissima dispositione non paroeciae quaedam – in territorio imperii Rumeni existentes – subiiciuntur iurisditioni Episcopi Hajdudorogensis, sed relatio iuris perturbata illarum 14 paroeciarum, quae in Hungaria de facto sub mea sunt iurisditione, in integrum restituitur. Quapropter pro illis paroeciis Vicarium constituere necesse non est.

Nam fideles paroeciarum harum redeundarum sunt labii hungarici, et non indigent alio administrandi modo ac alii fideles hungarici ex Dioecibus Munkácsiensis Fragopolitanoque Dioecesi Hajdudorogensi noviter erectae attributi.

Nominationem Delegati vel Vicarii nulla ratio postulat. Creatio talis dignitatis et muneris eo magis omittenda, quia Dioecesis Hajdudorogensis mutilata – una cum paroeciis, de quibus agitur – non plures quam 85 paroecias fundatas numerat.

Causa alioquin „Vicariatus Rumeni” anno iam 1924. interveniente Sua Eminentia Card. Csernoch Archiepiscopo felicis recordationis Strigoniensi cum S. Sede Ap. agitata et definita est. Occasione hac luculenter est demonstratum, quod Rumeni in his paroeciis 14 nihil ponderis habent.

Paroecias Bedő et Battonya, quae Dioecesi meae Hajdudorogensi sunt attribuendae, lubenter accipiam.

Cum vero fideles harum quoque paroeciarum sunt Hungari, in favorem illorum nulla dispositio extraordinaria requiritur.

Altis gratiis favoribusque commendatus distincto cum venerationis et obsequii cultu permaneo in

Nyiregyháza, die 24. Iulii a. 1931.

Excellentiae Tuae humillimus servus:

Stephanus Miklósy

Episcopus graeci rit. Dioec. Hajdudorogen.

140. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1931. július 30.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 36. fasc. 2/2. fol. 425r–427r. Fogalmazvány.

Nro 9096/95 dell'anno 1995 Origine II.or.

30 Luglio 1931.

Con due allegati

5449-

5469/31. II.or

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Roma.

Eminenza Reverendissima,

Ricevuto il venerato offico¹¹³ dell'Eminenza Vostra Reverendissima in data 10 Luglio 1931. N. 116/30, mi sono fatto un dovere d'interpellare Mons. Vescovo di Hajdudorog sul desiderio espresso da codesta S. Congregazione per la nomina di un Delegato speciale o Vicario per le 16 parrocchie grecorumene, e non ho mancato di fargli rilevare che si aspettava un accoglimento pronto di un tale desiderio; non credetti conveniente, per ragioni di prudenza, specificare troppo le ragioni della proposta, solo limitandomi a quel del maggior bene spirituale.

Accludo copia della risposta¹¹⁴ di S. E. Mons. Vescovo di Hajdudorog. Se è vero che lo stile è l'uomo, qui ce ne sarebbe un argomento. Mons. Miklósy vi si rivela in tutta la sua, direi, rusticità, perché non sa nemmeno ovattare quella negazione, che così nuda e cruda non fa buona impressione.

Come Vostra Eminenza vedrà, Egli si riferisce anche alla soluzione(?) in senso negativo che avrebbe avuto tale questione nel 1924 per opera dell'allora Card. Csernoch.

Dall'archivio della Nunziatura risulta che la Segreteria di Stato in data 31 marzo 1924. (N. 28679)¹¹⁵ domandò a nome di codesta S. Congregazione a Mons. Schioppa, allora Nunzio, il suo parere in proposito della nomina di un Delegato o Vicario speciale per le sopradette parrocchie. Mons. Schioppa si rivolse per informazioni al Card. Csernoch ed avutane la risposta, inviò un

113 Lásd: 137. számú dokumentum.

114 Lásd: 139. számú dokumentum.

115 Lásd: Források II/4/4, 287. számú dokumentum.

rapporto alla Segretaria di Stato in senso negativo in data 19 maggio dello stesso anno (3051).¹¹⁶

La questione non ebbe più seguito.

Credo conveniente inviare all'Eminenza Vostra copia del foglio informativo del Card. Csernoch, perché del rapporto di Mons. Schioppa potrà Vostra Eminenza averne costi facile visione; d'altra parte questo è modellato sulla lettera del Card. Primate e ne fa sue le conclusioni.

Se mi è lecito esprimere il mio, parere in proposito, anch'io sarei dell'avviso di Mons. Miklósy, non certo a ciò mosso da troppe simpatie che io nutra per lui.

Pur supponendo che la statistica portata dal Card. Csernoch sia ad usum Delphini – oramai anche la matematica diventa un'opinione – si può però desumerne che il numero dei rumeni non deve essere tanto sovrachianta da dare un vero carattere etnico distinto a dette parrocchie; di più, ch'io sappia, dalla parte degli interessati non vennero mai presentate alla Nunziatura richieste o mossi lamenti in proposito: prima poi della guerra dette parrocchie erano state incorporate alla diocesi di Hajdudorog e non vi era allora uno speciale Delegato per esse. La nomina quindi ora di un Delegato o Vicario particolare farebbe meraviglia e non mancherebbe di cagionare forse cattiva impressione anche nelle sfere governative, come ogni novità che ha - volere o no – almeno le apparenze di essere a sfondo politico.

L'incorporazione pura e semplice alla Diocesi di Hajdudorog di dette parrocchie – cosa del resto che è già in atto – non sarebbe altro che un ritorno all'antico, perciò non mi pare corra il paragone con quanto si è deciso nel Concordato Rumeno per i greco-cattolici ruteni.

Vostra Eminenza giustamente desidera che la decisione da prendersi non abbia pubblicità e solo venga pubblicato il Decreto per l'assegnazione delle due parrocchie di Bedö e Battonya e della chiesa succursale di Kölcse. Sono perfettamente della stessa idea; in tempi così difficili ed in materia tanto delicata quietà non muovere e ottima norma di prudenza.

Certo i Vescovi rumeni non ne saranno contenti: pazienza. Chissà quanti bocconi amari saranno già avvezzi a trangugiare in patria loro e con essi anche gli ungheresi che colà vivono: potranno quindi rendersi facilmente conto delle difficoltà che s'incontrano quando nazionalità, lingua, politica si uniscono ad imbrogliare le faccende.

Al più se codesta S. Congregazione lo crederà conveniente, potrà insistere con Mons. Miklósy perché, come il Card. Csernoch insinuava, si metta sempre nell'onore debito la lingua greca nella liturgia e si tengano nel giusto conto le esigenze dei fedeli, avuto riguardo allo loro nazionalità e lingua.

Chinato al bacio della Sacra Porpora coi sensi della più profonda venerazione mi pregio rafferarmi

116 Lásd: Források II/4/4, 289. számú dokumentum.

**141. Barcza György szentszéki követ magánlevél-fogalmazványa
Apor Gábor követségi tanácsoshoz, a külügyminisztérium politikai
osztályának vezetőjéhez a munkácsi püspökség betöltése tárgyában**

Róma 1931. szeptember 12.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. Fogalmazvány.

Róma 1931. szeptember 12.

Titkos!

Mélt. báró Apor Gábor köv. tan. Úrnak, Róma

Kedves Gábor!

Nem tudom hogy Csiszárík püspök úr jelenleg Pesten van-e és ezért Neked írok két ügyről, melyek még nem annyira érettek hogy azokat pol. jelentésben jelenthessem.

1.) Az erdélyi Piarista ügyben multkor e nyár folyamán immár harmadszor kérdést intéztem Pacellihez és megint ugyanazt a választ kaptam: hogy nekik az ügyről még hírei nincsenek és mihelyst azokat megkapják, azonnal velem közölni fogják. – Elöttem érthetetlen, hogy Kaldewey uditore még mindig nem tette volna meg e tárgybeli jelentését. – Továbbá biztos hírem van, hogy kb. másfél-két hónap mulva itt Rómában tárgyalások kezdődnek a Szentszék és a románok között bizonyos, a konkordátum realizálásával összefüggő kérdésekről és pedig nevezetesen az egyházi birtokokról. Ezekre a tárgyalásokra Bukarestből valaki ide fog jönni.

2.) A munkácsi püspöki szék betöltéséről a prágai nuncius már legalább augusztus közepe óta (azaz akkor lehetett a dolgot konstatálni) tárgyal a cseh kormányal és pedig egészen konkrétül, azaz bizonyos személyekről. – Ez a hír nem a Keleti Egyház Kongregációjából származik ahol kitérően válaszolnak, hanem egy kollégámtól aki ebben az ügyben ugyanabból a szempontból van érdekelve mint mi, hogy t.i. ne kerüljön ukránofil vagy russofil ember abba az állásba. (Sejtheted hogy a nevezett kollega milyen nemzetiségű). – Ez a kollega tegnap Prágából kapott újabb bizalmas hirt az ügyről (szerinte igen jól informált de nem hivatalos helyről), hogy a személyek, akikről tárgyalnak a következők:

Chyra

Stojka

Gojdics eperjesi administrator.

A két első, tudomásom szerint, nekünk megfelelnek, a harmadikat nem ismerem. – A prágai hír továbbá arról is szól, hogy esetleg a munkácsi egyházmegye kettéválasztása volna tervbe véve. Ebben az esetben Huszt lenne püspöki székhely, Munkács pedig érsekséggé válna, amelynek az eperjesi, a munkácsi és az új huszti egyházmegye volna alárendelve. Így az összes csehszlovákiai görög-katolikusok jobban volnának egyesítve, de természetesen még továbbra is függenének a leMBERGI metropolitától. Ez az egész hír

azonban, kollegám szerint, fenntartással fogadandó. – Gojdics alighanem csak akkor jönne tekintetbe, ha az érdekségről szóló terv konkrétabb alakot öltene.

A munkácsi szék betöltése nem fog Sincero visszatérte valamint Kordac utódjának kinevezése előtt történni, tehát alighanem egy-két hónap múlva.

Nem tudom hogy a Hercegrprimás mennyire van informálva a fentiekéről és azt sem tudom, hogy Ő Eminenciája állott-e a nyár kezdete óta ezen ügyben levelezésben az illetékes vatikáni fórummal. Talán most volna a pillanat, hogy mi – ahogy a Hercegrprimás azt ittlétekor a Keleti Kongregációval megbeszélte – jelöltünket nevezzük: akár a követség révén félhivatalos formában, akár a Hercegrprimásnak egy levél által.

Kérlek irjál nekem az ügyről s szívből üdvözöl /

142. Barcza György szentszéki követ magánlevél-fogalmazványa Apor Gábor követségi tanácsos, a külügyminisztérium politikai osztályának vezetőjéhez a munkácsi püspökség betöltése tárgyában

Róma 1931. szeptember 25.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. Fogalmazvány.

Róma, 1931. szept. 25.

Titkos

Mélt. báró Apor Gábor köv. tan. úrnak, Budapest

Kedves Gábor!

F. hó 12.-én kelt levelemre¹¹⁷ hivatkozva:

Megint volt alkalmam Mons. Cicognanival, a Keleti Egyház Kongregációjának assessore-jával a munkácsi püspökség ügyéről beszélni. Ezen alkalommal Mons. Cicognani egészen nyíltan informált s a következőket mondta:

A püspök kinevezése november folyamán fog történni. A jelöltek nevei már készen vannak (ez alighanem azt jelenti, hogy már megegyeztek a cseh kormánnyal?) úgy hogy azok előterjeszthetők lesznek a Kongregáció bibornoki kollégiumának, amelyet novemberben mielőbb fognak összehívni. A kollegium döntése lesz azután, szabály szerint, a Pápának előterjesztve. – A jelöltek neveit nem közölheti, mert azok hivatalos titkot képeznek.

Kérdeztem továbbá Cicognanit, hogy mi van igaz abból a hírből, hogy Munkács érsekség lesz. Azt válaszolta, hogy egyelőre erről nincs szó, előbb a munkácsi püspököt ki kell nevezni. Cicognani azután kérdezett engem, hogy ez a kérdés politikai szempontból érdek-e minket? (Ezen kérdéséből azt vélem kivethetni, hogy a Vatikán igenis foglalkozik a munkácsi érsekség kérdésével). Én azt válaszoltam neki, hogy igazán nem tudom vajjon Pesten

117 Lásd: 141. számú dokumentum.

ezen kérdés érdekel-e politikai szempontból vagy nem, én csak a hirt mint ilyent hallottam és azt csak verifikálni akartam nála.

Egyéb hireim fenti két kérdésről nincsen.

Szívből üdvözöl őszinte barátod

143. A MAGOSZ közleménye a Görög Katolikus Szemlében a Katolikus Nagygyűlés keretében tervezett görögkatolikus szakosztályülésről

Budapest, 1931. szeptember 27.

Görög katolikus Szemle, 1931. szeptember 27. 1. o.

A Szakosztályi ülés

tárgyában tett előterjesztésünkre hajdudorogi Megyéspüspök úr őnagyméltósága a következőkről méltóztatott értesíteni:

«1961—1931. szám.

Méltóságos Uram !

A Katolikus Nagygyűléssel kapcsolatban hozzám intézett nagybecsű soraira válaszolva, értesítem Méltóságodat, hogy annak keretében a görög-katolikus társadalom és közélet külön szakosztályként való szereplésének nincs semmi célja s így annak, mint ilyennek a szerepeltetését nem engedélyezem, sem pedig ahhoz hozzá nem járulok.

Nincs azonban semmi észrevételem az ellen, ha a MAGOSz elnöksége oly irányban veszi fel az érintkezést a Katolikus Nagygyűlés rendezőségével, hogy a Nagygyűlés tárgyi és személyi programjával kapcsolatban abban részünkről egy-két egyházi és világi előkelő egyéniség is szerephez jusson.

A görög-katolikus célkitűzések életrekelését és megvalósítását a magam részéről az összes számbavehető tényezők bevonásával egy specifikus görög-katolikus nagygyűlés keretében tartom csak kivihetőnek és megoldhatónak s nincs semmi észrevételem az ellen és a magam részéről e tekintetben a legmesszebbmenő erkölcsi támogatást helyezem kilátásba, ha a MAGOSz elnöksége ezirányban megteszi a kezdeményező lépéseket s remélve, hogy a mai nyomott gazdasági helyzetben addig mégis csak némi enyhülés áll elő, azt társadalmilag és a görög-katolikus sajtó útján a jövő tavaszra készíti elő.

A MAGOSz közgyűlésének megtartásához a magam részéről is hozzájárulok s Isten áldását és kegyelmét kérem minden ezirányú működésükre és munkásságukra.

Egyebekben fogadja Méltóságod megkülönböztetett tiszteletem nyilvánítását.

A ft. káptalannal megtartott ülésből Nyíregyházán, 1931 szept. 9.

István s. k. püspök.

Méltóságos Gróf István úrnak, mint a MAGOSz társelnökének).

Őexcellenciájának ezen állásfoglalása folytán a tervezett ülés elmarad. Közgyűlésünket természetesen meg tartjuk.

**144. Barcza György szentszéki követ magánlevél-fogalmazványa
Csizsárik János püspök, rendkívüli követ és meghatalmazott
miniszternek a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában**

Róma, 1931. október 9.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. fol. 273rv.. Fogalmazvány.

Nagymélt. Csizsárik János püspök
és rk. követ és megh. miniszter urnak Bp.
Róma 1931 okt. 9.
Bizalmas.

Kedves Jó Püspök Uram!
Mélyen Tisztelt Barátom!

F. hó 3án a munkácsi püspökség ügyében kelt szives soraidra van szer. a következőket közölni:

Luttor főtisztelendő úr felkérésemre bizalmasan érdeklődött Mgr. Cesarininél a keleti kongregáció titkáránál a kérdés után és a vele való beszélgetéséről a következőket jelentette:

1.) A kongregáció e kérdéssel momentán nem foglalkozik, a már megkezdett első tárgyalásokat majd csak Sincero bibornok visszatérte után, novemberben fogják ismét felvenni.

2.) Jelenleg két kandidátus neve szerepel leginkább: Chira Sándor és Stojak Sándor.

3.) Luttor felemlítette Marina Gyula nevét is, kire Mgr. Cesarini azt mondotta hogy még kissé fiatal ezért jó lelkiismerettel nem merné őt ajánlani, de midőn Luttor azt felelte, hogy a két fenti jelöltek is csupán 30-40 év közötti fiatal emberek, Mgr. Cesarini megígérte hogy említést fog róla tenni.

4.) Azt hogy kik a cseh kormány által ajánlott jelöltek Mgr. Cesarini a hivatalos titokra hivatkozva nem mondotta meg, de biztosította Luttort, hogy a kongregáció minden szempontot lelkiismeretesen fog megvizsgálni miután jól ismerik a kérdés sokoldalú kényes voltát.

5.) Bulik galíciai ukrán származásu munkácsi szerzetesfönököt és Fencik theol. tanár jelöltségét Cesarini sem tartja possibilisnek és ígérte, hogy ellenük minden erejével küzdeni fog.

6.) A huszti püspökség ügye egyelőre nem komplikálja a kinevezést. Ezzel kapcsolatban nem veszi imminensnek azt a kombinációt sem mely szerint Gojdzits eperjesi püspök azon feltétellel kerülne Munkácsra, hogy érsek lesz, de viszont a huszti püspökség kiszakításába beleegyeznek.

Igy szól Luttor ft. úr jelentése. Amennyiben ezek után és a netalán rendelkezésekre álló más információk alapján most már pozitív kívánságaink volnának a személyt illetőleg, azaz akár aziránt hogy ki legyen az vagy hogy ki ne legyen, arra kérnélek hogy amennyiben hivatalos lépést kívánsz most már eziránt lássatok el engemet utasítással, nehogy lekéssünk. Én majd amint Sincero szabadságáról megjön beszélek vele és bizalmasan közlöm óhajunkat az államtitkár urral, azaz ha még nem lenne itt, ugy helyettesével Mgr. Pizzardoval.

Igen sajnálom hogy elutazásom előtt, dacára többszöri próbálkozásaimnak már nem láthattalak. Fogadd kérlek igen tisztelt Püspök uram és Kedves Barátom őszinte nagyrabecsülésem kifejezését mellyel vagyok.... /

145. Szántay-Szémán István közleménye a Görög Katolikus Szemlében a Katolikus Nagygyűlés keretében tervezett és elmaradt görögkatolikus szakosztályülésről

Budapest, 1931. október 18.

Görög katolikus Szemle, 1931. október 18. 1. o.

Az elmaradt görög-katolikus szakosztályi ülés ügye

E kérdésben dr. Szémán István prelátus úr szeptember hó 29-én az alábbi kivonatot küldte meg lapunknak azzal a határozott kívánsággal, hogy azt következő számunkban publikáljuk. Ennek ime eleget teszünk.

«Kivonat

a Miskolci Apostoli Administratura (eperjesi és munkácsi egyházmegye) Konzultori Testületé 1931. évi szeptember hó 29-én tartott rendkívüli ülésének jegyzőkönyvéből.

A Konzultori Testület tárgyalás alá vette a Görög-katolikus Szemle f. é. szeptember hó 27-iki számában megjelent azon közleményt, mely szerint a hajdúdorogi Püspök Úr Ó Excellentiája „nem engedélyezte” az Orsz. Kath. Nagygyűléssel kapcsolatban megtartatni szokott görög-katolikus szakosztályi ülést, amelyre minden előkészület megtörtént s amelyhez a Miskolci Apostoli Administratura (eperjesi és munkácsi egyházmegye) Főhatósága, mint ezidőszerint egyedüli megnyilvánulási lehetőséghez készséges örömmel hozzájárult.

Hosszas és komoly eszmecsere után a Konzultori Testület testvéri szomorúsággal vette tudomásul ezt a hírt s miután a hajdúdorogi Püspök Úr hivatalos irata az ottani káptalani ülés határozatára támaszkodik, – Testületünk, mint a Canon-jog szerint (427. can.) teljes káptalani jogú testület, lelkiismereti kötelességétől indítatva a következőket hozza a Magyar Görög-katolikusok Országos Szövetsége igen tisztelt Vezetőségének szíves tudomására.

A «MAGOSz» a m. kir. belügyminisztérium által jóváhagyott alapszabályai szerint országos és nem egy egyházmegye területére terjedő kulturális szövetség s nem vallásos társulat, – amelynek két egyenlő jogú Védnöke van két Főpásztorunkban, tehát, ha a hajdúdorogi Ft. Káptalan mégis illetékesnek tartotta magát ilyen döntő fontosságú kérdésben határozatot hozni, – a paritás és a testvéri szeretet követelte volna a mi testületünk meghallgatását is, még ha az eredmény ugyanaz maradt volna is. Az országos jelleggel merőben ellentétes és a mások jogait teljesen negligáló döntés arra késztet, hogy a MAGOSz további fennmaradásának és működésének feltételeit komoly mérlegelés tárgyává tegyük s kérjük a T. Vezetőséget, hogy ezt a kérdést a legközelebbi igazgató-választmányi ülésen tárgyalatni s annak határozatához képest a közgyűlés elé vinni szíveskedjék.

Mondja ki a közgyűlés, hogy amennyiben az országos jelleg természetes következményeképpen Érsek, apostoli kormányzó Urunknak, mint a MAGOSz Védnökének – s mivel a hajdúdorogi Káptalan is illetékességet vindikált a MAGOSz-szal szemben, – paritásosán a mi Consultori Testületünknek jogait is nem tudja érvényre juttatni s egyetemességet érintő kérdésekben, elesettségek 12-ik órájában sem tudja a harmonikus, vállvetett munka lehetőségeit s dicső múltunkhoz méltó feltámadásunk előfeltételeit a hazai görög-katolikusság területein egyformán biztosítani, legalább is egyelőre beszünteti működését és átszerveződik hajdúdorogi egyházmegyei egyesületté.

Ebben az esetben a katolikus akció kereteiben a mi kis területünkön önállóan is fogunk tudni dolgozni a görög-katolikus egyetemesség javára, anélkül, hogy méltatlanul ilyen testvérietlen elbánásban legyen részünk.

Tekintettel arra, hogy mélységesen fájlalando belső sebünk – amelyről az első pillanattól fogva tudtunk – a lap révén nyilvánosságra került, a paritás jogán s az osztó igazság nevében tisztelettel kérjük a T. Vezetőséget, hogy jelen jegyzőkönyvi kivonatunkat is szószerint méltóztassék közölni a Görög-katolikus Szemle legközelebbi számában.

K. m. f.

Zapotoczy I. Konstantin s. k. jegyző.»

146. A szentszéki magyar követség memoranduma a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában

Róma, 1931. november 14

MNL OL K 105 Ru-3b-41. Fogalmazvány.

Roma, li 14 Novembre 1931.

Memoriale.

Quanto all'affare della candidatura d'un nuovo vescovo di rito Rutheno alla sede di Munkacevo si pregia di richiamare l'altissima attenzione della

Santa Sede alla degna persona del Mons. Alessandro Stoyka, canonico della cattedrale di Munkacevo ed attualmente vicario capitolare di quella diocesi, la di cui candidatura per il vescovado sarebbe graditissima anche nei circoli cattolici ed ufficiali Ungheresi. Il Governo Ungherese, pure lontano dalla pretesa di far prevalere qualsiasi motivo politico, considera solamente gli interessi del popolo cattolico Rutheno, inquietato dalle tendenze politiche non aliene agli sforzi d'un tentativo scismatico, e non puo esser indifferente ad una obbligazione morale radicata nella comunione culturale e storica in cui consiste anche l'unione forte del popolo Rutheno con la Santa Sede. Tale invigilanza di carattere non politico, ma di simpatia sincera e cordiale, (la quale viene in qualche maniera giustificata dal fatto che, il territorio della Russia Subcarpaziana sensi affidato alla amministrazione della Repubblica Cecco-Slovacca, secondo i trattati di pace potrà manifestare nell'avvenire una decisione forse contrario allo stato attuale provvisorio) sembra giustificare l'intenzione del Governo Ungherese quando egli si rivolge cortesemente alla Santa Sede nell'affare della candidatura d'un nuovo vescovo per la sede di Munkacevo, dove purtroppo le considerazioni sovraccenate prevalgono. – /

**147. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos
külügyminiszternek a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában**

Róma, 1931. november 27.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. 111/1931. Fogalmazvány.

Róma, 1931. november 27.-én.

111/pol. szám.

Tárgy: A munkácsi püspökség betöltésének ügye.

Bizalmas.

Hivatkozással a f. hó 14.-én kelt 105/pol. sz. jelentésemre.

Nagyméltóságú Dr. Walko Lajos urnak,

magyar királyi külügyminiszter, stb. stb. stb.

Vatikáni körökből azt hallom, hogy a munkácsi püspökség betöltése tárgyában még mindig nem hozott végleges határozat. A Keleti és a Rendkívüli Ügyek Kongregációja ugyan, mint fent említett jelentésemben jeleztem volt, tényleg foglalkozott eme kérdéssel f. hó 16-i együttes ülésén, azonban, mint hallom, bár Sztojkanak erős esélyei vannak, még nem hozott döntés. Állítólag összefüggne e kérdés részint a csehszlovák *modus vivendi* keresztülvitelének kérdésével, ami Serédi bibornoknak Rómában való váratlan megjelenése és közbelépése folytán újabb halasztást szenvedett, részint pedig azzal is, hogy Huszton egy új püspökség felállítása tervezetnének és mindkét püspöki szék betöltését egyidejűleg szándékoznának keresztülvinni.

Pacelli bíboros-államtitkár e héten nem kereshettem fel, mert a szokásos vatikáni lelkigyakorlatok miatt nem fogad, de a legközelebbi alkalommal majd érdeklődni fogok nála az ügy jelenlegi állása iránt.

Barcza s.k.

rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter

148. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos külügyminiszternek a munkácsi püspöki szék betöltése tárgyában

Róma, 1931. december 5.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. 112/1931. Tisztázat.

Róma, 1931. december 5.-én.

112/pol. szám.

Tárgy: Pacelli bibornok a munkácsi püspöki szék betöltéséről.

Hivatkozással: a f. é. november 27.-ém 111/pol. sz. a. kelt jelentésemre.¹¹⁸

A bibornok-államtitkár úr, kinél ma a munkácsi püspöki szék betöltésének kérdése iránt érdeklődtem, közölte velem, hogy a kérdésről a rendkívüli ügyek kongregációja ugyan már mult hó közepén tanácskozott, de a tekintetbe jövő jelöltek közül mindeddig még nem történt végleges választás. Midőn ismét megemlítettem előtte Mons. Sztojka Sándort Pacelli bibornok megjegyezte, hogy ő is a possibilis jelöltek között van.

Ez alkalommal aziránt is puhatólóztam, hogy nem szándékozik-e a Szentszék Huszton egy önálló püspökséget létesíteni, mire a bibornok azt válaszolta, hogy erről most nincsen szó, különben is ez a kérdés a csehszlovák modus vivendi keresztülvitelével függne össze és így jelenleg nem aktuális. Az államtitkár úr ezen nyilatkozatából arra lehet következtetni, hogy a Vatikán a modus vivendi keresztülvitelét Serédi bibornok hercegprimás legutóbbi itteni közbelépése folytán ismét elhalasztotta.

Barcza s.k.

rendk. követ és meghatalmazott miniszter.

149. Ernst Sándor vallás- és közoktatásügyi miniszter átírata Károlyi Gyula miniszterelnöknek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1931. december 16.

MNL OL K 28 1936-H-15688-5866. Tisztázat.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minisztertől.

¹¹⁸ Lásd: 147. számú dokumentum.

170-1. szám.

371-931

Nagyméltóságu gróf Károlyi Gyula úrnak, m. kir. miniszterelnök Budapest.

Nagyméltóságu Miniszterelnök Ur!

A hajdudorogi gör. kath. püspökség reintegrálása és a román ajku gör. kath. egyházközségek egyházi beosztása ügyében 5758/930- M. E. II. sz. negybecsü átiratára¹¹⁹ hivatali elődöm 1930 évi augusztus hó 13-án 170-1/265-930 sz. a. kifejtette véleményét, mely teljesen megegyezik a bibornok-hercegprimás álláspontjával. Ebben az átiratban olyan megoldást javasolt, mely úgy egyházi, mint állami szempontból egyaránt legcélravezetőbbnek látszik- Azóta végleges intézkedés nem történt, pedig a kérdés rendezése, főleg Siegescu József halála óta egyre sürgősebbé válik. Siegescu József joghatósága a három román ajku gör. kath. egyházközség fölött a román konkordatum életbelépte óta jogilag megszűnt ugyan, de ő *via factó* mégis tovább gyakorolta ezt, és az a gyakorlatban mégis lehetővé tett a három egyházközség egyházi kormányzását és az érintkezést a kormány és az egyházközségek között. Siegescu halála óta a helyzet még rosszabbodott. Utódja nincs s nem is kívánatos, hogy legyen, az egyházközségeknek nincs közvetlen felettes hatóságuk, nincs mód arra, hogy lelkészi pótlásról gondoskodás történjen, a lelkészek nem tudják, hogy egyházi ügyekben hová forduljanak, a kormány nem tudja, hogy ki illetékes ezen egyházközségek ügyeiben vele tárgyalni stb., stb.

Legujabban Ganea Romulus battonyai lelkész ügye égetően sürgőssé teszi a kérdés rendezését. Ganea Romulust a lugosi püspök a román konkordatum ratifikálása előtt Battonyára rendelte lelkésznek és Siegescu *jurisdictionis* alá helyezte.

Minthogy Ganea Romulus román állampolgár, állomásának elfoglalása után azonnal lakhatási és beutazási engedélyt kért a magyar közigazgatási hatóságoktól, de addig is megkezdte lelképásztori működését Battonyán, ahol 1931 évi augusztus 1-éig végezte az istentiszteletet. Minthogy Ganea Romulus a kért lakhatási, beköltözési és munkavállalási engedélyt, dacára Siegescu kedvező jelentésének és hivatali elődöm hozzájárulási nyilatkozatának, nem kapta meg, a járási szolgabíró engedély nélkül végzett munkáért 50 pengő pénzbírsággal sújtotta. A járási főszolgabíró Ganea Romulus lakhatás iránti kérelmét leutasította s arra kötelezte, hogy az ország területét a véghatározat jogerőre emelkedésétől számított 15 napon belül hagyja el. A lelkész a határozatot a Külföldiek Ellenőrző Bizottság Központi Hatóságához megfellebbezte. A főispán a fellebbezés elutasítását javasolja, s a nevezett bizottság tőlem kér véleményt. Siegescu közben meghalt, nincs kitől információt szerezzek. Siegescu 1931 évi május hó 13-án 131/931 sz. a. hozzám intézett jelentésében a dicsérte és elismerés hangján emlékezik meg

119 Lásd: 119. számú dokumentum.

Ganea Romulus battonyai lelkészi működéséről. Minthogy Ganea Romulus helyébe más lelkészt kirendelni nincs módomban, minthogy a hívek már ötödik hónapja az istentiszteletet és a lelkipásztori vezetést nélkülözik, folyó hó 9-én 130-11/62-931 sz. a. arra kértem a belügyminiszter urat, hogy – hacsak súlyos politikai okok nem akadályozzák – sürgősen legalább félévre adja meg a nevezett lelkésznek a lakhatási és működési engedélyt.

Mint ebből az esetből is méltóztatik látni, a helyzet sürgős, gyökeres rendezést kíván.

Mielőtt ezirányban bárminő lépést tennék, van szerencsém tisztelettel felkérni Excellenciádat, méltóztassék velem közölni, hogy hivatali elődömnek 170-1/265-930 sz. átiratában kifejtett megoldási tervével, melyet magamévá teszek, méltóztatik-e egyetérteni, s hogy méltóztatik-e elérkezettnek látni az időt arra, hogy a kérdésnek a fenti terv szerint való megoldása iránt lépéseket tegyek a bibornok-hercegprimás úrnál.

Fogadja Excellenciád kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1931 évi december hó 16-án.

dr. Ernst Sándor s.k.

150. A Görög Katolikus Szemle vezércikke a Miskolci Apostoli Kormányzóságról

Budapest, 1932. április 10.

Görög katolikus Szemle, 1932. április 10. 1. o.

Mi legyen az Adminisztratúrával?

Nehéz dolog ezzel a kérdéssel foglalkozni és mégis foglalkozni kell vele már most, ezt érzi mindenki, nehogy meglepetések érijék majdan a magyar görög-katolikuságot.

A jelen állapot érinthetetlen, megváltozhatatlan, legalább is annak tartjuk mi, annak tartja a magyar gavaléria, amely úgy érzi, hogy Munkács elűzött püspökét méltóbban nem kárpótolhatja, mintha az eperjesi megyéből nálunk rekedt hús és egynéhány egyházközség kormányzatával bízva meg. Az érseki cím, meg az a szép birtok, amely ugyancsak nálunk maradt a munkácsi püspökség régi vagyonából, lehetővé tették az illő reprezentálást s ezzel szerintünk a kérdés elintéztetett egy élet tartamára.

Azok a körök, amelyek a most Ruszinszónak nevezett területen meg túl Galíciában intézik a szláv görög-katolikuság ügyeit, nem úgy gondolkoznak. Már évekket ezelőtt megtették lépéseiket Rómában a Bíboros-Collégium előtt magyar püspökségünk megsemmisítésére s hogy e törekvésük nem sikerült, ez kizárólag megyéspüspökünk erélyes ellenállásán múlt.

Hogy azonban Lembergben lemondtak volna a hajdudorogi egyházmegye megsemmisítésének gondolatáról, az éppenséggel nem valószínű. Élénk

propaganda dolgozik ellenünk Rómában s igyekszik elhinteni a tudatot, hogy magyar görög-katolikus igazában nincs is, az egész egyházmegye kizárólag politikai tákolmány. Megírtuk annak a római papnövendékünknek esetét, aki magyarnak vallotta magát s most egy másik epizódról hallottunk.

Ungvárra látogatott néhány klerikusunk, kedvesen fogadták őket ugyan, de az egyik tekintélyes odavaló pap ilyen szóval mutatta be őket: íme a hajdudorogi skizmatikusok...

Tréfa volt bizonyára a kijelentés fele, de valami komoly rejtőzhetett mögötte. Mert akik szláv oltárnyelven nőttek fel, nehezen tesznek engedményeket és szívesen formálnának mindent vissza.

Ez az, amitől félünk. Tartunk tőle, hogy az eperjesi püspökség néhány egyháza fogantúy lesz, amelyért majdan szláv kéz nyúlik által hozzánk és a szlávság jogán igyekszik megszerezni a lelki vezetést színmagyar falvak felett.

Ki kell tehát jelentenünk, hogy a miskolci Apostoli Adminisztratura egy férfiú sorsához, életéhez kapcsolódó alakulat, kívánjuk Istentől, hogy álljon mentől tovább, de végső sorsa nem lehet más, mint beolvadás a hajdudorogi magyar egyházmegyébe. Ebben bizonyára egyetért velünk hittestvéreink összesége.

151. A Magyarságban „Szabolcsi” név alatt megjelent cikk a Miskolci Apostoli Kormányzóságról

Budapest, 1932. február 4.

Magyarság, 1932. február 4. 7. o.

A görögkatolikus magyarság egyik problémája

Az Ungváron megjelenő „Kárpáti Figyelő” azt közölte, hogy a római szentszék a mai Magyarország területén az eperjesi és a munkácsi egyházmegyék itt maradt részeiből, hozzávéve a budapesti és makói görögkatolikus plébániákat is ezek környékével együtt, egy új görögkatolikus rutén egyházmegyét szándékozik alapítani Miskolc székhellyel. Most a közelben pedig az a hír szivárgott ki, hogy állítólag gróf Septiczky, lebergi görögkatolikus érsek a római szentszéknél azt indítványozta volna: szüntessék meg az egész hajdudorogi görögkatolikus magyar egyházmegyét, mert az fölösleges és teljesen céltalan intézmény. Ezek a jelenségek egész természetesen felidéznek annak emlékezetét, hogy a római szentszék ezelőtt pár évvel, még mikor Schioppa volt a budapesti nuncius, 1922-ben, tényleg kísérletet tett abban az irányban, nem lehetne-e a hajdudorogi görögkatolikus magyar egyházmegyébe az ógörög liturgikus nyelv helyébe a rutén liturgikus nyelvet bevezetni.

Ezek az elszűnni nem akaró jelenségek azt bizonyítják, hogy a hajdudorogi egyházmegye a rutén egyházi körök szemében még most is szálla, melynek elgáncsolását időről időre megkísérlik.

Nem lesz tehát fölösleges, ha ezekkel a híresztelésekkel a magyar közvélemény is megismerkedik és a tilosban és titkosan kaparászó körmökre egy kicsit ráüt.

Mikor a magyar kormány az 1910–12-es években a hajdudorogi egyházmegye megalapítása iránt a tárgyalásokat megindította, magyar politikai köröknek az volt a véleménye, hogy a nemzetiségi egyházmegyékből nem szabad a magyar elemet teljes egészében kivenni. Így történt aztán, hogy az eperjesi egyházmegyében, Abauj és Borsod megyék területén 20–25 tiszta magyar egyházközség maradt vissza. Természetesen ez a politika a világháború miatt visszafelé sült el. Az eperjesi egyházmegye magyar plébániái ugyanis, melyek a trianoni határokon belül maradtak, mint külön apostoli adminisztratura ma is hivatalosan a rutén liturgikus nyelv jogköréhez tartoznak.

És ennek következtében ezek a görög-katolikus magyar plébániák az érdekelt rutén egyházi körök kezében eszközül szolgálnak arra, hogy a mai Magyarországon a rutén liturgikus nyelv védőbástyái gyanánt kezeltessenek, sőt a hajdudorogi magyar egyházmegye beolvasztásának gondolatához alkalmat nyújtsanak.

A kérdéses apostoli adminisztratura plébániái között egy tényleg rutén-, helyesebben tónyelvű. Ez Rudabányácska, közvetlen Sátoraljaújhely mellett, a Sátorhegy mögött fekvő völgykatlanban. De a többi 24 plébánia hivei kivétel nélkül magyarok.

Köztudomású dolog, hogy a kérdéses apostoli adminisztratura templomaiban az istentiszteletet, a szentmisét magyar nyelven végzik. De ha ez így van, amint tényleg így is van, mi köti ezeket a színtiszta magyar egyházközségeket a rutén liturgikus nyelvhez? És hogyan tűrhetik el, hogy túlzó, hozzá külföldi, egyházi és politikai faktorok éppen őket használják fel ellenséges indulatu törekvéseik alátámasztására?

A kérdés azon fordul meg, hogy a magyarországi görögkatolikus apostoli adminisztratura hivei nemzeti mivoltukban rutének-e vagy magyarok? Ha ezek a hivek tényleg rutének, akkor égbekiáltó igazságtalanságot követnek el ellene papjai, midőn magyarul miséznek nekik. Ha pedig ennek az apostoli adminisztraturának hivei magyarok, aminthogy tényleg magyarok, akkor viszont égbekiáltó igazságtalanságot követnek el ellene papjai, hogy ezt a becsületes és hűséges magyar népet ruténnek stigmatizálják és nem használnak fel minden megengedhető utat, hogy ettől a stigmától megszabadítsák magukat is, a reájuk bízott híveket is és ezzel nem teszik egyszersmindenkorra lehetlenné Septiczynek és társainak, hogy őket magyar nemzetellenes törekvéseiknél számításba vehessék.

Azt szokták mondani, hogy az ószlávnak nevezett orosz vagy rutén liturgikus nyelv ép olyan politikamentes, mint akár a latin, akár az ógörög.

Erre igazán idézni lehet a latin közmondást: Ignotos fallit, notis est derisui. Ez az állítás félrevezetheti az avatatlanokat, de a beavatottak előtt lemosolyogni való. Lám, Septiczkyék a rutén liturgikus nyelv címén jogot formálnak a magyarországi görögkatolikus rutén apostoli adminisztratura híveire és ezeket is be akarják kapcsolni a maguk pánruténizmusának kereteibe, épügy, mint ahogy már bekapcsolták a munkácsi, eperjesi és körösi görögkatolikus rutén egyházmegyéket, ahol a szentmisében nem említik többé az esztergomi érseket, mint metropolitákat, hanem a lemergi érseket, Septiczky grófot.

De hát hogyan lehetne a magyar nemzet testnek ezt a jelentékeny részét ezektől az ellenséges invázióktól megmenteni? Őszintén, kertelés nélkül fel kell tárni a helyzetet Róma előtt és megmondani, hogy a kérdéses hívek magyarok és ép azért ők maguk sem akarnak ruténekül maradni egy percig sem, még egyházi vonatkozásban sem, de másrésről a magyar közvélemény sem tűrheti tovább Septiczkyék aknamunkáját. Vezessék be ezek az egyházközségek templomaikba a magyar istentisztelethez az ógörög liturgikus nyelvet oly mértékben és gyakorlattal, amint az Róma tudtával a hajdudorogi egyházmegyében már meghonosodott és ezzel letörlik magukról egyszersmindenkorra a ruténizmus stigmáját. Mig ez meg nem történik, a liturgikusok, az etnográfusok, a politikusok, ezekkel együtt Septiczkyék mindig ruténeknek fogják ezeket a híveket és papjaikat nevezni és tartani.

Hogy Septiczkyék keze messze elér, azt bizonyítják nemcsak azok, amiket a közlemény elején elmondottunk, hanem legpregnansabban a következő, megtörtént eset: Pár éve lehet, egy szabolcsi születésű, görögkatolikus ifjú szentelődött pappá Rómában. Be kellett mondania nacionalélját. Beírta, hogy ő görögkatolikus magyar. Megmosolyogták és azt mondták neki, jó lesz, ha hallgat ezekkel a kijelentésekkel, – hisz ők tudják, hogy nálunk csak a pap, meg a jegyző magyar, a hívek ruténul és olá hul beszélnek és a szegény népet nem engedik saját templomukban anyanyelvükön imádkozni. Hiába tiltakozott ezek ellen a fiatal levita, beírták minősítvényi táblázatába, hogy ő görögkatolikus rutén.

Ezekkel a vad információkkal szemben igazán ideje lenne már egyszer az igazi tényállást illetékes helyeken megismertetni. Csodálatos, hogy a magyar külügyi szolgálat nem tartja érdemesnek ezeket a téves adatokat megcáfolni. Köztudomású, hogy a m. kir. kormánynak van egy rutén és van egy román szakértője, bizalmi embere. Ugy látszik, ezeknek a bizalmi embereknek létérdeke fűződik ahhoz, hogy csonka hazánkban jelentős számú rutént és románt szerepeltessenek és hogy ezek a bizalmi férfiak adják ezeket a vad információkat, hogy úgy saját egyéniségük fontosságához alapot teremtsenek és így hajtják aztán a vizet a Septiczkyék malmára.

Aztán, ha ilyen alaposan informálják Rómát és ott ezek a vad információk a kongregációk vezetőinél is hitelre találnak, csodálatos volna-e, ha rövidesen Prága is mentőakciót indítana a magyarországi rutének érdekében, kiket a magyarok elnyomnak és akiknek papjaik magyar miséket végeznek. Csak

nemrég tárgyalták a lapok Beneséknek a békéscsabai tótok érdekében indított agitációját. Most majd rövidesen a fiktív rutének fognak szerepelni Prága kártyáiban, ha a magyar közvélemény, ha a magyar kormány, ha a görögkatolikus magyar egyházi hatóságok és legelsősorban az idegen beavatkozásra ürügyet szolgáltató görögkatolikus magyar plébániák és hívek, még most sem teszik meg azokat az elhárító intézkedéseket, amelyekre rámutattunk és amelyek egyedül alkalmasak arra, hogy a Magyarország területéről a ruténkérdést egyszersmindenkorra alaposan eltávolítsák.

Igaz, hogy az ország sok egyéb más gazdasági, szociális és politikai problémái mellett a görögkatolikus magyarságnak ez a kérdése eltörpül. De az is igaz, hogy annyi fontos napikérdés összetorlódása viszont nagyon alkalmas arra, hogy a zavarosban halászni merjenek azok, akiknek érdeke, hogy ne vegyék észre manipulációjukat.

Tisztelettel felhívjuk ezért a magyar kir. kormány figyelmét az ismertetett jelenségekre, nehogy kellemetlen meglepetések érijék a magyarságot és bevégzett tényekkel ne kerüljön szembe a magyar állam, úgy, mint ahogyan történt magának a többször említett apostoli adminisztraturának életbeléptetésénél is.

Szabolcsi

152. Szántay-Szémán István általános helynök olvasói levele a Magyarságban „Szabolcsi” név alatt megjelent cikkel kapcsolatban

Budapest, 1932. február 14.

Magyarság, 1932. február 14. 10. o.

A görögkatolikus magyarság problémái

A következő levelet kaptuk:

Igen tisztelt Főszerkesztő Ur!

Engedje meg, hogy röviden válaszoljak arra a levélre, amely „A görögkatolikus magyarság egyik problémája” címmel „Szabolcsi” aláírással a Magyarság egyik legutóbbi számában megjelent.

Amikor az apostoli Szentszék az eperjesi és munkácsi egyházmegye csonkamagyarországi részeit a miskolci apostoli adminisztraturába kapcsolta, magyar nemzeti szempontból is kiváló figyelemről tett tanúságot, mert meghagyhatta volna továbbra is püspöki vikariátusnak ezen területet, mint ahogy a kassai és rozsnyói egyházmegyék magyar részei még mindig cseh területen székelő püspökeik helynökei által kormányoztatnak s a szatmári és nagyvárad latin szert. katolikus egyházmegyék magyar részei is csak tavaly, a román konkordátum életbelépte kapcsán, lettek apostoli adminisztratúrákká. Az eperjesi és munkácsi egyházmegye magyar részei

ellenben már 1924-től kezdve alkotják a miskolci apostoli adminisztratúrát, holott még az úgynevezett „modus vivendi„-tárgyalások, amelyeknek egyik feladata az új egyházmegyei határok megállapítása is, máig sem zárultak le. Az apostoli Szentszék ezen adminisztratura élére olyan kormányzót állított, aki izzó magyarságáért egyenes és törhetetlen katolikus következetességéért megszenvedett. Hajdudorogi Papp Antal címzetes érsek, apostoli kormányzó neve program és biztosíték egyaránt, amely eleve kizárja a közénk férközni akaró minden illetéktelen „invázióknak„, még a kísérletét is, – amint hogy a cseh kormánynak sem volt vele szemben oly erős és hatékony eszköze, amely őt volt egyházmegyéje katolikus életének megmételtyezése ellen való harcában s a hűséges rutén nép történelmi ősjogainak védelmében felismert egyenes és helyes irányától eltéríteni képes lett volna. 1925 óta veszek részt az apostoli adminisztratura kemény munkájában s ilyen próbálkozásról mit sem tudok. Tudatlanságának, vagy rosszindulatának koronája az a provokálás, hogy a papság önkényűleg vezesse be az adminisztratura területén, ott ahol az ószláv, az ógörög liturgikus nyelvet. A katolikus egyház, legnagyobb erőssége az engedelmisség s a történelem tanúsága szerint minden engedetlenség, amely az egyházban felütötte a fejét, schizmában, sőt jórészt forradalomban is végződött és semmi sem ártott annyit az egyháznak és az államnak egyaránt, mint az, amikor a józan s a katolikus egyház által is ápoltságos nacionalizmus helyébe a türelmetlen sovinizmus lépett, amely mindig éket vert a testvérek közé.

Amennyire távol áll „Szabolcsi” írása a katolikus gondolkodástól, annyira fogunk mi engedelmeskedni Rómának, ha bármely vonatkozásban is intézkedni fog velünk, de addig is sértőnek találjuk magunkra nézve és visszautasítjuk a bárki részéről is jövő hazafias kioktatást. A munkácsi és eperjesi egyházmegye papsága e téren is mindenkor tudta kötelességét s éppen ennek a sokszor megdobált és sokat szenvedett papságnak érdeme a magyar nyelvhatárnak statisztikailag is kimutatható felhuzódása, amelynek következtében a hajdudorogi ógörög-egyházmegye is oly határokkal létesülhetett, amilyenekkel 1912-ben az eperjesi, a munkácsi s a többi gör. kat. egyházmegyékből kihalított.

A kormányfaktorok meggyanúsítására feleljenek azok. Én még csak annyit hozok fel, hogy a magyar liturgikus törekvéseknek elemi alapja lett volna az a nagyarányú teológiai, tudományos és nyelvészeti munkálkodás, amelynek az ószláv liturgikus könyvek hazai kiadásán kívül a liturgia komplexumának méltó fordítását kellett volna magyar anyanyelvünkön eredményeznie s amelyet még 1905-ben elismerésreméltó anyagi eszközökkel támogatott a magyar kormány. Ennek az akciónak eredménytelenségét is jórészt a „Szabolcsi” féle egyháziatlanság okozta.

Már 29 éve figyelem egyházi közéletünket, aktív részem volt annak liturgikus és más mozgalmában s nyugodtan állítom, hogy a „Szabolcsi”-féle rejtett és nyílt bizalmatlanság és gyanúsítás sok nemes kezdeményezést

megölt az egyénekből s a közületekben egyaránt. „Szabolcsi” a kormányra és a közvéleményre is appellál. Kormányunk bizonyára a mai idők magaslatán intézi a Szentszékekkel való érintkezését i nem azon gyászos idők mentalitásával, amikor a vallásnak a nemzetiséggel való tudatos, vagy tudatlan öszecserélése annyi bajt okozott s amikor még a hazafiság leplével takart vallásos élet felszínessége érdemszerző lehetett. Legyen megnyugodva „Szabolcsi”, hogy Róma is s a magyar kormány is tudja, hogy a szimatikus áramlatok határán miért kell így állania, vagy tovább fejlődnie a Miskolci Apostoli Adminisztratura katolikus zónájának és a soha nem szűnő magyar remények szerény történelmi kapcsolatának!

Bizalommal kérem én is a magyar közvéleményt, hogy akiket ez a probléma érdekel, vegyenek annyi fáradságot s olvassák el e napokban megjelenő „Az unionizmus,, (Vázlatok az egyházak egyesülésének kérdéséhez) című művemet, ahol tárgyilagos, tudományos és történelmi alapon szinte előre próbáltam rávilágítani s megfelelni azokra a kérdésekre, amelyeket Szabolcsi oly könnyed felületességgel a közvéleménybe vetett, de amelyek éppen ezen az uton a legkevésbé vihetők előre.

Ismételten bizalommal kérem a m. t. Főszerkesztő Urat, hogy soraimat az osztó igazság s a Magyarság pártatlansága nevében közölni méltóztassék.

Igaz köszönettel vagyok kész hive:

Szémán István dr.

pápai prelátus,

a miskolci apostoli kormányzóság általános helynöke

153. A Görög Katolikus Szemle reakciója a Magyarságban „Szabolcsi” név alatt megjelent cikkre

Budapest, 1932. február 21.

Görög katolikus Szemle, 1932. február 21. 2–3. o.

A görög-katolikus magyarság egyik problémája

Nemrégiben ilyen című cikk jelent meg a Magyarságban Szabolcsi aláírással, amely mellett nem mehetünk el szó nélkül. Kétségtelen, hogy a cikk megállapításai súlyosak, az is valószínű, hogy azokra a megdöbbentő következtetésekre, amik a cikket aggodalmassá teszik, nincs elég adat, magát az írást azonban hazafias aggodalom hatja át. Hogy az egyházi pánszlávizmus eleven erő, amivel egyházi életünkben számolnunk kell, tudjuk mindnyájan, de ellenségeink álma álom marad addig, amíg államiságunkat veszedelem nem fenyegeti.

A magyar görög-katolikus lét, vagy nemléte függvénye a magyar államnak. Külön egyházmegyénk, magyar oltári nyelvünk addig él, amíg

nemzeti szuverénitásunk megvan. A cikket – melynek írója ismeretlen előttünk – némi rövidítéssel az alábbiakban hozzuk:

Az Ungváron megjelenő «Kárpáti Figyelő» azt közölte, hogy a római szentszék a mai Magyarország területén az eperjesi és a munkácsi egyházmegyék ittmaradt részeiből, hozzávéve a budapesti és makói görög-katolikus plébániákat is ezek környékével együtt, egy új görög-katolikus rutén egyházmegyét szándékozik alapítani Miskolc székhellyel. Közelebről pedig az a hír szivárgott ki, hogy állítólag gróf Septiczky lemergi görög-katolikus érsek a római szentszéknél azt indítványozta volna: szüntessék meg az egész hajdudorogi görög-katolikus magyar egyházmegyét, mert az fölösleges és teljesen céltalan intézmény. Ezek a jelenségek egész természetesen felidéznek annak emlékeztet, hogy a római szentszék ezelőtt pár évvel, még mikor Schioppa volt a budapesti nuncius, 1922-ben, tényleg kísérletet tett, nem lehetne-e a hajdudorogi görög-katolikus magyar egyházmegyébe az ógörög liturgikus nyelv helyébe a rutén liturgikus nyelvet bevezetni.

Ezek az elszűnni nem akaró jelenségek azt bizonyítják, hogy a hajdudorogi egyházmegye a rutén egyházi körök szemében még most is szálla, melynek elgáncsolását időről-időre megkísérlik. Nem lesz tehát fölösleges, ha ezekkel a híresztelésekkel a magyar közvélemény is megismerkedik és a tilosban és titkosan kaparászó körmökre egy kicsit ráüt.

A hajdudorogi egyházmegye megalapítása idején magyar politikai köröknek az volt a véleménye, hogy a nemzetiségi egyházmegyékből nem szabad a magyar elemet teljesen kivenni. Így aztán az eperjesi egyházmegyében, Abauj és Borsod megyék területén 20–25 tiszta magyar egyházközség maradt vissza. Természetesen ez a politika a világháború miatt visszafelé sült el. Az eperjesi egyházmegye magyar plébániái ugyanis, melyek a trianoni határon belül maradtak, mint külön apostoli adminisztrátúra hivatalosan ma is a rutén liturgikus nyelv jogköréhez tartoznak. S az érdekelt rutén egyházi körök kezében eszközül szolgálnak arra, hogy a mai Magyarországon a rutén liturgikus nyelv védőbástyái gyanánt kezeltessenek, sőt a hajdudorogi magyar egyházmegye beolvasztásának gondolatához alkalmat nyújtsanak.

A kérdéses apostoli adminisztratura plébániái között egy tényleg rutén-, helyesebben tótnyelvű. Ez Rudabányácska, közvetlen Sátoraljaújhely mellett, a Sátorhegy mögött fekvő völgykatlanban. De a többi 24 plébánia hívei kivétel nélkül magyarok s templomaikban az istentiszteletet, a szentmisét magyar nyelven végzik.

A kérdés tehát azon fordul meg, hogy a magyarországi görög-katolikus apostoli adminisztratura hívei nemzeti mivoltukban rutének-e vagy magyarok? Ha ezek a hívek tényleg rutének, akkor égbekiáltó igazságtalanságot követnek el ellene papjai, midőn magyarul miséznek nekik. Ha pedig magyarok, aminthogy tényleg magyarok, akkor viszont égbekiáltó igazságtalanságot követnek el ellene papjai, hogy ezt becsületes és hűséges magyar népet ruténnek stigmatizálják és nem használnak fel minden megengedhető utat,

hogy ettől a stigmától megszabadítsák magukat is, a reájuk bízott híveket is és ezzel nem teszik egyszersmindenkorra lehetetlenné Septiczkynek és társainak, hogy őket magyar nemzetellenes törekvéseiknél számításba vehessék.

Azt szokták mondani, hogy az ószlávnak nevezett orosz vagy rutén liturgikus nyelv épp olyan politikamentes, mint akár a latin, akár az ógörög. Erre igazán idézni lehet a latin közmondást : Ignotos fallit, notis est derisui. Ez az állítás félrevezetheti az avatatlanokat, de a beavatottak előtt lemosolyogni való. Lám, Septiczkyék a rutén liturgikus nyelv címén jogot formálnak a magyarországi görög-katolikus rutén apostoli adminisztratúra hívre és ezeket is be akarják kapcsolni a maguk pánruténizmusának kereteibe, éppúgy, mint ahogy már bekapcsolták a munkácsi, eperjesi és körösi görögkatolikus rutén egyházmegyéket, ahol a szentmisében nem említik többé az esztergomi érseket, mint metropolitát, hanem a leMBERGI érseket, Septiczky grófot.

Őszintén, kertelés nélkül fel kell ezért tární a helyzetet Róma előtt és megmondani, hogy a kérdéses hívek magyarok és épp azért ők maguk sem akarnak ruténekül maradni egy percig sem, még egyházi vonatkozásban sem, de másrésről a magyar közvélemény sem tűrheti tovább Septiczkyék aknamunkáját. Vezessék be ezek az egyházközségek templomaikba a magyar istentisztelethez az ógörög liturgikus nyelvet oly mértékben és gyakorlattal, amint az Róma tudtával a hajdudorogi egyházmegyében már meghonosodott és ezzel letörlik magukról egyszersmindenkorra a ruténizmus stigmáját. Mig ez meg nem történik, a liturgikusok, az etnográfusok, a politikusok, ezekkel együtt Septiczkyék mindig ruténeknek fogják ezeket a híveket és papjaikat nevezni és tartani.

Hogy Septiczkyék keze messze elér, azt bizonyítja a következő megtörtént eset is. Pár éve, egy szabolcsi születésű, görög-katolikus ifjú szentelődött pappá Rómában. Be kellett mondani nacionálját. Beírta, hogy ő görög-katolikus magyar. Megmosolyogták és azt mondták neki, jó lesz, ha hallgat ezekkel a kijelentésekkel, hisz ők tudják, hogy nálunk csak a pap meg a jegyző magyar, a hívek ruténul és oláhul beszélnek és a szegény népet nem engedik saját templomukban anyanyelvükön imádkozni. Hiába tiltakozott ezek ellen a fiatal levita, beírták minőségnyelvi táblázatába, hogy ő görög-katolikus rutén.

Ezekkel a vad információkkal szemben igazán ideje lenne már egyszer az igazi tényállást illetékes helyeken megismertetni. Csodálatos, hogy a magyar külügyi szolgálat nem tartja érdemesnek e téves adatokat megcáfolni. Köztudomású, hogy a kormánynak van egy rutén és van egy román szakértője, bizalmi embere. Ugy látszik ezeknek létérdeke fűződik ahhoz, hogy csonka hazánkban jelentősszámú rutént és román szerepeltessenek és adják ezeket a vad információkat, hogy saját egyéniségük fontosságához alapot teremtsenek. így hajtják aztán a vizet a Septiczkyék malmára.

Aztán, ha ilyen alaposan informálják Rómát és ott ezek a vad információk a kongregációk vezetőinél is hitelre találhatnak, csodálatos volna-e, ha rövidesen

Prága is mentőakciót indítana a magyarországi rutének érdekében, kiket a magyarok elnyomnak és akiknek papjaik magyar miséket végeznek.

*

Szabolcsi cikkére kimerítő választ írt ugyancsak a Magyarság hasábjain Szémán István dr., a miskolci apostoli kormányzóság általános helynöke, kiváló egyházi írónk. Magyarázza Róma álláspontját, kiemeli Papp Antal c. érsek hazafias egyéniségét, mint aki a legfőbb őr a netalán ellenünk irányuló invázióval szemben. Az ószláv liturgikus nyelvet nem tartja nemzeti veszedelemnek, írván, hogy: „tudatlanságnak vagy rossz- indulatnak koronája az a provokálás, hogy a papság önkényűleg vezesse be ott, ahol az ószláv, a görög liturgikus nyelvet”.

A megnyugtatóra szánt cikk bőséges anyagot nyújt az elmélkedésre azoknak, akik szívükön hordják a magyar görög-katolikus sorsát.

154. Oláh István vezércikke a Görög Katolikus Szemlében a Magyarságban „Szabolcsi” név alatt megjelent cikk kapcsán

Budapest, 1932. március 6.

Görög katolikus Szemle, 1932. március 6. 1. o.

A mi nagy kérdésünk

Pár héttel ezelőtt a Magyarság hasábjain keresztül a Kárpáti Figyelő egyik érdekes közleménye jutott tudomásunkra, ami igen közelről érdekel minden görög-katolikus magyart. Vártam is reá felsőbb helyről valami megnyugtató nyilatkozatot, azonban mert ez nem történt meg, szabad legyen ehhez a kérdéshez hozzányúlnom.

Nem tudom a hírt kommentáló «Szabolcsi» okfejtéseit és meglátásait mindenben magamévá tenni, de nem is céлом vele polemizálni, mert hiszen a végső konklúzió mindkettőnkénél ugyanaz. Megóvni a hajdudorogi egyházmegyét és minden görög-katolikus magyart egyebek közt az újabb szláv invázióval szemben is. Éppen ezért az egész közleményből csak maga a nyers hír érdekel, – nevezetesen az, hogy a leMBERGI érsek a hajdudorogi magyar egyházmegyét, mint teljesen céltalan és felesleges intézményt, halálra ítélte és Rómában ennek megszüntetésén fáradozik.

A Szemle hasábjain otthon, egymás között vagyunk, beszéljünk hát a kérdésről nyíltan.

Hányan, de hányan vetették már fel magunk között is a kérdést, hogy ha csupán annyi volt a rendeltetése és célja a dorogi egyházmegyének, mint amennyit húsz esztendő alatt elért s amennyit a helyzetből ítélve remélni lehet, vajjon érdemes volt-e őseink századokra menő küzdelme. Múltkori egyik levelemben már említettem, hogy mi lenne az igazi célja, rendeltetése egyházmegyénknek, így most röviden csupán azt érintem, hogy e cél elérése

végezt és fejlődni, alkotni akaró szegény egyházunk érdekében a mindenkit megnyerő politikát kellett volna követni, vagyis: közel férközni Rómához és a kormányhatalom képviselőihez, magunk között pedig megteremteni az egységet.

És ennek pont az ellenkezője történt. Húsz esztendő alatt sikerült kivívni a mindenkori kormány – legjobb esetben is – közönyét, Rómával összeköttetésben egyáltalán nem vagyunk, magában az egyházmegyében pedig hitközségek és csoportok állanak egymással szemben. Ezek a körülmények nem is eredményezhettek mást, mint azt, hogy örökké figyelő ellenségeink elérkezettnek látják az időt, hogy kihasználva legyengült, beteges állapotunkat, előkészítsék a halotti tort, amit felettünk ülni akarnak.

„Szabolcsi” kommentárjában a kormányhatalomhoz appellál segítségért. Kérhetünk-e azonban segítséget ilyen húsz esztendő után, és kívánhatjuk-e a kormányhatalomtól, hogy pápább legyen a pápánál? Én a segits magadon, Isten is megsegít elve alapján azon a véleményen vagyok, hogy saját magunknak kell elsősorban magunkon segíteni.

Kijelentem, hogy Dorog nélkül nem tudom elképzelni a magyar görög-katolikusság kifejlődését, sem a bajok orvoslását, mert hiszen más helyen, – amelyik hely tudniillik grékus szempontból számításba jöhet, – nincs egységes, egyetemes görög-katolikus psziché, történelmi múlt, megfelelő anyagi erő és mert eklézsiánk, püspökünk a felekezetek elhelyezkedése folytán Dorogon kívül lokáliter mindenhol csak másod, vagy harmadrendű tényező. Ezen elvem dacára sem vagyok azonban elfogult és mindenkor az egyetemes görög-katolikus érdekeket tartom szem előtt. Már 1926-ban a Görög-katolikus Tanító hasábjain kifejtettem, hogy egyetemes görög-katolikus érdek szempontjából harmadrangú kérdés, hogy hol székel a püspök, ha bárhol is intézményeket és központot tudunk létesíteni. Most már azonban tényleg itt lenne a legfőbb ideje, hogy bizonyítékok hirdessék, miszerint a püspökség csakis Dorogon kívül életképes, vagy pedig új utakra lépni és úgy keresni életben maradásunk megoldását.

Engedelmet kérek Dorog említéséért, mert nem akarok érzékenységet sérteni és nem céloz az amúgy is széttagolt társadalmunkba a székhely kérdését bedobni, de a történelmi reminiscenciák s az esetleg bekövetkező súlyos válságoktól való aggodalom terelte ide gondolataimat. Mai helyzetünk az 1690-es évek eseményeit juttatja ugyanis eszembe, amikor az egri főegyházmegye, – ebben az időben annak fennhatósága alatt állván, – ismerve az akkori misenyelvként használt oláh nyelvvel szemben tanúsított elégedetlenkedését a dorogi hajdúknak, el akarta konfiskálni nemzeti aspirációinkat azzal, hogy megpróbálta elfogadtatni misenyelvül a latint.

Az e célból Dorogra utazott papokat azonban a hajdúk kiverték s az egriekkel paktáló oláh papjukat a templomból szakállánál fogva húzták ki és fegyvert fogtak nemzeti érzésük és ősi rítusunk védelmére. Fegyveres hatalom

állította helyre a rendet, de a névtelen vértanuk kihullott véréből megerősödött, megizmosodott a magyar görög-katolikus nemzeti mozgalma.

Ma Róma és Lemberg politikai malmában őrlődünk. Hogy mit fognak felettünk végezni, nem tudom, de tudom azt, hogy Dorogon tízezer ősmagyar olyan kétségbeesett tiltakozásával és elszántságával találja magát szemben nyelvünk és rítusunk ellen intézett bármely közvetlen támadás, ami romba fog dönteni minden aspirációt. És ha templomainkba megkísérlik bevinni az orosz misét, akkor Hajdudorog most is megadja majd a feleletet úgy, hogy véglegesen rendezze vele a nyelvi kérdéseket.

Abban a reményben vagyok azonban, hogy mielőtt megkondulna felettünk a huszonnegyedik óra, megtaláljuk egymás kezét mindannyian és a közös cél érdekében segítségére sietünk egymásnak, hogy amint annak idején az egri főegyházmegeye szándéka, úgy most Septiczky gróf aspirációja fulladjon kudarcba.

Adja Isten, hogy így legyen !

Dr. Oláh István ügyvéd.

Adjuk a cikket, amelyet bizonyára Dorog közönségének egyhangú helyeslése, elismerése kísér. Ezt az elismerést mi se tagadhatjuk meg, akik talán utolsó betűjéig nem állunk dr. Oláh István mellé. Bizonyos, hogy sok olyan kérdést érint, ami mellett sokáig szemlelőnyva elmennünk nem lehet. A legfőbb dolog: Róma ismerjen bennünket, immáron halasztást alig tűr.

Szerk.

155. Barcza György szentszéki követ jelentése Walkó Lajos külügyminiszternek Sztojka Sándor munkácsi püspökké való kinevezése tárgyában

Róma, 1932. május 8.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. 37/1932. Tisztázat.

Róma, 1932. május 8.-án

37/pol. szám

Tárgy: Sztojka vikárius kinevezése munkácsi püspökké.

Titkos.

Nagyméltóságú Dr. Walkó Lajos Urnak,
magyar királyi külügyminiszter stb. stb. stb.

Mint Nagyméltóságodnak táviratilag már volt szerencsém jelenteni, Ő Szentsége Sztojka vikáriust, kinek jelöltsége érdekében Pacelli bibornoknál utasítás szerint több ízben is bizalmasan eljárta, kinevezte munkácsi püspökké. Már néhány hete a bibornok államtitkár ural e kérdéstről folyt beszélgetésem alkalmával Ő Eminenciája előttem oly kedvezően nyilatkozott

Sztojka vikáriusról, hogy a rendkívül óvatos államtitkár ezen nyilatkozatából joggal nyerhettem ama benyomást, hogy Sztojka kinevezését maga a Szentszék is óhajtja (vide 25/pol.-1932. sz. jelentésemet). Miután ugy az időközben itt járt Illés egyetemi tanár, mint én is felhívtuk volt a bibornok figyelmét a munkácsi püspöki szék betöltésének sürgösségére, a kinevezés most a Vatikánban szokatlan gyorsasággal meg is történt.

F. hó 6.-án a bibornok-államtitkárnál tett látogatásom alkalmával nem mulasztottam el Ő Eminenciájának megköszönni azt, hogy ugy a személy mint a kinevezés gyors elintézése tekintetében kívánságainkat ily teljes mértékben honorálni kegyes volt, egyben azonban hangsúlyoztam azt is, hogy e választás legjobban meg is fog felelni a ruthénföldi katolikus lakosság várakozásainak. Pacelli bibornok ez alkalommal bizalmasan közölte velem, hogy Sztojka kinevezése nem ment oly simán, mint azt gondolni lehet, mivel cseh hivatalos részről meglehetősen ellenkezést kellett a Szentszéknek legyőznie. Mivel azonban, mondotta a bibornok úr, Stojka vikárius az összes jelöltek közül a legalkalmasabbnak látszott a Szentszék ragaszkodott személyéhez. A bibornok úr végül örömeinek adott kifejezést, hogy ezen választással egyszersmind eleget tehetett a mi óhajunknak is.

Barcza s.k.

rendk. követ és meghatalmazott miniszter.

**156. Barcza György szentszéki követ jelentése Puky Endre
külügyminiszternek Sztojka Sándor munkácsi püspök római
látogatásáról**

Róma, 1932. november 22.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. 75/1932. Tisztázat.

Róma, 1932. november 22.-én

75/pol. szám

Tárgy: Stojka Sándor munkácsi püspök római látogatása.

Titkos.

Nagyméltóságú Dr. Puky Endre Urnak,
magyar királyi külügyminiszter stb. stb. stb.

Stojka Sándor ez év tavaszán kinevezett munkácsi gör. kath. püspök a római ruthén kollégium felavatási ünnepségeire Rómába érkezett s ez alkalommal látogatást tett Luttor kánonjogi tanácsos magánlakásán, hogy ez uton feltűnés nélkül közvetve köszönetét fejezze ki azon hathatós támogatásért, melyet a vatikáni m. kir. követség püspökké kinevetetése érdekében nyújtott. A püspök úr hálás szívvvel vallja, hogy ugy ő személyesen, mint általában a gondjaira bizott egyházmegye is a magyar kulturának köszönheti azt az erőt, mellyel az utolsó 13 éve nehéz lelki és egyházkormányzati válságát sikerült leküzdeniök. A cseh

kormányhatalom részéről most már kevesebb zaklatásnak van az egyházmegye kitéve, amit a püspök úr úgy magyaráz, hogy egyrészt a schizmatikus törekvések, melyeket Prága hivatalos apparátusával is támogatott, megtörték a papság ellenállásán, másrészt a modus vivendi szempontjából is opportúnusnak ítéli a csehszlovák kormány a gör. kath. egyház iránti fokozottabb udvariasságot. A kemény küzdelemmel kapcsolatban, melyet a schizmatikusok által elfoglalt templomok és paplakok visszaszerzéséért éveken át folytattak, meleg hálával emlékezett meg Illés József tanár önzetlen támogatásáról. Említette, hogy Mons. Cicognani a S. Congregazione per la Chiesa Orientale assessora, említette előtte, milyen támadásoknak volt Sincero bibornok úr és ő is az Illés tanár uralmát folytatott megbeszélések miatt kitéve, de erélyesen visszautasították a cseh kormány azon inszINUÁCIÓJÁT, hogy ezen alkalmakkal a magyar politika szempontjai érvényesültek. A püspök úr meggyőződése szerint a ruthén nép politikai helyzetében rövidesen változás várható. Az ottani cseh hivatalnokok értesülése szerint utasításokat kaptak, hogy ingatlanukat értékesítsék, pénzbetéteiket pedig cseh bankokban helyezték el.

Az általános politikai hangulatra vonatkozólag hangsúlyozta, hogy ma még a szülők tartják a tradíciókkal való kapcsolatokat, de félős, hogy a cseh iskolákban nevelkedett gyermekek már - álláshoz jutván - az új kenyéradók felé hajlanak.

Beszélt a püspök úr arról is, hogy az egyes plébániákon még mindig tartja magát a magyar nyelv használata s ő egyes esetekben, mikor megfélemlített papok változtatást vezettek be, okos körültekintéssel visszaállította az előbbi gyakorlatot.

A földmives nép nosztalgikus vágyodással tekint a magyar alföld felé, mely neki kenyeret biztosított. A cseh kormány a Vöröskereszt útján osztogat ugyan könyöradományokat, s a hivatalokban urazzák a szegény ruthén parasztot, de keserűen emlegetik, hogy micsoda uraság az, kinek nincs kenyere. Ezt a püspök úr Maszarik elnök előtt is nyíltan feltárta.

Az ukrán kérdést illetőleg ő határozottan ukrán-ellenes papságával együtt, mert az ukrán agitátorok egyrészt irreális politikai tervekkel izgatják a népet, másrészt teljesen vallástalanok. Különben is az ukrán mozgalom a csehek mai politikai elgondolásával is ellenkezik. – A ruthénföldi magyar politikai párttal a papság és a nép nehezen tud szorosabb kapcsolatot fenntartani, mert azok kiélezetten protestáns színezettel lépnek fel, ami a ruthén nép mély vallástalanságával nehezen egyeztethető. Az autonomia szükségességének tudata azonban erősen él a lelkekben s ha még idejében megvalósul, kétségtelenül magyar orientációt hoz magával. De ismételten hangoztatta a püspök úr, hogy bár minél előbb megérhetnék ezen óhajításuk teljesedését, mert félős, hogy az új generációnak már kevesebb érzéke lesz a gazdasági és történelmi tradíciók megtartásához.

Stojka püspök úr Rómában találkozott Ciriaci prágai nunciussal is, ki a modus vivendi tárgyalásokra vonatkozó újabb javaslatokkal érkezett ide.

A huszti püspökség megszervezésére vonatkozó megbeszélések előrehaladott stádiumban vannak. Ez esetben az eperjesi, munkácsi és huszti püspökségekből érsekség alakul, majd Munkács fennhatósága alatt. Egyelőre a magyar biboros-hercegprimás a két ruthéni püspökség metropolitája, mint ez a püspök úr kinevezési bullájában is kifejezetten elő van írva.

Említést tett a püspök úr a tapolczai apátság kérdéséről is. Az apáti javadalom, mely királyi adományozással a munkácsi püspök jövedelmét biztosította, magyar területen van és Papp Antal c. érsek úr élvezi ma is. A háború alatt a munkácsi püspök egymillió cseh koronát kitevő lombard kölcsönt vett fel, mely a kamatokkal és költségekkel ma már kétszeresére emelkedett. A kölcsönt folyósító bank perli most a püspökséget ezen összeg erejéig. A püspökség azon érveléssel, hogy a kölcsön az akkori javadalmi állagot terheli, s mert királyi jóváhagyás nélkül köttetett, formahiba miatt is vitás, csak azon esetben vállalná a javadalmi kölcsön törlesztését, ha a tapolczai apátság megfelelő ellenértékét a csehszlovák határon belül maradt egyházi javakból számára megtérítenék. A per, melyben két ellentétes döntés hozatott eddig, most a brünni legfelsőbb állama törvényszék elé került. Ezzel kapcsolatban a modus vivendi-tárgyalások vagyoni jogi részében a tapolczai apátsági javadalom rekompensációja is fel van véve.

A püspök úr férfias nyíltsággal tett kijelentései és loyális magatartása igazolják azon feltevéseket, melyek annak idején a m. kir. Kormányt ama elhatározásra birták, hogy az ő jelöltségét általam a Szentszéknél bizalmasan javaslatba hozza és támogatja.

Barcza s.k.

rendk. követ és meghatalmazott miniszter.

157. Darányi Kálmán miniszterelnökségi államtitkár átirata Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1933. január 28

MNL OL K 63 1936-34-439/1933 (383. d.). Másolat.

11.091. M.E.II.1933.

Tárgy: Hajdúdorogi gör. kath. püspökség reintegrálása

Szám: 2551/1932.I.

Nagyméltóságu dr. Hóman Bálint

m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak,

Budapest..

Nagyméltóságu Miniszter Ur!

Mult évi december hó 28-án fenti tárgyban és szám alatt kelt nagybecsü átiratára tisztelettel közlöm Nagyméltóságoddal, hogy elvben nincs észrevételem az ellen, ha Nagyméltóságod hivatali elődének az akkori m. kir. külügyminiszter urhoz 170-1-265-1930. szám alatt intézett és hivatali elődömmel másolatban közölt átiratában¹²⁰ körvonalazott módon történik a hajdudorogi gör. kath. püspökség reintegrálása és a román konkordátum életbelépése óta felsőbb egyházi közigazgatás nélkül maradt gör. kath. románajku egyházközségek egyházi beosztása.

Nagyméltóságod hivatali elődének most hivatkozott átiratában foglaltakkal kapcsolatban szükségesnek tartom Nagyméltóságod nagybecsü figyelmét a következőkre felhívni:

Azon összesen 17 gör. kath. egyházközséget, amelynek egyházi közigazgatási beosztását rendezni kell a hivatkozott kultuszminiszteri átirat románajkunak tünteti fel. Ezzel szemben a m. kir. központi statisztikai hivatal által az 1930. évi népszámlálás adatai alapján készített és másolatban idecsatolt részletes kimutatás szerint e 17 községben 17.689 a gör. kath. vallásu lakosok száma, akik közül 16.504 magyar anyanyelvűnek vallotta magát. Az oláh anyanyelvű gör. katolikusok száma a szóbanforgó 17 községben mindössze 1150-et tesz ki.

Ennek a körülménynek pontos adatszerű tisztázását azért tartottam szükségesnek, mert nézetem szerint igen könnyen félreértések és nehézségek támadhattak volna abból, ha a kérdés rendezésére irányuló további tárgyalások során a szóbanforgó gör. kath. egyházközségek, amelyekben a hivek tulnyomó többsége magyar anyanyelvű, általánosságban mint románajku gör. kath. egyházközségek szerepeltek volna. Hiszen azon 14 községben, amelyeknek gör. katolikus plébániájuk eredetileg a hajdudorogi egyházmegyéhez tartoztak és csak 1919. május 10-én szakítottak el ideiglenesen az említett egyházmegyétől, Nagyléta kivételével, ahol 1682 a magyar és 454 az oláh anyanyelvű gör. katolikusok száma, alig egynéhány oláh anyanyelvű gör. katolikus akad. A nagyváradi gör. kath. püspökséghez tartozott bedői plébánia hivei közül 32 a magyar és 498 az oláh anyanyelvű gör. katolikusok száma. Ez az egyetlen gör. kath. egyházközség, amelyben az oláh anyanyelvű hivek többségben vannak. A battonyai gör. kath. plébánián, amely eredetileg a lugosi püspökséghez tartozott 175 hívő közül 103 magyar, 67 oláh és 5 egyéb anyanyelvű. A kölcei gör. katolikusok valamennyien magyar anyanyelvűeknek vallották magukat.

A szóbanforgó gör. kath. egyházközségek hiveinek anyanyelvi megoszlása is alátámasztja tehát a kérdésnek oly irányu rendezését, amelyet Nagyméltóságod hivatali előde felvetett. A fenti statisztikai adatok alkalmasak annak bizonyítására is, hogy külön apostoli adminisztrátor kinevezése teljesen felesleges.

120 Lásd: 117. számú dokumentum.

Azon 14 gör. kath. plébánia viszonylatában, amelyek eredetileg is a hajdudorogi gör. kath. püspökséghez tartoztak és de facto most is az alá tartoznak, nézetem szerint semmi akadálya nincs a végleges visszacsatolásnak.

A többi három (Bedő, Battonya, Kölcse) plébánia viszonylatában Nagyméltóságod fenthivatkozott átirata fölveti az „ideiglenes jellegű” rendezést, amely nem prejudikál egy esetleges későbbi végső megoldásnak. A magam részéről csak abban az esetben vélném az ideiglenes jellegű rendezést célravezetőnek, ha a Szentszékkal folytatandó egyházpolitikai tárgyalások során érvül lehetne felhasználni arra, hogy még román viszonylatban is nyitva hagyjuk a magunk részéről egy olyan végleges rendezés útját, amely az egyházmegyei határokat függetleníti az országhatároktól.

Ami végül Ganea Romulus battonyai gör. kath. román lelkészti illeti, akinek ügyét Nagyméltóságod a fenti elvi kérdés kapcsán fölvetette, van szerencsém megemlíteni, hogy Arad-Csanád-Torontál vármegyék főispánjától r.u. vett bizalmas értesülésem szerint nevezett lelkész működése óta kb. 120 gör. kel. román család tért át a gör. kath. hitre. Valószínűleg ez a magyarázata annak, hogy míg az 1930. évi népszámlálás Battonyán csak 67 oláh anyanyelvű gör. kath. hívőt mutat ki, a Nagyméltóságod fenthivatkozott nagybecsű átirata 460-ban jelöli meg az ottani románajku gör. katolikusok számát. Erre a körülményre való tekintettel egyelőre nem tartom opportunusnak, hogy Ganea lelkészi működése elé akadály gördíttessék.

Ezen átiratom másolatát egyidejűleg megküldöm a m. kir. külügyminiszter urnak.

Budapest, 1933. január 28-án. A miniszterelnök helyett:
dr. Darányi Kálmán s.k. államtitkár.

A kiadmány hitelül:

Horváth s.k.

s. hiv. igazgató

A görög katolikusok										
	összes száma	közül								
		magyar	német	tót	oláh	rut.	szerb	bolg.	cig.	orosz
Szatmárvármegye										
Csengöld	730	730								
Csengerujfalu	586	586								
Porcsalma	552	551								1
Kölcse	161	161								
Összesen:	2029	2028								1
Szabolcsvármegye										
Nyiracsád	2242	2240	2							
Nyiradony	2953	2951			1					1

Nyirábrány	2927	2886			39	1				1
Összesen:	8122	8077	2		40	1				2
Biharvármegye										
Álmosd	422	422								
Bagamér	538	537			1					
Hosszupályi	318	316		1	1					
Kokad	167	166					1			
Nagyléta	2136	1682			454					
Pocsaj	1541	1462			78					1
Vértés	502	500			2					
Bedő	530	32			498					
Összesen:	6154	5117		1	1034		1			1
Csanádvármegye										
Makó	1209	1179		4	9	1	1	1	2	12
Battonya	175	103		1	67	1	2			1
Összesen:	1384	1282		5	76	2	3	1	2	13
Szatmárvármegye	2029	2028								1
Szabolcsvármegye	8122	8077	2		40	1				2
Biharvármegye	6154	5117		1	1034		1			1
Csanádvármegye	1384	1282		5	76	2	3	1	2	13
Mindössze:	17689	16504	2	6	1150	3	4	1	2	17

158. Hóman Bálint vallás- és közoktatási miniszter átirata Kánya Kálmán külügyminiszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1933. február 3.

MNL OL K 63 1936-34-28/pol/1936 (383. d.). Tisztázat.

263/1933. szám I. főoszt.

Nagyméltóságú m. kir. Külügyminiszter Urnak, Budapest.

A hajdudorogi egyházmegye reintegrálása és három egyházi közigazgatás nélkül maradt gör. kath. egyházközségnek (Bedő, Battonya, Kölcse) magyar egyházi hatóság alá rendelése ügyében gróf Klebelsberg Kuno akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter 170-1/265-1930 szám alatt Nagyméltóságod hivatali elődéhez intézett átiratában¹²¹ fejtette ki álláspontját. Ezt az álláspontot, mely teljesen megegyezik a bibornok-hercegprimás véleményével, magamévá tettem és arra kértem a miniszterelnök urat, hogy e rendezéshez az egyező álláspont értelmében a maga részéről is hozzájárulni méltóztassék.

121 Lásd: 117. számú dokumentum.

A miniszterelnök urnak 11091/1933. M.E. II. számú Nagyméltósággal is másolatban közölt átírata¹²² szerint nincs elvi észrevétele az ellen, hogy ez a rendezés a 170-1/265-1930. számú itteni átíratában körvonalazott módon történjék. A rendezést úgy a bibornok-hercegprimás, mint én is ideiglenes jellegűnek gondoljuk (t.i. a három egyházmegyei hatóság nélkül maradt görög kath. egyházközség bekebelezését), mert ez nem prejudikálna egy esetleges későbbi végleges rendezésnek.

Van szerencsém tisztelettel felkérni Nagyméltóságodat, méltóztassék erre nézve nagybecsű álláspontját kifejteni. Egy ideiglenes rendezést maga a budapesti apostoli nuncius is eszközölhetne, mert amin a bécsi nuncius 1919-ben elcsatolta a 14 görög. kath. egyházközséget a hajdudorogi egyházmegyéttől, úgy a budapesti nuncius az Apostoli Szentszék megbízatása alapján visszacsatolhatná a 14-et régi egyházmegyéjébe s az árván maradt három egyházközséget egyházi közigazgatás alá rendelhetné.

Budapest, 1933. évi február hó 3-án

Dr. Hóman Bálint s.k.

159. Khuen-Héderváry Sándor, a külügyminiszter állandó helyettesének átírat-fogalmazványa Hóman Bálint vallás- és közoktatási miniszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyéttől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1933. február 3.

MNL OL K 63 1936-34-263/1933 (383. d.). Fogalmazvány.

I.

Kultusz M.

Folyó hó 3-án 263 sz.a. kelt fenti tárgyú átíratára¹²³ hivatkozva értesitem Nm-odat hogy az ügyben Serédi bibornok-hercegprimás úr még 1930 folyamán megbeszéléseket folytatott úgy Sincero bibornokkal, a Keleti Congregatio titkárával mint az Allamtitkári Hivatal egy tisztviselőjével. A conversatiók akkor nem voltak befejezhetők s menetükről a vaticáni m.k. követ egy idezárt jelentése fog Nm.-odnak képet adni.

Jelen soraimmal egyidejűleg nevezett követet újabb jelentés tételre szólítom fel és csak annak beérkezte után leszek abban a helyzetben hogy NM-od február 3-i átíratára érdemben válaszoljak.

122 Lásd: 157. számú dokumentum.

123 Lásd: 158. számú dokumentum.

160. Khuen-Héderváry Sándor, a külügyminiszter állandó helyettesének utasítás-fogalmazványa Barcza György szentszéki követnek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1933. február 3.

MNL OL K 63 1936-34-263/1933 (383. d.). Fogalmazvány.

Barcza, Roma

Fentitárgyban Nm-od 1930 október 22-én 72/pol. sz.a. jelentett¹²⁴ és kilátásba helyezte hogy a bibornok államtitkár úr vonatkozó véleményéről tájékoztatni fog.

Mint hogy a Kultuszminiszter az ügyre visszatért felkérem hogy az időközben talán létrejött congregationális, illetve államtitkári döntésről, vagy ennek híján az ügy mai állásáról lehetőleg sürgősen jelenteni sziveskedjék.

161. Illés József egyetemi tanár, MAGOSZ-elnök jelentése a kárpátaljai és az egyesült államokbeli görögkatolikusok helyzetéről

Róma, 1933. április 25.

MNL OL K 105 Ru-3b-41. Másolat.

Relatio de statu Ecclesiae Catholicae Graeci ritus in Subcarpathia Ruthenica et America.

In relatione mea die 5. Aprilis anni 1932 exhibita minutiose descripsi eventus novissimos movimenti schismatici in partibus Ceccoslovachiae a Ruthenis habitatis et Podkarpatska Russ nuncupatis, serpentis. Hac occasione, - sicuti etiam in relationibus meis anterioribus de 20 Jan. 1922.,¹²⁵ 23. Febr. 1923.,¹²⁶ 20. Jan. 1924.,¹²⁷ 10. Jan. 1925.,¹²⁸ 10. Jan 1926.,¹²⁹ 30. Mart. 1929.,¹³⁰ 13. Mart. 1930., 12. Febr. 1931.,¹³¹ - conatus sum fideliter exponere situationem et consequenter supplicationes nostras ad S. Sedem humilliare.

Grex fidelium mortuo episcopo Petro Gebe sine pastore remansit, unde momentum schismaticum, quum episcopo (orthodoxo) in persona professoris Belgradiensis Damaskin constituto et gubernio Cecco adjuvante

124 Lásd: 125. számú dokumentum.

125 Lásd: Források II/4/4, 146. számú dokumentum.

126 Helyesen február 8. Lásd: Források II/4/4, 229. számú dokumentum.

127 Lásd: Források II/4/4, 276. számú dokumentum.

128 Lásd: Források II/4/4, 359. számú dokumentum.

129 Lásd: 2. számú dokumentum.

130 Lásd: 75. számú dokumentum.

131 Lásd: 130. számú dokumentum.

formam juridicam assumpsisset, innovato cum vigore exarsit. Sancta autem Sedes, supplicationibus nostris annuens et pastorem optimum pro dioecesi Munkaciensi in persona Excellentissimi Domini Alexandri Sztojka constituens, movimentum nefas felicissime repressit. Novus enim praesul sua cum experientia, qualitatibus suis administrativis et energia sua indefessa positionem nostram sub antecessore suo f. m. recuperatam salvam et integram custodire valuit.

Sic evenit, ut – etsi Damaskin qualitatibus suis et protectione gubernii qua inimicus formidabilis appareret attamen in conspectu catervae fidelium disciplinatae et prudenter gubernatae confusus, finem suum attingere nullo modo valeat. Forsitan deficient jamnunc etiam subsidia pecuniaria eidem in principiis suppeditata et etiam clerus suus omni cultura privus valde inferior est clero nostro unito. Non solum viri culti sed etiam gens pauper a febre revolutionaria postbellica sanati – culturae suae altioris et veritatis evangelicae Ecclesiae Christi in unione traditae memores, sub ducibus bene formati omni conatui cleri orthodoxi resistunt. Damaskin ergo anno elapso nullum successum habuit memorabilem.

Ast bellum inde a revolutionibus inchoatum et continuatum non cessavit. Finis ejus primarius manet Unionem Sanctam impugnare, fidelesque, pluraritatem incolarum earum partium, Ruthenos, machinationibus aliis generis infringere.

Gubernium Ceccum principio: divide et impera! omnia probat ut executionem autonomiae, Ruthenae, in tractatibus Saint-Germain de 10. Sept. 1919. assecratae impediret. Talis nisus intelligitur, si consideretur, omnem decisionem in rebus ecclesiastico-politicis congressui provinciali - adhuc non existenti, reservatam esse. Res religiosa suprematiam Podkarpatska-Russ spectat. Autonomia politica enim etiam in negotiis ecclesiasticis autonomiam significat, et sic, stante pluritate praevalent catholicorum, significat etiam defensionem rei catholicae.

In novissimis temporibus non quaestionibus religiosis, sed gramaticis destructionem populationis Ruthenae moluntur. Apparenter non aegrediuntur Ecclesiam, sed realiter ad damnum Ecclesiae diviunt Ruthenos in duo castras: in sequaces orientationis Ucrainistae et Magno-Russae. Linqum Ucrainicam officialiter introducunt in scholas, et in omni campo culturali sustinent contra linqum popularem Ruthenam; altera ex parte autem etiam orientationem Magno-Russicam, qua panslavismi fautricem in aciem coordinant. Utriusque orientationis fautores etiam in clero inveniuntur. In societatibus litterariis, sed etiam in ephemeridibus ideas proprias propugnant et in ardore litis obliviscuntur filios esse ejusdem Unionis Sanctae mutuoque catholicitatem cuiusque exprobant. Populus autem fidelis inde ab initio dominationis Ceccae adversatur idiomati Ucrainicae videns, quod propagatores ejus maxima ex parte ex emigratis et expulsis Ucrainis Poloniae prodeant et vendentes se gubernio, antireligiositate aut atheismo se glorificent. Sequaces autem orientationis

Magno-Russae - etsi catholici – favent schismati ea in convinctione, quod ad culturam et linguam sensibilis religiosa nullum debet habere influxum. Utraque orientatio obliviscitur Ruthenos linguam habere centenariam et talem etiam litteraturam cui Rutheni qua linguae maternae – sicut omnis populus regulariter-fideliter haerent. Orientationes novae linguisticae novam intendunt formare mentem nationalem, hunc ad finem etiam convinctionem religiosam populi Rutheni sacrificantes. Sub titulo ergo disputationis grammaticae contrarietates religiosae moliuntur et asseclae cuiusque fratrem fratri, sacerdotem confratri inimicum efficiunt. Sub specie hac grammaticali movimentum schismaticum nunc progreditur, et vincula Unionis sacrae attenuare satagit.

Sicut jam pluries in relationibus meis (confertales de 8. Febr. 1923 et 10. Jan. 1925. in relatione ad Ucranismum) exposui non est aliud remedium ad Unionem tuendam conservandamque quam prudentia politica gubernii dioecesani i.e. eliminatio cuiscunque tendentiae politicae et nationalisticae ex vita et activitate cleri.

Enixe porro attentioni vigilantiaeque Sanctae Sedis commendare velim periculum ex ideata lege nova scolastica imminens. Nova enim propositio educationem religiosam exterminare tendit, cum scholas laicizare vult et sic Unionem Sanctam et sentimenta religiosa populi profunda, fundamento fortissimo privat.

Etsi episcopus noviter nominatus omnia faciat, ut tale periculum amoveatur, Sanctae Sedis interventio opportuna et valida quam maxime ei tali in conatu proficeret, ut character religiosus educationis conservetur.

Quum autem generaliter referre possum in dioecesibus Eperjes et Munkacs pugnam nostram contra schisma dimicatam cum successu perfecisse spemque adesse quod positionem acquisitam etiam tenere possimus, eodem tempore quam maxima sollicitudine repleti sumus ob fata actaque dioecesis Ruthenae in Statibus Unitis Americae Septentrionalis. Iam in relationibus meis relevare studui motiva vera aggressionis contra episcopum Takács (12. Febr. 1931. et 5. Apr. 1932.). Pro dolor! experientia anni praeterlapsi nimis testatur naturam proprie politicam et antireligiosam huius aggressionis.

Indubitanter constatar potest quod citra omnes motivationes characteris personalis omni fundamento privis! quae inservire deberent ad amotionem ejus, finis proprius etiam hic nihil est aliud, quam dissolutio Unionis et propagatio schismatis. Episcopus Takács cum executione fideli decreti quoad coelibatum optime probavit devotionem suam intemeratam erga S. Sedem. Inimici vero ejus – quum plebem contra eum concitaverunt asserentes, personam ejus omnis mali fomitem fore, et etiam S. Sedem taedio affectam esse et eum amovere velle, - etsi confusi et tali spe privati, omnino non recesserunt, sed aperte jam contra S. Sedem acies construxerunt. Sacerdotes aliqui associationibus publicis – hucusque characteris religiosae – praesidentes: sicut redactor primarius Werzar, oboedientiam auctoritati denegarunt et

nunc jam eo usque progrediebantur ut in sessione Associationis, Sojedinenia nominata, delegati die 18. Febr. anni currentis proponere auserunt, eam omni caractere religiosa privare debere. Sic attingere velint, ut haec organisatio maxima pondere suo morali et oeconomico etiam contra Romam moveri possit. Persuasus sum decretum quoad coelibatum unice ea cum intentione aggressum esse, ut hoc sub praetextu machinationes eorum ad relaxandam Unionem tegantur et populus theologiae et disciplinae ignarus facilius inde fini politico et anticatholico elementorum bene absconditorum coecus inserviat.

Medium terroristicum etiam invenerunt, quum solutionem cathedratici denegantes episcopum in miseriam et desperationem dejicere et Romam aut ad decretum alterandum, aut ad episcopum amovendum cogere posse cogitent. Speculatio eorum manifesta est: in utroque casu actum foret pro auctoritate S. Sedis. Episcopus forse noviter constituendus in situatione adhuc pejori inveniretur, quam actualis, qui a S. Sede et auxilio morali et transitorie etiam pecuniari suffultus resistere potest victorioso, si pugnam hanc ad finem usque continuerit.

Praesumptio enim stat, partem majorem cleri et populi Rutheni americani Unioni fideliter adhaerere. Talis pars sanior jam nunc videt mendacium crassum fuisse quod Roma intimidari possit resistentia deviatorum, quum in contrarium decisiones et instructiones ejus et veritatem revindicent et calumniatores et agitadores pro merito malitiae confundant et fulminent!

Agitatoribus sic detectis et decepte populo ad lumen veritatis reducto, prudentia pastoralis episcopi gregem contra omnem seductionem immunem rederre potest, nam positio fortis praesulis idem est, ac fortitudo invincibilis Unionis ipsius!

Supplices ergo – instanter, instantius, instantissime – petimus ut episcopo Takács ultra tutelam moralem etiam subsidium materiale sufficiens clementer assignetur, cum quali pugnam hanc spe victoriae certae continuare valeat.

Quibus omnibus a me deliberato animo sincere et ad commodum Sanctae Matris Ecclesiae nostrae catholicae et Unionis Sanctae promovendum exhibitis omni cum humilitate oboedientiam meam filialem erga Vicarium Christi in terris, Patrem communem Sanctissimum nostrum profiteor.

Romae, die 25 Aprilis anni 1933.

Professor ord. publ. facultatis iuridicae universitatis Budapestiensis a Card. Petro Pázmány nuncupatae et deputatus ad Parlamentum Hungaricum.

Beatissime Pater!

Humillimus et oboedientissimus filius Sanctitatis Vestrae: Jur. Dr. Josephus Illés de genere Illyásevics, professor ordinarius publicus facultatis iuridicae ad Universitatem scientiarum Petri Pázmány Budapestiensem, ablegatus ad parlamentum, graeci ritus catholicus e familia sacerdotali gr. rit. rutheno natus, populi Rutheni benevolus protector, ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus

supplex petit, ut adnexam relationem de conditione rei religiosae in tribus dioecesibus gr. rit. catholicorum: Munkacsieni, Eperjesieni et Americanensi Septentrionali Ungaro-Ruthenorum huius praeteriti anni 1932 ad sublimem notitiam sumere, sapientissimoque consilio suo in futurum unitos eorundem Episcopatum fideles paterne adiuvaré non dedignetur.

Pro qua Sanctitatis Vestrae paterna gratia Deus Ter Optimus Maximus concedat Vobis – Pater orbis christiani – longaeum felicemque pontificatum.
datum Romae die 25 Aprilis 1933.

Sanctitatis Vestrae obientissimus filius

**162. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
átirata Eugeni Pacelli bíboros-államtitkárhoz a Hajdúdorogi
Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon
maradt parókiák tárgyában**

Róma, 1933. július 8.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol.
58r–59v. Tisztázat.

Sacra Congregazione Orientale

Prot. N. 116/30

Roma, Borgo Nuovo, 76 (Q. 113) 8 Luglio 1933

A Sua Eminenza Reverendissima il Sig. Card. Eugenio Pacelli

Segretario di Stato di Sua Santità

Vaticano

(con allegati)

2059/33

Eminentissimo e Reverendissimo Signor mio Oss.mo,

mi onoro richiamare a Vostra Eminenza Reverendissima l'ufficio di questo Sacro Dicastero in data 30 Aprile 1931 (prot. 116/30),¹³² circa il divisato provvedimento di dichiarare canonicamente appartenenti alla Diocesi ungherese di Hajdudorogh quattordici parrocchie di rito bizantino-rumeno, alla medesima Diocesi attribuirne altre due (Bedo e Battonya) e all'Amministrazione Apostolica di Miskolcs una, quella di Kolcse.

L'Eminenza Vostra rispose a tale ufficio con la Sua venerata lettera del 18 Maggio 1931 (N. 1189/31), nella quale dichiarava che per parte di cotesta Segreteria di Stato nulla si opponeva al divisato provvedimento, secondo le modalità espresse, posto che esso appariva conforme all'articolo III del Concordato fra la Santa Sede e il Regno di Romania e lo stesso Nunzio Apostolico, Mons. Dolci, vi si era dichiarato favorevole.

132 Lásd:133. számú dokumentum.

In base a tali elementi, nell'Udienza del 27 Giugno 1931 detti relazione di tutto al Santo Padre, Che si degnò approvare i provvedimenti proposti. Dopo di che, il 10 Luglio, scrissi¹³³ ai due Nunzi in Romania e in Ungheria, rispettivamente Mons. Dolci e Mons. Rotta, l'ufficio di cui credo bene inviare copia all'Eminenza Vostra, perc-hé Ella conosca esattamente quali erano i precisi termini del provvedimento adottato.

Se non che il 30 Luglio l'Eccellentissimo Nunzio in Ungheria rispose¹³⁴ che Mons. Miklosy, Vescovo di Hajdu-dorogh, rifiutava di nominare un Delegato speciale o Vicario per le sedici parrocchie di rito bizantino-rumeno allegando varii motivi, non ultimo quello che simile provvedimento nell'anno 1924 era già stato oggetto di studio per parte di cotesta Segreteria di Stato (lettera del 31 Marzo 1924, N. 28.679),¹³⁵ la quale, peraltro, aveva deciso di non insistervi a seguito delle osservazioni e informazioni inviate dall'allora Primate di Ungheria, Card. Csernoch. (Anche di questi documenti allego copia a Vostra Eminenza). Mons. Rotta conchiudeva dichiarando di aderire all'avviso espresso dal Vescovo di Hajdudorogh.

D'altra parte, il Nunzio in Romania, Mons. Dolci, rispose verbalmente, in Roma, ai primi di Agosto del 1931, all'ufficio di questo S. Dicastero, direttogli il 10 Luglio, dicendo di non avere dato parere favorevole al provvedimento comunicatogli. Oppostagli la surricordata lettera di Vostra Eminenza del 18 Maggio, l'Eccellentissimo Nunzio, recatosi personalmente presso gli Uffici di cotesta Segreteria di Stato, appurò che nel cifrato da lui inviato egli aveva espresso parere favorevole all'istituzione di una Amministrazione speciale, e non già alla nomina di un semplice Delegato o Vicario speciale, per le parrocchie di rito bizantino-rumeno in territorio ungherese.

Comunque, l'Eccellentissimo Nunzio Apostolico di Romania, dopo che ebbe presa nuova e più completa cog-nizione delle gravi ragioni che impedivano di accedere al desiderio dell'Episcopato bizantino-rumeno, concluse che, tutto considerato, meglio sarebbe stato un „Dilata”.

A tale conclusione io accedetti senz'altro, desideroso che il provvedimento potesse venire adottato in forme e in circostanze che non suscitassero contrasti né in Romania né in Ungheria. Mi ripromettevo, anzi, dopo che il Nunzio Apostolico in Romania avesse inviato alla Sacra Congregazione nuove informazioni, di proporre a Vostra Eminenza di volere indire una Plenaria Mista degli Eminentissimi Cardinali componenti questa S. Congregazione e la S. Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari.

L'Eccellentissimo Mons. Nunzio in Romania non comunicò, invero, nuove notizie, ed invece, con Rapporto – che allego in copia – del 30 Gennaio 1933 (N. 80693), fece presente alla Santa Sede la necessità che Essa, con una Bolla,

133 Lásd: 137. számú dokumentum.

134 Lásd: 140. számú dokumentum.

135 Lásd: Források II/4/4, 287. számú dokumentum.

incorporasse definitivamente alle Diocesi bizantino-rumene sessantasette parrocchie già appartenenti alla Diocesi ungherese di Hajdudorogh ed ora site in territorio rumeno: e ciò in conformità delle disposizioni del Concordato, per la cui applicazione, anche in questo determinato punto, il R. Governo Rume-no aveva richiamato l'attenzione della Nunziatura Apostolica.

Nessuna difficoltà, invero, esiste per parte di questo S. Dicastero a provvedere nel senso indicato dal Nunzio in Romania. Se non che, la sistemazione canonica delle parrocchie site in territorio rumeno sembra esigere contemporaneamente la sistemazione canonica di quelle parrocchie surricordate e site in territorio ungherese. Un provvedimento unilaterale non potrebbe che provocare rimarchi sfavorevoli e suscitare contrasti vivaci in Ungheria.

L'elevazione di Mons. Dolci alla dignità Cardinalizia e la conseguente attesa, fino a qualche tempo fa, della no-mina del nuovo Nunzio a Bukarest, consigliarono a questo S. Dicastero di aspettare. Ma ora che alla Nunziatura Apostolica in Romania è stato destinato l'Eccellentissimo Mons. Valeri, penso che si possa e si debba riprendere l'importante questione per darle, finalmente, una soluzione consona agli accordi intercorsi fra la Santa Sede e il Regno di Romania e, insieme, alle esigenze spirituali dei cattolici orientali in Ungheria.

Mi permetto, quindi, pregare Vostra Eminenza Reverendissima di volere attentamente esaminare quanto Le sono venuto esponendo e dirmi se Ella crede che sia opportuna una Plenaria Mista oppure basti, inteso il nuovo Nunzio a Bukarest, addivenire alle rispettive attribuzioni di parrocchie, in Romania e in Ungheria, secondo le primitive modalità, nel pensiero che l'Episcopato bizantino-rumeno saprà comprendere come la Santa Sede non possa gravare il piccolo Regno di Ungheria di un'altra Amministrazione speciale, oltre le tante che già vi sono, per appena sedici parrocchie.

Mi valgo volentieri dell'occasione per esprimerLe i sensi della mia profonda venerazione, con i quali, bacinando-Le umilissimamente le mani, mi confermo della Eminenza Vostra Reverendissima devotissimo, umilissimo, obbligato servitore

+ L. Card. Sincero, Vescovo di Palestrina
Segretario

**162a. Sincero bíboros átiratának melléklete: Dolci nuncius jelentése
Sincero bíborosnak a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben
elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában**

Bukarest, 1933. január 30.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52-56. fasc. 49. fol.
67rv. Másolat.

(Copia)
Nunziatura Apostolica

Bukarest, li 30 Gennaio 1933.

Rumenia

No 80693

Distacco parrocchie Hajdudorogh

A Sua Eminenza Reverendissima Il Sig. Cardinale Luigi Sincero

Segretario della S. C. Orientale

Roma

2059/33

Eminenza Reverendissima,

Dopo lunghe e laboriose trattative veniva firmato il 6 Giugno 1930 il processo verbale sull'applicazione del Concordato. Tra le disposizioni ivi contemplate, vi è la seguente, non ancora eseguita, su cui il Regio Governo richiama l'attenzione di questa Nunziatura.

„au sujet des paroisses greco-catholiques - annexées autre fois au Diocèse de Hajdudorogh – qui se trouvent maintenant dans le territoire de l'Etat Roumain sous l'Administrations des Eveques greco-catholiques, la Comission prie le Saint Siège de bien vouloir par une 'Bulle Pontificale'reincorporer définitivement les susdi-tes Paroisses aux Diocèses respectifs greco-catholiques aussitot possible.”

A maggiore delucidazione dell'anzidetta disposizione mi permetto far rilevare:

1) Colla Bolla „Christi Fideles” (8 Giugno 1912) furono staccate, per incorporarle alla nuova diocesi di Hajdu-dorogh 82 parrocchie di rito greco-cattoliche rumene appartenenti a tre diocesi, cioè:

- a) alla diocesi di Granvaradino (Oradea)
- b) alla diocesi di Armenopoli (Gherla)
- c) all'Archidiocesi di Alba Julia Fagaras

Queste 82 parrocchie, in seguito alla nuova sistemazione territoriale – prodottasi dalla guerra – furono retrocesse tutte agli antichi Pastori delle tre Diocesi menzionate, in qualità di Amministratori Apostolici e ciò dietro le loro vivissime proteste.

Determinate e fissate, nei trattati di pace, le frontiere tra la Rumenia e l'Ungheria, delle 82 Parrocchie, rimasero in territorio rumeno solo 67, e di questo passaggio dalla diocesi di Hajdudoorgh alle diocese Rumene non si fece nessuna menzione nella Bolla „Solemni Conventione”. Ne risulta quindi che mentre queste 67 parrocchie – di fatto – sono ritornate sotto i loro Vescovi Rumeni – di diritto – però appartengono ancora all'anzidetta diocesi di Hajdudorogh perché nessun atto della Suprema Autorità Ecclesiastica è ancora intervenuto per il distacco di tali parrocchie. Egli è per questa ragione che il R. Governo, nell'applicazione del Concordato, volle apporvi la clausola sopra trascritta per regolarizzare canonicamente quello stato di cose.

Supplico pertanto l'Eminenza Vostra – anche a nome di tutto l'Episcopato Rumeno – di voler ordinare la messa in esecuzione di una tale disposizione che, inserita nel processo verbale dell'applicazione del Concordato, venne poi sancita da parte della S. Sede e del Governo Rumeno.

In foglio separato allego l'elenco delle 67 parrocchie che devono essere canonicamente rincorporate alle loro diocesi rispettive.

Chinato al bacio della S. Porpora, ecc.

Firmato: Angelo M. Dolci Arc. Nunzio Apostolico

163. Serédi Jusztinián hercegprímás levél-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek húsz éves püspöki jubileuma alkalmából

Esztergom, 1933. október 12.

EPL Cat. D/c. Serédi 3010/1933. Fogalmazvány.

Címeres!

Nagymélt. és ft. Miklósy István hajdudorogi püspök urnak – Nyíregyháza

A püspöki kar tagjai sajnálkozással vettek tudomást nagyméltóságod gyengélkedéséről, amely a konferencián való megjelenésében meggátolta. Annál élénkebben fájlaltam a magam részéről ez alkalommal történt távollmaradását, mert ez ünnepélyes együttlétre tartogattam azokat az őszinte jókívánatokat, amelyekkel húsz éves püspöki jubileuma alkalmából üdvözölni óhajtottam. Gyengélkedése megfosztott minket annak kedves lehetőségétől, hogy személyes jelenlétében emlékezhettünk volna meg főpásztori jubileumáról; tettük igaz testvéri szeretettel távollétében. A püspöki kar mindenegybes tagja azt kívánja Excellentiádnak, hogy továbbra is, erőben és egészségben Apostoli Szentszékhez és a magyar hazához hagyományos ragaszkodásban irányítsa papságát és híveit. Midőn ezeket a jókívánatokat igaz szívből kifejezem és tolmácsolom kiváló tiszteletemnek és testvéri szeretetemnek nyilvánítása mellett vagyok.

Esz. 1933. okt. 12.

hgp

164. Miklósy István hajdúdorogi püspök levele Serédi Jusztinián hercegprímásnak húsz éves püspöki jubileuma alkalmából

Nyíregyháza, 1933. október 24.

EPL Cat. D/c. Serédi 3010/1933. Tisztázat.

Főmagasságu és főtisztelendő Dr Serédi Jusztinián
bibornok, hercegprímás, esztergomi érsek, stb. urnak,

Esztergom.

Főmagasságú és Főtisztelendő Bibornok, Hercegprimás, Érsek Ur!

Nemes lelkének hű képét tükrözi vissza az üdvözlőlevél, mellyel Eminenciád, püspökösködésem huszadik évének betöltése alkalmából, engem megtisztelni kegyeskedett.

Mélyen lekötelezve mondok köszönetet ugy Eminenciádnak valamint összes püspöktársamnak azokért a jókívánatokért, melyek, élőszó helyett, a konferenciáról történt sajnálatos elmaradásom következtében, Eminenciád nagybecsü levelében jutottak kifejezésre.

Husz év „püspöki méltóságban eltöltve” Istennek rendkívüli adománya. Mily érték lehetett volna ez reám, de főleg egyházmegyémre nézve, ha a lefolyt időt nyugodt viszonyok között élhettem volna át s alkotásvágyam érvényesülhetett volna.

Fogadja Eminenciád kegyesen hálás köszönetem ismételt kifejezése mellett, mély hódolatomat, mellyel vagyok Nyíregyházán, 1933. okt. 24-én

alázatos szolgája s szuffraganeusa:

Miklósy István

hajdudorogi püspök. /

165. Valerio Valeri bukaresti nuncius jelentése Giuseppe Pizzardo érseknek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának a Hajdudorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Bukarest, 1934. február 19.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol. 78r–79r. Tisztázat.

All. ric. col N. 571/34

Nunziatura Apostolica Rumenia

N. 661.

Bukarest, 19 Febbraio 1934.

A Sua Eccellenza Reverendissima Mons. Giuseppe Pizzardo

Segretario per gli Affari Ecclesiastici Straordinari

Città del Vaticano.

613/34

Eccellenza Reverendissima,

Credo opportuno rimettere qui all'Eccellenza Vostra Reverendissima copia di un rapporto che ho inviato a Sua Eminenza il Sig. Cardinale Segretario per la Chiesa Orientale, in data 9 ct., a proposito delle parrocchie già appartenenti

alla diocesi di Haidudorogh ed ora rientrate già di fatto sotto la giurisdizione degli Ordinari romeni.

Ciò che questi dimandano è più che legittimo, mentre nulla si può eccepire dall'altro versante al Decreto che propongo poiché nessuno dubita che le sedici parrocchie di rito greco in territorio ungherese si trovino „de jure” et de facto nell'ambito della giurisdizione ordinaria di S. E. Mons. Miklósy in forza della Bolla „Christi fideles” mai abolita.

La S. Congregazione era del parere, come penso sia noto a V. E., di legare insieme la reincorporazione canonica delle parrocchie rumene alle Diocesi cui sono state assegnate con la sistemazione di quelle rimaste sotto Mons. Miklósy. Ma tutto consiglia, mi sembra, a scindere le due questioni, a risolvere la prima ch'è semplicissima e limpida e rimettere a poi la seconda.

Sarei, pertanto, grato all'E. V. se in questo senso volesse adoperarsi presso la S. Congregazione e si compiacesse comunicarmi che il Decreto in parola sarà senz'altro pubblicato nel prossimo numero degli „Acta Apostolicae Sedis”. – Ciò varrà a tranquillizzare questi Vescovi i quali vedono nel ritardo, sia pure a torto, dei motivi politici.

L'E. V. sa bene quanto ci sia bisogno di dissipare i malintesi. Disgraziatamente allorché sembra che ci si sia arrivati, scappa sempre fuori qualche nuovo incidente per il maldestro, purtroppo, di alcuni Prelati latini. Adesso era un momento nel quale si poteva avere fondatissima speranza che, avendolo tirato in lungo, nessuno più avrebbe risuscitato l'affare Fiedler; pareva anche che l'ambiente governativo si potesse indurre senza troppo grandi difficoltà ad un passo decisivo per la sistemazione del famoso „Status Catholicus”. Ed ecco che dopo l'intervista Mailath (se non parlò lui, mi è infine risultato che parlò qualcuno che gli stava vicino) salta fuori anche Mons. Pacha. Una „gaffe” nemmeno da ragazzo di quindici anni! Senza dubbio il buon Prelato si deve esser lasciato tirare per il naso dal suo nipote Deputato Kreuter, confermando così il proverbio scritturale: „Inimici hominis domestici eius”....

La fotografia, poi, dell'„Osservatore” rappresenta il colmo. Sarebbe interessante di sapere come e da chi fu inviata. L'E. V. mi osserverà che si tratta di inezie e di svarioni inevitabili nella furia febbrile con la quale oggi si redigono i giornali. Sono del tutto d'accordo con l'E. V. – Ma il guaio si è che qui, come del resto un po' dappertutto nel disgraziato periodo che traversiamo, le cose si vedono con le lenti di ingrandimento e su di un nulla si fabbricano castelli o si vedono reconditi fin nelle cose le più innocenti.

Sono lieto di approfittare dell'occasione per confermarvi con i sensi del più devoto, sincero ossequio dell'Eccellenza Vostra Reverendissima

devotissimo umilissimo servitore

Mgr. V. Valeri

N. Ap.

**166. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
átíratá Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a Hajdúdorogi
Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon
maradt parókiák tárgyában**

Róma, 1934. március 20.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52–56. fasc. 49. fol.
83rv. Tisztázat.

Sacra Congregazione Orientale

Roma, 20 Marzo 1934.

Prot. N. 482/33.

A Sua Eminenza Reverendissima Il Sig. Cardinale Eugenio Pacelli
Segretario di Stato di Sua Santità

Vaticano

(Con allegati)

1093/34

Eminentissimo e Reverendissimo Signor Mio Oss.mo,

In riferimento all'ufficio di cotesta Segreteria di Stato del 26 Luglio 1933 (No 2059/33) relativo alla sistemazione canonica delle parrocchie di rito rumeno rimaste parte in territorio ungherese e parte in territorio rumeno, mi onoro comunicare all'Eminenza Vostra Reverendissima che questa S. Congregazione ha atteso che il nuovo Nunzio, Mons. Valeri, raggiungesse la sua sede per metterlo quindi subito al corrente di tutti gli elementi della questione, pregandolo nel contempo, con lettera che Le accludo in copia, a voler esprimere il Suo prudente parere in proposito.

Mons. Valeri, presa visione di tutti i documenti all'uopo inviatigli, insieme a due recenti lettere del Metropolita Mons. Suciú, ha risposto il 9 Febbraio u.s., con lettera che parimenti Le accludo in copia. In essa, come l'Eminenza Vostra rileverà, Mons. Valeri si è espresso nel senso che fosse più opportuno scindere la questione delle 67 parrocchie rimaste in Romania da quella delle 16 rimaste in Ungheria, e consigliando di regolare per ora solo la prima, rimettendo a tempo più propizio la soluzione della seconda. In seguito a questa risposta, nell'Udienza del 28 Febbraio u.s., ho sottoposto al Santo Padre lo status questionis.

Sua Santità ha approvato il parere di Mons. Valeri, che cioè questa S. Congregazione redigesse un Decreto con cui vengono canonicamente sistemate le 67 parrocchie rimaste in Romania.

Desiderosa peraltro la S. Congregazione di risolvere, se possibile, anche la questione canonica delle 16 parrocchie rumene rimaste in Ungheria, ho domandato al Santo Padre se convenisse di nuovo insistere presso il Vescovo di Hajdudorog, perché desistesse dal suo rifiuto alla nomina di un Vicario o Delegato Vescovile speciale per queste 16 parrocchie rumene della sua diocesi.

Ma Sua Santità ha risposto che la S. Congregazione si limitasse per ora a dargli comunicazione della decisione presa circa le 67 parrocchie, per la regolare disciplina canonica, per il bene delle anime e della Chiesa.

In esecuzione di queste Auguste disposizioni questa S. Congregazione ha redatto la presente minuta di Decreto, che mi onoro inviare alla Eminenza Vostra perché voglia prendere visione prima della definitiva redazione e abbia la bontà di significarmi eventuali osservazioni.

Il Decreto definitivo verrà poi sollecitamente inviato a cotesta Segreteria di Stato, la quale deciderà, a seconda delle particolari esigenze che potrà mostrare il R. Governo Rumeno, se far compilare dalla Cancellaria Apostolica la relativa Bolla, oppure pubblicare semplicemente detti Decreto.

Mi valgo volentieri della circostanza per rinnovarLe i sensi della mia profonda venerazione, con la quale Le bacio umilissimamente le mani mi confermo di Vostra Eminenza Reverendissima devotissimo, umilissimo, obbl. mo servitore vero

+ L. Card. Sincero, Vescovo di Palestrina, Assessore

166a. Sincero bíboros átíratának melléklete: a bíboros utasítása Valeri bukaresti nunciushoz a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Róma, 1934. január 26.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52-56. fasc. 49. fol. 74r-75r. Másolat.

Allegato al Prot. 482/33. – n. I –
Copia.

Roma, 26 Gennaio 1934.

387/34

A S. E. Reverendissima Mons. Valerio Valeri

Nunzio Apostolico

Bukarest.

Eccellenza Reverendissima,

Trasmetto a V. E. Reverendissima due lettere, scritte da Mgr. Metropolita Ruteno – a seguito della Conferenza Episcopale tenuta a Blaj il 13 Novembre 1933 – circa l'attribuzione canonica della parrocchie di rito greco-rumeno rimaste in territorio ungherese e di quelle già appartenenti alla diocesi bizantina di Hajdudorogh (Ungheria) ed ora venute a trovarsi in territorio rumeno.

Le due questioni vanno risolte insieme, perchè altrimenti si potrebbero destare malevole interpretazioni o in Ungheria o in Romania, a seconda della soluzione cui si desse precedenza. Di questo parere è pure la Segreteria di Stato, in un ufficio del 26 Luglio 1933 (N. 2059/33), che dava risposta ad altro ufficio di questo S. Dicastero dell'8 Luglio precedente.

Per attribuire canonicamente le sessantasette parrocchie (già della diocesi bizantina di Hajdudorogh) alle dio-cesi rumene (35 parrocchie ad Alba-Julia e Fagaras, 22 a Oradea Mare e 10 a Maramures) non vi è difficoltà alcuna, anzi si tratta solo di applicare il Concordato fra la Santa Sede e il Regno di Romania. La questione si fa, invece, spinosa quando si tratta di sistemare canonicamente le parrocchie (sedici in tutto, oltre quella di Kolcese) di rito greco rumeno site in territorio ungherese. L'Episcopato Rumeno vorrebbe, infatti, che per esse venisse eretta un'Amministrazione Apostolica speciale; il Vescovo di Hajdudorogh, invece, revocando in dubbio persi-no il carattere rumeno di quelle parrocchie, e richiamandosi a precedenti atteggiamenti in proposito della Santa Sede, si oppone nonché all'Amministrazione Apostolica, anche alla istituzione di un Delegato o Vicario vescovile particolare.

Invio alla E. V. i più recenti documenti relativi a tali questioni, pregandoLa a volere, appena ne abbia preso visione, manifestare a questo S. Dicastero il suo preciso parere, tenendo conto di quella che è la mente così della S. Congregazione come della Segreteria di Stato, approvata dallo stesso Santo Padre: che, cioè, non si possa istituire in Ungheria, oltre quelle che già ci sono, una nuova Amministrazione Apostolica per sedici parrocchie.

Nello stesso tempo, prego l'E. V. di informare, a nome di questo S. Dicastero, l'Eccellentissimo Mgr. Metropolita Rumeno che il ritardo nella soluzione delle questioni, da più tempo poste allo studio solerte di questa S. C., è unicamente dovuto alla necessità di dare loro una sistemazione che non provochi sospetti o irritazioni.

Intanto ecc.

firmato: L. Card. Sincero, Segretario

G. Cesarini, Assessore.

166b. Sincero bíboros átiratának melléklete: Valeri bukaresti nuncius jelentése Sincero bíborosnak a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Bukarest, 1934. február 9.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1930-1934, pos. 52-56. fasc. 49. fol. 76r-77r. Másolat.

(Copia)

Allegato al Prot. 482/33 – N. II.

Nunziatura Apostolica

Bukarest, 9 Febbraio 1934.

Rumenia No 625.

A Sua Eminenza Reverendissima Il Sig. Cardinale Luigi Sincero

Segretario della S. C. Orientale

Roma

Eminenza Reverendissima,

Non ho mancato di far oggetto della mia attenzione il venerato ufficio dell'Eminenza Vostra Reverendissima No 116/30 del 26 Gennaio u.s., e gli annessi documenti relativi alla questione delle parrocchie di rito greco-romeno rimaste in territorio ungherese e di quelle già appartenenti alla diocesi bizantina di Haidudorogh ora venute a trovarsi in territorio rumeno.

Ho preso anche visione delle due ultime lettere, di un tono un pò acre a dir la verità, indirizzate all'E. V. sulla stessa questione da Monsignor Suciù.

La mia umile opinione a riguardo di questo affare sarebbe che per il momento codesta S. Congregazione si dovesse limitare a dichiarare che le 67 parrocchie già della diocesi bizantina di Haidudorogh sono canonicamente attribuite nelle note proporzioni ad Alba Julia, Oradea Mare, Maramures. Come fa rilevare l'E. V., questo punto non offre difficoltà alcuna poiché si tratta semplicemente, interpretando l'Art. 3 del Concordato fra la Santa Sede ed il Governo rumeno, di mettere in pratica la richiesta formulata dalla Commissione mista per l'applicazione del Concordato medesimo, la quale fin dal 6 Giugno 1930 così si esprimeva:

„Au sujet des paroisses gréco-catholiques, annexées autrefois au Diocèse Haidudorogh, qui se trouvent maintenant dans le territoire de l'Etat roumain, sous l'Administration des Evêque gréco-catholiques, la Commission prie le Saint-Siège de vouloir bien par une Bulle Pontificale réincorporer définitivement les sus-dites paroisse aux Diocèses respectifs gréco-catholiques aussitôt que possible”.

Non intendo, per altro, dire che per dar seguito a quanto sopra si debba ricorrere ad una Bolla Pontificia. Un Decreto o una dichiarazione ufficiale in merito, di codesta S. Congregazione, credo sarebbe sufficiente e contenterebbe in questo momento l'Episcopato rumeno. Infatti si tratta in fondo, di una pura formalità poiché le parrocchie in questione si trovano già „di fatto” sotto la giurisdizione degli Ordinari rumeni.

Come si potrebbe opporre dalla parte dell'Ungheria ad un simile Decreto? Se non m'inganno, nessun lamento. Invero se si può comprendere sotto un certo punto di vista e a rigore di procedura canonica che i Vescovo rumeni insistano per avere dalla Santa Sede una dichiarazione che il tranquillizzi, non si comprenderebbe in alcun modo una simile insistenza da parte del Vescovo di Haidudorogh. Egli, infatti, non ha bisogno di nessuna dichiarazione, poiché, com'egli stesso si esprime nella lettera indirizzata il 29 Luglio 1931 a Mons. Nunzio di Budapest, e S. E. il Card. Csernoch in un'altra scritta a questo medesimo 18 Maggio 1924, sulle 16 parrocchie che da ultimo rientrarono nei limiti della sua diocesi non ha fatto che „reviviscere” la giurisdizione consessagli in forza della Bolla: „Christi fideles”. Gli Ordinari romeni erano stati invece espressamente nominati soltanto Amministratori Apostolici

di quelle parrocchie che poi restarono loro in maniera definitiva. Questa differente situazione giuridica mi sembra assai importante e tale da offrire il destro per una soluzione che contenterà o almeno non urterà né l'una né l'altra parte.

Il mio umile parere è, dunque, che valga meglio scindere le due questioni e limitarsi per ora a quanto sopra proponevo.

Nel caso contrario temo che si arriverà difficilmente ad una conclusione. Scartata, infatti, l'idea della creazione di una Amministrazione Apostolica per sedici parrocchie, mentre qui non è stata concessa neanche per i ruteni che sono circa un centomila, non rimarrebbe che la nomina di un Vicario speciale. Ma pare che S. E. Mons. Miklósy non voglia sapere nemmeno di questo. E allora non si vede nessuna via di uscita. Credo, pertanto, che sia più opportuno scegliere, almeno per il momento, la soluzione parziale alla quale ho accennato.

Restituisco qui acchiusi i documenti inviati e approfitto della occasione per confermarmi con i sensi della più profonda venerazione e distinto ossequio dell'Eminenza Vostra Reverendissima umilissimo devotissimo obbedientissimo servitore

F.to: V. Valeri – Nunzio Apostolico

167. A Keleti Kongregáció dekrétuma a 67 Romániához csatolt Hajdúdorogi Egyházmegyes parókia besorolásáról

Róma, 1934. április 9.

Acta Apostolica Sedis, an. et vol. XXVI, 1 Augusti 1934, (Ser. II, T. I) – Num. 10.
pp. 436–439.

Sacra Congregatio Pro Ecclesia Orientali
Hajdudorogen. et Aliarum
Decretum

Apostolica Sedes, vel motu proprio, vel rogatu Episcoporum semper plurimum curavit ut, ob mutatas in aliqua regione rerum condiciones, circumscriptionum ecclesiasticarum limites opportune mutarentur, eo consilio ut spirituale christifidelium bonum et religionis incrementum magis magisque promoveretur.

Quum autem, post novam politicam delimitationem Regnorum Romaniae et Hungariae, acciderit ut multae paroeciae dioecesis Hajdudorogensis inclusae in Regno Romaniae manserint, maxime interest ita fines dioecesium circumscribere ut fideles cum suis Ordinariis expeditius et absque ulla difficultate communicare valeant.

Quod vero in sollemni Conventione inter Apostolicam Sedem et Regnum Romaniae inita die 10 Maii a. 1927 generali modo cautum fuerat, expresse praescriptum fuit in statutis quibus providebatur ut memorata Conventio

ad effectum duceretur; nempe ut sexaginta septem paroeciae, quae olim per Apostolicas Litteras die 8 Iunii a. 1912 sub plumbo datas Christifideles graeci ritus novae dioecesi Hajdudorogensi attributae fuerant et nunc in ditione Romaniae sub administratione Episcoporum provinciae metropolitanae Albae-Julienensis et Fogarasiensis existunt, per formale quoddam documentum Sanctae Sedis definitive et perpetuo respectivis dioecesibus tribuerentur.

Hoc autem praescriptum cum plene attendent Sacra haec Congregatio, omnibus mature perpensis, atque audito in re tanti momenti Excmo Nuntio Apostolico in Romania, ad praefatam canonicam attributionem deveniendum censuit.

Quapropter, ab infrascripto Cardinali Secretario, in audientia diei 28 Februarii a. 1934 Summo Pontifici relatione facta, eadem Sanctitas Sua, suppleto quatenus opus sit, quorum interest, vel sua in hac re interesse praesumant consensu, sexaginta septem paroecias olim dioecesi Hajdudorogensi tributas, et nunc in territorio Romaniae existentes, de Apostolicae potestatis plenitudine, respectivis dioecesibus rumenis aggregavit et addixit, iubens hoc fieri per decretum Sacrae Congregationis Orientalis.

Ex mandato igitur Ssmi per praesens decretum Sacra haec Congregatio publici iuris facit supra dictam pontificiam voluntatem ac praescriptionem; et sexaginta septem paroecias, de quibus infra, olim ad dioecesim Hajdudorogensensem pertinentes, definitive et perpetuo dioecesibus ritus byzantini-rumeni adnexas declarat, ut sequitur:

A. Archidioecesi Albae-Julienensis et Fogarasiensis:

Arcus (Arkos).

Borosneul-Mare (Nagyborosnyo).

Imper (Nagykaszon).

Ciucsângiorgiu (Csikszentgyörgy).

Lăzăresti (Csiklazarfalva).

Chelinta (Gelencze).

Ilieni (Ilyefalva).

Lemnia (Lemhény).

Lisnău (Lisznyo).

Poian (Kézdiszentkereszt).

Turia (Torja).

Aldea (Abasfalva)

Bodogaia (Alsoboldogfalva).

Bezidul nou (Bözödujfalu).

Sărăteni (Sovarad).

Aita-Seaeă (Szarazajta).

Eliseni (Székelyszenterzsébet).

Odorheiu (Székelyudvarhely).

Jacu (Olahzsakod).

Joseni (Gyergyoalfalu).
Sândomic (Csikszentdomokos).
Frumoasa (Szépyiz).
Ghimes-Fäget (Gyimesbükk).
Gheorgheni (Gyergyoszentmiklos).
Voslab (Gyergyovaslab).
Sântandrei (Nyaradandrasfalva).
Bohtineni (Nyaradbalintfalva).
Boteni (Harasztkerék).
Crăciunesti (Nyaradkaracsony).
Ivănesti (Kebeleszentivany).
Târgu-Mures (Marosvasarhely).
Sardu-Mrajului (Székelysard).
Trotta (Szenharomsag).
Lăureni (Szentlörincz).
Tirimioara (Kisterem).

B. Dioecesi Magno-Varadinensi:

Amat (Amacz).
Sătmărel (Szatmarzsadany).
Ciumesti (Csomaköz).
Domănesti (Domahida).
Ghenciu (Genes).
Moftinul-Mic (Kismajtény).
Carei (Nagykaroly).
Besighea (Beszege).
Sanislău (Szaniszló).
Andrid (Endréd).
Dindesti (Erdengeleg).
Tiream (Mezőterem).
Vezend (Yezend).
Portita (Portelek).
Eriuadon (Eradony).
Curtuiuseni (Erkörtvelyes).
Tarcea (Ertarcsa).
Galospetreu (Galospetri).
Piscolt (Piskolt).
Vasad (Vasad).
Cheniz (Erkenéz).
Silindru (Erselind).

C. Dioecesi Maramuresensi:

Culciul-mare (Nagykolcs).
Boghis (Csengerbagos).
Oar (Ovari).
Petea (Pete).
Doba (Szamosdob).
Vetis (Yetes).
Botiz (Batizvasvari).
Satu-Mare (Szatmar).
Odoreu (Szatmarudvari).
Jojib (Jozsefhaza).

Contrariis quibuscumque minime obstantibus.
Datum Romae, ex Aedibus Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali,
die 9 Aprilis a. 1934.

A. Card. Sincero Episcopus Praenestin., a Secretis.
I. Cesarini, Adessor.

**168. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása
Angelo Rotta budapesti nunciushoz a Hajdúdorogi Egyházmegye
Romániához csatolt parókiái tárgyában**

Róma, 1934. május 24.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 45. fasc. 2/1. fol. 270r. Tisztázat.

8076/94-8878

Roma, 24 Maggio 1934.

Prot. N. 482/33.

A Sua Eccellenza Reverendissima Mons. Angelo Rotta
Nunzio Apostolico, Budapest

Eccellenza Reverendissima,

In seguito al parere espresso dall'Eccellentissimo Monsignor Valeri, Nunzio Apostolico in Romania, nel senso che fosse più opportuno scindere la questione delle 67 parrocchie già appartenenti alla diocesi di Hajdudorog e ora venute a trovarsi entro i confini della Romania, da quella delle 16 parrocchie rumene rimaste in Ungheria, parere approvato dalla Segreteria di Stato e dal Santo Padre, questa S. Congregazione, con Decreto¹³⁶ del 9 Aprile u.s., che verrà prossimamente pubblicato negli Acta Apostolicae Sedis, per la regolare disciplina canonica, per il bene della Chiesa e delle anime, ha incorporato le suddette 67 parrocchie, che già di fatto loro appartenevano alle rispettive diocesi rumene.

136 Lásd: 167. számú dokumentum.

Tanto ho creduto essere mio dovere portare a conoscenza dell'Eccellenza Vostra Reverendissima, perché nel modo che riterrà più opportuno ne dia partecipazione all'Eccellentissimo Mons. Miklosy, Vescovo di Hajdudorog.

RingraziandoLa del cortese ufficio, con sensi di distinta stima e considerazione mi confermo di Vostra Eccellenza Reverendissima affezionatissimo come fratello

+L. Card. Sincero, Vescovo di Palestrina
Segretario

169. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a Hajdúdorogi Egyházmegye Romániához csatolt parókiái tárgyában

Róma, 1934. május 29.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 45. fasc. 2/1. fol. 271r. Fogalmazvány.

8078/34. II or.

29 Maji 1934.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Stephano Miklósy

Episcopo Hajdudorogensi

Nyiregyháza.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

De mandato Eminentissimi Cardinalis Aloysii Sincero, Secretario Sacrae Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” honori mihi duco Excellentiae Tuae Reverendissimae notum facere quod memorata Sacra Congregatio, per Decretum¹³⁷ die 9. mensis Aprilis c.a. datum. statuit ut, prae oculis habito Ecclesiae et animarum bono 67 paroeciae, in territorio rumeno nunc existentes et olim ad Dioecesim Hajdudorogensensem pertinentes, nunc incorporentur Dioecesibus eorum Episcoporum a quibus de facto administrabantur.

Libenti animo occasionem arripio profundae aestimationis meae sensa Excellentiae Tuae Reverendissimae depromendi tuisque commendatus precibus permaneo Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus.

137 Lásd: 167. számú dokumentum.

170. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltóztatási kérelme tárgyában

Sátoraljaújhely, 1934. június 22.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 301rv. Tisztázat.

Kassai Apostoli Kormányzóí Helynökség, Sátoraljaújhely.
Vicariatus Administraturae Apostolicae Cassoviensis, Sátoraljaújhely.
Nr. 1311/1934.
8217/34 II.or.

Excellentissime ac Reverendissime
Domine Archiepiscopo, Nunti Apostolice!

Fideles graeci ritus in Tarczal commorantes, qui jam elapso anno licentiam ad ritum latinum transeundi petierant, perseveraverunt in hac intentione. Notabilis pars eorum, fere centum – exasperati ob dilatam licentiam – in apostasiam abierunt: sese „absque confessione” declarantes, tum penes auctoritatem, civilem, tum penes officium parochiale graeci ritus (quod est in vicino pago Bodrogkeresztur).

Duobus graecis – propter imminens grave periculum – Reverendissimus Dominus Auditor Kaldewey nr. 7248/1933. transitum ad ritum latinum permisit. (Cuius tamen licentiae notitiam, a parcho latino officiose transmissam, parochus graecus Bodrogkereszturiensis non vult acceptare, uti patet ex eius charta postali sub nro. acclusa).

Nunc isti apostatae inde a pluribus mensibus pagano modo vivunt, absque sacramentis; liberique eorum neonati non baptizantur. Attamen profitentur se noluisse fidem negare, sed solum liberari voluisse a iurisdictione graeca. Haec enim cum sit iurisdicatio personalis, quae exercetur in minoritate religiosa in his Hungariae partibus, multa incommoda iuridica et pecuniaria secumfert. Deberent scholam separatam fundare, tributa ecclesiastica solvunt sacerdoti, qui non habitat loco, cum tamen exercitiis religiosis semper in ecclesia latini ritus vacent, iam ab immemoriali. Quodsi parentes liberos ad doctrinam religiosam sacerdotis latini ritus mitterent: sacerdos graecos semper habet ius hos liberos reclamandi. Et brachium saeculare auctoritatis civilis liberos graeci ritus etiam vi compelleret ad frequentendam doctrinam religiosam graecam. Nec iuvaret expressa voluntas parentum, nam leges civiles huiusmodi negotia technice et mechanice tantum considerant et inexorabiliter executioni mandant. Se semper paratos declarant ad revertendum ex apostasia in sinum Ecclesiae, sed unice ad ritum et iurisdictionem Latinae Ecclesiae.

Aliud autem periculum – etquidem imminens – observatur, nempe perversionis. In pago Tarczal Calvinistae sunt optime organizati. Obtinent maioritatem relativam inter incolas. Sunt enim 1.748 contra 1.627 catholicos latinos. (Summa totalis incolarum 4.063). Habent scholam trium docentium,

praedicatorem etc. Quae entia ecclesiastica bene fundata sunt pecuniariter. Novi fideles absque ullis expensis se huic organizationi praeexistenti inserere possent. Jam agitadores calviniani incipiunt allicere apostas. Si vero aliquantis per remanent in statu apostasiae, valde timendum est, ne omnes a statu „absque confessione” transeant ad haeresim calvanianam.

Quare enixe rogo Excellentiam Vestram, velit his apostatis – qui a ritu graeco deficientes sese „absque confessione” declararunt – transitum ad ritum latinum gratiose concedere, ob imminens et grave periculum definitive incidendi in haeresim Calvinianam, ut ab apostasia absolvi, in sinum Ecclesiae reverti et tandem animae quietem invenire valeant.

Osculando annulum sacrum Excellentiae Vestrae, persisto servus in Christo minimus

Sátoraljaujhely, d. 22. Jun. a. 1934.

Dr. Josephus Aurelius Vécsey

canonicus tit. provicarius.

171. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárnak a Hajdúdorogi Egyházmegye Romániához csatolt parókiái tárgyában

Róma, 1934. június 25.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 45. fasc. 2/1. fol. 272rv. Fogalmazvány.

8172/34./II or.

25 Giugno 1934.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

In occasione di un cambiamento di rito dal greco al latino di un fedele di rito rumeno di Battonya io mi rivolsi per il parere a Mons. Miklosy, Vescovo di Hajdudorog, al quale in seguito alla decisione contenuta nel venerato Ufficio Nr. 116/30, in data 10 Luglio 1931, di codesta Sacra Congregazione, domeva attribursi detta parrocchia con quella di Bedő, che appartenevano già alla diocesi di Lugoj e l'altra alla diocesi di Oradea in Rumenia.

È vero che dopo di allora non apparve alcun Decreto, sull'Acta Apostolicae Sedis, e quindi la promulgazione promessa non avvenne, ma io credevo che forse in via privata, per non destare scalpore, la questione fosse stata liquidata.

Ma Mons. Miklósy mi risponde che a lui non pervenne ulteriore comunicazione oltre quella fatta da questa Nunziatura a nome di codesta Sacra Congregazione con cui si comunicava la cosa come decisa, però legata alla pubblicazione del relativo Decreto sugli Acta Apostolicae Sedis.

Io mi permetto ora solo di richiamare l'attenzione di Vostra Eminenza Reverendissima sopra questo stato di cose, perché Vostra Eminenza nella Sua illuminata prudenza veda se sia possibile, senza urtare suscettibilità da parte dei Vescovi rumeni, venire alla definizione definitiva già indicata allora nel venerato Ufficio sopra menzionato.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

172. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Vécsey Aurél helynöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában

Budapest, 1934. június 27.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 280rv. Fogalmazvány.

V. N. 7055/33 Posiz II.or.

8177/34.

27 Giugno 1934. II.or

Ill.mo e Rev.mo

Monsignore Aurelio Vécsey

Pro-Vicario Generale

Sátoraljaújhely

Ill.mo e rev.mo Monsignore,

Ieri Vostra Signoria Rev.ma mi parlo del doloroso caso di Tarcal.

Come Le dissi, la Nunziatura non può concedere permessi di passaggio di rito se non in casi individuali: per casi di passaggi collettivi solo la Santa Sede è competente.

Ma, riflettendo sulle circostanze del caso in questione, ritengo inutile un ricorso alla Santa Sede, la quale, credo, non potrebbe mai concedere tale passaggio di rito, date le circostanze del caso; perché, oltre che vi è mancanza di causa veramente canonica, il fatto che la concessione verrebbe dopo l'apostasia, quasi una sanatoria, recherebbe una ferita molto grave alla disciplina ecclesiastica e le conseguenze del triste esempio sarebbero disastrose.

Se quindi non è consigliabile rivolgere domanda alla Santa Sede, ciò non vuol dire che il caso non meriti considerazione. La prego perciò a volermi inviare la Sua nota che mi aveva indirizzato con la traduzione in latino della lettera del Parroco.

Nello stesso tempo però è necessario che V. S. mi dia informazioni vere e sicure sul contegno in merito da parte del Clero latino del luogo, anche per prevenire eventuali accuse: se vi sia stata pressione da parte loro, o consiglio, invece di fare opera, come sarebbe stato loro dovere, di persuasione per non

turbare lo statu quo, con una richiesta di cambiamento di rito sprovvista di una base canonica seria.

Essendo che questa stessa questione negli scorsi anni fu trattata negli scorsi anni da Monsignore Vicario Generale, sara bene che V. S. si motta d'accordo con Lui, per dare tutte le notizie richieste.

Colgo l'occasione per presentar Le i miei piu distinti ossequi mentre, raccomandandomi alle Sue preghiere, mi raffermo
della S. V. Rev.ma

173. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Vécsey Aurél helynöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában

Budapest, 1934. július 9.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 296rv. Fogalmazvány.

8193/34. II.or.

9 Iulii 1934

Ill.mo ac Rev.mo Domino

D.no Aurelio Vécsey

Pro-Vicario Generali

Sátoraljaújhely.

Ill.me ac Rev.me Domine,

Pro certo habeo Dominationem Tuam Rev.mam meam epistolam¹³⁸ diei 27 Iunii, Nr. 8177/34, rite accepisse.

Hisce diebus aliqui fideles graeci-ritus, in pago Tarcal commorantes, litteras moerore plenas ad hanc Nuntiaturam Apostolicam miserunt, quibus significant se ad Sacramenta accedere non posse in dicto pago, eo quod Parochus latinus recusant ipsis Sacramenta administrare Confessionis et Communionis, asserens Parochum ritus graeci eum prohibuisse quominus quocumque modo de fidelibus ritus graeci sese occupet.

Fidelis quidam ritus graeci personaliter hanc Nuntiaturam Apostolicam adivit, affirmans voluisse Confessionem peragere ibidem apud Parochum latinum; is tamen, verbis etsi humanissimis, eidem repulsam dedit, provocans ad vetitum ei factum a Parocho ritus graeci.

Nescio quamnam fidem mereantur huiusmodi assertiones; quod si ipsae veritati respondeant, profecto agendi ratio utriusque Parochi omnino reprobanda esset.

Si enim verum est sacerdotes nullimode debere fideles ritus diversi ad ritus mutationem inducere, minime vero in excessum oppositum prolabi debent

138 Lásd: 172. számú dokumentum.

illam spiritualem adsistentiam denegando fidelibus cuiuscumque ritus ad quam ex legibus ecclesiasticis ius omnino habent (Cfr. Can. 866, 881.) Notum est enim bonum animarum supremam legem esse.

Hoc negotium prudentiae ac zelo Dominationis Tuae Rev.mae committo ut quae in Domino expedire iudicaverit, perficiat.

Libenti animo hac utor occasione Dominationi Tuae Rev.mae obsequii mei sensa pandendi quisque commendatus praecibus permaneo

Dominationi Tuae Ill.mae ac Rev.mae

173a. Tarcali hívek rítusváltóztatási kérelmei

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 282v–295v. Fogalmazvány.

Ekszellenciás Uram.

Azon alázatos kérésel fordulok Ekszellenciás Uramhoz, hogy ti. én mint család apa és 2 gyermekem hogy tesék minket a romai katólikus egyház kebelébe bevenni mert mink a görög szertartáshoz nem tudunk semit it görög pap nics és minket it nem akarnak sem megs gyohotani se azon alázatal fordulok az erkszelenciás úranhoz hogy tesék minket át adni mert ha nem akor muszáj at lépni a reformatús hitre a mi lelkünknek nagy kárt tene eszt meg csak azt az erkszelenciás uram teheti meg mert krisztus leg kedveseb szolgája mert mink körög katolikus nem leszuk soha.

Midni Mihaj Tarczal

Kell 1934 év 6 hó 29 napján

Ekszellencias Uuram(!)

Azon alázatos kérésel fordulok Ekszellencias Uramhoz alliroto család apa és 2 gyermekem és a Feleségemmel együt kérjük az Ekszelenciás urat hogy minket tesek a római kató egyház kebelébe veni mert mink a görög szertartás hoz(!) nem értünk mert mink aszt nem tanultuk mert mink itszülettünk és it kereszteltek a katólikus templomban és it iartun az iskolába is görög papot még nem is látunk és most minket it nem akar nak meg gyokontati hogy miennek az oka aszt nem tudjuk azért kérjük nagyon az Ekszelenciás urat tesék minket befogadni aba asztartásba amékre megtanítottak mert ha nem mivel it görög katolikus templom nics akor oda menyunk ahol befognak az meg it hejbecsak a reformatos egyházvan és az szivesen elfokad benunket és ha esz akeresunket nemteljesítik és nekunk esz a szörnyubünt elkel követnünk, akor az Úr Istenelöt számoljon alelkünkér az aki visza utasita akérésünket

Kelt 1934 év 6 hó 30 napján

Bellaji Géza Tarczal

Nagyméltóságú és főtisztelendő pápai nunczius úr!

Alulírott család apa azon alázatos kérelemmel járulok nagyméltóságod elé, hogy ezen soraimban foglalt panaszomat és kérésemet kegyesen meghalgtatni méltóztassék.

Én Tarczal községben születtem 1879 évben az apám görögkatholikus volt az anyám romai katolikus, de az apám az anyámmal csak hét hónapig éltek együtt az eküvőjük után és többé soha, mikor én megszülettem akkor már nem éltek együtt, és mivel Tarczalon sem akkor sem most semmi féle gör. katolikus intézmény, se templom se pap se iskola nem volt és nincs, hanem a Bodrokkereszturi(!) gör katolikus egyházhoz tartoznák, így mikor én iskola köteles lettem a Tarczali romai katolikus iskolába jártam és a romai katolikus szertartásokban neveledtem aszerint éltem és élek a mai napig is a gyermekeimmel és egész családommal együtt, a feleségem római katolikus tehát én a görög katolikus szertartást egy általán nem ösmerem sem a gyermekeim mert azok is mind romai katolikus iskolába jártak és járnak és a hittant is ott tanulták. De most már oda lrtünk hogy a Bodrokkereszturi gör. kath. tisztelendő úr a hittan tanítást az itteni róm. kath. tisztelendő úrnak be tiltotta hogy majd ő, járn kereszturból ide hittant tanítani, volt is egy párszor talán vagy 6 vagy 7 czer most elértünk a vizsgához és a hittanból sem az egyik sem a másik nem osztályjoszta a gyermekeket. Sőt idáig még a gör.kath. tisztelendő úr benem tiltotta az itteni tisztelendő úrnak a hittan tanítást, itt rendesen elő készítették a gyermeket za első szent áldozáshoz is és minket felnötteket is ha beteghez hittuk vagy elmentünk gyónni az itteni tisztelendő urhoz szívesen meggyóntatott és meg áldoztatott, de most az idén már a Tarczali gör. kath. gyermekek kimaradtak az első szent áldozok közzül. És a többi gyermekek is a felnöttekkel együtt, mert most már azt mondja a tisztelendő úr menyünk kereszturba és nem gyóntat meg bennünk pedig idáig nekünk semmi hiányunk nem volt ebben a tekintetben. Én tehát keményen elhatároztam hogy sem én sem a családom így nem élünk és a Bodrokkereszturi gör. kath. plébánia hivatalnál két tanu előtt már kétczer bejelentettem hogy a gör. kath. egyházból kilépek és felekezet nélküli leszek de most mielőtt ezt megtenném, gyermeki szeretettel és bizalommal kérem Nagyméltóságodat hogy nekem és 7 hét(!) gyermekemnek a latin szertartásu róm. katolikus egyházba való felvételre az engedéjt megadni méltóztassék, úgy hogy gyermekem már a jövő iskola évben mint róm. kath. gyermek járhasson iskolába, és a hittant tanulhassa úgy mint idáig, ugyszintén nekünk felnötteknek sem legyen akadáj a szent gyónásnál és áldozásnál az hogy görög szertartásuakhoz tartozunk.

Kérésemre vonatkozólag várom Nagyméltóságodnak nagbecsü elhatározását.

És hogy erről engemet és a Tarczali rom. kath. plébánia hivaltalrtésíteni minél előbb méltóztassék mivel közel álunk az iskolai beíratásokhoz. Ha kérésemre vagy semi vagy elutasító választ kapok úgy az egész családommal a református felekezetre térek át vagy felekezet nélkül maradok de gör. katolikus tovább semi szín alatt nem leszek mert engem erre az elhatározasomra

semiféle anyagi haszon nem indított, csak az, hogy abban a hitben akarnék élni és meghalni az egész családommal amit tanultam és tudok. Ha pedig kérésemre az engedéjt meg nem kapnám, én akkor is nyugodtam(!) halok meg, mert isten látja a lelkem és az isten előtt a felelősséget az vállalja aki engem a jó szándékomban megakadályoz.

Kérésem megismétlése mellett maradok Nagyméltóságodnak igaz és hű gyermeke.

Tarczal 1934 július 4én

Géczi József

Excellenciás uram

Az alul írott legnagyobb szeretettel(!) kéri Excellenciás urunknot(!) hogy könyedséget nyújtson atyai szívével az én nehéz helyzetemen. Exelenciás uram márkétéve lesz annak hogy kiléptem a görög kath. egyházból és felekezett nélküli vagyok azóta mártöbször kértük magunkat a romai katolikus szertartásuk közé de még máig sem nyert meghalगतást és el intézést eddig tudtam várni énis de tovább nem tudok. Mert meg boldogult feleségem február hó 15. meg halt én és a családom itt maradtak árván gondozó nélkül. Eddig vártam a közösen be adot kérvényünkre de sajnos eredménytelenül. Én tovább várni mostmár nem tudok a jövőndő hitvesem romai katolikus.

Fölmentünk véle a romai kath. lelkész urhoz az esketés véget és ő határozottan kijelentete addig nem esket meg benünket míg a görög(!) egyházban vissza nem lépek de én a most kétével történt elhatározásomtól el nem térek inkább leszek református vagy felekezett nélküli de görög kath. nem. Menyaszonnyommal pedig megegyeztünk abban hogy ha Excellenciás urunk bölcs intézkedése rajtunk nem segít inkább megesküszünk polgárilag vagy pedig élünk vad házasságban de én a görög egy házban vissza nem térek és Isten előtt az számoljon értünk aki aki tudna és tud csak nem akar rajtunk segíteni én bízva Excellenciás urunk jó szívében mert Krisztus Urunk életet adta juháiért hogy meg nyerjen benünket az örök boldogság számára az ő nyomdokán követve Excellenciás urunk is meg nyer benünket a romai kath. egyház számára.

Legnagyobb szeretettel és alázattal a krisztusban

Eszelenciád legkisseb szolgálja

Tarcza 1934 július 8an

özv. Dorogi János

8192/34 II.or.

Nagyméltóságú és főtisztelendő Rotta Angela úrnak!

bpesti pápai nuncius,

Budapest

Alulírott azon tiszteletteljes kérelemmel járulok kegyes színe elé, hogy engemet és 5 kis koru gyermekeimet név szerint Zombori Julianna (1919),

Borbála (1922), Márta (1922), András (1929), és Jánost (1932) a római katolikus anyaszentegyház hívőjeként átvenni, azaz megkeresztelni kegyeskedjék.

Alázatos kérelmem támogatására bátorkodom felhozni, hogy én Zemplén megye Tarczal nagy községben lakom családommal. Azonban községünkben gör. kath. templom nincsen. A legközelebbi gör. kath. templom tőlünk körülbelül 7 klm. távolságra fekszik. Ezen távolság úgy nekem mint apró gyermekeim részére, hogy vallási kötelezettségünknek és Istenünknek eleget tehesünk nagyon terhes, és kibírhatatlan. Külömben hiteselem születése óta rom. katolikus vallású. Hogy tájékozásul szolgálhassak Nagyméltóságodnak ezen itten helyzetről, bátorkodom megemlíteni, hogy a Községünk iskolahiteles gyermekei, ugyszintén saját két iskolába járó gyermekeim, az 1934 év végi iskolai bizonyítványaikban a hittanból osztályzatot nem kaptak! Igaz az egész esztendőben a gör. katolikus lelkész ur összesen vagy 6szor volt át iskolánkban, és végül a vizsga előtt meg kijelentette, hogy aki ezután a szent gyónáshoz és áldozáshoz óhajt járulni, azok menjenek át szomszédos 7 klm távolságra fekvő görög kath. plebánia templomba. Ugyszinten évvégi hittani osztályzatért!

Községünk görög katolikus lakosai körülbelül 360 család, a fent említett ok miatt, a római katolikus templomba járnak, jó magammal, azonban mindjanyunknak sajnos, a szent gyónástól és szent áldozást megtagadta. Én magam e ho 8án óhajtottam a szentségekhez járulni, sajnos, én is elutasítást nyertem. Érdeklődésemre a rom. katolikus lelkész úr kijelentette, hogy a gör. kath. lelkész úr letiltotta neki, hogy benünket meggyóntathasson, és megáldoztathasson.

Ezen alázatos kérelmem, és indokolásim előadása után, bizakodva és alázattal kérem a Nagyméltóságú Pápai nuncius főtisztelendő atyánkat, hogy engemet és gyermekeimet rom. katolikusá fog átvenni, azaz átkeresztelni, hogy az új iskola éret gyermekeim mai mint római katolikus gyermekek kezdhessék meg. Életem leghőbb óhajtása az, hogy római katolikus lehessenek, és mint ilyen akarok tovább élni buzgoan, feleségemmel és gyermekeimmel együtt.

Maradtam a legalázatosabb tisztelettel

Tarczal 1934 VII. 9en

Zombori István nyug már altiszt

Bátorkodom a mellékelt zárt boritekbán egy szomszédom egy ily irányi kérelmet cstonli.

174. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a tarcali görögkatolikus hívek ritusváltoztatási kérelme tárgyában

Budapest, 1934. július 11.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 297rv. Fogalmazvány.

8195/34 II.or.

11 Juliü 1934.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Stephano Miklósy Episcopo Hajdudorogensi

Nyiregyháza

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Jam pluries ad hanc Nuntiaturam Apostolicam questus et graves pervenerunt a pago Tarcal ex parte fidelium ritus graeco-catholici. Nuntiatura non una vice hac de re scripsit Excellentiae Tuae Reverendissimae, et ultimo, anno praeterito sub die 4 Maji 1933 N. 7055/33. Cum nullam responsionem huic epistolae receperit, speravit haec Nuntiatura fore ut silentium ex parte Excellentiae Tuae explicationem quamdam in hoc esset habiturum, quod interes res in illo pago pacifice compositae fuissent.

Sed hisce ultimis diebus ab illo pago et novae petitiones mutationis ritus pervenerunt, et quod est pejus, notitia quoque plures ex fidelibus graeci ritus sese aconfessionales declaratos fuisse et sic in periculo constitutos ut ad protestantismum illic jam late diffusum, misere transeant.

Illud quoque addendum, quod si veramsest quae mihi quidam ex fidelibus graeco-catholicis scripsit, parochus graeci ritus omnino vetuisset (!) Parocho latini ritus ne hic fidelium ritus graeco-catholici ne confessiones quidem exciperet. Praefatus addit quoque in suo epistola sexies tantum in anno parochus graecum pueris in pago Tarcal instructionem catechetica[m] dedisse, onere dein fidelibus imposito ut si habere vellent calculum in schedula scholastica de Religione, deberent ipsimet domum paroecialem adire, quae circa septem kilometra distat e Tarcal.

Res eo devenit ut, ne meam conscientiam onerem, mens mihi sit totum negotium ad Sanctam Sedem deferre; sed in antecessum rogo Excellentiam Tuam ut quam citius (etiam in casu meae temporanae absentiae ab Hungaria) respondere dignetur huic epistoles, declarans a/ suam mentem de hisce accusationibus, b/ quanam media adhubuerit et ulterius adhibere intamdat ad animorum pacem in pago Tarcal procurandam, et ad meliorem frugem reducendos infelices illos, qui, tanto animarum suarum periculo, eo usque pervenerunt ut sese aconfessionales declararent.

Juvat etiam Excellentiae Tuae significare, me de eodem argumento, praesertim de modo se gerendi parochi latini in casu, ad Vicariatum Generalem Cassoviensem pro informatione scripsisse.

Quae dum ratione officii mei, etsi animo valde moerenti cum Excellentia Tua communico, sensa profundi obsequii es aestimationis meae sibi(?) patefaciendo Tuis commendatus precibus permaneo

Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo
Archieppus Thebar., Nuntius Apostolicus

175. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában

Sátoraljaújhely, 1934. július 14.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 304r–308r. Tisztázat.

Kassai Apostoli Kormányzói Helynökség, Sátoraljaújhely.
Vicariatus Administraturae Apostolicae Cassoviensis, Sátoraljaújhely.
8218/34. II.or.
Nr. 1499/1934.

Excellentissime ac Reverendissime
Domine Archiepiscopo, Nunti Apostolice!

Obsequens rescripto¹³⁹ Excellentiae Vestrae Nro. 8177/1934. die 27. Jun. anni currentis emanato, expono quantum mihi notum est de antecedentibus in casu fidelium graeci ritus pagi Tarczal. Causa dilati mei responsi est absentia Illmi et Rssmi Dmni Páyer, qui curat valetudinem. Acta et circumstantiae negotii paulatim colligi potuerunt.

Hodiernus parochus (ritus latini) R. D. Ladislaus Braun, vicarius foraneus districtus Tarczaliensis, est sacerdos optimae notae, tum quoad doctrinam, tum quoad zelum. Studia Oeniponte in Austria absolvit, ubi facultas theologica Societati Jesu commissa est. Per plures annos fuit secretarius Rssmi Dmni Páyer, vicarii generalis huius partis Hungaricae dioec. Cassoviensis. Hinc abiit ad parochiam Tarczal anno 1925. – Ut ipse refert iam initio sui ministerii parochialis adiit eum deputatio graeco-catholicorum ibi commorantium: petentes, ut viam sternat transeundi ad ritum latinum. Ipse parochus Braun paterne et benevole monuit eos: remaneant in „statu quo”, quia omnia, quae ad exercitium religionis requiruntur, et in posterum bene obire possunt in ecclesia latina, sicut iam ab immemoriali fit Tarczalini et alibi in viciniis. Attamen non quieverunt, sed anno 1930. petitionem ab omnibus adultis subsignatam Rssmo vicario Francisco Páyer, protonotario aplico, obtulerunt ad eundem effectum: transeundi ad ritum latinum. Vicarius Eppalis, idem responsum dedit, quod iam parochus Braun dederat: „Remanete in ritu vestro, quia eandem fidem profiteremur et pro cura animarum quotidiana semper vobis praesto sunt

139 Lásd: 172. számú dokumentum.

ecclesia et clerus latini ritus in patrio pago existentes.” – Petitionem ad acta reposuit; negotium in oblivionem abiturum sperans. Quod et R. Dmno. Braun commisit, qui ipse commotionem sedatam existimabat. Post annos tres vero tota agitatio se modo virulentiori manifestavit et tunc iam Illm. D. Páyer – periculo imminentis apostasiae permotus – rem ad Excellentiam Vestram detulit, ut commotio sedaretur. Nuntiatura anno 1933. die 13-a Februarii Nro. 6816 responsum quaesivit, vicariatus die 25. Febr. 1933. nro. 308. respondit. Reliqua in comperto sunt. Cum petentes responsum nondum exceperint, impatientia eorum in dies crescit et fere centum in apostasiam abierunt. Valde timendum, ne et alii sequantur. Idem Vicarius Illm. Rssmus. Páyer parochus Domino Braun, ante paucos menses viva voce directionem dedit, ut a ministerio graeco-catholicis exhibendo (confessionem audiendo, extrema unctione dispensanda etc.) abstineat, ne eorum perturbationem magis exagitet, aut vero eorum renitentiae favere videatur. Talis est nunc status rerum.

Quibus ex adiunctis clare videtur, revera non agi de ritu, sed potius de iurisdictione. Cum praedicti fideles graeco-catholici ab immemoriali ecclesiam latinam frequentaverint, vix cogitant de ritu graeco. Si ergo eis exponimus argumenta suadentia, ut remaneant in ritu graeco, totum ratiocinium est praeter rem. Difficulus intelligunt distinctionem inter ritum et iurisdictionem. Querunt a nobis: „Si per 40-50 annos confessus sum apud sacerdotem (utique latinum), habitantem in Tarczal, si semper missae sacerdotis Tarczaliensis interfui, quare non potest ipse matrimonio meo assistere? Quare non potest me, post mortem meam sepelire? (Sciendum nempe est, populum in his partibus interdum desiderare, vel etiam pro signo dilectionis habere, si ab uno, aliove sacerdote, specialiter designato, sepeliatur). Iam istae quaestiones, nimirum de matrimonio et sepultura, satis superque demonstrant, quaestionem non esse de ritu, sed de iurisdictione.

Quod ut melius assequamur, redeundum est ad genesim quaestionis. Fideles graeci ritus numerosi in Hungariam superiorem immigraverunt saeculis XIII. et XIV. ex Galicia, vocantibus regibus e dynastiis Arpadiana et Andegavensi (Anjou). Erant tunc nationis Ruthenicae et schismatici, sed potius materiales quam formales. Nam perpetuae discordiae et factiones quibus Galicia discerpebatur, anarchiam ecclesiasticam crearunt. Auctoritatem S. Sedis modo agnoscebant, modo reiciebant, modo et ipsi proprium statum religiosum ignorabant. In Hungaria pro schismaticis habebantur. Sed cum partes sylvaticas et montanas in colerent, (quae nomine generico „Sylvae Bereg” designabantur) ecclesia schismatica civiliter et iuridice pro non existente habebatur. Status unice Ecclesiam catholicam, ritus latini, agnoscebat. Protestantismus saeculi XVI. in praefatis partibus vix quidquam damni attulit. Saeculo XVII.-o facta est „Unio”. Schismatici, auctoribus potissimum PP. Societatis Jesu, adjuvante dynastia Habsburgiaca et opitulante familia principum Rákóczi, quae tunc iam ad fidem catholicam reversa erat, et titulo possessionis privatae memoratarum partium potiebatur.

Schismatici unicam conditionem apposuerunt, antequam ad unionem cum S. Apostolica reverterentur: retinendi proprium ritum et propriam disciplinam (quoad iurisdictionem, calendarium, ieiunia et clerogamiam.) – Quae omnia ipsis concessa fuere, cum non sint contra fidem catholicam. Iurisdictio separata primum per tramitem episcopi proprii ritus, auxiliaris episcopi latini loci exercita fuit. Postea propria sedes episcopalis, ordinaria iurisdictione praedita, erecta est (Munkács). Qua divisa anno 1818. secunda dioecesis, Eperjesiensis accessit. At interea Ruthini paulatim versus meridiem emigrare coeperunt, secunda parte saeculi XVIII.-i, magis autem durante saeculo XIX.-o ita, ut initio saeculi XX.-i iam quasi 150000 numerentur extra sedes originis. Qui emigranti etiam linguam ruthenicam amiserunt et a circumviventibus linguam hungaricam mutati sunt. Quibus ut provideatur anno 1912. dioecesis Hajdudorogiensis erecta est, cuius fideles omnes liguae sunt hungaricae. In dioecesibus autem Munkácsinsi et Eperjesiensi notabiliter maior pars rutheni est idiomatis. In utraque tamen aliqui Hungari remanserunt.

Recentiores calamitates politicae Hungariam obruentes, causae fuerunt divisionis territorii. Dioeceses Munkácsiensis et Eperjesiensis quasi ex toto neoerectae reipublicae Tschechoslovacicae attributae fuere. In Hungaria tantum Hajdudorogiensis remansit. Cum igitur graeco-catholici in Hungaria mutilata exigua sint minoritas, in vita quotidiana saepissime apparent incommoda e iurisdictione personali promanantia. Parochiae graecae saepe per territorium plurium parochiarum, latinarum extenduntur, ubi naturaliter maior numerus ecclesiarum et sacerdotum ritus latini inveniuntur. Recursus ad proprium sacerdotem importat modo dispensium pecuniae, modo temporis, modo utrumque. Ut in casu Tarczaliensi persistamus: parochus pro graeco-catholicis huius pagi competens habitat in Bodrogkeresztúr. Habet in sua iurisdictione pagos 1. (Tarczal) 1 parochus latinus, 1 vicarius, 2. Bodrogkeresztúr (item 1 parochus latinus, 1 vicarius), 3. Bodrogkisfalud (ecclesia latina, filialis parochiae Bodrogkeresztúr), 4. Szegi (capella scholastica latina, filialis Bodrogkeresztúr), 5. Szegilong (filialis parochiae latinae Olaszliszka, schola catholica latina); Summatim 3 ecclesias latinas 1 capellam et 5 sacerdotes latinos.

His in adiunctis sponte oritur apud multos graecos desiderium relinquendi iurisdictionem personalem et transeundi ad iurisdictionem localem, utique latinam. Tale desiderium exurgit (absque ulla persuasione a parte latinorum), cum difficultatessint in comperto et incommoda evidentiā. Uti superius Excellentiae Vestrae humillime exposui, tum R. D. Braun, tum Illm. D. Páyer inde a pluribus annis praefatos graeco-catholicos iteratis vicibus monuerunt, ut penes ritum, vel rectius iurisdictionem graecam remaneant. Verum difficile est arguere contra evidentiā, quotidie se manifestantem.

Tempore unionis (saeculo XVII.-o) separata iurisdictione et organizatio pro graecis stabilitae fuere, quia relapsus in schisma timebatur. Certe erectio iurisdictionis personalis, parallele iuxta praexistentem iurisdictionem latinam organizatae, vulnus intulit disciplinae ecclesiasticae. Motivum tamen

erat laudabile: bonum fidei. „Ipsi ardentem desiderant”: erat hypothesis, cui totum ratiocinium innitebatur. Nunc – mutatis adiunctis iam non desiderant, immo multi huic privilegio, nam revera privilegium erat – sponte renunciare volunt. Non possumus contra eos arguere nomine disciplinae ecclesiasticae, nam retorquent argumentum. Dicunt nempe iurisdictionem personalem esse exceptionem a iure communi. Se autem, cum ad iurisdictionem localem transire volunt, revera ad ius commune transire velle.

Agitatores vero tum socialistae, tum protestantes semper ob oculos eorum ponunt accusationes: „Ecclesia vobis onera gravia et importabilia imponit. Potestis confiteri apud unum sacerdotem, sed si iam de matrimonium agitur, ad alium sacerdotem, distantius habitantem, debetis recurrere, eum personaliter adeundo, aut in scriptis, sed semper magnis expensis. Satis erit vobis matrimonium civile. „Status vero inde ab anno 1895. totum ius ecclesiasticum quoad res matrimoniales simpliciter ignorat. Rursum sectae protestantes, tum calvinismus, tum baptismus (vel aliae minoris ponderis), item semper contra disciplinam ecclesiasticam invehuntur, et in praesenti casu certe logicam pro suis partibus invocare possunt: nam in casu Tarczal nos (catholici latini) omni conatu adlaboramus, ut graecos adhortemur et morakiter(!) quasi cogamus ad remanendum in statu privilegii „quod ipsi iam pro onere gravi habent”. Sunt ex ipsis, qui huiusmodi agitatione exasperantur et ita fit, ut in apostasiam „absque confessione” se declarent.

Bene novimus Excellentissimae ac Reverendissimae Domine Archiepiscopo, Nunti Apostolice, causas S. Sedem impellentes, ut maxima cura et benevolentia ecclesias rituum orientalium tueatur, transitum ad ritum latinum quam maxime difficilem reddendo. Sed, uti supra exponere ausus sum, hic revera non de ritu agitur, sed de iurisdictione. Ritus se concomitanter tantum habet. Est tamen et aliud principium in praxi S. Apostolicae: tractando de negotiis alicuius regionis unice adiuncta et circumstantias ipsius regionis perpendendi. Quo principio posito, facilis est solutio. Apud nos in Hungaria diminuta, vix adsunt schismatici. Certe non habent organizationem, quae in opinione publica alicuius sit momenti. Periculum deficiendi ad schisma est remotissimum ac infimum. Econtra protestantismus est fortis et beneorganisatus. Defectiones ad protestantismus saepe occurrunt. In casu Tarczal observatur idem periculum, quia et ibi protestantismus praeponderat. Quare iterato et enixe rogo Excellentiam Vestram Reverendissimam, velit nobis concedere apostatas, de quibus superius. Ad iurisdictionem graecam nolunt reverti. Si nos non assumimus eos, erunt calvinistae. Scyllam schismatis evitare volentes, incidemus in Charybdim protestantismi.

Quodsi Excellentia Vestra pro munere iudicis in lite, nollet unice informationes a parte nostra provenientes acceptare, liceat mihi ob oculos Excellentiae Vestrae Reverendissimae ponere precedens ab Excellentissimo Archiepiscopo, Nuntio Caesare Orsenigo positum. In simili casu, qui evenit ante annos 5 in pago Olaszliszka, misit commissarium specialem, R. P.

Josephum Casari, O. S. B. M. V. qui inspectione locali peracta per autopsiam de rerum adiunctis certior factus omnia impartialiter exposuit Nuntio Apostolicae Sedis. Qui postea litem composuit, transitum petentibus, ad ritum latinum benigne concedendo. Quem modum procedendi indirecte suadet etiam situatio oeconomica hodie in Hungaria praevalens. Nam si huiusmodi exigua „corpora separata” perseverant, magnae sequuntur expensae. Pauci fideles non valent ad sacerdotem, scholam etc. sustentandos. Magna debent rogare subsidia a „fundo religionis” iam ultra vires oneribus gravate. Praeterea a gubernio. Cum autem huiusmodi negotia tractantur in comitiis, odium oritur in Ecclesiam. Inimici religionis (protestantes, iudaei, socialistae, liberales etc.) accusationem movent, Ecclesiam magnas causare expensas, cum sanctionibus poenalibus conservat parva entia iuridica, quae asseruntur esse in votis et desideriis fidelium. Revera autem fideles memoratis privilegiis renuntiare volunt. Iam spontanea renuntiatione peracta saltem aliqua parva entia naturali morte defungi possent, et expensae evitarentur.

Longius haec omnia exposui Excellentiae Vestrae, quia pro necessario existimavi Nuntio S. Sedis non tantum ea indicare, quae pertinent ad „quid iuris”, sed etiam ea, quae ad „quid consilii”.

Iam superius enucleatam relationem Excellentiae Vestrae missurus eram, quando mihi pervenit benignum rescriptum¹⁴⁰ Nro. 8193/1934. ddo. die 9. Julii. a. currentis ex quo colligo, aliquam mutationem in statu quaestionis factam esse.

1./ Sunt aliqui graeci, qui iam sedata animi commotione ad „statum quo” reverti volunt et iterum ad sacramenta accedere in ecclesia latini ritus, quae unice exstat Tarczalini – absque intentione mutandi ritus. Ad omnes errores vitandos et ad simultates praecavendas R. Do. Parocho Braun committam, ut eis officia curae pastoralis exhibeat, sicuti praeteritis temporibus. Sperandum hoc modo quaestionem totam in oblivionem abituram. Praedicti graeci probabiliter sunt ii, apud quos non occurrent actus iurisdictionem et iura parochialia attingentes (matrimonia, sepulturae). Ita pacifici remanebunt per aliquod tempus. Quodsi res ad exercitium iurisdictionis devenient, semper experituri sunt aliquod incommodum, et aderit periculum irritationis et exasperationis.

2./ Quod autem attinet apostatas, ii in proximo periculo versantur definitive labendi in calvinismum. Quare pro eis nullum aliud adest remedium, nisi formaliter transeundi ad ritum et iurisdictionem Ecclesiae latini ritus, utpote prioris tempore, potioris iure et minores difficultates creantis in Hungaria in vita quotidiana. Quare huiusmodi defectionem ad haeresim evitare velens, iterum iterumque rogo Excellentiam Vestram, ut eis hunc transitum concedere velit. – Antea ab Excellentia Vestra in rescripto nro. 8177/1934. reclamata, humiliter accludo.

140 Lásd: 173. számú dokumentum.

In osculo sacri annuli, persisito Excellentiae Vestrae Reverendissimae servus in Christo humillimus

Sátoraljaihely, d. 14. Julii. a. 1934.

Josephus Aurelius Vécsey canonicus hon., provicarius.

175a. Vécsey helynök felterjesztésének melléklete: Braun László tarcali plébános jelentése a helynöknek

Tarcal, 1934. június 15.

Versio epistolarum R. D. Braun Nr. 79/1934.

Rdssmo Ordinariatui Dioecetano Sátoraljaihely.

Summa reverentia referre audeo sequentia: Tendentia iam satis nota graeco-catholicorum hic commorantium transeundi ad ritum latinum – quam ego etiam nunc reprimere et conscientiose impedire adlaboro – ultimis temporibus symptomata in dies magis luctuosa et periculosa monstrat.

Circa 100 animae (inclusis membris familiarum) graeco-catholicae se „absque confessione” declarantes, iteratis vicibus enuntiarunt, nisi mox licentiam mutationis ritus accipiant – se „reformatos” (calvinistas: Translator) fieri velle. Quantum scio, iam evenit huiusmodi apostasia.

Ego hic vivendo inter ipsos et videndo, audiendoque omnia, statum praesentem gravissimum et periculosissimum existimo. Qui absque confessione facti sunt, uti ipsi asserunt, unice ea de causa „absque confessione” se declararunt, ut finem suum, mutationem ritus, quontocius assequantur. Ergo non ex incredulitate, neque ex mala voluntate hoc fecerunt. Videntes tamen, preces suas iam pluries oblatas nullibi exaudiri, immo ne responsum quidem elicere, in extrema exasperatione – quia nunquam reverti volunt ad ecclesiam graecam – tandem in laqueum calvinismi cadent.

Graeci adhuc in fide permanentes et ipsi valde inquieti sunt. Pastorationi eorum omnino finem imposui – iuxta praeceptum acceptum. – Non audimus eorum confessiones, non damus communionem, non providemus moribundis, nec catechizamus, uti hucusque.

Non vadunt ad Bodrogkeresztur ad proprium sacerdotem, nec ipse venit ad eos. (Ad characterizandum statum rerum hoc unum: a decem annos sum hic et parochus graecus ne uni quidem aegrotto administravit ultima sacramenta; ad catechizandum venit summatim sexies. Anno currenti scholares graeco-catholici – quia nos iam non docuimus eos, nondum accesserunt ad primam s. communionem et confessionem!) Status rerum ergo est: nempe et ipsi mox amissuri sunt patientiam et item actum deplorabilem et forte irreparabilem committent.

Anxietas ob animas immortales earumque aeternam salutem impellit me ad humillimas preces, faveat superius exposita transmittere loco competenti, ut aliquid decernatur.

Rdssimi Ordinariatus Dioecetani servus humillimus

Tarczal die 15. Juni 1934.
Ladislaus Braun, vic. for., parochus

176. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltóztatási kérelme tárgyában

Budapest, 1934. július 30.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 300r. Fogalmazvány.

8226/34. II.or.

30 Juliü 1934.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Stephano Miklósy Episcopo
Hajdudorogensi

Nyiregyháza

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Aegro animo Excellentiae Tuae Reverendissimae iterato scribo de poenossima quaestione quae fideles graeco-catholicos pagi Tarczal respicit.

Continuo perveniunt ad Nuntiaturam Apostolicam supplices libelli quibus plures ex illis instanter mutationem ritus petunt, declarantes se potius ut aconfessionales ulterius vivere velle, si ipsis petita gratia denegetur.

Unum seligo ex multis supplicibus libellis ad Nuntiaturam Apostolicam missis, in quo de proximo contrahendo matrimonio sermo est. Dignetur Excellentia Tua Reverendissima hunc casum benigne considerare et juxta Suum prudens iudicium illum solvere.

Rogarem enixe Excellentiam Tuam ut litteris¹⁴¹ Excellentissimi Domini Nuntii Apostolici die 11 Juliü c. a., N. 8195/34 Excellentiae Tuae Reverendissimae datis, quantocyus responsum praebere dignetur.

Profundae observantiae meae sensa depromendo permaneo

Excellentiae Tuae Reverendissimae obsequentissimus famulus

A. R.

Negotiorum Nuntiaturae Ap. Gerens. a. i.

177. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltóztatási kérelme tárgyában

Sátoraljaújhely, 1934. augusztus 1.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 313r–314v. Tisztázat.

Illmo e Rdssmo Monsignore,

141 Lásd: 174. számú dokumentum.

Subito dopo la mia udienza di giugno presso Sua Eccellenza, scrissi all'abate Noots die Premostratesi (mio condiscipolo a Roma, anni 1903-10), per spiegargli le nostre difficoltà nella questione greca. I Premostratesi – essendo proprietari di diversi beni nei nostri dintorni, risentono anch'essi questa difficoltà di giurisdizione doppie: tasse parochiali, scolastiche ecc. Lo pregai di esporre tutto a Roma e di conciliarci i fattori competenti per facilitare il transito dei greci al rito – (o piuttosto giurisdizione) latino. L'abate essendo tornato a Roma nel inizio di Luglio, ne parlò a S. Eminenza il cardinale Sincero. Pare, che anche S. Em. abbia perduto le illusioni nutrite anni fa da molte distrutte persone nella Curia Romana. La spia – segretario di Mgr. d'Herbigny per parecchi anni, le cattive esperienze della badia benedettina „di Unione” ad Amay-sur-Mense nel Belgio, dionse apostasie di „uniti” in Polonia ecc. ecc. hanno convinto il cardinale ed altri, di non fidarsi troppo degli orientali. Del resto qui, in questa parte dell'Ungheria, la doppia giurisdizione e una vera sciagura per il ministero pastorale e per l'amministrazione ecclesiastica. Il cardinale ha promesso all'abate Noots di volere permettere il transito nel caso se si ricorresse alla S. congregazione orientale. Siccome gli apostati sono inaspriti e pronti a passare al Calvinismo, se non vengono ricevuti nel seno della giurisdizione latina, ho l'onore di presentare a Vre Sgria Illma, la lista di 24 degli più impazienti ad inaspriti, chiedendo per loro il permesso di essere ricevuti nel rito latino. Periculum gravissimum in mora!

Mi creda Illmo e Rmo Monsignore, suo servo affezionatissimo in Cristo
S. A. Uyhely 1/VIII 1934
Giuseppe Aurelio Vécsey

178. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában

Sátoraljaújhely, 1934. augusztus 1.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 309rv. Tisztázat.

1934/II.or.

3 agosto

Kassai Apostoli Kormányzói Helynökség, Sátoraljaújhely

Vicariatus Administraturae Apostolicae Cassoviensis, Sátoraljaújhely.

Nr. 1679/1934.

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo, Nunti Apostolice!

In casu Tarczaliensi, toties agitato, nunc aliqua mutatio intercessit. Pars fidelium graeci ritus ad meliorem frugem reversa, iterum frequentat sacramenta in ecclesia latini ritus, sicut ab immemoriali moris erat Tarczalini. Pro functionibus parochis reservatis recurrunt ad proprium parochum

competentem: in Bodrogkeresztur. Sperandum, res saltem ad tempus, in quiete remansuras. Attamen semper superest difficultas ex ipsa rei natura exorients: Si nos, clerus latinus, zelum eorum augere conamur per intensius ministerium pastorale, sponte exoritur apud eos desiderium transeundi ad nostram iurisdictionem. Clerus vero graecus accusationem movet, nos oves graecas ad nostrum ovile pertrahere. Quodsi nolumus eos curare, agimus tum contra propriam conscientiam sacerdotalem, tum provocamus querelas ipsorum fidelium graecorum et reprobationem Legati Apostolicae Sedis, qua invigilantis ut bonus ordo servetur in ministerio apostolico. Dilemma est quasi insolubile.

In ultima analysi sub cinere semper latebunt carbones. Ecclesia graeci ritus pagi Bodrogkeresztur nunc magnis indiget renovationibus. Quare ab auctoritate aedilicia „ruinam minitans” declarata est, eiusque ingressus ad tempus interdicetur. Quod novam rationem suppeditat multis graecis, definitive relinquendi iurisdictionem graecam, ne expensas incurrant pro reaedificando templo, quod ceteroquin non frequentant.

Apostatae vero sunt iam impatientes et versantur in maximo periculo transeundi a statu „absque confessione” ad sectam Calvinianam. Quare instanter rogo Excellentiam Vestram, dignetur transitum ad ritum et iurisdictionem ecclesiae latinae concedere sequentibus apostatis graecis, ut ab apostasia absolvi valeant. (Uxores, respective matres in omnibus familiis sunt latini ritus.)

Stephanus Bajusz, eiusque liberi: Stephanus, Helena.

Josephus Dorogi, eiusque liberi: Josephus, Theresia.

Josephus Bajusz.

Antonius Bajusz.

Josephus Pletenyik, eiusque liberi: Julianna, Barbara, Martha, Andreas, Joannes.

Joannes Kovács, eiusque filius: Joannes.

Josephus Gécz, eiusque liberi: Elisabetha, Maria, Theresia, Joannes, Helena, Julianna et Ladislaus.

Quorum ulteriora connotata (annus nativitatis etc.) in folio accluso apparent.

Annulum Sacrum Excellentiae Vestrae humillime osculatus, persisto servus in Christo

Sátoraljaujhely, d. 1. Aug. a. 1934.

Josephus Aurelius Vécsey canonicus hon., provicarius.

178a. Kimutatás a felekezetenkívülivé vált tarcali görögkatolikusokról

Azon tarcali volt gör. szert. katolikusok első csoportja, kik hitüket elhagyva felekezetenkívülieké lettek.

Sorszám	Név	Születési év, hó, nap	Születésihely	Lakhely
1.	Bajusz István és gyermekei:	1892. XII. 9.	Tarcal	Tarcal
2.	Bajusz István	1922. V. 5.	Tarcal	Tarcal
3.	Bajusz Ilona	1923. XII. 13.	Tarcal	Tarcal
4.	Dorogi József és gyermekei:	1897. IV. 27.	Tarcal	Tarcal
5.	Dorogi József	1926. X. 8.	Tarcal	Tarcal
6.	Dorogi Teréz	1933. X. 14.	Tarcal	Tarcal
7.	Bajusz József	1903. X. 24.	Tarcal	Tarcal
8.	Bajusz Antal	1910. XII. 13.	Tarcal	Tarcal
9.	Pletenyik István és gyermekei:	1888. III. 16.	Mezőzombor	Tarcal
10.	Pletenyik Julianna	1919. IV. 6.	Tarcal	Tarcal
11.	Pletenyik Borbála	1922. X. 19.	Tarcal	Tarcal
12.	Pletenyik Márta	1926. II. 17.	Tarcal	Tarcal
13.	Pletenyik András	1929. X. 27.	Pocsaj (Bihar m.)	Tarcal
14.	Pletenyik János	1932. VIII. 1.	Püspökladány	Tarcal
15.	Kovács János és gyermeke:	1907. III. 9.	Tarcal	Tarcal
16.	Kovács János	1933. IX. 17.	Tarcal	Tarcal
17.	Géczi József és gyermekei:	1879. XII. 2.	Tarcal	Tarcal
18.	Géczi Erzsébet	1910. I. 14.	Bekecs	Tarcal
19.	Géczi Mária	1912. IX. 15.	Bekecs	Tarcal
20.	Géczi Teréz	1914. VIII. 26.	Bekecs	Tarcal
21.	Géczi János	1917. I. 13.	Bekecs	Tarcal
22.	Géczi Ilona	1922. II. 24.	Tarcal	Tarcal
23.	Géczi Julianna	1928. I. 27.	Tarcal	Tarcal
24.	Géczi László	1930. XII. 18.	Tarcal	Tarcal

Kelt Tarcal, 1934. július 21.

179. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltóztatási kérelme tárgyában

Eger, 1934. augusztus 18.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 318rv. Tisztázat.

8274/1934 II.or.

L. J. Chr!

4123/1934

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo et Nuntie Apostolice!

Die 28. m. Maii a. 1931. sub N. 2760/1931.¹⁴² fuse exposui Excellentiae Tuae gratiosae sanationis causa controversiam, quae in re mutationis ritus

¹⁴² Lásd: 136. számú dokumentum.

in pago Sajóvámos exorta est. Cum vero decisio benignissima in exposita controversia adhuc desideretur, multi qui ante annos funestum apostasiae crimen commiserunt et seipsos aconfessionales declaraverunt, - statum incompositum aegre ferentes – iteratis vicibus meam petierunt interventionem, ne sectae Baptistarum nomen dare cogentur.

Eos et totam communitatem fidelium ab hoc periculo imminenti abstrahere volens, necessarium iudicavi hanc controversiam iterum in memoriam revocare atque aconfessionales, qui hodie in pago Sajóvámos existunt et fidelium meorum latini ritus numero adscribi postulant, infra enumerare:

1./ Körtvéyesi Ludovicus 35 annos natus una cum uxore sua Flaskó Rosa et tribus prolibus;

2./ Körtvéyesi Joannes 65 annos natus latini ritus uxori iunctus;

3./ Körtvéyesi Josephus 28 annos natus uxorem latini ritus habens;

4./ Porácski Andrea 65 annos natus

5./ Porácski Joannes 40 annos natus uxorem latini ritus et duas proles habens;

6./ Vidua Porácski Michaelis, Szalma Rosalia 55 annos nata;

7./ Porácski Adelheidis 34 annos nata;

8./ Porácski Michael 26 annos nata;

9./ Porácski Emma 30 annos nata;

10./ Drotos Joannes 40 annos natus; uxorem latini ritus et unam filiam habens;

11./ Drotos Petrus 66 annos natus latini ritus uxori iunctus;

12./ Drotos Josephus 30 annos natus latini ritus uxorem habet et unum parvulum;

13./ Varga Joannes 58 annos natus latini ritus uxorem et duas filias habens;

14./ Rakacki Stephanus 64 annos natus;

15./ Séllei Veronica uxor Rakacki Stephani 37 annos nata unum parvulum habens;

16./ Király Josephus 55 annos nata uxori latini ritus iunctus;

17./ Ragány Joannes 61 annos natus una cum uxore sua Váradi Barbara et duabus prolibus;

18./ Flaskó Ludovicus latini ritus uxorem et sex proles habens

Elenchum personarum ea cum prece communico ut sub N. 2760/931. expositam postulationem in benignam considerationem sumere dignetur.

In reliquo profundissimos sensus reverentiae depromens maneo Excellentiae Tuae Reverendissimae

Agriae, die 18. mensis Augusti a. 1934.

addictimus in Christo

Lud. Szmrecsányi Archiepiscopus Agriensis

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Angelo Rotta Archiepiscopo et Nuntio Apostolico

180. Vécsey Aurél helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltóztatási kérelme tárgyában

Sátoraljaújhely, 1934. szeptember 5.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 315r–316v. Tisztázat.

1934/II.or.

Confidenziale

Illmo e Rvmo Monsignor Uditore,

Nel inizio del mese di Luglio, scrivendo a mio amico e condiscipolo l'abate Noots, dei Premostratensi (procuratore generale del suo ordine, ed anche visitatore apostolico in Ungheria) gli feci parte del caso di Tarczal e di altre cose, che si riferiscono ai greci. L'ordine Premostratense risente pure queste difficoltà: avendo qui i suoi beni nella contea di Zemplén deve pagare tasse e tributi ecclesiastici alla chiesa greca, per cagione dei suoi impiegati e familiari. L'abate N. essendo poi tornato a Roma, prima di partire in vacanze nel Belgio, espose tutto all'Emo cardinale Sincero, segretario della congregazione orientale. Pare che la Sta Sede sia anche un po disillusionata dei greci, dopo tutte le cattive esperienze degli ultimi anni (la spia segretario di Mgr d'Herbigny; le apostasie di monaci benedettini ad Amay-sur-Mense, difficoltà e defizione in Polonia, ecc. ecc.)

In somma l'Emo cardinale Sincero si dichiarò pronto a concedere il transito al rito latino: anche a gruppi più numerosi, se la cosa verrebbe riferita a Roma. Siccome la nunziatura aspetta invano una risposta di Mgr Miklósy (che sarebbe certamente negativa), prego Sua Sgria Illma di passare oltre e di procedere, perchè gli apostati stanno in gravissimo e prossimo pericolo di diventare Calvinisti. Il nostro parroco Braun a gran pena li Non vogliono più aspettare e per nessuna causa vogliono rimanere greci. – La prossima volta, che andrò a Bpest racconterò a Vra Sgia Illma alcuni casi, come i greci ci hanno truffato, ed abusato della nostre buona fede (di noi latini). L'unico modo di scogliara queste dolorose questioni di giurisdizione doppia è: di fare sparire la superficie di attrito quando e dove le parti interessate la desiderano. In questo modo almeno si fanno cessare i conflitti, i quali altrimenti andranno moltiplicandosi „ad infinitum”.

Chiedendo scusa di aver disturbato Lei Illmo e Revmo Monsignore La prego di credermi sempre suo servo devotissimo nel signore

S. A. Ujhely 5 Sett. 1934.

Gius Aurelio Vécsey

181. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában

Budapest, 1934. szeptember 27.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 323r–324v. Fogalmazvány.

Con Pro-Memoria e 16 allegati

8309/34. II. or.

27 Settembre 1934.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Già queste scorse vacanze, nel fuggevole incontro che ebbi con l'Eminenza Vostra Reverendissima, accennai, in breve, al doloroso caso di Tarczal, in Ungheria, dove un numero considerevole di fedeli di rito greco assolutamente vogliono passare al rito latino, pronti piuttosto a farsi protestanti che restare nel rito primitivo.

Al caso di Tarczal si aggiunge ora l'altro caso di Sajóvámos, che si trascina fin dal 1927 – come Vostra Eminenza potrà rilevare dall'incarto che invio qui annesso.

Come si rileva dall'allegato 8910 sconsigliai in un primo tempo Monsignore Vécsey, pro-Vicario Generale di Cassovia per la parte ungherese, di riferire direttamente la cosa a Vostra Eminenza, perché non volevo mettere codesta Sacra Congregazione in imbarazzo, riservandomi però io di riferirne per averne istruzioni.

Visto però come stanno le cose, essendo che un provvedimento della Santa Sede ora è indispensabile, ho giudicato non esservi alcun inconveniente che anche Mons. Vécsey ne scriva direttamente a Vostra Eminenza; gli ho però raccomandato di far ciò senza rumore e scrivendo in via riservata. Credo perciò che contemporaneamente, o quasi, Vostra Eminenza riceverà un memoriale di Mons. Vécsey in proposito. (Mons. Vécsey è persona intelligente, di zelo; studio a Roma al Collegio Germanico, forse gli manca un po' la prudenza, ora è stato nominato pro-Vicario generale per la parte ungherese della Diocesi di Cassovia.)

E inutile che io mi diffonda qui sui due casi in questione. – Il riassunto conciso, ma chiaro in merito, preparato da Mons. Kaldewey, durante la mia assenza, e corredato dai relativi allegati, bastano per dare una cognizione esatto dello stato della cosa.

Come Vostra Eminenza potrà rilevare, S. E. Mons. Miklósy – Vescovo di Hajdudorog – sollecitato più volte a dare spiegazioni non rispose mai. E il suo sistema, che se in qualche modo può trovare una un'aliquale attenuante nella

sua età piuttosto avanzata e nel suo stato di salute non troppo florido, però non può affatto giustificarsi, specie in materia di tanta importanza e trattandosi della Nunziatura che parrebbe almeno meritare un qualche riguardo.

Perciò qualunque sia la decisione che in merito Vostra Eminenza crederà prendere, credo che sarebbe giusto che codesta Sacra Congregazione inviasse direttamente un monitum piuttosto severo al Vescovo per questo modo di agire così sconveniente.

Quanto poi ai due casi sopra citati, non faccia meraviglia che io abbia usato la tattica di procrastinare, sperando nella virtù sanatrice del tempo: troppa remissività nel concedere passaggi di rito dinanzi a fatti di questa natura possono costituire un precedente pericoloso per altri paesi qui in Ungheria che si trovano in condizioni analoghe, e naturalmente può dare corpo al sospetto, sempre vivo nell'animo del clero, che si tenda a latinizzare il loro gregge, anche col pericolo come essi asseriscono, di dare un colpo all'idea dell'unionismo di fronte agli scismatici.

Nel caso concreto però, al punto in cui stanno le cose io riterrei di mancare al mio dovere se non riferissi in proposito a Vostra Eminenza per scarico di coscienza.

Ormai dinanzi al pericolo gravissimo della perdita di tante anime un provvedimento s'impone: quale? Codesta Sacra Congregazione nella sua prudenza stabilirà quale sia la via da seguire.

Forse potrebbe essere utile che codesta Sacra Congregazione inviasse direttamente un Visitatore Apostolico sul luogo, per vedere, riferire ed anche per prendere quelle decisioni che l'urgenza del caso potesse esigere.

Ma chi mandare? Un latino? Certo questi darebbe maggior affidamento di serietà: però tale nomina presso il Vescovo ed il Clero greco potrebbe riuscire sospetta e poco gradita, quasi una mossa larvata della Sacra Congregazione per arrivare tout court alla latinizzazione. – Anche la scelta della persona può riuscire difficile perché si tratta di una missione molto ingrata. Faccio però qualche nome:

a) Padre Giuseppe Casari – Provinciale dei Serviti – il quale conosce già tutto l'affare per la sua frequenza alla Nunziatura, e parla ottimamente l'ungherese. Nel caso si dovrebbe mandargli la nomina direttamente da Roma al suo domicilio: IV., Szervita-tér 6. Budapest.

b) L'Abate Padre Noots, dei Premonstratensi, costi ben noto, perché, mi pare abbia già avuto occasione di interessarsi per qualche affare analogo presso codesta Sacra Congregazione. – Non parla però, ch'io sappia, l'ungherese.

c) Oppure dare l'incarico al Cardinal-Primate d'inviar lui, al più presto, una persona sicura ed abile come Visitatore, a nome, s'intende, di codesta Sacra Congregazione.

Se invece si crede più conveniente, per un riguardo verso la Gerarchia greca, scegliere un Visitatore di rito greco (per quanto forse la sua nomina riuscirebbe a sua volta meno gradita ai cattolici di rito greco dei due luoghi sopradetti, che

non vogliono più avere nulla di comune con quanto è greco), allora io non conosco altro nome che quello del Superiore dei Basiliani di Mariapócs, di cui ecco l'indirizzo e il nome: - Padre Dudás Miklós – Szt. Bazil-rendi házfőnök, Mariapócs, Ungheria. – Io lo viddi una volta sola e mi fece buona impressione; studio a Roma, e ancora relativamente giovine, e costi il Superiore dei Basiliani potrà dare informazioni più precise. Nel caso bisognerebbe inviargli da Roma direttamente la nomina con l'incarico di venire alla Nunziatura, come eventualmente chiunque altri che fosse prescelto, allo scopo di rendersi conto della questione, prima di recarsi sul luogo, e naturalmente le spese sarebbero rimorsate al Visitatore Apostolico da questa Nunziatura a nome di codesta Sacra Congregazione.

La lunga esperienza acquistata col trattare con gli Orientali e forse per casi consimili altrove già verificatisi, potrà suggerire all'Eminenza Vostra qualche altra soluzione pratica della questione, che a me ora sfugge. In ogni modo credo di aver presentato all'Eminenza Vostra Reverendissima gli elementi necessari per un giudizio in merito.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione, mi onoro raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima
A. R.

181a. Pro memoria a tarcali és sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelméről

8309

8546

Pro-Memoria

Circa il passaggio al rito latino di fedeli greco-cattolici del villaggio di Tarczal e Sajóvámos

A) Tarczal

1) Nel febbraio 1933 pervenne alla Nunziatura Apostolica di Budapest una petizione firmata da 40 fedeli di rito greco-cattolico del villaggio di Tarczal, che sono sotto la giurisdizione del Vescovo greco-cattolico S. E. Mons. Stefano Miklósy, di Hajdudorog.

I firmatari della petizione dicevano di aver già scritto al Vicario generale latino della parte ungherese della Diocesi di Cassovia, che dimora a Sátoraljaujhely, Mons. Francesco Páyer, chiedendo la facoltà di poter passare al rito latino, ma che non avevano ricevuto risposta alcuna.

Siccome i motivi esposti nella petizione non erano abbastanza chiari, la Nunziatura invio a Mons. Páyer la lettera di cui si acchiude qui copia (allegato 1). Avuta la risposta di Mons. Páyer (allegato 2), la Nunziatura ne scrisse a S. E. Mons. Miklósy (alleg. 3)

Non ricevendo alcuna risposta, la Nunziatura torno ad insistere presso Mons. Miklósy (allegato 4). Questi allora rispose che per poter dare riscontro alla lettera della Nunziatura aveva bisogno prima di conoscere la petizione inviata dai fedeli di Tarczal(!) al Vicario generale latino di Sátoraljaujhely (allegato 5). Il Nunzio replicò, in data 4 Maggio 1933 (allegato 6), e finiva così la sua lettera:

„...illud autem rogo, ut hoc negotium qualibet seposita personarum acceptione, serio examini coram Deo subjiciatur, ne animae, quas Christus redemit, ex nostra negligentia misere pereant.” A questa lettera il

(P. Dudás Miklós Szt. Basil-rendi hazfönök, Máriapócs)

Vescovo di Hajdudorog non rispose.

2) Tutta la cosa rimane in silenzio fino al 22 giugno di quest'anno, 1934, quando il pro-Vicario generale della parte ungherese della Diocesi di Cassovia, Mons. Giuseppe Vécsey, (il Vicario Mons. Páyer, essendo partito in lungo congedo, perché malato) viene personalmente alla Nunziatura ad insistere perché si conceda la facoltà di passare al rito latino ai suddetti fedeli di Tarczal(!), parecchi dei quali, esacerbati per la non ottenuta facoltà, sono passati all'apostasia e si sono dichiarati „senza religione” sia presso l'ufficio civile come pure presso il parroco greco che dimora nel vicino villaggio di Bodrogheresztur(!). Il pro-Vicario lascia pure alla Nunziatura un nuovo esposto (allegato 7). A scanso di equivoci il Nunzio, in seguito al colloquio avuto alla Nunziatura col Pro-Vicario gli scrive una lettera (allegato 8): „Come Le dissi, la Nunziatura non può concedere passaggi di rito se non in casi individuali; per casi di passaggi collettivi solo la Santa Sede è competente. Ma, riflettendo sulle circostanze del caso; perché oltre che vi è mancanza di causa veramente canonica, il fatto che la concessione verrebbe dopo l'apostasia, quasi una sanatoria, recherebbe una ferita molto grave alla disciplina ecclesiastica e le conseguenze del triste esempio sarebbero disastrose. Se quindi non è consigliabile rivolgersi domanda alla Santa Sede, ciò non vuol dire che il caso non meriti considerazione...”

Nel frattempo alcuni fedeli greco-cattolici di Tarczal inviano alla Nunziatura una lagnanza in iscritto per il modo di agire del parroco latino di Tarczal il quale si rifiuta di amministrare loro i Sacramenti, perché il parroco greco, che risiede nel villaggio di Bodrogheresztur(!), gli aveva proibito di occuparsi in alcun modo dei fedeli greco-cattolici. Il Nunzio scrive al Pro-vicario generale per sapere quanto ci sia di vero in tale affermazione, (allegato 9): „nescio quamnam fidem mereantur huiusmodi assertiones; quod si ipsae veritati respondeant, profecto agendi ratio utriusque parochi omnino reprobanda esset.” Il Pro-Vicario generale risponde mettendo in chiaro il modo di agire del parroco latino di Tarczal (allegato 10).

3) Il Vescovo greco-cattolico, S. E. Mons. Miklósy, continuando nel suo silenzio, il Nunzio, in data 11 luglio 1934, gli scrive di nuovo: „Res eo devenit ut, ne meam conscientiam onerem, mens mihi sit totum negotium ad Sanctam

Sedem deferre; sed in antecessum rogo Excellentiam Tuam ut quam citius (etiam in casu meae temporanae absentiae ab Hungaria) respondere dignetur huic epistolae declarans a/ suam mentem de hisce accusationibus, b/ quaenam media adhibuerit et ulterius adhibere intendat ad animorum pacem in Tarczal procurandam, et ad meliorem frugem reducendos infelices illos, qui tanto animarum suarum periculo, eo usque pervenerunt ut se aconfessionales declararent.” S. E. Mons. Miklósy neppure a questa lettera risponde (allegato 11).

L'uditore della Nunziatura, nella sua qualita di Incaricato di Affari ad interim (in Nunzio essendo partito per l'Italia, in congedo estivo) con lettera in data 30 luglio 1934 ha occasione di pregare Mons. Miklósy che si benigni mandare una risposta alla succitata lettera del Nunzio (allegato 12): nessuna risposta. Mons. Vécsey in data 1 agosto 1934 sollecita dalla Nunziatura una pronta concessione di passaggio al rito latino almeno per alcune delle suddette famiglie di Tarczal(!), di cui fa i nomi, e che minacciano di passare – a statu „absque confessione” ad sectam Calvinianam – (allegato 13); allora l'Incaricato di affari ad interim della Nunziatura ne scrive di nuovo a Mons. Miklósy (allegato 14) in data 30 agosto 1934: finora nessuna risposta.

B) Sajóvámos

1) I fedeli latini del villaggio di Sajóvámos si trovano sotto la giurisdizione dell'Arcivescovo di Agria, i fedeli greco-cattolici sotto la giurisdizione di S. E. Mons. Miklósy.

Gia nel 1927 un numero considerevole dei suddetti fedeli greco-cattolici (232) inviarono piu volte alla Nunziatura delle petizioni per ottenere di poter passare al rito latino. La Nunziatura, considerata attentamente la cosa, giudico prudente di soprassedere da qualsiasi decisione in proposito.

2) Nel Marzo 1931 i menzionati fedeli tornarono a rivolgersi alla Nunziatura onde ottenere il passaggio al rito latino. La Nunziatura ne scrisse tanto all'Arcivescovo di Agria come a S. E. Mons. Miklósy (allegato 15). Anche questa volta non si venne ad alcuna decisione.

3) A proposito di questi fedeli greco-cattolici di Sajóvámos l'Arcivescovo di Agria in data 18 agosto 1934 scrive di nuovo alla Nunziatura (allegato 16): „...multi (fideles Sajóvámos) qui ante annos funestum apostasiae crimen commiserunt et seipsos aconfessionales declaraverunt, - statum incompositum aegre ferentes – iteratis vicibus meam petierunt interventionem, ne sectae Baptisarum nome dare cogentur.

Eos et ototam communitatem fidelium ab hoc periculo imminente abstrahere volens, necessarium iudicavi hanc controversiam iterum in memoriam revocare atque aconfessionales, qui hodie in pago Sajóvámos existunt et fidelium meorum latini ritus numero adscribi postulant, infra enumerare (seguono i nomi di 18 famiglie che vogliono passare al rito latino).

Nunziatura Apostolica di Ungheria

Budapest, settembre 1934.

**182. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átírata
Miklósy István hajdúdorogi püspöknek a tarcali és sajóvámosi
görögkatolikus hívek rítusváltoztatási kérelme tárgyában**

Róma, 1934. november 20.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 335r. Másolat.

Copia

8530/II.or

Prot. 347/34.

Romae, die 20 Novembris 1934.

Excmo Domino D. Stephano Miklosy Episcopo Hajdudoroghensi
Nyiregyhaza

Exc.me Domine,

Sacra haec Congregatio iratur Te firmum tenuisse silentium quoad instantias quibus fideles Tarczal ac Sajovamos ut tansirent ad ritum latinum enixe postulabant, quamvis Apostolica Nuntiatura in Hungaria pluries Te de hoc negotio scriptis interrogaverit. Haec agendi ratio nescio quomodo cum observantia debita Sanctae Sedi eiusdemque Legatis componi possit.

Faveas, ergo, quam citius, nulla immo interposita mora, circa hoc grave negotium, animum Tuum Nuntiaturae Apostolicae in Hungaria vel huic S. Congregationi adaperire.

Quod si infra mensem a die acceptae huius nostrae litterae responsum non dederis, tuum silentium uti consensum interpretabimur et habebimus, tuamque agendi indignam rationem erga S. Sedem cum Summo Pontifice communicabimus.

Haec Tibi referens, etc.....

signatus: L. Card. Sincero, Segretario L. Cesarini, Assessore

**183. Serédi Jusztinián hercegprímás átírata Luigi Sincero bíboroshoz,
a Keleti Kongregáció titkárához a tarcali görögkatolikus hívek
rítusváltoztatási kérelme tárgyában**

Róma, 1934. november 24.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 336r–337r. Másolat.

Copia

8530/II.or

Prot. 347/34.

Roma, 24 Novembre 1934.

Emo e Revmo Signor Mio Ossmo
il Signor Card. L. Sincero
Segretario della S. C. Orientale

Roma.

Emo e Revmo Signor Mio Ossmo,

Leggendo e rileggendo i documenti riguardanti la dolorosa apostasia di molte famiglie di rito greco del villaggio Tarczal in Ungheria, mi permetto di suggerirLe il mio umilissimo parere in proposito.

Bisognerebbe far cessare le cause del suddetto movimento che sono due: 1) le famiglie in questione per mancanza d'un parroco di proprio rito nel suddetto villaggio già si sono abituate al rito latino; 2) le tasse e diritti di stola che per certi atti del parroco di proprio rito, abitante in un villaggio distante assai, certamente superano i diritti di stola del parroco latino che ha la sua residenza nel villaggio Tarczal.

Ora la soluzione potrebbe essere questa: 1) per quelli che non apostatarono ancora, il Vescovo di Aydudorog(!) mandi subito un cappellano a Tarczal, purché i fedeli di rito greco promettano il suo mantenimento. Allora c'è da sperare che pure quelli ritorneranno all'unione, i quali ora si trovano nell'apostasia. 2) Se ciò non riuscisse per mancanza di un sacerdote di rito greco, oppure perché i fedeli, di cui parliamo, sono poveri od ostinati: allora vengano totalmente sottomessi alla giurisdizione del parroco latino residente a Tarczal, il quale possa loro amministrare tutti i Sacramenti ed assistere ai loro matrimoni e ciò provvisoriamente, finché non si troverà una soluzione migliore. In questo caso i suddetti fedeli non pagherebbero niente al proprio parroco di rito greco, ma offrirebbero al parroco latino quello che gli offrono i fedeli latini. Quelli poi che apostatarono, potrebbero ritornare all'unione. Se però volessero passare al rito latino e ciò fosse la condizione del loro ritorno; bisognerebbe accordare loro il passaggio definitivo al rito latino.

Questo progetto dovrebbe applicare l'Eccmo Nunzio Apostolico incaricato dalla S.C. Se però la S.C. giudicasse necessario di mandare a Tarczal un Visitatore, crederei che sarebbe il più indicato il P. Dudás.

BaciandoLe umilissimamente le mani etc.....

firmato: Giustiniano Card. Serédi, Principe Primate d'Ungheria Arcivescovo di Strigonia

184. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció szubsztitutusának a tarczali és a sajoyámosi görögkatolikus hívek rítusváltóztatási kérelme tárgyában

Budapest, 1934. december 6.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 333r.. Fogalmazvány.

8466/34. II.or.

6 Dicembre 1934.

A Sua Eccellenza Reverendissima

Monsignore Giuseppe Cesarini
Sostituto della S. C. per la Chiesa Orient.

Eccellenza Reverendissima,

Con il mio Rapporto¹⁴³ in data 27 settembre scorso, Nr. 8309/34, inviai all'Eminentissimo Cardinal Segretario di codesta Sacra Congregazione un „Pro-Memoria”¹⁴⁴ riguardante i casi di petizioni collettive per passaggio al rito latino nei villaggi di Tarczal e Sajóvámós.

Alcune famiglie di Sajóvámós hanno ora, in data 11 novembre scorso, scritto direttamente al Santo Padre in proposito, e questa lettera la Segreteria di Stato l'ha rimessa alla Nunziatura: le suddette famiglie insistono nelle loro richiesta.

Tanto credo utile portare alla conoscenza dell'Eccellenza Vostra Reverendissima.

Con i sensi della piu distinta stima mi è gradita l'occasione per riaffermarmi di Vostra Eccellenza Reverendissima

184a. Sajóvámosi hívek kérvénye XI. Piusz pápához

5465/ II.or

Alcuis famiglie di sajóvámos scrivono direttamente al Santa Padre circa loro mutazione di rito.

Sua Segreteria di Stato ha rimesso questa lettera alla Nunziatura (V. N. 8309 e 8466/1934)

Szentséges Atyánk minden keresztény nép legfőbb tanítója

A végső szükség Szentséges Atyánkhoz hajt, mert máshol nem találunk meghallgatást. Nagyon fáj a lelkünknek, hogy missiósök mennek a pogány népek megtérítésére, minden áldozatra készek ezekért a pogányokért, mi pedig itt vagyunk az anyaszentegyház kebelén és nem kellünk senkinek. Kegyelmezzzen már Szentséges Atyánk nekünk és vegyen fel a latin szertartású egyházba. Úgy van a dolok. Mi született görög szertartású sajóvámosi (Magyarország, Borsod vm.) lakosok vagyunk. Hogy lettek őseink görög szertartásuak nem tudjuk, de mi mindnyájan az aláírtak közül latin szertartású iskolába jártunk, latin szertartást tanultunk, latin szertartású a feleségünk. Némelyek közülünk amerikába jártak, ott töltötték az életüket, ahol ismét csak latin szertartás szerint éltek, mások erdélybe kerülve 40 évig vol latin szertartású egyházfi. Némelyik közülünk közvetlen a latin templom mellett lakik. Mi már 1913 óta kérvényezzük a szertartásváltoztatásunkat és nem találunk sehol meghallgatásra. Azt tanultuk egy hit kétféle szertartás, ha valóban egy a hit, miért nem követhetjük mi azt az egy hitet olyan szertartás

143 Lásd: 181. számú dokumentum.

144 Lásd: 181a. számú dokumentum.

szerint, amelyen szertartásban nevelkedtünk, amely szertartást ismerünk, és miért kell nekünk ahhoz a szertartáshoz tartoznunk, amiből hiába van magyar nyelven mégis nem értünk semmit, mert nem azt tanultuk. Több ízben kértük az illetékes gör. szertartású püspök urunkat engedjen át bennünket latin szertartásuaknak, ő nem engedett. Ekkor helytelenül azt tanácsolták, legyünk felekezetenküliek. Mi azok lettünk. A lelkünk üdvösségét tettük kockára nem Isten iránti gyűlöletből, nem a görög szertartás mevetéséből, hanem a latin szertartás szeretete miatt. Évek óta felekezetenküliek vagyunk. Most tudtuk meg, hogy ha a magyar világi törvények szerint latin szerint latin szertartásuak lehetünk és egyházi törvényeink miatt csak megint görögök leszünk. Pedig görög szertartásuak már emberi szempontok miatt nem lehetünk. Így is állandó gúnynak, lekicsinylésnek vagyunk kitéve a görög szertartásuak részéről, görög szertartásuak tehát is nem lehetünk. Könyörüljön a Szentséges Atya rajtunk, ha azokat a pogányokat szereti az egyház, ne taszítson el bennünket, akik szeretjük az Istent, szeretjük az ő szentegyházát és latinok akarunk lenni.

A világi törvények szerint vannak már a gyermekeink között világi törvények szerint is jogosan latin szertartásuak. Ne legyünk ilyen számkivetettek és összevisszák. Engedje meg Szent Atyánk hogy latinok lehessünk és oly hosszú szomorú évek után lelkünkben megbékélve borúlhassunk az általunk ismert szertartásuak szerint a legmértősebb oltáriszentség elé. Ne taszítson el bennünket anya szentegyházunk és ne engedje hogy a különféle szekták zsákmányai legyünk, mert ha nem kellünk a latin anyaszentegyháznak, nincs más mód számunkra, mint valamelyik szektába lépni ahol tárt karokkal fogadnak, és ahová napról napra hivatgatnak. Hiába vagyunk eddig még felekezetenküliek, de Szentséges Atyánkat tekintjük legfőbb fejünknek. Nagy hatalmával, legfőbb pásztori szavával könyörüljön rajtunk és engedje meg, latinok lehessünk. Ha a lelkünk üdvössége fontos az Egyháznak, engedje meg Szentséged, hogy lelkünk üdvét azon szertartás szerint munkáljuk amelyiken jobban tudjuk. Ha alázatos gyermeki kérelmünk annyi évek zaklatása után meghallgatásra talál, állandó imádságunkba foglaljuk legfőbb pásztorunk atyai jóságát, aki nem taszította el tévelygő gyermekeit, hanem ereszteti velünk Szentegyházunk édes anyai szeretetét.

Szentséges Atyánk felszentelt kezeit csókolva maradunk engedelmes gyermeki az Úrban.

Sajóvámos, 1934 nov. 11én

Paráczki András

Paráczki János

Paráczki Miháj(!)

Paráczki Etell(!)

Paráczki Emma

Özv. Paráczki Mihájné(!)

Körtvélyesi Lajos és neje szül

Flaskó Róza és gyermekei

Körtvélyessy József
Körtvélyesi János

185. A Miskolci Apostoli Kormányzóság 1934. évi ad limina-jelentése

Róma, 1934. december 12.

Città del Vaticano, Segreteria di Stato, S.RR.SS. AA.EE.SS. Ungheria, Anno 1924-1941, Pos. 30–32, fasc. 33. fol. 4r–31r. Tisztázat.

Relatio de statu Administraturae Apostolicae Miskolcensis Graeci ritus
Catholicorum

Caput I.

Generalia de statu materiali personarum et locorum.

Ad 1. Antonius Papp, natus die 17. Novembris anno reparatae salutis 1867. in oppido Nagykálló, in Comitatu Szabolcs, in Hungaria. – 1893. 24-a Decembris Ungvárini presbyter ordinatus. – 1912. die 3. Aprilis Episcopus cum iure successionis Munkácsensis clementer a S. Sede denominatus, 1912. die 29. Aprilis Romae praeconisatus, 1912. die 14. Octobris, festo patrociniū B. M. V. Ungvárini consecratus simulque inthronisatus. – Anno 1924. die 4. Junii ex paterna benevolentia SS-mi D-ni nostri Pii XI. a sede Munkácsensi Ruthenorum ad Metropolitanam sedem titularem Kyzikensem translatus ac promotus, Administrationi Apostolicae Graeci-Rutheni ritus Miskolcensi e Dioecibus Munkácsensi et Eperjesensi Hungarici regni finibus in praesens contentae tamquam Administrator Apostolicus, cum omnibus iuribus, praerogativis et obligationibus Episcopis residentialibus propriis praeponeretur et denominabatur.

Sedem suam, propter varias vicissitudines, tantum die 27. Octobris a. 1925. occupavit.

Abbas realis SS. Apost. Petri et Pauli de Tapolca, Hungaria, ab anno 1912. 1. Junii.

Episcopum auxiliarem non habet.

Ad 2. Administratura Apostolica ab anno 1924. e dioecibus antiquissimis Munkácsensi et Eperjesensi evulsa et in territorio memoratum dioecesium Hungarico existit. – Maxima pars harum Dioecesium a ditione antiqua regni Hungariae avulsa, ad Rempublicam Ceho-Slovak-am pertinet. Administratura Apostolica Metropolitanae Strigoniensi subjacet et Administrator Apostolicus ad Conferentias Episcopales cum Episcopis Hungaricis Budapestinum adit.

Ad 3. a/ Locus residentiae Administraturae Apostolicae: Miskolc. – Oppidum Miskolc originetenus ad Dioecesim Munkácsensem pertinebat. Subseque plus quam centum per annos Dioecesi Eperjesensi acclusum est, et novissime, anno 1912-o adscriptum est Dioecesi Hajdudoroghensi. Templum paroeciale, in quo pontificalia ex clementissima licentia E-mmi Cardinalis S. Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” peraguntur, aedificatum

est sumptibus fundi Dioecesanii Eperjesensis, cui et hodie magna obligatur summa solvenda. – Ratione gubernationis Ecclesiasticae oppidum Miskolc locus est unicus, cui attentio dari possit, complectens in centro tum viae ferreae, tum postalis, tum demum telegraphiae filios necessarios. Geographice immediate territorio nectitur Apostolicae Administrationis et procul distans a centro Dioeceseos Hajdudoroghensis, cui anno 1912. adnexum erat. – Administrator Apostolicus in oppido Miskolc, cuius in ditionibus jacent etiam bona Abbatiae Tapolcaensis, habet etiam domum residentialem aptam, quem propter miserimas inhabitationis circumstantias propriis sumptibus emere coactus est.

b/ Amplitudo territorii Apostolicae hujus Administrationis est 2800 km² circiter. Populus utitur lingua Hungarica, partim lingua Slavo-Ruthenica; lingua Hungarica tamen hi quoque posteriores omnes callent.

c/ Summa fidelium nostrorum Graeci ritus Catholicorum: 26.000.

d/ Numerus sacerdotum secularium est 26, alumnorum 5.

e/ Adest coetus Consultorum e 5 membris constans.

f/ Archidiaconatus unicus tantum existit in hac Administratione. – Vice-Archidiaconatus sive Decanatus 3. – Paroeciae universim 24, expositurae 3. – Numerus Ecclesiarum filialium cum Ecclesiis propriis est 18, sine Ecclesia propria: 231.

g/ Religiosi et religiones mulierum adhuc non adsunt, in territorio Administrationis Apostolicae.

Caput II.

De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis.

Ad 4. Facultas Ecclesiae bona ecclesiastica possidendi, acquirendi et administrandi, iuxta leges civiles, plena est.

Ad 5. Adest Consilium Administrationis Bonorum Ecclesiasticorum, cui praest ipse Administrator Apostolicus, constatque ex 5 Consultoribus Dioecesanis. Adest etiam officium speciale administrationis bonorum et pro revidendis fundis Dioecesanis atque bonis ecclesiasticis in sensu can. 1520. – constans ex administratore Consultore, item e contraagente et fisco. Administrator Apostolicus in actibus administrativis majoris momenti commissionem memoratam semper exaudit.

Ad 6. Administratores particulares in paroeciis tam ecclesiastici quam civiles, sic dicti „Curatores” reddunt quotannis, per Vice-Archidiaconos seu Decanos rationem suae administrationis in sensu can. 1525. § 1. et servatis regulis a coetu Episcoporum Hungariae anno 1929. editis.

Ad 7. In omnibus ad amussim servantur praescripta can. 1523. circa modum administrationis et confectionem librorum accepti et expensi.

Stricte servatur dispositio can. 1526. de non inchoandis litibus sine licentia scripta Ordinarii, atque can. 1527. de abstinendo ab actibus ordinariam administrationem excedentibus, necnon can. 1544. circa congruam dotem,

tabulas piarum foundationum, aliaeque dispositiones Canonum de piis foundationibus.

Ad 8. Qui bona fiduciaria ad pias causas acceperunt, servant quae can. 1516. statuit; de sua fiducia Ordinarium certiozem reddunt.

Ad 9. In venditione, oppignoratione, permutatione, locatione et emphyteusi bonorum ecclesiasticorum fideliter servantur ab omnibus normae can. 1530-1533. et 1538-1542.

Ad 10. Circa oblationes decimarum et primitiarum adhuc servantur laudabiles consuetudines et etiam praescripta atque ordinationes a legislatione Hungarica editae, in quorum sensu praestationes sic dictae „lecticalia”, et labores manuales a fidelibus sacerdotibus solvuntur. – Novissime autem circumstantiae materiales miserimae fidelium nostrorum in dies magis obstant huic obligationi praestandae.

Ad 11. Circa oblationes in commodum paroeciarum omnino servantur praescripta can. 1182. de earum administratione et ratione Ordinario reddenda, collectoresque prohibentur a vexatoria et odiosa requisitione.

Ad 12. Adest Ordinarii decretum ab anno 1927. nro 277. latum, quod taxam synodalem determinat, etquidem pro missa cantata 3 pengő Hungarici valoris, pro missa lecta vero 2 pengő. Ordinarius ad amussim urget etiam praescriptionem can. 835-i, de non colligendis a sacerdotibus missis, quibus intra annum ipsi satisfacere nequeunt, atque canon 841. de transmissione ad Ordinarium missarum exuberatium. – Animadvertere oportet tamen, quod praescriptiones can. 835. et 841. raro adimplentur, quia in hac administratura – hodie praesertim – potius magna adest peburia stipendiorum missarum, quam exuberantia.

Jam ab antiquo praeceptum est in hac Administratura librum habere pro acceptis missarum stipendiis adnotandis. Nos libros decani parochiali visitatione facta singulis annis recognoscere et de hac recognitione Ordinario rationem scriptotenus reddere tenentur.

Ad 13. Inventaria immobilium, mobilium et sacrae suppellectilis uniuscuiusque Ecclesiae, paroeciarum, scholarum conficiuntur in duplicibus exemplaribus: unum pro ipsis paroeciis, alterum vero pro Curia Episcopali iuxta can. 1296., 1522. Atque talia inventaria non tantum occasione visitationis Episcopalis canonicae, sed omni triennio, necnon toties conficiuntur, quoties novus curatus in aliqua paroecia vel curatia installatur.

Ad 14. Administrator Apostolicus habet archivum in domo sua residentiali ab anno 1925. ad tramitem can. 375-378. erectum et custoditum. Documenta et libri de quibus in canonibus 375-378., 1010., 1047. et 1107. rite asservantur in hoc archivo. Ab hoc tempore rite exacteque singulis annis Catalogus confectus est de documentis in hoc archivo depositis et etiam nunc conficitur.

Adest etiam armarium obsecratum, in quo scripturae secretae custodiuntur servatis regulis can. 379-380.

Ad 15. Ecclesiae paroeciales sua quoque archiva detinent cum documentis propriis, cum inventariis mobilium et immobilium, ast exemplaria eorundem Catalogi non exhibentur Curiae Ordinariatui, sed Vice-Archidiaconi singulis annis tenentur revidere archiva parochialia et de hoc relationem reddere Ordinario.

Bibliotheca Dioeciesana adhuc non adest.

Caput III.

De fide et de cultu divino.

Ad 16. Fidem – Deo favente – in Administratione Apostolica nostra adhuc non serpent errores schizmatism orientalis, cuius lues fideles Dioeciesum antiquarum nostrarum in territorio Ceho-Slovak-o sitarum usque ad hodiernum diem inficit.

Magno cum fervore nuper inchoata organisatio autem Ecclesiae Orientalis Orthodoxae Hungaricae a iurisdictione Ecclesiae Orthodoxae Serbicae independentis etiam in territorio nostro (Miskolc, Gyöngyös, Balassagyarmat), observatione digna est, quia propter respectum suum (etiam quoad linguam liturgicam) nationalem nimium, periculum schizmatism commovere potest, ubi sub tegumento conservationis ritus orientalis contentio nationalis solum aptum sibi inveniet.

In nonnullis pagis territorii nostri sectae Baptistarum et Adventistarum per agitatores suos etiam fideles nostros seducere conatur, sed haec secta periculum majus heic hucadusque non affert.

Consilium a vigilantia non adest, sed partes hujus Consilii suscipit quodammodo officium censurae Dioeciesanae e 5 membris constans.

Ad 17. Cultus divinus in territorio nostro libere exercetur.

Ad 18. Ad benedictionem coemeteriorum servantur regulae in can. 1155-1156. et etiam ea, quae in can. 1205-1214. praescribuntur.

Ad 19. In cultu divino, in Sanctorum sacrarum imaginum et reliquiarum veneratione, in sacramentorum administratione necnon in s. functionibus servatur ritus Graeco-Vetero-Slavicus etiam quoad linguam, secundum libros Ecclesiasticos Leopoli in Galicia editos et approbatos, et in his rite servantur omnia, quae in Synodo Zamoscena et Leopolitana a. 1891. habita praescribuntur. Quoad linguam: est lingua Vetero-Slavica in functionibus. In paroeciis nostris labii puri Hungarici cantus populi, invocationes ad populum directae, necnon responsio populi fit lingua Hungarica ex antiquissima consuetudine, sicut consuetudo haec quoad usum Dioeceseos Hajdudoroghensis in Statistica Officiali superius memorata (v. pag. 226.) memoratur.

In Ecclesiis picturae atque imagines ecclesiasticae depictae sunt secundum Ecclesiae nostrae Graecae stylum orientalibus convenientem, neque illae absque praevia Episcopi approbatione et consensu in Ecclesiis venerationi publicae exponuntur, neque acceptuntur quaelibet sine ullo discrimine – et

jam nunquam deformiter vel contra stylum ecclesiasticum depictae inferri permittuntur.

Quoad figuram S. Crucis, quae subinde in locis publicis erigi solet, conformamus se praescripto S. Congregationis de Propaganda Fide die 19. Maji a. 1887. Nr. 6. edito.

Nunquam permittuntur in domibus Dei profani conventus et nundinae etiam ad pias causas, can. 1178.

Ad. 20. Numerus Ecclesiarum in singulis oppidis vel paroeciis fidelium necessitati sufficit.

Ad 21. Ecclesiae generatim mundae sunt, sat decenter ornatae et suppellectili sufficienti instructae. Ad munditiam speciatim in sanctuario conservandam lege Dioecesana praescriptum est, ut in noviter aedificatas et in futurum erigendas Ecclesias adjunguntur etiam sacristiae.

Si adsunt hi-inde egentes, fatiscentes Ecclesiae, populus fidelis pro posse suo nititur restaurare.

Ad 22. Ingressus in Ecclesias dum sacra aguntur, prorsus absolute semperque gratuitus est ad tramites c. 1181.

Ad 23. Ecclesiae rite custodiuntur ne furtis ac profanisationibus obnoxiae fiant. Ecclesiae, praesertim parochiales, horis matutinis, quando et missae celebrantur, fidelibus apertae sunt iuxta can. 1266.

Ad 24. Eucharistia asservatur semper in altari majori, in tabernaculis stylo occidentali confectis, atque retinetur in ciborio magni altaris clausa, e cuius conspectu in Ecclesiis lampas ardet, in pauperibus vero saltem diebus Dominicis et festis ab initio usque ad finem missae juxta regulam a Synodo Zamoscena praescriptam. (Tit. III. § 3.)

Caput IV.

De iis, quae ad Ordinarium pertinent.

Ad 24. Administratio Apostolica pro sustentatione aulae et mensae Episcopalis nullo proventu dotata est. Administrator Apostolicus qua Abbas realis Tapolcaensis fruitur bonis immobilibus abbatiae memoratae in Hungaria, Comitatu Borsod, territorio Archiepiscopatus Agriensis, prope Miskolc sitae.

Dominium hocce constabat ex 3491 jugeris, ex quibus agri et prata fuerunt 2180 jugera, silvae vero 1311 jugera. Novissime autem vigore legis Hungaricae de redemptione immobilium, ex agris et pratis dempta sunt jugera 525, et sic remanserunt agri et prata 1655 jugera, silvae vero jugera 1311, summatim 2966 jugera.

Proventus e dominio abbatiae Tapolcaensis in valore Hungarico sunt 31.058 pengő.

Expensa ex his redditibus:

In dominio Tapolcaensi pro salariis inspectorum bonorum et custodum silvarum, pro tributis et vectigalibus, pro expensis patronatus – quia dominium

in pago Görömböly duarum paroeciarum: Latini et Graeci ritus Catholicarum patronus est – solvuntur annuatim circa 12.961 pengő.

Detrahendo e proventibus expensa, manet reditus purus annuatim circa 18.077 pengő.

Reditus hi ad sustentationem mensae Episcopalis et cancellariae solummodo magna cum parsimonia, circumspectu et caute procedendo sufficientes sunt.

Ordinarius inhabitat domum suam propriam et convivit cum sorore sua.

Administratio Apostolica aere alieno gravatur 15.286 pengő, quae summa solvenda provenit ex istis pecuniis, quae hodiernus Ordinarius, consentiente coetu Consultorum, cum indulto Metropolitanae, necnon Ministerii Hungariae Cultus et Religionis mutua sumpserit ad reparationem aedificiorum parochialium necnon templorum Latini et Graeci ritus in pago Görömböly sub ejus patronatu existentium.

Hocce aes alienum annuatim praescriptis partibus e proventibus Abbatiae quotannis solvitur.

Inventaria de bonis immobilibus et mobilibus per Commissionem Ministerii Cultus et Religionis anno 1912. confecta in archivo custodiuntur.

Ad 25.

Ad 26.

Ad 27. Legi residentiae plene satisfacit. Residentiam suam solummodo ad visitationem Dioeceseos et ad Conferentias Episcopales relinquens. Pontificalia in Ecclesia paroeciali Miskolcensi ritus Graeci puri, et in visitatione paroeciarum singulis annis decies saltem vel duodecies peregit. Conciones in visitatione Dioeceseos vel in consecratione Ecclesiarum – per se habet; clerum populumque litteris pastoralibus singulis annis pluries instruit. Ecclesiasticae leges notificantur per litteras circulares, in quibus etiam exhortatio fit ad conservationem earum. Hoc intenditur etiam per conciones ab Episcopo habitis in visitationibus Dioeceseos.

Ad 28. Nihil est referendum, quia sacramentum Confirmationis ex delegatione Summi Pontificis apud Graeci-Rutheni r. fideles ipsi curati cum baptismo confuerunt secundum Euchologion pro Slavo-Ruthenis approbatum in C. Zamosceno et Leopolitano anno 1891.

Ad 29. In quinquennio per se solum ad S. Ordines promovebat 4 neopresbyteros. Accurate servantur leges de non promovendis: a/ qui necessarii sunt vel utiles juxta can. 969. – b/ qui saltem integrum theologiae curriculum per quinque annos in Seminario non peragebant; - nemoque ab hoc conditione dispensatus erat juxta can. 972. § 1.

Numerus ordinatorum in quinquennio adhuc par est necessitati Administraturae.

Unus erat incardinatus in quinquennio: nomine Antonius Kosztyó, qui propter difficultates a regimine Ceho-Slovakio positas, ex antiqua Dioecesi Fragopolitana (Eperjes, Prjasev) – ex indulto Exc. Episcopi Eperjesensis in album Cleri Administraturae nostrae Apostolicae receptus est.

Ad 30. Nemini concessa est jurisdictio ad audiendas confessiones sacramentales, nisi prius rite absoluto integro 5 annorum theologio curriculo, subierat examen sic dictam jurisdictionale e Theologia Morali, Pastoralis, Iure Canonico et e Ritu S. Graeco-Rutheno in sensu can. 877. § 1.

Casus reservati ab Episcopo non adsunt, quia tempore belli nuperi omnes Episcopi Hungariae antiquae suspendebant reservationes ab ipsis latas; in quinquennio a reservatione abstinui, ergo casus reservatus in hac Administratura Apostolica qui de jure Episcopo reservatur, vel qui Summo Pontifici specialissimo, speciali modo vel simpliciter secundum novum Codicem Juris Canonici.

Ad 31. Circa s. Praedicationes accurate servantur praescripta canonis 1340. circa licentiam concedendam, et canonis 1347. circa modum et argumentum concionandi.

Parochi atque omnes curati exhortantur ad conciones habendas omnibus diebus Dominicis et festivis intra Missarum sollemnia. De caetero conciones in hac Dioecesi semper intra Missarum sollemnia, post decantationem Evangelii fieri debent, explanationes vero Catechismi pro adultis diebus Dominicis magnae Quadragesimae fiunt.

Ad 32. In hac Administratura fideles Graeci r. Catholici cum infidelibus, necnon cum notoriis impiis nec civiles ineunt nuptias; - cum acatholicis non tam frequenter, sed tunc pars acatholicae religionis litteras debet dare reversales de prolibus in Catholica religione baptisandis et educandis, aliter in benedictionibus matrimonii non participant.

Ad 33. In quinquennio omnes paroecias Administraturae visitavi aut per se aut per Vicarium Generalem Dr-em Steph. Szántay-Szémán, - alias vero per Archidiaconum-Consultorem, Antonium Vaskovics et Consultorem Constantium Zapotoczky visitare curavi. - Occasione visitationum Canoniarum personas quoque ecclesiasticas visitare curavi et de eorum vitae ratione certior factus sum. Abusus juxta can. 824-844. haud detexi.

Ad 34. Synodus adhuc non est congregata, in coetu autem Consultorum pluries de iis tantum actum est, quae ad particulares Cleri populoque Dioeceseos necessitatem vel utilitatem referebantur.

Ad 35. In Conferentiis Episcopalibus quotannis bis celebratis per se interfui Budapestini.

Ad 36. Cum civili loci auctoritate relatio nostra familiaris est.

Caput V.

De Curia Dioeciesana

Ad 37. Curia Dioeciesana sedes proprias non habet, sed sufficienter et convenienter collocata est in domo Administratoris Apostolici propria.

Officiales hujus Curiae sunt:

Cancellarius: Dr. Stephanus Szántay-Szémán

Secretarius: vacat.

Notarius S. Sedis Consistorialis Dioecesanæ: Ladislaus Sáji, parochus in Rudabányácska.

Protocollista et archivarius: Joannes Aba.

Censores librorum. Praeses: Leo Petrásovszky, Canonicus ad hon. Scholae civ. director. – Censor: Constantinus Petrássy, parochus Szárazkékensis, Assessor.

Judices Synodales. Praeses: Dr. Stephanus Szántay-Szémán, Consultor, SS. Praelatus Domesticus. – Constantinus Zapotoczky, SS. Camerarius, parochus in Abaujszántó, Consultor. – Dr. Andreas Bubnó parochus in Homrogd. – Adalbertus Petrássevich parochus in Gadna. – Julius Lengyel parochus in Mikóháza.

Administratio bonorum ac foundationum Dioecesanarum;

Administrator: Constantinus Zapotoczky.

Advocatus: Dr. Aladarius Domán, civilis.

Contraagens: Dr. Stephanus Szántay-Szémán.

Examinatorium prosynodale:

Praeses: Antonius Vaskovics, SS. Camerarius, Archidiaconus. – Examinatores: Dr. Andreas Bubnó, Alexius Kovaliczky, Constantinus Zapotoczky, Cyrillus Kobulniczky.

Ad 38. Vicarius Generalis Dr. Stephanus Szántay-Szémán, SS. Praelatus Domesticus, Consultor, una scholarum Dioecesanarum supremus inspector.

Ad 39. Proventum Cancellariae constituunt solummodo taxae.

Caput VI.

De Seminariis

Ad 40. Administratura Apostolica proprium Seminarium non habet.

Ad 41. Alumni 3 educantur in Seminario Centrali Budapestensi et 1 in sublimiori instituto Pázmániensi Vindobonae.

Caput VII.

De Clero generatim

Ad 42. Clerus curatus pro sustentatione vitae in unaquaque paroecia sequentia habet: 1. Generatim 15-30 jugera agri; 2. pro supplemento congruae parochorum competenti in pecuniis ab aerario; 3. quinquennales auctae pecuniae ab aerario; 4. supplementum familiare item ab aerario; 5. proventus stolae; 6. lecticalia in granis, labores manuales agriculturnales.

Ista salaria secundum praesentes circumstantias ad vitam sustinendam cleri modeste sufficiunt, sed hodie haud ab omnibus fidelibus solvuntur.

Ad 46. Dioecesis domum propriam pro exercitiis spiritualibus non habet.

Ad 47. Ordinarius per se, praesertim vero tempore exercitiorum per moderatorem exercitiis exhortatur, ut clerici poenitentiae sacramento frequenter conscientiae maculas eluant, et aliis quotidianis exercitiis piis vacent.

Unusquisque clericorum tertio saltem anno per turnum singillatim ab Ordinario invocantur ad exercitia spiritualia peragenda in monasterio designato.

Can. 130. quoad examina in diversis sacrarum scientiarum disciplinis observanda accurate non observatur, sed unusquisque clericorum expleto studiorum curriculo debet ante ordinationem subire examen sic dictum jurisdictionale, post ordinationem vero decursu sex annorum semel pro semper obligatur e diversis materiis theologiarum scientiarum subire examen sic dictum „prosynodale”.

Juxta tenorem can. 131. in singulis districtibus vicearchidiaconialibus curati convenire tenentur ad conferentias districtuales bis in anno, etquidem vere ordinarie feria III. p. Pentecosten et in autumno ultimis diebus mensis Novembris. –

In hisce conferentiis praeter questiones morales et liturgicas etiam aliae opportuna quaeſtiones respicientes tum vitam spiritualem fidelium et clericorum, tum temporalem petrantur; releguntur litterae circulares et de earum dispositionibus discussiones habentur, de quibus protocollum exaratur et ad Ordinarium recognitionis causa mittitur.

Quod pertinet ad observationem can. 133. circa cohabitationem cum mulieribus, ad observationem ejus adiguntur clerici in coelibatu viventes, necnon vidui; ast quoniam clerus majori ex parte, secundum disciplinam Orientalium, uxoratus est, propterea cum uxoribus cohabitant, ast cavetur per Ordinarium, ut etiam clerus uxoratus honeste, pie, secundum decus clericale vivet atque semet comportet.

Vicarii cooperatores, ubi adsunt, vel in domo paroeciali separato cubiculo habitant, vel – in pluribus locis – prope domum paroecialem separate vivunt, speciatim uxorati. Jura et obligationes cooperatorum vicariorum desumuntur ex litteribus circularibus antiquarum Dioecesium, in quibus taxative praescribuntur ista jura et obligationes. Generatim tenentur vicem parochi supplere et in omnibus universali paroeciali ministerio, praesertim in catechisatione tum in scholis, tum in Ecclesiis juventutis.

Quoad can. 136. circa delationem decentis habitus in ultimo quinquennio disciplina laudabiliter servatur. Quod vero pertinet ad gestionem tonsurae seu coronae clericalis, apud nos Orientales nunquam erat in usu, nec nunc adhibetur.

Quoad fidejussiones praescriptiones can. 137. haud observantur, licet adhuc scandala vel jactura bonorum Ecclesiae non proveniebant, observatio tamen hujusce canonis valde inculcatur clero.

In missae celebratione vestis talaris secundum can. 811. omnino adhibetur, item et sacra ornamenta nostri ritus Graeco-Rutheni praescripta.

Quae praescribuntur canonibus 138. 139. 140. et 142. ad sustentationem decoris status clericalis, et quae aliena sunt clericali statui – observantur.

Licet scandala non proveniunt, per transgressionem citatorum canonum, ast Episcopus data opera inculcat clericis observationem horum canonum.

Ad 48. Sine licentia Ordinarii haud ineunt gestationes bonorum ad laicos pertinentium, aut officia saecularia, qua e secumferunt onus reddendarum rationum.

Nonnullis casibus concedenda est licentia curatis operam suam praestandis in arcis seu mensis numulariis, parsimonialibus cooperativis ruralibus ob commune bonum, deficientibus laicis, et ob utilitatem populi, ne totaliter in manus hebreorum decideret.

Ad 49. Clerus generatim laudabiliter praestat oboedientiam et reverentiam erga Apostolicam Sedem et Ordinarium.

Ad 50. Clerus generatim officia ac munera ab Episcopo ei commissa obsequenter suscipit.

Universitates laicas nunc nec unus frequentat e clero, - ast adsunt, qui in scholis mediis a gubernio applicati sunt cum concessione Episcopi. Hi sunt sequentes: Leo Petrásovszky in schola civica Sátorajauhelyensi, Alexander Gerbery Budapestini rude donatus professor.

Ad 51. In diariis, foliis vel libellis periodicis, qui religionem Catholicam vel bonos mores data opera impetere solent, clerici hujusce Administrationis Apostolicae non scribunt.

Adsunt paucissimi, qui raro, sed solum necessariae refutationis causa etiam editiones schismaticas vel librales in Hungarica lingua Conscriptas passim legunt, sed sine periculo in fide.

Ad 52. Factionibus politicis vel municipalibus indebite clerus minime se immiscit.

Ad 53. Poenae vindicativae clericis in quinquennio tantum bis irrogavi etquidem: 1. Propter negligentiam et inoebedientiam Nicolaus Lodomérszky, Parochus Boldogkőváralljaensis processu moto privatus est beneficio, post emendationem factam in Filkeháza interimalis administrator denominatus est.

—
2. Translationem poenalem ad aliud beneficium Andreae Komporday, Parocho Rudabányácskaensi.

Caput VIII.

De Capitulis

Ad 54. Capitulum non adest, sed in sensu canonis 423. Capituli loco instituti sunt 5 Consultores Dioecesani ad triennium. Circa ipsos servantur can. 424. 426. 427. et 428. Isti Consultores Dioecesani non sunt insigniis capitularibus condecorati.

Ad 55. Coetus Consultorum Dioecesanorum ab anno 1925. adest et e quinque membris constat, etquidem: Dr. Stephanus Szántay-Szémán, SS. Praelatus Domesticus, cancellarius, - Antonius Vaskovics, SS. Camerarius, Archidiaconus, Parochus Mucsonyensis, - Constantinus Zapotoczky S.

Sanct. Camerarius, Vice-Archidiaconus, Parochus Abaujszántóensis, - Alexius Kovaliczky, Parochus Felsővadászensis, - Cyrillus Kobulniczky Vice-Archidiaconus, Parochus Garadnaensis.

Ad 56. Dotatio Consultorum, qua talium, nulla.

Ad 57. Nihil observatur juxta can. 1451.

Ad 58. Statuta coetus Consultorum juxta can. 410. 416. non habet, sed utitur regulis juris communis.

Ad 59. Canonicus ad honores, adhuc a rege Hungariae de – nominatus existit unicus: Alexander Gerbery in Budapest.

Ad 60. Sede Episcopali vacante coetus Consultorum Dioecesanorum observare obligatur disciplinam can. 429-443. praescriptam.

Ad 61. Unus alterve Consultor Dioecesanus Archiepiscopum Administratorem Apostolicum in visitatione Dioeceseos comitatur. diversaque officia in administratione Dioeceseos praestant.

Membra coetus Consultorum erga Archiepiscopum Administratorem Apostolicum reverenter se gerunt, personam ejus multi aestimant atque in administratione Dioeceseos in concordia procedunt cum Ordinario.

Ad 62. Capitularia insignia in Dioecesi non adsunt, neque adsunt communia cleri ad modum Capitulorum.

Caput IX.

De Vicariis foraneis – Vice-Archidiaconis – et Parochis

Ad 63. Vicarii foranei, Vice-Archidiaconi vel Decani majori ex parte adimpleant ea, quae can. 447. praescribit de vigiliis in ecclesiasticos viros sui districtus, de cura, ut leges canonicae et decreta Ordinarii observentur.

Paroeciae juxta normas hujusce Administraturae Apostolicae semel in anno, usque ad mensem Junii visitare tenentur; - in scholis ecclesiasticis in examinibus mense Junii observatis praesse debent, atque etiam scholae semel in anno visitant, tamquam scholarum inspectores in districtibus suis.

Quotannis rationem reddunt Ordinario de statu districtus sui.

Ad 64. Paroeciae omnes proprio pastore sunt provisae.

Ad 65. Lex, quam praescribit canon 460. de uno duntaxat pastore in unaquaque paroecia habendo observatur. Imo adsunt in hac Administratione Apostolica ecclesiae filiales cum Ecclesiis propriis 16, in quibus Parochus Ecclesiae matris tenetur unaquaque secunda vel tertia Dominica s. missam celebrare.

Paroeciae in hac Dioecesi amovibiles non adsunt. Religiosus Parochus nullibi adest in hac Administratura.

Ad 66. Paroeciae patronatus obnoxiae sunt 6.

Propter calamitates temporum cum patronis non agebatur adhuc de iis, quae can. 1451. praescribuntur, ast in praesentatione semper servantur leges a can. 1457. sequ. latae. Porro in hac Administratura non adest casus praesentationis popularis.

Ad 67. Provisio paroeciarum liberae collationis fit per concursum et e concurrentibus illis conferuntur, qui opportunis qualitatibus ad paroecias vacantes rite regendas gaudent et qui deposuerunt examen sic dictum apud nos „prosynodale”.

Ad 68. Reditus parochorum sunt, idest clerus curatus pro sustentatione vitae unaquaque paroecia sequentia habet:

1. Generatim 15-30 jugera agri, 2. pro supplemento congruae parochorum competenti in pecuniis ab aerario, 3. quinquennales auctae pecuniariae item ab aerario, 4. supplementum familiare item ab aerario, 5. proventus stolae, 6. lecticalia in granis laboresque manuales agriculturnales.

Paroeciae omnes propriis domibus paroecialibus sunt instructae; sustentatur et renovantur a fidelibus illius paroeciae.

Ad 69. Parochi generatim satisfaciunt illis, quae(!) praescribuntur illis can. 463. § 4. circa gratuitum ministerium praestandum iis, qui solvere pares non sunt.

Quoad residentiam parochi praescriptiones juris observant; parochiam suam relinquere sine concessionem per unam diem possunt; si 3 diebus continuis abesse volunt, debent licentiam petere a Vice-Archidiacono districtuali; si absentia ultra hebdomadam est duratura, tunc scripto debent petere licentiam ab Ordinario probandam.

Circa applicationem missarum pro populo asservatur canon 466. Animadvertendum tamen est, quod huic obligationi parochi satisfaciunt solis Dominicis et diebus festivis de praecepto, quia in hac Dioecesi Graeco-Ruthenica festa suppressa non adsunt.

Generatim etiam observantur can. 468-470. circa sacramentorum administrationem et animarum salutis zelum, - circa infirmorum cura, circa vigilantiam ne errores contra fidem et vitia subreant, - circa opera charitatis, fidei et pietatis instituenda et fovenda, - circa paroeciales libros recte conficiendos, ac can. 735. circa olea a parochis loco decemte ac tuto custodienda; de hisce omnibus in annua visitatione rationem reddere tenentur Vice-Archidiacono. Vice-Archidiaconi vero scriptotenus relationem proferunt Ordinario et tabellarios extractos mittunt. Parochi dei negligentes severe admonentur.

Ad 70. In hac Administratura Apostolica Graeco-Ruthenica fontes baptismales non adsunt, sed specialia altaria in pluribus Ecclesiis Paroecialibus eliguntur, in quibus baptismus confertur. Ordinarie baptismus confertur in Ecclesiis paroecialibus maternis. In filialibus vero solum quando parochus in hisce s. missam celebrant.

Ad 71. Licet fideles excitantur, ut frequenter reficiantur Pane Eucharistico, ast normas in decretis Apostolicae Sedis in hac re editas solum in nonnullis pagis observant fideles. Generatim solent quotannis, speciatim ante festa majora confiteri et communicari, ita ut major pars fidelium saltem ter-quaterve in anno accedit ad S. Synaxim. Ecclesiae vero quotidie mane apertae sunt ad

visitationem perendam. In adoratione S. Eucharistiae per cultum SS. Cordis Jesu ad ritum nostrum applicatum zelositas fidelium nostrorum in dies crescit, quorum magna pars novissime singulis mensibus reficitur pane Eucharistico.

Ad 72. Parochi curant, ut infirmi extremam unctionem recipiant, imo fideles laudabiliter hoc requirunt, ut sui compotes ad s. Confessionem, communionem et extremam unctionem accedant. Extrema unctio ordinarie solum ab uno sacerdote celebratur.

Ad 73. Circa matrimonii celebrationem parochis omnibus cura est observandi, quae praescripta sunt in Codice lib. III. tit. VII. circa libertatem status, impedimentorum dispensationes, sacros ritus Graeco Ruthenos et adnotationem matrimonii.

Ad 74. Parochi ex majori parte servant praescriptiones quae in can. 1330. circa peculiarem catechismum pro prima confessione et communione. Prima confessio ac communio annue ordinarie fit Dominica I. post Pascha seu S. Thomae, vel festo Ascensionis Domini.

Quae praescribuntur can. 1333-1336. circa catechismum, - pueri docentur catechismo in scholis elementaribus duabus horis in hebdomadis, fideles adulti vero tempore Magnae Quadragesimae diebus Dominicis in vesperis catechetica institutione erudiuntur. Negligentes parochi aut vicarii severe admonuntur.

Ad 75. In hac Administratura Apostolica diebus Dominicis caeterisque per annum festis intra missam, post decantatum Evangelium tenentur parochi conciones habere.

Missiones vero can. 1349. praescriptae unoquoque anno una alterave paroecia habentur.

Ad 76. Vicarii cooperatores suis officiis laudabiliter fungi, tum ab Episcopo, tum a Parochis hortantur juxta can. 473.

Caput X.

De religiosis

Ad 77-83. In hac Administratura Apostolica monasteria S. Basilii Magni non adsunt.

Caput XI.

De populo fideli

Ad 84. Populus noster origine maxima ex parte Ruthenus – hodie jam Hungarus – ante bellum Europaeum generatim pius, Deum colens, valde benevolus et propensus ad misericordiam erat; indoles obsequiosas ac pacatas habuit; pro rebus divinis ac ecclesiasticis e propriis bonis permulta elargiebatur; sacerdotes suos honorabat et reverebatur; sui Graeco-Unito ritui populus hic valde adhaerebat; generatim fidelis et religiosus populus erat. Bellum vero Europaeum mores plus-minusve ubique corrumpebat, novissime vero propter circumstantias materiales miserimas munificentia ejus laxabatur.

Vita Christiana privata in familiis, quae avitam pietatem et sensum religiosum retinuerunt, adhuc plena est pietate. In oppidis atque civitatibus – exceptis sic dictis cultioribus – populus adhuc generatim religiosus remansit.

Ut Christianae vitae professio in illis, quibus a recta via declinavit, sensim reducatur, ad hoc necesse est constans Cleri curati zelositas in munere suo obeundo, necnon missiones frequentiores de quibus jam agitur.

Ad 85. Populus adhuc majore ex parte reverentia antiqua prosequitur tum Clerum quam Episcopum et Summum Pontificem.

Ad 86. In pagis imo et in civitatibus fideles praecepto audiendi s. missam diebus Dominicis et festivis satisfaciunt, imo ab operibus servilibus fere omnes abstant.

Lex jejunii secundum disciplinam Ecclesiae Graeco-Ruthenicae servanda est singulis IV. et VI. feriis totius anni, nisi quando incidant inter diem festi Nativitatis et Epiphaniae Domini, inter Dominicam publicani et filii prodigi, inter Dominicam Resurrectionis et S. Thomae et insuper inter Dominicam Pentecostis et Omnium Sanctorum; istis enim temporibus rubricae dispensant absolutae a jejunio atque abstinentia.

Praeter maximum sacratissimumque Majoris Quadragesimae jejunium in libris nostris liturgicis praescribuntur etiam alia jejunia, etquidem: 1. Jejunium quadragesimale sc. 40 dierum ante Nativitatem Domini; 2. jejunium ante diem festum SS. Principum Apostolorum Petri Et Pauli, quod incipit cum feria II. post Dominicam Omnium Sanctorum seu I. post Pentecosten, - 3. jejunium ante Obdormitionis B.M.V. festum, quod incipit a 1. Augusti et desinit cum vigilia ipsius festi; 4. die festo Decollationis S. Joannis Baptistae; 5. die festo Exaltationis S. Crucis, 14. Septembris; tota hebdomada Tyrophagiae, sc. a feria II. post Dom. Chreophagiae usque ad ipsam Dominicam Tyrophagiae inclusive, licet ex una parte prohibentur omnibus istis septem diebus vesci carnibus, attamen altera ex parte permittuntur lacticinia etiam feria IV. et VI.

Licet jejunia ista Ecclesiae nostrae quam plurimi speciatim in pagis fideles nostri stricte observant, nihilominus tamen quoniam hisce temporibus fervor plurium Christianorum refriguit, atque corporis valetudo paulatim debilitari videtur, ita ut jejunia ecclesiastica multoties omittuntur, praesertim in urbibus, ne peccata populi multiplicentur, propter hujusmodi transgressiones, salutarem in Domino indico seorsim a S. Sede facultatem implorare, ut remittatur nonnihil de rigore pristino jejunii.

Baptismum infantibus conferri omnes fideles infra octo dies a nativitate solliciti sunt.

Pro confessione et communione Paschali terminus a quo incipit Dominica III. Magnae Quadragesimae et durat usque ad Ascensionem Domini. Nonnulli qui professione Catholici sunt, nihilominus hanc confessionem negligunt, facta proportione pro singulis centenis fidelium per annum sunt vix duo procenta.

Fideles excitantur quidem, ut frequenter, etiam quotidie S. Pane Eucharistico reficiantur, ast pauci sunt, qui quotidie percipiunt s. Communionem. In hac

administratura Apostolica mos invaluit, ut praesertim ante majora festa magna pars fidelium per annum bis-quater confitetur et S. Eucharistia reficitur, qui vero Associationi SS. Cordis D.N.J. Christi et S. Rosarii addicti sunt, bis vel quater per menses confidentur et communicentur. In hac re post bellum in nostra Administratione Apostolica laudabilis melioratio videtur.

Generatim etiam extrema sacramenta accipiunt fideles, minime vero recusant.

In hac Administratura Apostolica fideles omnes funeribus ecclesiasticis sepeliuntur, nec aderat adhuc casus, ut quis funeribus mere civilibus sepultus fuisset.

Ad 87. Matrimonia mere civilia rarissima sunt. Concubinatus et divortia passim occurrunt etquidem unum pro centenis. Tempore belli concubinatus et divortia habebantur quidem, nunc autem in diem imminuuntur et in omnibus matrimonialibus controversiis ad tribunal Dioecesanum confugiunt dijudicationem petentes.

Vitia contra sanctitatem matrimonii rara occurrunt. Hocce malum in sede confessionali conatur removeri.

Ad 88. Mixta matrimonia cum acatholicis etiam raro occurrunt, vix 12-18 per annum in tota Administratura et in hisce etiam ad amussim scriptotenus requiruntur cautiones in can. 1061. praescriptae, et quoad educationem catholicam prolis etiam a civili potestate munitae. Magis occurrunt matrimoniamixti ritus catholici et hoc per annum in tota nostra Administratura 40-50.

Ad 89. Parentes satisfaciunt gravissimae obligationi curandi educationem Christianam prolium.

Ad 90. In hac Administratura fere in omnibus paroeciis scholae elementares confessionales sunt, in quibus omnino religiosa institutio servatur, imo etiam in scholis elementaribus a statu civili sustentatis, ubi doctrinam religionis curiones nostri libere docere possunt. Sed scholae nostrae religiosae in nonnullis locis propter deficientium instrumentorum materialium praesertim hodie cum gravi difficultate sustentantur.

Ad 91. Conditio et status scholarum confessionalium elementarium in nonnullis locis valde difficilis est, quia fideles haud sunt pares onera et pensiones docentium solvere, - porro quia propter deficientiam instituti Graeci ritus Catholici pro educandis Cantoribus-Docentibus, penuria Cantorum Gr. r. scientia ritus nostri praedictorum in tota Hungaria magna est.

Ad 92. Pia associatio in hac Administratione adest pro populo fidei SS. Cordis Jesu in omnibus paroeciis; s. Rosarii in 24 paroeciis; Clerici adscripti sunt associationi Unionis Cleri nro 26. Adest etiam in Dioecesi nostra Associatio Altaris, necnon Servitium Charitatis pro refrigerio defunctorum. Organisatio „Actionis Catholicae” in omnibus paroeciis peracta est.

Ad 93. Istae associationes subsunt jurisdictioni Ordinarii atque in iis servantur praescriptiones can. 690-691.

Ad 94. Adsunt associationes cooperativae rurales. Cum Catholicis Latini ritus mixtae sustentantur. Asyli pro infantibus sustentantur a gubernio civili.

Adest etiam fundus exiguus Dioecesanus pro pensione sacerdotum, necnon viduarum et orphanorum eorum ante 8 annos exaratus. (27.000 pengő)

Ad 95. In associationibus socialibus eatenus spiritui religioso cautum est, quatenus in moderatione istarum sacerdotes ordinarie partem capiunt. Instituta charitativa et pia omnino directioni et vigilantiae Ordinarii sunt subjectae.

Ad 96. Administraturam ephemerides nonnullae liberali spiritu repletae periodicae parvadunt. Ad coercendam talem pestem curati omnem laborem impendunt fideles monendo de legibus ecclesiasticis ad hanc rem pertinentibus.

Porro editur etiam in Miskolc diarium scientificum: titulo „Keleti Egyház” (Ecclesia Orientalis), quod anno currente etiam laude S. Congregationis pro Ecclesia Orientali dignum inveniebatur.

Una socialis ephemeris titulo „Görögkatolikus Szemle” (Spectator Gr. Cath.) in Budapest. Per annum plures libri et libelli apologetici, necnon fasti, libelli precum, doctrinae institutionesque religiosas ad usum populi nostri atque cleri eduntur.

Ad 97. De existentia massonicarum tabernarum in territorio hujus Administraturae nihil certi scio, nec de iis, qui tali sectae addicti essent.

Ad 98. Societatem socialismi, spectatim sic dicti democratici in territorium hujusce Administraturae inducebant et sustentant operarii et opifices diversarum febricarum, qui non magno numero adsunt, sed magno cum religionis detrimento.

Ad 99.

Caput XII.

Judicium syntheticum Ordinarii quoad Administraturae statum

Ad 100. Omnibus in universim complexis, conditio moralis Administraturae in secundo quinquennio suo paulatim in melius mutatur. Fideles nostri in vita domestica et sociali spiritum Catholicum vere religiosum demonstrare conantur, quod ex eo patet, quod ad confessiones et ss. communionem suscipiendas, ad ss. missas audiendas frequentius confugiunt, sua jura et Ecclesiae libertatem pro posse tuentur et in hac re spes melioris status affulget.

Clerus suis obligationibus nititur melius satisfacere, quam tempore belli atque interregni.

Deo favente – adhuc habemus sacerdotes in institutis et Seminariis nostris antiquis, sed per miserrimam pacem Trianonensem amissis, educatos, quibus et fideles et ritus nostri bono animo committi possunt. In futurum autem, si Catholici Graeci et Graeco-Rutheni in Hungaria viventes diu adhuc carebunt institutis suis, praesertim Seminario suo et praeparandia Cantorum et Docentium, notitia et scientia nostri ritus paulatim deficiet.

Haec Administratio Apostolica Miskolcensis ex Apostolicae Sedis gratia primum decennium suum jubilans jam optime ordinata laborat ad majorem

Dei gloriam animarumque salutem et sic exspectat mutationesque temporum, quando aut cum suis antiquis territoriis coadunari, aut qua nova dioecesis in Hungaria organisari possit.

Alia tertia quaedam mutatio hodie nec considerari potest, quia in mutatione tali status nostri gravissimum malum inesse videtur.

Administratura Apostolica nostra nempe est e Dioecesibus Eperjesensi et Munkácsensi in Hungaria orta et ubique juxta fines Trianonenses sita, et geographice conjuncta est corporibus harum Diocesium in Ceho-Slovakia sitis et cum territorio Dioeceseos ritus puri Graeci Catholicae Hajdudoroghensis, quae vero anno 1912. ex istis Dioecesibus excardinata est.

Ex situ ejus videri potest, quam gravis et magni momenti sit vocatio hujus Administrationis Apostolicae tempore praesenti et in posterum quoque, sicuti zonae Graeci ritus Catholicae a contagione schizmatismis adhuc intactae et quasi speculae conatus unionistici S. Sedis Apostolicae custodientis.

Si animum ad Dioeceses nostras antiquas advertimus, in quibus schisma et atheismus etiam nunc turbant pacem animarum, maxime necessarium esset, ut Administratio nostra Apostolica, in fide firmissima et ejusdem ritus, territorium sit – quasi „turrem fortitudinis” et zona firma Catholica prope novos fines nostri regni Hungarici, quod omnes aggressiones schismaticas vel haereticas fortiter feliciterque repellere possit.

Nos gravitate vocationis nostrae persuasi laeto animo volumus vigilare in his finibus, quamdiu in gloriam Dei et bonum SS. Ecclesiae nostrae Catholicae operari possumus, et ideo – summa cum humilitate petere audemus non solum ulteriorem sustentationem, sed etiam corroborationem Administraturae nostrae Apostolicae.

Nec credere possumus, quod sapientiae S. Matris Ecclesiae nostrae aliquando sic magis expediri videatur, ut propria subsistentia et vita independens nostrae Administrationis finiatur, quia:

1. Tempore foundationis Administrationis Apostolicae momentum decernens erat diversitas rituum; Apostolicam Administrationem nempe obligat praeceptum servandi ritum Graeco-Ruthenicum, Dioecesem autem Hajdudoroghensem obligat ritus purus Graecus.

2. Quia adunatione inexpectata supra memorata ejusdem Graeci-Rutheni ritus zona ad magnum damnum Ecclesiae juxta fines Hungariae abolita esset.

3. Quia abolitio partium perantiquarum Diocesium in Hungaria per tot saecula existentium pervalidum argumentum agitatorium esset schismaticis necnon haereticis contra S. Sedem Apostolicam, cui permanenter extinctionem et perpetuam perniciem perantiquae Ecclesiae Orientalis objiciunt.

Quare non est dubium, quod nos – sicut admirabilis sapientia S. Matris nostrae Ecclesiae Catholicae occasione foundationis hujus Apostolicae Administrationis Miskolcensis jam declaravit – propriam vitam ecclesiasticam vivere debemus et obtinere omnes morales ac materiales condiciones ad ulteriorem actionem nostram necessarias.

Harum conditionum una esset, ut adhuc saltem duae novae paroeciae erigerentur in territorio Apostolicae Administrationis nostrae in salutem ac bonum istorum fidelium Gr. r. Catholicorum, qui sine Ecclesia matre paroeciali, quae in territorio Ceho-Slovako existit, remanserunt, et quorum pastoratio hodie, propter distantias magnas in dies difficilior evadit.

Secunda et gravissima conditio esset, ut regimen Hungaricum Administraturae nostrae Apostolicae ad magni momenti laborem conditae et destinatae in ulteriori evolutione sua necessariis instrumentis materialibus quo citius in auxilium properaret.

In maxima humilitate animorum nostrorum firmiter speramus, quod S. Mater nostra Ecclesia Catholica, quae – teste historia – tanta beneficia nobis contulit, et omnes circumstantias nostras bene novit, nos, qui curam et laborem perantiquarum Dioecesium Eperjesensis et Munkácsensis in regno Hungarico percepimus, constanter adjuvare dignabitur, ut gloriam earum etiam in futurum adaequare possimus.

In hoc labore nostro beneficiorum a S. Sede, necnon a S. Congregatione pro Ecclesia Orientali acceptorum memores cognosci volumus, et si Deo favente contigerit nobis Dioeceses nominatas in Administratura nostra coadunatas in Hungaria pristini roboris et gloriae conservare, post Deum Optimum Maximum sit labor noster ad majorem gloriam S. Matris nostrae, Sanctae Ecclesiae Catholicae.

Datum in Miskolc, die 12. Decembris, a. D. 1934. Hungaria

Antonius Papp

Archiepiscopus Cyzicensis, Administrator Apostolicus,

Abbas SS. Apostolorum Petri at Pauli de Tapolca.

**186. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása
Angelo Rotta budapesti nunciusnak a tarcali és a sajóvámosi
görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában**

Róma, 1934. december 14.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 334rv. Tisztázat.

8530/ II.or.

Roma, 14 Dicembre 1934

Prot. N. 347/34.

A Sua Eccellenza Rev.ma

Mons. Angelo Rotta Nunzio Apostolico in Ungheria

Budapest (con incarto)

Eccellenza Rev.ma,

In merito alla questione dei fedeli di rito bizantino in Tarczal e Sajovanis(!), invio a V. E. Revma copia di un Voto espresso dall'Emo Card. Seredi, Primate

d'Ungheria, e copia della lettera indirizzata da questo S. Dicastero a Mons. Miklosy in data 20. Novembre p. p.

La lettera, - come V. E. vedra – e stata voluntamente redatta in termini molto forti; ed e stata anche spedita „raccomandata con ricevuta di ritorno”: cosi che la S. Congregazione e certa dell'arrivo di essa a destinazione, il giorno 27 Novembre u.s. Il termine fissato a Mons. Miklosy per rispondere o a cotesta Nunziatura o a questo S. Dicastero scadrebbe, quindi, il prossimo 27 Dicembre. Ma se, fin da ora, la E. V. giudica che lo stato d'animo dei fedeli orientali dei due surricordati villaggi sia cosi esasperato da non potersi dilazionare, neppure soltanto di alcuni giorni, un provvedimento almeno parziale di adattamento al rito latino dei suaccennati fedeli, la S. Congregazione autorizza V. E. a dichiarare loro che, senza preiudicare la situazione di diritto circa il passaggio dal rito bizantino a quello latino, essi possono, intanto, comportarsi come latini, per tutto cio che si riferisce alla partecipazione ai Sacramenti e l'amministrazione o cura d'anime sotto il clero latino.

Resto in attesa di Sue sollecite comunicazioni in proposito e, mentre fin da ora La ringrazio, con sensi di particolare ossequio godo confermarmi della Eccellenza Vostra Revma affmo come fratello
L. Card. Sincero, Vescovo de Palestrina Segretario
Cesarini Assessore

187. Miklósy István hajdúdorogi püspök átíratá Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Nyíregyháza, 1934. december 14.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 340r. Másolat.

Al. N. 8560/34. II.or

Copia

Prot. 347/34.

Emo ac Revmo Domino

D. Aloysio Card. Sincero

S.C. Orientalis Secretario

Romae

Eminentissime Princeps,

In nexu aestimatissimarum E.V. litterarum n. 347/34 referre debeo me responsum debitum, cuius terminus in propinquieribus adjacet diebus, circa finem tantum anni sequentis Januarii suppeditare posse.

In negotio nempe ritusmutationis nonnullorum fidelium meorum investigationem perfici mandavi: relationes vero expetitae nondum pervenerunt ad manus meas.

Inquietas animorum designat aetatem nostram flebilem. Vehementia animi sectatur plures etiam ad tentamina ritus mutationis. Tentamina tamen huiusmodi, quae et ex parte latinorum non raro obveniunt, ego in sensu canonum semper opprimere studeo.

In osculo S. Purpurae etc..

Nyiregyhaza (Hungaria), die 14 Decembris a. 1934.

signatus: Stefanus Miklosy Eppus graeci rit. dioec. Hajdudorog

188. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Eger, 1934. december 18.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 319rv. Tisztázat.

8533/II.or

L. J. Chr!

6874/1934.

Excellentissimo ac Rssmo

Domino Angelo Rotta Archiepiscopo, Nuntio Apostolico.

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo, Nuntie, Apostolice!

Die 28. m. Maii a. 1931.¹⁴⁵ sub N. 2760/1931. et novissime die 19. m. Augusti anni vertentis sub N. 4123/1934.¹⁴⁶ exposui Excellentiae Tuae sanationis gratia controversiam detestabilem circa mutationem ritus in pago Sajóvámos exortam exhibito simul elencho eorum catholicorum graeci ritus, qui paucos ante annos in funestum apostasiae crimen delapseipsos aconfessionales declaraverunt. Benigna autem decisio hac in re mihi nondum fuit intimata.

Jam vero – uti ex relatione parochi loci ritus latini rescivi – maximum periculum est in mora. Isti aconfessionales enim, de quibus sermo est, de ritu graeco ne audire quidem volunt et nisi intra fideles latini ritus suscipiantur, omnes ex parte agitatorum ibi iam vehementer operantium sectae Baptistarum incitati una cum familia sua huic sectae nomen dare serio in animo habent. Quo facto etiam catholicorum communitas non tantum in pago ipso Sajóvámos, sed in tota ista regione in discrimen adducetur et secta perniciosa hac ratione ibi semel divulgata, postea extirpari et expelli haud unquam poterit.

De quibus Excellentiam Tuam certiolem facere muneris mei esse duxi atque iterum rogare, ut in exposita re ad praecavenda imminetia mala decisionem mecum communicare dignetur.

145 Lásd: 136. számú dokumentum.

146 Lásd: 179. számú dokumentum.

In reliquo profundissimos sensus reverentiae depromens maneo
Excellentiae Tuae
Agriae, die 18. mensis Decembris a. 1934.
addictissimus in Christo
Ludovicus Szmrecsányi Archiepiscopus Agriensis

**189. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa
Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali
görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában**

Budapest, 1934. december 20.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 338r. Fogalmazvány.

8531/34. II.or.

20 Dicembre 1934.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Rispondo subito al venerato Dispaccio¹⁴⁷ dell'Eminenza Vostra Reverendissima No/347/34, del 14 corrente.

Tutto considerato, essendo che in questi giorni non mi è pervenuto alcun ulteriore ricorso sulla dolorosa questione di Tarczal e Sajovamos, credo utile soprassedere a qualunque comunicazione agli interessati in proposito; tanto più che ormai sta per scadere la data entro la quale il Vescovo di Hajdudorog deve dare la sua risposta, che potrebbe anche modificare lo stato delle cose.

Finora non mi è giunto nulla da parte di questo Vescovo; qualore giungessa una risposta, l'inverio subito all'Eminenza Vostra Reverendissima.

Mi permetto di pregare Vostra Eminenza che al più presto codesta Sacra Congregazione voglia dare una soluzione in merito, comunicandomi tosto il testo della decisione, che eventualmente si dovesse far conoscere rispettivamente al Vescovo di Hajdudorog, all'Arcivescovo di Eger ed al Vicario Generale di Cassovia per la parte ungherese, per loro norma e perché la portino a conoscenza dei ricorrent.

Profitto dell'occasione per presentare all'Eminenza Vostra i miei più cordiali auguri per il Santo Natale e per l'anno nuovo, mentre chinato al bacio della Sacra Porpora con i sensi della più profonda venerazione mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

147 Lásd: 186. számú dokumentum.

**190. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása
Angelo Rotta budapesti nunciussnak a tarcali és a sajóvámosi
görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában**

Róma, 1934. december 21.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 339rv. Tisztázat.

8560/34 II.or.

Roma, 21 Dicembre 1934

Prot. N. 347/34.

A Sua Eccellenza Rev.ma

Mons. Angelo Rotta Nunzio Apostolico in Ungheria

Budapest (con allegato)

Eccellenza Rev.ma,

Faccio seguito all'ufficio¹⁴⁸ inviato a V.E.Revma in data 14 Dicembre corrente, trasmettendoLe copia di quanto l'Eccmo Mons. Miklosy ha risposto alla lettera¹⁴⁹ direttagli il 20 Novembre p.p.

Attendo di conoscere da V. E. se Ella crede opportuno consentire alla dilazione chiesta da Mons. Vescovo di Hajdudorogh oppure se ritiene meglio intervenire senz'altro direttamente.

Fin da ora La ringrazio, e con sensi di profondo ossequio mi raffermo della Eccellenza Vostra Rev.ma affmo come fratello

L. Card. Sincero,

Vescovo Palestrina Segretario

**191. Angelo Rotta budapesti nunciuss átirat-fogalmazványa
Szmrecsányi Lajos egri érseknek a tarcali és a sajóvámosi
görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában**

Budapest, 1934. december 21.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 320rv. Fogalmazvány.

21 dicembre 1934.

8535/34 II.or

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Dr. Ludovico Szmrecsányi Archiepiscopo Agriensi

Agriae

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

148 Lásd: 186. számú dokumentum.

149 Lásd: 182. számú dokumentum.

Aestimativissimae litterae, quas Excellentia Tua Reverendissima, die 18 Augusti vertentis anni N. 4123/1934¹⁵⁰ ad Nuntiaturam Apostolica misit, attenta casus gravitate, statim ad Sacram Congregationem „Pro Ecclesia Orientali” transmissae fuerunt.

Heri eadem Sacra Congregatio mecum communicavit quod, manente in suspenso quaestione juridica de transitu fidelium graeco-catholicorum pagi Sajóvamos, de quibus in supradicta epistola Excellentia Tua retulit – circa quam juridicam quaestionem ipsamet Sacra Congregatio proxime definitivum iudicium suum dabit – si vere necessitas urgeat mihi facultatem facit suo nomine declarandi quod memorati fideles possint statim tamquam latinos se gerere quoad participationem sacramentorum necnon administrationem seu curam animarum sub Clero latino.

Quoniam vero ex epistola Excellentiae Tuae Reverendissimae die 18 Decembris c. a. N. 6874/1934.¹⁵¹ ad me data, apparet, quod conditio a Sacra Congregatione apposita verificatur, cum necessitas urgeat et periculum sit in mora, facultatem a Sacra Congregatione, de qua supra, mihi datam Excellentiae Tuae ut Excellentia Tua, nomine hujus Nuntiaturae Apostolicae, eam in casu applicare valeat, et eos dignetur Excellentia Tua ad quos spectat de hac re certiores facere.

Hoc modo sperandum est quod pax in pago Sajóvamos inter illos fideles instauretur.

Libenti animo occasionem arripio, adventantibus gaudiis Nativitatis Domini, Excellentiae Tuae Reverendissimae fausta quaeque a Divino Infante adprecandi, ut Suis coelestibus charismatibus roborati optimis initiis Novum Annum incipiamus. Tuis ad aram commendatus precibus permaneo

Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo
Archieppus Thebar., Nuntius Apostolicus

192. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciusnak a tarcali és a sajóvamosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Eger, 1934. december 22.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 321r. Tisztázat.

8547/II.or.

Excellentissime Domine Archiepiscopo,
Nuntie Apostolice!

150 Lásd: 179. számú dokumentum.

151 Lásd: 188. számú dokumentum.

Intimas refero Excellentiae Tuae Reverendissime gratias, quod solatia quae nobis imminentibus festis instant, humanissimis litteris, facultatem in re Sajóvámos communicantibus, adaugere dignabatur.

Devinctissimum insuper me profiteor pro clementissimis votis, quae me singulari modo oblectarunt; una oro de genu Divinum Infantem ut Excellentiae Tuae praestantissima consilia, quibus bonum patriae nostrae tueri non desinit, benedictione coelesti fructificet annumque, qui instat charismatibus locupletem, fauctum et felicem fieri concedat.

Qui gratiis et favoribus commendatus, profundarum veneratione sum
Excellentiae Tuae Reverendissimae
Agriae die 22. m. Decembris
addictissimus in Chrto
Ludovicus Szmrecsányi Archiepiscopus Agrien.

**193. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Payer
Ferenc kassai általános helynöknek a tarcali és a sajóvámosi
görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában**

Budapest, 1934. december 22.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 341r. Fogalmazvány.

8710

8542/34. II.or.

die 22 decembris 1934

Ill.mo ac Rev.mo Domino

D.no Francisco Payer Protonotario Apostol.,

Vicario Generali Cassoviensi

Sátoraljaújhely

Ill.me ac Rev.me Domine,

Bene novit Dominatio Tua quod gravis quaetio circa tristem casum catholicorum graeci-ritus in pago Tarczal commorantium ad Sacram Congregationem de Ecclesia Orientali delata est.

Solutio non tardebit. Si tamen Dominatio Tua iudicet animos in Tarczal adhuc sic effervescere ut periculum habeatur in mora, rogo Dominationem Tuam velit hoc mihi referre, quia in casu possem aliqua temperamenta concedere animis pacificandis utilia.

Haec Tibi scribe via prorsus confidentiali, negotium Tuae prudentiae remittens.

Libenti animo occasionem nanciscor, adventantibus festis Nativitatis Domini, omnia fausta a Deo Tibi adprecandi dum Tuis praecibus me commendatus, sensis profundi obsequii mei, permaneo

Dominationi Tuae Ill.mae ac Rev.mae addictissimus in Christo

Archieppus Thebar., Nuntius Apostolicus

194. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1934. december 22.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 330rv. Fogalmazvány.

8546/34. II.or

22 dicembre 1934

(2 allegati)

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Faccio seguito al mio Rapporto Nr. 8531/34, del 20 corrente,¹⁵² Proprio ieri ricevetti lettera¹⁵³ da S. E. Monsignor Szmrecsányi, Arcivescovo di Agria, nella quale insiste di nuovo sull'oggetto del suo esposto presentato in data 18 Agosto del corrente anno intorno al caso doloroso dei greco-cattolici di Sajóvámos, ed insieme mi dichiara che la tensione degli animi la e grande e periculum est in mora. Allora io gli risposi subito con una lettera di cui annetto copia (allegato 10). Fu proprio provvidenziale la facolta concessami in tale questione dell'Eminenza Vostre Reverendissima.

Da parte del Vicario Generale di Cassovia non ho ricevuto ulteriore sollecitatoria per il caso di Tarczal. Pero a agravio della mia coscienza ho creduto bene, non ostante quanto avevo detto nel mio Rapporto sopra indicato, di scrivergli una parola in merito. Acchiudo copia della lettera inviataagli (allegato 20).

Fino ad oggi nessuna risposta da Haidodurog(!). Mi auguro che la piu presto venga una decisione da parte di codesta Sacra Congregazione in tale delicata ed importante questione, perche cosi si dia un assetto definitivo alla posizione giuridica dei ricorrenti, e si tolga per il futuro qualunque occasione di difficolta.

Profitto dell'occasione per portare a conoscenza dell'Eminenza Vostra che oggi e venuto a farmi visita il Padre Antonio Pungutz dei Mechitaristi di Vienna, mandato a Budapest, secondo gli accordi presi da codesta Sacra Congregazione con quei Religiosi, per la pastorazione degli Armeno-cattolici di qui. Egli ha ottenuto le debite facolta da questa Autorita diocesana: detto

152 Lásd: 189. számú dokumentum.

153 Lásd: 192. számú dokumentum.

Padre parla bene l'ungherese, che e la sua lingua materna. Ebbi occasione di conscerlo a Costantinopoli.

Il medesimo mi ha riferito che un Armeno di qui avrebbe ricevuto lettera da Venezia con la notizia che quei Mechitaristi invieranno qua, per Natale, un loro Padre: sara vero?

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della piu profonda venerazione, mi onoro rafferarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

195. Sajóvámosi görögkatolikus hívek felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a rítusváltoztatást kérő családok tárgyában

Sajóvámos, 1934. december 28.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 312r–314r. Tisztázat.

Remittatur ad Nuntiaturam Apostolicam
8578/34 II.or.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő Nuncius Úr Kegyelmes Atyánk!

A Sajóvámosi 300 görög katolikus hívő nevében, mint családfentartók, gyermeki alázattal tárjuk fel Nagyméltóságod előtt a sajóvámosi gör.-kath. egyház sérelmét, melyet egy néhány k. b. 5-6 család gör. kath. hívő részéről indult változtatási mozgalommal kapcsolatosan, évek óta el szenvedünk, anélkül hogy az igazság meghalgtást(!) és védelmet nyernénk.

Karácsony napján a helybeli r. k. plébános úr a Templomban azt hirdette ki, hogy a Nuncius Úr kívánságok szerint azokat a görög katolikusokat, akik a rítus változtatást kérik, a latin szertartásra engedí át csak ne legyenek baptisták.

Botránykozva hallottuk ezeket(!) az izgató szavakat, mely épen a szeretett(!) ünnepén hangzott el. Mélyen megrendültünk az igazság osztás értelmében, és még most is nem tudjuk elhinni hogy az igaz lehessen.

Sajóvámoson a rítusváltoztatásra nincs ok, mert it, közel 1-1 ½ km az anya egyháztól, mindnyájan gyakorolhatjuk szertartásunkat, és azon felől helyben saját iskolánk s kápolnánk van, ahol minden harmad vasárnap misénk is van. Minden ünnep délutánján pedig állandóan végezzünk vecsernyét. Bizonyoságot teszünk arról, hogy a szertartásunkat kifogástalannúl(!) ismerjük és gyakoroljuk. A baj csak az hogy a szertartásváltoztatásra 1-2 ember izgat itt: mert a mikor(!) 22 évvel ezelőtt kápolnát és iskolát(!) létesítetünk(!), akadt eza(!) néhány ember, ki most is szertartásváltoztatást kér Nagyméltóságodtól, akik nem akartak az egyházi adóviselésben részesedni és most is makacsul ellenállnak a kötelezésteljesítésnek(!). Ezek aztán hazugságokkal állnak elő, azt álitván(!), hogy nem ismerik a szertartást, azért kérnek változtatásra engedélyt. Hogy hazugságok ezen álitásai(!), és a melyet egyben igazolni is tudjuk, Pd. Pórácziék kik közül az itt alólirott családtag is igazolja, annyira

ismerik a szertartást, hogy apjuk hoszú(!) időn át gondnoka is volt a gör. kath. egyháznak. Ilyen(!) jó hívő gyermeke hogyan meri tehát álitani(!) azt hogy nem ismeri a szertartást(!)? És éppen ezzel(!) lázítanak a legjobban!

A mikor látták hogy evel(!) az érverésel(!) nem érnek célt és a szent szék nem adja meg az engedélyt a rítusváltoztatásra most zsidó és református ügyvédek tanácsa és biztatásaira(!) azzal fenyegetőznek hogy baptisták lesznek. Tárgyalásba is kezdtek(!) az itteni latin plébános úrral aki az egri püspökségnek is irt érdekükbe és most kihirdette, hogy sikerülni fog kérésük.

Kegyelmes Atyánk előbb bizalommal feltárjuk ezen hívek hamis és elitelendő csselfogásukat, melyel az egyházi törvényeket kiakarják játszani és azért esedezzünk(!) Méltóztassék őket visszautasítani(!). Hogy igazunk van hivatalos vizsgálattal bizonyítani tudnánk. Szomorú dolog az, hogy a kétt(!) szertartású hívek közötti nyugalmat ily lázadó emberek meg tudják zavarni, és még ők kapnak igazat szemben azzokkal(!) kik hűségesen őrizték eddig az egyházhoz való ragaszkodásukat. A helybeli Latin Plébános úrák(!) állandóan tárgyaltak is ezen lázongó néhány hívővel, a mit egy vegyes egyházi vizsgálat esetén igazolni is tudnánk.

A döntő lépés előtt(!) alázattal esedezzünk(!) ne méltóztassék vizsgálat nélkül itélkezni, mert ezen néhány lázongó hívő gonosz fenyegetéseivel elért rítusváltoztatás az egyháznak nagy kárt fog okozni, és hitközségünkbe behozva a Keleti szakadár vallást, a mi itt igen veszedelmes lenne.

Mi lesz velünk hűséges jó katolikusokkal ha megszegyenítően gonosz csselfogásokal(!) egyházi védelemmel pusztulásra vagyunk ítélve, hogyan tartjuk fel az egyházközséget, iskolát, kápolnát! Ha nem méltóztatik igazságos vizsgálatot rendelni, hanem a gonosz útra tévedt emberek kérelme szerint intézkedni, igen nagy lelki kár következik, mely nem tudjuk hol fog meg állani(!).

Amenyiben(!) Kegyelmes úrunk(!) minden hivattalossal(!) kivizsgálás nélkül a lázangó(!) farizeusoknak(!) adna igazat, és csak egyetlen egy kérelmezőnek is megengedi a rítusváltoztatást abból mi azt a következtetést vonjuk le hogy anya szentegyházunknak nincs szüksége a Sajóvámosi(!) búzgó görög kath. hívekre, miért is a legnagyobb(!) fájdalommal jelentjük ki, hogy inkább(!) az összes(!) családtagjainkal(!) együt(!) a Miskolci Görög Keleti egyházhoz csatlakozunk mint sem olyan egyházba maradjunk a hol jogos sérelmeinkre nem találunk orvoslást.

Ezzen el határozásunkat(!) a Római Pápa szentségével is közölni fogjuk.

Esedezzünk(!) most még mint hűséges alatvalók(!), igazságért, védelemért, és áldásért.

Sajóvámos 1934 évi Deczember hó 28án.

Következik 98 aláírás

**196. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa
Szmrecsányi Lajos egri érseknek a sajóvámosi görögkatolikus hívek
rítusváltoztatása tárgyában**

Budapest, 1935. január 2.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 319rv. Fogalmazvány.

8585/35 II. or.

8585/35.

2 Januarii 1935.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Dr. Ludovico Szmrecsányi Archiepiscopo Agriensi

Agriae

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Circa tristem casum catholicorum graeci ritus pagi Sajóvámos, de quo jam in mea epistola diei 21 decembris 1934¹⁵⁴ ad Excellentiam Tuam Reverendissimam scripsi et pro qua Excellentia Tua mihi benigne gratias agere dignata est sub die 22. decembris¹⁵⁵ a. p., heri accepi heic adjectam protestationem plurimorum catholicorum graeci ritus in Sajóvámos degentium.

Quid veri in assertis contineatur nescio. Si vera sunt exposita, de quo valde dubito, modus agendi parochi latini minus probandus esset. In re enim tam delicata satius fuisset ut parochus latinus a qualibet publica et solemni manifestatione sese abstinuisset: solum privatim et cum illis, de quibus sermo erat in petitionibus, rem communicare debuisset: nec etiam debuisset in casu loqui sic et simpliciter de transitu ad ritum latinum, sed solum de transitoris facultate sese ut latinus gerendi, sicuti ex mea epistola eruitur, reservata enim est adhuc quaestio de definitivo transitu.

Prout Excellentia Tua optime perspicit, maxima ponderatio hac in re est necessaria, ne ullus praetextus calumniosae assertioni detur quod sive ex parte Nuntiaturae Apostolicae sive ex parte Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali propositum habeatur latinizandi fideles ritus graeci, quod esset omnino falsum.

Rogo ergo Excellentiam Tuam ut, qua est prudentia, mentem Suam aperire dignetur de agendi ratione parochi in casu.

Gratias jam nunc pro favore mihi hoc in negotio exhibendo referens, produndi obsequii mei sensa depromens Tuisque commendatus precibus permaneo

Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo

Archieppus Thebar., Nuntius Apostolicus

154 Lásd: 191. számú dokumentum.

155 Lásd: 192. számú dokumentum.

197. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1935. január 2.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 321rv. Fogalmazvány.

8586/35.

2 Gennaio 1935.

II. or.

Con Allegato

Excellentissimo Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della Sacra Congregazione Orientale

Citta del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

Ho tardato alquanto a rispondere al venerato foglio di Vostra Eminenza Reverendissima in data 21 dicembre 1934. N. 347/34.¹⁵⁶ per vedere se nel frattempo non mi giungesse lettera del Vicario Generale di Cassovia in risposta alla mia in data 22 dicembre p. p. N. 8542/34¹⁵⁷ (e di cui inviai copia alla Eminenza Vostra Reverendissima col mio rapporto N. 8546/34.¹⁵⁸ in data 22 dicembre) circa lo stato d'animo dei greco-cattolici di Tarczal. Ma fino ad oggi, grazie al cielo, nessuna risposta.

L'Arcivescovo di Eger mi scrisse¹⁵⁹ rispondendo alla mia in data 21 dicembre coi suoi ringraziamenti.

Pare pero che la comunicazione fatta forse meno prudentemente da parte del parroco latino di Sajóvámos ed in una forma troppo pubblica della concessione fatta pel tramite di questa Nunziatura abbia suscitato del malumore nell'elemento greco cattolico del luogo. Infatti ieri ho ricevuto una protesta in merito a nome di 300 cattolici di Sajóvámos con molte firme. Oggi stesso ho scritto all'Arcivescovo di Eger una lettera, (di cui accludo copia) inviandogli la protesta per il suo parer in proposito.

Come Vostra Eminenza vede con questi benedetti Orientali non si sa mai che fare per accontentarli.

Tutto considerato io credo sia il caso di accedere alla domanda, anche se un po tardiva, del Vescovo di Hajdudorog. Intanto, se l'Arcivescovo di Eger mi dara spiegazione, io le comunichero tosto all'Eminenza Vostra, anche perche, m'immagino, che il Vescovo di Hajdudorog non mancherà di fare accenno all'incidente di cui sopra.

156 Lásd: 190. számú dokumentum.

157 Lásd: 193. számú dokumentum.

158 Lásd: 194. számú dokumentum.

159 Lásd: 192. számú dokumentum.

Se la risposta del Vescovo di Hajdudorog non fosse tale da dare assicurazione che con le misure da lui prese sia tolto l'occasione di ulteriori beghe, forse sarebbe bene che prima della definitiva decisione, codesta S. Congregazione incaricasse il R. P. Dudás, basiliano di Mariapocs, a fare un'inchiesta in luogo.

Profitto dell'occasione per presentare all'Eminenza Vostra i miei migliori auguri per l'Anno nuovo, mentre chinato al bacio della Sacra Porpora con i sensi della più profonda venerazione mi pregio raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

**198. Miklósy István hajdúdorogi püspök átírata Angelo Rotta
budapesti nunciuskak a tarcali görögkatolikus hívek ritusváltoztatása
tárgyában**

Nyíregyháza, 1935. január 8.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 322r. Tisztázat.

8647/II. or.

A hajdudorogi püspöktől.

N. 64./1935. sz.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Dno Angelo Rotta Archiepiscopo, Nuntio Apostolico,

Budapestini

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice,

S. Congregatio pro Ecclesia Orient. decreto¹⁶⁰ nri 347/34. die 20. novembris edito mandavit, ut de petitione quorundam fidelium de Tarcal ac Sajóvámos ritum mutare volentium mentem meam aperirem.

Mandato iuxta litteras heic ./.. humillime advolutas satisfeci.

Honori mihi duco relationem meam Excellentiae Tuae Revmae humillime exhibere.

Altis gratiis favoribusque commendatus profundo cum venerationis et obsequii cultu permaneo in

Nyíregyháza, die 8. Ianuarii a. 1935.

Excellentiae Tuae humillimus servus:

Stephanus Miklósy

Eppus graeci rit. Dioec. Hajdudorogen.

160 Lásd: 182. számú dokumentum.

**199. Miklósy István hajdúdorogi püspök átíratá Angelo Rotta
budapesti nunciának a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása
tárgyában**

Nyíregyháza, 1935. január 8.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 323r–328r. Tisztázat.

8647/II.or.

Ab Episcopo Hajdudorogensi.

N. 64/1935.

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino,

Dno Aloysio Card. Sincero,

Episcopo, S. Congregationis pro Ecclesia Orient. Secretario,

Romae

Eminentissime Princeps,

In nexu aestimatissimarum litterarum Eminentiae Tuae nri 347-34. die 20. novembris a. 1934. datarum, honori mihi duco circa ritusmutationes in pagis Tarcal et Sajóvámos obvénientes sequentia proferre.

I.

De modo procedendi.

1./ Iuxta Intimatum Regium in Hungaria anno 1814. editum ad mutationes semper causam gravem postulabamus.

2./ Omnibus casibus – si adest gravis causa – petitiones adimplentur. Ne uno quidem casu recusati sunt, qui in aliquam congregationem religiosam vel in Clerum alterius ritus suscipi volebant aut aliquod munus apud ecclesiam latinorum susceperunt.

3./ Ceteris casibus mens mea est: frequens ritusmutatio nocet Ecclesiae: inter fideles diversi ritus rixae oriuntur fidelesque mei exinde ludibrio sunt acatholicis – quibus commixte vivimus – quia ritus orientalis ita apparet ac si esset minoris dignitatis.

4./ In diiudicandis causis allatis relatio parochi competentis praetermitti non potest. Ipse enim optime novit et fideles et circumstantias necnon „causas motores” huiusmodi conatum.

Praepropere assertire idem esset ac rem parvipendere fidelesque meos leviter iis tradere, qui illos contra mentem iuris ad ritum latinum alliciunt.

5./ Latini ritus catholici ritum nostrum suscipere conantes fere omni casu a nobis recusantur.

6./ Non est causa ritusmutationis, si mater a filiali aliquo spatio distat. In Hungaria plurimae sunt ecclesiae filiales, tum rit. latini tum graeci, quae ad aliquam paroeciam prope sitam pertinent, quia fideles sunt generatim pauperes et ecclesiam propriam erigere, scholam, cantorem sacerdotemque sustentare de praesenti non possunt.

In his casibus parochi diversi ritus vicissim curam gerunt fidelium alterius ritus, quin mutationem ritus poseant.

Praescriptis iuris semper timebam vetabamque sacerdotibus meis, ne Latinos iusto liberius circumvenirent.

Magnus est numerus fidelium Latinorum, quorum curam penitus parochi mei gerunt. Quid fieret, si mandarem illos provideri non posse nisi transirent ad ritum nostrum?

7./ Fideles Graeci rit. sunt pauperiores quam Latini, aggravati sunt tributis ecclesiasticis – plerumque propter scholas – ideoque maior est numerus illorum, qui ritum suum, recte onera, relinquere student.

Quare infandos dolores patiuntur fidelissimi videntes nonnullos facile se ab oneribus liberare posse: nihil aliud faciendum, quam ritum mutare, quod fit facillime.

8./ Sua Excellentia Revma Nuntius Apostolicus in Hungaria subito huiusmodi petitiones diiudicare velit, nos vero semper investigationem accuratam fidelissimamque adhibemus, cum causae allatae fere omni casu sint falsae vel peccaminosae prout in Tercal et Sajóvámos, ubi – cum causae desint – nonnulli aconfessionales facti facultatem transeundi hoc modo extorquere properant.

Mens mea est reverentiam debitam erga Sanctam Sedem et eius Legatum fideliter fovere.

Differentia quae emergebat et in modo producendi apparet, in methodo est quo huiusmodi negotia a Sua Excellentia Revma Nuntio Apostolico altera vero parte a Curia mea tractantur.

Multis casibus ne responsum quidem dari potest sine accusatione personarum quarundam, quae uti „causae motores” apparent.

9./ Sto obligatione mea officiumque impleo, cum ritum nostrum orientalem defendo: illum ritum, qui partem fundamentalem habet in seminatione Christianismi Hungarici.

II.

Concrete de Sajóvámos

1./ Cusa ritusmutationis omnino deest. Pagus a matre Sajópálfala spatio unius et dimidii kilometri distat. Numerus animarum circa 400.

Ipsa communitas suam habet ecclesiam scholamque cum uno cantore et docente. Omnes optime noscunt et exercent suum ritum Graecum.

Parochus competens omnibus diebus tertiis dominicis in mense – plurimisque diebus hebdomadae – in Sajóvámos missam celebrat. Discipuli unaquaque hebdomada catechisantur.

2./ Nonnulli ritum mutare student, ut se a tributis ecclesiasticis liberent. Ecclesia et schola nempe anno 1912. erigebantur et sumptus onerabat fideles. Ideoque iam tunc adierunt S. Sedem Apostolicam rogantes facultatem ritum mutandi, sed recusati sunt. Fideles requiescebant. Modo 3 familiae: Poráczi, Drótos et Körtvélyesi receperunt inquiete recusationem pluriesque iterabant petitionem, sed – deficiente causa – sine effectū.

Denique anno 1928. – sudente diabolo et uno orgonista latini rit. – membra 9 suprafatarum familiarum aconfessionales se declarabant sperantes hoc modo facultatem petitam extorqueri posse.

Si horum petitiones – uti debent – recusantur, Ecclesia detrimantum non capit quiesque turbata restituitur.

Concrete de Tarcál.

1./ Causa ritusmutationis etiam in hoc casu deest. Distantia a matre – ubi est templum, schola, docens et parochus – spatium 5 Kilometrorum est. Numerus fidelium circa 600.

Conatus relinquere ritum graecum ex illo facto originem ducit, quod latini nostros fideles quoque (in Tarcál) tributis ecclesiasticis onerant, quia templum et scholam eorum frequentant suam non habentes.

Tributa autem etquidem dupliciter solvere absque dubio non fit libenter.

Evolutio huius ecclesiae filialis graeci rit. hanc habet causam impediendam.

In Tarcál ne schola quidem graeci rit. aedificari potest, quia plebanus lat. rit. fideles meos variis modis desuadet. Imo edocet illos non debere ritum suum sequi, cum – deficientibus institutis graeci rit. – a puritia in ritu latino vivant.

Interea idem plebanus (nomine Braun) impedit, quominus parochus graeci rit. suis fidelibus in templo latinorum – cum aliud non est – functiones peragat vel missam celebret. Ipse vero nostros fideles baptizat, sepelit matrimoniisque assistat, etquidem gratis, ne fideles mei adiant parochum suum in Bodrogkeresztúr (spatium: 5 kilometr.) habitantem.

2./ Octo fidelium nostrorum aconfessionales facti sunt, illos tamen cooperatores latinus – ac si nihil factum esset – sacramentis satiat, sine dubio ea cum persuasione, ut propterea illi debent ad ritum latinum transmitti.

Videtur consilium hoc detestabile (apostasia falsa) a cooperatore latino, nomine Farkas, iis datum esse.

3./ Instructiones religiosas pueris capellanus latinus dedit. Ipse enim plebanus f. m. Plent parochum meum rogavit, ne in re aliquid faceret deficiente loco ubi discipulos suos congregaret. Successor plebanus deinde non solum a schola, sed a templo quoque arcet parochum graecum, quamquam templum antea nobis patebat.

4./ Parochus meus obligavit discipulos suos in Tarcál, ut pluries in anno sacramenta secundum ritum suum in matre (Bodrogkeresztúr) sumant, cum Eucharistiam distribuere in templo latinorum sibi vetitum sit.

Discipuli non oboediebant. Tunc praescripsit, ut sacramenta – tempore paschali – in templo paroeciali sumere debent, alioquin calculos de Religione in schedula non recipient. – Talem sanctionem Lex Gubernii admittit.

Praescriptioni satisfactum non est, tamen omnes discipuli calculos receperunt.

5./ Procul est a veritate ac si parochus meus vetuisset, ne plebanus confessiones fidelium nostrorum exciperet.

Parochus meus de illo facto referebat Ordinariatui lat. rit., quod capellanus fideles nostros – qui suadente capellano aconfessionales facti sunt – ad sacramenta admittit, quamvis verum illi fideles prius debuissent ab Ordinario suo absolutionem petere ab apostasia.

6./ Numerus fidelium nostrorum in Tarcal est cca 600 suntque multi ibi forte divites. – E contra latini ritus catholici sunt plerumque pauperes, qui templum visitare non solent.

Antea latini erant numerosi, sed maxima pars eorum circa tribus ante decenniis fidem relinquendo sectae haereticae se adscripsit.

Fideles vero graeci rit. sunt fidelissimi catholici – meliores quam latini, sicut plebanus f. m. Plent dicere solebat – templum latinorum implent idque variis donis adornant oneraque sustentationis gerunt.

Ideo student plebani lat. rit. totam communitatem ad ritum suum traducere.

Quae cum ita sint, me fidelesque meos protectioni S. Sedis humillime commendo.

Aliam viam circa ritusmutationes sequi non possum. Extra fines Dioecesis meae fideles graeci rit. conforment se ritui latino, sed intra qui meis curis concrediti sunt illos retinere velim.

Alleviatio ritusmutationum aperiet portas dolosis machinationibus altera vero parte controversiis necnon aliis malis, quae praevideri non possunt.

In osculo S. Purpurae profundo cum venerationis et obsequii cultu permaneo in

Nyiregyháza (Hungaria), die 8. Ianuarii a. 1935.

Eminentiae Tuae humillimus servus:

Eppus graeci rit. Dioec. Hajdudorogen.

200. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1935. január 17.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 329rv. Fogalmazvány.

8650/35. II. or.

17 Gennaio 1935.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Il Vescovo di Hajdudorog mi ha inviato ieri copia della lettera¹⁶¹ scritta all'Eminenza Vostra Reverendissima in risposta al venerato Foglio di codesta Sacra Congregazione a lui mandato in data 20 Novembre 1934.

In merito della questione non entro, perche siamo dinanzi a dati contraddittori, per il che solo un esame spassionato fatto in loco da persona seria e prudente potra stabilire, nei limiti del possibile, la verita. In proposito mi son permesso una liberta di cui domando perdono in precedenza. Qualche giorno fa e giunto a Budapest Mons. Luttor, che e pure Consultore di codesta Sacra Congregazione: oggi egli e venuta a farmi visita, ed io mi sono permesso d'incaricarlo, dopo datagli visione degli at di fare un sopralluogo, per una inchiesta a nome di questa Nunziatura, anche con lo scopo di fare opera di pacificazione.

Due ragioni mi hanno mosso a questa decisione. Primo, dubito molto, dopo quanto incidentalmente mi ha detto stamane il Cardinal Serédi, che il Padre Dudas, Superiore dei Basiliani di Maria-Pócs, accetti eventualmente l'incarico, perche ha bisogno di tenersi amico il Vescovo di Hajdudorog affine di ottenere da lui permesso di erigere una nuova Casa dell'Ordine.

Secondo, Monsignor Luttor ritorna subito – mercoledì prossimo a Roma – io non avevo quindi il tempo d'interrogare codesta Sacra Congregazione per l'autorizzazione necessaria. Venendo poi egli presto costa potra dare personalmente piu ampie e piu dirette informazioni in merito.

Ritornando ora al memoriale di Mons. Miklosy permetto solo di rispondere ai due appunti che egli fa contro la Nunziatura. a) La Nunziatura ha un metodo di giudicare diverso da quello della Curia di Hajdudorog; b) essa pretende che siano sciolte le questioni subito.

Il primo appunto e verissimo, ma la ragione si e che questa Nunziatura nelle sue decisioni circa mutazioni di rito ha come base l'Istruzione data a suo tempo in merito da codesta Sacra Congregazione, mentre per il Vescovo di Hajdudorog tale Istruzione o non esiste o non ha alcun valore. Si capisce percio la ragione del dissenso e come sembri aver la Nunziatura il proposito di favorire la ltinizzazione dei Greci, mentre essa non fa altro che attenersi fedelmente all'Istruzione ricevuta.

Riguardo al secondo appunto e verissimo che la Nunziatura desidera che gli affari non siano trascinati per il lungo, ma si rende conto delle circostanze e lascia sempre il tempo piu che necessario per una eventuale inchiesta: solo in casi veramente urgenti essa insiste per una sollecita risposta.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della piu profonda venerazione mi onoro raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

161 Lásd: 199. számú dokumentum.

201. Luttor Ferenc, a Keleti Kongregáció konzultorának átírtata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1935. január 21.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 315rv. Tisztázat.

8661/II.or

Eccellentissimo Signor Nunzio Apostolico.

Monsignore,

Mi pregio riferire a vostra Eccellenza che assecondando fedelmente alle istruzioni datemi ho visitato le parrocchie latine e bizantine Tarczal e Sajóvámos nelle quali un certo numero di fedeli di rito bizantino fa dei sforzi disperati per ottenere la facoltà di passaggio al rito latino.

Mi sono recato prima a Tarczal dal parroco latino il Rev. Braun che mi ha accolto con molta amabilità e protezione cortese. È un uomo molto colto e di uno zelo esemplare nella cura delle anime. La sua attività attraente doveva impressionare le famiglie di rito bizantino le quali per la distanza di 4 ½ chilometri dal Bodrogkeresztur e forse anche per la mancanza di una chiesa propria e scuola, frequentano le fusioni latine e mandando i loro figli nella scuola dei latini, si sentono obbligati concorrere alla manutenzione della scuola. È naturale che pagando il tributo scolastico non si sentono obbligati più di pagare le tasse per la loro parrocchia bizantina di Bodrogkeresztur. Sono circa 40 bambini nella scuola latina di tali famiglie e così è giusto che i bizantini paghino il tributo in misura adeguata. Ma bisognava regolare giuridicamente la composizione della scuola con il parroco bizantino.

Specialmente si doveva regolare la questione della catechesi o almeno della formazione liturgica della gioventù bizantina.

Molti anni addietro v'era l'uso che il parroco bizantino essendo in ottima relazione col parroco latino di Tarszaal(!) veniva celebrare spesso la messa nella chiesa latina e a tal occasione il popolo e gli scolari hanno avuto occasione di conoscere ed esercitare il loro rito. L'hanno quindi amato e non c'era caso di parlare dei passaggi. Adesso in conseguenza di qualche malinteso in punto di cortesia mancata tra i due parroci si è arrivato alcuni anni fa ad una tensione, al divieto di usare certi paramenti e utensili liturgici, di celebrare la messa bizantina nella chiesa latina di amministrare reciprocamente i sacramenti e benedizioni, di partecipare alla processione teoforica in Corpus Domini etc.

Il parroco bizantino in vista di tale distinzione troppo accentuata voleva formare la comunità eccl. bizantina col scopo di fare una scuola propria con la cappella aggiunta. I fedeli suoi spaventati dalle spese e dagli oneri e appoggiati con i suggerimenti della parrocchia latina (più tosto dal Cappellano Farkas nel frattempo allontanato) perché così la scuola latina doveva risentire la mancanza del contributo dei bizantini, resistevano e non sentendo una

affezione sincera per il loro rito sconosciuto cominciavano il movimento noto per il passaggio al rito latino.

Controllate queste mie impressioni in una conversazione con il parroco bizantino di Bodrogkeresztur e sentendo le sue lagnanze e l'affermazione della sua sincera ambizione di ristabilire le relazioni amichevoli e giuridiche con la parrocchia latina credo di poter sottoporre all'altissima considerazione di Vostra Eminenza i seguenti propositi: 1) Abbiamo l'istruzione i due parroci interessati di ritrovarsi in conferenza pacifica, assistiti dai loro decani o da un delegato di Vostra Eccellenza per chiarire i motivi dello stato attuale e per determinare la collaborazione a Tarszál(!), tanto all'uso della chiesa quanto all'uso della scuola.

2) Sia convocata una conferenza dei fedeli bizantini per istruirli bene quanto all'unione della fede in riti differenti e si faccia una missione bizantina dai Padri Basiliani per i fedeli bizantini. Siano invitati a tale missione anche la famiglie che chiedevano il passaggio.

3) A quelle famiglie tenacissime, inquanto persistono nella loro intenzione sia permesso il passaggio al rito latino.

4) Bisogna precisare il modus procedendi nel caso di matrimoni tra i cattolici di rito differente.

In mancanza di visite episcopali – secondo il mio parere – il movimento di passaggio al rito latino si fara sempre sentire piu intenso e perciò e necessario prendere delle misure pazienti ma molto decise.

Il caso di Sajóvámos e piu complicato. Giacche per prevenire l'apostasia minacciante, vi sono state prese delle misure necessarie che permettevano il passaggio a certe famiglie ostinate nella loro ambizione. Il motivo di cambiamento di rito in questo paese non e l'abbandono attuale dei fedeli ma rimonta ai tempi del fu parroco bizantino di Sajópálfalva (la madre-parrocchia) il quale trascurò completamente l'educazione del popolo fedele di Sajóvámos nel rito proprio. Il parroco attuale bizantino pio e zelante ha edificato chiesa e scuola e fa tutto il possibile per elevare la fede e amore per il rito bizantino. Vi sono quindi dissidenti esar cerbati e fedeli zelosissimi. I primi, a capo con un certo Drótos un contadino fanatico ma non cattivo anzi religiosissimo, forse per esonerarsi per l'avvenire dalle spese di sostentazione degli istituti ecclesiastici(!), ma piu ancora impressionati dalle loro consorti latine, si son dichiarati di esser piuttosto pronti all'apostasia che tornare al rito bizantino a loro strano ed icomprensibile. I bizantini vengono considerati qua eretici perche non hanno le stesse feste con i latini. Drótos mi ha raccontato che alla festa del Corpus Domini i bizantini continuano a lavorare sul campo. I bizantini dalla loro parte sono ugualmente fanatici e credono di esser degradati e maltrattati dalla S. Sede che intende latinizzare i loro fedeli.

Quanto al passaggio di Drótos e suoi compagni – gia fatto – ambedue i parroci credono di non poter far piu nulla per il loro ritorno al rito bizantino ma secondo il parroco greco sarebbe distrastroso di alimentare il movimento

ulteriormente. Tutti e due mi hanno pregato di facilitare il passaggio al rito bizantino di alcune famiglie latine viventi nella parrocchia-madre bizantina di Sajópálfalva, il che poteva esprimere l'uguaglianza dei riti e ricompensare la parrocchia bizantina numericamente e economicamente. Crederei anche per questa parte opportuno di fare una missione informativa per i fedeli bizantini invitandovi le famiglie ancora non passate al rito latino, e fare un incontro ufficiale pacifica. Devo notare che in queste parti tutti due parroci vivono tra loro in buona relazione e sono molto pacifici e di ottima volontà.

Nel giudicare questi movimenti di Sajóvámos e Tarczal bisogna considerare il carattere del nostro popolo di paese e quell'intimità in quale vive tutta la popolazione di queste piccole contrade. La vanità umana, la sensibilità eccitata, la paura di essere disprezzati rende difficilissimo il cambiamento di un atteggiamento già preso in fronte di altri.

Ma dall'altra parte tutto questo popolo venera molto le autorità e se loro vedono che i loro sacerdoti si rispettano cambievolmente, salvi alcuni casi già molto aggravati, torneranno a ragione.

E un male grandissimo che, quando i fedeli osservano come si lavora sul campo latino per approfondire la vita religiosa, nello stesso tempo in mancanza d'un regime agile e forte, la Curia di Hajdodorog(!) lascia andare le cose in una maniera patriarcale e applica i rimedi (piuttosto le lagnanze) con un ritardo inerte.

Così i fedeli bizantini nelle filiali (e così succede dappertutto) si acchiudono ai latini, e non volendo apparire parassiti, contribuiscono alla sustentazione delle chiese e scuole latine, trascurando naturalmente i loro doveri verso i sacerdoti ed istruzioni del rito proprio. Vedendo tali controversie i protestanti ed anche gli scismatici ne approfittano e con la loro agilità settaria accorrono a pescare nelle acque torbide.

Per salvare gli interessi delle anime e l'onore e dignità del rito bizantino non c'è altro rimedio che l'attività missionaria dei padri basiliani e la visita pastorale dell'Ordinario competente.

Presentando questa mia relazione umile a Vostra Eccellenza prego di gradire i miei ossequi profondissimi con i quali persevero baciando le mani benedette di Vostra Eccellenza reverendissimo servo Consultore Luttor S. C.

Sac. Fr. Luttor – Consultore della S. S. per la Chiesa Orientale
Budapest li 21 Gennaio 1935

202. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1935. január 22.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/32 fol. 316rv. Fogalmazvány.

8662/35. II.or

22 Gennaio 1935.

(con allegato)

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Faccio seguito al mio Rapporto¹⁶² Nr. 8650/35, in data 17 corrente, inviando, qui annessa, la Relazione¹⁶³ presentatami ieri da Monsignor Luttor dopo la visita fatta a nome di questa Nunziatura alle parrocchie di Tarzal e Sajóvámos.

Ritornando egli fra qualche giorno a Roma non mancherà di venire personalmente a codesta Sacra Congregazione per riferire di viva voce sullo stato della questione e sulle misure da prendersi. Io ho voluto però inviare subito a Vostra Eminenza la Relazione scritta che gli demandai, perché così l'Eminenza Vostra potrà in antecedenza fare un'idea abbastanza chiara della cosa, per essere in tal modo meglio in grado di discutere con Monsignor Luttor i vari punti.

Del risultato dell'inchiesta appare possa conchiudersi che non è esclusa la possibilità di una pacifica risoluzione della controversia; specie se si daranno delle Missioni agli elementi greci dei due paesi, e da parte del clero latino e greco si mostrerà un po' più di reciproca benevolenza e remissività deferente per quanto riguarda l'uso della chiesa e della scuola, e l'istruzione religiosa dei bambini.

Per norma dell'Eminenza Vostra credo opportuno avvertirla che questa Nunziatura si è fatto un dovere di rifondere subito a Mons. Luttor le spese da lui sostenute per il viaggio etc. in occasione della sua visita ai due suddetti villaggi.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione mi onoro raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

162 Lásd: 200. számú dokumentum.

163 Lásd: 201. számú dokumentum.

203. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1935. február 2.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 330r. Fogalmazvány.

N. 8701/35

2 Febbraio 1935.

II.or.

(con allegato)

A Sua Eminenza Reverendissima

il signor Cardinale Luigi Sincero

Segretario della S. Congregazione Orientale

Citta del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

Ho ricevuto ieri lettera da Sua Eccellenza Mons. Lodovico Szmrecsányi, Arcivescovo di Agria, in risposta alla mia a Lui diretta in data 25 Gennaio circa il contegno del Parroco latino di Sajóvámos nella ben nota questione e della relativa protesta da parte di molti greco-cattolici fel luogo.

Inviai gia all'Eminenza Vostra Reverendissima della lettera da me spedita in merito all'Arcivescovo di Agria; ora mando all'E. V. qui annessa copia della risposta inviatami dall'Arcivescovo. Credo conveniente portarla alla cognizione dell'E. V. per senso di equita, ed anche perche lo status quaestionis appaia sotto tutti gli aspetti, tanto piu che in essa si contione un'accusa contro il Parroco greco di Mucsony, che e pure Arcidiacono (cioe Vicario Foraneo, della regione) la quale merita, pare, di essere rilevata.

Chinato al bacio della Sacra Porpora coi sensi della pou profonda venerazione ho l'onore di rassegnarmi dell'Eminenza Vostra Reverendi

203a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciusnak a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Eger, 1935. január 29.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 317r-318r. Tisztázat.

8578-8699/II.or

L.J.Chr.

571/1935.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Angelo Rotta Archiepiscopo et Nuntio Apostolico

Excellentissime ac Reverendissime Domine Archiepiscope
et Nuntie Apostolice!

Vehementer me affecerunt litterae¹⁶⁴ Excellentiae Tuae Reverendissimae ddto 2. mensis huius Nro 8585. ad me datae libellum graeci ritus catholicorum e pago Sajóvámos querelam contra curatum loci latini ritus moventem continentes, ex qua facile oriri potest suspicio, instructionem Excellentiae Tuae in causa catholicorum latini ritus Sajóvámosiensium nuper datam, non ea quam gravitas rei exposcebat attentione et cautela exequutioni datam fuisse.

Cum certus essem respectu eorum quae meam agendi rationem attinent nihil excusandum habere, non tardavi investigationem instituere, ut clarificetur num curatus loci mandato meo, instructioni in omnibus conformi, semet rite accomodavit nec ne.

E relatione mihi facta certior redditus sum, curatum, invitatis ad se antesignanis motionis, eisdem notum dedisse quod vi benignae resolutionis Excellentiae Tuae eos statim posse qua catholicos latini ritus se gerere quoad participationem sacramentorum nec non administrationem seu curam animarum sub Clero latino; quia tamen praesentes eidem ad notitiam retulerunt, maiorem eorum qui ritui latino adscribi cupiunt exspectandam esse motionem, quod ne accideret praecavebat altera die ad festum S. Stephani protomartyris in ecclesia congregatos monens fideles, extraordinarium indultum eos solum respicere qui prava informatione decepti ecclesiam gr. rit. hucusque deseruerunt; quod tamen nemini in posterum prodesse potest, cum de improbitate facti omnes iam sufficienter edocti sint.

Indubium est pavidum curatum excessisse limites intra quos claris verbis intimatum mandatum exequi debuisset; quamobrem reprehensioni semet exposuit. Ast ea quae sub inquisitione patefacta sunt, aliquantulum illum excusant, alia ex parte autem de ancipiti periculosoque statu regionis istius testimonia exhibent. Probata enim sunt innumera graecorum conata ad augendum asseclarum numerum de latinorum gremio directa in quibus scilicet religiosa motiva, natura rei secus quoque exclusa, nullam habuerunt partem, eo tamen maiorem crassae utilitatis respectus maxima ex parte eo tendentes, ut bona materialia per antecedentia connubia dismembrata in manu graecorum uniantur. Promulgatum insuper est, brevissimam ad mutationem ritus viam esse defectionem a fide, quam transgressus ad sectam protestantium ad breve tempus sequatur, unde elapso hoc tempore ad ritum graecum transire patet via. Ad confundendos animos asserebatur protestantismum cum graecis commune habere id, quod in una et altera confessione eucharistia sub utraque specie administratur. Prava haec conata plures e latino ritu desertiones attulerunt, imprimis in pago Mucsony, ubi secundum fide dignam fassionem testium omni exceptioni maiorum parochus gr. rit. loci pravae motionis auctor et rector est. Assidua eius agitatio totam regionem pervadit, cum ille etiam archidiaconus sit. Prosper agitationem istorum effectus inquiebat ex altera parte illos, qui ritum graecum mutare cupiunt et ab Ordinario sicut Sajóvámosenses repulsi

164 Lásd: 196. számú dokumentum.

frustra enodare nituntur quare illis vetitum sit quod aliis permittitur; in quo statu rerum delabuntur ad apostasiam.

Ut denique rem quo pacto habet totam proponam, expositis addere adhuc debeo sacerdotes meos praescriptionibus canonum adhaerentes et etiam a me moniti nunquam se immiscant in res orientalium; dum autem aliquis e fidelibus consilium ritum mutandi coram illis enunciat et nihil rei obstare videtur, eam mihi exponunt, ego autem cognitis causis resolutionem Excellentiae Tuae expeto. Non autem sic Ordinarius graecorum, qui petitiones sine discrimine repellit, unde dolendi etiam casus pagi Sajóvamos incesserunt.

His ad notitiam Excellentiae Tuae reverenter perlatis, iugi in venerationis cultu persisto.

Excellentiae Tuae Reverendissimae
Agriae, die 29. mensis Ianuarii a. 1935.
addictissimus in Christo
Ludovicus Szmrecsányi
Archiepiscopus Agriensis.

204. Páyer Ferenc kassai általános helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali és a sajóvamosi görögkatolikus hívek rítusváltóztatása tárgyában

Sátoraljaújhely, 1935. február 4.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/2 fol. 342rv. Tisztázat.

8710/II.or

Kassai Apostoli Kormányzói Helynökség, Sátoraljaújhely
Szám: 231/1935.

Excellentissime az Reverendissime
Domine Archiepiscopo, Nunti Apostolice!

Benigno rescripto¹⁶⁵ Excellentiae Vestrae nro. 8542/1934, dato die 22.-a Decembris anni elapsi non potui subito respondere, quia antea aliquantisper consulenda erant. Volui praeterea et loqui Rdo. Dno. Vadiacono Braun, parcho nostro Tarcaliensi.

Sed his omnibus peractis, fateri debeo Excellentiae Vestrae, omnia argumenta a parte nostra – Latinorum – esse exhausta.

Multa incommoda – iuridica et practica – ex iurisdictione personali promanantia, aperte patent. Quodsi nunc aliqui fideles ex iurisdictione personali transire(!) volunt ad iurisdictionem territorialem praexistentem, e statu exceptionis in statum iuris communis: haec tendentia est spiritui iuris canonici conviens et menti Ecclesiae conformis. Proinde laudabilis est, nec possum eam reprobare. Arguere contra eam, esset arguere contra evidentiam.

165 Lásd: 193. számú dokumentum.

Superessent forte argumenta „ad hominem”. Saeculo XVIII-o ista iurisdictio personalis apud nos instituta est. Normalis ordo, iurisdictionis territorialis, a pluribus saeculis perseverans, turbatus. Pro ratione adducebatur: „Fideles a schismate ad unionem revertentes, ita desiderant.” (Et sermo erat de territoriis hodie a Hungaria avulsi et reipublicae Tchechoslocacicae(!) attributis!) Ergo in ultima analysi „desiderium”, „beneplacitum” fidelium recognitum est uti ratio organizationis iurisdictionis ecclesiasticae. Quae organizatio iurisdictionis personalis iure merito dici potuit facta „ad libitum fidelium”. Bene quidem: Ast hodie iidem fideles – vel potius eorum descendentes – „beneplacitum” suum exercere volunt in directionem oppositam. Non statum exceptionis anhelant, sed statum iuris communis. Ergo eorum „beneplacitum” tunc tolerabile, nunc evasit laudabile. Et argumenta „ad hominem” retorquentur in nos, etquidem maiori vi probandi praedita: nam ius commune, quod est regula, praevadit exceptioni.

Rogo Excellentiam Vestram, faveat excusare dilatum meum responsum propter causas superius expositas. Et in osculo sacri annuli pontificalis persisto Excellentiae Vestrae servus in Christo humillimus

Sátoraljaujhelyini, die 4. Febr. a. Domini 1935.

Franciscus Páyer

protonotarius apostolicus, vicarius gen. adm. apostolici.

205. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusnak a tarcali és a sajóvamosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Róma, 1935. február 16.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 331r–332r. Tisztázat.

8774-8778/II.or.

Roma, 16 Febbraio 1935.

Prot. N. 347/34.

A Sua Eccellenza Rev.ma

Mons. Angelo Rotta Nunzio Apostolico in Ungheria

Budapest.

Eccellenza Rev.ma,

Questo S. Dicastero ha esaminato le conclusioni che Mons. Luttor ha scritto, nella Relazione¹⁶⁶ da lui consegnata a V. E. Revma, circa i fatti di Tarcal e di Sajovamos, e ha giudicato bene di alterirvi. Esse, in sostanza, sono le seguenti:

166 Lásd: 201. számú dokumentum.

a) la Nunziatura Apostolica in Ungheria esorti così Mons. Miklosy, Vescovo bizantino di Hajdudorogh, come Mons. Vecsey, Vicario Generale di Cassovia per il territorio ungherese, a compiere, o personalmente o a mezzo di un Delegato, una visita pastorale ai rispettivi fedeli di Tarcál;

b) la stessa Nunziatura inviti tanto il parroco latino di Tarcál quanto quello bizantino di Bodrogherestur(!) a trovarsi insieme, presenti i Delegati dei rispettivi Ordinari, per concertare un accordo su tutti i punti che hanno dato origine all'attuale controversia. Dello accordo raggiunto e dei dissensi, eventualmente, confermati sarà redatto verbale, il quale dovrà essere esaminato tanto da Mons. Miklosy come da Mons. Vecsey: entrambi i Prelati vi aggiungeranno le loro osservazioni e poi trasmetteranno ogni cosa a V. E., che avrà cura di fare giungere i documenti a questo S. Dicastero;

c) restando ferma la decisione che le famiglie di rito bizantino in Tarcál possono continuare a servirsi, per i Sacramenti, del rito latino, le richieste di passaggio di rito verranno esaminate singolarmente, dopo che sarà stato definito quanto è detto in b);

d) i PP. Basiliiani di Mariapocs siano invitati, da cotesta Nunziatura, a studiare le modalità e a preparare una Missione in Tarcál e una in Sajovamos;

e) anche per Sajovamos si promuovano Visite pastorali di Mons. Miklosy e di Mons. Szmrecsány, Arcivescovo di Agria, o di loro Delegati;

f) il parroco bizantino di Sajópálfala e quello latino di Sajovamos si adunino, insieme ai Delegati del Vescovo di Hajdudorogh e dell'Arcivescovo di Agria, e cerchino di comporre ogni controversia, con le identiche modalità espresse in b), *mutatis mutandis*;

g) si precisi, a mezzo dei due Ordinari di Hajdudorogh e di Agria, quanti sono i fedeli di rito bizantino che, in base alle comunicazioni loro fatte dal parroco latino di Sajovamos, ritengono di essere passati al rito latino, e quanti i fedeli di rito latino abitanti in Sajópálfala che desiderano passare al rito bizantino.

Contem poraneamente all'attuazione di queste misure, V. E. avrà cura di interpellare Mons. Miklosy circa la persona del parroco bizantino in Mucsony e circa la verità dell'asserzione che il contegno di questi sarebbe causa di tutta l'inquietudine fra i fedeli di Sajovamos e regione contermina.

Resto in attesa delle comunicazioni che l'E. V. vorrà farmi, in merito, con cortese sollecitudine, mentre, fin da ora ringraziandoLa, con sensi di profondo ossequio mi confermo

della Eccellenza Vostra Revma

affmo come fratello

L. Card. Sincero, Vescovo di Palestinam Segretario

Cesarini assessore

**206. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa
Miklós István hajdúdorogi püspöknek a tarcali és a sajóvámosi
görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában**

Budapest, 1935. február 23.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 333r–334v. Fogalmazvány.

8775/'35.

die 23 februarii 1935.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino D.no Stephano Miklosy

Episcopo graeci-ritus Dioecesis Hajdudorogensis.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Sacra Congregatio „Pro Ecclesia Orientali” omnibus mature perpensis in quaestione Eius iudicio submissa circa fideles catholicos in pagis Tarczal et Sajovamos, ad pacem ibidem instaurandam haec media apta proponit quae de mandato eiusdem Sacrae Congregationis Excellentiae Tuae Rev.mae nota facere festino.

Tarczal

1) Sacra Congregatio vehementer desiderat ut Excellentia Tua Rev.ma peragat, personaliter vel per aditum virum ecclesiasticum ad hoc ab Excellentia Tua expresse delegatum, visitationem pastorem tuorum fidelium in pago Tarczal degentium.

2) Velit Excellentia Tua mandare Parocho graeco-catholico pagi Bodrogheresztur(!) ut conveniat cum Parocho latino de Tarczal, qui duo Parochi, praesidentibus tum aliquo Delegato designato ab Excellentia Tua tum Delegato ab Ill.mo Vicario Generali Cassoviensi, una simul omnia perpendant et amico foedere ea proponant, unice prae oculis habito bono animarum, quae necessaria et apta videntur ad unionem et pacem restituendam inter fideles utriusque ritus qui sunt filii eiusdem Sanctae Matris Ecclesiae.

De iis quae in tali conventu discussa vel determinata fuerint redigatur protocollum, cui tum Excellentia Tua tum Vicarius Generalis Cassoviensis observationes opportunas, si quae faciendae sint, adiungant, dictumque protocollum ad hanc Nuntiaturam Apostolicam mittatur ad hoc ut eius tramite transmittatur ad Sacram Congregationem „Pro Ecclesia Orientali”.

3) Firma manente dispositione secundum quam familiae ritus graeci in Tarczal accedere possunt ad Sacramenta in ecclesia ritus latini, petitiones collectivae ad obtinendum transitum ab uno in alium ritum non admittentur sed tantum petitiones singulares examini subiicientur et quidem solum postquam ea quae sub nro 2 harum litterarum in praxim deducta fuerint.

4) Invitare curet Excellentia Tua, in quantum possibile est, Patres Basilianos de Mariapocs ut ipsi dent Sacram Missionem Tuis fidelibus in Tarczal.

Sajóvámos.

1) Visitatio pastoralis etiam in Sajovamos fiat sicut supra pro Tarczal.

2) Conventus habeatur inter Parochum graeco-catholicum in Sajopalfala degentem et parochum latinum Sajóvámosiensem ad eundem finem et iuxta normas, mutatis mutandis, supra indicatas in nr. 2.

3) Occasione huius conventus Excellentia Tua Rev.ma una simul cum Excellentissimo Archiepiscopo Agriensi determinet numerum exactum fidelium ritus graeco-catholici in Sajóvámos qui per concessionem enuntiatam per Parochum latinum die 26 Decembris 1934 existimant se ad ritum latinum transisse, necnon quot sint fideles ritus latini in Sajopalfala(!) degentes qui desiderant transire ad ritum graeco-catholicum.

4) Etiam pro tuis fidelibus in sajóvámos commorantibus detur Sacra Missio, si possibile est per Reverendos Patres Basilianos de Mariapocs.

5) Etiam de mandato Sacrae Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” rogo Excellentiam Tuam Rev.mam velit examen instituire de modo agendi Parochi ritus graeco-catholici in pago Mucsony et huic Nuntiaturae Apostolicae referre quid veri habeatur in rumoribus iuxta quos Parochus iste extraneus non fuerit per suam agendi rationem huic agitationi inte fideles tum in Sajovamos tum in pagis vicinis degentes.

Quae Excellentiae Tuae Reverendissimae scribe eodem te tempore respective scribo, in quantum res eos attingit, tum ad Excellentissimum Archiepiscopum Agriensem tum etiam ad Ill.mum ac Rev.mum Vicarium Generalem Cassoviensem, et ita facilius poterit Excellentia Tua cum iisdem de hac re pertractare ut quam citius deveniatur ad solutionem quaestionis qua omnibus satisfiat.

Non dubite Excellentiam Tuam, qua est reverentia in Sanctam Sedem et quo fervet animarum zelo, libenti animo normas a Sacra Congregatione propositas in praxim esse deducturam ut plena concordia vitam simul ducant firdels utriusque ritus.

Hanc occasionem arripio cum Excellentia Tua communicem quod Sacra Congregatio „Pro Ecclesia Orientali” recursum reiecit Reverendi Domini Dobránszky. Hic adiectum, pro norma Excellentiae Tuae, mitto exemplar epistolae quam super hac re, de mandato Sacrae Congregationis, scripsi praefato Domino. Suo tempore velit Excellentia Tua mihi referre utrum in vitae ratione ipsius Reverendi Domini Dobránszky mutatio in melius necne intercesserit, ad hoc ut Sacram Congregationem edoceam.

Quae dum rationi mei officii Tecum communico sensa meae profundae erga Excellentiam Tuam Rev.mam venerationis pando et Tuis praecibus me commendans gaudeo permanere

Excellentiae Tuae Reverendissimae

**207. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa
Szmrecsányi Lajos egri érseknek a sajóvámosi görögkatolikus hívek
rítusváltoztatása tárgyában**

Budapest, 1935. február 23.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 335r–336r. Fogalmazvány.

8776/35

die 23 Februarii 1935.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

D.no Dr. Ludovico Szmrecsányi Archiepiscopo Agriensi.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Sacra Congregatio „Pro Ecclesia Orientali” omnibus mature perpensis in nota quaestione Eius iudicio submissa circa fideles catholicos in pago Sajóvámos commorantes, ad pacem ibidem instaurandam haec media apta proponit quae de mandato eiusdem Sacrae Congregationis Excellentiae Tuae Rev.mae nota facere festino:

1) Sacra Congregatio vehementer desiderat ut Excellentia Tua Rev.ma peragat, personaliter vel per alium virum ecclesiasticum ad hoc ab Excellentia Tua expresse delegatum, visitationem pastorem tuorum fidelium in pago Sajóvámos habitantium.

2) Velit Excellentia Tua mandare parochi latino Sajóvámosiensi ut conveniat cum Parochi graeco-catholico commorante in Sajópalfala, qui duo Parochi, praesidentibus tum aliquo Delegato ab Excellentia Tua tum Delegato ab Excellentissimo Episcopo Hajdudorogense, una simul omnia perpendant et amico foedere ea proponant, unice prae oculis habito bono animarum, quae necessaria et apta videntur ad unionem et pacem restituendam inter fideles utriusque ritus qui sunt filii eiusdem Sanctae Matris Ecclesiae.

De iis quae in tali conventu discussa vel determinata fuerint redigatur protocollum, cui tum Excellentia Tua tum Excellentissimus Episcopus Hajdudorogensis observationes opportunas, si quae faciendae sint, adiungant, dictumque protocollum ad hanc Nuntiaturam Apostolicam mittatur ad hoc ut eius tramite transmittatur ad Sacram Congregationem „Pro Ecclesia Orientali”.

Occasione huius conventus Excellentia Tua Rev.ma una simul cum Excellentissimo Episcopo Hajdudorogense determinet numerum exactum fidelium ritus graeco-catholici in Sajóvámos qui per concessionem enuntiatam per Parochum llatinum die 26 Decembris 1934 existimant se ad ritum latinum transiisse, necnon quot sint fideles ritus latini in Sajópalfala commorantes qui desiderant transire ad ritum graeco-catholicum.

3) Quod si, ut est desiderium Sacrae Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” Sacra Missio dabitur fidelibus graeci-ritus in Sajóvámos Excellentia Tua curare dignetur ut Parochus latinus illius pagi rem adiuvet, etiam ad hunc

finem ut ita melius fraternitatis sensus appareat inter catholicos diversorum rituum et eorum Pastores.

Non dubito quod Excellentia Tua, quo est zelo et qua in Sanctam Sedem reverentia, libenti animo ea omnia praestabit, quae ad Sacrae Congregationis voluntatem cum felici exitu implendam opportune conducent.

De hoc ipso argumento hodie scripsi, mutatis mutandis, Excellentissimo Domine Episcopo Hajdudorogensi: ita poterit Excellentia Tua cum ipso ea omnia statuere quae necessaria sint ut voluntas Sacrae Congregationis in praxim deducatur, et ita denuo restauretur concordia inter Catholicos diversorum rituum in Sajóvámos et vicinis pagis commorantes.

Quae dum ratione officii mei Tecum communico sensa meae profundae erga Excellentiam Tuam Rev.mam venerationis pando et Tuis praecibus commendans gaudeo permanere

Excellentiae Tuae Reverendissimae

208. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Páyer Ferenc kassai általános helynöknek a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1935. február 23.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 337r–338r. Fogalmazvány.

8777/'35.

die 23 Februarii 1935.

Illustrissimo ac Reverendissimo

Domino D.no Francisco Payer

Vicario Generali Administratoris Ap. Cassovien.

Satoraljaujhely

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Sacra Congregatio „Pro Ecclesia Orientali,, omnibus mature perpensis in nota quaestione Eius iudicio submissa circa fideles catholicos in pago Tarczal commorantes, ad pacem ibidem instaurandam haec media apta proponit quae de mandato eiusdem Sacrae Congregationis Excellentiae Tuae Rev.mae nota facere festino:

1) Sacra Congregatio vehementer desiderat ut Dominatio Tua Rev.ma peragat, personaliter vel per alium virum ecclesiasticum ad hoc a Dominatione Tua expresse delegatum, visitationem pastorem tuorum fidelium in pago Tarczal habitantium.

2) Velit Dominatio Tua mandare Parocho latino de Tarczal ut conveniat cum Parocho graeco-catholico pagi Bodrogheresztur(!), qui duo Parochi, praesidentibus tum aliquo Delegato a Dominatione Tua tum Delegato ab Excellentissimo Episcopo Hajdudorogense, una simul omnia perpendant et

amico foedere ea proponant, unice prae oculis habito bono animarum, quae necessaria et apta videntur ad unionem et pacem restituendam inter fideles utriusque ritus qui sunt filii eiusdem Sanctae Matris Ecclesiae.

De iis quae in tali conventu discussa vel determinata fuerint redigatur protocollum, cui tum Dominatio Tua tum Excellentissimus Episcopus Hajdudorogensis observationes opportunas, si quae faciendae sint, adiungant, dictumque protocollum ad hanc Nuntiaturam Apostolicam mittatur ad hoc ut eius tramite transmittatur ad Sacram Congregationem „Pro Ecclesia Orientali”.

3) Firma manente dispositione secundum quam familiae ritus graeci in Tarczal accedere possunt ad Sacramenta in ecclesia ritus latini, petitiones collectivae ad obtinendum transitum ab uno in alium ritum non admittentur sed tantum petitiones singulares examini subiicientur et quidem solum postquam ea quae sub nr. 2 harum litterarum in praxim deducta fuerint.

Quod si, ut est desiderium Sacrae Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” Sacra Missio dabitur fidelibus graeci-ritus in Tarczal, Dominatio Tua curare dignetur ut Parochus latinus illius pagi rem adiuvet, etiam ad hunc finem ut ita melius fraternitatis sensus appareat inter catholicos diversorum rituum et eorum Pastores.

Non dubito quod Dominatio Tua, quo est zelo et qua in Sanctam Sedem reverentia, libenti animo ea omnia praestabit, quae ad Sacrae Congregationis voluntatem cum felici exitu implendam opportune conducent.

De hoc ipso argumento hodie scripsi, mutatis mutandis, Excellentissimo Domino Episcopo Hajdudorogensi: ita poterit Dominatio Tua cum ipso ea omnia statuere quae necessaria sint ut voluntas Sacrae Congregationis in praxim deducatur, et ita denuo restauretur concordia inter Catholicos diversorum rituum in Tarczal.

Quae dum ratione officii mei Tecum communico sensa meae profundae erga Dominationem Tuam Rev.mam aestimationis pando et Tuis praecibus me commendans gaudeo permanere

Dominationi Tuae Reverendissimae

209. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíborosnak a Keleti Kongregáció titkárának a tarcali és a sajóvámosi görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Budapest, 1935. február 25.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 339rv. Fogalmazvány

8774-8778/35. II. or.

25 Febbraio 1935.

(4 allegati)

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Luigi Sincero
Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Ricevuto il venerato Dispaccio¹⁶⁷ dell'Eminenza Vostra in data 16 corrente, Nr. 347/34, a proposito della nota questione circa i Cattolici di rito greco di Tarzal e Sajóvamos, mi son fatto un dovere di comunicare testo, rispettivamente a Monsignor Vescovo di Hajdudorog, all'Arcivescovo di Agria ed al Vicario Generale di Cassovia, le istruzioni in esso contenute perche si venga alla soluzione della questione. Per norma di codesta Sacra Congregazione annetto copia delle lettere da me scritte.

Riguardo alle Sacre Missioni, tutto considerato, ho creduto conveniente affidarne l'eventuale esecuzione al Vescovo di Hajdudorog, perche non so come questa Nunziatura avrebbe potuto all'uopo provvedere direttamente, senza urtare la suscettibilita di quell'Ordinario.

Speriamo che qualche risultato pratico si possa ottenere: qualora vedessi che le cose vanno per le langhe, non manchero di sollecitare i rispettivi Ordinari perche si venga una buona volta al tu autem.

Come Vostra Eminenza Reverendissima rilevera dalla lettera da me indirizzata al Vescovo di Hajdudorog, ho creduto conveniente, per sua norma, inviargli copia della lettera da me mandata a nome di codesta Sacra Congregazione al disgraziato Sacerdote Dobranski. Credo non inutile compiegare pure copia di detta lettera perche Vostra Eminenza ne prenda visione.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi dell piu profonda venerazione mi onore rafferarmi

dell'Eminenza Vostra Reverendissima

210. Páyer Ferenc kassai általános helynök felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz a tarcali görögkatolikus hívek rítusváltoztatása tárgyában

Sátoraljaújhely, 1935. március 12.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 340rv. Tisztázat.

8821/II.or.

Vicariatus Administraturae Apostolicae Cassoviensis, Sátoraljaújhely.
Nr. 450/1935.

Excellentissime ac Reverendissime
Domine Archiepiscopo, Nunti Apostolice!

167 Lásd: 205. számú dokumentum.

Executioni mandavi punctum primum benigni rescripti Excellentiae Vestrae Nro. 8777/1935.¹⁶⁸ Per Resm. Dr. Josephum Aurélium Vécsey, cancellariae directorem perfici curavi visitationem fidelium latinorum Tarczalini commorantium, ad pacem instaurandam inter fideles utriusque ritus.

Relationem eius annexam, hisce summo obsequio transmittito Excellentiae Vestrae. E relatione apparet nullam ibi esse controversiam vel dissidium inter catholicos et graecos. Ab immemoriali optima pace cohabitant et a parte latinorum, tum cleri, tum magistrorum scholae omnia fraterna dilectione praestatur graecis: et in praxi religiosa et in doctrina scholastica. – E rescripto colligo apud S. Congregationem Pro Ecclesia Orientali opinionem invaluisse: ibi magnam discordiam inter fideles et negligentiam a parte cleri latini obversari. Nescio, unde exorta sit huiusmodi informatio. Probabiliter aliquis imaginem erroneam de statu rerum sibi efformavit et relationem haud accuratam Sacrae Congregationi submitisit.

Fateor Excellentiae Vestrae hanc accusationem mihi acrem dolorem infigere, sed et toti clero latino. Nam nos – clerus latinus ibi Tarczalini et ubique his in nostris partibus semper et libenti animo praesto sumus graecis: tum in confessionali, tum ad sacram Synaxim, tum moribundis, tum in schola etc. ergo in intimis partibus cordis nos laedit huiusmodi insinuatio, vel cuusatio. Speciatim parochus Ladislaus Braun, antea per sex annos director huius cancellariae vicariialis, semper eminuit zelo pastoralis et doctrina. Anno 1932. apoplexia tactus paulatim convaluit. Nunc iterum multum laborat in vinea Domini, sed semper subest observationi medicali et cavere debet, ne recidat. – Quodsi per aliquot tempus denegavit graecis ministerium pastorale, hoc fecit me iubente: Nam defendere eum volui contra falsam accusationem graecorum, qui affirmabant eum graecos pertrahere ad ritum mutandum. Propterea imposui ei, ut a ministrando graecis absterneat. Quae interdictio paulo post revocata est. Ceteroquin mense Octobri anni 1934. accepi annexas epistolas a Vicearchidiacono graeco, ubi petit a me, ut clero nostro interdicam curam pastorem graecorum. (Scriptum originale humiliter repeto, nam propter res pecuniarias adhuc necessarium est.)

Ne tempus Excellentiae Vestrae ultra fas teram, enixe rogo Excellentiam Vestram, velit benigne Romam transmittere ad S. Congregationem, quae anno elapso hinc ad istam Nuntiaturam Apostolicam missa fuerunt una cum brevi „memorando”, quod iam ante aliquos menses exaratum erat. Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali semper respicit Asiam minorem, Palaestinam aliasque partes „orientales”. Nos autem hic sumus in territorio Ecclesiae occidentalis.

His humiliter expositis nunc summo obsequio rogo ab Excellentia Vestra, utrum desiderabile sit, ut ulterius procedatur modo in rescripto indicato. Nam fundamentum ulterioris procedurae evanuisse videtur. Si Excellentia Vestra iudicaverit procedendum esse: filiali reverentia faciam.

168 Lásd: 208. számú dokumentum.

Persisto Excellentiae Vestrae servus in Christo humillimus
Sátoraljaújhely die 12. Mart. a. D. 1935.

Annex. 2.

Franciscus Páyer protonotarius apostolicus, vicarius gen. adm. apostolici.

210a. Payer helynök átíratának melléklete: Fenczik Nikon hegyaljai görögkatolikus esperes átírata Vécsey Aurél kassai irodaigazgatónak a tarcali iskolában zajló hitoktatás tárgyában

Sárospatak, 1934. október 4.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 341r. Fordítás.

Versio.

Officium Decanale graeco-catholicum submontanum.

Nr. 1023/1934.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Vicari Generalis Administratoris Apostolici.

(Diversa negotia circa tributa scholastica latina a graecis fidelibus soluta.)

„simul humillimis precibus accedo ad Illustritatem Vestram, faveat parochus latino Tarczaliensi omnes functiones ecclesiasticas circa graecos interdicere. Ipsi habent proprium parochum in Bodrogkeresztur et parochus latinus nullam in eos habet iurisdictionem, quod semper collisiones efficit. Peto et officiosam communicationem altae eiusdem dispositionis.

Piis precibus commendatus, persisto frater in Christo

Sárospatak die 4. Oct. a. 1934.

Nicon Fenczik m.p.

decanus districtualis(!)”

In fidem versionis Sátoraljaújhelyini die 12. Mart. a. 1935.

Stumpf secretarius

210b. Páyer helynök átíratának melléklete: Vécsey Aurél kassai irodaigazgató átírata Páyer Ferenc kassai általános helynöknek a tarcali iskolában zajló hitoktatás tárgyában

Sátoraljaújhely, 1935. március 11.

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 342r–343r. Tisztázat.

Illme. ac Rdme.

Domine Prot. Apostolice, Vicari Generalis!

Vi mandati sun Nro. 450/1935. ab Illustritate Vestra accepti, die 10.-a Marti c. a. adivi pagum et parochiam latinam Tarczal, ad visitationem peragendam.

Parochus loci, A. R. D. Ladislaus Braun, Vicearchidiaconus, post missam solemnem convocavit consilium parochiale, ad obtinendam informationem circa relationes mutuas inter fideles catholicos latini et graeci ritus, tum quoad exercitium religionis, tum quoad negotia scholastica.

Paterna forma procedens (cn. 345.) plures testes interrogavi, ut quaestionem elucidem.

1. Parochus A. R. D. Ladislaus Braun a decem annis beneficium occupans nonnisi relationes fraternae concordiae inter fideles utriusque ritus vidit. Adeo, ut unice occasione matrimonii, vel sepulturae revelatum sit, quis ad qualem ritum pertineat. (Haec enim sunt officia iurisdictionem parochialem exigentia.)

2. Adalbertus Bodnár, magister director scholae elementaris catholicae (latinae); annos natus 44. Tarczalini ortus, totam vitam, exceptis studiis et bello universali, ibi transegit, a 23 annis est magister. Semper concordiam viguisse testatur inter fideles duorum rituum. Qua director scholae insuper testatur scholares instructionem religiosam semper simul cum latinis accepisse. Parentes graeci nunquam conquesti sunt de hoc statu rerum. Immo et ipsi desiderabant hoc ita fieri.

3. Josephus Kádas, annos natus 67. In Tarczal natus, semper ibi commoratus, nunquam ne audivit quidem simultates, vel iurgia inter latinos et graecos fideles. Tum in exercitiis religiosis, tum in re scholastica, semper optima concordia viguit.

4. Item Joannes Sztankovics, annos natus 73, Tarczalini ortus, ibi commorans per totam suam vitam unisonam praxim religiosam et vitam scholarem vidit. Cui testimonio consonat et 5./ Josephus Kerekes annorum 68. Natus Tokaj, ab anno 1876 Tarczalini habitans.

6. Stephanus Hamernyik, ritus graeci – quem citandi non habui ius, cum sit fidelia alterius ritus. Sua tamen sponte venit, qua membrum consilii scholastici. Est annos natus 71, habitat Tarczalini ab anno 1885.

Filius eius – interea iam defunctus – scholam latinam frequentavit, desiderante et consentiente patre. Exercitia religionis semper in ecclesia ritus latini persolvit. – A perte cleri latini nunquam expertus est persuasionem, multo minus minas, ad mutationem ritus inducentes. Immo hodiernus parochus A. R. D. Braun eum pluries admonuit, ut desistat ab huiusmodi proposito et remaneat in suo ritu.

7. Reliqui – insimul octo – praemissis testimoniis concinentes, interrogati responderunt, se non posse ullam rixam, vel simultatem, vel aliam perturbationem quietis recordari, quae concordiam inter fideles duorum rituum turbasset.

Quoad accusationem – ab extrinseco motam – scilicet ante annos 40-50 magnam apostasiam a fide „in cumulo” inter catholicos latinos Tarczalienses evenisse: responsum est ab omnibus, se penitus ignorare huiusmodi apostasiam „in cumulo”; qui rumor reiiciendus est inter fabulas.

Item alia accusatio: clerum latinum suadere graecis ut ritum mutant: Praesentes testati sunt A. R. D. Ladislaum Braun, iteratis vicibus tum singulis, tum communitati suasisse ut remaneant in suo ritu. Quod fecit pluries uti

pastor animarum, qui consilium dat ovibus; aliis autem vicibus secundum expressum mandatum Illustritatis Vestrae, qua vicarii generalis.

Quod et notificavit ipsis.

Sic interrogati a me, propria manu subscripserunt protocollum in forma brevi redactum, quod obsequiose annecto.

In quantum ad rem scholasticam, parochus et director scholae indicaverunt mihi, R. D. Joannem Varga, parochum graeco-catholicum Bodrogkeresztur anno scholastico elapso 1933/1934, pluries venisse in Tarczal. Semper feria V., ante meridiem. Iure suo parochiali utens, evocavit scholares graecos, per sex classes scholae latinae distributos, ut iis instructionem religiosam, a latinis separatam, impertiatur. Ad hoc faciendum contrahere debuit alumnos e sex classibus in unicum coetum. Ita doctrina religiosa, cuius materia diversa est per sex classes (De fide, de praeceptis, de sacramentis, Vetus Testamentum etc.) multo difficilius potuit tradi, quia omnia in duas, vel tres horas comprimenda erant. Cum econtra prius scholares graeci, simul cum latinis duas horas hebdomadarias per singulas classes acceperunt; Quod uti parentes graeci animadverterunt: nempe instructionem suorum prolium per avocationem ab instructione religiosa latina minui tum extensive, tum intensive: liberos suos iterum instructionem latinam propriae cuiusque classis adire iusserunt, et pertierunt a direttore scholae, ut anterior modus instructionis communis cum latinis – retineatur. Quod et factum est.

Quae omnia clare evicunt facta sequentia:

1. Tarczalini nulla discordia, nullum dissidium inter fideles latinos et graecos. Relatio fraternae caritatis et mutuae dilectionis viget.

2. Clerus latinus: A. R. D. Ladislaus Braun, Vicearchidiaconus, parochus et cooperatores eius (R. Stephanus Pálffy, neosacerdos anno 1934. ordinatus; cuius antecessor erat R. Joannes Farkas, etc.) semper est et erat paratus ad obeunda omnia munia boni patris circa fideles graecos, qui et maxima gratitudine et filiali dilectione prosequuntur clerum latinum.

3. Instructio religiosa datur in schola catholica catholica latina loci et accipitur ab omnibus scholaris – utriusque ritus. Et erat expressum desiderium parentum graecorum ut hoc et in posterum sic observetur, quia clerus latinus loco habitans, semper melius poterit praestare instructionem religiosam: sexies duas (6x2), aequale duodecim (=12) horas hebdomadarias, quam parochus graecus Bodrogkeresztúr, qui alio loco habitat et etiam aliis pagis providere debet.

Quae humiliter exponens Illustritati Vestrae, persisto eiusdem filius in Christo devotissimus

Sátoraljaujhelyini die 11. Mart. a. 1935.

D. Josephus Aurelius Vécsey
director cancellariae

210c. Payer helynök átiratának melléklete: kimutatás Zemplén és Abaúj vármegyék görögkatolikus közösségeiről

AAV Arch. Nunz. Ungh. 45 fasc. 2/3 fol. 346r–350r. Tisztázat.

De graeco-catholicis in comitatibus Abaujensi et Zempliniensi.

Graeco-catholici in his duobus comitatibus, secundum censum 1930 erant:

	Parochiae:	Fideles:	Per parochiam:
Abauj	17	10,913	642
Zemplén	16	19,524	1220

Notandum est parochias in comitatu Abaujensi pertinere ad Administraturam Apostolicam, quae complectitur partes in ditione Hungarica relictas dioecesis Eperjesiensis, ritus graeco-rutheni. – In comitatu Zempléniensi 2 parochiae spectant ad praefatam Administraturam Apostolicam, graeco-ruthenam, reliquae 14 ad dioecesim Hajdudorogensem, cuius sedes est in civitate Nyiregyháza (Comitatus Szabolcsensis).

Latini in iisdem comitatibus sunt multo plures, uti patet e datis eiusdem(!) census, anni 1931

	Parochiae:	Fideles:	Per parochiam:
Abauj	34	44,545	1310
Zemplén	23	61,258	2576

In comitatu Abaujensi 2 parochiae ad Archidioecesim Agriensem, 5 ad dioecesim Rosnaviensem pertinent. – Relinquaе, aequae ac omnes in comitatu Zempléniensi ad dioecesim Cassoviensem. (Pars Hungarica).

Protestantes (Calviniani) in iisdem partibus sunt numerosi et quidem:

Abauj	30,557 Calvinistae	1548 Lutherani
Zemplén	51,130 Calvinistae	1637 Lutherani

Historice notum est ante saeculum XVII. nullos in praefatis partibus habitasse catholicos graeci ritus. Inde a saeculo XVII. paulatim immigrarunt, e partibus septemtrionalibus, quae anno 1920. reipublicae (neoerectae) Tchechoslovaciacae fuerunt attributae.

Sacerdotes graeci ritus tunc – uti hodie quoque – semper uxorati erant. Quivis sacerdos ante annum 1848. fruebatur iure nobilitatis personalis, quae tamen non erat transmissibilis. Quare omnes filii sacerdotum et ipsi sacerdotes fiebant, ut pro sua parte ius nobilitatis obtinere valeant. Ita nunquam deerant sacerdotes. Imo haereditaria classis sacerdotalis evoluta est, ubi per multas generationes omnes statum clericalem amplectabantur uti tribus Levi in Veteri Testamnto(!).

Quae causa etiam explicat exiguum numerum fidelium per singulas parochias. Nam filius sacerdos primo erat vicarius et auxiliarius patris parochi. Deinde etiam iuridice facta est divisio parochiae, praesertim propter rixas uxorum: nam rara erat concordia inter socorum et nurum. Invaluit his in adiunctis usus observatus, parochiam, post mortem prochi(!) transferendi

ad geboerum defuncti. Nam transmissio a patre ad filium minus conveniens videbatur.

Relatio inter fideles utriusque ritus erat et est semper bona. Immigrati linguam ruthenam cito amiserunt. Iam ab immemoriali unice linguam Hungaricam colunt. Lapsu temporis una aliave familia calvinistica per matrimonium mixtum – matre graeco-catholica – ad ritum graecum convolvit, licet maiores hoderorum calvinistarum ante saeculum XVI. omnes latinum ritum secuti sint. Etiam neonati saepe indiscriminatim ad unum, vel alium sacerdotem deferebantur, baptismatis conferendi gratia. Ita factum est, ut decursu saeculorum, absente parochio latino, non pauci latini a graeco sacerdote baptismata acceperint. Quo in casu sacerdos graecus – ad augendum numerum populi(!) gregis, sic baptisatos in suam matriculam inseruit, uti graeco ritui addictos. Ante annum 1895. matriculae ecclesiasticae erant unicum registrum status civilis. Ita evenit, ut multi pro graeco catholicis sint inscripti et habiti, qui vigore iuris canonici latini sunt et pro latinis haberi debent et unice per baptismata – ex causa fortuita a graeco sacerdote collatum – in matriculas graecas devenerunt.

Quae tamen causae non turbant concordiam inter utrumque clerum, eorumque fideles. Paulatim tamen aliquae difficultates quasi automaticae ortae sunt. Sacerdotes graeci non habent usum quotidie celebrandi. Ergo nec S. Communionem quotidie(!) distribuunt, nec confessiones quotidie excipiunt. Fideles graeci maiori pietati zeloque studentes apud latinos confitentur, ibique S. Communionem percipiunt. Eundem morem promovet maior numerus parochiarum et sacerdotum, atque ecclesiarum latini ritus. Facilius est accessus, maior copia. Liturgia graeca – valde longa est – diebus ferialibus non potest a fidelibus laborantibus frequentari, nam deest tempus. Reliqua opera hodiernae curae animarum, uti sunt: foederatines, pia sodalitates et societates, devotiones populares, propaganda ephemeridum et foliorum volantium etc. praestantur a clero latino, coelibes, cui clerus graecus uxoratus, nec tempus, nec occasionem habeat huiusmodi rebus incumbendi.

Ita fit, ut non pauci graeco-catholici per annos, imo per decennia semper ecclesia latinas frequentent, vitam spiritualem omnino in latino ritu transigant. Quidsi(!) matrimonium inire volunt, vel sepultura in familia occurrit, ad has functiones obeundas, recurrere debent ad sacerdotem graecum, cum praedictae functiones a iure parochio sint reservatae. Attamen haud libenter ad proprium parochum graecum recurrunt: eum considerant, uti sacerdotem privilegiatum, qui non pro eis laborat, tantum in solemnioribus occasionibus intervenit et tunc magna emolumenta percipit.

His in adiunctis clerus graecus, ad favorem popularem sibi reconciliandum interdum adhibet media minus recta. Huiusmodi medium est „liturgia matrimonialis”, id est in lingua vernacula. Inde ab annis 1890-1891 in comitatibus Zemplénensi et pluribus aliis inceperunt liturgiam in linguam Hungaricam vertere. Mos paulatim invaluit, licet Sancta Sedes eum repetitis

vicibus reprobaverit. Anno 1912. dioecesis Hajdudorogiensis erecta est, pro graeco-catholicis linguae Hungaricae. In bulla erectionis „Christifideles graeci ritus” omnino vetatur usus linguae Hungaricae in lithurgia: cum non sit lingua lithurgica. Attamen graeci placidissime pergunt in usu linguae Hungaricae. Sciunt enim linguam Paleoslavica ante plura saecula per praescriptionem in lithurgiam irrepsisse. Item linguam Rumenicam, temporibus multo recentioribus(!), primum vetitam, postea toleratam, demum legitimam evasisse. Quod autem uni iustum, alteri aequum... Coram ultra-nationalistis, aliisque radicali politicae addictis graeci interdum gloriantur, se meliores filios patriae esse, quam latinos: nam hungarice lithurgiam persolvunt. (Vetitum autem S. Sedis prudenter reticent.)

Aliud medium – haud laudabile – ad proprios fideles retinendos – sunt invectivae in Ecclesiam latinam. Modo unus sacerdos graecus dilacerat catechismum scholarum latinarum (qui eundem textum habet, ac catechismus graecus, exceptis tantum partibus lithurgicis.)

Modo alius poenas inferni minatur propriis parochianis, si missam latinam frequentent. Quodsi sermo fit de transitu ad ritum latinum, hunc in modum disuadent fidelis: „Tu vis fidem negare?” – „Mutabisne religionem?” – „Cogitas de apostasia?” etc.

Quae asserta erronea, multaeque difficultates vitae quotidianae et vita privilegiata cleri uorati graeci ritus, permovent quotannis aliquot fideles graecos, ut anhelent ritum latinum. Sciunt prioritatem temporis ritui latino convenire in Hungaria, cum iam a mille annis hic existat. Ergo potioem esse iure, iuxta tritum: qui prior tempore, potior iure. Insuper sciunt – saltem multi – maiores suos in linea paterna per errorem, haud inculpabilem, sacerdotis graeci baptisantis in matriculam graecam devenisse. Quare non ritum mutare volunt, sed potius reverti ad legitimum ritum maiorum.

Insuper – et hoc est forte argumentum maximi momenti in comitatibus Abaujensi et Zempléni – habent secum cohabitantes prtestantes(!), bene organisatos, scholis, predicatoribus, piis foundationibus bene praeditos. Quoties autem fideles exasperantur, sive exactionibus pecuniariis propriorum sacerdotum graecorum, sive difficultate transeundi ad ritum latinum, magis aptum ad vitam spiritualem fovendam: protestantes semper adsunt, insidiantes, partes „tertii gaudentis” libenter explentes, et graeco-catholicos ad se attrahentes.

Ceteroquin unio ecclesiastica schismaticorum ritus graeco-rutheni in Hungaria septemtrionali annis 1647-1649 facta est: tunc concessum est graecis, ut retineant proprios ritus, propriam disciplinam (clerogamiam) et sint sub propriis sacerdotibus; postea – inde a saeculo XVIII. sub proprio episcopo. Ergo privilegium, exemptionem a praesistente ecclesia et iurisdictione ritus latini acceperunt. Quodsi hodie unus aliusve graecus his privilegiis nolit uti, et ad ius commune convolare studeat, non videtur congruum, ut conatus eius impediatur: nam in casu exasperationis semper adest periculum perversionis,

nempe huiusmodi graecum invitum transire ad calvinisticam sectam. Insuper minus logicum videtur, ut sedes Apostolica fideles – sanctionibus poenalibus – cogat ad remanendum in ritu graeco, cum ibi lingua lithurgica adhibeatur, contra vetitum eiusdem Sanctae Sedis. Ergo in ultima analysi coguntur ad statum disoboedientiae. Sancta Sedes generatim magnam bonam voluntatem et longanimitatem ostendit erga graecos et alios orientalis qui ad unionem reversi sunt. Tuetur eorum ritus et vetat transitum ad ritum latinum, ut reducat adhuc in schismate perseverantes. Ex alia autem parte timet ne uniti ad schisma relabantur, si opinio apud eos invalere incipiat: S. Sedem promovere transitum ad ritum latinum.

Quae omnia argumenta in Hungaria omni vi probandi caret. Hungaria nunquam pertinuit ad sic dictum „orientem Christianum”. Nam inde a conversione incolarum ad finem (saec. X.-XI.) Ecclesia latina per totum regnum solinde organisata, curam animarum assumpsit et usque ad hodiernam diem retinet. „Orientalis” postea paulatim immigrati, saec. XVII. ad unionem reversi sunt. Eorum iurisdictio semper erat personalis, praeter territorialem ecclesiae latinae praeeistentis. Et revera nullibi in hodierna Hungaria (mutilata) maioritatem obtinent. Nec absolutam, sed nec relativam. Nam ubique sunt 16-18-20%. Schismatici vero in hodierna Hungaria numerantur 39,000. Nullam vim propagativam ostendunt. „Orientales” uniti nunquam transibunt ad schismam, quia hoc in casu ecclesias, domos parochiales et alia bona relinquere deberent; insuper privarentur fructibus omnium foundationum catholicarum, quae sunt originis latinae, quarum quotam partem nunc percipiunt qua „catholici ritus orientalis”. Econtra: cum protestantismus in his partibus sit fortis et bene organizatus, commodum rei catholicae – universaliter consideratae – exigit, ut catholici certent contra protestantismum secundum dictum tritum in bello 1914-1918 „fronte unico”. Transitus unius, vel alterius, immo vel 10-20-30 graecorum in uno, vel laio pago aut oppidulo esset certe incommodum iurisdictionis graecae, quae per exhasutionem cessaret in praefatis locis. Attamen esset commodum Ecclesiae universalis, nam haec fortior evaderet in certamine cum haeresi et atheismo.

211. A Magyarság tudósítása az ifj. Gróh István képviselőjelölt elleni hatósági fellépésről

1935. március 13.

Kiutasították kerületéből a görögkatolikusok jelöltjét

A nagykárolyi kerületben a csonkaország egyetlen nagy görögkatolikus többségi kerületében kereszténypárti programmal lépett fel Gróh István dr., a magyar Görögkatolikusok Országos Szövetségének igazgatója. Hétfőn este a keresztény párt jelöltjét Nyiradony utcáin a szolgabíró csendőrökkel végigkísértette, majd autóját karhatalommal feltartóztatta és mint gyanús

idegent a járásból kiutasította. Csendőrök kísérték a vasútállomásra, ahol kényszerítették arra, hogy elutazzék. Gróh István dr. hosszú táviratot intézett a belügyminiszterhez, akitől sürgős orvoslást kért. Hasonló kérelemmel fordultak Kozma Miklós belügyminiszterhez a Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetsége is, amely mindenképpen szeretné, ha a parlamentbe a hazai görögkatolikusok képviselője is bekerülne.

212. Gróh István vezércikke és nyílt levele a Görög Katolikus Szemlében fia, ifj. Gróh István képviselőjelölt jogainak megsértéséről

Budapest, 1935. március 17.

Görögkatolikus sors

Választunk. A Ieggörögkatolikusabb kerületben, a nagykárolyiban, Ligetalján szembe került a jelöltünk a Vármegyével. Mert — így elmélkedtek a vármegye urai — micsoda jelölt az, aki kijelenti, hogy ő se nem ilyen, se nem olyan párti, hanem hogy ő kiváltképpen görögkatolikus párti és ennek az eszmének szószólója akar lenni a parlamentben. Nocsak tegyünk hamar a kerületébe egy magunk közül való férfiút, urat, vitézt, katonát. Igaz, hogy a kerület három negyedrészen görögkatolikus, a vármegye jelöltje meg református és nem volt módjában eddig megtudakolni mi a vágya, ideálja, fájdalma ennek a népnek; miféle fájdalma is lehetne, hisz ellátja a baját a közigazgatás.

Igenis van bajunk, vannak céljaink, fájdalmaink.

A legfőbb az: nem akarjuk, hogy alacsonyabb rendű nép gyanánt kezeljenek bennünket.

Mert eddig annak tartottak. Szabolcsvármegyének egyharmada grékus, de soha a székházában a mi hitünkéből való tisztviselőt be nem választottak, se a régibe, amelyik most bolondok háza Kállóban, se az újba.

Pedig a papi, tanítói családok neveltek ifjakat, jutott belőlük hírhez, dicsőséges halálhoz nem egy, de a dzsenti maga közé be nem eresztette. A Vasvári Pál emléktáblát is csak a gyarló pestiek falazhatták a Múzeum falába, látszik, hogy nem urak intézték a mártír emlékének dolgát.

Az a kerület ott Ligetalján az elevenek ügye, az Élet pedig a miénk, tehát érték be az odavaló görögkatolikusok avval, akit mi jelölünk számukra, ha mindjárt református ember is.

Könnyen rá menne a tollam a Nyiradony eseményeire, dr. Gróh István jelöltünk csendőrökkel való kísértetésére, kitörő bírálatra, de elfojtom a jajt, nem ítélek. A Szemle nem emberek ellen harcol, hanem egy beteg rendszer, egy százados felfogás ellen, mely ellenkezik a modern szociális észjárás és ellenkezik a magyarság érdekeivel.

Ezek a régi nemes családból való urak nem is sejtik, hogy ilyen cselekedetükkel mekkorát vétenek nemzetünk ellen.

Az az ellenjelölt állítás politikai balfogás volt, megyéjük határán túl nem látó emberek elgondolása.

Ezek az urak nem gondoltak arra, hogy onnan-túlról, Ungból és Beregből tízezrek figyelnek bennünket, hittestvéreink, akiket elszakított tőlünk Trianon, de akiknek szive idehúz.

Nem gondolnak arra, hogy a magyar görög-katolikusság és az elszakított területek görög-katolikussága között évszázados kapcsolat áll fenn. Hisz csak két évtized óta vagyunk külön test. Összeköti papságunkat a közös nevelés — Ungvár képezte legtöbbszörét — összeköti az atyafiság. Népünket és azt a népet pedig összeköti Mária-Pócs, az a hely, ahol az Ung forrása mellől való rusznyák találkozik Hajdudorog magyarjaival. Azok felülről mind érdeklődnek, tudakozódnak felőlünk. Vajjon ésszerű dolog volt-e megrendíteni hitét, szimpátiáit annak a népnek, amely ideálját látta a magyarban.

Az a bizonyos cserndőrös nyíradonyi jelenet szimbólum gyanánt fog élni odafönn és adódni a híre ajakról-ajakra azon a földön, amelynek sorsa éppen most aktuális a nemzetközi politikában. Ha valamit visszakapunk a közel jövőben, a Kárpátalja lesz, összekötő korridor Lengyelország felé. Miért kellett tehát bizonyítanunk, hogy nálunk a régi szellem él: a görögkatolikusság arra való, hogy a tőle lelkileg messze álló magyar gentry uraskodjék felette.

Mi ennek a lapnak hasábjain egyre azt hirdetjük a mi szaporodó görögkatolikus tanult ifjúságunknak: ti lesztek egykor a magyarság úttörői a Kárpátalján, ha majdan visszakapjuk egy darabkáját Szt. István összetört birodalmának, s ugyanakkor itt a Vármegye ránpírit, kijelenti, hogy nem változott semmi, folytatjuk ott, ahol elhagytuk.

Ó uram, Istenem, bocsásd meg nekik, hisz nem tudják mit cselekszenek, mekkorát vétenek önön hazájuk ellen.

Nyílt levél

méltóságos vitéz Újfalussy Gábor ny. tábornok Úrhoz.
Tábornok Uram!

Egykori ezredtársamhoz írok. Együtt voltunk az egykori 2-ik debreceni honvédhuszárezred kötelében, én a tart. hadnagy, te Tábornok Uram, mint főhadnagy és Lösch ezredparancsnok, meg König osztályparancsnok alatt végig csináltuk a vinga-i hadgyakorlatot. 1900-at írtak akkor. Viseltük mindketten Európa első gavallérjának Ferenc Józsefnek kardbojtját, aki mint a köztisztesség hivatásszerű őre, szeplőtelen személyével összetartotta a Monarchiát. Aztán szerte sodort a sors; én a magyar kultúra szolgálatában vénhedtem meg, Te vitézi nevet, kitüntetésekert szerezteél a Haza szolgálatában.

Most újra összehozott a sors, hivatalos ellenjelöltje lettél fiamnak a nagykárolyi kerületben. Meglepett a vállalkozásod híre. Olyan kerület képviselője kívánsz lenni, amelynek választói háromnegyed részben görögkatolikusok. Te a református ember nem vagy lelki kapcsolatban választóiddal, nem éltél az ő világukban. Görögkatolikust kívántunk egyetlen grékus kerületünkbe, szószólóját Egyházunknak. Mert az új magyar gör. kat. püspökségünknek sok a baja. Mióta megvan, kaptunk három új vértanút a debreceni bombamerénnyel 1914-ben, de hiányoznak összes kultúr intézményeink. Ám a Te fellépésed ellen kifogást nem emelhetünk, ugyanoly joggal pályázol a mandátumra, akár a fiam.

Hanem a választás fejleményeihez közöd van Néked is, nekünk is. Avval kezdődött, hogy fiamat, a Te ellenjelöltedet e hó 11-én egy nem létező szabályrendeletre való hivatkozással csendőrkkel távolították el a kerületből.

Ha azt kérdezném Tőled, helyesled-e, azt hiszem, a legnagyobb felháborodással utasítanád vissza. Pedig ez csak a prelúdium. Hogy mi lesz még ott, ha az ajánlásokra kerül a sor, azt elgondolni se bírom. Már eddig is elvesztett két napot a letartóztatással, amely időt a Te pártod az aláírások megszerzésére használt fel. És ez mind a Te érdekedben történt anélkül, hogy kérted volna. Hogy a magyar választás nem majális, az régi dolog. A politikai népkönyha szakácsai nem finnyások és kavarják a szennyet kéjjel ma is, amikor az összes miniszterek a tiszta választást emlegetik.

De vajjon vállalod-e Te, Tábornok Uram, ennek a szomorú munkának eredményét. Nem bírom elképzelni.

Én tehát Hozzád fordulok, a nemes úrhoz, a vitézhez és felszólítalak, hogy figyeld meg kéretlen szövetségeseidet és ha Te is úgy látod, hogy ebben a választásban visszaélések történtek, tiltakozz Te első sorban. Ne fogadj el mást, mint makulátlan mandátumot.

A vitézt megillető mély tisztelettel köszönt

Gróh István

a Magyar Görögkatolikusok Orsz. Szövetségének elnöke.

213. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz a Hajdúdorogi Egyházmegye gazdálkodása tárgyában

Budapest, 1935. március 25.

EPL Cat. D/c. Serédi 1010/1935. Tisztázat.

N. 8844/35.

Budapest Disz-tér 5. 25 Marzo 1935.

(con allegato)

A Sua Eminenza Reverendissima

il Signor Cardinale Giustiniano Serédi

Principe-Primate de Regno di Ungheria Arcivescovo di Strigonia.

Eminenza Reverendissima,

Eccomi di nuovo a disturbarLa: mi permetto inviarLe, qui acchiusa, copia di una lettera che ho ricevuto questa mattina dalla Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Ben conoscendo quanto grande sia le competenza dell'Eminenza Vostra Reverendissima non solo in materia giuridica ma anche circa le questioni di amministrazione economica di queste Diocesi, La sarei proprio molto grato se si compiacesse farmi conoscere il Suo autorevole parere in merito a ciò che la Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale mi domanda.

Mentre prego Vostra Eminenza Reverendissima a perdonarmi questo nuovo disturbo, ne La ringrazio anticipatamente e, chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della piú profonda venerazione, mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima umilissimo e devotissimo in S. C.

+Angelo Rotta . Rom, Nunzio Apostolico

213a. Rotta nunciús átiratának melléklete: Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirata a keleti katolikus egyházmegyék gazdálkodása tárgyában

Róma, 1935. március 22.

Allegato al N. 8844/35.

Nunziatura Apostolica.

Copia.

Sacra Congregazione Orientale.

Prot. N. 97/35.

Roma, 22 Marzo 1935.

A Sua Eccellenza Reverendissima

Mons. Angelo Rotta Nunzio Apostolico

Budapest.

Eccellenza Reverendissima,

Questa S. Congregazione ha dovuto con vivo rammarico constatare, anche di recente, che le Amministrazioni delle Diocesi Orientali, in genere, non sono tenute con quella scrupolosa ed intelligente regolarità che si conviene agli interessi da tutelare; i quali, se sono in sè materiali, hanno stretta relazione però con il bene delle anime, in quanto le somme e i depositi in questione, sono destinati all'aiuto dei poveri, al suffragio delle anime dei trapassati, ai bisogni del culto e alla beneficenza.

Allo scopo di assistere i Vescovi nella grave responsabilità ch'Essi hanno di assicurare alle rispettive Chiese il libero possesso del Sacro Patrimonio, e

per evitare che i beni ecclesiastici avessero ad essere sacrilegamente usurpati da pretesi eredi del Vescovo che passa a miglior vita, - come pur troppo si è verificato in passato -. Essa rivolse, con circolare 15 Febbraio 1927, a tutti i Vescovi d'Oriente, formale inviato a procedere alla trascrizione dei beni al nome delle rispettive Diocesi, essendo stato riconosciuto a queste, dalle nuove Legislazioni andate in vigore nel Vicino Oriente, negli anni che seguirono la grande guerra, il diritto di possedere beni immobili.

E i Vescovi, a dire il vero, risposero quasi tutti all'invito inviando un particolareggiato esposto delle rispettive situazioni amministrative diocesane.

Il provvedimento, però, dell'iscrizione dei beni al nome della Diocesi, se era di sicura efficacia per i beni immobili lasciava adito a possibili manomissioni ed appropriazioni, da parte di estranei, dei beni mobili in genere, particolarmente di somme liquide, depositi fiduciarî, titoli al portatore ecc. di quei beni cioè che alla morte del Vescovo si possono facilmente sottrarre e fare scomparire.

Ora la S. Congregazione desiderando ovviare anche a questo inconveniente, ha in animo di prendere gli opportuni provvedimenti, tanto più che al riguardo neppure il Codice Latino provvede adeguatamente, come non provvede p. es. per i debiti addossati al successore.

Prima però di procedere alla estensione del relativo decreto, desidera conoscere dall'Eccellenza Vostra Ervma, la quale essendo in grado di valutare più esattamente l'ambiente e le persone, può dare, preziosi consigli circa i mezzi di tutela e di controllo da attuare a salvaguardia del patrimonio liquido delle Diocesi.

Le sarei grato, pertanto, se volesse con cortese sollecitudine far pervenire a questa S. Congregazione il parere e i suggerimenti richiesti, e mentre rinnovo all'Eccellenza Vostra i sensi della mia stima, con distinti ossequi mi confermo di Vostra Eccellenza Reverendissima aff.mo come fratello

Firmato: L. Cardinale Sincero Segretario

214. Serédi Jusztinián hercegprímás átirat-fogalmazványa Angelo Rotta budapesti nuncius hoz a Hajdúdorogi Egyházmegye gazdálkodása tárgyában

Esztergom, 1935. április 2.

EPL Cat. D/c. Serédi 1010/1935. Fogalmazvány.

Strigonia, 2 Aprile 1935.

Eccellentissimo e Reverendissimo Monsignor Angelo Rotta
Arcivescovo tit. Nunzio Ap. di Budapest.

Eccellenza Reverendissima,

Circa l'amministrazione economica delle Diocesi di rito orientale in Ungheria, di cui l'Eccellenza Vostra con la Sua pregiatissima lettera in data

25 Marzo 1935 (N. 8844/35)¹⁶⁹ domanda delle informazioni, ho l'onore di comunicarLe quanto segue.

In Ungheria attuale vi è una sola Diocesi di rito orientale, cioè quella di Hajdudorog, vi è poi il reliquato della Diocesi di Munkács (Cecoslovacchia) che ora forma un'Amministrazione Ap. Non parlo delle tre Parrocchie appartenenti alla Diocesi di Eperjes (Cecoslovacchia) che ad interim vengono amministrate assieme col reliquato della Diocesi di Munkács.

Tanto il Vescovo di Hajdudorog, quanto l'Amministratore Ap. di Munkács, hanno i beni propri e quelli della mensa e forse amministrano anche certe fondazioni pie ecc.

1) Riguardo ai beni propri in Ungheria durante la vita hanno il pieno diritto di proprietà; per il caso di morte tuttora sta in vigore il diritto particolare espresso nella Convenzione del Card. Kollonich con il Re Leopoldo I, secondo con il lascito nettó viene diviso int re parti uguali: una parte va alla Chiesa (Diocesi), l'altra al Fisco, la terza agli eredi.

2) Relativamente poi ai beni della mensa ed altri beni di fondazioni pie ecc. tanto mobili, quanto immobili vorrei notare questi punti:

a) Siccome l'Ungheria riconosce la personalità giuridica della Diocesi (delle mense episcopali) e delle fondazioni pie ecc., non vi è alcuna difficoltà di far inserire i loro beni immobili nel catasto. Debbo però confessare che la Diocesi di Hajdudorog (la mensa) – ad eccezione del palazzo vescovile e di un piccolo vittino – quanto sappia io, non ha dei beni immobili, poichè secondo la bolla di erezione di Pio X. *Christifideles graeci ritus*, 8 Giugno 1912 (Acta Ap. Sedis, IV. 429, sq.) socca il Reg. Governo Ungherese di passare per il mantenimento del al Vescovo 40000 Corone annue dall'erezio pubblico.

Parimenti all'Amministrazione Ap. (alla mensa) di Munkács mancano i beni immobili, giacchè il palazzo vescovile è rimasto a Munkács (nella Cecoslovacchia), i terreni poi, di cui rendite furono cedute all'Amministratore Ap., appartengono al Fondo Culto. Veramente secondo la bolla di erezione di Clemente XIV, *Eximia regalium principum*, 19 Settembre 1771 (Bullarii Romani Continuatio, tom. 4. p. 373. sq.) Maria Teresa ed i suoi Successori dovrebbero passare al Vescovo pro tempore di Munkács 5000 Fiorini annui. Ma certamente posseggono ambedue le mense certi beni mobili.

b) Tali beni immobili e mobili sede plena vengono amministrati dal Vescovo ossia dall'Amministratore Ap.; sede vacante poi per mezzo d'una Commissione li amministra il Reg. Ministro dei Culti e P. J., quale Delegato del Supremo Patrono. Quando cessa la sedisvacanza, il Ministro fa passare tutto al Successore del Vescovo (Amministratore Ap.) Quindi in Ungheria non possono succedere quelle difficoltà, usurpazioni ed abusi, di cui parla la venerata lettera della S. C. Orientale.

169 Lásd: 213. számú dokumentum.

c) Non so, quante saranno le fondazioni pie nei territori della Diocesi di Hajdudorog e dell'Amministrazione Ap. di Munkács. Crederei però che vi sono pochissime oppure che mancano affatto, perché relativamente alla Diocesi di Hajdudorog la suddetta bolla di Pio X dice espressamente che le fondazioni pie rimangono in quelle Diocesi, di cui territorio la Diocesi di Hajdudorog fu dismembrata. Le fondazioni pie della Diocesi di Munkács parimenti non passarono all'Amministrazione Ap., ma rimasero a Munkács. Può darsi però che durante o dopo la guerra vi siano state fatte delle fondazioni pie nuove. Ma temo che tali fondazioni in gran parte si siano smarrite a cagione della guezza e del deprezzamento del denaro dopo la guezza.

d) Ma comunque sia, il patrimonio liquido delle suddette mense e delle fondazioni pie, ecc. si potrebbe salvaguardare, se il Vescovo (Amministratore Ap.) farebbe fare un'inventario esatto di tutti questi beni e se per mezzo di tale inventario sede plena li controllasse, sede vacante (d'accordo anche col Reg. Ministro dei Culti e P. J.) li amministrasse qualche persona morale che a norma del can. 102 § 1 non deve morire, vale a dire il Capitolo Cattedrale, o in mancanza di questo il Collegio dei Consultori Diocesani (can. 423, sq.), oppure il consiglio di Amministrazione da farsi all'analogia di quello delle Diocesi latine (can. 1520 sq.). In caso di simili precanzioni il Vescovo (Amministratore Ap.) difficilmente potrebbe gravare i beni della mensa con debiti che poi passerebbero al Successore. Se però ad onta di queste precanzioni mondimento succedesse qualche abuso, allora bisognerebbe lasciare vacante la Sede, finché i debiti non saranno sistemati dall'eventuale lascito Del Vescovo (Amministratore Ap.) e dalle entrate della mensa sede vacante, che in Ungheria dovrebbero andare al Fondo Culto, che però certamente sarebbe pronto a cederle per il suddetto scopo.

Gradisca, Eccellenza, in sensi di profondissimi ossequi con cui mi raffermo dell'Eccellenza Vostra Reverendissima

devotissimo come fratello

Principe Primate di Ungheria, Arcivescovo di Strigonia.

215. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Serédi Jusztinián hercegprímához a Hajdúdorogi Egyházmegye gazdálkodása tárgyában

Budapest, 1935. április 6.

EPL Cat. D/c. Serédi 1010/1935. Tisztázat.

N. 8878/35

Budapest Disz-tér 5., 6 Aprile 1935.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Giustiniano Seredi

Principe-Primate di Ungheria

Arcivescovo di Strigonia.

Eminenza Reverendissima,

Sono infinitamente grato all'Eminenza Vostra Reverendissima per il Voto,¹⁷⁰ ricevuto stamane, così esauriente, ch'Ella ha avuto la bontà di stendere circa l'amministrazione economica delle Diocesi di rito orientale in Ungheria.

Mentre ringrazio vivamente Vostra Eminenza per la Sua squisita gentilezza a mio riguardo, Le rinnovo ancora una volta le mie scuse per i tanti disturbi che mi permetto darLe.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima umilissimo e devotissimo in S. C.

+Angelo Rotta Amm. Nunzio Apostolico

**216. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása
Angelo Rotta budapesti nunciusnak a Nagyváradí és a Munkácsi
Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiái tárgyában**

Róma, 1935. június 4.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 282rv. Tisztázat.

9035/II or.

Roma, 4 Giugno 1935

Prot. N. 116/30

A Sua Eccellenza Reverendissima Mons. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico

Budapest

Eccellenza Reverendissima,

per la questione dell'attribuzione delle parrocchie greco-rumene, site in territorio ungherese, alla diocesi di Hajdudorogh – di cui ancora all'ultimo Rapporto di V. E. Reverendissima in data 25 Giugno 1934 (N. 8172/34)¹⁷¹ – questo Sacro Dicastero crede sia ormai urgente addivenire a precisarne le possibili soluzioni, invitando Mons. Miklosy a manifestare, un'ultima volta, il suo pensiero in proposito, con un più vivo senso della realtà e con disposizioni d'animo più concilianti.

A tale fine, l'E. V. potrebbe proporre al Vescovo di Hajdudorogh questa soluzione:

1) Senza alcuna pubblicazione sugli Acta Apostolicae Sedis, cotesta Nunziatura Apostolica dichiarerebbe, de mandato Sanctae Sedis, al Vescovo di

170 Lásd: 214. számú dokumentum.

171 Lásd: 171. számú dokumentum.

Hajdudorogh che egli esercita legittima giurisdizione ordinaria sulla quattordici parrocchie greco-rumene incorporate nella sua diocesi, dalla quale non furono mai canonicamente dismembrate: sanandosi, ad cautelam, dalla Santa Sede, ogni atto giurisdizionale che fosse stato invalidamente posto;

2) Con un Decreto, ugualmente de mandato Sanctae Sedis, la stessa Nunziatura Apostolica attribuirebbe alla diocesi di Hajdudorogh la parrocchie di Bedo e di Battonya, con sanazione uguale a quella del n. 1;

3) Un terzo Decreto, nella forma e con le disposizioni precedenti, attribuirebbe la parrocchia di Kolcse all'Amministrazione Apostolica di Miskolcs;

4) Contemporaneamente, però, Mons. Miklosy dovrebbe comunicare all'E. V. – perché Ella ne possa dare notizia alla S. Sede e Questa, a sua volta, all'Episcopato Rumeno Cattolico – il nome di un sacerdote cui egli commetterebbe lo speciale incarico di vigilare su la vita religiosa e morale delle parrocchie di rito Greco – rumeno, e che sarebbe quasi un Vicario Generale per i Rumeni, pur non nominandosi tale.

La soluzione è resa urgente, oltre che dalle ordinarie esigenze canoniche, anche dal fatto che presto, addivenendosi alla conclusione del „Modus vivendi” fra la Cecoslovacchia e la S. Sede, alcune parrocchie della diocesi di Hajdudorogh, site in territorio cecoslovacco, dovranno venire a dipendere dal Vescovo ruteno di Mukacevo. Conviene, quindi, che Mons. Miklosy, di fronte a una diminuzione, sia pur lieve, dell'estensione della propria giurisdizione, possa confortarsi con un riconoscimento canonico di quella ch'egli già esercita di fatto su le parrocchie di rito greco-rumeno. Naturalmente, quest'ultima considerazione è riservata per la Eccellenza Vostra.

Con deferenti ossequi, amo confermarmi di Vostra Eccellenza Reverendissima affezionatissimo come fratello

+L. Card. Sincero, Vescovo di Palestrina

Segretario

G. Cesarini Assessore

217. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a Nagyváradai és a Munkácsi Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiái tárgyában

Budapest, 1935. június 11.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 284r. Fogalmazvány.

9036/'35./II. or.

11 Giugno 1935.

A Sua Eminenz Reverendissima Il Signor Cardinale Luigi Sincero
Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Mi permetto di rivolgermi all'Eminenza Vostra per qualche sommissa osservazione a proposito dell'incarico affidatomi col venerato Dispaccio¹⁷² di codesta Sacra Congregazione in data 4 corrente, Nr. 116/30 circa la comunicazione da farsi a Mons. Miklosy.

Mi riferisco direttamente a quanto si dice sotto il numero 4 di detto Dispaccio.

Io ritengo perfettamente inutile rivolgere un simile invito a Mons. Miklosy: già egli manifestò altra volta il suo pensiero in merito, come Vostra Eminenza potrà rilevare dal mio Rapporto¹⁷³ Nr. 5469/31 in data 30 Luglio 1931; né credo che egli decamperà dal suo modo di pensare e di agire. E la cosa è in parte comprensibile. Si tratta come Vostra Eminenza sa di parrocchie (le 14) che già appartenevano alla Diocesi di Hajdudorog e ante bellum non avevano un speciale incaricato per la loro sorveglianza: una siffatta nomina potrebbe considerarsi dal Vescovo come un atto di mancanza di fiducia in lui, quasi egli o personalmente o per mezzo del, suo Vicario Generale non potesse attendere al buon governo di esse; tanti più che il numero dei rumeni – eccetto che per due parrocchie – è relativamente piccolo e din parecchi casi quasi insignificante in confronto di quello degli ungheresi, come risulta dal voto del Cardinale Csernoch annesso al mio Rapporto sopra indicato.

Come pure il dover dare il nome di un sacerdote per notificarlo, attraverso la Santa Sede, all'Episcopato rumeno urterà molto la suscettibilità nazionale non del solo mons. Miklosy, tanto più che qui si penserà che i Vescovi rumeni non farebbero alcun che di simile, se le parti si invertissero.

Riterrei quindi più pratico, salvo meliori iudicio, compilare ed inviare senz'altro Decreti da parte di questa Nunziatura, secondo i Nri 1, 2, 3. sui quali Mons. Miklosy ha già manifestato il suo pensiero favorevole, ed accontentarsi nello stesso tempo di raccomandare vivamente, a nome della Sacra Congregazione, a Mons. Miklosy che abbia cura particolare perché i rumeni posti sotto la sua giurisdizione siano soddisfatti nelle loro giuste e legittime esigenze per quanto riguarda la pratica della vita religiosa. Tanto la cose andranno innanzi come prima in qualunque ipotesi, perciò è meglio evitare che sia compromessa la dignità di codesta Sacra Congregazione. Codesta Sacra Congregazione poi potrà, nel caso, far sapere al Vescovi rumeni che essa ha fatto tutto il possibile nelle attuali delicate circostanze per salvaguardare i giusti diritti dei Cattolici di rito rumeno in Ungheria.

Non c'è bisogno di aggiungere che, non ostante le mie osservazioni – se costì lo si crede conveniente – io sono dispostissimo a seguire adommissim le istruzioni datemi col venerato Dispaccio dell'Eminenza Vostra sopra indicato.

172 Lásd: 216. számú dokumentum.

173 Lásd: 140. számú dokumentum.

Profitto dell'occasione per presentare

**218. A Rákospalota-Ujpest-Pestújhelyi Görögkatolikus Egyházközség
Előkészítő Bizottságának felterjesztése a Keleti Kongregációhoz egy
új görögkatolikus parókia felállítása tárgyában**

Rákospalota, 1935. július 3.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 1/1–4. Tisztázat.

394/35

Sacra Congregatio! Patres Nobis Venerandissimi!

Infrascripti servi Vestri humillimi, fidelium graeco-catholicorum oppida – Urbis Budapest (Hungaria) proxima – Ujpest, Rákospalota ac Pestujhely incolentium litteras petitionales, pastorationem fidelium praedicti ritus efficacius constituendam pro scopo habentes devotissima cum prece submittimus, ut a Sacra Congregatione benevole notata, cum favorabili consensus Excellentissimo et Reverendissimo Domino Episcopo Váciensi benigne sint transmissae.

Sacra Congregatione benevole notata, cum favorabili consensus Excellentissimo et Reverendissimo Domino Episcopo Váciensi benigne sint transmissae.

Sacra Congregatione

Rákospalota, Rákos-ut 161. szám. Die 3 Julii 1935.

servi humillimi devotissimique fideles

László Vladimír

Dósa István

Musztyánovits Mihály

Jámbor Mihály

Sárady Gyula

Kemény József

Franciscus Josephus Forray

Főtisztelendő Keleti Kongregáció!

A magyarországi Rákospalota, Ujpest városok és Pestujhely község görögkatolikus magyar Egyházközségének előkészítő-bizottsága szives tudomásulvétel és jóindulatú pártfogás végett, továbbá az egyházpolitikai szempontokból netán fontossággal bíró tények ismerete céljából az alábbiakat bátorkodik a Keleti Kongregáció szives tudomására hozni.

A Rákospalota-Ujpest-Pestújhelyi görögkatolikus magyar hívők 1934. évben mozgalmat indítottak saját szertartásuk szerinti egyházi ellátás és önálló Egyházközségé alakulás kieszközlése céljából. Az említett helyek görögkatolikusai ugyanis a régebbi egyházi rendelkezések értelmében nincsenek a hajdudorogi görögkatolikus magyar egyházmegyébe bekebelezve,

hanem a váci római katolikus püspökség alá tartoznak s mint ilyenek eddig minden saját szertartásu lelki ellátást nélkülöztek.

Az Egyházközség előkészítő bizottsága (mely kizárólag világi hívőkből áll) a polgári hatóságok közreműködésével összeírta a működési területén élő görögkatolikusokat, akiknek száma

Ujpesten 534 felnőtt, 229 gyermek,

Rákospalotán 246, 75

Pestujhelyen 116, 31

Ezek a számok azonban csupán a minimumot jelzik, mert egyes görögkatolikusok sérelmezvén, hogy az egyházi adót a helybeli római-katolikus egyházközségek hajtják be (anélkül, hogy ennek megfelelően gondoskodnának lelki igényeik kielégítéséről) görögkeletinek vallják magukat. Sajnálattal kell továbbá leszegezni azt aényt is, hogy az illetékes római katolikus plébániák a görögkatolikusok számának növekedését aként is igyekeznek ellensúlyozni, hogy az egyházjog vonatkozó szabályaival tisztában nem lévő görögkatolikus szülők gyermekeit latinszertartás szerint keresztelvén meg, latinszertartásuaknak anyakönyvelik el. Ezt

Ujpesten 30,

Rákospalotán 9,

Pestujhelyen 19

esetben sikerült megállapítanunk.

A görögkatolikusok összeírásának megtörténte után a szóban forgó helyek hívői, egy kérvényt küldtünk – a csatolt aláírásokkal együtt – a felettünk ezidőszerint joghatóságot gyakorló váci róm. kath. püspökhöz s ebben önálló Egyházközség alakításához főpásztori engedélyt kértünk és az Egyházközség működésének megkezdéséig görögszertartásu istentiszteletek tartásának engedélyezését, melynek végzésére ideiglenesen a területileg legközelebb eső pesti görögkatolikus magyar parochiát óhajtuk felkérni.

A kérelem indoklására több hathatós érvet hoztunk fel. Így megjelöltük a görögkatolikusok tekintélyes számát s kifejtettük, hogy ez a szám állandóan nő a szomszédos Budapestről történő bevándorlás folytán. Az olcsóbb lakás és megélhetési viszonyok miatt a lakosság – különösen a kevésbé tehetősek – a főváros perifériáira, tehát Rákospalota-Ujpest-Pestujhelyre is özönlik. A Budapestről bevándorolt görögkatolikusok görögszertartás szerint pasztorált területről jöttek úgy, hogy az itteni Egyházközség felállítása és az istentiszteletek tartása a hívőknek voltaképen nem új jogokat ad, hanem csupán eddig is fennálló, de a viszonyok mostohaasága folytán nyugvó (virtuális) jogok újbóli gyakorlását jelenti. Az említett területen működő görögszerartásu pasztoráció hiánya több vonatkozásban érezteti káros hatását. Egyes hittestvéreink a protestantizmus, mások különböző divatos, ujkeletü szekták, avagy az Egyházra és Hazára egyaránt káros vallási közönbösség, sőt vallástalanság rabjaivá lesznek. Sokan pedig az azonos szertartásokkal és szertartási nyelvvvel biro görögkeleti törekvések mellé szegődnek.

Vannak viszont görögkatholikus szülők, akik házasságkötésük előtt, születendő gyermekek vallására nézve, a református és evangélikus leendő házastárs javára szóló reverzálist adnak, a görögszertartású magyar egyházi ellátás hiányára való s a fenti vallások egyházi nyelvére, amely szintén magyar, történő utalással. Őt ilyen esetet sikerült megállapítanunk, de valószínűleg több is van.

A kérvényben kifejezést nyer, hogy a legközelebbi Budapesten levő pesti, budai és kőbányai görögkatholikus templomok térbelileg oly messze – 10 km-nél távolabb – vannak, hogy a hívők legnagyobb része vasár- és ünnepnapi ritusa szerinti szentmise látogatás kötelezettségének eleget tenni nem képes.

Utalás történt a kérvényben arra is, hogy hasonló körülmények között létesült annakidején a budapesti görögkatholikus magyar Egyház is. Az esztergomi primási főhatóság ugyanis a szintén különböző latinszertartású plébániák kötelékében élő görögkatholikusok kérelmének meghallgatása után, a lelkek üdve érdekében még a hajdudorogi görögkatholikus magyar püspökség joghatályának Budapestre történt kiterjesztése előtt, felállította a budapesti parochiát, amely csak később lett a hajdudorogi egyházmegyébe bekebelezve.

Hivatkoztunk a Codex Juris Canonice is, amely kimondja, hogy ki-ki a ritusának megfelelő lelki ellátásban részesítendő.

A kérvény teljesen azonos szöveggel a magyar katolikus Egyház felett legfőbb joghatóságot gyakorló Hercegprimás Úrnak is megküldetett valamivel későbbben.

Annak ellenére, hogy a kérelmünkben foglaltak teljesítése a különböző keleti szertartású egyházaknak a római egyházzal való egyesülése alkalmával mindannyiszor *expressis verbis* kimondatott és az új-egyházi törvénykönyv rendelkezései szerint is kellő joggalappal bírnak e jogos kívánalmak teljesítése tekintetében még semmisen történt.

Ismerve Őszentsége XI. Pius pápa elvi álláspontját és nagylelkűségét a keleti szertartású katolikusokkal szemben, bátorkodunk kérelmünket a mi ügyünk felett is legfelsőbb fokon határozni hivatkozott Keleti Kongregációnak előterjeszteni, ismételten kérve szives, magas pártfogását.

a Rákospalota-Ujpest-Pestujhelyi

Gör. Kath. magyar Egyházközség Előkészítő Bizottsága.

219. Luigi Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciának a Nagyváradai és a Munkácsi Egyházmegyéék Magyarországon maradt parókiái tárgyában

Róma, 1935. július 8.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 285r. Tisztázat.

9148/II or.

Roma, 8 Luglio 1935.

Prot. N. 116/30.

A Sua Eccellenza Reverendissima

Mgr. Angelo Rotta Nunzio Apostolico, Budapest.

Eccellenza Reverendissima,

Nell'Udienza del 6 Luglio corrente, il Santo Padre Si è degnato approvare quanto questo S. Dicastero aveva già prospettato a V. E. Reverendissima con officio¹⁷⁴ del 4 Giugno p. p., per la sistemazione canonica delle parrocchie greco-rumene entro i confini d'Ungheria.

Tenuto, però, conto delle osservazioni fatte dalla E. V. nella lettera¹⁷⁵ dell'11 Giugno (N. 9036), cotesta Nunziatura Apostolica si limiterà a raccomandare vivamente, in nome della S. C. per la Chiesa Orientale, a Mons. Miklosy, Vescovo di Hajdudorogh, di avere cura particolare perché i rumeni posti sotto la di lui giurisdizione siano tutelati in quanto ha attinenza alla loro vita religiosa.

Non appena V. E. avrà redatti i relativi Decreti, La prego di volerne subito inviare copia, per le necessarie notifiche alla nunziatura Apostolica di Romania.

Con sensi di ben distinto ossequio mi confermo della Eccellenza Vostra Reverendissima affezionatissimo come fratello

+L. Card. Sincero Vescovo di Palestrina

Segretario

G Cesarini Assessore

220. Angelo Rotta budapesti nuncius dekrétuma az 1919-ben a nagyváradí görögkatolikus püspök joghatósága alá besorolt, de 1920 után Magyarországon maradt hajdúdorogi egyházmegyéés parókiák tárgyában

Budapest, 1935. július 17.

GKPL I-1-a 1674/1931. Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 286r. Másolat.

9162/35./II

Angelus Rotta Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Thebarum
in Acaia et in Regno Hungarico

Nuntius Apostolicus

Decretum

Ex speciali mandato¹⁷⁶ S. Sedis nobis collato per tramitem S. Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” sub die 8 Julii 1935, N. 116-30. nomine ejusdem

174 Lásd: 216. számú dokumentum.

175 Lásd: 217. számú dokumentum.

176 Lásd: 219. számú dokumentum.

Sanctae Sedis declaramus Episcopum Hajdudorogensem legitime suam jurisdictionem exercere super sequentes parochias: Csegöld, Csengerújfalu, Porcsalma, Nyiracsád, Nyiradony, Nyirábrány, Álmosd, Bagamér, Hosszúpályi, Kakad, Nagyléta, Pocsaj, Vértes, Makó, vi Bullae „Christi fideles graeci ritus catholici” diei 7 Junii 1912 ad Dioecesim Hajdudorogensem pertinentes, quae tamen, provisorie tantum, ob speciales tunc temporis circumstantias, postea mutatas, per Decretum Nuntiaturae Apostolicae Vindobonensis diei 10 Maji 1919, N. 16475, administrationi Episcopi Magno-Varadinensis Rumeni commissae fuerant; sanatis a S. Sede, ad cautelam, illis omnibus jurisdictionis actibus, qui forte decursu hujus temporis invalide positi fuerint, contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Budapestini ex Aedibus Nuntiaturae Apostolicae die 17 Julii Anno Domini MCMXXXV.

+Angelus Rotta

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus.

221. Angelo Rotta budapesti nuncius dekrétuma a Nagyváradí és a Lugosi Egyházmegyék Magyarországon maradt parókiái (Bedő és Battonya) tárgyában

Budapest, 1935. július 17.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 288r. Másolat.

Decretum

N. 9163/35./II. or.

Ex speciali mandato¹⁷⁷ Sanctae Sedis Nobis collato per tramitem S. Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” sub die 8 Julii 1935, N. 116/30, nomine ejusdem S. Sedis adnectimus Dioecesi Hajdudorogensi parochiam ritus graeco-catholici Bedő, olim pertinentem ad Dioecesim Magno-Varadinensem Rumenum, necnon parochiam ritus graeco-catholici Battonya, olim Dioecesi Lugosiensi Rumenum pertinentem, sanatis a Sanctae Sede, ad cautelam, illis omnibus jurisdictionis actibus, qui forte decursu hujus temporis invalide positi fuerint, contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Budapestini ex Aedibus Nuntiaturae Apostolicae die 17 Julii Anno Domini MCMXXXV.

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus

177 Lásd: 219. számú dokumentum.

222. Angelo Rotta budapesti nuncius dekrétuma a Szamosújvári Egyházmegye Magyarországon maradt parókiája (Kölcse) tárgyában

Budapest, 1935. július 17.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 288r-bis. Másolat.

Decretum

N. 9163/35./II. or.

Ex speciali mandato¹⁷⁸ Sanctae Sedis Nobis collato per tramitem S. Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” sub die 8 Julii 1935, N. 116/30, nomine ejusdem S. Sedis adnectimus Administraturae Apostolicae Miskolciensi pro Ruthenis parochiam ritus graeco-catholici KÖLCSE, olim pertinentem ad Dioecesim Cluj-Gherlensem Rumenorum, sanatis a Sanctae Sede, ad cautelam, illis omnibus jurisdictionis actibus, qui forte decursu hujus temporis invalide positi fuerint, contrariis quibuscumque non obstantibus.

Datum Budapestini ex Aedibus Nuntiaturae Apostolicae die 17 Julii Anno Domini MCMXXXV.

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus

223. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal miskolci apostoli kormányzónak Kölcse besorolása tárgyában

Budapest, 1935. július 18.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 289r. Fogalmazvány.

9168/'35/II or

die 18 Julii 1935

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Domino Antonio Papp

Archiepiscopo Cyzicen., Administratori Apost.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Voluntati Sanctae Sedis obsecundans gratum mihi est remittere ad Excellentiam Tuam Reverendissimam heic adnexum Decretum,¹⁷⁹ quo definitur situatio juridica parociae Kölcse.

Profundi obsequii mei sensa depromens Tuis praecibus commendatus permaneo Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apost.

178 Lásd: 219. számú dokumentum.

179 Lásd: 222. számú dokumentum.

**224. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa
Miklós István hajdúdorogi püspöknek az 1919-ben a nagyváradi
görögkatolikus püspök joghatósága alá besorolt, de 1920 után
Magyarországon maradt hajdúdorogi egyházmegye parókiái
tárgyában**

Budapest, 1935. július 18.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 290r. Fogalmazvány.

9169/'35./II. or.

die 18 Julii 1935.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Domino Stephano Miklosy

Episcopo graeci ritus Dioec. Hajdudorogensis.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Gratum mihi est ad Excellentiam Tuam Reverendissimam mittere duo Decreta,¹⁸⁰ heic adnexa, ab hac Nuntiatura confecta nomine et auctoritate Sanctae Sedis, per quae definitur quaestio de statu iuridico nonnullarum paroeciarum ritus graeco-catholici in Hungaria existentium sicut ex tenore Decretorum colligitur.

Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali, per cuius tramitem huic Nuntiaturae facultas Sanctae Sedis ad praedicta Decreta conficienda fuit collata, vult etiam ut cum Excellentia Tua communicem quod praedicta Decreta minime publici iuris fient per eorum publicationem in „Acta Apostolicae Sedis”; simulque ipsa Sacra Congregatio mihi mandat ut Excellentiae Tuae, Suo nomine, enixe commendem ut quo es zelo et quo salutis animarum studio flagras, Catholicis rumeni labii sub Tua iurisdictione existentibus, ea media praestes, per quae ipsis facile sit vitam religiosam fovere.

Sensa profundi obsequii mei depromens Tuis praecibus commendatus permaneo Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo
Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus.

**225. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Luigi
Sincero bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a Nagyváradi
és a Munkácsi Egyházmegyéék Magyarországon maradt parókiái
tárgyában**

Budapest, 1935. július 19.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 48. fasc. 2/1. fol. 291r

9176/35./II or.

180 Lásd: 220–221. számú dokumentumok.

19 Luglio 1935.

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Luigi Sincero
Segretario della S. Congregazione Orientale
Città del Vaticano.

Eminenza Reverendissima,

Conformemente ai venerati ordini impartitimi dall'Eminenza Vostra Reverendissima col Suo Dispaccio¹⁸¹ dell'8 corrente N. 116/30, mi sono fatto un dovere di redigere i Decreti nel senso indicatomi dall'Eminenza Vostra, e di cui accludo copia autentica, perché Vostra Eminenza ne possa comunicare il tenore a S. E. Reverendissima il Nunzio di Rumenia.

Ieri poi ho inviato rispettivamente a Mons. Miklósy ed a Mons. Papp i relativi Decreti.

Aggiungo anche copia della lettera accompagnatoria dei due Decreti per Mons. Miklósy affinché sia dato a Vostra Eminenza di portarla a cognizione di S. E. Mons. Valeri. In essa e non nei Decreti ho creduto opportuno parlare della raccomandazione per la conveniente cura pastorale dei fedeli di rito rumeno. Ragione di opportunità mi hanno spinto a seguire questa via, dando alla raccomandazione un carattere meno solenne. In questi giorni specialmente vi è del malumore diffuso in Ungheria contro la Santa Sede, perché, sia pure in forma garbata, Le si fa un appunto (non so poi su che basato, quando il testo del Modus vivendi con la Czescoslovacchia non è ancora noto) di non essersi data cura sufficiente di difendere nel Modus vivendi i cattolici di lingua ungherese, ora sudditi czechoslovacchi, nei loro diritti: la raccomandazione in questione, giustissima del resto, fatta in tono majori potrebbe dare ansa a recriminazioni, quasi un atto di parzialità da parte di Roma verso i Rumeni, i quali poi trattano gli Ungheresi senza alcun riguardo ai loro diritti pur consacrati dai Trattati. S'aggiunga il fatto che L'Eminenza Vostra ha stabilito come una differenza tra ciò che forma l'oggetto dei Decreti, che deve essere comunicato a nome della Santa Sede, e la raccomandazione, che deve essere fatta a nome di codesta Sacra Congregazione, col che pare voglia insinuarsi come una sfumatura nei valori, anche se praticamente S. Sede e S. Congregazione si equivalgono.

Chinato al bacio della Sacra Porpora cui sensi della più profonda venerazione mi pregio rafferarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

181 Lásd: 219. számú dokumentum.

226. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció szubsztitutusának a pestkörnyéki görögkatolikusok kérvénye tárgyában

Budapest, 1935. augusztus 3.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 3-4/1-4. Tisztázat

394/35

Nonciature Apostolique

(2 allegati)

N. 9195/'35.

A Sua Eccellenza Reverendissima

Monsignore Giuseppe Cesarini

Sostituto della Sacra Congregazione

per la Chiesa Orientale

Eccellenza Reverendissima,

L'Eccellenza Vostra Reverendissima in data 9 Luglio Nr. 394/'35,¹⁸² m'inviava l'acclusa istanza¹⁸³ di alcuni fedeli greco-cattolici di Ungheria, indirizzata a codesta Sacra Congregazione, con preghiera di un mio parere in proposito.

Credetti conveniente sottoporre l'istanza al giudizio di S. E. Mons. Stefano Hanauer, Vescovo di Vác, setto la cui giurisdizione si trovano appunto le tre cittadine di cui si parla nella petizione. Rimetto ora qui unita la risposta ricevuta ultimamente da Mons. Hanauer, e della quale ho fatto copia per questo Archivio.

Il Vescovo di Vác è persona molto seria ed assennata: si può quindi con tranquillità accettarne il giudizio oggettivo in merito, come pure le proposte che egli presenta, alle quali io mi associo pienamente. Perciò, o lasciar cader la cosa, oppure dare una risposta evasiva secondo la falsariga indicata da Mons. Vescovo di Vác.

Profitto dell'Occasione per presentare all'Eccellenza Vostra Reverendissima i miei più distinti ossequi mentre godo raffermarmi

di Vostra Eccellenza Reverendissima

devotissimo in J. C.

+ Angelo Rotta – Arciv.

Nunzio Aptco

182 Nincs az iratok között.

183 Lásd: 218. számú dokumentum.

226a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Hanauer István váci püspök átírata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikus hívek kérelme tárgyában

Vác, 1935. július 23.

Nunziatura Apost. di Ungheria:
allegato 2o al Nr. 9195/'35 del 3 Agosto 1935.

Ordinariatus Vaciensis Nr. 3241/1935.

Datum: Vacii die 23-a Julii 1935.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Domino Angelo Rotta

Archiepiscopo ac Nuntio Apostolico in Hungaria

Budapest

Excellentissime ac Reverendissime Domine

Archiepiscope, Nunti Apostolice!

Respondeo ad postulationem graeco-catholicorum ad S. Congr. Orientalium directam mihi mediante Excellentia Vestra Reverendissimaa propositam, ut meam mentem pandam, sequentia mihi videntur in considerationem adducenda.

Quaerulantes sunt de tribus civitatibus meae dioecesis, nempe de Ujpest, de Rákospalota et de Pestujhely. In his civitatibus catholici ritus latini constituunt maximam partem incolarum, graeco-catholici vero sunt paucissimi, ita ut neque 1% omnium incolarum efficiant. En numeri secundum censum officialem anni 1930:

Ujpest: incolae 67400; cath. 44407; graeci 659.

Rákospalota: incolae 42949; cath. 30455; graeci 342.

Pestujhely: incolae 11343; cath. 7979; graeci 144.

Cum sint tam exiguo numero et quidem dispersi in vastissimo spatio, constitutio parochiae specialis pro ipsis in eo tantum casu urgeret, si aliter non possent suis obligationibus satisfacere et missam audire. Res ita non est, cum in his civitatibus sint plures ecclesiae latinorum, quasi psi quoque graeci visitare commode possunt et propter propinquitatem certo etiam in eo casu plurimi eorum frequentarent, si unicum ecclesiam graecam haberent. Tres civitates vicinae quidem, sed tam amplam aream occupant, cuius diameter secundum cartam geographicam 7-8 chilometria efficit. Propter paucitatem eorum et paupertatem neque unam ecclesiam eo minus plures possent aedificare et minus adhuc clerum sustentare.

Sed neque institutio catechetica puerorum id exigit, cum pueri graecorum simul cum latinis accipiant institutionem catechetica eodem prorsus modo, cum catechismus idem omnino sit. Sed neque parochus graecus posset omnes pueros valde distantes ad seipsum colligere et institutio catechetica deberet in statu quo ante manere.

Unde ergo tam avida voluntas suam parochiam a latinis separare et constituere?

Non in hac tantum, sed etiam in aliis civitatibus, ubicumque etiam paucissimi graeci inveniuntur, conantur parochias fundare vel saltem liturgiam graecam celebrare. Sed hic nisus oritur non tam ex amore liturgiae graecae, sed magis ex quodam nationalismo politico. Liceat rem explicare.

Ritus orientales omnes utuntur, sicuti notum est, lingua nationali, ita, ut apud ipsos et ritus idem significet. Post pacificationem graeci, qui in Hungaria remanserunt et ad nationem Hungaram pertinent, numero paucissimi sunt. Hi linguam graecam penitus ignorant, linguam slavicam et rumenam, ut facile intelligi potest, prorsus respuunt. Nisus continuus eorum est, linguam hungaricam in liturgiam introducere, cui ritui graeco-hungarico in aliquibus Hungariae locis dicitur legitimus usus perantiquus suffragari.

Omnes isti, qui in mea dioecesi parochias graecas volunt constituere, etsi caute de re loquantur, parochias graeco-hungaricas volunt erigere. Cum vero in mea dioecesi usus legitimus allegari nullo modo potest. huiusmodi conatui ex totis viribus obstiti et in futurum quoque obstabo.

Ad rem illustrandam e. gr. in Hódmezővásárhely, civitate meae dioeceseos secundum diarium „Reggeli Ujság”, die 27. Maii 1923. et 4. Junii 1924. non obstante mea energica contradictione in aliqua schola missa hungarica est habita. Non alia est mense orum, qui praesentem recursum ad S. Congr. Orientalem instituerunt. De lingua liturgica non loquuntur, sed tantum de parochia hungara graeco-catholica; sed certum est, eos neque liturgia graeca, neque slavica, sed hungarica velle mysteria celebrare.

Valde inopportunum esset contra eos publice agere. Homines politici et diaria statim conclamarent et traditionem patriae et nationis fieri dicerent. Cum in praesentibus circumstantiis, quando semper sunt non pauci, qui turbulencias excitare parati sunt, optimum esset causam vel silentio premere vel eis responsum dare: numerum fidelium nondum sufficere, ut separatim parochiam constituent, sed conentur magis ecclesiam aedificare, ubi liturgiam suam exercere poterunt.

Si tamen S. Congregatio ex motivis mihi non notis tamen vellet eorum voto obsecundare, equidem nonnisi sacerdotes coelibes admittendos putarem et lingua a Sede Apostolica approbata deberet eis inculcari.

Neque omnino timendum est graeco-catholicos hungaros facile ad schismam fore transituros. Ecclesia schismatica modo in Hungaria est absolute inpopularis et numquam de defectione in schismam aliquid audiri potest. E contra lingua liturgica hungarica magnam turbam excitare posset et facile turbare posset aliquos catholicos, si viderent, liturgiam etiam in lingua patria posse celebrare, sicuti orthodoxi et protestantes faciunt.

His conatus sum comprehendere ea, quae ad movimentum illustrandum videbantur necessaria.

Devotionis et obsequii mei erga Excellentiam Vestram Reverendissimam
sensa depromens permanere gaudeo Excellentiae Vestrae Reverendissimae
Addictissimus in Christo
+ Stephanus Hanauer
Episcopus Vaciensis.

**227. Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció
szubsztitutusának utasítás-fogalmazványa Angelo Rotta budapesti
nunciusnak a pestkörnyéki görögkatolikusok kérvénye tárgyában**

Róma, 1935. október 15..

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 5rv. Fogalmazvány.

Roma, 15 ottobre 1935

S.E. Rotta, nunzio di Budapest

Ho ricevuto il suo foglio¹⁸⁴ 9195/35 ed ho letto con particolare attenzione
quanto scrive l'Eccellentissimo Vescovo di Vác.

Poiché la Sacra Congregazione non può fare a meno di approvare
le giustissime osservazioni di Monsignor Hanauer prego l'Eccellenza
Vostra Reverendissima di voler pervenire notizia ai ricorrenti che la Sacra
Congregazione ricevette la loro istanza, l'ha esaminata benevolmente, ma che
le circostanze attuali sono tali da non permettere che si conceda quanto è stato
chiesto.

Con sensi...

**228. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Kánya
Kálmán külügyminiszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben
elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában**

Budapest, 1936. február 28.

MNL OL K 63 1936-34-883/1936 (383. d.). Tisztázat.

572/1936. szám

I.ü.o.

Tárgy: Hajdudorogi egyházmegye reintegrálása

Nagyméltóságú m. kir. Külügyminiszter Urnak,

Budapest. I. ker. Vár.

Nagyméltóságod hivatali elődjének a hajdudorogi egyházmegye
reintegrálása ügyében 1933 évi február hó 25.-én 439/Pol. 1933 szám alatt kelt
nagybecsü átirata kapcsán van szerencsém tisztelettel felkérni, méltóztassék

184 Lásd: 226. számú dokumentum.

értesíteni, hogy az abban kilátásba helyezett nagybecsű intézkedése a vatikáni követ újabb jelentésre való felszólítására vonatkozóan megtörtént-e s egyáltalában van újabb fordulat abban a kérdésben. Via facti 15 plébánia (Csegöld, Csengerujfalu, Porcsalma, Nyiracsád, Nyirábrány, Bagamér, Nagyléta román Nagyléta rutén, Pocsaj, Makó, Álmosd, Kokad, Nyiradony, Hosszupályi, Vértes) kormányzását a hajdudorogi püspök átvette, mert ezek a bécsi apostoli nuncius intézkedése előtt oda tartoztak. De jogilag is indokolható a hajdudorogi püspök eljárása, mert a konkordatum értelmében az országhatárokkal összeesvén az egyházmegyei határok, a román területen levő egyházi hatóság Magyarország területén minden joghatóságát elveszítette, s így azokról más püspöknek kell gondoskodniok.

Indokoltnak látszik, hogy az gondolzza ezeket, akiknek joghatósága alá előbb is tartoztak. A hajdudorogi püspök másik jogi indoka az egyházi törvénykönyv 207. canonja „Potestas delegata extinguitur cessante causa delegationis”.

„Az átruházott joghatóság megszűnik, a joghatóság indokának megszűntével.” A hajdudorogi püspök nem vette át a bedői és battonyai hitközséget, melyek közül az első a nagyváradis a másik a lugosi egyházmegyéhez tartozott. Ezek sem a régi egyházmegyéjükhöz nem tartoznak, többé, sem a magyar egyházmegyék egyikéhez sem csatoltattak. Ezeknek nincs magyar egyházi főhatóságuk s így minden olyan ügyben, mely hatósági intézkedést igényel, (lelkész változás, kongrua ügy stb) fennakadás áll be.

Van még egy harmadik gkath. hitközség, a „Kölcsei, mely előbb a munkácsi egyházmegyéhez tartozott, de amelyet a miskolczi apostoli adminisztrator via facti saját jogkörébe vont.

Budapest, 1936. február hó 28-án

Dr. Hóman Bálint s.k.

229. Külügyminisztériumi Pro domo a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1936. február 28.

MNL OL K 63 1936-34-883/1936 (383. d.). Tisztázat.

Pro domo:

A kérdésnek, amelyre a kultuszminisztérium három év után most visszatér, a lényege a következő:

A proletárdiktatura idején, 1919 júniusában az akkori bécsi nuncius értesítette Miklóssy István hajsusorogi gör. kath. püspököt, hogy a Szentszék a hajdudorogi egyházmegyének a demarkacionális vonalon tuleső egyházközségeit (összesen 44-et) ideiglenesen a nagyváradis gör. kath. püspök

kormányzása alá helyezi tekintettel arra, hogy ezen egyházközségek saját ordináriusokkal a demarkációs vonalon keresztül nem érintkezhetnek.

A területi kérdésnek a trianoni békeszerződés által történt végleges rendezése folytán ezen 44 egyházközségből 14 ismét magyar fennhatóság alá került, ugyanugy mint a nagyváradi egyházmegyéből Bedő, a lugosiból Battonya és a szatmárnémetiből Kölcse egyházközség.

A hajdudorogi püspök a magyar fennhatóság alá visszakerül tizennégy, eredetileg is az egyházmegyéjéhez tartott egyházközséget ismét jurisdictionális gondozásában vonta dacára annak, hogy az 1919 évi szentszéki rendelkezés hatálytalanítva ben lett s így azok formailag továbbra is a nagyváradi gör. kath. püspök joghatósága alá tartoztak.

A nagyváradi püspök nem tudván a kérdéses plébániákat személyesen adminisztrálni, 1925-ben a szóbanforgó, összesen 17 egyházközség feletti egyházi joghatóságot átruházta Siegescu Józsefnek mint püspöki helynökre. A hajdudorogi püspök azonban a fentebb említett tizennégy egyházközség feletti jurisdictionát Siegescunak sem engedte át, hanem azt – habár egyházzogellenesen – *via facti* továbbra is maga gyakorolta, ami ellen se Siegescu, se a Szentszék, se a hivek és lelkészek nem tiltakoztak. Ily körülmények között Siegescu csupán Bedő, Battonya és Kölcse, tehát azon három egyházközség felett, amelyek eredetileg sem tartoztak Hajdudorog alá, gyakorolhatta az egyházi joghatóságot, de ezt is csak 1929-ig, amikor a román kornkordátum értelmében az országhatárok összeesvén az egyházmegyék határaival, a nagyváradi püspöknek mindennemű joghatósága a magyar területen lévő egyházközségek felett megszűnt s így Siegescu helynöki jurisdictionja is véget ért.

A helyzet tehát az, hogy Magyarországon van 17 (túlnyomó részben magyar anyanyelvű hivekből álló) gör. kath. egyházközség, amely felett jogszerűen senkisé nem gyakorolhatja a jurisdictiont. A hajdudorogi püspök mindaddig nem, amíg az 1919-es szentszéki rendelkezés hatálytalanítva nincsen, Siegescu azért nem, mert megbízója elvesztette erre a területre a joghatóságát.

A kérdés rendezése érdekében a magyar kormány ismételt lépéseket tett vatikánban, kérve, hogy

a./ a hajdudorogi püspök formailag is kapja vissza azon tizennégy egyházközséget, amelyek eredetileg is egyházmegyéjéhez tartoztak, továbbá Bedő és Battonya egyházközségeket;

b./ A kölcsei plébánia utaltassék az eperjesi s munkácsi egyházmegyék magyarországi részein létesített apostoli kormányzóság joghatósága alá.

A vatikáni követség a kérdésben legutoljára 1930-ban jelentett, közölve, hogy a keleti kongregáció Serédy hercegprimás közbenjárására kívánságainkat honoráló s egy külön apostoli adminisztrátor kinevezésére irányuló román törekvéseket elutasító határozatot hozott, amelyet azonban az államtitkárság, ahol Pizzardo a kérdést nem kezelte a kívánt megértéssel, még nem hagyott jóvá. Ezen jelentés óta a követség a kérdésre vissza nem tért, bár 1933-ban ismét intervencióra s jelentéstételre lett felhiva. 1933 óta azonban a

kultuszminisztérium sem érdeklődött a fejlemények iránt, úgy, hogy a kérdés három évig aludt.

230. Kánya Kálmán külügyminiszter utasítás-fogalmazványa Barcza György szentszéki követnek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1936. február 28.

MNL OL K 63 1936-34-883/1936 (383. d.). Fogalmazvány.

Barcza

Róma.

Hiv.sz. 439/1933 pol. Küm. számú rendelet.

A m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter fenti tárgyban kelt 572/1936 számú átiratát¹⁸⁵ idezárta másolatban megküldve, felkérem Mgdat, hogy tekintettel arra, miszerint a fenti, 1933-ban kelt rendeletem alapján tett intézkedéseiről s azok eredményéről Mgd. részéről jelentés nem áll rendelkezésemre, a kérdésre a Vatikán előtt visszatérni s engem a helyzetről mielőbb tájékoztatni sziveskedjék.

231. Barcza György szentszéki követ jelentése Kánya Kálmán külügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Róma, 1936. április 9..

MNL OL K 63 1936-34-28/pol/1936 (383. d.). Tisztázat.

Magyar Királyi Szövetség A Szentszék mellett.

28/pol-1936

Róma, 1936 április hó 9-én

Tárgy: A hajdudorogi egyházmegye reintegrálása.

Hiv. 883/Pol.-1936 rendeletre

Nagyméltóságú kányai Kánya Kálmán m.kir. külügyminiszter urnak,
Budapest.

Van szerencsém Nagyméltóságodnak tisztelettel jelenteni, hogy a fenti ügyben újból eljárta az Államtitkárságnál.

Az ügyet továbbra is figyelemmel kísérem és annak utólagos fejleményeiről nem fogom elmulasztani Nagyméltóságodat annak idején tájékoztatni.

Barcza

rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter

185 Lásd: 228. számú dokumentum.

**232. Barcza György szentszéki követ jelentése Kánya Kálmán
külgügyminiszternek a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben
elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában**

Róma, 1936. április 23.

MNL OL K 63 1936/34. 383. 29/pol/1936. Tisztázat.

Magyar Királyi Szövetség A Szentszék mellett.

29/pol-1936

Róma, 1936 április 23-án

Tárgy: A hajdudorogi egyházmegye reintegrálása.

Hiv. 883/Pol. –sz. rendeletre

Nagyméltóságú kányai Kánya Kálmán m.kir. külgügyminiszter urnak,

Budapest

Fenthivatkozott rendeletre van szerencsém tisztelettel jelenteni, hogy Luttor kánonjogi tanácsos a keleti egyházak szent Kongregációjánál érdeklődött a szóban forgó plébániák jurisdictiójának rendezése iránt s ott azt a szigorúan bizalmas értesítést kapta, hogy az általunk kívánt rendezés már 1935. nyarán megtörtént. A rendelet¹⁸⁶ erre vonatkozólag a budapesti ap. nuncius 9162/35, 9163/35, 9164/35 szám alatt 1935 július 17-én küldötte ki a hajdudorogi, illetve miskolci egyházmegyei hatóságoknak. A hajdudorogi püspököt bizalmasan utasította a Szentszék arra is, hogy az így becsatolt plébániákra, amennyiben ott a román nemzetiségű elem túlsúlyban volna, kellő okossággal vikárius-jellegű esperest nevezzen ki, hogy a liturgikus és adminisztrációs kérdésekben panaszok ne merülhessenek fel. A hajdudorogi püspök ur ezen utasítást vonakodik végrehajtani s alkalmasint újabb utasítást is fog a nuncius útján kapni. Magam részéről csak helyeselni tudnám, ha a román szertartású plébániák részére a hajdudorogi püspök ur külön vikárius-esperest nevezne ki, mert ezzel sürgethetnők a cseh és jugoszláv vonatkozásban is a magyar vikáriátusoknak megszervezését s a magyar katolikus kisebbségek egyéb egyházpolitikai jogait. Ujítás sem történik ilyen intézkedéssel, mert az elhunyt Siegescu prélátus a román megszállás után – a m. kir. Kormány bizalmából is – haláláig kormányozta a szóbanforgó román szertartású plébániákat.

Barcza

rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter

186 Lásd: 220–224. számú dokumentumok.

**233. Amleto Cicognani, washingtoni apostoli delegátus jelentése
Giuseppe Cesarininek, a Keleti Kongregáció asszessorának Szántay-
Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban
megjelent cikke tárgyában**

Washington, 1936. április 30.

ACO Rutheni - Miskolc 304/32. fol. 19r–20v. Tisztázat.

Apostolic delegation
United States of America
No. 101/36
1811 Biltmore Street
Washington D. C.
30. Aprile 1936
A Sua Eccellenza Reverendissima
Monsignor Giuseppe Cesarini,
Assessore della S. Congregazione Orientale.

Eccellenza Reverendissima,

Mi pregio rimettere a cotesta S. Congregazione una lettera in latino dell'Ecc. mo Mons. Takach, relativa ad un articolo comparso in una rivista ungherese „Kelety Egyaz” di cui è editore Mons. Stefano Szantay Szeman, Prelato e Vicario Generale dell'Amministrazione Apostolica Ungherese di Mukacevo. Non entro nei dettagli dell'articolo, a cui risponde lo stesso Mons. Takach. Mi permetto tuttavia notare che tale consenso di un ecclesiastico rivestito di dignità e di autorità diocesana col movimento e atteggiamento di coloro che qui combattono contro le decisioni della S. Sede e dell'Ordinario, non può non nuocere gravemente alla disciplina tra i Ruteni degli Stati Uniti.

L'articolo incriminato, non si limita soltanto ad un apprezzamento superficiale della situazione esistente nella diocesi di Mons. Takach, ma è seriamente offensivo verso la S. Sede, di cui mette in dubbio lo studio esauriente e oggettivo della questione, e verso l'Ordinario Mons. Takach, e inoltre fomenta le divisioni e lo scisma da cui quell'Ordinariato è tanto travagliato.

Ho già riferito a Vostra Eccellenza Reverendissima nei riguardi del sacerdote Giovanni Baycura (Rapporto N. 96/36 del 23 corrente) che l'articolo in parola descrive – usando la versione latina di Mons. Takach –, come prete „gravem vitam sacerdotalem vivente”, e „paratus dare vitam suam pro fratribus et ad maiorem Dei gloriam...” Detto sacerdote è tornato nella sua parrocchia, dove naturalmente ha ripreso cibo o bevanda.

A me sembra, pertanto pienamente giustificata la richiesta del Vescovo Takach, che cioè la S. Sede esiga da Mons. Szeman una sufficiente soddisfazione

per lo scandalo che ha seminato; anzi se mi è lecito dare un suggerimento, cotesta S. Congregazione potrebbe esigere che Mons. Szeman pubblichi una completa ritrattazione di quanto ha scritto; riconosca il pieno diritto della Suprema Autorità di decidere in merito alla disciplina e questione celibataria fra i Ruteni degli Stati Uniti; dichiari di essere stato male informato, e di riprovare incondizionatamente l'atteggiamento dei preti ribelli.

Tale provvedimento, anche se un po' forte, sembrami necessario, se si vuole che i passi fatti qui abbiano successo. E' quasi inutile tenere fermo in America, se poi in Europa vi sono persone costituite in dignità e in autorità che cospirano, tengono mano e appoggiano impunemente il movimento di questi ribelli. Se cotesta S. Congregazione potrà ottenere la ritrattazione pubblica di Mons. Szeman, pregherei Vostra Eccellenza a farmene avere copia, perché possa notificarla a Mons. Takach.

Con sensi di sincera stima e di distinto ossequio, ho il piacere di confermarmi dell'Eccellenza Vostra Reverendissima
dev.mo nel Signore

A. G. Cicognani, Delegato Apostolico

233a. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: Takács Bazil, az Egyesült Államokban élő görögkatolikusok püspökének átirata a Keleti Kongregációhoz Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában

1936. április 23.

ACO Rutheni - Miskolc 304/32. fol. 21r–22v. Tisztázat.

Romae die 23. Aprilis, A.D. 1936

Christus Resurrexit!

S. Congregationi

pro Ecclesia Orientali,

Romae.

Beatissime Pater:

Demisse heic adiungo – tam in originali lingua Hungarica tam in fidedigna translatione Latina – excerptum unum e diario scientiali labii Hungarici, cui nomen inscribitur: „Keleti Egyház” (Ecclesia Orientalis) et cuius redactor est Dr. Stephanus Szántay-Szémán titularis „Praelatus Domesticus Apostolicae Sedis,, Vicariusque generalis „Administraturae Apostolicae Moskolcziensis (in Hungaria), cuius Ordinarius est Sua Excellentia, Archiepiscopus titularis Cizicensis: Anthonius Papp.

Elucubratio haec revera est multo magis periculosa, quam primo aspectu possumus constituere. Etenim tendentia redactoris auctorisque est appetitissima, nam vult „certamen” in quaestione caelibatus – quasi sub praetextu scientiae-continuare et sic istis nostris „rebellantibus”, sacerdotibus spem novem dare; id est, quasi evocare eos, ut non acquiescant resolutionibus hucusque editis in hac materia per S. Apostolicam Sedem, nam erit adhucdum possibilitas etiam ulterius aliquo modo pressionem facere et quasi provocare iterum iudicium Apostolicum in re caelibatus. Hoc factum lucide apparet ex ultima parte elucubrationis haec adiectae.

Neque silentio praetereundum est, ut nostri „dimicantes” sacerdote siam fatigati sung in „pugna” ista et libenter quaerunt tam nova adminicula tam novos adiutores, et videtur pro tali loco ac persona iudicant „Keleti Egyház” atque eius redactorem, quis procul vivens ac sub iurisdictione Ordinarii alii existens, directe non potest esse responsabilis Ordinariorum Americanensium.

Omnino superfluum eest nobis uberius expliare-explanare textum adiectum, eteni miste loquitur lucide, aperte et per se. Attamen permittatur proferre nobis quaestiones adnotationesque maioris momenti. En

1.- Unde accepit redactor „Keleti Egyház” potestatem delegatam, ut „in sua persona” detuleret „ad forum competentissimum” accusationes – CUM RETIENTIA nominum nostrorum clericorum et laicorum „pro catholicitate sollicitorum”? ... Ceterum: Qui sunt actores? ... Ubi et quinam sunt rei? ... Quenam et qualia sunt prolata crimina? ... Accusatio revera inaudita!

2.- Quonam iure et quali e causa audet redactor „Keleti Egyház” cathogorice constituere, ut sine „speciali” emissione „Visitoris Apostolici” res nostrae non possunt ordinare? ... An „specialiter” huius temporis Delegatum Apostolicum nostrum, quis arctissime coniunctus erat atque est cum nobis Graeci Ritus Catholicis, quis pollet plenissima historica iuridicaque scientia nostra necnon amore plenissimo, non iudicat pro apto viro perficere cuiuscunque generis negotia ad nos pertinentia? ... Temeritas revera magna!

3.- Quali fundamento iuridico innitendo inscribit sibi redactor „Keleti Egyház” potestatem iam „ante intercessionem Superiorum” palam-publice pertractare res nostras speciales? ... Hoc intelligere solummodo tunc possit, si acciperet madatum speciale perfacere munus „Visitoris Apostolicae”!

4.- Quibus factis innixis audet redactor „Keleti Egyház” calumniare redactores scriptoresque multos huius territorii, qui iam per decennia inter maximas vicissitudines sudant in terreno „typographiae” „verum” catholicismum, assecrando de iis, quod pertractant tantum „res externas”? ... Vera coecitas!

5.- Unde accepit redactor „Keleti Egyház” etiam talem audaciam supremi generis, quod suspectum reddit etiam ipsam S. Sedem Apostolicam? ... En eius ipsissima verba: „Caelibatus cleri ... S. Sedes Romana in America non vult sustentare ... innitendo certis, forsan etiam non penitus obiectivis

informationibus...” Alio loco: „potuisset mitigare etiam apud Sanctam Apostolicam Sedem influxum sic dictum: „ír” – „Hibernicum” – „Irish”!

6.- Redactor „Keleti Egyház” totaliter false asserit, ut Dioecesim – concreditam ab Apostolica Sede humillitati meae – regunt „factores se collocantes circa administrationem ecclesiasticam”, nam in hoc territorio et super fideles Ruthenos, Hungaros et Iugoslavos Ordinarii munere exclusive ego, infrascriptus Episcopus, fungor, in mea persona, et non alii „factores”.

7.- Redactor „Keleti Egyház” non erubescit, innitendo suis informationibus, a me – veluti legitimo et consecrato Episcopo S. Matris Ecclesiae – denegare virtutes minimas quoque, quando de „ductu unito et intelligenti”, necnon de „voluntate seriosa” ita loquitur, respective: scribit, sicuti legere potest in eius elucubratione.

8.- Redactor „Keleti Egyház”, sub pressione „informationes dantium sacerdotum” atque „pro catholicitate sollicitorum”, coeciter statuit – principiis Iuris Canonici contrarie-, quod „administratura” Orestis Chornak adhuc „non est” „schismatica”, solummodo „independens” cum omnibus eius „territoriis”.

9.- Redactor „Keleti Egyház”, non accipiens a suis „informatoribus” de statu legum civilium novissimarum, cum errore publicat lectoribus suis, ut in his territoriis nostris exclusive fideles civiles habent „iura possessionis” super bona ecclesiastica.

10.- Redactoris „Keleti Egyház” assertio talis generis quoque, ut „fideles irati ... lites ... iudicio vincebant” solido fundamento caret.

11.- Redactor „Keleti Egyház” fuit defraudatus, quando „informatores” eius dederunt ei talis tenoris informationem, ut „eximii” sacerdotes, qui promulgaverunt decreta excommunicationum Episcopi „per fideles expositi erant in vias publicas.”

12.- Redactoris „Keleti Egyház” mentio de ieiunante et supplicante sacerdote nostro, de Jun. Joanne Bajczura – quem ceterum exaltat usque „ad gravem vitam spiritualem viventem” virum, solummodo ampliorem fecit derisionem istam nostri sacerdotii, quem debuere tunc temporis perpeti reliqui nostri sacerdotes. – Quod autem attinet consequentiam huius tristis facti, vi cuius ista „temeritas explanat discrimen magnum spirituale, cuius symptomata quaerere debemus profundius” ... talis conclusio revera iacet iam prope „stultiam informatorum”; etenim quomodo potest e factis „hominis inepti” aut fortasse „mente laborantis” ita concludere? ... est aliquid incoprehensibile!

13.- Redactor „Keleti Egyház” procedit in sua temeritate etiam ad acumina, quando nempe – sine omni potestate – innixendo solummodo suo arbitrio fatetur, ut noviter provocavit factores Americanenses „fidedignos et severos” (ergo iste eligebat istas personas solus!) pandere ei sua „iudicia” (sic!) super res mere ecclesiasticas et speciales huius regionis, „ut possit utilitatem ferre rei ibi, ubi et quando potest, cum promptitudine fraternali.” – Revera evocatio talis generis est etiam in S. Matre Ecclesia, sicuti dicitur: „Non plus ultra!”

Beatissime Pater!-

En a mea humillitate accusata elucubratio Redactoris „Keleti Egyház” de facto nova vulnera fecit nobis, imo asserta-partim falsa partim omni fundamento carentia – facillime possunt pessundare consolidationem istam, quae – adiuvante gratia Omnipotentis ac sapientia S. Apostolicae Sedis – inchoatam per nostra territoria atque facile causare disoebedientias etiam in aliis territoriis Graeco Catholicismi.

E supra enumeratis causis demisse rogo iterumque deprecor Sanctam Apostolicam Sedem, ut fiat coactus Redactor „Keleti Egyház” pro praeterito dare satisfactionem sufficientem pro causato scandalo, pro futuro autem detur mandatum ei, ut sine expressa licentia „fori competentissimi” se non immiscere ad res quaestionesque, quibus – etiam indirecte – causare possit S. Matris Ecclesiae mala.

Deosculando manus Tuae Beatitudinis atque permaneo fidelissimus filius:

+ Basilius Takach

Episcopus Gr. Rit. Cath.

234. Kánya Kálmán külügyminiszter átirat-fogalmazványa Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyétől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1936. május 11.

MNL OL K 63 1936-34-2356/1936 (383. d.). Fogalmazvány.

Hóman Bálint

M. Kir. Vallás és Közokt. Min. Urnak,

Budapest.

Hiv. sz.: 572/1936. I. ü. o. Kultusz.

Hivatkozással fenti számú átiratára van szerencsém a hajdudorogi egyházmegye reintegrálása kérdésében utasításomra a Szentszéknél eljárt vatikáni követünk 29/pol. 1936. számú jelentését¹⁸⁷ Nagyméltóságodnak másolatban megküldeni.

Tekintettel arra, hogy követünk bizalmas értesülése szerint a szóbanforgó plébániák Jurisdictiojának rendezése már a múlt év folyamán megtörtént, van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel felkérni, hogy engem ezen rendezés mikéntjéről, illetve e rendezés részleteiről tájékoztatni méltóztassék.

Különösen érdekelne, hogy a Szentszék mely plébániákat kívánja – hivatkozással a román hívek állítólagos túlsúlyára – vikárius-jellegű esperesessel betölteni, és hogy a Szentszék vonatkozó bizalmas utasításainak végrehajtása tekintetében ezidő szerint mi a helyzet.

187 Lásd: 232. számú dokumentum.

235. Giulio Cesarini, a Keleti Kongregáció asszessorának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusnak Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában

Róma, 1936. május 14.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 51. fasc. 2/3. fol. 300r. Tisztázat.

9786/II or

Roma, 14 Maggio 1936

Prot. N. 304/32

A Sua Eccellenza Reverendissima Mons. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico

Budapest

(inserto con „remittatur”)

Eccellenza Reverendissima,

trasmetto, d'urgenza, a Vostra Eccellenza Reverendissima l'unito incarto¹⁸⁸ perché l'E. V., presane visione, voglia sollecitamente esprimere a questo S. Dicastero il Suo autorevole parere in merito.

I suggerimenti dell'Eccellentissimo Delegato Apostolico degli Stati Uniti incontrano il pieno consenso della Sacra Congregazione, la quale conosce la vera situazione degli ambienti ruteni in America e comprende come interventi simili a quello di Mons. Szeman siano capaci di suscitarsi gravi complicazioni e di rendervi più difficile la già penosissima opera di Mons. Basilio Takacs. Prima, però, di sottoporre al Santo Padre tali suggerimenti, per la loro intergrale approvazione, desidero che l'E. V. informi esaurientemente su quanto Ella ritiene opportuno.

Con deferente ossequio,

mi confermo di Vostra Eccellenza Reverendissima Devmo

G Cesarini Assessore

236. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Giulio Cesarini, a Keleti Kongregáció asszessorának Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában

Budapest, 1936. május 20.

AAV Arch. Nunz. Ungheria B 51. fasc. 2/3. fol. 302r. Fogalmazvány.

9789/'36/II or

20 Maggio 1936.

188 Lásd: 233. számú dokumentum.

A Sua Eccellenza Reverendissima
Monsignore Giuseppe Cesarini
Assessore della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eccellenza Reverendissima,

Ho ricevuto l'incarto¹⁸⁹ sul caso Szeman, che qui rimetto all'Eccellenza Vostra Reverendissima.

Ho letto, ho riflettuto, ed ecco in breve il mio pensiero. Certamente la condotta di Mons. Szeman merita disapprovazione, perché qualunque possa essere la sua opinione personale, dinnanzi ad atti dell'Autorità religiosa competente, suffragati da quella così elevata della Santa Sede, ben altro avrebbe dovuto essere il suo contegno. Perciò è giusto che una ritrattazione avvenga, anche per togliere così di mano un'arma ai ribelli in America.

Vostra Eccellenza nella Sua prudenza vedrà poi se sia il caso di fare intervenire subito in pieno l'Autorità del Santo Padre, o se non convenga forse tentare prima diremmo così una via confidenziale per arrivare allo scopo prefisso.

Io non conosco affatto Mons. Szeman, non ho quindi il modo di scrivergli come amico: ma costì vi è Mons. Luttor, che so essere in buoni rapporti con lui, ed è per di più consultore di codesta Sacra Congregazione, ha quindi veste per intervenire. Egli potrebbe scrivere a Monsignor Szeman sulla penosa impressione fatta costì (ed in America) dal suo, articolo, sulla necessità di ritrattare quanto è stato scritto e ciò in quella forma che meglio sarà opportuna, per non esporsi al pericolo di vedere sconfessata la Rivista dalla Santa Sede con una ritrattazione imposta da Autorità. Se tale mossa dovesse riuscire inefficace allora si potrà ricorrere a mezzi energici.

Vostra Eccellenza conosce meglio di me gli Orientali, e sa che bisogna procedere con loro con certi riguardi, per non provocare reazioni sempre pericolose. Essi sono sì uniti a Roma, ma guardano Roma sempre con diffidenza e sospetto, ed in fondo in fondo si direbbe con un senso di più o meno celata opposizione.

Profitto dell'occasione per presentare all'Eccellenza Vostra i miei rispettosi saluti mentre con i sensi di profonda stima godo raffermarmi di Vostra Eccellenza Reverendissima

189 Lásd: 235. számú dokumentum.

237. Giulio Cesarini, a Keleti Kongregáció asszessorának utasítás-fogalmazványa Amleto Cicognani, washingtoni apostoli delegátusnak Szántay-Szémán István pápai prelátusnak a Keleti Egyház című folyóiratban megjelent cikke tárgyában

1936. május 25.

ACO Rutheni - Miskolc 304/32. fol. 23rv. Fogalmazvány.

Sacra Congregazione Orientale

Num. di Prot. 304/32

Roma, 25. Maggio 1936

Mons Cicognani Del Ap. negli St. Un.

Appena ricevuto il Rapporto¹⁹⁰ di V. E. Rev.ma di data 30 Aprile p.p. (N. 101/36), questo S.D. ne ha informato¹⁹¹ Mons. Rotta, Nunzio Apostolico di Ungheria.

Secondo un suggerimento¹⁹² del medesimo Nunzio, allo scopo di disasprire gli animi il meno possibile, questo S. D. cercherà di ottenere, a mezzo di Mons. Luttor (amico personale di Mons. Szeman), una spontanea ed efficace ritrattazione dell'articolo incriminato. Che se Mons. Szeman opponesse resistente o non volesse dare alla ritrattazione il tono dovuto, la S. C. per la C. O., presi gli ordini dal S. Padre, agirà energicamente nei confronti della rivista diretta da Mons. Szeman.

V. E. sarà tenuta al corrente del seguito dell'incresciosa questione.

238. Szántay-Szémán István bocsánatkérése a Keleti Egyházban

Miskolc, 1936. június 1.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 51. fasc. 2/3. fol. 301r. Másolat.

Keleti Egyház N. 7.8 Sett. Ott. 1936¹⁹³

NYILATKOZAT

Alólirott, mint a Keleti Egyház szerkesztője fájdalommal értesültem az Északamerikai Egyesült Államokban levő gör. kath. egyházmegye legújabb dolgairól írott közleményem (l. K E. f. é. 4. sz.), illetve annak helytelen értelmezése folytán keletkezett s teljesen szándékomon kívül, felidézett vitáról. Miért is önként, az igazság, valamint az Apostoli Szentszék iránti szeretettől ösztönöztetve, kinyilatkoztatom a következőket: 1. hiszem és vallom, hogy

190 Lásd: 233. számú dokumentum.

191 Lásd: 235. számú dokumentum.

192 Lásd: 236. számú dokumentum.

193 Kézzel a lap tetején: Dichiarazioni di Mgr. Stefano Szanthay-Szémán Redattore del periodica „Keleti Egyház”, ottanuto per intermezzo di Mgr. Luttor alla proposta fatta col rapporto 9789/36/II.a. en dato 20 Maggio de S. S. Mgr. Nunzio

egyedül a Katolikus Egyház legfőbb tekintélyét illeti az Északamerikában élő rutén papság között kiéleződött u. n. coelibatus-ügy érdemben való elintézésének joga.

2. Elismerem, hogy engem említett közleményem némely pontjaira nézve eredeti információim tévedésbe ejtettek.

3. Fenntartás nélkül elítélem az említett egyházmegyéhez tartozó néhány rutén papnak a vitában tanúsított engedetlenségét és hevesességét.

4. Ünnepelesen kijelentem, hogy említett cikkemmel, mint minden írásommal is csak azt akartam és akarom előmozdítani és támogatni, ami a katolikus Egyháznak, amelynek mindenkor lelkiismeretben is hűséges fia voltam és kívánok maradni – halálomig, - javára szolgál. Ezen nyilatkozattal odaadó hűségem kifejezése mellett, a magam részéről is elégtételt kívántam nyújtani a vitában az én legcsekélyebb akaratomon és szándékomon kívül megsértett tekintélynek.

Miskolc, 1936 június 1.

Dr. Szántay-Szémán István,
a Pápa Őszentsége házi főpapja.

239. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata Kánya Kálmán külügyminiszterhez a Hajdúdorogi Egyházmegyéttől 1919-ben elcsatolt, de 1920 után Magyarországon maradt parókiák tárgyában

Budapest, 1936. július 3.

MNL OL K 63 1936-34-2356/1936 (383. d.) Tisztázat.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Minisztertől.

Bizalmas!

1.635/1936 szám.

I. ügyosztály

Nagyméltóságú dr. Kánya Kálmán m. kir. külügyminiszter úrnak,
Budapest.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

A hajdudorogi egyházmegye reintegrálása ügyében folyó évi május hó 11-én, 1542/1936. sz. al. kelt nagybecsű átiratára válaszolva van szerencsém tisztelettel értesíteni, hogy a kérdés rendezése úgy történt, ahogyan azt hivatali elődöm 170-1/265-1930. sz. a. (2965/pol. 930.) Excellenciád hivatali elődjéhez és a miniszterelnökséghez intézett átirataiban a bibornok-hercegprimással egyetértően javasolta. A miniszterelnök úr 11.091/1933. sz. a. kelt átiratában a rendezés ellen nem tett észrevételt. Hogy ez a javaslat a Szentszék tudomására hozott-e vagy nem, azt nem tudom megállapítani. E rendezésről csak most értesültem, amikor Excellenciád fenti nagybecsű átiratának vétele után a hajdudorogi püspöktől és a miskolci gör. kath. apostoli adminisztratortól a vonatkozó szentszéki határozatok másolatát kértem.

E szentszéki határozat szerint a miskolci apostoli adminisztratúrához csatoltatott: Kölcse, a hajdudoroghoz a következő plébániák: Csegöld, Csengerujfalu, Porcsalma, Nyiracsád, Nyiradony, Nyirábrány, Álmosd, Bagamér, Hosszupályi, Kokad, Nagyléta, Pocsaj, Vértes, Makó, Bedő s Battonya.

Ezeket Bedő s Battonya kivételével a hajdudorogi püspök eddig is adminisztrálta. A novum a rendezésben az, hogy ezeknek adminisztrálása(!) legalisan is rábízott. A két új plébánia (Bedő s Battonya) csatoltatott hozzá.

A szentszéki határozat nem tesz említést arról, hogy a románajku egyházközségek részére külön esperes vikarius neveztessek ki, mint amilyen Siegescu József volt. A szöveg csupán ezt tartalmazza: „A Congregatio meghagyja, hogy Excellenciádnak (a püspök) melegen ajánljam, hogy azon buzgósággal, mellyel a lelkek üdvét munkálsz, a joghatóságod alatt álló románajku katolikusoknak mindazokat az eszközöket megadjad, melyek részükre a vallásos élet ápolását megkönnyítik.

Ebben tehát szó sincs külön esperesi felügyeletről, hanem legfeljebb arról, hogy olyan papokat nevezzen a románajku egyházközségek élére, akik a románnyelvet(!) is birják, ami eddig is megtörtént.

Fogadja Excellenciád kiváló tiszteletem őszinte nyilváníását.

Budapest, 1936 évi július hó 3-án

dr. Hóman Bálint s.k.

A kiadvány hitelül:

Jeszenői Károly

miniszteri irodafőtiszt h.

240. A Pesti Hírlap cikke a pestkörnyéki görögkatolikusok szervezkedéséről

Budapest, 1936. szeptember 13.

Pesti Hírlap, 1936. szeptember 13. 5. o.

Ötezer magyar kérése

Irta: Urmánczy Nándor

Nálunk a nemzetiségeknek mindig jó dolguk volt. Sokszor jobb dolguk volt, mint a magyaroknak. Tartsunk szemlét megmaradt nemzetiségeink fölött. Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy anyagi helyzetük is sokkal jobb, mint sok vidék tősgyökeres magyarságáé. Házuk, felszerelésük, állataik, gabonásuk mind a jómódról beszél. A magyar mindig nagylelkűbb, türelmesebb és elnézőbb volt velük szemben, mint saját fajtájával.

A görög katolikus magyarok századok hosszú során át idegen egyházak kebelében éltek. A nemzetiségek mind a maguk nyelvén végezték istentiszteleteiket. A görög katolikus magyarok nem.

Csak a világháború kitörése előtti esztendőben változott meg a helyzet. A sokszázados mulasztást jóvátette az 1913: LIII. t.-c. Egyetlen mondat a törvény: „A hajdudorogi görög katolikus egyházmegyének felállítására törvénybe iktattatik és ezen egyházmegyének mindenkor püspöke az 1885. évi VII. t.-c. 7-ik §-a értelmében a főrendiházi tagság jogával ruháztatik fel.”

Ez az egy mondat kétszázezernél több magyart a rutén és oláh görög katolikus egyházak fennhatósága alól kiszabadított. Ezek a magyarok addig vagy ó-orosz, vagy oláh nyelvű istentiszteletekre kényszerültek. Bántotta az is, hogy templomaik és papjaik után a közvélemény ruténeknek, vagy oláhoknak tartotta őket. Jórészüket éppen ezért mindinkább elidegenedett egyházától s lelki szükségleteik kielégítetlenül maradtak.

Az egyszakaszos törvény régi panaszt, sérelmet orvosolt. A hajdudorogi görög katolikus egyházmegyében magyar az istentisztelet nyelve. A kapcsolat a hívek és egyházuk között a legbensőségesebb. Az anyanyelv varázsa erős kapocs, mely a híveket egyházukhoz hozzáfűzi.

Trianon óta újból vannak görög katolikus magyarok, akik nem hallgathatnak magyar istentiszteletet. Ötezer görög katolikus magyar küzd évek óta magyar istentiszteletért Pestkörnyéken. Nagyrészüket Trianon elszakította egyházuktól. Kiüldözték őket. Elhagyták a szülőföldet, ahol templomaikban anyanyelvükön lelthettek lelki kielégülést. Most nélkülözik megszokott magyar vallásgyakorlataikat, amihez ragaszkodnak.

A hajdudorogi magyar görög katolikus püspökség megszervezésekor csak Budapestet csatolták a püspökség joghatósága alá. A pestkörnyéki községek kimaradtak, mert kevés görög katolikus magyar élt azokban, míg Budapesten tizezer görög katolikus magyar lakott.

Trianon óta ötezerre nőtt a pestkörnyéki helységekből a görög katolikus magyarok száma. Főleg Újpesten, Pestújhelyen, Pestszenterzsébeten tekintélyes a számuk. A hívek mozgalmat indítottak, hogy magyar egyházi életüket megteremtsék. Mindezekig eredménytelenül, mert az egyházmegyei joghatóság kérdése tisztázatlan.

Legelőször a hajdudorogi püspökhöz fordultak. A püspök nem segíthetett rajtuk, mert Pestvidék nem tartozik egyházmegyéjéhez. A váci római katolikus püspökség sem járult hozzá görög katolikus magyar egyházközségek megalapításához.

A görög katolikus egyházak a római pápa fennhatósága alá tartoznak. Ugyanazon hitet vallják, ugyanazon szentségeket használják. Csak a szertartásban és nyelvben különböznek.

Hogy a magyar hívek ragaszkodnak a maguk liturgikus nyelvéhez, érthető, sőt dicséretre méltó, Tétéles törvények biztosítják a görög katolikusok szabad vallásgyakorlatát. Új egyházközségek alakítása a vallásfelekezetek kizárólagos joga. De megelégednének, ha a római katolikus templomban egy mellékoltság lenne, ahol görög katolikus magyar istentiszteletet tarthatnának. Sőt azzal is megelégednének, hogy a templomon kívül, alkalmas helyen tarthassanak

magyar istentiszteletet. A pesti és budai görög katolikus magyar plébániák lelkészein kívül nyolc görög katolikus hitoktató van a fővárosban. Elegen ahhoz, hogy a lelkészi teendőket Pestkörnyék helységeiben elvégezhessék.

A mozgalom vezetői legutóbb egy régebbi egyházi törvényre akadtak, amelyik egész Pest vármegyét az eperjesi görög katolikus püspökség joghatósága alá sorolja. Erre való hivatkozással Papp Antal kiutasított görög katolikus érsekhez fordultak, aki Miskolcon az eperjesi egyházmegye csonkaföldi részeit kormányozza, mint apostoli kormányzó. Az érsek ajánlatára a kérést a hercegprímáshoz terjesztették fel a pestkörnyékiek. Most a hívek reménykedve várják a hercegprímás döntését.

A pestkörnyéki hívek mozgalmának híre eljutott természetesen a megszállott területeken élő görög katolikus magyarokhoz is. De eljutott ottani ellenségeinkhez is. A mozgalom eddigi sikertelenségét revízióellenes propagandára használják fel.

Galádul azt hirdetik, hogy a magyarok elnyomják a görög katolikusokat. A látszat az ellenséges propagandát támasztja alá, pedig bizonyos, hogy csak átmeneti nehézségek, formai akadályok elhárításáról van szó.

Hisszük, hogy a pestkörnyéki ötezer magyar kérése meghallgatásra talál és hamarosan kedvező elintézését nyer. Hisszük, hogy a kiüldözött magyarok megkapják a magyar misét. Hogy újból magyar nyelven dicsérhetik az Urat, aki megpróbáltatásokkal sújt, de végtelen irgalmasságával meg is vigasztal.

241. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában

Budapest, 1937. február 12.

ACO Rutheni - Miskolc 452/46. fol. 59r–60v. Tisztázat.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 54. fasc. 2/2. fol. 285rv és 288r. Fogalmazvány.

Con allegato

124/37./II or

12 Febbraio 1937.

A Sua Aminezza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della S. Congregazione per la Chiesa Orientale

Città del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

Monsignor Szántay-Szémán, Vicario Generale dell'Amministratore Apostolico per i Ruteni in territorio ungherese con residenza in Miskolc, S. E. Monsignor Antonio Papp, Arcivescovo titolare di Cizico e già Vescovo

di Munkács, mi ha inviata la qui acchiusa lettera, di cui ho fatto copia per l'Archivio di questa Nunziatura.

Egli mi prega a nome del Corpo dei Consultori dell'Amministrazione Apostolica di presentare e di raccomandare la loro domanda, perché nel prossimo Aprile, in occasione del [*] Anno di Episcopato e del 70 Anno di età di Monsignor Papp, il S. Padre si degni conferirgli il titolo di: Assistente al Soglio Pontificio. Mons. Szémán nella sua supplica indica anche la ragioni, per cui lo reputa degno di tanta distinzione.

Io trasmetto la domanda all'Eminenza Vostra Reverendissima, la quale nella Sua illuminata prudenza vedrà se o meno convenga dare corso a tale petizione.

Per mio conto non ho nulla da eccepire sulla persona di Mons. Papp, e quindi da questo lato no ho alcuna difficoltà da opporre: solo mipermetto fare qualche piccola osservazione di carattere generale, e ciò, anche dopo averne parlato in merito con S. E. il Cardinale Primate d'Ungheria.

Vi è Ungheria un altro Ordinario di rito orientale, non già Amministratore Apostolico, ma Vescovo residenziale, Monsignor Stefano Miklósy, Vescovo di rito greco di Hajdudorog. Questi, qualche anno fa celebrò il cinquantesimo di Sacerdozio Orbene in tale occasione non gli venne conferitalea distinzione: di più l'anno venturo questi celebrerà il venticinquesimo di Episcopato: ora conferire quest'anno la richiesta nomina e non dare simile onorificenza l'anno venturo a Mons. Miklósy, potrebbe dare ansa a paragoni odiosi: Mons. Miklósy però, aamio parere non dovrebbe ricevere tale onorificenza.

Inoltre merita di essere rilevato che l'anno scorso un Vescovo ungherese, Monsignor Glattfelder, Vescovo di Csanád, latino, celebrò pure il venticinquesimo di Episcopato. Orbene Mons. Glattfelder per parecchi titoli è di molto superiore a Mons. Papp: viisi inviò sì per l'occasione un autografo pontificio, ma nè fu chiesta ne quindi nemmeno concessa la distinzione di Assistente al Soglio, della quale in Ungheria sono insigniti solo i due Arcivescovi di Agria e di Kalocsa ed anche qui il confronto potrebbe [*] adevole impressione.

Se codesta S. Congregazione crederà conveniente la concessione della distinzione richiesta, io sarò ben lieto di darne comucazione a Mons. Szémán. Nel caso contrario pregherei Vostra Eminenza a voler seguire un'altra via per portarela cosa a cognizione di Mons. Szémán per togliere alla negativa qualunque mancanza di riguardo a Monsignor Papp.

Vostra Eminenza forse saprà che Mons. Luttor, Consultore di codesta S. Congregazione è in ottimi rapporti personali con Mons. Szémán: appunto per questo l'anno scorso egli potè, per incarico di codesta S. Congregazione, chiudere in via amichevole e din modo conveniente un incidente nato dal una pubblicazione del „Keleti Egyház” (Chiesa Orientale) periodico diretto appunto da Mons. Szémán. Potrebbe quindi, salvo meliori judicio, la S. Congregazione in via confidenziale fare rilevare a Mons. Luttor il perchè di

una negativa, che non intacca nè i meriti nè la persona di Mons. Papp, affinché egli ne informi pure in via amichevole e privata Mons. Szémán. Certe cose che in via ufficiale riesce difficile o impossibile spiegare, possono benissimo essere dette in via privata: disgraziatamente io non ho alcun rapporto personale (!) con Mons. Szémán.

Per l'occasione del Giubileo credo sarà bene che codesta S. Congregazione procuri un autografo pontificio al Festeggiato: la promessa di questo atto di grande bontà del S. Padre fatta balenare a Mons. Szémán potrà togliere il bruciore della negativa, ed a suo tempo tale atto essere per Mons. Papp e per i fedeli di grande conforto e soddisfazione viva.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

241a. Rotta nuncijs jelentésének melléklete: A Miskolci Apostoli Kormányzóság konzultorainak felterjesztése Angelo Rotta budapesti nunciushoz Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában

Miskolc, 1937. február 4.

ACO Rutheni - Miskolc 452/46. fol. 59/1rv. Tisztázat.
ASV Arch. Nunz. Ungheria B 54. fasc. 2/2. fol. 286r. Másolat.

allegato al Nro 124/37.

Nro. 106/37/II or

Miskolci Apostoli Administratura

(Eperjesi és Munkácsi Egyházmegye) Konsultori Testulete.

N. 235/1937

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Domino Angelo Rotta, Archiepiscopo, Nuntio Apostolico,
Budapest.

Excellentissime ac Reverendissime Domine Archiepiscope,
Nuntie Apostolice!

Domine Nobis Gratosissime!

De venia Excellentiae Vestrae liceat mihi in nomine Consultorum Administrationis Apostolicae Miskolcensis summis precibus rogare Excellentiam Vestram; dignetur nobis istam altissimam gratiam apud S. S. Dominum Nostrum Papam Pium XI. benevolentia sua efflagitare, ut Ordinarius Noster Excellentissimus ac Reverendissimus Dominus Antonius Papp Archiepiscopus Cyzicensis, em. Episcopus Munkaciensis, Administrator Apostolicus Miskolciensis ad majus gaudium nostrum qua Solio Pontificio S. Sanctitatis Assistens clementissime nuntiaretur ac pro meritis suis extolleretur.

Causae obsecrationis nostrae humillime sunt sequentes:

I) Ordinarius noster peramatus abhinc jam vir septuaginta annorum et in mense Aprilis a. 1937. peragit episcopatus sui (a denominatione sua clementissima in Episcopum Munkaciensem) annum vigesimum quintum. Ex occasione dupplicis hujus anniversarii strictum officium nostrum servare arbitrabamur rem nobis valde optatam ad consilium benevolum Excellentiae Vestrae deferrendi ac executionem ejus clementissimam per Excellentiam Vestram humillime deprecandi.

2) Virtutes eximiae Ordinarii Nostri: nempe oboedientia Ejus erga S. Sedem Apostolicam, etiam inter varias vicissitudines immutabiliter ostentata, zelus ejus apostolicus praestantissimus, necnon munificentia eius erga inopes, tam omnibus notae sunt, quod ipse jamdudum amplissimos aestimationis publicae gradus assecutus est.

Consideratis his circumstantiis superius memoratis ac rei faventibus, sperare audemus, quod obsecratio nostra benevolentia Excellentiae Vestrae nobis grata suffulta, non erit ab altissimo Throno S. S. Patris Nostri repudiata, sed desiderio nostro abundanter expleto una cum Pastore suo gaudere poterit etiam grex fidelium nostrorum adhesionem erga pastorem suum tepletorum.

Iteratis precibus summa qua par est venerationis cultu Dexteram benedicientem Excellentiae Vestrae devote osculando permaneo in Miskolc, die 4 Februarii a. 1937. Excellentiae Vestrae humillimus servus Stephanus Szántay Szémán S. S. Praelatus Dom. Vicarius Generalis, S. S. Can. Doctor, Praeses Consultorum

**242. Luttor Ferenc, a szentszéki magyar követség tanácsosának
átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz Papp Antal érsek, apostoli
kormányzó kitüntetése tárgyában**

Róma, 1937. február 14.

ACO Rutheni - Miskolc 452/46. fol. 61rv. Tisztázat.

Giunta 20 feb. 1937

Eccellenza Revma,

mi pregio raccomandarmi alla condiscendenza gentile e paterna di Vostra Eccellenza quando ritorno ad una mia supplica umile presentata già e gradita à Vostra Eccellenza durante il Suo soggiorno autunnale Romano. I consultori dell'Amministrazione Apostolica di Miskolcz volendo palesare la loro gratitudine alla Provvidenza Divina nell'occasione del giubileo vescovile del loro amatissimo Ordinario, S. E. Antonio de Papp hanno espresso il voto ardente di rivolgere ed umiliare la loro supplica al S. Padre affinché Egli in vista dei meriti del degnissimo Presule si degni conferirgli l'altissima onorificenza di Assistente al Trono Pont.

Osavo riferire a Vostra Eccellenza chè, Mons. Cesarini a cui mi son rivolto con fiducia nella causa m'incoraggiò di pregare Vostra Eccellenza di voler iniziare benignamente le pratiche necessarie presso la S. C. della Chiesa Orientale. Quanto alle tasse solite Monsignor Szántay-Szémán mi assicurò che i consultori ci penseranno.

Il giorno della ricorrenza dell'elevazione di Mons. Papp al vescovato sarebbe il 29. Aprile (1912-1937). Ardisco quindi adesso rinnovare la mia supplica sovraaccennata presso Vostra Eccellenza essendone convinto chè, la Sua bontà obbligante mi scuserà tale intervento incompetente.

Tutti noi a Roma siamo lieti di sentire come il S. Padre continui a ricevere oltre i Cardinali anche dei vescovi dandoci un esempio elevato di adempire i doveri malgrado tutte le difficoltà. La sua grandezza umana apparisce per questo nella sua piena forza e ne risulta molta ammirazione anche per la Chiesa.

Ho molta consolazione anche nel mio Collegio Sacerdotale avendo quest'anno dei sacerdoti giovani di disciplina e coltura esemplare.

Ringrazio a Dio anche per il mio ottimo vescovo S. E. Rott che, per attestare la sua gratitudine a Dio per il miglioramento di salute dettò l'annuncio lieto di voler costruire una chiesa grande a Veszprém proprio in quest'anno suo giubilare.

Mà non vorrei abusare della pazienza di Vostra Eccellenza e mentre prego di voler gradire i miei ossequi profondissimi bacio le mani consacrate e persevero il

di Vostra Eccellenza Revma
Roma, li 14. Febbrajo 1937.
obbligatissimo servo
Sac. F. Luttor

243. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Luttor Ferenc, a szentszéki magyar követség tanácsosának Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában

[Budapest] 1937. február 17.

ACO Rutheni - Miskolc 452/46. fol. 62rv. Másolat.

17 Febbraio 1937.

Monsignore Carissimo,

Rispondo alla sua pregiata lettera¹⁹⁴ del 14. cor. Giorni sono appunto, Monsignor Szémán mi scrisse pregandomi d'inoltrare alla Santa Sede la domanda per il conferimento della dignità di Assistente al Soglio Pontificio a Sua Eccellenza Monsignor Papp; e proprio tre giorni fa inviai alla S.

194 Lásd: 242. számú dokumentum.

Congregazione Orientale tale petizione, alla quale non ho mancato di aggiungere una mia parola per confermare che Monsignor Papp è degno di tale distinzione.

Cosa farà la Santa Sede non lo so: perché ho visto in altre circostanze, che per considerazioni non di carattere personale, ma di carattere più generale, la S. Sede non ha creduto conveniente accogliere simili domande; su questo punto naturalmente io non sono giudice, ma a me non spetta che di rimettermi pienamente al giudizio dell'Autorità competente.

Le buone notizie intorno alla salute del Santo Padre anche qui hanno destato molta gioia: si prega sempre perché Dominus conservet Eum.

Colgo volentieri l'occasione per salutarLa distintamente e per pregarLa di salutare a mio nome i buoni e bravi Sacerdoti alunni di codesto Collegio.

Oremus ad invicem.

244. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetéséről tárgyában

Róma, 1937. március 11.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 54. fasc. 2/2. fol. 289r-290r. Tisztázat.

ACO Rutheni - Miskolc 452/46. fol. 65r-66v. Fogalmazvány.

Roma, l'11 marzo 1937.

199/II or

Prot. N. 495/28

A Sua Eccellenza Reverendissima Mons. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico

Budapest

Eccellenza Reverendissima,

Questo S. Dicastero ha tenuto conto dei rilievi, fatti da V. E. Reverendissima - nel Suo ufficio¹⁹⁵ del 12 febbraio (N. 24) e nel Suo biglietto a Mons. Assessore del 17 successivo - in merito al XXV di Episcopato di Mons. Antonio Papp, e ne ha intrattenuto (senza, peraltro, rilevare la fonte) Mons. Luttor, Consultore Ecclesiastico della R. Legazione d'Ungheria presso la Santa Sede.

Mons. Luttor ha, tuttavia, insistito su la domanda della dignità di Assistente (!) al Soglio per Mons. Papp, esponendo le seguenti osservazioni:

I. Il fatto che a Mons. Glattfelder, Vescovo di Csanad, non sia stata conferita la suddetta dignità si spiega sufficientemente con la ragione che nell'Episcopato di rito latino in Ungheria vi sono due Assistenti al Soglio, gli Arcivescovi di Agria, Mons. Szemzeczany e di Colocza, Mons. Zichy.

195 Lásd: 241. számú dokumentum.

II. Il concedere detta dignità a Mons. Papp e negarla, eventualmente, a Mons. Miklosy l'anno venturo, non desterebbe meraviglia sol che si consideri come Mons. Papp sia già Arcivescovo titolare. Del resto - osserva Mons. Luttor - nessuno, certamente, chiederà per Mons. Miklosy simile distinzione.

III. Il conferire a Mons. Papp la distinzione domandata servirebbe anche a sfondare alcune accuse, del tutto ingiustificate, che si muovono contro Mons. Papp, quasi che egli operi, in contrasto degli interessi magiari, per „ucrainizzare” i fedeli della sua Amministrazione Apostolica.

Sarò molto grato a V. E. Reverendissima se vorrà considerare gli argomenti svolti da Mons. Luttor e dirmene il Suo pensiero. Soprattutto, La prego d'illuminare questo S. Dicastero circa i rapporti di natura politica fra Mons. Papp e il R. Governo Ungherese.

Con sensi di profondo ossequio mi confermo dell'E. V. Reverendissima devotissimo per servirLa

Eugenio Card. Tisserant
Segretario

245. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetése tárgyában

Budapest, 1937. március 20.

ACO Rutheni - Miskolc 452/46. fol. 67rv. Tisztázat.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 54. fasc. 2/2. fol. 291r. Fogalmazvány.

210/37./II or

20 Marzo 1937.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale

Eminenza Reverendissima,

Rispondo al venerato dispaccio¹⁹⁶ dell'Eminenza Vostra Reverendissima in data 11 corrente N. 495/28 a proposito del chiesto conferimento della Dignità di Assistente al Soglio per Sua Eccellenza Monsignor Papp.

Le risposte date da Monsignor Luttor alle difficoltà proposte contro detta concessione non sono esaurienti, specialmente per ciò che riguarda Monsignor Glattfelder, non certo meritevole di una mancanza di riguardo. Vi è però la circostanza che Mgr. Papp è Arcivescovo, benchè titolare: ciò potrà forse servire a dare una qualche spiegazione della differenza di trattamento, avuto

196 Lásd: 244. számú dokumentum.

poi riguardo anche all'altra circostanza che nel caso si tratta di un Prelato di rito greco.

Ho potuto vedere Sua Eminenza il Cardinal Primate e sono ritornato sull'argomento esprimendogli le insistenze fatte costì in favore di Mons. Papp. Egli mi ha fatto capire che per suo conto non insiste più tanto nella negativa.

Alla domanda poi se un'eventuale concessione possa essere accolta male dal Governo ungherese, anche il Cardinale conviene con me di non vederne la ragione, perché i rapporti tra il Governo e Monsignor Papp – rapporti del resto molto limitati, essendo questi semplicemente Amministratore Apostolico – per quanto gli consta sono normali.

Conclusione: Codesta Sacra Congregazione potrà, se lo crede conveniente, abbondare in benevolenza verso Monsignor Papp, secondo il desiderio di Mons. Szémán e di Mons. Luttor.

Profitto dell'occasione per presentare all'Eminenza Vostra Reverendissima i miei piú cordiali auguri per le prossime Sante Feste Pasquali mentre, chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della piú profonda venerazione, mi onoro raffermarmi

dell'Eminenza Vostra Reverendissima
devotissimo ed umilissimo in S. C.

+Angelo Rotta
Nunzio Aptco

246. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának feljegyzése Papp Antal érsek, apostoli kormányzó kitüntetésé tárgyában

Vatikánváros Állam, 1937. április 3.

ACO Rutheni - Miskolc 452/46. fol. 69rv. Tisztázat.

495/28

Udienza

XXV di Episcopato di Mons. Antonio Papp
Amministratore Apostolico di Miskolcs

Il 29 Aprile 1937 Mons. Antonio Papp, Arcivescovo Titolare di Cizico e Amministratore Apostolico di Miskolcs, compirà il XXVo di Episcopato.

Per tale occasione così il Vicario Generale, a nome anche dei Consultori, come Mons. Luttor, Consulente Ecclesiastico della R. Legazione di Ungheria presso la Santa Sede, hanno fatto premure, a mezzo del Nunzio e direttamente, alla S. C. per la Chiesa Orientale affinché venisse chiesto al Santo Padre di volere annoverare Mons. Papp fra gli Arcivescovi Assistenti al Soglio.

Il parere del Nunzio fu dapprima negativo; non già per la persona di Mons. Papp, che ritiene degna, ma perché l'anno scorso detta distinzione non fu

concessa a Mons. Glattfelder, Vescovo di Csanad, quando anch'egli compì il XXV di Episcopato, e perché l'anno venturo dovrebbe compire uguale giubileo episcopale Mons. Miklosy, Vescovo di rito bizantino in Hajdudorogh, il quale non sembrerebbe meritevole di simile concessione.

Mons. Luttor replicò che il non avere conferito a Mons. Glattfelder il titolo di Assistente al Soglio si spiega bene col fatto che in Ungheria del rito latino sono già Assistenti al Soglio gli Arcivescovi di Agria, Mons. Szmrecsanyi, e di Colocza, Mons. Zichy, e che inoltre anche negando, l'anno venturo, tale distinzione a Mons. Miklosy nessuno se ne stupirebbe, poiché Mons. Papp è Arcivescovo titolare.

Comunicare al Nunzio le contro-osservazioni di Mons. Luttor, il Nunzio rispose desistendo dalla sua negativa, pur dichiarando non del tutto convincenti le ragioni addotte da Mons. Luttor, e dicendo che anche il Primate Card. Seredi „non insiste più tanto su la negativa”. Il Nunzio, insomma, rimette al cosa al giudizio della S. Congregazione, la quale potrà, „se lo crede conveniente, abbondare in benevolenza verso Mons. Papp”.

La Sacra Congregazione crede suo dovere di indicare al Santo Padre che la concessione richiesta non appare necessaria né conveniente. Non necessaria perché Mons. Papp non ha tali meriti eccezionali da dovere usare verso di lui un trattamento d'eccezione; non conveniente, perché darebbe luogo a confronti poco simpatici e soprattutto si noterebbe, di qui a non molto, che la celebrazione del XXXIIIo di Episcopato di Mons. Chomyszyn, Vescovo di Stanislao poli, avrà la distinzione di una semplice lettera gratulatoria Pontificia.

La Sacra Congregazione chiede al Santo Padre di volerla autorizzare a promuovere, per il 29 Aprile 1937, una lettera Pontificia, da scriversi in termini molto vaghi e misurati.

Ex audientia Sanctissimi – die 3a aprilis 1937¹⁹⁷

Sentito l'esposto sulla domanda fatta a favore di S. P. Mons. Papp, il S. Padre ha ripetuto ciò che aveva detto più volte, che non intendeva che l'anzianità costituisse un titolo a privilegi e promozioni. Giudicava in caso che non era opportuno nominare S. P. Mons. Papp Assistente al Soglio, e che basterebbe la spedizione di una lettera pontificia.

Mg. Card. Tisserant

Segr.

197 Innentől a végéig Tisserant bíboros kézírásával

**247. Angelo Rotta budapesti nuncius levele Papp Antal érseknek
jubileumi köszöntése tárgyában**

Budapest, 1937. április 26.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 54. fasc. 2/2. fol. 292r. Fogalmazvány.

293/37./II or

26 Aprilis 1937.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Antonio Papp

Archiepiscopo Cyzicien., Administrator Apostolicus

Miskolc.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Maximo perfruo honore heic adjectas transmittere Litteras autographas Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae XI necnon epistolam Eminentissimi Cardinalis Secretarii S. Congregationis pro Ecclesia Orientali ad Excellentiam Tuam directas fausta occasione vigesima quinti anniversarii a suscepta Episcopali dignitate.

Tam augustis et praeclaris gratulationibus liceat et meas addere.

Precibus, quas Excellentia Tua Reverendissima una cum Ven. Clero et perdilectis fidelibus fundit in gratiarum actionem pro tot a Deo hucusque receptis beneficiis et mea ex corde adjungo; votisque, quae ii omnes Excellentiae Tuae praesentant, qui et insignia merita et exantlatos pro Ecclesia labores et recognoscunt et dilaudant, mea quoque omina adjicio, rogans benignissimum Deum, ut ad multos adhuc annos incolumem Te conservet ad bonum Ecclesiae et Ven. Cleri fideliumque tuorum spirituale incrementum.

Profundi obsequii mei sensa depromens permaneo Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus

**248. Papp Antal érsek köszönőlevele Angelo Rotta budapesti
nunciusnak jubileumi köszöntése tárgyában**

Miskolc, 1937. április 29.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 54. fasc. 2/2. fol. 293rv. Tisztázat.

302/II or

Nro. 611./1937. szám

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Domino

Angelo Rotta Archiepiscopo, Nuntio Apostolico,

Budapest.

Excellentissime ac Reverendissime Domino Archiepiscopo,

Nuntie Apostolice, Domine mi Gratiossissime!

Grata prorsus animi commotione accepi aestimatissimas litteras¹⁹⁸ Excellentiae Tuae Reverendissimae de dato 26-a Aprilis a. c. sub numero 293/37. ad me directas, nexu quarum transmittere dignabatur pretiosissimas litteras Autographas Sanctissimi Domini Nostri Pii Papae XI. i, item epistolam Eminentissimi Cardinalis Secretarii S. Congregationis pro Ecclesia Orientali ad humilitatem meam occasione vigesimi quinti anni anniversarii a suscepta Episcopali Dignitate clementissime emanatas.

Humillimas meas litteras gratiationis actionis pro altissimis gratis mihi clementissime largitis ad Beatissimum Patrem Nostrum filiali cum homagio directas Romam ad Eminentissimum ac Reverendissimum Dominum Cardinalem Secretarium S. Congregationis pro Ecclesia Orientali transmisi ea cum humili petitione, ut eas Sanctissimo Domino Nostro Summa Pontifici exhibere dignaretur.

Dum haec Excellentiae Tuae Reverendissimae reverenter referre satago, reviviscit in corde meo memoria multorum beneficiorum, benignitatis, affabilitatis et charitatis a parte Excellentiae Tuae Reverendissimae multoties cum magna gratitudine per me expertorum, item quod preces Consultorum meorum relate ad jubileum Episcopale humilitatis meae Excellentiae Tuae prostratas benigne accipere et Beatissimo Patri exhibere non dedignabatur.

Pro his omnibus Excellentiae Tuae Reverendissimae gratias quam maximas agens Deum ter Optimum ac Maximum ferventibus precibus deprecor, ut Excellentiam Tuam reverendissimam ad emolumentum Sanctae Matris Ecclesiae Catholicae et patriae nostrae per pacem Christi salvandae sanum ac segetum quam diutissime sospitet.

Sensibus venerationis et obsequii mei permaneo
in Miskolc, 29. a. Aprilis a. 1937.

Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo:
Antonius Papp
Archiepiscopus Cyzicensis, Administrator Apostolicus.

249. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregációja titkárának Papp Antal jubileumi köszöntése tárgyában

Budapest, 1937. május 3.

ASV Arch. Nunz. Ungheria B 54. fasc. 2/2. fol. 294r. Fogalmazvány.

309/37/II or.

3 Maggio 1937.

A Sua Eminenza Reverendissima

198 Lásd: 247. számú dokumentum.

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant
Segretario della S. C. della Chiesa Orientali
Città del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

Ricevuto il plico contenente l'Augusto Autografo di Sua Santità e la lettera gratulatoria dell'Eminenza Vostra Reverendissima dirette a Sua Eccellenza Monsignore Antonio Papp, Arcivescovo tit. di Cizico, Amministratore Apostolico dei Ruteni, con domicilio a Miskolc, mi son dato premura di inviare tosto i due autorevoli messaggi al destinatario, accompagnandoli con una mia lettera di felicitazione.

Sua Eccellenza Monsignor Papp mi ha scritto¹⁹⁹ in data 29 p. s. ringraziandomi dei voti da me presentati ed insieme esprimendomi in sensi della sua più viva letizia e commozione per la parte presa da Sua Santità e da Vostra Eminenza nella fausta occasione del suo giubileo. Mi ha detto pure che già direttamente ne ha scritto in merito all'Eminenza Vostra.

Tanto mi faccio un dovere di portare a conoscenza dell'Eminenza Vostra, mentre chinato al bacio della sacra Porpora, con i sensi della più alta venerazione mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

250. Pestkörnyéki görögkatolikus hívek kérvénye XI. Piusz pápához egy új görögkatolikus parókia alapítása tárgyában

Rákospalota, 1937. május 3.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 7/1–5. Tisztázat.

Très saint Père,

dans l'avenir très proche, notre chère patrie et avec elle le monde catholique entier fêtera le 900e anniversaire de la mort de notre premier roi Apostolique Saint Etienne. C'est la majesté de ce jubilé qui nous inspire quand nous osons nous approcher au trône du Successeur des Apôtres, comme l'a fait le saint roi, comme l'ont fait de tout temps nos ancêtres.

La guerre mondiale de triste mémoire et les occupations ennemies qui ont suivi le funeste dictat de Trianon ont forcé nombre de nos frères a quitter leur terre de naissance et chercher asyle en Hongrie Mutilée. Le gros des réfugiés s'est installé dans la banlieue de Budapest, cherchant les conditions plus économiques de vie.

Expulsés de notre pays natal, la Hongrie Septentrionale, nous sommes catholiques grecs en nombre bien respectable parmi ceux-ci, augmentant en des proportions très considérable le total des habitants de religion gréco-catholique fixés originairement a Ujpest, Rákospalota, Pestujhely, Kispest,

199 Lásd: 248. számú dokumentum.

Pestszentlőrinc, Pestszenterzsébet et Csepel. Cette circonstance nous encouragea a des efforts tendant a instituer une vie religieuse selon notre rite dont nous sommes frustrés depuis si longtemps.

Malgré tous nos efforts, nos vœux restaient, voila quatre ans déjà, non exaucés.

S. E. l'évêque du rite grec de Hajdudorog ne s'en est, malgré nos instances répétées, saisi, faute de compétence, pas plus que S. E. l'évêque du rite latin. Ainsi, nous supposons que la cause principale de l'insuccès est a chercher dans le problème de la compétence légale.

Tout dernièrement cependant, nous entrions en possession d'une donnée qui, a notre avis, serait susceptible de rendre possible une solution satisfaisante: le Schematismus du diocèse d'Eperjes pour l'an 1889., nous mentionne parmi les territoires subordonnés a la compétence du diocèse. Or, tant que nous le sachions, le Saint Siege Apostolique qui, seul, a le droit de disposer en questions de compétence, n'en a depuis, pas disposé autrement.

Nous supposons donc que, malgré l'état des choses effectif, nous sommes, de ce temps encore, placés sous la juridiction de l'évêché d'Eperjes, ou plutoto sous celle de l'Administration Apostolique de Miskolc, formée des parties restées en Hongrie Mutilée des diocèses d'Eperjes et de Munkács.

En confiance toute filiale, nous tourmons donc très humblement vers le vénérable Trône de Votre Sainteté recommandant a Vos sentiments paternels notre tout dévouée supplication de daigner, par Votre très haute et très gracieuse decision, rendre possible l'entrée en vigueur de la juridiction des gréco-catholiques en ce qui concerne les habitants professant ce rite en Ujpest, Rákospalota, Pestujhely, Kispest, Pestszentlőrinc, Pestszenterzsébet et Csepel, - respectivement si telle mesure était nécessaire, rattacher ces communes a notre évêché.

Très humblement, nous supplions Votre Sainteté de daigner vouloir prendre en considération que, avant de nous fixer en nos domiciles actuels, nous jouissions, en notre ancienne contrée, des soins religieux des évêchés de Munkács et Eperjes,

que nous efforçons a élever nos enfants dans l'esprit du rite grec, malgré les obstacles qui a'en eposserent

que l'existence matérielle des paroisses a installer parait assurée, outre les impôts ecclésiastiques, par les subventions des communes politiques, promises lors des colloques préalables, ainsi que per la congrua de l'État,

que nous avons fait ouvrir, sous No. 6840, un compte a la Caisse de l'Épargne Postale Roy. Hongr., en vue de l'érection, a Rákospalota ou a Ujpest, d'une église catholique romaine du rite grec, devant être mise sous la très efficace protection de Saint Nicolas.

Nous joignons les données Statistiques les plus récentes concernant les circonstances des catholics-grecs des communes en question.

Nous remettons entre les mains de Votre Sainteté notre cause tout confiants que, comme ceux de Saint Etienne notre roi de glorieuse mémoire et comme ceux de nos ancêtres, nos bien humbles vœux se verront exaucés par le Successeur de Saint Pierre, plein de bienveillance envers ses du rite grec et mettons notre espérance dans la protection de la petite Sainte Therese de Lisieux, a qui nous avons recommandé notre action des le tout premier commencement.

Prosternés devant le sublime Trône de Saint Pierre et baisant les pieds de Votre Sainteté, nous La supplions de vouloir bien nous croire Ses

3 le Mai 1937

fidèles les plus humbles, les plus dévoués et les plus obéissants

[51 aláírás]

Ujpest	724
Rákospalota	342
Pestujhely	169
Kispest	758
Pestszentlőrinc	417
Pestszenterzsébet	643
Csepel	314

Santità

nel prossimo avvenire la nostra amata Patria, e con essa tutto il mondo cristiano, festeggerà il nono centenario della morte del primo Re Apostolico e Santo dell'Ungheria: Stefano degli Arpadiani. La maestosità di tale solenne ricorrenza ci ispira quando, analogamente al nostro primo Re e Santo nazionale, e ai nostri antenati, prendiamo la libertà di rivolgerci a Roma Eterna, prostrandoci innanzi al Trono del Successore del Principe degli Apostoli.

Le occupazioni territoriali seguite dopo la guerra mondiale di tristissimo ricordo e il funebre dettato di pace del Trianon, costrinsero moltissimi fedeli ad abbandonare la loro amatissima terramadre in cerca di rifugio nell'Ungheria mutilata.

Parte soverchiante dei fuggiaschi, causa le migliori condizioni di esistenza, si sono stabiliti nei pressi della capitale, Budapest.

Numerosissimi siamo tra quest'ultimi, cattolici professanti la liturgia greca, cacciati dalla nostra Patria più ristretta: l'Alta Ungheria.

Con il fatto di esserci stabiliti nei dintorni di Budapest, come a Ujpest, Rákospalota, Pestujhely, Kispest, Pestszentlőrinc, Pestszenterzsébet e Csepel, il numero delle anime cattoliche professanti i riti greci, insieme ai nostri correligionari già originariamente quivi residenti è alquanto accresciuto.

Tale circostanza ci indusse a realizzare una vita ecclesiastica secondo i nostri greci, ai quali da parte nostra così difficilmente possiamo rinunciare.

Il vescovato a rito greco di Hajdudorog – in mancanza di competenza in oggetto – non ostante alle nostre ripetute sollecitazioni, non si occupò in merito alla nostra causa, come del resto fece pure il vescovato latino.

Noi vediamo la causa principale dell'inefficacia del nostro movimento nella questione dell'autorità giuridica.

Recentemente però siamo venuti in possesso di un dato, in base al quale – a nostro giudizio – la nostra giusta causa sarebbe risolvibile in modo rassicurante.

Lo schematismo del vescovato di Eperjes, dell'anno 1889, fa cenno anche di noi tra i territori compresi sotto la giurisdizione della diocesi stessa.

Ci risulta che la Suprema Sede Apostolica – di cui esclusivo diritto è la decisione in oggetto dell'autorità giuridica – non destinò mai i dintorni di Pest sotto altra giurisdizione di altra Autorità ecclesiastica superiore.

Siamo del parere perciò, che noi giuridicamente – in antitesi con la realtà della situazione – ancor oggi siamo sempre appartenenti al vescovato a rito greco di Eperjes, o meglio, presentemente, all'Amministrazione Apostolica di Miskolc, costituita dalle parti delle diocesi di Eperjes e di Munkács, trovantisi in territorio dell'Ungheria mutilata.

Con la massima deferenza preghiamo quindi Vostra Santità di concederci la grazia di determinare, con la Suprema Approvazione, l'appartenenza alla giurisdizione dell'Autorità ecclesiastica superiore di rito greco nei riguardi delle comunità di Ujpest, Rákospalota, Pestujhely, Kispest, Pestszentlőrinc, Pestszenterzsébet e Csepel, che si trovano nella provincia di Pest, - oppure qualora fosse necessario, di voler riannettere detti comuni, in qualità di filiali alla nostra diocesi originaria.

Ci permettiamo di fare noto che prima di stabilirci alla nostra attuale residenza, nella nostra terramadre avulsa all'Ungheria, abbiamo goduto punto le prestazioni religiose dei vescovati di Eperjes e di Munkács.

Facciamo umilissimamente presente di aver cercato sempre sinora di educare i nostri figli nello spirito del rito greco.

Facciamo presente altresì che i proventi per una istituenda nostra parrocchia, sembrano essere assicurati, oltre alle tasse ecclesiastiche, anche da parte dell'amministrazione politica dei comuni stessi, come da precedenti trattative, per mezzo di contributi prospettati e da retribuirsì nel caso dell'effettuazione dei nostri disegni, nonché dalla congrua statale.

Ai fini di prevenire le spese di costruzione di una chiesa a rito greco, erigenda in onore a S. Nicola, nella località di Rákospalota o di Ujpest, abbiamo fatto aprire un deposito No. 6840 nella cassa di risparmio postale.

Accludiamo i più recenti rilievi statistici a noi riferentisi.

Siamo nel credere che, come una volta il nostro glorioso Re Stefano il Santo e i nostri antenati, anche noi, troveremo esaudimento presso il Successore dell'Apostolo S. Pietro, nutriente così grande benevolenza nei riguardi dei Suoi fedeli che professano il rito greco.

Siamo, infine, fiduciosi nell'efficace patronato della S. Teresina di Lisieux, alla protezione della quale abbiamo offerto il nostro movimento sin dall'inizio.

Nel ripetere il nostro reverente ricorso, siamo, con il più profondo deferente omaggio

Traduzione italiana dall'originale in lingua francese
Reverendissima Sacra Congregazione per l'Oriente,
col massimo rispetto ci onoriamo inviare la presente domanda avanzata in oggetto della competenza dell'Autorità ecclesiastica superiore dei cattolici di rito greco residenti nei pressi della capitale dell'Ungheria, con la preghiera di presentarla al nostro Santo Padre, S. S. Pio XI gloriosamente regnante.

Rákospalota /Ungheria/, addì maggio 1937

Segretario Capo

Presidente

251. A Keleti Kongregáció feljegyzése a pestkörnyéki görögkatolikusok kérelme tárgyában

Vatikánváros Állam, 1937. május 26.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 10r. Tisztázat

Deliberazione di Congresso

Num. protoc. 270/37

Merc. 26-V-1937

Si decide d'invitare il Vesc. latino a nominare uno speciale Delegato Vescovile per i fedeli di rito orientale e d'inviare annualmente su di essi una Relazione alla S. Sede.

252. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítás-fogalmazványa Angelo Rotta budapesti nunciának a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Róma, 1937. június 4.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 11rv. Fogalmazvány.

S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Roma, 4 Giugno 1937

Num. Prot. 270/37

Mons. Rotta

Nunzio in Ungheria

Allegato incarto

Invio a V.E. Rev.ma l'unito incarto, relativo alla giurisdizione cui debbono essere sottoposti i fedeli di rito bizantino residenti nei dintorni di Budapest, affinché l'E. V., dia in merito il Suo autorevole parere a questo S. Dicastero.

La S. C., invero, non vedrebbe male che di tali fedeli si occupasse lo stesso Ordinario latino dei paesi ove essi risiedono. Ma si riterrebbe, insieme, conveniente che il Vescovo nominasse, per la cura spirituale di quei fedeli, un apposito Delegato Vescovile e che del loro stato desse annua relazione alla S. C. pro C. O., pel tramite di cotesta Nunziatura Apostolica.

In attesa conoscere il Sui giudizio in merito...

253. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Budapest, 1937. augusztus 23.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 12rv. Tisztázat

Nonciature Apostolique en Hongrie

Dísz-tér 5.

Budapest 23 Agosto 1937

559/37

Con annessi.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Sig. Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Eminenza Reverendissima,

Rispondo al venerato dispaccio²⁰⁰ dell'Eminenza Vostra Reverendissima in data 4 Giugno 1937 N. 270/37 circa la petizione di alcuni cattolici di rito greco della diocesi di Vác (ed anche di Alba Reale) per l'erezione di una parrocchia del loro rito. Il ritardo della risposta è spiegato dall'acclusa lettera di Mons. Vescovo di Vác, al quale domandai un voto in merito, con mia lettera in data 25 Giugno, di cui compiego copia. Invio il voto di Monsignor Hanauer (di cui ho fatto copia per questo archivio). In esso Monsignor Vescovo si riferisce ad un suo anteriore voto²⁰¹ sullo stesso argomento, che io inviai a codesta S. Congregazione in data 3 Agosto 1935 N. 9195/35.

Io sono pienamente del parere di Mons. Hanauer., e non vedo ragioni nuove per allontanarsi dalla linea di condotta seguita da codesta S. Congregazione

200 Lásd: 252. számú dokumentum.

201 Lásd: 226a. számú dokumentum.

con suo pregiato dispaccio²⁰² in data 15 Ottobre 1935, N. 394/35. Anzi si può dire che ora la soluzione desiderata è resa più difficile e meno pratica, perché la petizione si estende anche a fedeli di rito greco, che appartengono ad altra diocesi, cioè ad Alba Reale; e così si allarga ancor più la cerchia, già così ampia, dell'eventuale parrocchia erigenda.

Anche la nomina di un speciale incaricato per i fedeli di rito greco non mi sembra pratica. Scrivendone a Mons. Hanauer non ho creduto conveniente fare espressa menzione di donde veniva questa proposta, che Monsignor di Vác non ha preso in considerazione nel suo voto. L'incaricato dovrebbe essere di rito latino o di rito greco? da nominarsi dal Vescovo latino o da quello di rito greco, che non ha mai esercitato alcuna giurisdizione nella diocesi di Vác? E poi non nascerebbero conflitti? Non sarebbe un precedente pericoloso per i greci dispersi qui in altre diocesi e che vivono pacificamente sotto la giurisdizione dei vescovi latini?

Credo che quietà non muovere sia la soluzione migliore, tanto più che la petizione ha relativamente un numero ristretto di firme, se si calcola che sono più di 4 mila i greci uniti, ai quali si riferisce la petizione; quindi potrebbero poi nascere proteste così facili in subjecta materia tra gli aderenti ai riti orientali, specialmente se si dovessero imporre tasse ai fedeli, in generale più gravi presso i fedeli di rito greco che non presso quelli di rito latino.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione, mi pregio raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima
umilissimo e devotissimo in J. C.
+ Angelo Rotta – Arciv.
Nunzio Aptco

**253a. Rotta nuncijs jelentésének melléklete: Rotta nuncijs átirata
Hanauer István váci püspökhöz a pestkörnyéki görögkatolikusok
lelképásztori ellátása tárgyában**

Budapest, 1937. június 21.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 12/3rv. Másolat.

All. al N. 559/37

417/37

21 Junii 1937.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Dr. Stephano Hanauer

Episcopo Vaciensi

Vacii.

202 Lásd: 227. számú dokumentum.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Nonnulli fideles graeci ritus, qui in Dioecesi Vaciensi resident, jam ante duos annos ad S. Congregationem Orientalem recurrerant ad obtinedam pro ipsis erectionem paroeciae graeci ritus.

Haec Nuntiatura Apostolica nomine ipsius Sacrae Congregationis ejusque mentem interpretans, secundum votum ab Excellentia Tua Reverendissima datum aub die 23 Julii 1935, respondit petentibus per epistolam, cujus hic exemplar adnectitur. Nunc denuo ad S. Congregationem recurrunt idipsum petentes, ut ex adjecto documento (ad hanc Nuntiatuam remittendo) patet, et petitio nunc extenditur etiam ad fideles graeci ritus pro regione in vicinia Budapestini commorantes, quinimmo partim in Dioecesi Albaregalenai: quod videtur potius augere quam minuere difficultatem.

Rogo velit Excellentia Tua mihi benigne indicare quid de hac petitione judicet; sollicitet utrum in jam data responsione sit insistendum, an e contra aliqua ejus ratio sit habenda, ob fortasse mutatis circumstantias. Quo in casu videat Excellentia Tua quodnam judicium ferendum de propositione ab aliquibus suggesta, quod scilicet, manentibus fidelibus graeci ritus sub jurisdictione Episcopi Latini, ab Episcopo Latino tamen eis praeponatur aliquis Delegatus Episcopalis, qui eorum curam specialem habeat et sic in casu possit quotavis referre ad Superiores et, eventualiter, ad S. Congregationem Orientalem, de statu horum fidelium ritus graeci.

Totam rem remitto ad mihi bene notam prudentiam et zelum Excellentiae Tuae Reverendissimae.

Gratiam in antecessum referens eo quo par est obsequio permaneo
Excellentiae Tuae Reverendissimae
addictissimus in Christo
Archieppus Thebar., Nuntius Apostolicus.

253b. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Hanauer váci püspök átírtata Rotta nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Vác, 1937. augusztus 17.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 12/2rv. Tisztázat

Ordinariatus Vaciensis

Nr. 4148/1937

Alleg. al N. 559/37

Datum: Vacii die 17-a Augusti 1937.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Domino Angelo Rotta Archiepiscopo, Nuntio Apostolico in Hungaria
Budapestini.

Excellentissime ac Reverendissime Domine

Archiepiscopo, Nunti Apostolice!

Veniam debeo petere propter longum tractum temporis, quod intercedebat inter venerandas litteras Excellentiae Vestrae Reverendissimae de 21-a Junii usque ad praesentem diem. Non est ignotum Excellentiae Vestrae Reverendissimae me infirmitate per longius tempus fuisse impeditum, neque correspondentiam cum Sede Apostolica potui meo vicario committere.

Quod ad recursum graeco-catholicorum suburbiorum Budapest attinet, neque hodie possum aliud respondere, nisi ea, quae in mea relatione²⁰³ de 23-a Julii 1935. sub Nr. 3241. iam retuli, quae ad verbum etiam hodie repeteri deberem, nempe graecos-catholicos numero paucissimos in suburbiis Budapestinensibus inter incolas ita dispersos esse, ut ubicumque eis ecclesia vel parochia constitueretur, paucissimi essent, quibus ecclesia vel parochia inserviret, plurimi propter distantiam 6-8 kilometrorum nihil inde emolumenti haberent et ulterius quoque deberent latinorum ecclesias visitare.

Ut rem magis illustrem: suburbia Budapestinensia geographice in tres comulos collocata videntur: I. ripa Danubii dextera, i.e. pars Budensis, II. ripae sinistrae pars septentrionalis a Danubio usque ad stationem viae ferreae orientalem; III. ripa sinistra meridionalis a statione supra dicta ad insulam Csepel. – I. pertinet ad dioecesim Albaregalensem, II. et III. ad Vaciensem. In tabella adiecta videri potest, secundum censum officialem anni 1930., in circulo II. in area immensa 9307 hectarorum inter incolas omnis generis 155,964, ex quibus catholici latini 106,470, nonnisi 1489 graeco-catholici inveniuntur. In circulo III. in area 4035 hectarorum inter incolas omnis generis 163,030, ex quibus catholici latini 115,406 sunt, nonnisi 1803 graeco-catholici inveniuntur.

Certum est, neque una, neque duae parochiae in territorio immenso dispersos paucissimos graecos curare possent. Sed neque una vel altera ecclesia posset eos colligere. Gravis quidem cura mihi incumbit in his territoriis ecclesias multiplicare, non pro graecis, sed pro latinis. Nihil obstat, ut graeci, si possunt, sibi ecclesiam aedificent; ad id tamen sunt impotentes. Quis ergo?

Caeteras rationes in mea iam citata relatione de anno 1935. iam retuli. Nihil superest, nisi moneam in libello supplici graecorum plurima nomina eundem characterem scribendi prae se ferre; unde concludi potest plura nomina eadem manu fuisse scripta et totus libellus paucorum opus esse hominum agitatorum.

Si de salute animarum esset sermo, primus essem, ut eis adiutorio sim. Nihil est, nisi aliquorum hominum agitatorum actio. Dignetur Excellentia Vestra Reverendissima reiectionem totius causae Sanctae Sedi proponere.

Devotionis et obsequii mei erga Excellentiam Vestram Reverendissimam sensa depromens permanere gaudeo Excellentiae Vestrae Reverendissimae

Addictissimus in Christo

+ Stephanus Hanauer

Episcopus Vacienensis

203 Lásd: 226a. számú dokumentum.

254. A Keleti Kongregáció döntése a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

[Róma,] 1937. szeptember 1.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 13r. Tisztázat.

Deliberazione di Congresso

Merc. 1-IX-1937

Interessare alla cosa il Card. Seredi

Si potrebbe pensare non ad una parrocchia ma di una chiesa di rito bizantino.

255. Giuseppe Cesarini, a Keleti Kongregáció asszessorának átirat-fogalmazványa Serédi Jusztinián bíboros, esztergomi érsekhez a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Róma, 1937. szeptember 11.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 14rv. Fogalmazvány.

S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Num. di Prot. 394/35

Roma, 11-IX-37

Card. Seredi

Primate d'Ungheria

Allegati N.

incarto

in busta con „remittetur”

A nome e per incarico dell'Em.mo Card. Segretario, mi onoro richiamare l'attenzione dell'Em.za V. Rev.ma su le replicate istanze, per parte di un gruppo di fedeli di rito orientale residenti nei dintorni di Budapest, dirette ad ottenere l'erezione di una parrocchia bizantina in quella località.

Come V. Em.za vedrà dell'incarto che allego, il parere del Vescovo di Vac, pienamente condiviso dell'Ecc.mo Nunzio Apostolico, è contrario all'accoglimento della domanda surricordata. Sembrando, però, a questo S. D. che un diniego reciso sia per coloro e non possa risolvere una questione non scevra d'importanza, e che forse potrebbe riuscire utile la nomina – per parte dei Vescovi di Vac e di Alba Reale – di speciali Delegati Vescovili con l'incarico di curare almeno periodicamente l'assistenza spirituale dei fedeli di rito orientale, nonché la destinazione di una Chiesa per tali fedeli prego rispettosamente l'Em.za V. di volere manifestare alla S. C. pro E. O. il Suo venerato pensiero in merito.

**256. Bányay Jenő nagyprépost távirata a budapesti nunciaturának
Miklós István hajdúdorogi püspök haláláról**

Nyíregyháza, 1937. október 29.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 250r. Claris távirat.

701/IIor

lt – nunciaturae apostolicae diszter bpest

nyiregyhaza 1294 29 29 1012. -

ima cum moerore et manuum excellentiae vestrae deoscultatione refero
stephanum miklosy episcopum graeci ritus hajdudorogensem sacramentis
confirmatum hodie pie obiisse – eugenius baanyay archipresbyter capituli +

**257. Umberto Kaldewey, a budapesti nunciatura ügyvivőjének távirat-
fogalmazványa Bányay Jenő káptalani helynöknek Miklós István
hajdúdorogi püspök elhunytá alkalmából**

Budapest, 1937. október 29.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 251r. Fogalmazvány.

702/IIor

29 ottobre 1937

Méltóságos Bányay Jenő káptalani helynök
Nyíregyháza

Nunciatura Apostolica moestissima occasione decessus Excellentissimi
Domini Miklós profundi doloris sensus pandit precesque pro anima denati
Pastoris de Ecclesia optime meriti fundit

Kaldewey

Gestor Negotiorum Nuntiaturae Apostolicae

Pápai nunciatura – Disz tér 5. sz.

**258. Umberto Kaldewey, a budapesti nunciatura ügyvivőjének távirat-
fogalmazványa Bányay Jenő káptalani helynöknek Miklós István
hajdúdorogi püspök temetése tárgyában**

Budapest, 1937. október 29.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 251r. Fogalmazvány.

712/IIor

31 ottobre 1937

Méltóságos Bányay Jenő Káptalani Helynök

Nyíregyháza

Felkérem Méltóságodat sziveskedjék Miklósy püspök úr Ó nagyméltósága temetésén budapesti apostoli nunciaturát képviselni.

Traduzione Prego la S. V. Illustrissima a degnarsi di rappresentare la Nunziatura Apostolica di Budapest alla sepultura di S. E. Mgr. Miklósy.

Kaldewey

az apostoli nunciatura ügyvivője

259. A Nyírvidek vezércikke Miklósy István haláláról

Nyíregyháza, 1937. október 30.

Nyírvidek, 1937. október 30. 1–2. o.

Miklósy István

Tegnap éjszaka megkondultak a gör. kat. templom összes harangjai. A vész hangján sikongott az ércnyelv, halottat hirdetett, történelmi nevű embernek kidőlését a forrongó világ megroppanó erdejéből, a magyar nemzeti érzéstől mélyen áthatott gör. kat. egyház nagyjai közül.

Nyolcvanéves múlt Miklósy István, a legutolsó napokig, sőt percekig munkás, friss szellemű intézője az egyházmegyének. Most ott fekszik némán, vonásai nyugodtak, mint annak, aki küldetését rendületlen lélekkel szolgálta. Istennek tetsző, igazi magyar papi élet zárult le ezzel a halálos éjszakával. Miklósy István egyházának élt lelke egész hevével. Hitvalló életének fénye magasból világított, mint a havasok orma. Nem avatkozott a földi dolgok hiú küzdelmébe, maradt fent az ormon, ahol örök bugással szól a harang, az emberiséget figyelmeztető zsongás, amely az örök értékekre utal. Lelki ember volt Miklósy István, nem látták sehol a köznapok porondján, csak eszméjének élt, a magyarság nagy fogalmának, a Szent Istváni gondolatnak. Amikor 1914-ben elcsattant a merénylő bombája, Miklósy István, akit Isten kegyelme megmentett a haláltól, egyszerre szimbólummá lett, történelmi névvé. Az Ó személyisége jelképezte azt a nagy magyar gondolatot, amely átmenetinek látja a csonkaországot, a csonkított egyházmegyéket. Hű fia volt Isten Atyjának, nem zúgolódott, de csendes beszélgetésekben kifakadt az ellen a felszínes, üres, külső mázzal csillogó élet ellen, mely annyira elszakadt a magasságok eszmevilágától. Mindenben a jog és törvény örök erejét hirdette, palotájában változatlan ott élt a Ferenc József-kori szellem, az a világ, mely ihlető erővel látta meg a magyar görögkatolikus egyház hivatottságát és amely a hajdúdorogi püspökséget megkonstruálta.

Éveken át csak akkor látta a város, amikor a természet világát, a józan okosság és örök törvények szépségét, a sóstói erdőt kereste fel. Hatalmas alakja tiszteletet parancsolóan tűnt fel a városban és mindig átvonult nyomában a lelkeken az az érzés, hogy a magyar sors tragédiájának lengő gyászfátyola

vibrál a levegőben, ahol a területeitől, birtokállományától megfosztott egyházfejedelem megjelent.

Nemrégén nyolcvanéves kora ellenére részt vett a papszentelés ősi szertartásánál. Megragyogott rajta az aranycirádás papi ruha, arcára szelíden simogatva vetült a gyertyák lobogása. Ez az avató, szentelő ünnep volt hattyúdala, méltó éneke, utódokat avatott a nagy hivatásra, a magyar nemzeti papi méltóságra, átérezhette, hogy vannak, akik nyomába lépnek és igazságának fénye ott lobog elhamvadhatatlan tűzzel sírja felett. Mély részvétellel és hódoló magyar szívvel állunk koporsódnál, nagy papi fejedelem, Miklós István. Zengő ének sirat, a szabolcsi, felvidéki, kárpáti, erdélyi magyarok felsorakoznak, fenyvesek zúgása, ősi erők feszülése, nagy magyar álmok tüze gyullad fel, százezrek zsolozsmáznak itt, a bikszádi erdők suttognak, a tapolcai liget lombjai sírnak, egész országunk gyászol, mert koporsódban ott terül a halott álmok fájának aranyló avarja. De életed és halálod, a koporsód körött felvonuló ifjúság érces szózata hirdeti a feltámadást, amely a mártíréletekből mindig rügyet pattant és életet támaszt.

A püspök életrajza

Miklós István 1857 augusztus 22-én született a Zemplénnvármegyei Rákócson. Középiszkolai tanulmányait a legkiválóbb eredménnyel végezte Ungvárott. Később a munkácsi egyházmegye papnövendéke lett s előbb az ungvári teológián, később pedig a budapesti Pázmány Péter egyetem hittudományi karán végezte főiskolai tanulmányait. Tanulmányainak elvégzése után, még mielőtt pappá szentelték volna, püspöki fogalmazó, majd az ungvári tanítóképző intézet tanára s a papi árvák nevelő intézetének igazgatója lett. 1884 április 17-én szentelte áldozó pappá Pásztélyi János munkácsi püspök. 1888-ban püspöki titkár lett. 1894-ben sátoraljaújhelyi paróchus s a hegyaljai kerület esperese, 1905-ben pedig zempléni főesperes lett.

Amikor 1912-ben a pápa őszentsége egy évszázados küzdelem eredményeképpen „Christifideles graeci„ kezdetű bullájával megalapította a hajdúdorogi egyházmegyét, az ő személye látszott a legalkalmasabbnak a Székelyföldön élő magyar ajkú görögkatolikusok számára az új egyházmegye kormányzására. 1913 április 21-én neveztetett ki az új egyházmegye első püspökévé. Drohobeczky Gyula körösi püspök október 5-én Hajdúdorogon szentelte püspökké.

Az isteni gondviselés megóvja..

Alig kezdhetette meg az új egyházmegye közigazgatásának megszervezését máris tragikus események középpontjába került. 1914 február 23-án a debreceni bombarobbanás remegtette meg az érte és a görögkatolikus magyarság sorsáért aggódók szívét. Egy román nacionalista Csernovitzban adta postára ezt a pokolgépet, mert a gyűlölködő román sovinizmus nem tudta elviselni

a gondolatot, hogy az ő irányítása alatt álló új egyházmegye gátat vessen a román liturgikus nyelvvel történt románosításnak.

A szörnyű merénylet három halálos áldozatot követelt, de az isteni gondviselés megóvta a főpásztor személyét, akire még súlyos feladatok vártak.

Azután a világháború borzalmai sorvasztották csirájába az egyházmegyei intézmények fejlesztésére irányuló törekvéseit. Az összeomlás után a románok Debrecenbe hurcolták s erőszakkal akarták tőle kicsikarni, hogy az egykor román nyelvű egyházmegyékhez tartozott .paróchiáiról mondjon le. Persze eredménytelenül.

Az országcsönkítés következtében egyházmegyéje területének majdnem felét szakították el. A püspöki javadalmi birtok áldozataul esett a román földbirtok reformnak s hosszú éveken át valóságos nélkülözésekkel kellett küzdenie. Mérhetetlen sok megpróbáltatás nehezedett vállaira, de az óriás tölgyek szilárdságával állta a viharokat.

Augusztus 22-én az ünnep ételéstől teljesen visszavonulva ülte meg 80. születésnapját. Életének legutolsó napjaiban is példás kötelességtudással látta el munkáját. Munkabírása páratlan volt. Halála pótolhatatlan vesztesége egyházmegyéjének, a magyar görögkatolikusságnak és az egész magyar közéletnek.

A püspök halála

Miklós István püspök váratlan halála mélységes gyászba döntötte nemcsak egyházát, hanem városát is, amelynek lelkesedni tudó hűséges polgára volt, gyászbadöntötte ennek a városnak minden rendű és rangú polgárát felekezeti különbség nélkül, akik tisztelték benne a magasrangú főpapot, a patriarchakorú szentatyát. Halálának híre már a hajnali órákban elterjedt az egész városban. A katolikus templomok harangjának ércszava betöltötte a korán ébredő várost és az emberek egymásnak adták át szájról szájra a gyáshírt. A hajnali ólomköd ma kettőzötten ülte meg a Lelkeket, mert mindenki tudta és érezte, hogy a nagy püspök halálos ágyán fekszik. A hívők hatalmas serege, egyszerű fejkendős asszonyok, munkába siető férfiak könnyes szemmel állottak meg a paróchia Bethlen-utcai kapuja előtt, ahol akkor már a templom faláról le omló gyászlobogó jelezte Miklós püspök váratlanul bekövetkezett halálát.

Este még senki sem sejtette a bekövetkezendő eseményeket

Miklós István püspök tegnap még szokott módon végezte napi munkáját, az egyházkormányzati ügyeket, küldöttségeket fogadott és szűkebb környezetének tagjaival hosszasan elbeszélgetett. Munkája végeztével a déli órákban a püspöki rezidencia udvarán sétát tett, hogy az aranyló napfényben gyönyörködjön.

Jókedvűnek látszott és a fáradtság legkisebb jele sem mutatkozott rajta. Ebéd után visszavonult lakosztályába pihenni. Este együtt vacsorázott meghitt

régi barátaival, munkatársaival. Vacsora után még elbeszélgettek a közeljövő egyházi problémáiról. Sereghy László és dr. Mihalovich Sándor kanonokokkal és a káptalan többi tagjával. Fél 11 órakor búcsút vett és visszavonult aludni. Ekkor még senki sem sejtette, senki sem gondolta, hogy a tragikus vég ott settenkedik körötte.

Michalovits Sándor kanonokkal felvonult a szobájába, ott szívélyes búcsút vettek és a püspök nyugovóra tért.

„Úgy érzem, mintha a szívem kiszakadna.”

Alig néhány percre rá, hogy a paróahiára az éjszakai nyugalom csendje ráborult, jelentették Sereghy László kanonoknak, hogy a püspök rosszul érzi magát. Telefonon azonnal elhivatták dr. Korompay Károly ig. főorvost. Miklósy püspök sápadtabb, mint máskor, arcán kiül a fájdalom jele és halk hangon odaszól Korompay dr.-nak: – Úgy érzem, mintha a szívem kiszakadna...

Korompay dr. sztetoszkópjával a püspök szíve fölé hajlik, vizsgálja a pulzust. Pillanatnyilag úgy látszik, mintha nem kellene közvetlen veszélytől tartani. A pulzus jó, a szívből azonban mellék zörejek törnek elő.

Meggyón a püspök és felveszi az utolsó kenetet

Korompay dr. és Sereghy kanonok egy percre sem mozdulnak a püspök ágya mellől. Halkan, szótlánul lesik a püspök szavát. Miklósy püspök megadással és alázatossággal várja a virradatot, amely már többé nem köszöntött rá. Éjfélkor ismét megszólalt és alig hallható halk hangon csak annyit mondott:

– Gyónni szeretnék... – és a nagy egyházférfi gyermekalázattal meggyónt.

Bekövetkezik a halál

Az egyre jobban erejét veszítő püspök arcán a megnyugvás simítja ki a fájdalom barázdáit. Néma, kínos percek következnek. Korompay Károly dr. injekciót ad, de a halál ott viaskodik az étellel. A püspök szívverése egyre jobban kihagy és pontosan tizenkét óra öt percet mutat az óra, amikor az ősz püspök ajkán feltör az utolsó sóhaj, azután (ímára kulcsolja kezét és szép csendben elszenderül. Mintha aludna.

Korompay Károly dr. megtörtén jelent a másik szobában aggodalmaskodó, híreket váró papoknak, hogy Miklósy István püspök meghalt. Az agónia egészen rövid és fájdalommentes volt. Éjfél után fél egy órakor már elsimult arccal halálos ágyán feküdt a püspök ...

A halálesetről táviratilag értesítik a pápát, a kormányt és a miniszterelnököket

A harangok bánatosan megkondultak és az éjszakába fájoan sírt bele a szomorú gyász hír. Miklósy püspök hirtelen, nem várt elhalálózását a reggeli órákban táviratilag közölték a pápa őszentségével, Horthy Miklós kormányzóval, Darányi Kálmán miniszterelnökkel, Hóman Bálint miniszterrel, a püspökökkel, a káptalanokkal és az összes görögkatolikus egyházakkal, az ungvári és eperjesi püspökségekkel.

Hétfőn délelőtt temeti Papp Antal érsek a történelmi nevű püspököt a nyíregyházi gör. kat. templomból

Miklós István püspök holttestét ma délelőtt lakosztályának ebédlőjében helyezték ideiglenes ravatalra. A hatalmas szoba falát fekete drapériával vonták be és érces koporsójában a lobogó kandelláberék fényében alussza örök álmát a nemzetiségi eszme mellett hitet tett és sok szenvedésen keresztülment püspök.

A koporsót a papi funkciók utáni nagy ünnepséggel vasárnap viszik át a görögkatolikus templomba, ahol ravatalra helyezik és hétfőn délelőtt 10 órakor kíséri ki utolsó útjára.

A gyászszertartás megtartására Papp Antal érseket kérték fel.

A hajdúdorogi egyházmegyei székeskáptalan az alábbi gyászjelentést adta ki:

A hajdúdorog-egyházmegyei székeskáptalan mélységes fájdalommal jelenti, hogy apostoli lelkű fő pásztora, Miklós István, hajdúdorogi megyéspüspök, aranymiséis áldozópap, a magyar országgyűlés felsőházának tagja, a hajdúdorogi egyházmegye papságának neszтора, a Ferenc József-rend lovagja, Szabolcs vármegye törvényhatóságának örökös tagja stb. ez év október hó 29-én, éjfél után, főpapi erényekben tündöklő és példásan munkás életének 81-ik, áldozópapságának 53-ik, püspökségének 24-ik évében, a haldoklók szentségeivel megerősítve, áldott lelkét visszaadta az Úrnak.

A megboldogult földi maradványait ez év november hó 1-én fogjuk a nyíregyházi székestemplomból, a 10 órakor tartandó gyászmise után az északi temetőben nyugalomra helyezni.

Nyíregyháza, 1937 október 29.

Legyen nyugalma boldog és emlékezete szálljon nemzedékről nemzedékre!

260. Serédi Jusztinián bíboros, esztergomi érsek átirata Giuseppe Cesarini, a Keleti Kongregáció asszesszorához a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Esztergom, 1937. november 1.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 15rv. Tisztázat.

N. 3597.

Eccellmo e Revmo

Monsignor Giuseppe Cesarini

Assessore della S. C. Orientale

Città del Vaticano

Strigonia, 1 Novembre 1937.

Eccellenza Reverendissima,

Referendomi alla pregiatissima lettera²⁰⁴ (N. 394-35) dell'Eccellenza Vostra Reverendissima e rimandandone i relativi annessi, dopo aver studiato le suppliche di certi gruppi di fedeli di rito orientale residenti nei dintorni di Budapest che desidererebbero una parrocchia byzantina, ecco il mio umile parere in merito:

I suddetti gruppi di fedeli orientali esistenti sotto la giurisdizione degli Eccmi Vescovi di Vác e di Alba Reale di rito latino, da un pezzo sono inquieti, e le medesime lagnanze, di cui nelle loro suppliche, hanno pubblicate anche per mezzo della stampa. Certamente vi sono tra loro alcuni agitatori che domandano una parrocchia del loro rito senza spiegarne le conseguenze.

Non vi è dubbio che sarebbe cosa ideale, se tutti i gruppi in tutti i villaggi in questione potessero avere la propria parrocchia. Visto però il loro scarso numero e vista la loro povertà la realizzazione di tale desiderio riuscirebbe impossibile

La soluzione però proposta nelle suppliche non pare felice e sufficiente, poiché Ujpest per parecchi villaggi in questione non sarebbe più centrale e meno distante che Budapest, ove tuttora sono due parrocchie di rito orientale.

Siccome nelle suppliche non si dice chi manterebbe le spese annue del culto e del parroco e quale sarebbe la lingua liturgica della parrocchia da erigersi, crederei che si potrebbe dare questa risposta alle medesime: L'erezione d'una parrocchia per ora non pare possibile. Pertanto dietro il suggerimento dei suddetti Vescovi la S. Congregazione designerà un Sacerdote di rito orientale, il quale ogni anno più volte (specie verso la Pasqua) visiterà i villaggi nominati nelle suppliche, e nelle chiese latine da designarsi dagli Eccmi Vescovi di Vác e di Alba Reale confesserà, celebrerà la S. Messa, e farà le altre funzioni ecclesiastiche nella lingua di quel rito a cui appartengono i singoli gruppi, purchè tale lingua sia riconosciuta dalla S. Sede quale lingua liturgica. In assenza del suddetto Sacerdote i medesimi fedeli potranno soddisfare ai propri bisogni spirituali come finora nelle chiese e per mezzo dei Sacerdoti di rito latino. Le spese per il culto, nonché per il sostentamento e viaggi del menzionato Sacerdote porteranno i fedeli appartenenti ai suddetti gruppi, pagando ogni anno per tale scopo la somma da determinarsi dai due Vescovi di Vác e di Alba Reale.

Se poi col tempo in qualche villaggio con la contribuzione dei fedeli sarà possibile l'erezione d'una parrocchia di rito orientale, questa sarà unita alla Diocesi di Hajdudorog oppure all'Amministrazione Ap. di Miskolcz come la S. Sede nelle circostanze di allora giudicherà opportuno.

Con profondissima venerazione mi onoro di confermarmi dell'Eccellenza Vostra Reverendissima

204 Lásd: 255. számú dokumentum.

devmo
Giustiniano Card. Serédi
Principe Primate di Ungheria,
Arcivescovo di Strigonia.

261. Bányay Jenő nagyprépost átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz káptalani helynökévé történt megválasztása tárgyában

Nyíregyháza, 1937. november 4.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 259r. Tisztázat.

722/IIor

N. 2460./937

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino
Domino Angelo Rotta
archiepiscopo Nuntio Apostolico, etc.,
Budapestini.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,
Domine Archiepiscopo, Nuntie Apotolice,

Honori mihi duco Excellentiae Vestrae Reverendissimae humillime referre, quod Capitulum Cathedrale Ecclesiae Hajdudorogensis in Nyiregyháza residens die 30 Octobris a.c. me infrascriptum Praepositum Maiorem Capituli elegit Vicarium Capitularem.

Quae cum ita sint, professionem fidei coram Capitulo emisi regimenque Dioecesis Hajdorogensis a Capitulo die 1. Novembris a.c. suscepi.

Humillia reverentia audeo Excellentiae Vestrae Reverendissimae gratias maximas agere pro clementia, qua me designare dignatus est, ut vice fungerer Reverendissimae Nuntiaturae Apostolicae occasione celebrationis exsequiarum Episcopi Nostri misere mortui et ita luctum amplificarem.

Altis gratiis favoribusque commendatus profundo cum venerationis et obsequii cultu permaneo in Nyiregyháza, die 4 Novembris a. 1937.

Excellentiae Vestrae Reverendissimae humillimus servus:

Eugenius Bányay

Vicarius Capitularis, Praepositus Maior.

262. A Nyírvidék tudósítása Miklósy István temetéséről

Nyíregyháza, 1937. november 4.

Nyírvidék, 1937. november 4. 2–6. o.

Miklósy István

nemcsak fényes püspöki koronái viselt, hanem osztályrészüln jutott neki a szünetedések tövisszokszoruja – mondotta Bányai Jenő nagyprépost a Miklósy István püspököt búcsúztató impozáns gyászpompájú istentiszteleten.

Papp Antal c. érsek temette a nemzeti gondolat hőseit, az első magyar gör. kat. püspököt, akit ezrek és ezrek részvétele kísért utolsó útjára.

A kormány és a kultuszminiszter képviselőjében Stolpa dr. államtitkár vett részt a hatalmas részvétet kifejező temetésen.

Ha eddig nem tudta vagy érezte volna, a Mindszent ünnepén, verőfényes, gyönyörű őszi napon eltemetett Miklósy István végtisztességén résztvevő több mint tizenötezer főnyi gyászoló közönség impozáns felvonulásán megbizonyosodott Nyíregyháza város népe arról, hogy a hajdúdorogi magyar görögkatolikus püspök a nemzeti gondolat fénylő nevű hőse volt, akinek halála megdobogtatta a szent istváni Magyarország szívet és Nyíregyházát országos figyelem középpontjába helyezte. Ösztönös erővel, a gyásznak, vallásos és nemzeti eszméknek mély átérzésével tört elő a lelkekből a hódoló tisztelet, a magyarság önvédelmi harcának mártírkoszorús főpapja iránt. A végeleáthatatlan gyászmenet és a hosszú úton sűrű sorokban állók mély megilletődése mutatta a hajdúdorogi püspökség nagy nemzeti jelentőségét. A temetésen uralkodó nagyszerű rend, a közönség fegyelmezettőségét és a Borsy Béla felügyelő parancsnoksága alatt kivonult rendőrség nagyszerű kvalitásait dicsérte. A temetésen megjelent több mint 120 főnyi gyászba öltözött gör. kat. papság elhozta a magyar görögkatolikus egyházmegye együttérzésének lüktető erejét, hatalmas szolidaritását, amelyről mindenki láthatta az egyházmegye élő lelkének lobogását.

Ezrek járulanak a püspök ravatalához

Vasárnap estig pihent otthonában, a görögkatolikus püspöki palota nagytermében elhelyezett ravatalán Miklósy István püspök. A kir. áll. tanítóképző cserkészei álltak díszőrséget az ércokorsó mellett, amelynek üveges fedele látni engedte a nagy egyházi férfiú jószágos arcát egy utolsó tekintetre. Vasárnap még egyre érkeztek a látogatók, a részvétsürgönyök és levelek az ország minden részéből, a külföldről, így Amerikából is, ahonnan Dudás Pál bazilita rendfőnök és Takács pittsburghi püspök táviratoztak megható sorokban. Gróf Zichy Gyula kalocsai érsek is táviratban fejezte ki részvétét, felidézve a nagynevű, alapító püspök emlékét, akivel a magyar püspöki karban egy negyedszázadot töltött. Vörös Gyula szombathelyi püspök, Gojdzits Pál eperjesi püspök és sokan mások siettek részvétüket tolmácsolni a székeskáptalannak, amelynek körében a püspök halála változott helyzetet teremtett. A káptalani gyűlés Bányay Jenő nagyprépostot választotta az átmeneti időre vikáriussá és gyászkeretes körlevélben tudatta a nagy püspök halálát a papsággal.

Egész napon érkeztek a kondoleáló küldöttségeik is. A honvédelmi miniszter, a hadsereg részvétét vitéz Bély Alajos ezredes fejezte ki tiszti

küldöttség élén és a ravatalra koszorút helyezett. Az iskolák sorában a gör. kat. kántortanítóképzés révén a gör. kat. püspökséggel szoros kontaktust tartó kir. áll. tanítóképző intézet tanári kara élén Dohanics János igazgató fejezte ki az intézet részvétét Bányay Jenő nagyprépost előtt. Vasárnap este szállították át a nehéz bronzkoparsót a gör. kat. templomba a papi temetési szertartások után. A templomot fekete drapériák vonták be, a ravatala mellett hatalmas karos gyertya-tartók fénye hullt a koporsóra, a hatalmas koszorúkra, melyek között feltűnt a kormány és a felsőház nemzetiszínű koszorúja. A kormány küldötte, Stolpa dr. államtitkár vasárnap este érkezett Nyíregyházára, ahol az állomáson Borbély Sándor főispánhelyettes alispán, Szohor Pál polgármester és a székeskáptalan küldöttei fogadták. Papp Antal c. érsek, Szemán István prelátussal Miskolcra autón érkezett hétfőn délelőtt és az aulában szállt meg.

Százhusz pap vonult fel az egyházfejedelem ravatalához

Vasárnapra megérkeznek a legtávolabbi vidékek egyházi küldöttei is. A hajdúdorogi egyházmegye valamennyi papja, esperese eljött. Itt vannak Ungvárról a munkácsi püspökség képviselői, Sztankay nagyprépost, Petrik szentszéki tanácsos. A fővárosból épúgy itt vannak a gör. kat. világ képviselői, mint a legkisebb faluból és százhusz lelkész öltözik fekete gyászpalástba a nagy temetés reggelén Nyíregyházán. Vasárnap sűrű rajokban indul a gyászolók ezernyi sokasága a templomba, ahol azonban fenn kell tartani a helyet a küldöttségeknek. A sokaság az utcán, a gyászmenet útvonalán helyezkedik el. Délelőtt tíz órakor megkondulnak a templomok harangjai, a babérjaikkal, cserkészek, vármegyei és városi hajdúk díszőrségével körülvevett ravatalhoz sorra érkeznek a notabilitások. Felvonulnak: Stolpa dr. államtitkár, a kormány a kultuszminiszter képviselője, Liphay László, Erdőhegyi Lajos dr. felsőházi tagok, Gergelyfy András országgyűlési képviselő, Mezőssy Béla ny. miniszter, Szűcs István dr. ny. államtitkár, a vármegye tisztikara Borbély Sándor dr. főispánhelyettes alispán, a város küldöttsége Szohor Pál polgármester vezetésével, az egri érsek képviselője, Török Dezső kanonok, Lindenberger apostoli kormányzó, Székely Gyula apostoli kormányzó Mérkről, Domján Elek ág. h. ev. püspök, Paulák János kir. kormányfőtanácsos, igazgató-lelkész, Joób Olivér ág. h. ev. püspöki titkár, Bartók Jenő dr. ref. lelkész a presbitérium küldötteivel, Bodor Zsigmond az aut. .izr. egyház küldöttsége élén, Korampay Károly dr. a kat. szervezetek elnöke, a hadsereg tisztiküldöttsége, a vitézi szék, a frontharcosok, cserkészek, iskolák, a kir. törvényszék, kir. ügyészség, kir. járásbíróóság küldöttei Téry Tivadar dr. kir. törvényszéki elnök vezetésével, a kir. államrendőrség majthényi Kiss Sándor rendőrfőtanácsossal az élén, dorogi Farkas dr., Tóth István dr. fővárosi tanácsnokok, a debreceni gör. kat. egyházközség tanácsának képviselői, a nyíregyházi gör. kat. egyház tanács és képviselő testület, apácák, bazilissza, ferences nővérek, Szent Ferenc-rendi, bazilita szerzetesek, család hozzátartozói, gyülekezetek, intézményeik vezetői,

egész Nyíregyháza felekezeti különbség nélkül ide küldi ma képviselőit az egyetemes nagy magyar gondolat előtt hódolók közé.

Mélyen megható pillanatok következnek. Megérkezik Papp Antal c. érsek teljes díszben, érseki koronával, Bányay Jenő dr. nagyprépost, a nunciatúra képviselője, Mihalovich Sándor dr. paróchus, a káptalan tagjainak, a gyászszertartáson megjelenő impozáns papi sokaság kíséretében. A fekete palástok bársonyán megvillan az ezüst-arany görög kereszt, az érseki pásztorbot emelkedik a gyászpompájú papi csoport fölé. Az érsek megáll, csendes beszentelési imát mond, majd trónjához megy asszisztenciájával.

Megkezdődik a több mint kétórás gyönyörű magyar szertartás, a szent mise, amelynek misztikus keretében búcsúztatják István püspököt. Áldott legyen az Úr neve, hangzik a kórusról, ahonnan felszárnyal Szilvássy József érces tenorja és aláhull, mint a magyar szívek viráglevélhullása a magasztos ének, a misezsolozmának ihlető szépségű dallaima, a kitűnő vegyeskar, majd a tisztviselődalárda éneke, amelyet Krecsák László karnagy dirigál.

Amikor felhangzik Bányay Jenő nagyprépost ajkáról a görög igék, a-z úrvacsorai Krisztus szavai, megszólalnak a csengők, 120 pap borul térdre s a cserkészek karja vigyázz-ra lendül. A megrendítő szépségű mise után a gyászszertartás veszi kezdetét, Papp Antal c. érsek intonálásában és könnyörgő, magasztaló énekszavának mély szépségében...

Halandó testünk összeomlik, de megtaláljuk örök házunkat...

A szószéken Bányay Jenő nagyprépost jelenik meg és elbúcsúztatja a történelmi egyház, a hajdúdorogi püspökség tömör és bensőséges fejedelmét. Szavai nyomán elénk tárul a magyar sors tragédiája és a mártírok lelkének fényében tündöklük fel Miklósy Istvánnak, az alkotó püspöknek alakja. Bányay Jenő a következőket mondotta:

„Tudjuk, hogyha a mi földi sátorházunk leomlik, van örök házunk a mennyekben.” (Szt. Pál II.Kor. 5. 1.)

Tisztelt gyászoló gyülekezet!

A hajdúdorogi egyházmegyének mélységes gyásza van. Az előttünk fekvő koporsó ugyanis egyházmegyénk első püspökének, Miklósy Istvánnak földi maradványait zárja magában. Mély megilletődéssel, megrendüléssel és megdöbbenéssel álljuk körül e ravatalt, amely szembetűnően figyelmeztet minket e világ múlandóságára és a mi földi életünk tragikus végére. De e közös tragikumban megvigasztal minket Szent Pál apostol, midőn azt mondja: „hogyha a mi földi sátorházunk, vagyis a mi halandó testünk összeomlik, akkor helyette megtaláljuk az égben a mi örök házunkat, vagyis dicsőségben feltámadt testünket,„

Tudjuk, hogy a világháború folyamán hazánk, az egyházak, a kulturális intézmények, a városok és falvak, a családok és az egyedek kimondhatatlan nagy és pótolhatatlan veszteségeket szenvedtek. De legsúlyosabb veszteség sújtotta a magyarországi görögkatolikuságot. Mig ugyanis a békében Nagy-

Magyarországon nyolc gör. kat. püspökségünk volt, addig ma Csonka-Magyarországon csak egy van, a hajdúdorogi.

Mindazonáltal a legnagyobb hálával tartozunk a legbölcsebb Gondviselésnek azért, hogy mondhatni a tizenkettedik órában, közvetlenül a világháború előtt engedte elérnünk azt, hogy megalakult a hajdúdorogi magyar görögkatolikus püspökség.

Első törekvések a magyar g. kat. püspökség megteremtésére

Elődeink ezelőtt már egy évszázaddal azon fáradoztak, hogy a Magyarországon élő gör. kat. magyarajkú hívek részére egy új püspökség létesítessék. Ugyane célból alakult meg a múlt század közepén Hajdúdorogon a görögkatolikusok végrehajtó bizottsága, mely annyit el is ért hogy a magyarajkú görögkatolikusok részére Hajdúdorogon püspöki külhelynökség lett szervezve. Az 1900. évben pedig a görögkatolikusok országos bizottsága egy tekintélyes zárandoklatot vezetett Rómába azzal az intencióval, hogy a magyar nyelvnek oltári nyelvvé való kanonizálását eszközölje ki egy új egyházmegye keretében. Ezt azonban az országos görögkatolikus bizottság nem volt képes keresztülvinni. Végre az 1912. év meghozta a kívánt sikert és eredményt. Ebben az évben ugyanis X. Pius pápa őszentsége és I. Ferenc József apostoli király őfelsége megalapították a hajdúdorogi magyar gör. kat. püspökséget. A püspök személyének megválasztása Miklósy István sátoraljaújhelyi lelkész, zemplénavarmegyei főesperesre esett.

Ezután az elhunyt püspök életrajzát ismertette, majd gyászbeszédét így folytatta:

Miklósy István tudatában volt annak, hogy mint első püspök, mily felelősségteljes állást foglalt el, kire az a nagyjelentőségű feladat várt, hogy szilárd alapokra fektesse egyházmegyéjét és biztosítsa annak fennmaradását.

A magyar g. kat. püspökség célkitűzései

Miklósy püspök legfőbb gondját képezte a szemináriumnak, a kántortanítóképzőnek és a gör. kat. internátusnak a létesítése. Sajnos azonban ezek az üdvös intézmények nem létesülhettek, mert a felelős magyar kormány a világháború alatt és az azt követő súlyos gazdasági és pénzválság következtében nem volt abban a helyzetben, hogy a hajdúdorogi egyházmegyével szemben elvállalt kötelezettségeknek eleget tehessen. Mindazonáltal az új püspök fáradozásai és törekvései nem maradhattak minden siker és eredmény nélkül. Mert habár nincs szemináriumunk, de papnövendékeink a budapesti Központi Szemináriumban a legkitűnőbb kiképzést nyerik. Ez természetesen nem tekinthető végleges megoldásnak, hanem csak ideiglenesnek, szükségszerűtinek, mert a papnevelő intézetnek a püspök székhelyén kell lennie, ahol a papnövendékek nemcsak a teológiai tudományokban, hanem az egyházi szertartásokban is megszerezhetik a

kellő jártasságot. Ami a kántortanítóképző intézetünk, de a nyíregyházi áll. tanítóképzőben növendékeink kántori kiképzést és oklevelet is szerezhettek.

Rendkívül nehéz problémát képezett a liturgikus nyelv kérdésének megoldása. Ezt a nehéz problémát valóban a legzseniálisabban oldotta meg első főpásztorunk. Tudva azt, hogy ezidő szerint nem lehet keresztülvinni Rómában a magyar nyelvnek oltári nyelvre való emelését, egy liturgikus könyvet állított össze, melyben a kánon, vagyis a leglényegesebb rész görög szöveggel is le van írva.

Mártirkoszoru és püspöki koszoru

Mint mindenkinek, úgy első püspökünknek működéséről is lehet kritikát gyakorolni pro és kontra. Azonban az elfogulatlan kritikus kénytelen bevallani, hogy nem lehet neki hibául felróni azt, mikép az általa tervbe vett egyházmegyei intézményeket nem valósította meg, mert hiszen ez kivüle álló elháríthatatlan, legyőzhetetlen akadályokba ütközött.

Miklós István nemcsak fényes püspöki koronát viselt, hanem osztályrészüln jutott néki a szenvedések töviskoronája is. Általánosan ismert magyar nemzeti érzése miatt már püspökségének első évében merényletet követtek el ellene ádáz ellenségei és csak a különös isteni Gondviselés őrizte meg őt attól, hogy a gyilkoló bomba ki nem oltotta életét. Sokat szenvedett, nélkülözött a háború alatt, a román megszállás idejében kétszer is internálva volt, a vörös rémuralom alatt pedig minden pillanatban veszélyeztetve volt az ő élete. Az átkos Trianon rendkívül nagy veszteséggel sújtotta őt, mert elvesztette általa Bikszádon levő, mintegy 2000 holdat kitevő birtokát.

A vallásosság és hazafiasság összeforrasztása

A megboldogult a legszebb példát szolgáltatva, hogy mikép kell e két legszentebb érzelmet, a vallásosságot és a hazafiságot egybekapcsolni, összeforrasztani. Határtalanul szerette vallását, egyházát, annak ősi intézményeit és szigorúan ragaszkodott azokhoz; de ugyanígy szerette, nagyra becsülte hazáját, nemzetét és egyházát is és hazájáért kész lett volna bármikor vértanúságot szenvedni.

Valóban, aki ezt a két szent érzelmet, a vallásosságot és hazafiságot szentségtelen kezekkel el akarná egymástól szakítani, az úgy tenne, mint aki erőszakkal el akarná a testet az éltető lélektől választani.

Most pedig, drága halottunk, mielőtt elkísérnénk Téged utolsó utadra, fogadd mindnyájunknak búcsúszózatát.

Búcsút mondunk neked

Búcsút mond neked a te székeskáptalanod és a te udvari papságod, akiket arra választottál ki és méltattál, hogy a te közvetlen közeledben töltsék be hivatásukat. Búcsúznak tőled a te áldozópapjaid és a te kántortanítói, akik legnagyobbbrészt már tőled nyertek alkalmazást és elhelyezést. Fájdalmas

búcsút vesznek tőled szerető és szeretett hived, akiknek az élet válságos viszonyai között főpásztori jogoddal és hatalmaddal oly sok esetben engedélyeztél felmentéseket mindazok alól az akadályok alól, melyek útjában állottak az ő üdvüknek vagy boldogulásuknak. Búcsút vesz tőled Szabolcs vármegye törvényhatósága, melynek örökös tagja voltál, valamint Nyíregyháza város közönsége, amely a mai gyásznapon nagyszámú képviselével oly szembetűnően kifejezte irántad érzett szeretetét és tiszteletét.

Szeretve tisztelt főpásztorunk, te örökre elköltöztél tőlünk és árván hagyta d egyházmegyédet. Esdve kérünk téged, imádkozzál a Mindenek Urához ott fönt a magasban is, hogy könyörüljön egyházmegyénkén és tönkretett hazánkon. Te örökre itthagytad e földön fényes püspöki palotádát.

Ámde Üdvözítőnk szavai szerint „a Mennyei Atyának házában sok lakóhely van”. A mai gyászünnepeken tehát arra kérjük az Egek Urát, hogy tekintettel szeretett Megváltónk végtelen érdemeire, valamint a te szerzett érdemeidre, ajándékozzon neked egy mennyei lakóhelyet, hogy abban feltaláljad földöntúli, örökkétartó boldogságodat.

Isten veled, szeretett Főpásztorunk, az elkerülhetetlen viszontlátásig!
Ámen.

Jertek, adjunk bucsúsókot az elhunytoknak

A mély megillietődést keltő méltató és búcsúbeszéd után a Tisztviselő Dalárda remek énekszám hangzik el, majd könyörgő énekek és imák zárják be a megható gyászpompával lefolyó szertartást és a püspök koporsóját az egyházmegye papjai a gyászfurgonra viszik. Két díszkocsi veszi fel a hatalmas koszorúkat, majd impozáns és mindvégig példás rendben, ezrek és ezrek sorfala között indul a gyászmenet az Északi temetőbe...

A tűzoltók díszszakasza nyitja meg a menetet vitéz László Árpád parancsnok vezetésével, majd a cserkészek, az iskoláik, az apácák sorai jönnek, dorogi, máriapocsi, ferences szerzetesek, bazilisszák.

Azután a festői gyászt reprezentáló impozáns papi menet. Esperesek, lelkészek 120 főnyi sokasága lépdél kettős sorokban, méltósággal. Utánuk a székeskáptailan tagjai, a gyászszertartás asszisztenciája, majd autón Stolpa dr. államtitkár Bányay Jenő nagypréposttal, a nuncius képviselőjével, azután a városi díszfogat, amelyben Papp Antal c. érsek és Szemán István prelátus foglalnak helyet.

Ezt követik a koszorút vivő díszkocsik, majd az a fekete kocsi, amely 1906-ban Kassán II. Rákóczi Ferenc hamvait vitte a dómba. Most egyházfejedelmet hoz. Rajta egy koszorú, a család kegyeletének virágai. A gyászkocsit cserkészek, vármegyei és városi hajdúk, fáklyás testőrök sorfala fogja közre. Nyomban a koporsó után az elhunyt püspök hűséges „fiai,, Sereghy László kanonok, püspöki irodaigazgató, Bihon István oldalkanonok, püspöki titkár és Papp György dr. fogalmazó jönnek mélyen gyászoló szívvel, majd az elhunyt püspök rokonai jönnek. Őket követik a felsőház, a képviselőház, a vármegye,

város képviselői és a tiszttakar impozáns küldöttsége, a frontharcosok, leventék szakaszai, az egyházak, egyesüljetek, intézmények, iskolák küldöttei. Joób Olivér ág. h. ev. püspöki titkár palástban lép a koporsót követők között. A hatalmas menetet beláthatatlan sokaság kíséri. Véges-végig a temetőig két oldalon a gyászoló közönség ezrei sorakoznak fel példás rendben.

A halottak ünnepi vigíliáján az ősz virágai között, aranyló napsütés simogató áldásában teszi meg utolsó útját István püspök...

A temetőben utolsó istemhozzádot suttog a hű sereg, felzendül Papp Antal c. érsek búcsúimája és könyörgő szózata, majd a Nyíregyháza város által felajánlott dízsírhelyen, ideiglenes kriptá mélyére száll az érckoporsó, amelyben a magyar föld, a magyar vallásos és nemzeti eszme egyik rendíthetetlen hőse pihen immár, akinek sírja fölött nemzetének és egyházának soha nem múló kegyelete áldó imát mond, míg egy magyar él a megpróbáltatások, a mártírok és hősök földjén, a Dunamedencében...

263. Figula János jezsuita levele Umberto Kaldewey budapesti nunciatúrai ügyvivőnek Szántay-Szémán István esetleges püspöki kinevezése tárgyában

Budapest, 1937. november 4.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 296r. Tisztázat.

Budapest, 1937. XI/31.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Praelate!

Nomine P. Bota, quem Illustritas Vestra Sibi de Stephano Szémán, Praelato ac Vicario Generali Reverendissimi Domini Archiepiscopi Antonii Papp, Administratoris Apostolici partium Dioecesium Eperjes et Munkács in Hungaria existentium in Miskolc residentis, referre iussit honori mihi duco hoc relatum praestare. Dictum Praelatum nos: P. Bota, P. Bangha, P. Gyenis et ego quoque personaliter optime novimus, eundemque in disciplinis tum theologicis, tum mundanis maxime versatum reperimus. Item experti sumus eundem spiritu vere Ecclesiastico moveri. Ego soleo dicere hunc Ruthenum maxime Romanum.

Est tamen homo uxoratus et plurium prolium pater, imo iam avus nepotum plurium. Sed habet familiam bene educatam ac subditam. Est homo devotus et scriptor Ecclesiasticus strenuus, et homo magnae auctoritatis. Homo matutior, ultra 50 annos. Uxor eiusdem est etiam ultra 50 annos et pro casu verisimillime libenter ingrederetur religionem. – Dignetur Illustritas Vestra desiderata tam relationem hisce exhibitam placitum habere.

Datum ut supra Illustrissimae Dominationis Vestrae servus in Christo ultimus:

S. Joannes Figula

264. Giulio Barbetta, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja munkatársának átirata a Keleti Kongregációnak Miklósy István hajdudorogi püspök utódlása tárgyában

Vatikánváros Állam, 1937. november 6.

ACO Rutheni - Hajdudorog 545/37. fol. 1rv. Tisztázat

Segreteria di Stato
di Sua Santità
Sezione I Affari Straordinari

Eccellenza Vostra

Le mando copia di un „Appunto”²⁰⁵ lasciato in Segreteria dal Ministro di Ungheria. Ritengo che si tratti di una provvista che deve fare la Congr. Orientale: ma ignoro quale questione si agiti relativamente a detta provvista. Cosa dobbiamo rispondere al Ministro? Basterà che Ella mi chiami al telefono 275 senza incomodarsi a scrivere. So poi si trattasse di un abusiva intrmissione del Governo allora e scriveremo d’ufficio.

Devotissimo e affettissimo

D. Giulio Barbetta

6-XI-1937

265. Amleto Cicognani washingtoni apostoli delegátus jelentése Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregációnak titkárának Miklósy István hajdudorogi püspök utódlása tárgyában

Washington, 1937. november 6.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 2r–5r. Tisztázat

Apostolic Delegation
United States of America
No 525/37
1811 Bittmore Street
Washington, D. C.
6 Novembre 1937

A Sua Eminenza Reverendissima
il Sig. Cardinale Eugenio Tisserant,
Segretario della S. Congregazione Orientale.

205 Lásd: 274a. számú dokumentum.

Eminenza Reverendissima,

In riferimento all'ufficio di cotesta S. Congregazione del 23 Settembre p.p., Num. 450/36, mi è grato riferire all'Eminenza Vostra Reverendissima che l'Ecc.mo Mons. Basilio Takach, Ordinario pei Ruteni della Podocarpazia negli Stati Uniti, ha accolto volentieri l'invito di recarsi a Roma, per presentare di persona il suo filiale ossequio al Santo Padre, e per riferire sulla situazione del suo Ordinariato.

Quanto alle spese del viaggio egli stesso, venuto in questa Delegazione pochi giorni fa, mi ha detto che ringrazia della gentile profferta, ma può provvedervi, lieto però di prendere alloggio nel Pont. Collegio di S. Giosafat durante la sua permanenza in Roma. Gli ho suggerito di preparare la Relatio dioecesis, che presenterà egli stesso se partirà a metà di questo mese; oppure sarà da me trasmessa, se Mons. Takach dovesse differire la sua venuta al prossimo Dicembre. Verrà solo, e cioè senza Segretario.

Nel citato ufficio, mi si faceva cenno di pensare ad una eventuale sostituzione di Mons. Takach in questo Ordinariato Podocarpatico, e giustamente si metteva in rilievo il vantaggio di una scelta fra il clero locale, se però si potesse trovare un soggetto idoneo. Purtroppo, per quanto mi consta, un tale soggetto non si trova. Il Cancelliere, a cui resterà affidata la diocesi durante l'assenza di Mons. Vescovo, è sordo. I Consultori ed altri che hanno uffici di censori ed esaminatori sono quasi tutti uxorati o vecchi. Non ho fatto investigazioni dirette, né le potrei fare senza sentire il Vescovo; ma è facile comprendere la difficoltà di compierle. Potrò, a suo tempo, consigliarmi con l'Ecc.mo Mons. Bohachewsky, se la S. Congregazione non ha nulla in contrario.

Ritengo tuttavia opportuno riferire sul colloquio che, ai primi di Ottobre, ebbi con S. E. Mons. Luigi Schvoy, Vescovo di Alba Reale in Ungheria. Egli si trovava negli Stati Uniti per fare propaganda al prossimo Congresso Eucaristico di Budapest; e constatato che ben conosceva Mons. Takach e le sue difficoltà, ne parlai allo scopo di vedere se potesse farsi qualche cosa in favore di questo Vescovo. Egli suggerì un trasferimento di Mons. Takach all'Eparchia di Hajdudorog; una traslazione in patria sarebbe onorifica, molto più che Mons. Takach è stimato, gode buona salute e là non avrebbe più la difficoltà della lingua. La sede di Hajdudorog è occupata da Mons. Stefano Miklósy, che ha compiuto gli 80 anni il 22 del passato Agosto, e pare senta molto il peso della vecchiaia. Se l'idea incontra il favore dell'Eminenza Vostra, si potrebbe attendere la vacanza di detta sede, oppure pensarsi alla nomina di Mons. Takach a Coadiutore, ma soltanto dopo che si sia trovato un successore, e anche se possa sperarsi che Mons. Miklósy accetterebbe senza difficoltà un Coadiutore cum jure successionis. Mons. Takach, nel ridirmi le sue pene, mi notificò, fra l'altro, che il sac. Dott. Giuseppe Maczko,²⁰⁶ che egli teneva in

206 A margón: Notare ciò nella Posiz. del Maczko

casa propria come Segretario-Assistente, ha abbandonato il sacerdozio. La cosa non è ancora nota a molti. Negli ultimi anni la sua vita non era più esemplare, e in fine era divenuto disonesto. Forse si sarà rifugiato in qualche setta protestante, ma sino al presente non se ne sa nulla. Egli era ben noto a cotesta S. Congregazione, per essere stato una specie di Vicerettore del Collegio Ruteno, al tempo del Rettore Dionisio Holoveczkyj, Ieromonaco Basiliano. Speriamo che il Signore gli dia grazia di ravvedersi e risparmiare ulteriori scandali.

Altra questione di grande interesse per Mons. Takach è quella del preteso giuspatronato in riguardo a queste parrocchie rutene, e ne parlerà a Vostra Eminenza. In merito a questo argomento, in data 4 Aprile 1937 ebbi l'onore di riferirne a Vostra Eminenza con ampio rapporto, che spero sia giunto a suo tempo.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con sensi di devoto ossequio e di profonda venerazione, passo all'onore di confermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima
umilissimo devotissimo obbligatissimo servo
+A. G. Cicognani, Deleg. Apost.

**266. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa
Szmrecsányi Lajos egri érseknek a hajdúdorogi püspöki szék betöltése
tárgyában**

Budapest, 1937. november 17.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 260rv. Fogalmazvány.

754./37. IIor.

17 Novembris 1937.

Sub secreto.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Dr. Ludovico Szmrecsányi

Archiepiscopo Agriensi

Agriae.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Morte Excellentissimi Domini Domini Stephani Miklósy, v.m. jam vacat sedes episcopalis hajdudorogensis. Qua de re cum mihi valde utile esset bene noscere quinam sit status et quaenam necessitates Dioeceseos Hajdudorogensis, ut is quae noveris et si quas notitias assumere valeas hoc super objecto, mihi referre digneris.

Quod facilius Tibi assequendum puto, cum magna pars Dioeceseos Hajdudorogensis fines habeat communes cum Archidioecesi Agriensi, et eo

libentius ad Excellentiam Tuam me dirigo, cum mihi bene nota sit prudentia qua calles.

Quod si etiam circa modum successioni providendi aliquid dicendum aut proponendum habeas, nomina eventualiter personarum ad id muneris aptarum proferendo, mihi rem pergratam facies.

Superfluum omnino est Excellentiae Tuae commendare in tam delicata quaestione omnia sub secreto esse peragenda.

Pro eximio favore exhibendo gratias quam maximas in antecessum agens, gaudendi obsequi mei sensa promedo, permanere gaudeo Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus

267. Matolcsy Mátyás kisczardapárti képviselő parlamenti interpellációja Darányi Kálmán földművelési miniszterhez a birtokpolitikai döntések nemzetiségi vonatkozásairól

Budapest, 1937. november 17.

Képviselőházi napló, 1935. XVI. kötet, 41–42. o.

Amikor a föld kérdését s a telepítés nagy átfogó kérdését tárgyalom, nem mulaszthatom el azt, hogy a legnagyobb részletességgel ne tárjam fel az egyetlen telepítésnek, ennek a gróf Károly Alajos féle szatmármepyei 5000 holdas birtoknak telepítési megoldását. (Halljuk! *a szélsőbaloldalon.*) S itt nagyon el vagyok szomorodva. (*Mozgás a jobboldalon.*) Hogy az 1937. évben a határ mentén, néhány kilométerre a határtól egy ilyen telepítésnek csúfolt földrendezés végbemehetett, ez nem válik dízére az úgynevezett magyar népi politikát inauguráló kormányoknak. (*Mozgás.*)

Számokat fogok csak említeni. A gróf Károlyi Alajos-féle hitbizományból 5000 holdat átvett a minisztérium 1,9 millió, tehát közel 2 millió pengőért. Mindjárt lelépési díjat kellett fizetni Windt Miklós és Góth László bérlőknek, mégpedig 50.000, vagy 70 000 pengős összegekben. A birtokon lévő öt major közül az egyiken, Bátorliget mellett 70 házat építettek és ide a gazdaságban alkalmazott cselédséget telepítették le (*Hebyslés jobbfelől és a középen.*) fejenkint 95–14 holdnyi birtokkal. (*Felkiáltások jobbfelől: Ez csak dicsérendő!*) Ez idáig nagyon helyes lenne, azonban köztudomású, hogy ezek a cselédemberek nem tudták lefizetni a telepítési törvényben előírt egyharmad részt, illetőleg 30%-ot. (Úgy van! Úgy van! *balfelől.*)

Magától értetődik, hogy ez arra a megoldásra vezetett, hogy közös gazdálkodásban valamiféle furcsa bérleti megoldást alkalmazzanak. (*Felkiáltások jobbfelül: Miért furcsa? – vitész Csicsery-Rónay István: Miért furcsa a bérlet?*) Még ez ellen sem lenne kifogásunk, de én nem tagadom és nyíltan megmondom, bejártam azt a vidéket, tessék megvizsgálni a telepített cselédemberek faji eredetét és azt méltóztatik látni, hogy azok között 60%-ban görögkatolikus

román eredetű nép szerepel. (*Mozgás.*) Én távolról sem kívánom megvádolni ezeket az embereket és távolról sem kívánom kétségbe vonni jó magyarságukat, de arra mégis súlyt helyeznék, hogy a határ mellett, egy-két kilométernyire a határtól tiszta magyar fajú, egészen biztos, hogy rendíthetetlen magyar fajiságú emberek jussanak magyar földhöz. (*Zaj a középén. – Elnök csenget.*)

Hogy ennek a vidéknek ilyen természetű problémája mennyire meggondolást kívánt volna, arra vonatkozólag legyen szabad példaképpen felemlítenem, hogy a nyírvasvári bíró leánya nevére, – a bíró a telepítés idején közvetítőszerepet játszott, kitűnően beszél románul – (*Zaj. — Elnök csenget.*) 13 katasztrális hold földet írtak. Én csak azt hangsúlyozom, hogy a magyar birtokpolitikának, különösen a határ mentén, elsősorban nagy nemzeti, faji és honvédelmi szerepe van. (*Felkiáltások jobbfelől: Ebben igaza van!*) A másik oldalról ezt kétségtelennek tartják és mégis az történik, amit most elmondok. Nyilvánvaló, hogy ez teljes ellentétben van azzal a felfogással, amelyet hirdetünk.²⁰⁷

268. Czapik Gyula kanonok jelentése Angelo Rotta budapesti nunciusnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában

Budapest, 1937. november 20.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 261r–263r. Tisztázat.

Excellentissime ac Reverendissime Domine Domine!²⁰⁸

Adjacenter hisce prosterno Excellentiae Vestrae informationes de episcopabilibus ritus Graeci, ultima vice personaliter mandatas. Liceat autem aperte pandere: data in illis prolata non sunt mea, sed ex informationibus sacerdotum ritus Graeci conscientiosorum collecta. Inter informatores nullus sacerdos Budapestiensis a me adhibebatur.

In osculo Consecratarum Manuum remaneo Excellentiae Vestrae servus in Christo addictissimus:

Dr. Julius Czapik

Budapestini die 20. Nov. 1937.

Informationes de quibusdam sacerdotibus eposcapilibus ritus graeci:

207 Az interpellációra Darányi Kálmán földművelési miniszter 1937. december 15-én írásban válaszolt. Hosszú válaszában röviden tér ki a Matolcsy által felvetett nemzetiségi szempontra: „Nem felelnek meg továbbá a valóságnak azok az adatok sem, amelyeket a képviselő úr az Aporházán letelepített gazdasági cselédek nemzetiségi megoszlása tekintetében hozott fel.” Képviselőházi napló, 1935. XVI. kötet, 350. o.

208 A lap tetején kézzel: „ad Nr 754/37. Informazioni in [...] eventuali candidati a vescovo greco-cattolico di Hajdudorog raccolte del Mgr. Czapik.”, a lap alján: „Altro informatore oralmente fu Mons. Mesleny, vescovo ausiliare di Esztergom. + Angelo Rotta.”

1./ Szántai-Szémán Stephanus est uxoratus.

2./ Nicolaus Dudás. *nato 27 ottobre 1902, compì i suoi studi a Roma, al Collegio Germanico*²⁰⁹ Ord. Bazilitarum, prior Mariapócsensis. Natus in Mariapócs, filius agricolae in relatione rurali sat possidentis et in pago auctoritatem habentis. Frater eius est item pater Bazilitanus in monasterio Mariapócsensi. Soror est uxor cuiusdam agricolae Mariapócsensis. Consanguinei eius nullum influxum novicum exercent in eum.

Pater Dudás est nationis Hungaricae, contra patriotismum eius nullum extat argumentum. Cum praepositis Status vivit in optimo consensu. Theologica eruditio eius est optima. Linguas callet praeter Hungaricam: Italicam et linguas Slavicas, item sufficienter Germanicam. Modus se gerendi quoad urbanitatem est sine omni quaerela.

De morum eius integritate optima viget inter ecclesiasticos et saeculares aestimatio. Agilitas eius omnibus nota; hucusque condidit monasterium novum Bazilitarum Hajdudorogiense, item moniales Bazilissas in Hungariam introduxit. Qualitates eius qua rhetoris non sunt extraordinariae, tamen notabiles. Sermones et conferentiae nominati Patris claritate, argumentatione, soliditateque excellent, modus autem proferendi non superat medietatem.

Informatores mei: sacerdotes Graeci autem defectibus quoque argumentabant contra eum. Primo: dixerunt eum esse auctocratam. Haec autem qualitas in vita ecclesiastica Graecorum in Hungaria usque ad somnolantiam passiva, pro virtute pontificali est aestimanda. Secundo aiunt nominatum Patrem esse in cognitione et aestimatione suaemetipoius eximietatis; aliis verbis clarioribus: sentire facit suam superioritatem scientificam et moralem. Erant etiam qui affirmabant in modo procedendi eum non esse sufficienter circumspectivum.

Pater Liki. *nato il 2 gennaio 1904*²¹⁰ Pater Bazilitarum natus item Mariapócsini; filius agricolae. De familia eius nemo aliquid concretum mihi proferre potuit; item persona eius ipsa non est tam nota sacerdotibus ritus Graeci. Nominatus pater enim hucusque magis in Cehoslovakia theologiam tradendo, misszionibus ex exercitiis erat occupatus et in vita publica non versabatur.

Omnes autem affirmant eum esse in theologia cultum, habere bonam famam et esse monachum modestissimum.

Agilitatis signum hucusque nullum dedit, autem causa esse potest carentia occasionis.

De canonicis Capituli Hajdudorogiensis ritus Gr.:

Bányay, praepositus maior, circa 70 annorum, viduus.

209 A kurzivált szöveg utólag kézzel besúrvva.

210 A kurzivált szöveg utólag kézzel besúrvva.

Lad. Sereghy, cca 45 annorum, coelebs. Permultos cognatos habet inter sacerdotes Dioeceseos. Vita eius praecedens non est sine macula. *bibulus*²¹¹

Alex. Mihalovits, cca 42 annorum, coelebs. Auctoritatem inter sacerdotes nullam habet. Hucusque non excelebat etsi modum et occasionem habebat. (*defectus natalium?*) – *multos cognatos* – *animo debilis*.²¹²

Nic. Bihon, cca 40 annorum, coelebs. Vir magni ingenii et qualitatum supra et ultra medietatem. Unus informatum meorum – sacerdos Graecus ex dioec. Hajdudorogensi valde conscientiosus – affirmabat vitam eius esse suspectam. Cum emphasi scribo: unicum tantum informatorem hoc dixisse. Plures autem existimant eum clero non esse gratum, praesertim eius cultus suimetipsius displicet. Agilitatis signum nullum dedit, quod occasionem permultam et qualitates habentem non laudat.

Victor Melles, cca 47-48 annorum, coelebs. Scrupulosus. Inter clerum qua homo bonus sed ponderis moralis et auctoritatis carens est notus.

Inter clerum Dioecesis Hajdudorogensis certa viget, fama de episcopatu futuro Patris Dudás et omnes acclamant ei. Nonnulli de canonico Bihon quoque loquuntur, tamquam candidato – secundum famam – Eminentissimi Cardinalis. Optimi timent, regimen eius fore „tractatus ulterior” regiminis praedecessoris Miklóssy, quod zelosi non optant.

269. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának feljegyzése a hajdudorogi püspöki szék betöltése tárgyában

Róma, 1937. november 20.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 6rv. Tisztázat

545/37

Udienza

Provvista della Sede di Hajdudorogh

Con la morte di Mons. Stefano Miklosy si è resa vacante la sede di Hajdudorogh, di rito bizantino.

Per la provvista la S. C. ha finora difronte a sé due suggerimenti: uno, riservato e personale di Mons. Luttor, Consigliere Ecclesiastico della R. Legazione d'Ungheria presso la S. Sede, per il trasferimento di Mons. Papp dall'Amministrazione Apostolica di Miszkolcs; l'altro di Mons. Cicognani per trasferimento di Mons. Takacs dall'Ordinariato Ruteno Podocarpatico negli Stati Uniti.

Mentre il suggerimento di Mons. Luttor sembra meno opportuno, sia per l'avanzata età di Mons. Papp come per il fatto che l'amministrazione di

211 A kurzivált szöveg utólag kézzel beszúrva.

212 A kurzivált szöveg utólag kézzel beszúrva.

Miszcolcs è di rito bizantino-ruteno e non bizantino-greco come Hajdudorogh, quello di Mons. Cicognani sembra suscettibile di attento esame.

Col trasferire Mons. Takacs ad Hajdudorogh si toglierebbe infatti negli Stati Uniti la difficoltà dell'avversione personale che molti dei ruteni podocarpatici colà dimoranti hanno concepito per Mons. Takacs in seguito alla dura lotta pel celibato anticelibataria da lui sostenuta con generoso vigore e si darebbe al degno Prelato una residenza ove le sue doti potrebbero venire apprezzate ed ove egli non avrebbe più da subire il disagio di non conoscere la lingua locale; inoltre Hajdudorogh, diocesi indubbiamente difficile, sarebbe retta da un Pastore già provato per indiscussa fedeltà alla Santa Sede e per pronta obbedienza alle direttive romane.

Si chiede al Santo Padre se consente che la S. C. inizi le consuete pratiche per la provvista cominciando dalla soluzione Takacs.

Ex audientia SSmi – Die 20a mensis novembris 1937

Il S. Padre approva che si cerchi a collocare V. P. Mons. Takacs a Hajdudorog
Msg. Card. Tisserant
segr.

**270. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
átirat-fogalmazványa Giuseppe Pizzardo érseknek, a Rendkívüli
Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának a hajdúdorogi püspöki szék
betöltése tárgyában**

Vatikánváros, 1937. november 22.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 11–12. Fogalmazvány.

S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Num. di Prot. 545/37

Vaticano 22-XI-37

Mons. Pizzardo

Segr. S. C. AA. EE. SS.

Questo S. D. ha esaminato attentamente l'”Appunto”²¹³ lasciato a codesta Segreteria di Stato di S. S. del Ministro di Ungheria in merito alla provvista della sede di Hajdudorogh, resasi vacante per la morte di Mons. Stefano Miklosy. Ma – sebbene la provvista spetti a questo S. D. – non è possibile esprimere alcun avviso circa il desiderio del R. Governo Ungherese ad interessarsene, come sembra risultare dell'”Appunto” surricordato. Infatti, la diocesi di Hajdudorogh fu eretta con la Bolla „Christifideles” dell'8 Giugno 1912 e Mons. Stefano Miklosy, eletto il 23 Giugno 1912, ne fu il primo Vescovo: ma così l'erezione come la nomina del Vescovo, la S. C. di Propaganda Fide rimase estranea, e ciò si trova confumato nella lettera, in data 28 novembre 1915 (n.

213 Lásd: 274a. számú dokumentum.

37251), che l'Em.mo Card. Gotti scrisse al Card. Pietro Gasparri, Segretario di Stato, in risposta all'ufficio del 7 Novembre 1915 (n. 10965). Dice, infatti, il Prefetto della S. C. di P. F. che „dopo dirette trattative fra il Sommo Pontefice Pio PP. X di fel. mem. ed il Governo Austro-Ungarico, nelle quali la S. C. di Propaganda Fide non ebbe ad interloquire in modo alcuno, fu eretta nel giugno 1912 la nuova Diocesi di Hajdudorogh in Ungheria”.

Prego, perciò, V. E. Rev.ma a volere, cortesemente informare questo S. D. se per la provvista di Hajdudorogh vi sia qualche specie la norma da seguire – in conformità ad accordi eventualmente intercorsi fra la S. Sede e il cessato Governo Austro Ungarico – oppure se basti ottenere il gradimento preventivo dell'eligendo, per parte del R. Governo Ungherese. Intanto, questa S. C. nel senso di una soluzione che il S. Padre Si è già degnato di considerare favorevolmente: quella cioè di trasferire alla sede di Hajdudorogh Mons. Basilio Takacs, Ordinario Ruteno Podocarpatico negli Stati Uniti d'America. Invece, non appare opportuno il suggerimento – avanzato da Mons. Luttor a titolo personale e in via riservata – per il trasferimento di Mons. Papp dell'Amministrazione Apostolica di Miszkolcs. A tale proposito, mi preme rilevare a V. E. come la situazione in Hajdudorogh sia estremamente delicata, così che potrebbe aversi notevole danno da indebite ingerenze o insinuazioni di natura politica nella scelta dei candidati.

270a. Tisserant bíboros átiratának melléklete: Girolamo Gotti bíboros, a Propaganda Fide Kongregáció titkárának átírtára Pietro Gasparri bíboros-államtitkárnak a Hajdúdorogi Egyházmegye liturgikus nyelve tárgyában

Róma, 1915. november 28.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 7–8. Másolat.

Copia

28 novembre 1915

Risposta all'ufficio

7 nov. 1915

No. 10965

All'Em.mo e Rev.mo Sig. Cardinale

Pietro Gasparri

Segretario di Stato di Sua Santità

Roma, 28 novembre 1915

Em.mo e Rev.mo Signor mio Oss.mo

Con la riverita sua lettera del 7 nov. 1915 No. 10965, l'Em.za V. Rev.ma m'invita ad esporre il mio parere sopra un argomento delicato.

Dopo dirette trattative fra il Sommo Pontefice Pio PP. X di fel. mem. ed il Governo Austro Ungarico, nelle quali la S. Congr. di Propaganda Fide non ebbe

ad interloquire in modo alcuno, fu eretta nel giugno 1912, la nuova Diocesi di Hajdu Dorogh in Ungheria.

Era noto che colà si usava in qualche parte la lingua volgare nella sacra liturgia. Per escludere questo abuso il Sommo Pontefice Pio X ordinò che il clero della nuova diocesi di Hajdu-Dorogh fosse obbligato ad operare nella Sacra Liturgia la lingua greco-antica, accordando al clero lo spazio di tre anni per l'esecuzione di questo obbligo evidentemente non lievo.

Ma è noto che la generalità di quel clero ignorasse la lingua greco-antica; bisognava dunque imperarLa. Mancavano i libri, e furono richiesti a questa S. Congregazione di Propaganda Fide, la quale si diede subito premura di spedire a Mons. Scapinelli, Nunzio Apostolico di Vienna la non piccola collezione dei libri liturgici greci, affinché ne facessero colà un edizione pel clero della diocesi di Hajdu-Dorogh, al quale era concesso il tempo di un triennio per la stampa dei libri e per l'adozione di essi nell'esercizio della Liturgia greco-antica. Ora il triennio concesso è spirato nel Giugno 1915. Ma che cosa fu eseguito finora? Non consta che siano stampati per la nuova diocesi di Hajdu-Dorogh i nuovi libri liturgici in lingua greco-antica; non consta che il clero della stessa diocesi ne faccia uso nella sua liturgia, non consta cioè che nella stessa diocesi si sia eseguito ciò che prescrisse il Sommo Pontefice Pio PP. X di fel. mem. nella sua Costituzione Apostolica *Christifedele* graeci ritus catholici dell'8 giugno 1912. Ora Mons. Miklosy, vescovo di Hajdu-Dorogh dimanda uno prologo di anni 4 e mesi 6 cioè fino 1 gennaio 1920.

Su questa dimanda l'Em.za V. Rev.ma ha la bontà di chiedere il mio parere, ed io l'espongo dicendo che, o bisogna considerare come non avvenuta la Costituzione *Christifedele* di Pio PP. X e ciò non è ammissibile, ovvero concedere la proroga dimandata, sebbene con poca speranza di pratico risultato.

Inchinato al bacio della S. Porpora mi professo con profondissimo ossequio di V. E. Rev.ma

umil.mo dev.mo servitore vero

(firm.) F. G. M. Card. Gotti.

271. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában

Vatikánváros, 1937. november 22.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 268rv. Tisztázat.
ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 9-10. Fogalmazvány.

774/IIor

Città del Vaticano, 22 Novembre 1937.

Prot. N. 545/37.

A Sua Eccellenza Reverendissima Mgr. Angelo Rotta
Nunzio Apostolico in Ungheria
Budapest.

Eccellenza Reverendissima,

Per la provvista della sede di Hajdudorogh, resasi vacante in seguito alla morte di Mgr. Miklosy, sembrerebbe possibile pensare al trasferimento di Mgr. Basilio Takacs, Vescovo titolare di Zela, dall'Ordinariato Ruteno Podcarpatico negli Stati Uniti d'America. Detto Prelato è – a quanto pare – favorevolmente noto in Ungheria, ove, fra l'altro, è ben conosciuto da Mgr. Shvoy, Vescovo di Alba Reale.

Prego, quindi, Vostra Eccellenza Reverendissima di volere iniziare prudentemente le indagini opportune – comunicando dal richiedere il parere dell'Eminentissimo Card. Seredi – per stabilire se detto trasferimento non incontrerebbe l'opposizione delle autorità politiche (Mgr. Takacs è nativo di Vuckovoje, diocesi di Mukacevo in Cecoslovacchia) o quella dei fedeli dell'Eparchia di Hajdudorogh.

Aggiungo – per norma di V. E. – che Mgr. Luttor, Consigliere Ecclesiastico della Legazione d'Ungheria presso la S. Sede, aveva avanzato la proposta (a puro titolo privato e in via riservata) del trasferimento di Mgr. Papp dall'Amministrazione Apostolica di Miskolcs. Tale proposta non appare, però, suscettibile di favorevole accoglimento dato, fra l'altro, che Mgr. Papp è di età già troppo avanzata per iniziare il governo di una nuova diocesi.

In attesa di cortese riscontro, fin da ora La ringrazio, mentre con sensi di profondo ossequio godo confermarmi della Eccellenza Vostra Reverendissima affmo come fratello

Eugenio Card. Tisserant
segr.

272. A Keleti Kongregáció döntése a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

[Vatikánváros Állam,] 1937. november 24.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 16r. Tisztázat

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”
Deliberazione di Congresso
Num. protoc. 394/35
Merc. 24-XI-37

In voto del Card. Seredi, senza, però, imporre, per ora, la condizione della lingua liturgica approvata, al sacerdote che sarà incaricato della cura spirituale di quel gruppi di fedeli.

273. Szmrecsányi Lajos egri érsek átirata Angelo Rotta budapesti nunciusnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában

Eger, 1937. november 30.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 264r–265v. Tisztázat.

782/IIor

Excellentissime ac Reverendissime Archiepiscopo,
Nuntie Apostolice!

Summo officio ad ea exponenda me parans, quae in re dioecesis gr. rit. Hajdudorogensis, gratosius litteris Nro 754/37 ad me datis exposcere dignabatur, non possum reficere, quod ea, quae iuvandae memoriae causa ex tabulario meo colligebam, animum novitus vehementer affecerunt. Innumera enim testantur data gr. rit. Clerum latinos non ut fratres, sed qua dissidentes considerasse, eosque per fas et nefas cultui suo adiungere desudasse; in hac assidua contentione eosdem minime religiosa, etsi erronea momenta ducebant, sed manifestum fiebat temporalia emolumenta eos quaesuisse.

Et hoc impune facere potuerunt durante regimine nunc demortui Praesulis. Superracaneum puto exempla proferre, tabularium enim inclitae Nunciaturae abunde his provisum est.

Ordinarius autem ipse – prout fidedigna testimonia perhibent – oratores sui ritus, dimissionem ad latinum ritum fundate coram petentes dura reprehensione et comminatione iterate reiecit, vicissim ab eo suscipi oplantes sine investigatione suorum adiunxit.

Deficiente in uno pago pastorali cura, fideles graeci ab infantia latinorum ecclesiam et scholam frequentarunt, Sacramentisque latino ritu refecti sunt. Hi a prorsus ignoto ritu dimissionem ad latinum ab Ordinario petierunt, qui eos relictos ad me confugit proponens ut causae investigandae scopo ex utraque parte commissio ad locum exmittatur. Assensione autem a me recepta, delegatos suos non emisit, interpellatusque a me, non verebatur declarare, investigationem superfluum esse. Interim rogantes, se neglectos esse reiectosque existimabant et ea falsa suppositione ducti, ut interiecta apostasia nihil eos impedit ut post conversionem ad ritum latinum transire possint, crimine hoc apostasine se labefactarunt. Horum aliquos sapientissima interventione Excellentiae Tuae Reverendissimae ad sinum Ecclesiae reducere licuit, ast perturbatio animarum insana inexorabilique regiminis agendi ratione excitata non facile quiescet.

Mea ex parte Ordinarium tam viva voce, quam scriptotenus attentum feci ad funesta consecraria suae agendi rationis, simul eidem significavi me ritum mutare cupientium fundatas preces nunquam reicere, sed quantum in me est, easdem promovere; et licet assentire videbatur, omnia tamen in priori statu remanserunt. Quid mirum si idem semper animus etiam Clerum et fideles invasit.

Verum tamen prorsus inexpectata fuit Ordinarii dispositio, qua saecularem usum salutarem secundum quem catholicis latinis poenitentibus ad Ecclesiam S. Basilii Máriapócs turmatim accedentibus data est facultas Missae Sacrificio sui ritus assistere angelorumque esca ibidem refici, rigide interdixit. Infendum animum spirans mandatum hoc gravia post se traxisset consecraria, si opportuna sapientissimaque interventio Excellentiae Tuae Reverendissimae eius executionem non impedivisset; cui acceptum referre possumus ut salutaris usus interruptus non sit, hodieque perseverat.

Hodiernus rerum status alicuius quietus speciem prae se fert, quod abs dubio illis dispositionibus attribendum est, quibus Excellentia Tua Reverendissima controversos personarum causas sapientissime resolvere dignabatur; malum tamen occulte serpens magnam diligentiam requirit.

Mutua intelligentia inter diversos ritus, imprimis inter eorum Sacerdotes praecipue desideratur. Hanc – mea opinione – magnopere promovebunt aliori loco praescriptae: „dies peculiare orienti christiano celebrando instituti”, quos ego – percepto decreto statim induxi. Hi in seminario meo ita defluunt, ut praeter orationes praescriptas et convenientes declamationes, unus praestantior gr. rit. sacerdos Missam sui ritus praesentibus meis clericis celebret, contionemque ad eos habeat occasione accomodatam. In hoc munere laudabilem operum navabat. Suae Sanctitatis praelatur domesticus, sacerdos dioecesis Eperjesiensis Dr. Stephanus Szántay Szémán, qui simul qua redactor commentarii „Keleti Egyház” in informanda publica opinione singulari zelo et intelligentia defungitur, doctrinamque Ecclesiae contra particulares insultus tueri nititur. Ratio atque inclinatio utique exoptata in praesentiarum rerum statu.

Novissime laudibus celebratur defunctus Episcopus, quia ipsi attribuitur introductio linguae hungaricae in liturgia. Non mihi nota sunt defuncti conamina, in hoc merito, si tamen usus iste, scitu quoque meo in dioecesi hac existens, de cuius detrimentoso effectu curati mei multum conquerebantur, revera illi adscribendus et legitimus esset, de quo hucusque dubitavi, nihil aliud mihi superesset, quam praemunire meos ne desperent, iniuste se exclusos opinantes ab hoc privilegio.

Cura oppressus futura expecto; non enim facile erit animos ad bonam frugem perducere, eosque coercere, qui adusque supremo patrocínio fortes unionem inficere non erubuerunt. Spem tamen foveo, quod Episcopus res exiliter ad calculum vocare detestans, sublimi officii memor, sapiens, et vere fidelis omnia redintegrare valebat.

Sit Deus O. M. auxilio Excellentiae Tuae Reverendissimae ut talem inveniat.

Praetiosissimis affectibus commendatus, iugi in venerationis cultu persisto
Excellentiae Tuae Reverendissimae

Agriae die 30 Novembris a. 1937.

addictissimus

Ludovicus Szmrecsányi

Archiepiscopus Agriensis

**274. Giuseppe Pizzardo érsek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek
Kongregációja titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti
nunciusnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában**

Vatikánváros, 1937. december 3.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 267rv. Tisztázat.

774-800

786/IIor

Vaticano, li 3 Dicembre 1937

Num. di Protocollo 4929/37

A Sua Eccellenza Reverendissima Monsignor Rotta

Nunzio Apostolico

Budapest

con allegato

Eccellenza Reverendissima,

Le allego copia di un „pro-memoria” che la R. Legazione di Ungheria ha rimesso alla Segreteria di Stato relativamente alla provvista di Hajdudorog. Trattandosi di materia concernente la S. Congregazione Orientale mi son fatto premura di mettere detto S. Dicastero al corrente.

Poichè la prelodata S. Congregazione ha informato la Segreteria di Stato essere „la situazione in Hajdudorog estremamente delicata così che potrebbe aversi notevole danno da indebite ingerenze o insinuazioni di natura politica nella scelta dei candidati”, sarei grato all’Eccellenza Vostra Reverendissima se si compiacesse farmi conoscere qual particolari esigenze possa avere il Governo Ungherese circa la detta provvista e come debba intendersi la frase del „pro-memoria”: „en train d’examiner la succession”.

Le informazioni dell’Eccellenza Vostra saranno utilissime alla Segreteria di Stato per adottare in questa questione, nei riguardi della R. Legazione Ungherese, l’identico punto di vista della S. Congregazione Orientale.

Profitto volentieri dell’incontro per raffermarmi con sensi di distinto ossequio di Vostra Eccellenza Reverendissima Devotissimo Servitore

+ G. Pizzardo

Arciv. di Nicea

**274a. Pizzardo titkár utasításának melléklete: Magyarország
szentszéki követének jegyzéke**

Róma, 1937. november 6.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54. fasc. 2. fol. 269r. Másolat.

Copie

Legation Royale de Hongrie Pres le Saint Siege

Notice

Avec le décès de l'évêque catholique de rite grec Mgr. Miskolczy de Hajdudorog (Hongrie) le diocèse de rite grec de Hajdudorog se trouve en vacance.

Attendu que le Gouvernement Royal de Hongrie est entrain d'examiner la question de sa succession il serait très reconnaissant au Saint Siège s'il voudrait bien ne pas prendre aucune décision définitive ni faire aucune promesse personnelle concernant cette nomination jusqu'à ce que le Gouvernement Royal soit a même d'exprimer son opinion en cette question.

Rome le 6 Novembre 1937.

275. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átírat-fogalmazványa Serédi Jusztinián bíboros, esztergomi érsekhez a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Vatikánváros Állam, 1937. december 3.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 17r. Fogalmazvány.

S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Num. di Prot. 394/35

Vaticano 3-XII-37

Card. Seredi

Primate d'Ungheria

Allegati N.

in busta a sigillo

volante al Nunzio

Sono vivamente grato a V. Em.za Rev.ma per la Sua cortese risposta²¹⁵ in merito alla questione propostaLe da questo S. D. circa l'assistenza spirituale dei cattolici di rito bizantino nei dintorni di Budapest.

La S. C., conformandosi ai preziosi suggerimenti dati da V. Em.za, ha già pregato l'Ecc.mo Nunzio Apostolico di volere concertare con i Vescovi di Vacz e di Alba Reale, per la prossima Pasqua del 1938, un'opportuna missione fra quei fedeli, tenendo, fra l'altro, conto dell'opera che a tal fine potrebbero prestare i Basiliani del Monastero di Mariapocs. Il rilievo di V. Em.za circa „la

214 1937. november 5. dátummal.

215 Lásd: 260. számú dokumentum.

lingua riconosciuta dalla S. Sede quale lingua liturgica è di grande importanza; sembra, però, a questo S. D. ch'esso possa trovare meglio il suo posto allorché si tratterà di tale questione in relazione alla diocesi di Hajdudorogh.

Con...

276. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átirat-fogalmazványa Angelo Rotta budapesti nunciushoz a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Vatikánváros Állam, 1937. december 3.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 18r-19v. Fogalmazvány.

S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Num. di Prot. 394/35

Vaticano 3-XII-37

Allegati N. 2

1) copia lettera Card. Seredi

2) lettera al Card. Seredi in busta a sigillo volante

Mons. Rotta

Nunzio in Ungheria

Interpellato da questo S. D. in merito alla cura spirituale dei cattolici di rito bizantino nei dintorni di Budapest, l'Em.mo Card. Seredi, Arcivescovo di Strigonia, ha risposto con la lettera che qui allego in copia.

Poiché sostanzialmente i pareri del Primate d'Ungheria e di V. E. Rev.ma coincidono, la S. C. pro E. O. prega l'E. V. di volere entrare in rapporto con i Vescovi di Vacz e di Alba Reale onde tradurre in atto, già dalla prossima Pasqua i provvedimenti suggeriti dal Card. Seredi. Quanto alla questione della lingua liturgica, peraltro non sembra sia il caso di affrontarla ora per un ristretto numero di fedeli ungheresi di rito bizantino in diocesi latini, mentre dovrà essere trattata, forse, in vista della sistemazione canonica da darsi alla diocesi di Hajdudorogh.

Credo opportuno indicare a V. E., per eventuali accordi con i Vescovi suddetti, il Monastero Basiliano di Mariapocs.

277. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Giuseppe Pizzardo érsek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában

Budapest, 1937. december 6.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 13/1-2. Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54, fasc. 2, fol. 273r-274r. Fogalmazvány.

787/37/IIor

6 Dicembre 1937.

Circa Sede vacante di Hajdudorog.

Eminentissimo Monsignore Monsignore Giuseppe Pizzardo

Segreteria di Stato di Sua Santità

Città del Vaticano.

Eminentissimo Monsignore,

Non è mia intenzione entrare ora in merito alla questione della successione alla Sede Vescovile di Hajdudorog, alla quale si riferisce il pregiato dispaccio²¹⁶ dell'Eminenza Vostra Reverendissima in data 3 corrente N. 4929/37.

Non ho ancora fra le mani tutti gli elementi occorrenti per trattare a fondo tale affare; tanto più che esso si è reso complesso con l'accento fatto dalla Sacra Congregazione della Chiesa Orientale, col Suo venerato Dispaccio²¹⁷ in data 22 p.p. N. 545/37, al nome di un Vescovo di rito ruteno, da anni residente in America Settentrionale, com di un possibile candidato. Ora per rispondere adeguatamente alla S. Congregazione Orientale su tale punto, come Essa stessa mi consiglia, bisogna prima interpellare Sua Eminenza Reverendissima il Cardinale Serédi ed anche tastare il terreno presso il Governo. Purtroppo per l'assenza dell'Eminentissimo Cardinale Serédi non solo da Budapest, ma anche da Strigonia, per tre settimane, non mi è stato possibile finora parlargli. – Ciò avverrà tra qualche giorno qui a Budapest. – E quindi sia questa come altre questioni, rimangono in sospenso; quanto poi a tastare il terreno presso il Governo, per il nome sopra indicato, credo più prudente a meno compromittente non farlo in via diretta, ma per l'intermezzo dell'Eminentissimo Cardinale Primate.

Posso però ora manifestare il mio debole parere sul Pro-memoria allegato al Dispaccio di Vostra Eminenza presentato dalla Legazione Ungherese a codesta Segreteria di Stato.

Secondo il noto Modus procedendi per la nomina dei Vescovi in Ungheria la Santa Sede ha concesso due mesi di tempo al Governo Ungherese per manifestare gli eventuali suoi desideri. Orbene S. E. Monsignor Miklósy, defunto Vescovo di Hajdudorog, morì il 29 ottobre scorso, quindi il Governo ha diritto sino alla fine di dicembre di usare del favore consessogli.

Si può quindi rispondere che la Santa Sede, sempre rispettosa dei diritti degli altri, non procederà certo ad alcun ché di definitivo se non trascorsi i due mesi fissati.

È una risposta generica, che non vuole e non deve entrare in merito alla natura dell'azione previa che il Governo intende compiere per suo conto, ed alla quale si riferisce la frase un pò sibillina „en train d'examiner la succession”.

216 Lásd: 274. számú dokumentum.

217 Lásd: 271. számú dokumentum.

Quando il Governo avrà manifestato il suo pensiero, oppure sarà trascorso il tempo concesso, allora io, usando anche degli altri elementi che frattanto cerco di raccogliere, procurerò di dare un'idea, al più possibile completa, dello satus quaestionis, perchè la S. Congregazione Orientale possa procedere a ragion veduta alla nomina del Vescovo di Hajdudorog.

Di questo rapporto credo utile inviare contemporaneamente copia all'Eminentissimo Segretario della Sacra Congregazione della Chiesa Orientale.

Coi sensi della più profonda stima godo raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

278. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában

Budapest, 1937. december 6.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 13. Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54, fasc. 2, fol. 275r. Fogalmazvány.

788/1937./IIor

6 Dicembre 1937.

(con inserto)

A Sua Eminenza Reverendissima Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant Segretario della S. C. Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Mi faccio un dovere d'inviare, qui compiegata, all'Eminenza Vostra Reverendissima copia d'un mio Rapporto,²¹⁸ che si riferisce alla provvista della sede vacante di Hajdudorog, che con questo stesso corriere mando alla Segreteria di Stato di Sua Santità.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione, mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

279. Prodán János vezércikke a Görögkatolikus Szemlében Matolcsy Mátyás országgyűlési képviselő felszólalásával kapcsolatban

1937. december 12.

Matolcsy:

218 Lásd: 277. számú dokumentum.

„...nem tagadom és nyíltan megmondom, bejártam azt a vidéket, tessék megvizsgálni a telepített cselédemberek faji eredetét és azt méltóztatik látni, hogy azok között 60 százalékban görögkatolikus román eredetű nép szerepel. (Mozgás.) Én távolról sem kívánom megvádolni ezeket az embereket és távolról sem kívánom kétségbe vonni jó magyarságukat, de arra mégis súlyt helyeznék, hogy a határ mellett, egy-két kilométernyire a határtól tiszta magyar fajú, egészen biztos, rendíthetetlen magyar fajiságú emberek jussanak magyar földhöz. (Zaj a középén. — Elnök csenget.)”

Hogy ennek a vidéknek ilyen természetű problémája mennyire meggondolást kívánt volna, arra vonatkozólag legyen szabad példaképpen felemlítenem, hogy a nyirvasvári bíró leánya nevére, — a bíró a telepítés idején közvetítőszerepet játszott, kitünően beszél románul — (Zaj. — Elnök csenget.) 13 katasztrális hold földet irtak. Én csak azt hangsúlyozom, hogy a magyar birtokpolitikának, különösen a határ mentén, elsősorban nagy nemzeti, faji és honvédelmi szerepe van, (Felkiáltások jobbfelől: Ebben igazsága van!) A másik oldalról ezt kétségtelennek tartják és mégis az történik, amit most elmondok. Nyilvánvaló, hogy ez teljes ellentétben van azzal a felfogással, amelyet hirdetiünk.”

A képviselő úr szavaira egyházi részről Szuvák József bökönyi parochus a „Magyarság,, folyó évi november hó 21-i, papságunk alkalmi értekezlete a „Nemzeti Ujság,, november 24-i számában adták meg a feleletet, A görögkatolikus magyar vallástársadalom világi oldaláról sem hagyhatjuk szótlannul a képviselő úr beszédének idézett részét. Parlamentünk bal oldalán, a Házzsabályok korlátain belül, sok minden meg van engedve. Szabad a tényeket elhallgatni, elhomályosítani, sőt el is ferdíteni. De talán még sem szabad vagy legalább is nem illő az insinulatio, a gyanúsítás.

A képviselő úr bejárta a vidéket, amely alatt egyházunk térképén a „Nyirbélteki görögkatolikus esperesi kerület” értendő. Talált ott az 1930-as népszámlálás szerint 20.223 keresztény magyart; testalkat, ruházat, nyelv, sőt kiejtés tekintetében is tökéletesen egyforma magyart. Ebből 12.222 Szent István királyunk édesanyjának, Gyula erdélyi vezér leányának, Saroltának rítusát követi. Anyanyelvre nézve 2 oláh kivételével színmagyar. Fejemet teszem reá, hogy a két oláh a 7 görög keleti közül való. Ünneplőben fogadták a képviselő urat a cselédemberek, amikor új telepükre betért. Csizmás, feketemándlis, pruszlikos, szép magyarok. Beszédbe elegyedett velük. Nem azt kérdezte tőlük: tudják-e a Himnuszt, a Szózatot? Ki volt Kossuth apánk? Hányan szereztek a háborúban nagy vitézségi érmet? Ki volt közülök politikai megbízott a kommunizmus alatt és miképpen viselkedett? Hányan jöttek sarzsival haza Horthy Miklós kaszányáiból? Az iskolások közül ki tudja elszavalni legszebben a „Talpra magyar!,,-t, a serdültebbek sorából ki a legszorgalmasabb levante? Kinek volna kedve kaszát ragadni és a képviselő úr vezetésével azonnal kiverni ezeréves szent földünkről az oláh puskást? Nem! A honatya ilyen kis dolgok iránt nem érdeklődött. Nem a sziveket vizsgálta, hanem a cselédemberek faji eredetét vette bonckése alá. Nem jutott eszébe, hogy hátha honfoglaló ősutód, de az

oláh egyház által „Ardeleanu”, „Ujcaanu”, „Ungureanu,, módjára, nevükben elrománosított fajmagyarokkal van dolga?

Faj, fajtság, szív. Ezekről majd máskor. Most csak annyit, hogy Récsey Ádám, Zichy Ödön, Károlyi Mihály, Garbai, Bokányi eredete száz százalékig magyar volt; Hunyadi János, a Zrínyiek, Frangepánok, Fráter György, Jurisics, Dugonics, Damjaniché nem. Akár tetszik, akár nem tetszik Matolcsy képviselő úrnak, mi, a hetven százalékában fajmagyar Vasvári Pál, huszonkilenc százalékában a „Carissima ac fidelissima natio” népéből származó, szertartási magyar közösségünkben egy lelket képező görögkatolikus magyarok, az utóbbiakat avattuk nemzeti szentjeinkké. Üzenjük Matolcsy képviselő úrnak és elvtestvéreinek: „Ne bánts a magyart, még ha román eredetű görögkatolikus is, vagy románul kitűnően beszélő fajmagyar!”

Nem kérkedem történelmi felsorolásával azoknak az eseteknek, amelyekben a munkácsi és eperjesi Sionok emlőin táplált szertartási közösségünk, mint egység a haza védelmében, a nemzeti kulturmisszió betöltésében előbb említett szentjeink nemzeti dogmáit valósította. Kötelességét teljesítette.

Nem untatom sem olvasóimat, sem a képviselő urat annak részletezésével: mint sikerült a nyíregyházi magyar Sionnak és papságának, tanítói karának negyedszázad alatt megérttetni a legfeljebb 1 százalékot kitevő románeredetű magyar testvéreinkkel is, hogy lehet valaki jó görögkatolikus és e mellett a legfanatikusabb magyar. Kérdezze meg különben ezt a képviselő úr Bud János őexcellenciájától. Vagy informálódjék vallási micsodaságunkról, magyar lelkünkéről, a beregszászi, csengeri, fehérgyarmati, gávai, hajdúböszörményi és nánási, kemecsei, kisvárdai, mátészalkai, nagykállói, nagykárolyi, nyírbátori, sárospataki, sátoraljaújhelyi, tiszalöki és tokaji választókerületi képviselő uraknál. Esetleg fáradjon le még egyszer a most szóvá tett vidékre. Tisztelje meg látogatásával ünnepnapon templomainkat, bármikor parochiáinkat és iskoláinkat. Győződjék meg személyesen: mennyire alaptalan volt aggodalma.

Ha megteszi, a fajmagyar úriembert különösen jellemző lelki finomsága fogja rákényszeríteni, hogy legközelebbi parlamenti felszólalásában kicserélje a Ház asztalára tett csalán-koszorúját. Ezt a koszorút a legtöbben megmosolyogtuk. Érzékenyebb testvéreim azonban nem magyaros nyíltságú, egyenes, hanem oldalsuhintásos támadásnak vették a keletkezési sorrend tekintetében első, de egy ezredév elnyomatása és üldözése miatt alig 70 esztendeje, hogy újból levegőhöz juthatott magyar Egyház ellen.

Prodán János.

280. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Shvoy Lajos székesfehérvári megyéspüspökhöz a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában

Budapest, 1937. december 13.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54, fasc. 2, fol. 270rv. Fogalmazvány.

800/37/IIor

Sub secreto.

13 Decembris 1937.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Ludovico Shvoy

Episcopo Albaregalensi

Albae-Regiae.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Cum per mortem Excellentissimi Domini Domini Stephani Miklósy, v.m. jam vacet Sedes Episcopalis Hajdudorogensis ritus graeco-catholici, aliqui proposuerunt ut possibilem candidatum ad successionem Excellentissimum Dominum Dominum Basilium Takács, Episcopum pro catholicis rutenis Protocarpatiae in Statibus Foederatis Americae.

Cum Excellentia Tua Reverendissima in sua commoratione in America certo certius habuerit occasionem et supradictum Excellentissimum Dominum cognoscendi et cum eo agendi, rogo Excellentiam Tuam Reverendissimam, ut, qua es mihi bene nota prudentia, mihi quam citius referre dignetur quid coram Domino iudicet de tali propositione, reputet ne scilicet dictum Excellentissimum Dominum talibus qualitatibus praeditum esse, ut tuta conscientia Eum commendare possim, si eventualiter a Sancta Sede interroger circa tale negotium.

Tota res, ut evidens est, sub absoluto secreto est pertractanda.

Gratias in antecessum agens pro favore, quam Excellentia Tua Reverendissima mihi sine dubio praestare dignabitur, libenti animo occasionem arripio optima quaeque a Deo Tibi adprecandi, adventantibus Nativitatis Domini sollemniis, eo quo par est obsequio permanere gaudeo Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo

Archiepiscopus Thebar. Nuntius Apostolicus

281. A külügyminisztérium által Angelo Rotta budapesti nunciusnak átnyújtott jegyzék a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában

Budapest, 1937. december 17.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54, fasc. 2, fol. 271r. Tisztázat.

Évêché catholique de rite oriental de Hajdudorog.

Basile Takács, évêque catholique de rite oriental d'Amérique.

Nicolas Dudás, provincial de l'Ordre des Basilites, supérieur du Monastère Basilite à Mária-Pócs.

A lap tetején Rotta nuncius kézírásával:

foglio conseguito personalmente del Ministro degli Esteri a S.E. il Nunzio nel colloquio avuto con questi il 17. XII. 37

A lap alján Rotta nuncius kézírásával:

N. B. Il giorno seguente, il 18/12/37

Il Ministro degli Esteri inviò al Nunzio il Sig. Conte Czacki, del ministero degli Esteri, per dire che era errato l'ordine dei nomi indicati

Al primo luogo si doveva leggere Dudás – al secondo Takács

+ Angelo Rotta

282. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárhoz a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában

Budapest, 1937. december 23.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 15/1-3. Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54, fasc. 2, fol. 276r–278v. Fogalmazvány.

Kiadva: Véghseő Tamás: Miklósy István hajdúdorogi püspök utódlása:

Új adatok a budapesti nunciatura levéltárából. In: Tüsor, Péter (szerk.)

Magyarország és a római Szentszék: Források és távlatok: Tanulmányok

Erdő bíboros tiszteletére. Budapest, Roma, MTA-PPKE „Lendület”

Egyháztörténeti Kutatócsoport, 2012, 325-341.

835/1937

23 Dicembre 1937.

Circa Sede vacante di Hajdudorog.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Pacelli

Segretario di Stato di Sua Santità.

Eminenza Reverendissima

Per la successione del defunto Monsignor Miklósy nella Sede di rito greco di Hajdudorog mi pare vi siano ora tutti gli elementi necessari per addivenire ad una soluzione sollecita.

La cosa è anche facilitata dalla circostanza che la condizione di celibato richiesta riduce al minimo la possibilità della scelta.

Alla candidatura di Sua Eccellenza Monsignor Papp non si può più pensare: già la Sacra Congregazione Orientale la riteneva come da escludersi, stante la sua età troppo avanzata, il qual motivo è per sua natura così efficace che non vedo che qui si sia pensato seriamente al suo nome. Si aggiunga poi che la

numerosa parentela di Monsignor Papp, nella quale figura anche il fratello prete ammogliato della Diocesi di Hajdudorog, poco stimato, costituirebbe un ostacolo non indifferente.

Per mezzo di varie persone ho fatto un'inchiesta sui possibili nomi di candidati. Eccone il risultato

Preti secolari: Ladislaus Sereghy, circa 46 anni, celibe. Ha molti parenti tra i sacerdoti della Diocesi. La sua vita precedente pare non sia senza macchia, sembra sia dedito al bere.

Alessandro Mihalovits, di circa 42 anni, celibe. Ha molti parenti, piuttosto debole di carattere, non gode di autorità tra i sacerdoti. Finora non si è distinto, benché non gli sia mancato modo ed occasione. Qualcuno accenna anche, non so con quanto fondamento, al defectus na talium.

Nic. Bihon, di circa 40 anni, celibe. Di molto ingenio e di qualità superiori alla media. Però un informatore di chi mi ha fornito queste notizie affermava anche che la vita del Bihon ha dato luogo a qualche sospetto. Però ciò disse uno solo dei suoi informatori, di questi alcuni ritengono che egli non sia gradito al clero, specialmente dispiace in lui l'idea esagerata che ha di sé stesso, finora non ha dato segno di attività, nonostante le sue qualità e le occasioni che non sarebbero mancate.

Victor Melles, di circa 48 anni, è celibe. È scrupoloso, nel clero gode fama di uomo bonus, ma non di autorità.

Clero regolare: Nicolaus Dudas. Nato il 27 ottobre 1902. Compi i suoi studi a Roma con molto onore al „Germanicum”. Nell'Ordine dei Basilliani, priore di Maria-Pocs. Nato in Maria-Pocs, figlio di un agricoltore possidente che gode di una certa autorità nel paese. Suo fratello è parimente padre basiliano nel Monastero di Maria-Pocs. Sua sorella è moglie di un agricoltore di Maria-Pocs. I suoi parenti non esercitano influsso alcuno su di lui. Padre Dudas è di nazione ungherese, ed il suo patriottismo non lascia nulla a ridire. Con le Autorità governative vive in ottimi rapporti. La sua formazione teologica è eccellente. Conosce, oltre l'ungherese, l'italiano e le lingue slave e sufficientemente anche il tedesco. Il suo modo di comportarsi è molto educato. Sulla sua condotta morale nulla a ridire, anzi gode ottima fama. La sua attività è nota a tutti. Finora ha fondato il nuovo Monastero dei Basiliani in Hajdudorog, parimenti ha introdotto in Ungheria le Suore basiliane. Le sue qualità come oratore pur non essendo straordinarie sono però notevoli. I discorsi e le conferenze di detto Padre si distinguono per chiarezza e solidità.

Il mio informatore aggiunge che alcuni sacerdoti greci gli attribuiscono anche qualche difetto. Dicono che è un pó autocrate, però, osserva il mio informatore, ché dato lo stato di sonnolenza della vita ecclesiastica dei Greci di Ungheria tale tendenza potrebbe quasi considerarsi come utile in un loro Vescovo. Alcuni altri gli imputano di far troppo risaltare la sua superiorità scientifica e morale, e che qualche volta nell'agire non è troppo circospetto.

Padre Giovanni Liki. Nato il 2 gennaio 1904, a Maria-Pócs. Della sua famiglia non si è potuto raccogliere notizie concrete, e la sua persona non è troppo nota ai sacerdoti di rito greco, però tutti affermano che è colto in teologia, gode di buona fama ed è monaco modestissimo. Della sua attività non ha dato ancora alcun segno, forse la ragione può essere pure la mancanza fin qui di occasioni. Fino adesso si è occupato nell'insegnamento della Teologia e nel dare missioni ed esercizi.

Se ci dovessimo fermare all'Ungheria pare non si possa porre gli occhi che sul Padre Dudas, per quanto un pó giovine, non avendo che 35 anni.

Ma la Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale nel Suo Dispaccio²¹⁹ del 22 Novembre p.s., Nr.545/37, ha messo innanzi il nome di Sua Eccellenza Monsignor Basilio Takacs, Vescovo titolare di Zela, dell'Ordinariato Ruteno Podcarpatico negli Stati Uniti d'America. Dietro suggerimento della stessa Sacra Congregazione ho domandato in merito il parere di Sua Eminenza il Cardinal Serédi: pregandolo nello stesso tempo di tastare il terreno presso il Governo, naturalmente in via confidenziale ed in suo nome. Conclusione: Sua Eminenza per suo conto non ha mosso alcuna difficoltà circa la scelta di Monsignor Takacs, poi ha saputo destreggiarsi in modo col Ministro dei Culti che, senza menomamente accennare alla proposta della Sacra Congregazione Orientale, lo ha persuaso ad elencare tra i nomi desiderati dal Governo quello di Mons.Takacs.

Il Governo: Il 17 di questo mese ho fatto visita a questo Ministro degli Esteri. Egli ha profittato dell'occasione per darmi in iscritto due nomi di Candidati per il Vescovado di Hajdudorog, che il Governo raccomandava alla Santa Sede. Nella nota figurava in primo luogo il nome di Mons. Takacs ed in secondo quello di Padre Dudas. Il giorno seguente però mi mandò il suo segretario di Cabinetto per dirmi che era incorso un errore e che in primo luogo doveva figurare il Padre Dudas nel secondo Mons.Takacs. In un modo o nell'altro sta che da parte del Governo non vi è alcuna difficoltà per l'eventuale nomina di Mons.Takacs.

Io poi mi son dato premura di domandare a Mons. Shvoy, Vescovo di Alba-Reale il suo giudizio circa Mons.Takacs e sull'opportunità di una sua nomina a Vescovo di Hajdudorog.

Mons. Shvoy è venuto da me, e mi ha detto che l'impressione sua dai frequenti contatti avuti con Mons.Takacs in America era molto buona. Mons. Takacs è uomo molto pio, zelante ed affezionato a Roma.

Per suo conto ritiene che qui in Ungheria potrà far bene, e questa nomina lo libererà dalla croce pesante che ora grava sulle sue spalle in America per la forte opposizione di una parte del clero e del popolo che la sua traslazione in Ungheria di cui gli parlo pure Sua Eccellenza Mons. Cicognani a Washington, auspicandola renderà più facile il ritorno alla pace tra i fedeli di America con

219 Lásd: 71. számú dokumentum.

la nomina di un nuovo Vescovo, che, secondo Mons.Shvoy, potrebbe esser benissimo Padre Dudas, il quale è appunto ora negli Stati Uniti di America per darvi Missioni. Del resto alla Santa Sede non mancano mezzi per meglio conoscere se Mons.Takacs abbia le attitudini necessarie per la nuova Sede. È altamente da desiderarsi che il nuovo Vescovo abbia realmente sentimenti romani, zelo e la volontà di intrattenere buoni rapporti con i latini.

Da quanto è stato detto si ricava che, secondo il mio debole parere, non rimane che scegliere tra Mons.Takacs e Padre Dudas.

Quale accoglienza avrà la nomina dell'uno o dell'altro da parte del Clero e dei fedeli di Hajdudorog?

Da varie fonti mi consta che Padre Dudas è molto quotato e che generalmente si fa il suo nome come del successore di Mons. Miklósy, e ritengo che la sua nomina sarebbe bene accolta.

Su Mons. Takacs nessuno si esprime, perché non si pensa a lui. Quale possa esser eventualmente l'accoglienza a questa nomina? Non è facile prevederlo: probabilmente non sarà buona, perché si sarà diffidenti di lui: spetterà a Mons. Takacs di rendersi accetto mostrando tatto e prudenza, non disgiunti però da fermezza ed energia.

Ho interrogato in merito Sua Eminenza il Cardinal Primate. Questi mi ha detto che i Greci non riceveranno bene Mons. Takacs, come non riceverebbero bene Padre Dudas o qualunque altro fosse inviato come Vescovo.

Quidquid sit timori qui non vi sono di scisma: un Vescovo benviso al Governo può con una certa facilità governare, se da parte sua naturalmente non difetti degli elementari principi che devono reggere la condotta di un Superiore.

Quindi la Santa Sede è pienamente libera nella scelta. Solo prego di una cosa, che cioè, avvenuta la nomina di uno del due non la si renda di pubblica ragione, se prima io non ho comunicato il nome al Governo. È vero che nel caso, secondo il modus procedendi, non ci sarebbe bisogno di domandare il nihil obstat politico dal Governo, ma per un senso di delicatezza, com'è naturale, è bene che il Governo non abbia la prima notizia della nomina avvenuta attraverso i giornali.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione, mi onoro riaffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

283. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltésének tárgyában

Budapest, 1937. december 23.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 54, fasc. 2, fol. 279r. Fogalmazvány.

836/1937.

23 Dicembre 1937.

(con inserto)

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della Sacra Congregazione della Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Mi reco a doverosa premura inviare, qui acchiusa, all'Eminenza Vostra Reverendissima copia del mio Rapporto Nr. 835/'37²²⁰ che in data di oggi ho spedito all'Eminentissimo Cardinal Segretario di Stato e che riguarda la provvista della vacante Sede greco-cattolica di Hajdudorog.

Profitto dell'occasione per presentare all'Eminenza Vostra Reverendissima i miei più sinceri uguri per le Feste Natalizie e per il nuovo anno, mentre, chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione, mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

284. Budaváry László vezércikke a Görögkatolikus Szemlében Matolcsy Mátyás képviselő sértő megjegyzéséről

Budapest, 1937. december 25.

Visszautasítjuk!

Válasz Matolcsy Mátyás országgyűlési képviselőnek a görögkatolikus magyarság egyetemét mélyen sértő megállapítására
írta: Budaváry László v. nemzetgyűlési képviselő, a Nemzeti Élet felelős szerkesztője

Mikor kétszáz és egynéhány esztendőnek előtte II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelmünk, lengyelországi bujdosása után hazatérve, megjelent a Gránicon és kibontotta „Pro Patria et Libertate!” zászlaját, legelsőnek a görögkatolikus rutének és a tótságnak görögkatolikus része állott a szent lobogó alá, hogy harcoljon a magyar hazáért és a magyar szabadságért. A történelmi feljegyzések szerint a nagy fejedelem felsőtiszavidéki hadai, a derék, jó „bocskorosok” majdnem kivétel nélkül görög szerlartásu katolikusok valának. A huszti, nagyszöllősi, ujhelyi, pataki, kassai, tokaji és sajómenti kuruc sátoortáborokból a „Hoszpode pomiluj!”, ájtatos zsolozsmáját ragadta a szellő a magasságos Ég felé, áldást kérve a vérző magyar hazára, szenvedő népére és a kuruc fegyverekre.

220 Lásd: 282. számú dokumentum.

A nyolc évig tartó pihenéstelen harc krónikája sok-sok végzetes árulást örökített meg az utókor számára. Hej, sokan voltak Ocskay Lászlók; nagy, ősrégi magyar nevek viselői, hatalmas domíniumok urai, várispánok, magas címek és rangok viselői suttyantak át a labancokhoz, mikor a hadi szerencse olykor-olykor elfordult a fejedelem fegyvereitől és a kurucok csillaga el-elhomályosult a firmamen-tumon; hej, hányan valának más hitenlevő, kutyabőrös magyar nemesek és főnemesek, akik hátat fordítottak a magyar szabadság szent ügyének és kincsért, vagyonért, címért, rangért alázatosan fejet hajtottak a császári kegynek és fegyverüket magyar véreik ellen fordították! ... De az árulók között egyetlen egy sem akadt görögkatolikus hiten lévő magyar, rutén és tót. Ezek, legfőként pedig a szegény rutének, akiket II. Rákóczi Ferenc minden írásában „Gens fidelissima” néven nevezett, a nagymajtényi zászlótörésig rajongó hívséggel kitartottak Rákóczi mellett. A fejedelem mellett. A kuruc ügy mellett. A magyar haza és szabadság ügye mellett.

Nem volt ezeknek ragyogó diszruhájuk, fegyverük is többnyire fejsze és kiegyenesített kasza volt; nem viseltek ezek hatpredikátus szittyá neveket, csak amolyan egyszerű hangzásút; nem várakban, kastélyokban ringatták ezek aranybölcsőjét, de szalmatető, hüppedt sárviskóban és mégis tudták, mi a kötelességük a kenyéradó hazával szemben, rémei voltak a pompásan felszerelt labanc seregeknek és harcoltak az első pillanattól az utolsóig, áldoztak vért és életet, mert ha nyelvük nem is, de a szivük magyar volt, lelkesedésük láng, hűségük acél, honszerelmük és becsületük sírirtató.

Boldogult édes Atyám rutén község magyar tanítója volt. Dehogy is haragudott ez a nép a magyar szóért! Örömmel küldte gyermekeit a magyar iskolába, magyar nyelvet tanulni, a Rákóczi nyelvét tanulni. Mert Rákóczi kultusza ma sem halt meg még ott. És nem is fog megszűnni soha. A mi községünk volt görög katolikus ruténjei, ugyanúgy, mint sok száz rutén község görögkatolikus népe olyan hagyományt ápol, amelynek hallatára sok-sok szájhős magyarnak el kell pirulnia. Mikor a Nagy Fejedelem a szent ügy lehanyatlása után — mindenét itthagya — elbujdosott és „csízmája nyomát hóval lepte be a tél”, a „síró kurucok” visszatértek elhagyott kicsi hajlékaikba. Rendbehozták az ütött tetőt, felépítették leomlott falaikat, megsiratták halottaikat és folytatták ott, ahol nyolc évnek előtte abbahagyták. Csak hallgatag, szomorú emberekké változtak. De éppen a görögkatolikusság volt az — szabolcsi, szatmári, ugocsa és hajdúsági magyar, kárpátalji rutén és felvidéki tót — amely sohasem hitte el, hogy Rákóczi Rodostóban ment. Azt hitték, hogy itthon bujdosol és titkon gyűjti hadait Új, szent háborúra „pro Patria et Libertate”. Különösen a rutének, a Gens fidelissima” várta szivrepesve. Hitték, hogy hozzájuk is be fog toppanni egyszer a Szűz Máriás lobogóval, hitték, hogy felharsannak még a hegyoldalakon a kiásott tárogatók. És minden rutén háznál, minden nap, háziszőttes, cifra abroszon szép, mázas cseréptál várta a fejedelmet. Bármikor jön is, terített asztal fogadja az érkezőt...

Azóta két nehéz évszázad pergett le az idők örökké forgó rokkáján, de a rutén nép még mindig várja a nagy visszatérőt. A hagyomány kiirthatatlan szokássá változott. Rákóczi képe ottvan minden [...] Rákóczi jönni fog, mert Rákóczinak jönnie kell...

De nem csak ez az egy, ami Rákóczira emlékeztet. A rutén parasztok ma is vállraomló, hosszú Rákóczi-haját viselnek. Olyan némelyik, mintha maga a fejdelem lépett volna ki képe keretéből.

A magyar Génusz egyetlen nemzetiségünket sem tudta érzésben annyira magyarra formálni, mint a ruténséget. Az alföldi görögkatolikus magyarság gyökérszála legnagyobb-részben a kárpátalji földbe kapaszkodnak. Onnan ömlött szét az a drága véráradat, amely egyik legbiztosabb pillére a magyar hazának, a magyar nemzet örök életének.

1848-ban a görögkatolikus magyarság és ruténség Kossuth zászlaja alatt harcolt. A görögkatolikus Vasvári Pál volt az eszményképük, akinek szent vértanúsága mintegy szimboluma a görögkatholikus magyarság és ruténség áldozatos, igaz honszerelmének.

De a görögkatolikusok azzal is kimutatták a magyar nemzettesthez való görcsös ragaszkodásukat, hogy végnélküli, szívós harcot folytattak a magyar oltárnyelv bevezetéséért és a görögkatolikus magyar püspökség felállításáért. És harcukat siker koronázta. A magyar görögkatolikus oltárnyelve ma már magyar és negyedszázaddal ezelőtt megvalósult a magyar püspökség vágya is. Ennek a küzdelemnek is megvannak a maga vértanúi. Ki ne emlékeznék arra a megrendítő drámára, amikor a magyar püspökség és a magyar oltárnyelv ellen dühöngő oláhok bombát küldtek Miklóssy István püspöknek a debreczeni püspöki hivatalba, amely pokolgépnek szörnyű robbanása három görögkatolikus magyar — két lelkész és az egyházmegyei főügyész életét oltotta ki. A püspököt az isten keze óvta meg a katasztrófától.

Az oláh megszállás alatt Miklóssy püspököt kétszer is internálták az oláhok, titkárárt pedig kegyetlenül meg is botozták.

A világháború idején a görögkatolikus többségű magyar ezredek a legdicsőségesebb harcokat vívták a haza védelmében és nevüket örökre bevésték a magyar történelem legdicsőbb lapjaira.

Ma sincs nemzetünknek egyetlen rétege sem, amely hazaszeretet, nemzethűség és megbízhatóság szempontjából túltenne a görögkatolikus magyarság ezen erényein.

Mindezt azért mondtuk el előre, hogy ennek ismeretében bírálhassa el az olvasó azt azt a vérig sértő, durva rágalmat, amellyel Matolcsy Mátyás függetlenségi kisgazdapárti országgyűlési képviselő illetve a görögkatholikus magyarságot a képviselőház november 17.-én tartott ülésén.

Matolcsy Mátyás képviselő a gróf Károlyi Lajos-féle szatmárvármegyei ötezerholdas birtoknak telepítési-ügyével foglalkozván, azt a kijelentést tette, hogy:... A letelepített cselédemberek — sajnos — hatvan százalékban

görögkatolikus, tehát román eredetű nép. A határ mellett tiszta magyarfajú és biztos érzelmű emberek kerüljenek a magyar birtokra!”

Matolcsy Mátyás ezzel a kijelentésével nem csak a népismeret terén való tudatlanságát árulta el, de kést döfött a görögkatolikus magyarság százezreinek szívébe is, akiknek a magyar haza iránti megbízhatóságát vonta kétségbe, holott a legegyszerűbb szatmári, szabolcsi, zempléni vagy hajdúdorogi görögkatolikus magyar hazafisága, nemzethűsége egy hajszálnyival sem áll alacsonyabb fokon a Matolcsyénál.

Mérhetetlen tudatlanságból eredő rágalmazó kijelentését a görögszertartású katolikus magyarság nevében a leghatározottabban és a legnagyobb felháborodással vizsautasítjuk! Sem a képviselő urat, sem senki mást nem jogosít fel a tájékozatlansága arra, hogy a legmegbízhatóbb nemzetreteget ilyen alantas gyanúsítással és váddal illesse!

Vajjon járt-e már Matolcsy Mátyás a csonka-ország északkeleti vidékén, azon a földön, ahol a görögszertartású katolikus magyarság a legnagyobb tömbben él? Ismeri-e annak a népnek a szellemét? Megfordult e már csak egyszer is egy magyar oltárnyelvű görögkatolikus templomban? Volt e legalább egyszer is görögkatolikus hitfelekezeti iskolában? Mi biztosan tudjuk, hogy nem. Mert ha mindezekben a helyeken megfordult volna, akkor, mint ízig vérig magyar embernek a boldogság könnyei gyűltek volna a szemébe a látottak, hallottak, tapasztaltak nyomán. Nincs e hazában egyetlen hitfelekezet sem, amelynek papjai annyira összhangba hoznák az istenfélelmet a hazaszeretettel, mint a görögkatolikus magyar papok. Szentbeszédek klasszikus remekei a honszerelmi érzés megnyilatkozásainak. Az iskolák a nemzeti érzés oltárai, ahol a legtisztább honfihűség olthatatlan Veszta-tüze ég. Az egyszerű köznép nem felhívásra, nem parancsszóra, de valami természetes ösztönszerűséggel fordít hátat mindennek és mindenkinek, ami és aki nem magyar. Magyarságában nem lagymatag, nem ingadozó, nem megalkuvásra hajló, de a szó legnemesebb értelmében sovíniszta. Ennek a magyarságnak a körében nem vethet gyökeret semmiféle internacionálista érzés; agyában nem fakad a nemzeti érzéssel szembenálló, vagy a magyarság érdekeit veszélyeztető gondolat; olyan agitátora, vagy titkos ügynöke nincs a világnak, aki ezek közül csábos ígéretekkel, avagy csengő arannyal rá tudna venni csak egyet is, hogy hazájával szembeforduljon, vagy elárulja azt.

Sajnos, nincs terem, hogy a görögkatolikus magyarságról, ideszámítva a ruténeket és a kárpátalji eredetű magyarokat is, teljesen plasztikus képet fessek. De meg kell említenem röviden, hogy a görögkatolikus magyarság kilencszáz év — tehát a kereszténység felvétele — óta elválaszthatatlan része a magyar nemzettestnek. Sőt! Hazánkban nem a római, hanem a keleti kereszténység terjedt el előbb, az a bizánci kereszténység, amelynek jogutódai a görögkatolikus magyarok. Azonkívül a kárpátalji ruténség legnagyobb része magyar eredetű, akik a török hódoltság idején menekültek a nagyobb biztonságot nyújtó hegyvidékre a rabló-hordák elől. Erről tanuskodik az a sok

sok tősgyökeres magyar név, amelyeknek tulajdonosai ma egy szót sem tudnak magyarul, de azért büszkén vallják magukat magyar nemesnek. Ilyenek: Tóth, Pataky, Tárkányi, Csordás, Hajnali, Dudás, Tatár, Kocsis, Hajdu, Bánk, Nagy stb. stb. Végnélküli folyamatban ment a magyarok elruténesedése és a rutének elmagyarosodása, anélkül, hogy bármelyik fél is erőszakot alkalmazott volna. Házasodtak, keveredtek — a nemzet üdvére. Különbség csak a nyelvükben volt, nemzethűségben és a magyar hazához való ragaszkodásban semmi.

Matolcsy képviselő úrnak minderre az lehet a válasza, hogy ő nem a magyarokról és ruténekről, hanem az oláhokról beszélt. Gyenge magyarázat, erőtlen kibuvó lenne. Hiszen fenti mondatában a görögkatolikus szón volt a hangsúly; „Görögkatolikusok, tehát román eredetűek”. Mert ha azt mondta volna, hogy oláhnak ne adjanak földet, egy szavunk se lenne a megbízhatatlanság vádja ellen. De ő általánosítva, görögkatolikusokról beszélt. Ezért kell rágalmozó állítását kereken visszautasitanuk.

Vajjon megkérdezte-e valaki a Károlyi birtokon letelepíteni szándékolt görögkatolikus cselédséget, hogy milyen nemzetiségűnek vallja magát? Lehet, hogy akadt volna köztük egyiket román-eredetű, de biztosan hisszük, hogy [...] magát magyarnak. Tegyen próbát a képviselő úr!

Egyébként is görögkatolikus oláh nagyon kevés volt még Nagy-Magyarországon is. Marostorda, Tordaaranyos vármegyékben, valamint a Mezőségen éltek ilyenek, a többség ellenben görögkeleti volt. Szatmárban, az Avasalján volt néhány görögkatolikus hitű oláh község, melyekből történt némi beszivárgás a magyar vidék, Szatmárnémeti és Nagykároly felé.

De ezeknek a száma oly csekély volt, hogy döntő tényezőként nem léphettek volna fel soha.

A kis-ántánt oláh tagozata a békeszerződés megkötése előtt is, azóta is állandóan azzal érvelt, hogy a magyarok erőszakosan elmagyarosították az oláhokat. Ebből egy szó sem volt igaz s éppen ezért a képviselő úrnak nem lett volna szabad meggondolatlan szavaival az oláh hazugságot a magyar parlamentben elhangzott beszédével alátámasztani. De meg ha igaz volna is, hogy az új telepesek legnagyobb része oláh eredetű, tehát nem megbízható, tehát ne kapjon földet, ezt sem kellett volna hangosan kimondani, mert ez a kijelentés kitűnő agitációs anyag azok felé, akik esetleg oláh származásuk dacára is jóllaktak a regáti invázióval és a magyarsághoz való visszatérés gondolata ébredéz bennük,

Mikor a képviselő úr szerencsétlen beszéde elhangzott, a vérig sértett görögkatolikus magyarság képviseletében sok görögkatolikus magyar pap nyílt levélben fejezte ki megbotránkozását és követelte Matolcsy Mátyástól, hogy adjon méltó elégtételt a megbántott és igaztalanul megrágalmazott görögkatolikusoknak. A képviselő úr három héten át ezt elmulasztotta megtenni. Az ilyen mulasztás pedig nem a tájékozatlanság, hanem a rosszakart és az érdekelték semmibevevésének — ha nem is ékes, de annál hangosabb — bizonyítéka.

Ezt tehát minden görögkatolikus magyar megjegyzi magának, mint a képviselő úr törvényhozói működésének eddigelé egyetlen feltűnést keltő mozzanatát és ismételten és ezerszer is visszautasítja általánosító kijelentését, amellyel sokszázezer igaz magyart mélységes honszerelmükben megbotránkoztatott.

285. „Caesareus” vezércikke a Görögkatolikus Szemlében Matolcsy Mátyás országgyűlési képviselő felszólalásával kapcsolatban

1938. január 9.

Nem hagynak békét a görögkatolikus magyarságnak.

Nem hagynak békét a görögkatolikus magyarságnak. Valakinek a szemében nagy szálka lehetünk, hogy újból és újból kikezdenek bennünket. Miért? Isten tudja! Talán azért, mert Isten úgy akarja, hogy rajtunk teljesedjék a közmondás igazsága: *Sub pondere crescit palma*.

A közelmúltban egy országgyűlési képviselő az országházban tette szavá, hogy a keleti határ mentén folyó telepítéseknél 60 %-ban görögkatolikus román eredetű nép szerepel, most meg az egyházi lapok a hajdúdorogi egyházmegye ismét elhantolt főpásztorának sírjáról szed röögöket, hogy velük bennünket megdobáljon. Idézem: „Az Erdős Kárpátoktól — és jóval kisebb számban Erdély felől — az Alföldre leszivárgó görögkatolikusok (így) ott elvesztették a ruthén és román nyelvet, éppen, mert a szivárgás lassú és észrevétlen volt. Sőt elkeveredés és a református elemből való megtérések révén törzsökös magyar görögkatolikus elem is képződött. Ezek a görögkatolikusok, mint jó magyar hazafiak sérelmezték, hogy egyházuk a köztudatban, „orosznak”, oláhnak számít. Szabolcsban, Hajdúban, nyugati Szatmárban, dél Zemplénben, déli Abaújban, Borsodban ez egyáltalán nem felelt meg a tényeknek. Voltak azonban olyan korszakok, mikor a hatalom — pl. a Bach rendszer — mindent elkövetett, hogy a görögkaticizmust lehetőleg kihasználja a magyarság ellen és mintegy megkövesítse nemzetiség mivoltában. Az oláhoknál nagyon is jól sikerült neki. Ezeket az előzményeket tudnunk kell, ha meg akarjuk érteni a nehézségeket, amelyekkel az egyházmegyének és első főpásztorának meg kellett küzdenie.,,

Tehát a régi nóta! A régi nóta, melyet évszázadot meghaladó idő óta huzat a fülünkbe — a Dnyesztortól a Tiszáig nyújtózkodni kívánckozó román. A régi nóta, mellyel Radu Demeter püspöktől a szatmárvidéki magyarságnak hallania kellett, mikor az ottani görögkatolikus egyházakat visszaölelte. A régi nóta, melyet a trianoni keleti határokon túl Ghibu Onizifor és társai hangoztatnak, akik saját politikájuk érdekében egyedül a reformátusságnak hajlandók megengedni, hogy magyarok legyenek, mert görögkatolikus szerintük csak román vagy rutén lehet, római katolikus csak sváb, luteráns csak szász. Ezt segít most fűjni egy magyar képviselő és egy olyan lap, melyet csupa ismert, latin szert. katolikus sajtómunkások neve fémjelez és a magyar kath. egyház

igazának és érdekeinek védelmére alakított Pázmány Péter Irodalmi Társaság vall sajátjának.

Terünk nem engedi, hogy a görögkatolikus magyarság valódi történetével a Szemle olvasóit részleteiben és tudományos alátámasztással megismertethessük és ezeket a fel-felbukkanó, bizonyos oldalról olykor (célzatosan előrangatott állításoknak végre teljesen a szemükbe nézzünk s felderítéseiket a köztudatból kiirtsuk, azért csak néhány közismert, tényre terjeszkedünk, ki a fent említett bántó kitételekkel szembeni annyit csupán, amennyinek elegendőnek kel lennie a valódi történelmi igazság megvilágítására.

Sem az említett képviselő úr, sem az Egyházi Lapok cikkírói nem akar más görögkatolikus magyart ismerni, mint elmagyarosodott ruthént és román. Ha figyelembe vesszük, hogy Csonkamagyarország határain belül 200 ezer főnyi lakosságról állapítja meg ezt, a trianoni határokon túl pedig még legalább ugyanennyiről lehetne ezt mondani, akkor is büszkének kellene lennie rá a magyarságnak, hogy van egy katolikus egyházi csoportja, mely annak dacára, hogy „voltak olyan korszakok, mikor a hatalom mindent elkövetett, hogy a görögkatolicizmust lehetőleg kihasználja a magyarság ellen és mintegy megkövesitse nemzeti mivoltában,” nemzeti szempontból ilyen értékes eredményt ért el s nem volna szabad senkinek sajnálnia, hogy jótekonylelkű főúrak és az állam módot ad rá ez egyházi csoport híveinek, hogy a magyar földben meggyökeresedjenek, mely oly sok bevándorlott idegenből alakított jó magyart, sőt nemzeti vértanúkat is nevelt belőlük. De sajnos, ezt a dicsőséget a görögkatolikus egyház nem vállalhatja olyan terhességgel, mint azt ránk szeretnék erőltetni, csupán azért, hogy majd alkalomadtán szemükre dobhassák idegen származásukat s visszatessék eljenek olyan földre, mely a mienk volt ugyan ezer éven át, de amelynek ama vidékein egyikünk-másikunk, sokunk ősei még sem laktak soha.

Zonaras görög történetíró évkönyveinek III. kötetében már évszázadokkal ezelőtt felüljegyezte, hogy 906-ban két magyar vezér, Bulcsu és Gyula Konstantinápolyba mentek s ott hosszabb ideig túsökként tartózkodván, még a X. század közepén megkeresztelkedtek, természetesen görög szertartás szerint és kezeségi megbízatásuk letelte után hazajőve, magukkal hozták Hiérót szerzetes hittérítőt, kit elutazása előtt Sz. Ignác pátriárka — kinek száműzetése a Photios-féle szakadást megindította — a magyarok számára püspökké szentelt. Ugyanezt a tényt följegyezve találjuk Constantinus Porphyrogenentosnál, Theophanes és Skylitzesnél s ezek nyomán számos történetírónál. Unalomig ismételt tény már, hogy Gyula leányának Saroltának hatására ennek férje, Géza fejedelem családostól megkeresztelkedett s keleti és nyugati papoknak egyaránt szabad kezét engedett a térítő munkára. Az sem új dolog, hogy a görög szertartás az olasz és német szerzetesek agresszivitása ellenére is annyira élt és virágzott még a XIII. században is, (mégpedig a Caerularius-féle szakadás kihatásai nélkül,) hogy Achtum Marosvárott, majd Oroszlámoson, I. Endre királyunk Szentendrén, Radó nádor Szávaszentdemeteren alapított görög

szert. kat. monasztériumokat, s mint ez utóbbira nézve történeti okiratok is bizonyítják (VI. Kelemennek Vitus nyitrai püspökhöz intézett 1344. márc. 18-i levele,) ezekben a szertartásokat „Graeci, Ungari et Sclavi servire debebant et cuilibet nationum hujusmodi fuerunt inibi distinctae et dispositae mansiones.” így érthető meg, hogy Imre királyunk a XIII. század legelején azzal a javaslattal fordult III. Ince pápához, hogy a tiszamenti görögöket egyesítse egy közvetlenül az Apostoli Szentszéknek alávetett püspök jogara alatt, hogy el ne pusztuljanak. Kétségkívül nem görög nemzetiségű „görögökről” volt itt szó, mert Görögország már akkor másfélszáz éve szimában élt s szinte lehetetlen még feltételezni is, hogy a külföldön élő görögök Rómával összeköttetésben maradtak volna, de ha valaki mégis ezt gondolná, kell, hogy meggyőzze a IV. lateráni (XII. egyetemes zsinat) ama rendelkezése, mely szerint magyarországi püspököket e zsinat elkötelezte, hogy a Tisza mentén lakó görög szertartású magyarok lelki ellátására orthodox papokat rendeljenek, kik a szertartásokat azok anyanyelvén képesek végezni, nehogy szakadásba menjenek. (Lányi-Knauz: A magyar egyház történelme, Esztergom, 1886.)

Mindezeket a történelmi tényeket olyan világos dokumentumok támogatják, hogy még a velünk szemben egészen elfogult történetírók sem merték teljesen kétségbevonni. Mindössze a továbbkövetkeztetésnél húzták elő „Deus ex machina,-ként a sok minden történelmi hiányosság takarására igen kényelmes tatárjárást, mely egyesek szerint az árpádok-korabeli görögkatolikus magyarságot megsemmisítette.

Vajjon igaz-e ez? Elsősorban is már megdőlt az a hiedelem, hogy a tatárok útjukban mindent elpusztítottak volna, amerre átvonultak. Rengeteg nép, sok anyagi és kulturérték ment pusztulásba, ez való, de az is való, hogy a tatárcsorda közeledésének hírére a nép elmenekült útvonalairól s a hegyek között keresett menedéket. Nem lehet föltételezni, hogy csupán a tiszamenti görögkatolikusok várták volna be nyugodtan, míg mind legyilkolják volna őket. Elmenekültek ők is, mikor pedig a veszedelem elvonult, legalább részben visszaszivárogtak régi lakóhelyükre. Ott aztán elvegyültek a magyarságba utóbb teljesen beolvadt kunokkal, kiknek javarésze már keresztény volt. Nem volt ez a nép idegen rájuk nézve, hiszen már a tatárjárás előtt is voltak hazánkban kun telepek s ezek között Paulus Hungarus hittérítő tevékenysége nem volt sikertelen. II. Endre alatt már 15000 keresztény élt Magyarországon. IV. Béla Kuthen kunjait hozta be a már szintén keresztény, még pedig ismét görög szert. keresztény Havasalföldről, hol ezek keresztényekkel voltak körülvéve és szinte lehetetlennek látszik, a térítők figyelme őket elkerülte volna, vagy munkájuk náluk nem járt volna eredménnyel. Ugyanazt kell mondanunk azokról is, kiket a tatárjárás után hozott az országba a megritkult tiszamelléki magyarság erősítésére. Hogy a krónikáírók pogányoknak mondják őket, az mit sem tesz, mert ebben az időben, a latin és görög egyház közötti szakadás legmérgesebb korában a nyugati hittérítő szótárában a christianus szó csak római katolikust jelentett, minden más pogány volt számukra s épen a keleti

scizma elleni antisepticumként a latin szertartást és egyházfegyelmet nagyobb energiával törekedtek terjeszteni, mint bármely más korban.

Egy neves történetírónk, Darkó Jenő megállapította, hogy IV. László — kiről köztudomású, hogy mindent kedvelt kunjainak ízlése szerint tett, 1270 körül görög szertartásra tért át. Sőt egyízben a pápai követet azzal fenyegette meg, hogy népével együtt áttér a keleti szertartásra. (Itt már bizonyára a konstantinápolyi egyház közösségére gondolt.) Írott dokumentum nélkül is nagyon kézenfekvő a megállapítás, hogy a kunok — legalábbis jó részben, — a görög szertartás követői voltak s kétségtelennek kell tekintenünk a két egyforma szertartású népnek: a görög szert. magyarságnak és kunságnak egymásra való kölcsönhatását.

Elismerjük, itt a történelmi kutatásnak nagy feladatai vannak, de a ma ismert tényekből logikusan csak erre lehet következtetni. Mert...

És ez a mert négy évszázadot hidal át. Ezalatt valóban jöttek be ruthének, átvonultak az ország területén szerbek és rácok, törökök és németek, európai hadszínterévé lettünk a török terjeszkedés és a nyugati kultúra között megvívott évszázados küzdelemnek, a felégetett falvak, elpusztított várak és városok romjai közül kevés történelmi dokumentum maradt a tudni vágyó utókor számára; szivárogtak le románok is Erdély legelődús havasairól, jöttek pásztorkodni a Nagy Alföldre, jöttek jobbágyi kenyeret keresni a búzatermő rónára, velük jöttek papjaik, magukkal hozták egyházi könyveiket s azok a magyarok és kunok, kiknek őseik pár száz évvel ezelőtt Gyula unokájával is szembe mertek szállani, hogy a kereszténységet a maguk óhitű formájában tarthassák fenn maguk között, és akinek ősei a szabolcsi zsinaton (1092) még kemény törvényt hoztak, hogy aki nem akar a mi jobb szokásainkhoz alkalmazkodni és a szent nagybőjtöt hétfőn megkezdeni, hanem nyugati módra, hamvazószerdán, az menjen, ahova akar, de az itt szerzett vagyont hagyja itt, — mondom ezeknek utódairól föl tudom tétélezni, hogy miután „per incuriam Episcoporum” már Imre király idejében sem voltak vallásilag valami rózsás helyzetben, a tatárdulás után pedig elsősorban a monostoraik pusztultak el s így papjaik még kevésbé voltak elegendő számmal mint azelőtt, — szívesen elfogadták a szlávul miséző görög szertartású papokat is (ekkor még a románok is szlávul miséztek s nyelvük sokkalta inkább szláv volt szavaiban, mint latin.) és megtanulták papjaik nyelvét, csakhogy rítusukat, mely sok keleti rítusú ember előtt ma is egy a vallással! — megőrizhessék.

És most e föltételezés, illetve logikai következtetés után térjünk az imént említett, négy évszázadot áthidaló mert-nek lényegére. Amit most mondok, az sem új, magam is elmondtam néhányszor szóban is, írásban is.

A munkácsi egyházmegye IX. püspökét Taraszovits Bazil O.S.B.M. munkácsi protohegument, I. Rákóczi György erdélyi fejedelem, ki az Északkeleti Kárpátok ruthén lakosságát protestantizmusra vagy legalább a pravoszláviára akarta átvinni, nehogy az uralkodóházzal tartsanak, — Munkács várába záratta. Miután ismételt kérelemre sem bocsátotta szabadon, papjai az egri püspök útján

a királyhoz fordultak számára védelemért. III. Ferdinánd a püspök érdekében Ceglédi Albert egri kanonokot küldi Rákóczihoz. Dolgában azonban nem járt sikerrel. 1640 ben erről írásbeli jelentést tesz a királynak s ebben megemlíti, hogy a kunok is közbenjártak már Taraszovics érdekében, de hasztalan, mert Rákóczitól azt a választ kapták, hogy nekik már semmi közük Taraszovics püspökhöz, mert Taraszovics elhagyta a kunok hitét. (Hodinka: A Munkácsi püspökség Okmánytára.) A levélből s a tényből, mellyel kapcsolatban íródott, nyilván következik, hogy a kúnok 1640 ben még görög szertartásuak, sőt Taraszovicsal egyhitűek, különben nem léptek volna közbe érdekében.

A tatárjárás utáni görögkatolikus magyarság történetének fonalát valahol itt kell összekötni. A láncnak azonban ez a két távoleső szeme — a IV. László korabeli kúnok józanul következtethető óhitúsége és a XVII. századbéli kúnok görög rítusa — elég arra, hogy minden ellenkező állítással szemben tényként valljuk, nem csupán a Felvidékről vagy Erdély bérceiről leszivárgott, magyarrá vált románok és ruthének vagyunk, hanem nagy részben a honfoglaló ősök utódai s keveredésünk más fajú és eredetű néppel nem nagyobb, mint akármelyik más vallás vagy egyház híveié. Nem szégyeljük, hogy vannak közöttünk magyarrá vált ruthének és románok is, de főleg román vonatkozásban kétségtelen, hogy sokkal több Erdélyben a templom útján elrománosított magyar akár százalékosan is, mint amennyi idegen miközöttünk elmagyarosodott. Ha a régi temetők sírfeliratait, régi anyakönyvek elsárgult lapjait böngésszük, igaz, találunk szláv és román hangzású családi neveket akár magán Hajdúdorogon is, de ugyanolyan, vagy még nagyobb arányban tősgyökeres magyar neveket is. Ne veregesse azért a vállunkat még magyaráztatképen sem senki, mikor a magyar görögkatolikus jogaiért folytatott küzdelméről beszél és ne is féltse, senki, a mi vérünkéből való telepések miatt a csonka ország keleti határait.

Caesareus.

286. Giuseppe Casari szervita szerzetes, a budapesti nunciatúra titkárának feljegyzése Angelo Rotta nunciusnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában

Budapest, 1938. január 11.

AAV Arch. Nunz. Ungheria, 54, fasc. 1. fol. 3r–6v. Fogalmazvány.

Budapest, 11 Gennaio 1938.

Eccellenza Reverendissima,

Delle due relazioni presentate da Mons. Czapik, ho tradotto soltanto la più lunga, perché l'altra, come egli stesso mi ha detto, è un sunto, e posso dire incompleto. A voce ho potuto parlare poco perché siamo sempre stati circondati da persone che prendevano parte alla conversazione. Non credo che possa avere altre informazioni che possano essere prese in considerazione.

A quanto si vede, esclusa la sua cittadinanza czecca, in complesso tutte le asserzioni si riducono a poco, salvo il pregiudicio che lo seguirà e predisporrà a principio il clero.

Ho fatto la traduzione in due copie, nel caso che l'Eccellenza Vostra desiderasse tenerne una per l'archivio.

BaciandoLe il Sacro anello, con l'espressione del mio più umile e devoto ossequio mi onoro professarmi dell'Eccellenza Vostra Reverendissima umilissimo servo P. Giuseppe Casari

Információ-részletek Msgr. Takács gör. sz. püspök úrról:

1.) Akinél csak érdeklődtem személyiségéről, egytől egyig lekicsinylően nyilatkoztak róla. Kettőt találtam, aki nemrég Amerikából levelet kapott és onnét azt írják, hogy kint Dudás ... a püspök és Takácsot Magyarországra hozzák. Az itteniek szerint ez csak kacsza és kizártnak vélik, hogy Róma ilyent tegyen.

2.) Itt közismert, hogy Takács Amerikában nem vált be. Nem a skizmába ment, hanem a Rómához hű maradt amerikai görög szert. papok ide irt levelei szerint teljesen képtelennek bizonyult a kormányzásra. Balkezes és emberekkel bánni nem tudónak vélik.

3.) Ungvári előéletére vonatkozóan nem kerestem eddig konkrét információt. Egyetlen adat van csak, amely szerint az alapok és számadások vezetése miatt komoly kifogások voltak ellene. Informátorom szerint erre vonatkozóan Papp érsek úr bővebb információt adhatna.

4.) Köztudomású, hogy püspökké való kinevezése Masaryk cseh elnök rendkívüli közbelépésére történt. Ennél Zsatkovics cseh ruzsinkói főnökkel való viszonya volt a mozgató. Fölhivom a figyelmet arra, hogy ennek ténye itteni helyzetét rendkívül megnehezítené. Ez komoly támadási felület lenne ellene!

5.) Takács cseh állampolgár.

6.) Az ominózus fényképek ügye itt közismert. Minden informátorom tudott róla. Historikuma: amerikai látogatásai alkalmával bankettet adtak tiszteletére. Egy ilyen után lefotografálták és félmeztelen görlöket állítottak háttérnek. Nem áll, mintha ezeknek társaságában mulatott volna. Azt mondják azonban, hogy egy püspöknek ilyen szituációba nem szabad kerülnie, hacsak egy kissé vigyázatos.

7.) Említett cseh állampolgársága, volt politikai kapcsolatai (Masaryk stb.), amerikai sikertelensége óriási helyzeti hátrány és támadási alkalom lenne ellene. A papság pedig averzióval fogadná.

Kivonat.
al N 885/38

Információ-részlet Mons. Takácsról:

1.) Budapesten amerikai levelekből tudják, hogy Takács jelölt. Szerintük Dudás lenne ott kint püspök és Takács jönne ide. Komolytan kacsának vélik és szerintük, „Róma nem tehet ilyent!”

2.) Itt közismert, hogy hogy Takács Amerikában lehetetlenné vált. Ügyetlenségének, emberekkel való bánni nem tudásának tulajdonítják. Sérelemnek vélik, hogy valaki kint nem vált be és most ide küldjék.

3.) Takács ungvári idejéből csak egy konkrétumot tudok: Alapkezelői minősége és számadásai ellen komoly panaszok voltak. Erről Papp érsek úr tud többet.

4.) Püspökké kinevezésének hátterét itt így tudják: Masaryk cseh elnök személyes intervenciójára történt és ehhez Zsatkovics ruthén kormánybiztos (csehofil) segítette. Ez komoly támadási felület.

5. Cseh állampolgár!

6.) A fénykép-ügy itt ismeretes. Egyik bankett alkalmával lefotografálták és félmeztelen görögök állanak a háttérben. Tehát ő nem mulatott. Itteniek szerint egy püspöknek vigyázatosabbnak kellene lennie.

7. Kinevezése sok támadásra adna anyagot.

287. Giuseppe Cesarini, a Keleti Kongregáció asszessorának átirat-fogalmazványa Giovanni Battista Montini, az Államtitkárság szubsztitutusához Takács Bazil püspök elmozdítása tárgyában

Vatikánváros Állam, 1938. január 18.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 12rv. Fogalmazvány.

S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Num. di Prot. 75/37

Vaticano 18-I-38

Mons. Montini

Sostituto Segr. Stato

Prego V. E. Rev.ma di volere cortesemente disporre che sia inviato all'Ecc. mo Mons. Amleto Giovanni Cicognani, Delegato Apostolico negli Stati Uniti, il seguente telegramma in cifra:

Congregazione Orientale desidera immediate informazioni circa opportunità sostituire Mons. Takacs con basiliano Nicola Dudas attualmente Stati Uniti. Importa conoscere se non osterebbe nazionalità ungherese eligendo et se fazione scismatica non giudicherebbe sostituzione quale vittoria propria ribellione.

288. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában

Budapest, 1938. január 19.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 15. Tisztázat.

Nunziatura Apostolica in Ungheria

N. 886/38.

Budapest, li 12 Gennaio 1938.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della S. Congregazione Orientale

Città del Vaticano.

Eminenza Reverendissima,

Finalmente posso farmi vivo nella questione non facile della provvista della Sede vacante di Hajdudorog.

Mi faccio un dovere d'inviare all'Eminenza Vostra Reverendissima qui acclusa copia di due rapporti²²¹ in merito, che oggi stesso mando a Sua Eminenza Reverendissima il Cardinale Segretario di Stato. Credo che in essi Vostra Eminenza troverà elementi utili per giungere ad una conclusione.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione mi pregio rafermarmi

dell'Eminenza Vostra Reverendissima

umilissimo e devotissimo in J. C.

+ Angelo Rotta – Arc.

Nunzio Apostolico

289. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában

Budapest, 1938. január 19.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 15/4-6. Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria, 54, fasc. 1. fol. 9r–11v. Fogalmazvány.

885/38./IIor

19 Gennaio 1938.

Circa Sede vacante di Hajdudorog

A Sua Eminenza Reverendissima Il Signor Cardinale Eugenio Pacelli

Segretario di Stato di Sua Santità

221 Lásd: 289. számú dokumentum.

Città del Vaticano.

Eminenza Reverendissima,

Già avevo pronto per l'invio all'Eminenza Vostra l'accluso rapporto in data 23 Dicembre 1937 N. 835/37,²²² quando all'ultimo momento pervennero al mio orecchio voci poco favorevoli sul conto di Monsignor Takács, che mi consigliarono di fare una piccola inchiesta prima di spedirlo.

Come dico nel sopra detto rapporto, fino a poco tempo fa non si parlava di Monsignor Takács come di un probabile Candidato alla Sede di Hajdudorog, solo negli ultimi giorni – a causa forse di qualche indiscrezione da parte di qualcuno del Ministero o di qualche insinuazione lanciata dai suoi avversari in America e qui raccolta² – si cominciò a fare il nome di Mons Takács accompagnandolo con commenti piuttosto ostili.

Ecco il contenuto di queste voci malevoli. Gli si rimprovera mancanza di circospezione nella sua condotta, traendone argomento da una fotografia fatta in America e qui conosciuta, in cui con Monsignore figurano, tra le diverse persone, anche alcune signore in abito poco modesto. Si accusa pure di mancanza di doti pel buon governo, gli si rimprovera la nazionalità czeka e l'amicizia col defunto presidente Masarik.

Ho creduto bene incaricare persona di mia fiducia di assumere informazioni per conoscere più precisamente le accuse mosse contro Mons. Takács. Riferisco, tradotte dall'ungherese, le notizie da lui fornitemi. Premetto che, nella lettera di accompagnamento, detto informatore mi dice che egli non conosce affatto Monsignor Takács e che quindi, quanto si contiene nella sua lettera non esprime il suo giudizio personale, ma il pensiero delle persone interrogate.

„1. Tutti quelli dai quali ho assunto informazioni circa la persona di Mons. Takács si sono espresse in modo piuttosto sfavorevole. Ne ho incontrati due, i quali, poco tempo fa, ricevettero lettere dall'America, nelle quali si dice che colà si ritiene che il Vescovo per l'America sarà il P. Dudás e Mons. Takács sarà trasferito in Europa. Qui considerano ciò come una asserzione infondata e come assolutamente da escludersi che Roma possa decidersi a tale risoluzione.

2. Qui è noto a tutti che Mons. Takács non ha fatto buona riuscita in America. I sacerdoti residenti in America, non quelli passati allo scisma, ma quelli rimasti fedeli a Roma, in lettere mandate in Ungheria, dicono che Mons. Takács ha dimostrato di essere incapace di governare, e lo ritengono come non abbastanza prudente e meno atto a trattare colla gente.

3. Sulla sua vita antecedente in Ungheria non ho ricevuto sinora particolari. So questo soltanto che nell'amministrazione delle fondazioni e nei resoconti furono trovate serie mancanze a suo riguardo. Secondo il mio informatore, su questo punto Mons. Papp potrebbe dare più ampi schiarimenti.

222 Lásd: 282. számú dokumentum.

4. È noto a tutti che la sua nomina a Vescovo avvenne in seguito ad intervento del tutto particolare di Masaryk, presidente allora della Repubblica ceca. Promotore di ciò fu Zsatkovich, che era in buona relazione col medesimo. Mi piace richiamare l'attenzione su questa circostanza, perchè, posta la realtà di questa cosa, ciò renderebbe straordinariamente difficile la sua situazione qui.

5. Takács è cittadino ceco.

6. L'affare della famosa fotografia qui è noto a tutti. Tutti i miei informatori ne sono al corrente. L'origine sarebbe questa: in occasione delle sue visite in America si davano banchetti in suo onore. Dopo uno di questi fu fotografato avendo alle spalle donne a vestito ultradecollate. Non è vero che egli si sia divertito in compagnia di queste donne; dicono però che non sarebbe permesso ad un Vescovo di mettersi in tali congiunture. Dovrebbe essere un po' più circospetto.

7. La menzionata sua cittadinanza ceca è frutto della relazione politica con Masaryk etc: il suo insuccesso in America è per lui un grande svantaggio ed offrirebbe occasione ad attacchi. Il Clero poi lo riceverebbe con grande avversione."

Fin qui il mio informatore. Entrando in merito delle voci da lui raccolte si rileva che l'appunto contro la sua condotta morale non merita seria considerazione, specialmente se si tien conto dell'ambiente americano nel quale certe cose, che di per se stonano tra le più naturali del mondo. Dopo tutto è... un infortunio sul lavoro che può capitare anche ad altri quasi senza rendersene conto.

Quanto siano fondate le altre accuse di mancanza in Mons. Takács delle doti necessarie per un buon governo, non lo posso dire: alla Santa Sede non mancano certo mezzi per formarsi un giudizio esatto in merito.

Quanto alla nazionalità ceca ecc. ecc., certo ciò costituirebbe una difficoltà e grave, se il Governo ungherese non avesse egli stesso manifestato il suo pensiero, mettendo il nome di Takács fra i suoi raccomandati. Quindi su questo punto l'edificio si sgretola per se.

In questi ultimi giorni ho avuto occasione d'intrattenermi sulla questione Takács con S. E. il Cardinale Serédi, il quale non conoscendo il Takács non può dare un giudizio sulla persona e sulle sue doti. A priori egli si mostra piuttosto scettico sul valore delle accuse sopraindicate, perchè è anch'egli della mia opinione che non dico per tutti gli orientali, grazie a Dio, ma per molti di essi il concetto di verità è piuttosto relativo; quindi inventare, diffondere calunnie, esagerare non da molti disturbi alla loro coscienza; donde la necessità di essere molto cauti prima di accettare come oro di zecca tutte le voci malevoli che si diffondono, specialmente, come nel caso nostro se si hanno degli avversari molto tenaci. Ciò forma una presunzione in favore di Mons. Takács, ma una semplice presunzione, la quale deve cedere alla verità se questa aliunde constet, e per appurare la quale certo non mancano alla Santa Sede i mezzi necessari.

Anche ho fatto accenno a Sua Eminenza se potesse poi sorgere improvviso l'ostacolo della nazionalità, posto che veramente Mons. Takács abbia la nazionalità ceca; ma anche egli è stato della mia stessa idea, che cioè dopo quanto il Governo ungherese ha fatto non c'era ragione di avere dei dubbi. Mi ha soggiunto poi che mentre in questi giorni ha ricevuto lettere, qualcuna anonima, dove i Canonici di hajdudorog, possibili candidati, pare si demoliscano caritatevolmente a vicenda, nessuna lettera ha ricevuto contro Mons. Takács.

Conclusione pratica. Il candidato da preferirsi, non ostante la sua giovane età, sarebbe P. Dudás, più accetto al Governo, al clero e dal popolo che lo conosce, uomo di buono spirito, energico ed istruito.

Se poi per ragioni speciali la Santa Sede vuol trasferire Mons. Takács in Ungheria, ciò significa che Essa riconosce in Mons. Takács le necessarie doti di governo indispensabili per un buon Vescovo, specialmente per una Diocesi come hajdudorog, che ha bisogno di un rinnovamento spirituale dopo tanti anni di atonia e di lasciar correre.

In questa ipotesi certamente Mons. Takács, almeno agli inizi del suo ministero episcopale, incontrerà poco o niuna simpatia, diffidenze ed opposizioni. Pericolo però di scisma qui non c'è. Spetterà a lui colle sue virtù, col suo tatto e colla sua attività apostolica vincere le contrarietà, accaparrarsi gli animi per un apostolato fecondo di bene.

Anche di questo rapporto invio contemporaneamente copia alla Sacra Congregazione Orientale.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della mia più profonda venerazione, mi pregio raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

290. Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a hajdúdorogi püspöki székhely betöltéséről tárgyában

Vatikánváros, 1938. január 21.

AAV Arch. Nunz. Ungheria, 54, fasc. 1. fol. 13r. Tisztázat.

885-925/IIor

dal Vaticano, 21 Gennaio 1938

No 186/38

A Sua Eccellenza Reverendissima Monsignor Angelo Rotta

Nunzio Apostolico

Budapest

Eccellenza Reverendissima,

Mi sono regolarmente pervenuti gli accurati Rapporti dell'Eccellenza Vostra Reverendissima NN. 835/37²²³ e 885/38²²⁴ circa la provvista della diocesi di rito greco di Hajdudorog.

Benchè detta provvista sia di competenza della S. Congregazione Orientale, tuttavia sono molto grato all'Eccellenza Vostra delle notizie inviatemi, giacchè, com'Ella sa, il Governo ungherese s'interessa molto alla questione.

Con 'augurio che il candidato prescelto sappia guadagnarsi pienamente, cosa che non sembra tanto facile, la stima e l'adesione dei fedeli di Hajdudorog, profitto volentieri dell'incontro per raffermarmi con sensi di distinta e sincera stima di Vostra Eccellenza Reverendissima Servitore E. Card. Pacelli

291. A Görögkatolikus Szemle tudósítása a Hajdúdorogon létesítendő bazilissza monostorról

1938. január 23.

Gör. kat. női kolostor alapítása Hajdudorogon

A nemesszivü és a ragyogó áldozatkészségéről ismert Lengyel János nyug. iskolai igazgatótanító és neje Szabó Mária nyug. polgári iskolai tanárnő a Bazilissza Zárdának Hajdudorogon letették az alapját.

E célra, hogy a gör. kat. nőnevelés fejlesztése intenzivebb módon lehetséges legyen, Hajdudorogon a legszebb helyen, a Fő utcán egy 4000 négyszögöles szép belsőséget vettek. Nevezetesen az Orosz Endre féle telket, hogy ott biztosítva legyen, az államsegélyen avagy közadakozás folytán felépítendő női kolostor kápolnával, leánynevelőintézettel és esetleg majdan internátussal kapcsolatos kultúrintézménynek a létesítése.

Egyelőre hozzávettek néhány hold prima szántóföldet azzal, hogy az majd gyarapodni fog s meg lesz majd az intézet tápláló ingatlana is. A görögkatolikuság jobb, szebb jövőjéért, nőnevelésünk magasabb nivójáért aggódó grékusságunk ne tekintse magánügynek a Bazilissza apácázárda alapításának akcióját, mint a Bazilitákét részvétlenül nézte, hanem anyagi erejének teljével igyekezzék támogatni őket, hogy mielőbb életképes legyen az első magyar görögkatolikus apácázárda, melyet évszázadok óta óhajtunk.

Tegyük félre a rút önzést, kell, hogy idealizmus is vezéreljen bennünket, „A jövő nemzedékért áldozatokat is kell hoznunk, amely majd nem lesz hálátlan és sirhantjaink felett buzgó imát zengedez majd értünk a Mindenhatóhoz.

Adja az Isten, hogy megértsük egymást és minél nagyobb tetteket lássunk. Föl tehát a cselekedetekre!

223 Lásd: 282. számú dokumentum.

224 Lásd: 289. számú dokumentum.

292. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a hajdúdorogi püspöki szék betöltése tárgyában

Budapest, 1938. január 31.

AAV Arch. Nunz. Ungheria, 54, fasc. 1. fol. 14r–20v. Fogalmazvány.

946/38./IIor

31 Gennaio 1938.

Con 2 allegati.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della S. Congregazione Orientale

Città del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

In questi giorni sono pervenuti a questa Nunziatura Apotolica in lettera raccomandata spedita da Budapest senza però il nome del mittente, i documenti che qui accludo unitamente alla traduzione dei medesimi che ho creduto bene far fare da una persona degna di fiducia.

I detti documenti che riguardano Eccellenza Monsignore Takács, di cui al mio Rapporto²²⁵ N. 885/38 del 12 corrente, quantunque contengano gravi accuse, pure, considerata la data a cui rimontano, lasciano supporre che siano esumati da persone non favorevoli alla Candidatura di S. E. Monsignor Takács alla Sede di Hajdudorog.

Io li mando a Vostra Eminenza per quel che essi valgono. Da notarsi che i suddetti documenti riguardano, se veri, fatti svoltisi a Munkács ed Ungvár, attualmente in Cecoslovacchia.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi del più profondo ossequio mi onoro raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

292a. A jelentés melléklete: a Males Anna által Takács Bazil püspök ellen indított per dokumentumai

Én alulírott Males Anna szül. Flenko, aki lakom Turja Pasika Községben Percin kerületben, Podkarpatska Rusjban ezennel meghatalmazom Nevicky Emil urat Minerswille Pa. U.S.A. IV. utca 107. illetve bármely más Nevicky úr által megnevezett ügyvédet, hogy Nagymt. Takács Vazul püspök úr Chomstead Pa. U.S.A. a chomsteadi Pa. U.S.A. gör. kath. egyházmegye püspöke ellen kártérítési keresetet indítson 5.000 dollár összegben Males Mária nevü leányom, született Turja Pasika, Percin kerület, 1908. febr. 6., aki

225 Lásd: 289. számú dokumentum.

lakik és szolgál egy iskolában Ungváron, nevelésével és eltartásával felmerült költségeim meg nem térítése miatt.

Tanusítom, hogy az én férjem már több mint egy évig Amerikában volt, amikor én Takács Vazul püspöktől teherbe estem és férjem visszatérése után mintegy két hónap múlva szültem az ő törvénytelen (természetes) leányát Males Máriát.

Bár az akkori Spirituális, a mostani Takács Vazul püspök néhányszor megígérte, hogy törvénytelen leányának Males Máriának eltartásáról gondoskodni fog, ezt azonban nem teljesítette: ezért én Nevicky Emil úr illetőleg az általa megnevezett ügyvéd által 5.000 dollár kártérítési keresetet indítok az amerikai bíróság előtt.

Hajlandó vagyok fentieket esküvel megerősíteni, hogyha ezt az amerikai bíróság szükségesnek tartja.

Munkácson, 1931. évi május 2.

Anna Males s.k.

Konstantin Simanovsky s.k. Aleksander Kiss s.k. tanuk.

Az általam 696/1931. sz. alatt felvett jegyzőkönyv alapján ezennel bizonyítom, hogy Males Anna szül. Flenko irni-olvasni tudó cselekvőképes /önjogu/ Turja Pasika községi, Perecin kerület, Podkarpatska Rusj lakosnő, kinek személyazonosságát jelenlevő tanuk Kiss Sándor állami erdőszolga Turja Pasika és Simanovsky Konstantin Munkácson, Egan-u. 18. sz.a. lakos igazolták, ezt az okmányt, annak felolvasása és jóváhagyása után jelenlétemben a tanukkal együtt sajátkezüleg aláírta.

Munkácson, 1931 /ezerkilencszázharmincegy/ május másodika /V. 2./

Aleksander Hassaj s.k.

állami közjegyző

Males Mária s.k. Aleksander Kiss s.k., kézjegy, Anna Kostikova, aláírta Aleksander Kiss.

Az általam 697/1931. sz. alatt felvett jegyzőkönyv alapján ezennel igazolom, hogy Males Mária, aki lakik Ungváron, Kapusanka-u 18. sz.a. akinek személyazonosságát igazolta az általam személyesen ismert tanu, Aleksander Kiss Turja Pasikából és Kostikova Anna ungvári lakosnő, Kapusanska-u 18. sz. aki az ungvári ker. hivatal igazolványával igazolta magát /a központ igazolása:9,011/372/9011.372/ az első kettő irni-olvasnitudó, az utóbbi nem, mind nagykoruak, ezen nyilatkozathoz saját arcképét /fényképét/ csatolta s azt aláírta, ezenkívül aláírta a nyilatkozatot is, melyet saját kívánságára nem olvastak fel a tanuk előtt, aminek következtében a tanuk csupán az ő személyazonosságát igazolták. Az irni nem tudó tanunő nevét az irni tudó Kiss Aleksander tanú írta alá.

Munkácson, 1931. /ezerkilencszázharmincegy/ május harmadika /V.3./

Dr. Aleksander Hassaj s.k.
állami közjegyző

Ez a maga a fél által készített másolat szóról-szóra megegyezik az egy iv papíron irt 3-3 Kc, bélyeggel ellátott eredetivel.

A kerületi bíróság irodája Ungváron, 1938. jan. 20.

Én alulírott Males Anna szül. Flenko, aki lakom Turja pasika községben, Percin kerületben, Podkarpatska Rusjban ezennel meghatalmazom Nevicky Emil urat Minerswille Pa. U.S.A. IV. utca 107, illetve bármely Nevicky ur által megnevezett ügyvédet, hogy Nagymlt Takács Vazul püspök úr, Chomstead Pa. U.S.A. a chomsteadi Pa. U.S.A. gör. kath. egyházmegye püspöke ellen a következő panaszt illetve keresetet terjessze elő:

1./ Takács Vazul püspök ügynökei / megbizottai / által jogtalanul fogvatartott s lecsukatott engem azután, hogy én Dr. Hassaj Sándor állami közjegyző jelenlétében Munkácson, Podkarpatska Rusj, Kiss Sándor, Turja Pasika, Percin ker. Podkarpatska Rusj és Simanovsky Konstantin, Munkács, Egan-u 18. Podkarpatska Rusj tanuk előtt közjegyzőileg hitelesített és a valóságnak megfelelő nyilatkozatot irtam alá, melyszerint Takács Vazul püspök, püspökké szentelése előtt, hosszabb időn át együttélt velem, amikor még az ungvári gör. kath. papnevelde lelkiigazgatója volt Podkarpatska Rusjban. Fogvatartásom a következőképen történt: 1931. év március havában behívtak engem Jackovic Iván dr. a munkácsi gör. kath. egyházmegye ügyészenek irodájába Ungváron, ahol egyideig erőszakkal fogva tartottak engem, mely idő alatt nevezett ügyész arra akart kényszeríteni, jelentsem ki, hogy én a Dr. Hassaj Sándor által 226/1931. sz. alatt hitelesített, előbb említett nyilatkozatomat azért irtam alá, mert meg voltam vesztegetve.

2./ A munkácsi gör. kath. egyházmegye fentnevezett ügyésze, Dr. Jackovic Iván Ungváron Takács Vazul püspök utasításának megfelelően igyekezett engem megvesztegetni és rábeszélni, hogy én hazug vallomást tegyek és olyértelmű nyilatkozatot írjak alá, mely ellentmond az általam aláírt és hitelesített nyilatkozatnak és visszavonja Takács Vazul püspökkel való együttélésemre vonatkozó kijelentésemet. Ebből a célból pénzt tett elem s azt ígérte, hogy az ungvári g. papnevelde-nél fenálló 1300 Kc. tartozásomat törölni fogja.

3./ Takács Vazul különféle ügynökei üldöztek engem s azzal fenyegettek, hogy megvernek, sőt agyonvernek azért, mert én merészeltem aláírni és megerősíteni azt a valóságnak megfelelő nyilatkozatot, hogy én Takács püspökkel úgy éltem együtt, mint a feleség a férjével.

4./ Takács Vazul püspök ügynökei útján erkölcsi, fizikai és lelki kényszereszközökkel mindenképen üldözött engem és nem hagyott békét nekem.

Az itt előadottakat hajlandó vagyok törvény előtt esküvel megerősíteni.

Mindezen okoknál fogva az amerikai bíróság útján kártérítési keresetet indítok 10.000 dollár összegben.

Kijelentem, hogy ez a nyilatkozatom megfelel a valóságnak és hogy ezenkívül semmi más ebben az ügyben a jövőben megjelenő nyilatkozat nem hiteles és hogy bármely más ezzel ellenkező nyilatkozat kitalált, valótlan és hamis.

Munkács, 1931. május hó 2.

Anna Males

Konstantin Simanovsky s.k.

Alexander Kiss s.k. tanuk

Az általam 695/1931. sz. alatt felvett jegyzőkönyv alapján ezennel bizonyítom, hogy Males Anna szül. Flenko irni-olvasni tudó cselekvőképes /önjogu/ Turja Pasika községi, Percin kerület Podkarpatska Rusj lakosnő kinek személyazonosságát jelenlevő tanuk Kiss Sándor állami erdőszolga Turja Pasika és Simanovsky Konstantin Munkácson, Egan-u. 18. sz. a. lakos igazolták, ezt az okmányt, annak felolvasása és jóváhagyása után jelenlétemben a tanukkal együtt sajátkezüleg aláírta.

Munkácson, 1931 /ezerkilencszázharmincegy/ évi május másodikán /V.2./

Dr. Aleksander Hassaj s.k.

állami közjegyző

Ez a maga a fél által készített másolat szóról-szóra megegyezik az egy iv papiron irt 3 Kc bélyeggel ellátott eredetivel. A kerületi bíróság irodája Ungváron. 1938. jan. 20.

Körpecsét aláírás

293. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átírata Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában

Miskolc, 1938. február 2.

ACO Rutheni - Miskolc 452/46. fol. 9r-10v. Tisztázat.

Miskolci Apostoli Administratura
(Eperjesi és Munkácsi Egyházmegye)
Nro 3. praes. szám 1938.

Eminentissimo ac Reverendissimo Domino
Domino Cardinali Eugenio Tisserant,
a Secretis S. Congregationis pro Ecclesia Orientali

Romae

Eminentissime ac Reverendissime Domine Princeps,
Cardinalis S. Romanae Ecclesiae, Domine mi Gratosissime!

Gloriose regnans Beatissimus Pater, Papa Pius XI. altissima Sua resolutione de dato mensis Junii anni 1924. per Nuntiaturam Pragensem Apostolicam mihi communicatam parochias graeci ritus Catholicas, quae e Dioecesibus Eperjesensi et Munkácsensi in territorio regni Hungariae remanserunt, in Administraturam Apostolicam coadunare et huic humilitatem meam, antea episcopum Munkácsensem qua Ordinarium praeficere clementissime dignabatur.

Gubernium Hungaricum ad immigrationem in patriam nostram consensum suum et facultatem post longas tractationes solummodo mense Septembri anni 1925. dederat, quam ob causam gubernationem huius Administraturae Apostolicae solummodo 27-a Octobris anni 1925. incipere potueram.

Ante acceptum munus meum, 12-a Octobris anni 1925. Budapestini coram testibus verbotenus rogavi Ordinarium Hajdudorogensem tunc temporis Reverendissimum Dominum Stephanum Miklósy, ut mihi in ecclesia Miskolcensi pro S. Missis legendis et ad usum pontificalium consensum suum dare vellet; ad quam petitionem meam ipse respondebat: se tantum ad S. Missas lectas mihi licentiam dare velle, - ad functiones pontificales vero solummodo tunc, si eas lingua graeca persolvere memet obligaverim. Irrationalitatem responsi eius demonstrare conabar, – ast frustra!

Hanc enuntiationem Rssimi Domini Ordinarii communicavi cum Consultoribus meis, qui 19-a Novembris a. 1925. hocce in negotio consessum habuerunt et libellum²²⁶ suum supplicem miserunt ad Excellentissimum ac Reverendissimum Nuntium Apostolicum Budapestinensem, tunc temporis Caesarem Orsenigo, deprecantes ipsum: velit hocce negotium Sanctae Sedi Apostolicae referre et efflagitare, ut parochia Miskolcensis, saltem quadusque Administratura Apostolica durabit, e Dioecesi Hajdudorogensi excardinaretur et Administraturae Apostolicae Miskolcensi incardinaretur, ut huius Ordinarius iura pontificalia libere et impredite in lingua canonisata paleoslavica in hacce ecclesia exercere posset.

Relate ad huncce libellum supplicem Consultorum meorum – Excellentissimus ac Reverendissimus Dominus Nuntius Apostolicus supra laudatus 15-a Martii a. 1926. sub numero 3959. de mandato Eminentissimi Domini Cardinalis a Secretis S. Congregationis pro Ecclesia Orientali me certiore reddiderat de his, quae sequuntur: „Licet tibi functiones episcopales pro fidelibus rutenis in ecclesia ritus graecocatholici Miskolcini peragere ea tamen conditione, quod nullum praeiudicium feratur parochio vel Ordinario loci, et nullo modo turbetur ordo functionum, quae in praefata ecclesia

226 Lásd: Források II/4/4, 388a. számú dokumentum.

feri solent. Ad actuales porro fines dioeceseos quod spectat, nulla prorsus immutatio fieri licet.”

Praescriptiones has hucandusque rite servavi, - et omnes functiones in dicta ecclesia in consensu ac concordia cum parochia iam ultra duodecim annos peregi.

II. Attamen petentibus Consultoribus meis preces ipsorum ante duodecim annos manifestatas renovare audeo et ipsis meas quoque humiliter adiungere satago his e rationum momentis:

1./ Pro loco habitationis oppidum Miskolc eam ob causam elegi, quia in paroeciis 25 Administraturae Apostolicae, quae omnes pagi sunt, domum mihi requirere absolute non potueram; - deinde quia oppidum Miskolc est centrum administrationis politicae parochiarum mearum, quae in vicinitate sitae sunt; 2./ item quia in propinquitate oppidi huius iacent bona terrestria Abbatiae realis Tapolcensis, quod beneficium prius anno 1912. a Sua Maiestate rege apostolico Hungariae b.m. Francisco Josepho, nuperrime vero mense Junio anni 1924. per altissimam resolutionem Beatissimi Patris Pii Papae XI.-i pro sustentatione acceperam.

3./ Parochia graeci ritus Catholicorum Miskolcensi originetenus pertinebat qua ecclesia filialis ad Dioecesim Munkácsensem, subseque vero ante 120 annos – novae erectae Dioecesi Eperjesensi adnexa est – et solummodo ante 25 annos – item sede vacante Ordinariatus Eperjesensis – adscripta est novissimae erectae Dioecesi Hajdudorogensi.

4./ Ecclesia filialis Miskolcensis in matrem et parochialem Ecclesiam promotam est solummodo ante 35 annos, quando sumptibus Dioecesis Eperjesensis aedificata est nova ecclesia et domus parochialis – et pro hisce sumptibus parochia Miskolcensis hodie quoque aere alieno 40.000 = quadraginta millia Coronarum aurearum gravatur in favorem foundationum piarum Dioecesis Eperjesensis.

5./ Fideles paroeciae Miskolc maxima ex parte e territorio Administraturae Apostolicae in oppidum hocce per decennia ultima immigraverunt et assuefacti sunt liturgiis paleoslavicis.

6./ Oppidum Miskolc et S. Congregatio pro Ecclesia Orientali tamquam centrum et sedem Administrationis Apostolicae nostrae clementissime enuntiare dignabatur testante „Statistica ... dell’Oriente Cattolico anno 1932. edita, in cuius pagina 208. haec continentur: „Già col decreto della S. C. Orientale del 27. Ottobre 1925. era stata eretta una Amministrazione Apostolica speciale /Esarcato/ per le parrocchie delle diocesi di Prjasev e Munkacevo rimaste in territorio ungherese, con sede a Miskolcs.” Humillime exoro itaque Eminentiam Tuam Reverendissimam, ut preces has Consultorum meorum et humilitatis meae coram Throno Suae Sanctitatis prosternere et benigna efficacique Tua intercessione exoperari dignetur, ut Beatissimus Pater gloriose regnans paroeciam Miskolcensem graeci ritus Catholicorum pro bono spirituali fidelium, Cleri mei et humilitatis meae e dioecesi Hajdudorogensi

eximere et huic Administraturae Apostolicae Miskolcensi de plenitudine potestatis Suae Altissimae adiungere clementissime dignaretur.

Gratiis ac favoribus Eminentiae Tuae Reverendissimae in osculo S. Purpurae enixe commendatus singulari cum venerationis et obsequii cultu perenno

Miskolcini in Hungaria 2-a mensis Februarii anni 1938.

Eminentiae Tuae Reverendissimae

addictissimus et obsequentissimus servus:

Antonius Papp

Archiepiscopus Cyzicensis,

Administrator Apostolicus.

**294. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa
Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció asszesszorának a
magyarországi rítusváltások tárgyában**

Budapest, 1938. február 4.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 73r–74r. Fogalmazvány.

961-966/38. II. or.

4 Febbraio 1938.

A Sua Eccellenza Reverendissima Monsignore

Giuseppe Cesarini

Assessore della S. Congregazione Orientale

Città del Vaticano

Eccellenza Reverendissima,

Ecco l'elenco desiderato da codesta Sacra Congregazione, come da pregiato Foglio dell'Eccellenza Vostra Reverendissima in data 29 Gennaio c.a., delle mutazioni di rito concesse da questa Nunziatura Apostolica durante il 1937, in virtù delle facoltà speciali a lei date.

Complessivamente le persone, che fruiro della mutazione di rito – fra dispense individuali o di famiglia – sono cinquanta così ripartite.

3 giovani di rito greco ammessi nei seminari latini (col consenso dei Vescovi „a quo” e „ad quem”)

13 fra novizie (11) e novizi (2) ammessi in Congregazioni od Ordini di rito latino (col consenso dei Vescovi „a quo” e „ad quem”).

6 di rito rumeno al latino, col consenso del Vescovo „a quo” e „ad quem” identificato nella persona di S.E, il Cardinale Arcivescovo di Strigonia.

8 dal rito greco al latino col consenso del Vescovo „a quo” e „ad quem” identificato nel casi nella persona del Vescovi latini delle diocesi di loro dimora.

5 dal greco al latino col consenso del loro Vescovo „a quo” (Monsignor Papp) e del Vescovo latino „ad quem”.

3 dal greco al latino col consenso del loro Vescovo „a quo” (Monsignor Miklós) e del Vescovo latino „ad quem”.

5 dal greco al latino, non ostante la negativa del Vescovo „a quo” (Monsignor Miklós) e col consenso del Vescovo „ad quem”.

3 dal greco al latino, in casi urgenti, senza interpellare il Vescovo „a quo” col consenso del Vescovo „ad quem”.

4 dal latino al greco col consenso dei Vescovi „a quo” e del Vescovo „ad quem” (Monsignor Miklós)

14 petizioni di mutazione di rito furono respinte.

Qualche osservazione. Le concessioni definitive pei chierici e novizi sono subordinate pei primi al ricevimento del Suddiaconato, pei secondi all'avvenuta professione religiosa.

In Nunziatura si procede con molta ponderazione e non si è facili alle concessioni. Ciò nonostante alcune volte si è concesso il passaggio anche contro il parere di Monsignor Miklós, perché questi non voleva che riconoscere le ragioni canoniche del cambiamento di rito contenute nel Codice di diritto, mentre la Nunziatura doveva e deve attenersi anche alle istruzioni in merito date da codesta S. Congregazione N. 1310/28 in data 10 Dicembre 1928.²²⁷

Non corrisponde al numero delle dispense concesse il valore delle tasse percepite, perché quelle per novizi si suol concederle gratis, parecchie furono dispense per famiglia, in alcuni casi poi, per la povertà dei ricorrenti, ci fu la dispensa dalle tasse.

Si rileva pure che i fedeli di rito greco così detti della diaspora, sono più portati a domandare la mutazione di rito, e se ne può comprendere facilmente la ragione, vivendo in luoghi dove non ci sono né scuole né chiese di rito greco.

La facoltà per la mutazione di rito concessa alla Nunziatura è una delle facoltà più noiose. Purtroppo non è consigliabile che solo la S. Congregazione riservi a sé la concessione della mutazione di rito, altrimenti sarebbe proprio da desiderare.

Può sembrare un po' esagerato il numero delle mutazioni concesse: bisogna però rilevare che l'appartenenza ad un rito orientale è segno di non essere di origine magiara: la tendenza quindi a magiarizzarsi induce a desiderare di togliersi da sé questa nota considerata poco simpatica: d'altra parte per la stessa ragione si insiste tanto per l'uso della lingua ungherese nella liturgia: così si vuole dare mostra di ardente patriotismo.

Coi sensi della più profonda stima godo rafferarmi
dell'Eccellenza Vostra Reverendissima

227 Lásd: 72. számú dokumentum.

**295. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant
bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a pestkörnyéki
görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában**

Budapest, 1938. február 4.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 19rv. Tisztázat
AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 77rv. Fogalmazvány.

968/38. II. or.

4 Febbraio 1938.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della Sacra Congregazione Orientale

Città del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

In ossequio alle istruzioni datemi dall'Eminenza Vostra Reverendissima col Suo venerato Dispaccio²²⁸ N. 394/35 in data 3 Dicembre 1937, mi sono messo in rapporto con S.E. Monsignore Hanauer, Vescovo di Vác – il Vescovo più interessato nella questione – per studiare la possibilità di quella forma conciliativa proposta da codesta Sacra Congregazione al fine di accontentare, se è possibile, i fedeli di rito greco delle vicinanze di Budapest.

Ho parlato con S.E. Monsignor Vescovo di Vác circa questo oggetto; egli mi espone le sue difficoltà, allora l'ho pregato di mettermi in iscritto il suo pensiero, lasciandogli così anche tempo per riflettere sull'argomento.

Accludo il voto che egli mi ha inviato in merito, di cui ho fatto copia per questo archivio.

Credo utile, prima che si proceda ad ulteriori passi, informare l'Eminenza Vostra del modo nel quale qui si prospetta in pratica la questione, affinché Vostra Eminenza possa meglio rendersi conto del pro e del contra che accompagnano la soluzione proposta. Vostra Eminenza, nel Suo illuminato giudizio, vedrà come si debba regolare in proposito.

Ho avuto occasione di parlare coll'Ispettore dei Salesiani, che vive abitualmente a Rákospalota, appunto nella zona dei Greci in questione, ed interpellatolo su questo argomento egli mi ha manifestato in sostanza le stesse preoccupazioni di S.E. Monsignor Hanauer.

Non si tratta tanto del maggior bene spirituale dei fedeli inteso da chi capeggia questo movimento, quanto di fini di ordine secondario, non ultimo fra i quali il voler far pompa di magiarismo con la Liturgia in lingua ungherese.

Mio molto modesto parere sarebbe rimettere la cosa alla prudenza di S.E. Monsignor Hanauer, Vescovo di Vác, invitandolo ad agire nel senso da lui indicato, dandogli a ciò, se è necessario, una speciale autorizzazione da parte di

228 Lásd: 273. számú dokumentum.

codesta S. Congregazione. Il Vescovo di Vác potrà poi mettersi d'accordo con Monsignor Vescovo di Albareale per adottare una linea comune di condotta in questo affare.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione, mi onoro raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

**295a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Hanauer váci püspök
átíratá a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása
tárgyában**

Vác, 1938. február 4.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 19/1. Tisztázat
AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 75r-76v. Másolat.

(Allegato al N. 968)
967/38. II. or. 1494
Ab Episcopo Vaciensi.
N. 577/1938.

A Sua Eccellenza Reverendissima
Monsignore Angelo Rotta
Arcivescovo di Tebe, Nunzio Apostolico
Budapest

Eccellentissimo e Reverendissimo
Monsignore Arcivescovo, Nunzio Apostolico,

Ringrazio Vostra Eccellenza della benignità con cui volle comunicarmi il pensiero della Sacra Congregazione Orientale relativo alla cura spirituale dei Greci Uniti che si trovano dispersi nei dintorni della Capitale.

Se si trattasse solo che un Religioso di San Basilio verso Pasqua facesse una escursione, celebrasse la Santa Messa e amministrasse la comunione, ciò fin da principio non avrebbe incontrato difficoltà veruna. Già nella lettera²²⁹ a Vostra Eccellenza del 23 Luglio 1935, come nella risposta data a Sua Eminenza il Cardinale Primate espressi il desiderio che un sacerdote greco celibe venisse a visitare i Greci della mia diocesi per celebrare loro i sacri riti.

Per avere una cognizione dello stato della questione è necessario sapere che quelle poche centinaia di Greci Cattolici che si contano nelle singole parrocchie sono tali solamente secondo i libri parrocchiali per essere nati per lo più qui in mezzo ai latini, battezzati nelle chiese latine, senza sapere di essere greci fino a che destri e fanatici propagandisti non riuscirono a svegliare in loro la coscienza greca e farne sottoscrizioni. Senza il menomo svantaggio

229 Lásd: 226a. számú dokumentum.

spirituale essi con tutto zelo potevano prendere parte alla vita religiosa assai più evoluta e viva della Chiesa latina e goderne tutti i vantaggi spirituali.

Ora che avverrà quando a Pasqua uscirà il sacerdote greco? I greci cattolici, nel miglior caso, faranno la loro confessione e comunione pasquale, ma nel corso dell'anno la loro coscienza greca li svincolerà dalla convivenza religiosa coi latini. Nella parrocchia latina vi sarà un piccolo gruppo che si terrà per minoranza negletta, il cui parroco giuridico e il parroco latino del luogo, vescovo il Vescovo di Vác senza tenere con questi relazione alcuna. Circondato dalla rapacità protestante esso perderà tutti i matrimoni misti.

Questi Greci, essendo in numero senza rilievo, non saranno in grado di edificarsi una chiesa, onde rimarranno un piccolo gregge di malcontenti.

La S. Congregazione Orientale pensa che la questione della lingua liturgica si possa escludere. Io conosco bene tutta la storia della lingua liturgica ungherese. Anch'io sono ungherese e sento l'incubo del fatto quando nazioni molto inferiori per cultura, tornate appena 200-300 anni fa in seno alla Chiesa, possono servirsi della loro lingua vivente – in prassi è così – nella liturgia, mentre il cattolicesimo ungherese che vanta ben 900 anni di vita non è in grado di adoperare tale mezzo popolare di influenza pastorale. Appunto perciò, quantunque io stia con tutta decisione per l'uso della lingua liturgica latina, non inquieterei quelli coi quali la Santa Sede, di fronte alla lingua liturgica ungherese, si mostra tollerante. Nella Diocesi di Vác questa prassi non vi fu mai introdotta e non lo è neppure al momento.

Ma l'uso della lingua liturgica ungherese cagionerà seri sconforti, anche nei latini susciterà simpatie per l'uso della lingua ungherese nella liturgia e scemerà l'avversione verso il protestantesimo. Onde non vorrei lasciare introdurre la lingua ungherese neppure in tali occasioni. Dunque la questione della lingua liturgica, volere o non volere, non può essere esclusa neppure adesso.

Per quello che riguarda le spese di un religioso di San Basilio la questione può essere risolta nella maniera che egli venendo a far funzioni facesse colletta fra i suoi fedeli, oppure incaricherei le comunità parrocchiali latine a somministrargli un conveniente stipendio quantunque esse si diportino con avversione di fronte a questo movimento.

Non mi immischierò nella questione che lingue adoperi nella liturgia. Ad ogni modo egli dovrà annunziare al pubblico solo quello di voler fare la liturgia in generale, devo però protestare contro le reclam sui giornali di voler celebrare i riti in lingua ungherese e con questo cercare di farsi dei proseliti, perché con ciò susciterebbe disturbi.

Ad ogni caso desidererei che il religioso da mandarsi o di mia propria scelta ricevesse la giurisdizione non dalla S. Congregazione ma da me.

Un certo Signore di nome László Budaváry nel suo giornale estremista „Nemzeti Élet” (vita nazionale) di quando in quando si avventa contro di me trattando con animosità la questione.

Sarò molto contento se un sacerdote greco, savio e prudente riuscirà a rimettere la calma.

Gradisca, Eccellenza, i sensi del mio più profondo ossequi
e della più alta stima mentre mi professo
di Vostra Eccellenza Reverendissima
Vác 4 Febbraio 1938
obligatissimo e devotissimo servitore
Stefano Hanauer
Vescovo
L.S.

**296. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
átirata Domenico Tardini érseknek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek
Kongregációja titkárának Miskolc városának a Hajdúdorogi
Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása
tárgyában**

Vatikánváros, 1938. február 14.

Città del Vaticano, Segreteria di Stato, S.RR.SS. AA.EE.SS. Ungheria, Anno 1924–
1957, Pos. 30–32, fasc. 33. fol. 30rv. Tisztázat.

Sacra Congregazione Orientale
Prot. N. 2105/28.
Città del Vaticano 14 Febbraio 1938.

A Sua Eccellenza Reverendissima Mgr. Domenico Tardini
Segretario della S. C. per gli AA.EE.SS.
Vaticano.

Eccellenza Reverendissima,
Con lettere del 23 Dicembre 1925 (Prot. 17.543) e 28 Marzo 1926 (Prot. 18.429),²³⁰ questo S. Dicastero interessò codesta S. C. degli AA. EE. SS. ad una istanza dell'Eccellentissimo Mgr. Antonio Papp, Amministratore Apostolico delle parrocchie di rito bizantino-ruteno in territorio ungherese diretta ad ottenere che la città di Miskolc, luogo della sua residenza, cessasse di appartenere alla giurisdizione del Vescovo bizantino greco di Hajdudorogh e passasse sotto l'Amministrazione Apostolica rutena.

A tali lettere non seguirono particolari comunicazioni per parte della Segreteria di Stato, e la S. C. pro Ecclesia Orientali, inteso il Vescovo di Hajdudorogh, si limitò a comunicare a Mgr. Papp, attraverso la Nunziatura Apostolica in Ungheria, che egli poteva „celebrare, nella parrocchia bizantino-

230 Lásd: 13. számú dokumentum.

greca, le funzioni episcopali per i fedeli ruteni suoi sudditi, a condizione di non portare pregiudizio ai diritti del parroco e dell'Ordinario locale e di non turbare l'ordine delle funzioni consuete di quella chiesa.”

Di recente, Mgr. Papp ha rinnovato la domanda, fatta già nel 1925, a nome anche dei suoi Consultori Episcopali. Questo S. Dicastero, prima di riprenderla in esame, desidera conoscere da V. E. Reverendissima se la S. C. per gli AA. EE. SS. nulla abbia da rilevare in merito.

In attesa, fin da ora La ringrazio, mentre con profondo ossequio godo confermarmi della Eccellenza Vostra Reverendissima devotissimo per servirLa

Eugenio Card. Tisserant

Segr.

G. Cesarini Assessore

24-2-38

Mons. Papp, Vescovo di Munkacs fino alla sistemazione dei confini tra l'Ungheria e la Cecoslovacchia, del dopoguerra e poi lasciata Munkacs divenuto e Amministratore Apostolico delle parrocchie rutene già appartenenti a Munkacs ed ora rimaste in territorio Ungherese, ha stabilito la Sua Sede a Miskolc in Ungheria. Questa città però appartiene alla diocesi bizantina greco di Hajdudorogh. Fin dal 1925 Mgr. Papp ha insistito presso la S. Sede perché la città di Miskolc passasse, sotto la giurisdizione dell'Amministratore Apostolico. Il Vescovo di Hajdudorogh ha risposto opponendosi La C. Orient. concesse nel '26 a Ves. Papp l'uso della Chiesa di Miskolc per le sue funzioni, ma tale concessione fa con molte lievitazioni. Ora Mrs. Papp torna alla carica.

È una questione di competenza squisitamente orientale. Trattandosi di 2 vescovi residenti in Ungheria, di parrocchie rutene in Ungheria di parrocchie rutene in Ungheria di una città ungherese, mi pare non ci decida rilevare nulla.

Mons. Papp, già prima della guerra Vescovo di Munkacs, ed ora Amm. Apos. della parrocchie rutene rimaste in territorio

752/38

297. Domenico Tardini érsek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának átirat-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában

Vatikánváros, 1938. február 24.

Città del Vaticano, Segreteria di Stato, S.RR.SS. AA.EE.SS. Ungheria, Anno 1924–1957, Pos. 30–32, fasc. 33. fol. 32rv. Fogalmazvány.

V. E. Rev.
Card. E. Tisserant
Segret. della S. C. Orientale

Mi è giunto il venerato Ufficio²³¹ dell'Em. V. Revma n. 2105/28 in data 14 corr. circa il passaggio della città di Miskolc dalla giurisdizione del Vescovo bizantino greco di Hajdudorogh a quella di Papp, Amm.re Apos. per le parrocchie rutene rimaste in territori ungherese. Effettuate le necessarie ricerche d'Archivio è rivelato che la Segreteria di Stato, relativamente alla detta questione, che è di competenza di cotesta S. Congregazione, non possiede altro che i tagli qui cortesemente inviate il 23 dic. 1925 e il 28 aprile 1926 ai quali l'E. V. accenna.

Non avendo, d'altra parte l'Eminentissimo Nunzio Apostolico di Ungheria mai parlato nemmeno incidentalmente, della cosa ritengo che da parte della Segre. di Stato non ci sia nulla da rilevare in merito.

298. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzásba való átsorolása tárgyában

Vatikánváros, 1938. március 1.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 36r. Tisztázat.

Città del Vaticano, I Marzo 1938.

1058-1236/IIor

Prot. N. 2105/28.

A Sua Eccellenza Reverendissima Mgr. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico in Ungheria, Budapest.

(con allegato „cum remittatur”)

Eccellenza Reverendissima,

Prego Vostra Eccellenza Reverendissima di volere esprimere a questo S. Dicastero il Suo parere in merito all'acclusa istanza²³² di Mgr. Papp. Sebbene la sede di Hajdudorogh sia tuttora vacante, converrà che l'Eccellenza Vostra curi di conoscere anche il pensiero di quella Curia. Quanto alla Segreteria di Stato di Sua Santità espressamente interrogata da questa S. Congregazione, essa ha risposto che non ha nulla da rilevare al riguardo.

In attesa, fin da ora La ringrazio, mentre con profondo ossequio mi confermo della Eccellenza Vostra Reverendissima affmo come fratello

231 Lásd: 296. számú dokumentum.

232 Lásd: 293. számú dokumentum.

Eugenio Card. Tisserant
segr.
Cesarini Assessore

**299. A Keleti Kongregáció döntése a pestkörnyéki görögkatolikusok
lelkipásztori ellátása tárgyában**

[Vatikánváros] 1938. március 3.

ACO Rutheni - Hajdudorog 394/35. fol. 20r. Tisztázat

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Deliberazione di Congresso

Num. protoc. 394/35

Giovedì 3-3-38

Faccia il Vescovo di Vac prudentemente, ad experimentum.

**300. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a pestkörnyéki
görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában**

Vatikánváros, 1938. március 7.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 78r. Tisztázat.
ACO Rutheni - Hajdudorog 395/35 fol. 21rv. Fogalmazvány.

Sacra Congregazione Orientale

Prot. N. 394/35.

1070/II. or.

Città del Vaticano, 7 Marzo 1938.

A Sua Eccellenza Rev.ma

Mgr. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico in Ungheria

Budapest

Eccellenza Rev.ma,

Tenuto conto dei rilievi fatti da Mgr. Hanaver, Vescovo di Vac, circa le modalità dell'assistenza spirituale dei cattolici di rito bizantino nei dintorni di Budapest, questo S. Dicastero commette alla prudenza dell'E.V. Revma di concertare così con Mgr. Hanaver come con Mgr. Shvoy, Vescovo di Alba Reale, la scelta di un pio e saggio religioso basiliano del Monastero di Mariapocs. Detto religioso sarà invitato dai due Ordinari, i quali gli attribuiranno le necessarie facoltà, ciascuno per il territorio sottoposto alla propria giurisdizione, a visitare la comunità di rito bizantino intorno a Budapest a svolgerci adatte celebrazioni liturgiche e predicazioni. Quanto alla lingua, V.E. può dire ai due Vescovi che

in loro facoltà esigere che il religioso prescelto si astenga da qualsiasi forma di esebizionismo o di propaganda reclamistica.

Profitto della circostanza per confermarmi con profondo ossequio della Eccellenza Vostra Rev.ma
affmo come fratello
Eugenio Card. Tisserant segr.
G. Cesarini Assessore

301. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Bányay Jenő hajdúdorogi káptalani helynöknek Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzásába való átsorolása tárgyában

Budapest, 1938. március 11.

GKPL I-1-a 840/1938. Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 37r. Fogalmazvány.

1071/38./IIor

11 Martii 1938.

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino

Eugenio Bányay Vicario Capitulari Hajdudorogensi

Nyíregyháza.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Sanctae Sedi Apostolice exhibitus est libellus supplex, quo imploratur, ut paroecia ritus graeco-catholici in civitate Miskolciensi sita, Administraturae Apostolicae Miskolciensi jungatur. Civitas Miskolciensis, quae est centrum administrationis politicae paroeciarum dictae Administraturae Apostolicae, centrum quoque regimis ecclesiastici earumdem paroeciarum evaderet. Praeterea in memorata Administratura Apostolicae omnes paroeciae sint pagi, nullus locus aptus ad residentiam Administratoris Apostolici invenitur. Tandem Administrator Apostolicus, Excellentissimus ac Reverendissimus Dominus Antonius Papp, in ecclesia paroeciali graeco-catholica miskolciensi, tamquam in ecclesia propria libere posset sacras functiones exercere. Hae sunt rationes allatae. Rogo Dominationem Tuam Illustrissimam ac Reverendissimam digneris mihi mentem istius Curiae Episcopalis Hajdudorogensis super hoc proposito benigne aperire.

Pergratum mihi est hac uti occasione, ut Dominationi Tuae Illustrissimae ac Reverendissimae obsequii mei sensa depromam et gaudeo permanere Dominationi Tuae Illustrissimae ac Reverendissimae addictissimus in Christo Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus.

302. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Hanauer István váci püspöknek a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Budapest, 1938. március 12.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 79rv. Fogalmazvány.

1075/38. II. or.

12 Martii 1938.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

D.no Stephano Hanauer

Episcopo Vaciensi

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Quae de animarum cure pro catholicis graeci ritus in Dioecesibus Vaciensi et Albaregalensi commorantibus, juxta eorum optatum, introducenda Excellentia Tua Reverendissima magna cum prudentia proposuit, Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali adprobavit suis litteris²³³ ad Nuntiaturam Apostolicam die 7 martii 1938, sub N. 394/35, quas heic ex integro refero:

„Eccellenza Rev.ma, - Tenuto conto dei rilievi fatti da S.E. Mgr. Hanauer, Vescovo di Vac, circa le modalità dell'assistenza spirituale dei cattolici di rito bizantino nei dintorni di Budapest, questo S. Dicastero commette alla prudenza dell'E.V. Rev.ma di concertare così con Mgr. Hanauer come con Mgr. Shvoy, Vescovo di Alba Reale, la scelta di un pio e saggio religioso basiliano del Monastero di Mariapocs. Detto religioso sarà invitato dai due Ordinari, i quali gli attribuiranno le necessarie facoltà, ciascuno per il territorio sottoposto alla propria giurisdizione, a visitare le comunità di rito bizantino intorno a Budapest a svolgervi adatte celebrazioni liturgiche e predicazioni. Quanto alla lingua, V.E. può dire ai due Vescovi che è in loro facoltà esigere che il religioso prescelto si astenga da qualsiasi forma di esebizionismo o di propaganda reclamistica. – (firmato) Eugenio Card. Tisserant – Segretario”

Totum hoc negotium relinquo prudentiae Excellentiae Tuae Reverendissimae necnon Excellentissimi Domini Episcopi Albaregalensis.

Velit ergo Excellentia Tua Reverendissima, collato consilio cum Excellentissimo Domino Episcopo Albaregalensi in praxim deducere ea quae Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali hac in re constituit.

Plene fidens zelo Excellentiae Tuae et Excellentissimi Domini Episcopi Albaregalensi jam in antecessu pro rato habere possum omnia quae in Domino Vos hoc in negotio statueritis.

Pergratum mihi est hac uti occasione, ut Excellentiae Tuae Reverendissimae profundi obsequii mei senza depromam Teque etiam atque etiam salvere jubens permanere gaudeo

233 Lásd: 300. számú dokumentum.

Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo
Archieppus Thebar., Nuntius Apostolicus

**303. Amleto Cicognani, washingtoni apostoli delegátus jelentése
Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának
Takács Bazil püspök elmozdítása és Dudás Miklós püspöki
kinevezése tárgyában**

Washington, 1938. március 19.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 19r–22v. Tisztázat

Apostolic Delegation
United States of America
No 145/38
1811 Biltmore Street
Washington, D. C.
19 Marzo 1938

A Sua Eminenza Reverendissima
il Sig. Cardinale Eugenio Tisserant,
Segretario della S. C. Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Mi è finalmente possibile dare riscontro al venerato telegramma del 19 Gennaio u.s., con cui Vostra Eminenza Reverendissima si degnava chiedere informazioni circa il P. D. Dudas, O.S.B.M., proposto candidato ad eventuale successione dello Ecc.mo Mons. Basilio Takach nell'Ordinariato pei Ruteni Podocarpatici degli Stati Uniti. Mons. Takach mi ha notificato, due giorni fa, il suo ritorno in America.

Nei riguardi di detto Padre, mi scrisse, molto favorevolmente, in data 12 Novembre 1937, il Rev.mo P. Procopio Neuzil, Abbate di S. Procopio in Lisle, Illinois, Direttore dell'Opera di Apostolato fra i Russi negli Stati Uniti. Poiché l'Abbate Neuzil mi scrisse allora di avere avute informazioni sul Rev. Dudas da Mons. Bohachewsky, domandai a questi le prime informazioni in data 20 Gennaio. Mons. Bohachewsky rispondeva il 27 dello stesso mese, con l'unita lettera (Allegato I), dicendo di non conoscere personalmente il P. Dudas, ma di averne inteso parlare favorevolmente; aggiungeva però che la nazionalità ungherese di detto Padre costituirebbe una seria difficoltà.

Quanto a una sostituzione di Mons. Takach nell'Ordinariato Podocarpatico, Mons. Bohachewsky la riteneva molto opportuna, nonostante la probabilità che il gruppo scismatico di Chornock ne potesse prendere occasione per cantare vittoria.

In seguito a questo notizie di Mons. Bohachewsky, credetti mio dovere fare ulteriori investigazioni nei riguardi di P. Dudas, e diedi tale incarico al Rev.mo Mons. Giorgio Casey, Vice-Cancelliere di Chicago, sub secreto Sancti Officii, ma con facoltà d'interrogare due o tre sacerdoti prudenti e sicuri, ponendo anch'essi sotto lo stesso segreto. Ho l'onore di rimettere qui unite le varie informazioni raccolte, (Allegato II), con preghiera di volerle ritornare a questa Delegazione, dopo che Vostra Eminenza ne avrà presa visione.

Mi permetto riassumere brevemente quanto è stato riferito dagli informatori:

1) Il P. Dudas è poco conosciuto, ma gode buona reputazione, e sembra zelante e attivo nel dare Missioni e Ritiri spirituali.

2) Detto Padre parla il Russico, l'Ungherese, e forse Italiano e Tedesco; però non parla l'Inglese.

3) Il fatto che il P. Dudas è di nazionalità ungherese, è, a parere di Mons. Bohachewsky e dell'Abbate Neuzil, una difficoltà per le particolari condizioni di questo Ordinariato Podocarpatico.

A mio sommo parere, non si hanno dati sufficienti per giudicare della speciale idoneità del P. Dudas per succedere a Mons. Takach.

Vi sono due fatti che costituiscono seria difficoltà, e cioè la nazionalità ungherese e la mancanza di conoscenza della lingua inglese; essendo egli vicino ai cinquant'anni, sembra difficile che egli possa impadronirsi sufficientemente di questa lingua, che è oggi assolutamente necessaria. Non è poi da escludersi la considerazione che un sacerdote secolare riuscirebbe meglio accetto al Clero Podocarpatico degli Stati Uniti.

Tutto considerato, a me sembra che il P. Dudas non è la scelta ideale per un Ordinario Ruteno negli Stati Uniti. Sfortunatamente, non vi è qui alcun altro sacerdote che possa prendersi in considerazione; non mancano buoni preti, ma nessuno rivela le qualità di zelo, di superiorità intellettuale e di abilità nella direzione, necessarie in una posizione così importante e delicata. Mons. Takach ha certamente le sue deficienze, ma è sempre animato da retta intenzione ed è lealissimo alla Santa Sede. Nel nominargli un successore, si deve assolutamente evitare qualsiasi rischio, ed occorre scegliere un ecclesiastico che dia prove sicure di abilità e idoneità. A me mancano gli elementi per trovare tali qualifiche nel P. Dudas.

In Europa forse sarà meno difficile trovare la persona che faccia allo scopo. Non si richiede un prete che si distingua straordinariamente per studi e doti intellettuali, ma un uomo di grande senso pratico, animato da vivo zelo, che comprenda la situazione ed abbia direzione ferma, e la cui lealtà alla Santa Sede sia fuori discussione. Se non conosce la lingua inglese, ma è in età e in condizione di impararla in tempo relativamente breve, basterebbe; e così in breve tempo si renderebbe abile a mettersi in contatto col popolo e specialmente colla gioventù, che oggi parla prevalentemente l'inglese, e anche esclusivamente per molta parte dei giovani.

Credo sommamente che al riguardo sia d'uopo procedere con la massima cautela, ed evitare passi incerti, che potrebbero poi riservare dolorose sorprese.

La successione di Mons. Takach è cosa da tenersi presente, ma non è di immediata necessità da non potersi attendere forse anche un anno o due. Ciò che sommamente importa, è trovare la persona idonea che sappia riportare la pace e tranquillità nell'Ordinariato, come non è riuscito a fare Mons. Takach.

Ad ogni modo sottometto queste considerazioni al giudizio di cotesta S. Congregazione, che deciderà il da farsi.

Chinato al bacio della S. Porpora, con sensi di devoto ossequio e somma venerazione, ho l'onore di professarmi

dell'Eminenza Vostra Reverendissima
umilissimo devotissimo obligatissimo servo

+ A. G. Cicognani, Deleg. Ap.

**303a. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete:
Konstantin Bohacsevszkij érsek, az egyesült államokbeli ukrán
görögkatolikusok exarchájának információi Takács Bazil püspök
elmozdításával és Dudás Miklós püspöki kinevezésével kapcsolatban**

Philadelphia, 1938. január 27.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 19/1. Tisztázat

Allegato I al Rapp. Num 145/38

Philadelphiae, Pa Januarii 27-1938

Ad No 52/36

Excellentissime Domine!

Ad mandatum Vestrae Excellentiae de die 20 Januarii a. c. coram Deo et in conscientia sequentia refero:

Non novi Rev. D. Dudas O. S. B. M. Ipsum ni fallor, nunquam vidi. Audivi, eundem egregium virum esse.

Mihi opportunum esse videtur, nunc temporis novum pro Podocarpthianis Ruthenis, Statibus in Unitis degentibus, episcopum nominare. Reverendissimus enim Dominus Episcopus Takach maximas difficultates expertitur nec melior spes affulget.

Valde timeo, ne Rev. Domini Dudas O. S. B. M. Hungarica origo unionisticae Slavorum actioni damnum ferat. Podocarpthiani nempe maxima ex parte gente rutheni sunt necnon multi rutheni schismatici in hac regione numerantur.

Podocarpthica schismatica elementa novi episcopi nominationem ut suam victoriam probabiliter reclamabunt nihilominus puto, hanc nominationem alleviationem situationis allaturam esse verosimiliter multi – Deo sua gratia adiuvante – convertentur ad unam, sanctam, Catholicam Ecclesiam.

Doleo, me nunc temporis, pleniorum non dare explanationem. Tristis rebellio enim multorum Podocarpthionorum corda contra meam personam

praeoccupavit. Hac de causa quamcumque discussionem, inquisitionem ac colloquia in ea re diligenter evitavi.

Paratus ulterioribus Vestrae Excellentiae mandatiis stare re.

maneo humillimus in Christo Domino servus

+Constantinus Bohachevsky

Episcopus Amissenus.

Duo allegata

303b. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: Procopius Neuzil bencés apát levele George Casey, a Chicagói Főegyházmege általános helynökéhez Takács Bazil püspök ügyében

Lisel, Ill., 1938. február 18.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 19/2–3. Tisztázat

Allegato II al Rapporto Num. 145/38

St. Procopius Abbey

Lisle, Illinois

Feb. 18th, 1938.

Very Rev. Msgr. G. J. Casey, J. C. D.,

719 N. Wabash Ave.,

Chicago, Ill

Dear Monsignor:

The following thoughts occurred to me after I left your office this morning. On several occasions I have heard an objection from priests of the diocese of ----- that the present bishop is a Hungarian, or, pro-hungarian and that his „friends” are only the Hungarian priests. Your humble servant has heard the bishop preach and speak on public occasions invariably always in Russian and then also in Hungarian, or, as they call It the Magyar language. In as much as the Rev. N.N. gives missions in Carpatho-Russian (the Russian) and Hungarian languages, he might be warned not to put too much stress on the Hungarian language. I hear also, that in pure Hungarian Eastern rite churches the modern Hungarian and not the old Slavonic language is used at the divine liturgy (the holy Mass). Whether this is being done in all the Hungarian churches, the present writer can not say, but he knows of two churches – St. John the Baptist Magyar Greek Catholic Church, Very Rev. Emond Tabakovich, pastor, 2710 Ambler Str., Cleveland, Ohio. This parish was for this very reason under interdict, but finally, some arrangement was made, the interdict was removed and the people and the priest were left at their „old country custom”. The other church is the St. Mary’s, Rev. Joseph Fetsko, pastor, 106 Hacker Ave., Joliet, Ill. Two of our clerics were invited to the latter church by the pastor for the Easter Service and this was performed in Magyar. I hear, that in Hungary, the Hungarian (Madyar) language is generally used in the celebration of the holy Mass in the Eastern rite.

Now what weight these circumstances represent, I am not prepared to say, but I mention them in connection with some of the questions which you asked me. Also this might be mentioned: About sixteen months ago, in a lawsuit at Allentown, Pa., where the Orthodox people tried to secure control of the parish and of the church property, His Excellency the Most Rev. bishop Takach having been put on the witness stand in the court to testify for himself, had to have an interpreter to answer the questions etc. The oponents' lawyer made very much of the fact, that a foreigner is to „boss” American citizens!

If you think, Very Rev. Monsignor, that any of these facts should be taken into consideration, you may judge for yourself. I state them as a complement to what I told you orally this morning.

With my best wisher and deep respects I beg leave to remain

Sincerely yours

+ Procopius Neuzil, OSB.

Abbot.

303c. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: a püspökjelöltek kánoni vizsgálatok használt kérdőív

Apostolic Delegation

1811 Bilamore Street

Washington, D.C.

Sub Secreto Sancti Officii

Violatio huius secreti, quocumque modo, etiam indirecte, commissa, plectitur excommunication a que nemo, ne ipse Emus. Major Poenitentiarius, sed unus Summus Pontifex absolvere potest.

...

has been proposed for the office of Bishop ...

I beg you to give me in conscience and before God the following information concerning him. (Kindly answer on separate sheet and return this inquiry.)

1. (a) How long have you been acquainted with him? (b) Are your present relations with him friendly?

2. (a) Was he born in lawful wedlock and of good, religious parents? (b) Are his parents and near relatives of good repute?

3. (a) Are his mental ability and his bodily health sufficiently good for this high office? (b) Is there any notable defect in his external appearance?

4. (a) Has he made a thorough course of study in Philosophy, Theology, Canon Law and the collateral sciences? (b) Besides English, what modern languages does he know, and how well can he read, converse and preach in such languages?

5. Besides the sacred ministry, has he been engaged in other occupations, such as those of the diocesan Curia, professorship, etc., and with what success?

6. Is he well affected towards the Holy See and her doctrines?

7. (a) Is his conduct exemplary, and is he of good reputation? (b) What evidence does he give of the Christian virtues, such as humility, charity, sobriety, zeal, etc.? (c) Is he a man of prayer and of solid piety?

8. (a) What evidence does he give of a sufficiently strong character for this office? (b) Is he stubborn?

9. Has he shown administrative ability in temporal affairs?

N. B. 10. Besides answering fully on these points, please give me all other information that you consider useful concerning the person proposed, and give me also your own conscientious opinion as to his fitness or unfitness for this exalted and important office.

Finally, I must caution you that this inquiry and your response to it fall under the strictest secrecy of the Holy Office. Accordingly you (and anyone else to whom it may become known) are forbidden, under pain of the censure above stated, to reveal it or to speak or write about it to any person whomsoever, directly or indirectly.

An early reply will be gratefully appreciated.

Sincerely yours in Christ,

Apostolic Delegate.

Note: „Yes” or „No” is not considered an adequate response to any of these questions. In each case kindly make a clear and exhaustive statement.

303d. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: Sylvester Zuraweckij, a chicagoi ukrán görögkatolikus parókia lelkészének válaszai a kánoni vizsgálat kérdéseire

Chicago, 1938. február 22.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 19/5. Tisztázat

Archdiocese of Chicago

Chancery Office

719 No. Wabash Ave.

Chicago, Illinois.

Feb. 22, 1938.

1. I cannot really say that I am acquainted with him. I met him here in Chicago last August when he made his retreat here. He stayed at my Church, St. Nicholas. Once before, more than five years ago, I met him in Poland.

2. I do not know anything about his parents or relatives.

3. a. From what I have heard about him his mental and physical ability are good. I heard from my Superior who knew him during his studies in Rome and he told me that he was one of the best Students at the Gregorian at that time.

b. There is no defect in his external appearance.

4. a. He made his studies at the Gregorian in Rome and I think is a Doctor in S. Theology and Philosophy.

b. He does not know any English, but he does speak Hungarian, Ukranian, Italian and German.

5. I don't know much about this. But he was a Superior in our Order in a Hungarian Province.

6. I cannot say.

7. He enjoys a good reputation and is a good Religious.

8. & 9. I cannot say.

Rev. S. Zuraweckyj OSBM.

Pastor, S. Nicholas Ukranian Greek Catholic

2238 Rice St., Chicago.

N.B. Father Dudas stays at present with Bishop Takach. He was only in Chicago once, i.e. last August when he stayed here for 10 days. He stayed for the ten days at St. Nicholas with the priests of his own Order. At present Bishop Takach sends him on missions here and there in this country. He was given retreats and missions in Whiting, Ind., and Gary, Ind.

303e. Cicognani apostoli delegátus jelentésének melléklete: Procopius Neuzil bencés apát válaszai a kánoni vizsgálat kérdéseire

Chicago, 1938. február 18.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 19/6. Tisztázat

Archdiocese of Chicago

Chancery Office

719 No. Wabash Ave.

Chicago, Illinois.

Feb. 18, 1938.

1. (a) I only met him once and this at the house of Bishop Takach's, but I had heard of him several times and he was always praised.

(b) I am just a casual acquaintance of his. I could not say that he is really a friend of mine, although he made a very good impression on me when I met him.

2. I do not know his family or relatives at all.

3. (a) Judging from the fact that he gave retreats to priests while in this country, I would say that he is mentally capable, and being about 45 or 50 years of age seems to be physically fit.

(b) I did not notice any defect in his external appearance.

4. (a) He studied in Rome

(b) I do not know whether he speaks English or not. When I spoke to him we spoke Russian. He speaks Hungarian of course, and I suppose he speaks Italian since he studied in Rome. If he studied in Hungary, he probably knows German also.

5. I do not know. While in this country he was, as far as I know, only engaged in giving missions and retreats.

6. I do not know.

7. I do not know except from what I have heard. I would judge that he is a good priest since he was chosen especially by his superiors to come to this country to give missions, retreats; one Mother Superior where he had given a retreat to the Sisters under her care praised his retreat very much.

8. 9. 10. I cannot say, except that the impression that he made on me was that of an able man.

+Procopius Neuzil O.S.B.

304. A Hajdúdorogi Káptalan döntése Miskolcnak a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában

Nyíregyháza, 1938. április 1.

GKPL I-1-a 840/1938. Tisztázat.

Előterjesztés a 840/1938.számhoz.

Miskolc átsatolása az apostoli kormányzósághoz.

Javaslat

Sede vacante nihil innovetur. Néhai püspökünk, még annak, idején választ adott erre a felvetett kérdésre.

A Christifideles Bulla szerint parochiáink örök időkre vannak az egyházmegyébe kebeleazve.

Nyiregyházán, 1938. április hó 1-én.

Bányay Jenő

prelátus, nagyprépost,
káptalani elnök.

Bihon István

kancellárkanonok, káptalani jegyző.

A Codex Iuris canonici 436. kánonja, amely szerint „sede vacante nihil innovetur”, a káptalani helynöknek nem engedi meg a kért hozzájárulás megadását ahhoz, hogy miskolci egyházközségünk a unkácsi és eperjesi egyházmegyékből Magyarországon maradt parókiákból alakult apostoli adminisztraturához csatoltassék át.

De ha ily hozzájárulás nyilvánítására jogosult volna is, akkor sem tehetné meg. Miskolc ugyanis a hajdúdorogi egyházmegye Zemplénborsodi főesperességének a legnagyobb, Sátoraljaújhely mellett a legelőkelőbb helye, borsodvármegyei egyházközségeink központja. Színmagyar hívei már a múlt században mozgalmat indítottak, hogy a magyarajkú görögkatolikusok részére

szervezendő, s 1912. június 8-án a „Christifideles graeci” apostoli bullával megalapított egyházmegyébe kebeleztesse át, amit el is értek.

A hajdudorogi egyházmegye a trianoni békeszerződéssel végrehajtott országcsonkítás következtében 1919-ben parókiáinak majdnem a felét elvesztette. Bár azóta több új egyházközségünk szerveztetett, mégis ezekkel együtt csak 91 egyházközségünk van, az alapító bullában felsorolt 163 helyett. Ezért bármely csekély új veszteség kínosan érintené papságunkat és híveinket. Miskolcz törvényhatósági joggal felruházott város szépen fejlődő, színmagyar hívekből álló egyházának elcsatolása pedig mélyen elkésérintené őket, belenyugodni nem tudnának. Miskolci híveink se fogadnák szívesen, ha kánonilag megalapított egyházmegyéjüktől, görög katolikus magyar testvéreiktől elszakíttatnának s a felvidéki rutén egyházmegyék maradványába, a természeténél fogva ideiglenes alakulatú adminisztratúrába kebeleztetnének át. Tisztelettel kérjük ezért a kérdés alatti parókiának egyházmegyénkben való meghagyását.

305. Az Új Nemzedék rövidhíre a Pestvidéki görögkatolikus szórvány tárgyában

Budapest, 1938. április 2.

Új Nemzedék, 1938. április 2. 2. o.

Róma döntése a pestkörnyéki görög katolikus lelkipásztorkodásról

Pest környékén az utóbbi időben nagyobb számban telepedtek le görög katolikusok, akik mozgalmat indítottak, hogy a hajdudorogi egyházmegye mintájára megkaphassák a Christifideles graeci kezdetű bullában nyert kedvezményeket, melyek a hajdudorogi egyházmegye felállításakor csak a budapesti görög szertartású római katolikus plébániára vonatkoztak. Pest környéke a váci egyházmegyéhez tartozik és most a keleti ügyek egyházi kongregációja Hanauer A. István váci megyéspüspök kérdésére úgy döntött, hogy egyelőre a máriapócsi Bazilita görög szertartású szerzetesek végzik ezeknek a híveknek lelki gondozását, a megyéspüspök felhatalmazása alapján. A püspök felhívja papjait, hogy mindenben álljanak rendelkezésükre a Bazilita szerzeteseknek és istentiszteleti célokra bocsássák rendelkezésükre a templomokat. Egyelőre külön egyházközségi szervezkedés nem lesz, szükség esetén a jövőben ettől sem fognak elzárkózni, de az így alakítandó görög katolikus egyházközségek nem a hajdudorogi, hanem a váci egyházmegyéhez fognak tartozni.

306. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak Kánya Kálmán külügyminiszternek a Keleti Kongregációval szemben megfogalmazott vádjáról

Budapest, 1938. április 12.

AAV Arch. Nunz. Ungheria, 54, fasc. 3. fol. 85brv. Fogalmazvány.

1170/38 II. or.

12 Aprile 1938.

Oggetto

Circa I cattolici latini (siculi) in Rumania

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Pacelli

Segretario di Stato di Sua Santità

Citta del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

Acchiudo qui una lettera, di cui ho fatto copia per questo archivio, inviatami qualche giorno fa da questo Ministro degli Esteri a proposito di presunte tendenze della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale nel senso di indurre i così detti siculi di Romania ad abbandonare il rito latino per il rito greco-unito, il che avrebbe come effetto la loro snazionalizzazione e la loro rumanizzazione.

L'altro ieri ho avuto occasione d'incontrarmi col Ministro degli Esteri Kánya: gli ho detto che i suoi sospetti si dovevano senz'altro considerare come infondati: troppa è la cura delle Sacre Congregazioni Romane per evitare tutto ciò che in qualunque modo possa urtare le suscettibilità nazionali e sembrare una intromissione indebita nella politica, per credere che la S. Congregazione Orientale voglia esercitare un'azione nel senso sopraindicato, tanto più che essa veglia attentamente perchè ogni cambiamento di rito non avvenga se non per cause gravi e canoniche; nel caso concreto poi il cambiamento di rito dal latino al greco sarebbe anche, dal punto di vista cattolico, meno desiderabile; perchè è certo più facile in una Nazione come la Romania conservarsi cattolico col rito latino, essendo che quello greco importa più facilmente il pericolo di un passaggio all'ortodossia.

Il Ministro non si è mostrato molto persuaso di quanto gli ho detto, perchè, come ho rilevato, pare nutra qualche prevenzione contro la S. Congregazione Orientale. Per tranquillarlo ho soggiunto che pure essendo io pienamente persuaso di quanto gli aveva detto mi sarei interessato della cosa.

Tanto mi sento in dovere di riferire all'Eminenza Vostra Reverendissima perchè per ogni evenienza Vostra Eminenza sia informato in proposito.

Che se si crederà conveniente dissipare ogni dubbio anche con qualche autorevole parola di costi, che io possa riferire al Ministro, tanto meglio; anche

se nel caso non si tratta di una nota, ma di una semplice, almeno in foro esterno, lettera confidenziale.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione mi onoro raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

**306a. Rotta nunciatus jelentésének melléklete: Kánya külügyminiszter
átíratata a budapesti nunciaturához**

Budapest, 1938. április 5.

AAV Arch. Nunz. Ungheria, 54, fasc. 3. fol. 85rv. Másolat.

(Copia)

L'originale fu allegato al Rapporto Nro 1170/38.

1169/II. or. 1405

Budapest, le 5 avril 1938.

Excellence,

Je me permets d'attirer Votre attention a des nouvelles qui me sont parvenues de Roumanie et qui sont susceptibles d'inquieter au plus haut degre les catholiques hongrois de ce pays aussi bien que ceux de la Hongrie.

D'apres des nouvelles, des tendances se feraient jour au sein de la Congregation de l'Eglise Orientale en vue de l'extension du rite oriental sur le groupe de la population catholique hongroise en Transylvanie qu'on appelle couramment sicule.

Sans vouloir rouvrir un debat sur l'origine ethnique de cette population sans aucun doute hongroise, je tiens a signaler le fait que depuis bien des siecles les sicules formaient le boulevard du rite latin auquel ils sont aussi profondement attaches qu'a leur caractere national hongrois.

Comme Votre Excellence le sait, les minorites hongroises menent un lutte difficile pour leur culture et langue nationale. Il est donc certain que le changement de rite serait considere par les catholiques hongrois interesses come la preface a une nouvelle tentative de denationalization. Ce sentiment serait encoree aggrave par la douloureuse impression d'avoir ete livre par l'Eglise meme, a laquelle les sicules ont pourtant maintes fois temoigne leur fidelite inebanlable.

La crainte exprimee par les milieux catholiques de Transylvanie que le conflit de conscience provoque par ce changement du rite pourrait avoir comme effet, en de tres nombreux cas, le changement de religion, ne me parait pas exageree, etant donne que – en pareille circonstance – le caractere national pourrait etre mieux conserve au sein d'une confession protestante, que par le rite oriental, qui, en Roumanie, est intimement lie a la nationalite roumaine.

Je prie Votre Excellence de bien vouloir considerer la presente lettre comme strictement personnelle et inspiree par la gravite des consequences qu'une pareille innovation pourrait entrainer.

Veillez agreer, Excellence, les assurances de ma plus haute consideration.
Kánya

307. Bányay Jenő hajdúdorogi káptalani helynök átirata Angelo Rotta budapesti nunciusnak Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli Kormányzóságba való átsorolása tárgyában

Nyíregyháza, 1938. április 21.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 38rv. Tisztázat.

1231/IIor

Ab Ordinariatu Hajdudorogensi.

N. 993/1938.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

Angelo Rotta Archiepiscopo,

Nuntio Apostolico, Budapestini.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Domine Archiepiscope, Nuntie Apostolice,

Litteris²³⁴ respondendo aestimatissimis Excellentiae Vestrae Reverendissimae numeri 1071/38. die 11. Martii a.c. datis – audito Capitulo – honori mihi duco referre sequentibus.

Seiunctio paroeciae Miskolc – quae in Bulla „Christifideles” territorio Dioec. Hajdudorogensis „perpetuo” est attributa – nihil aliud esset, quam violatio integritatis Dioeceseos nostrae in favorem alicuius Instituti, quod natura sua est temporaneum.

Ceterum regula est: „Sede vacante nihil innovetur.” Itaque haec quaestio ne tractari quidem potest. (Canon. 436. Codicis I. C.)

Vicarius Capitularis non habet potestatem dismembrare unicam paroeciam, eo minus habet facultatem assentire dismembrationi Dioeceseos. Nihil impedit, quominus Sua Excellentia Reverendissima Archiepiscopus-Administrator – qui revera in Miskolc actu residet – in ecclesia paroeciali nostra in suos subditos, qui Ipsum adierint, actus iurisdictionis exercent et Pontificalia peragat.

234 Lásd: 301. számú dokumentum.

Hanc facultatem Sua Excellentia a Congregatione Orient. – assensu Episcopo Nostro f. r. – iam obtinuit die 16. Martii a. 1926. sub nro 3953.²³⁵ Reverendissimae Nuntiaturae Apostolicae Budapestiniensis modo sequenti: „Tibi licet functiones episcopales pro fidelibus ruthenis in ecclesia ritus graeco-catholici Miskolcini peragere, ea tamen conditione quod nullum praeiudicium feratur Parocho vel Ordinario loci, et nullo modo turbetur ordo functionum, quae in praefata ecclesia fieri solent. Ad actuales porro fines dioeceseos quod spectat, nulla prorsus immutatio fieri licet.”

Altis gratiis favoribusque commendatus profundo cum venerationis et obsequii cultu permaneo in Nyiregyháza, die 21. Aprilis a. 1938.

Excellentiae Vestrae Reverendissimae humillimus servus:

Eugenius Bányay

Vicarius Capitularis.

**308. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa
Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának
Miskolc városának a Hajdúdorogi Egyházmegyéből az Apostoli
Kormányzóságba való átsorolása tárgyában**

Budapest, 1938. május 2.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 39rv. Fogalmazvány.

1058-

1236/38

2 Maggio 1938 IIor

(Con un Allegato)

A Sua Eminenza Reverendissima

il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della S. Congregazione Orientale Città del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

Solo oggi mi è dato rispondere al venerato foglio²³⁶ dell'Eminenza Vostra Reverendissima N. 2105/28 in data I Marzo 1938, che accompagnava una supplica di Sua Eccellenza Mons. Papp (che rinvio qui acclusa) in cui domanda che la parrocchie di Miskols, di rito greco-cattolico, sia staccata dalla diocesi di Hajdudorog ed incorporata nell'Amministrazione Apostolica, a cui Egli è proposto.

Conformemente al desiderio manifestatomi dall'Eminenza Vostra, ho domandato il parere in merito del Vicario Capitolare di Haidudorog, esprimendogli in succinto le ragioni portare nella supplica di Mons. Papp per

235 Lásd: 14. számú dokumentum.

236 Lásd: 298. számú dokumentum.

ottenere la grazia, senza indicarne la provenienza, anche se ex natura rei si sarebbe potuto facilmente individuarla.

Accludo quì copia risposta inviata da detto Vicario Capitolare.

Per mio conto condivido l'idea di Mons. Vicario Capitolare. Miskolc è una delle città più importanti dell'Ungheria, si capisce quindi come sarebbe considerata come una diminutio capitis per la Diocesi la perdita della parrocchia di rito greco in detta città; di più l'Amministrazione Apostolica di Miskolc ha un carattere provvisorio, e niente per esempio viterebbe che in caso di vacanza, essa, pur conservando la sua figura giuridica, potesse venire affidata alle cure del vescovo di Haidudorog, come si è fatto ultimamente per le nuove Amministrazioni Apostoliche latine di Cassovia e di Rosnavia, che furono affidate all'Eminentissimo Cardinale Arcivescovo di Strigonia.

Quindi, tutto considerato, riterrei conveniente, salvo meliori iudicio, che le cose si lasciassero nelle statu quo.

Chinato al bacio della Sacra Porpora coi sensi della più profonda venerazione ho l'onore di raffermarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima Arcivescovo titolare, Nunzio Apostolico.

309. Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz Kánya Kálmán külügyminiszternek a Keleti Kongregációval szemben megfogalmazott vádjáról

Vatikánváros, 1938. június 25.

AAV Arch. Nunz. Ungheria, 54, fasc. 3. fol. 86r. Tisztázat.

1109-1405/ II. or.

Dal Vaticano, 25 Giugno 1938.

Segreteria Di Stato di Sua Santità

No 2212/38

A Sua Eccellenza Rev.ma

Monsignor Angelo Rotta Nunzio Apostolico

Budapest

Eccellenza Reverendissima,

Ricevetti a suo tempo il pregiato Rapporto²³⁷ dell'Eccellenza Vostra Rev.ma N. 1170 con l'allegata lettera del Signor Ministro Kánya circa i cattolici latini detti „siculi” in Romania.

In proposito chiesi informazioni alla Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale ed essa mi ha risposto trattarsi di una questione delicatissima la quale formerà l'oggetto di una Plenaria appena sarà pronto tutto il materiale: si attendono in particolare le informazioni di Monsignor Vorbuchner, Vescovo

237 Lásd: 306. számú dokumentum.

Coadiutore di Alba Julia, che tardano a giungere benché richieste con un sollecito.

Ritengo che l'Eccellenza Vostra per il momento non debba aggiungere altro a quello che già ha detto a codesto Governo; e profitto volentieri dell'incontro per raffermarmi con sensi di distinta e sincera stima

di Vostra Eccellenza Rev.ma Servitore

E. Card. Pacelli

310. Giuseppe Cesarini érseknek, a Keleti Kongregáció asszesszorának átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Vatikánváros, 1938. június 25.

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 46r. Tisztázat.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

Città del Vaticano, 25 Giugno 1938.

1407-1455/II. Prot. N. 358/38.

A Sua Eccellenza Reverendissima Mgr. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico in Ungheria Budapest

Eccellenza Reverendissima,

Essendo pervenuta notizia, a questo S. Dicastero, che l'Eccellentissimo Mgr. Papp avrebbe di recente ordinato al parroco di Rakaca di celebrare la S. Liturgia non più in paleoslavo ma in lingua ungherese, prego l'Eccellenza Vostra Reverendissima di volere indagare in merito e riferirne alla S. Congregazione, indicando come stiano realmente le cose.

In attesa, con sensi di distinto ossequio ho il piacere di confermarvi di Vostra Eccellenza Reverendissima

G. Cesarini

arcivescovo

311. Angelo Rotta budapesti nuncius átirata Subik Károly egri irodaigazgatóhoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Budapest, 1938. június 30.

AAV Arch. Nunz. Budapest, 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 47r. Fogalmazvány.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

1408/38./II.

Personalis. die 30 Junii 1938.

Illustrissimo ac Reverendissimo

Carolo Subik

Praelato Dom. S. S., Canonico E. C. Cancellario Archiepiscopali Agriae

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

A Sacra Congregatione pro Ecclesia Orientali interrogatus sum, respondeat necne veritati Excellentissimum ac Reverendissimum Dominum Antonium Papp, Archiepiscopum graeci ritus, Miskolcini sedem habentem, nuper praecepisse Parocho vici Rakaca, in Comitatu Borsodiensi, ut deinceps Sacram Liturgiam non amplius in lingua paleoslavica sed in lingua hungarica celebret.

Pro certo habeo Dominationi Tuae Illustrissimae ac Reverendissimae haud deesse media, quibus certas informationes sibi procurare potest eosque mecum benigne communicare dignabitur, quid in hac re veritati respondeat.

Pro benigno favore jam in antecessum gratias quam maximas referens, profundi obsequii mei sensa depromens permaneo

Dominationi Tuae Illustrissimae ac Reverendissimae

in Christo addictissimus

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus

312. Füstös Pál diósgyőri plébános magánlevele Subik Károly irodaigazgatóhoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Diósgyőr, 1938. július 8.

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 48r–49r. Tisztázat.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

ad numerum 1449/28 II

†

Kedves Károlykám!

Folyó hó 4.-én kelt szives soraidat 6.-n kaptam kézhez és 7.-én, tegnap, autóra szedtem fel a plebániám területén időző 3 theologus kispapot azzal,

hogy esperesi körutat végzek és megmutatok nekik egy kiválóan szép gör.kath. templomot, ahol megismerhetik esetleg a felső borsodi görög katolikusok templomát és szertartásait, kiszálltam Boldvaszilas felé Tornaszentjakabra, majd onnan ebéd után a Rakaca völgyén le Rakacára. Szerencse kísért, mert ft. Bobák János gk.lelkész ur épen fent volt a templomban, s mikor megkértem, hogy a kispapjaimnak mondja el a klasszikus gk.templom építésének történetét, a templom helyének történelmi jellegét, a templomi freskók és ikonosztáz szimbolikus jelentőségeit, hogy kispapjaimnak helyes ismeretök legyen a gk.templom és szerelvényeinek mibenlétéről. A kedves házigazda mit sem sejtve, szívesen magyarázgatott, majd megmutogatta a különféle ruhákat, könyveket stb. s ennek keretében a feltett kérdéseidre a következőket tudtam meg: Rakaca gk. lelkészség az eperjesi gk. egyházmegye elszakított részéhez tartozik s ez idő szerint Papp Antal c. érsek, miskolci ap. kormányzó ur őexcellenciája joghatósága alá tartozik. Bobák János gk. lelkész ur immár 30 éve működik ott. Mikor odakerült, ó-szláv nyelven kellett végeznie a sz.misé. A temetési szertartást magyarul végezték. E renchez ragaszkodott az egyházi hagyomány és jogszokás tiszteletében. Több szó esett előtte, hogy az ó-szláv misézés helyett magyar nyelven végezhetné a sz. misét, de e gondolatnak mindig ellenállt, annál is inkább, mert két fia Rómában theologus (egyik diaconus, a másik subdiaconus) s gyakrabban lejárt Rómába fiai látogatására s egyik alkalommal a római sz. Péter-templomban magyar nyelvű gk. misekönyvet kért, mire azt a feleletet kapta ott, hogy olyan nincs, ellenben ó-szlávot kapott és úgy misézett. Ez is egyik érve volt az ellen, hogy magyar nyelvű liturgiát vezessen be plebániájára. Nézete szerint sokkal jobb lett volna, ha annak idején az ó-szláv nyelvet sem engedték volna meg, hanem amint a nyugati kereszténység egységes liturgikus nyelve a latin, úgy a keletieknél lett volna a görög, de ha már az ó-szlávot tették annak idején kötelezővé, ahhoz ragaszkodott. Most már majdnem egy esztendeje kapott a felsőbb egyházi hatóságtól egy írásbeli rendeletet, melynek értelmében ezentul a sz. mise csendes részeit végezheti ó-szav nyelven, de a hangos részeket magyarul kell végeznie.

Közbevetett érdeklődésre kijelentette: „Igen, Papp Antal érsek ur rendelte el így.” Majd beszélgetésünk során megtudtam még, hogy a hivek közül főleg az idősebbeknek ez az ujtás nem igen tetszett és nehezen tudtak beleilleszkedni, neki pedig igen furcsa, mert a megszokott misekönyve ó-szláv, magyar szövegű misekönyvük nincs, a magyar szövegbetétek gyarlók s kellemetlen sz. mise alatt hol az egyik könyvből, hol a másik kis füzetből felváltva végeznie a végzendőket. Azonban az engedelmességet gyakorolnunk kell, s a felsőbb hatóságnak engedelmeskedve végzi így teendőit. – Elbeszélgettünk még sok egyébről, hiszen a templom, annak építése – mely az ő műve volt –, annak fekvése és tájéka, a rakacai hegyekből kikerült igazán szép szürkemárványkereszt és szenteltvíztartók stb. bőven adtak társalgási témát. Majd rövid időre megtiszteltük kedves papi otthonában, hol az ifju levitáknak

örömmel mutatta meg falusi papi otthonának egyik örömét, az épen előző napon pergetett elég nagy mennyiségű mézet, buzdítva őket arra, hogy a falusi pap, ha mellékfoglalkozásként méhészettel foglalkozik, idejét hasznosíthatja és a jóságos apró méhek nagyon hálásak azok iránt, akik velük szeretettel foglalkoznak, majd ha falura kerülnek, barátkozzanak meg a méhessel.

Kiszállásom célhoz vezetett, a kért dolgokat feltűnés nélkül megtudtam, az ifjú leviták pedig egy kellemes és hasznos kiránduláson vettek részt anélkül, hogy tudták volna azt, hogy mily praktikus volt statisztálásuk.

Diósgyőr, 1938. július 8.-án

Őszinte szeretettel ölel a legmélyebb tisztelettel

hüségese hived s barátod

Füstös Pál

313. Subik Károly egri irodaigazgató felirata Szmrecsányi Lajos egri érsekhez a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Eger, 1938. július 9.

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 50rv. Tisztázat.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

ad Numerum 1449/38 II vitéz Subik Károly

†

Kedves Jó Főatyám!

A nuncius ur ŐExcellenciája kegyes volt engem felhívni,²³⁸ hogy a rakaczi görög szertartású istentiszteletek jelenlegi nyelvéről tájékoztassam. A helyszínére egyik legügyesebb papunkat, Füstös Pál apát, esperes, diósgyőri plébánost küldöttem ki, aki megbízatásának kellő óvatossággal tett eleget. Természetesen Füstös apáttal nem közöltem, hogy miért érdekel engem ez a kérdés.

Jelentésemben részletekre nem terjeszkedtem ki. Ha ŐExcellenciáját érdekli, kegyeskedjék Füstösnek idezárt levelét Neki lefordítani, hogy teljesen tisztán láthassa a helyzetet.

Ez az istentiszteleti nyelvi kérdés, megvallom, nem könnyű. A görög katolikusokat nálunk általában oroszoknak nevezik tulajdonképpen azért, mert régebben mindenütt, ma pedig csak egyes helyeken ó-szláv az istentiszteleti nyelvük. Ezért sok támadás éri őket és nemzeti szempontból sok gyanúsítás.

238 Lásd: 311. számú dokumentum.

A mozgósításkor 1914.-ben magam is furcsán jártam. Kassára vonultam be és szállásom a mostani honvédelmi miniszter ur, Rátz Jenő gyalogsági tábornok, akkor még fiatal kapitány anyósának a házában jelöltetett ki. És amikor ennél a derék és buzgó katolikus asszonynál jelentkeztem, hogy bemutatkozzam, a lehető legridegebben fogadott és még csak le sem ültetett. Két hét múltán, mielőtt a harctérre kimentünk volna, bucsu látogatást tettem háziasszonyomnál és akkor sült ki, hogy engem valami félreértés folytán görög katolikus papnak nézett s következőképp árulónak tartott, amit nagy bocsánatkérések között hozott tudomásomra.

Ezt a kis epizódot csak azért hoztam fel, hogy méltóztassék látni, hogy még a buzgó és hitéletet élő latin szertartású katolikusok is nemzeti szempontból hogy vélekednek a görög szertartású testvéreinkről, aminek egyik oka szertartásuknak szláv nyelve. Bizony igaza van a Füstös apát levelében említett Bobák János rakaczaí görög katolikus papnak; amikor azt mondja, hogy áldásosabb volna, ha nem az ó-szláv, hanem a görög nyelv volna a keletiek liturgikus nyelve.

Eger, 1938. július 9.

Imáiba ajánlottan, őszinte tisztelettel vagyok
vitéz Subik Károly

314. Subik Károly egri irodaigazgató felirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

H.n., é.n. [Eger, 1938. július 9.]

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 51r. Másolat.

KLADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

(Copia) N.1449/38 II

vitéz Subik Károly

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo et Nuntie Apostolice!

Aestimatisimis Excellentiae Tuae litteris²³⁹ de die 30, m. elapsi sub n. 1408/38. ad me datis benigne provocatus, ut causam usus linguae quoad Sacram Liturgiam in pago Rakaca investigarem, honori mihi duco Excellentiam Tuam Reverendissimam certiore facere me interventu cuiusdam vicarii foranei in

239 Lásd: 311. számú dokumentum.

regione ista dexteritate praeclaris et omni exceptione maioris secreto et absque ulla ostentatione, quae infra sequuntur, comperisse.

Parochiam graeci ritus Rakaca, quae olim ad Dioecesim graeci ritus Eperjesensem pertinebat, hodie vero ad Administraturam Apostolicam Miskolcensem pertinet, iam 30 fere annis, qua parochus Joannes Bobak administrat, qui est sacerdos spiritus vere ecclesiastici et cuius duo filii Romae studiis theologicis operam navant. Sacerdos iste Missae sacrificium praescriptis ecclesiasticis conformiter in Rakaca semper in lingua paleoslavica celebrabat, dum anno elapso Ordinarius proprius, Excellentissimus ac Reverendissimus Dominus Antonius Papp Archiepiscopus et Administrator Apostolicus Miskolcensis eidem praecepit, ut deinceps partes in Sacrificio Missae submissa voce peragendas possit quidem in lingua paleoslavica recitare, partes autem alta voce peragendas in lingua hungarica celebret.

Mandato huic praefatus parochus satisfecit.

Felicem me profiteor Excellentiae Tuae obsequium praestare potuisse, ima cum reverentia deosculans manus sacras maneo

Excellentiae Tuae Reverendissimar in Christo filius humillimus
vitéz Carolus Subik

Praelatus Dom. S.S., Abbas, Canonicus a Latere, Cancellarius Aeppalis.

315. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Budapest, 1938. július 9.

ACO Rutheni - Hajdudorog 395/35. fol. 22r. Tisztázat.
AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 80r. Fogalmazvány.

1445/38. II. or.
9 Luglio 1938.
Con due allegati.

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant
Segretario della S. Congregazione Orientale
Citta del Vaticano

Eminenza Reverendissima,
Mi faccio un dovere d'inviare qui acclusa la lettera indirizzatami da S.E. Mons. Hanauer, Vescovo di Vác circa la cura spirituale dei fedeli di rito greco,

che sono dispersi nei dintorni di Budapest, secondo le istruzioni²⁴⁰ date da codesta S. Congregazione in data 7 Marzo 1938 N. 394/35.

Come risulta dalla lettera di Sua Eccellenza e dalla traduzione dall'ungherese del rapporto del Superiore dei Padri Basiliiani di Maria Pócs (di entrambi documenti ho fatto copia per questo Archivio) non si è riusciti a nulla; perché i greci insistono nella loro primitiva idea di una parrocchia speciale per essi e non si accontentano di una soluzione parziale.

Vostra Eminenza nella Sua prudenza vedrà se non sia il caso di tener calcolo del voto che Monsignor Hanauer espone in fine della sua lettera.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione, mi onoro raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

**315a. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Hanauer váci püspök
átíratá a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása
tárgyában**

Vác, 1938. július 4.

ACO Rutheni - Hajdudorog 395/35. fol. 22/1. Tisztázat.
AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 81r. Másolat.

Datum, Vacii die 4-a Iulii 1938

Ordinariatus Vaciensis

Nr. 3426/1938

1437/38 II. or.

Excellentissime ac Reverentissime

Domine Archiepiscopo, Nunti Apostolice!

Correspondenter invitationi S.C. Orientalis in causa graeco-catholicorum in suburbiis Budapest ad nutum Excellentiae Vestrae Reverendissimae requisivi superiorem Basiliarum in Mariapócs, ut mitteret aliquot patres, qui graeco-catholicis praedicarent, ipsorum confessiones audiant et sacram celebrent liturgiam. De sua hac missione idem superior hanc scriptam relationem dedit, quam in versione latina hic adnecto. Superior Mariapócsensis vivae vocis oraculo quoque suam missionem cassam esse vidit, ne unam confessionem audivit neque una vice liturgiam celebravit et non vidit hac in re ulterius aliquid facere posse.

Velit Excellentia Vestra Reverendissima S. Congregationem hac de re certiosem facere. Spero Eminentissimos Patres huius Congregationis novus recursus inquietorum istorum hominum simpliciter reiecturos esse.

Alto cum venerationis cultu Excellentiae Vestrae Reverendissimae
addictissimus in Christo

240 Lásd: 300. számú dokumentum.

Stephanus Hanauer Episcopus Vaciensis

315b. Rotta nuncius jelentésének melléklete: Jócsák Máté bazilita házfőnök jelentése a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátásáról

Máriapócs, 1938. június 20.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 81r–81v. Másolat.

ACO Rutheni - Hajdudorog 395/35. fol. 22/2. Másolat.

ad n. 1437/38 – Cell. al N 1445/38

(copia)

40/1938

Excellentissime Domine Episcope, Domine gratiosissimel

In coniunctione cum causa curae spiritualis fidelium Graeci ritus de districtus Pestvidék datis ad me sub nro 2557/1938 Litteris in sequentibus refero:

„In epistola mea, data die 6 aprilis huius anni, scribebam representantibus fidelium Graeci ritus districtus de Pestvidék, me Feria quarta Maioris Hebdomadae iam missurum unum, vel duos religiosos Patres ea cum commissione ut in festivitibus Paschalibus curae spirituali fidelium Graeci ritus succumberent. Sumpto in considerationem nos nexu Congressus Eucharistici multas Sacras Missiones fidelium peragendas suscepisse quas iam peragere debemus, sic illi eorum desiderio, ut iam die Dominica Palmarum adsint Patres nostri, satis facere me non valere. Sed quidquid nos posse agere, certe acturos scilicet ut in suprafata die iam Patres nostros fidelium curae spirituali adfuturos esse.”

Representantes fidelium Graeci ritus districtus de Pestvidék die 11 mensis aprilis responso dederunt, sub festivitibus Paschalibus unam commissionem, e tribus membris consistentem, venturam in Máriapócs, ut res agendas cum superioratu Ordinis nostri personaliter colloqueretur. Eorum in Máriapócs itineris planum non putabam contemporeum, et quia ego in festivitibus Budapestini occupatione detineor, rogabam eos velint mihi indicare et tempus et locum, et conveniemus ibique tunc de rebus agendis loqui poterimus.

Die 28. aprilis Budapestini locutus sum cum dictis representantibus, qui unanimiter illud desiderium protulerunt suum se curatum permanentem rogare, qui non solum in festivitibus maioribus quasi tantum occasionaliter adesset illi, sed qui semper inter eos vivat, res spiritualaes regat, pueros suos catechiset et caeremonias ritus Graeci doceat eos. Quod desiderium representatum fidelium Graeci ritus Ordo noster non potuit suum facere quia desiderium firmum ac praeceptum est etiam id Excellentiae Vestrae Reverendissimae, ut ex patribus Ordinis Sancti Basilii Magni sint, qui fidelium

Graeci ritus districtus de Pestvidék, quandocumque eos adiverint, excipiant confessiones, praedicent et Sanctam liturgiam agant.

Tunc representantes fidelium Graeci ritus ita invicem decernebant, ut expletis festivitatibus Congressus Eucharistici, se desiderium supra expositum coram Excellentia Vestra Reverendissima patefacturos fore. Nos vero rogabant ut nos ne incipiamus opus commissionis nostrae, sed nos etiam desiderium eorum fulciamus apud Excellentiam Vestram.-

E quibus elucet Ordinem Nostrum libentissime voluisse ac velle satisfacere mandato S. Congregationis se desiderio Vestrae Excellentiae et ut adhuc non incepisse opus suum, id totum e desiderio representantium eorum factum esse.-

Benedictionem Episcopalem Excellentiae Vestrae enixe rogans, manus consecratas osculans Excellentiae Vestrae maneo semper fidelis.

P. Mattheus Jocsák, Superior Regionalis OSBM.

Datum in Máriapócs, 20 Junii 1938

In fidem versionis firmatus

Dr. Michael Zipel S.S.Camerarius, Curiae Episcopalis Notarius

Vaci, die 6 Julii 1938.

316. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Giuseppe Cesarini, a Keleti Kongregáció tisztségviselőjéhez a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Budapest, 1938. július 14.

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 52rv. Fogalmazvány.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

1407-1455/1938. II

(con allegato) 14 luglio 1938.

Sua Eccellenza Reverendissima

Monsignore Giuseppe Cesarini

Assessore della S. Congregazione per la Chiesa Orientale.

Città del Vaticano

Eccellenza Reverendissima,

Ricevuto il pregiato Foglio²⁴¹ dell'Eccellenza Vostra Reverendissima in data 25 giugno 1938, Nr. 358/38, mi sono interessato per avere notizie circa la proibizione che sarebbe stata fatta da Sua Eccellenza Mons. Papp dell'uso della lingua paleoslava nella parrocchia di Rakaca.

Mi sono rivolto,²⁴² in via confidenziale, a Mons. Subik, che è Cancelliere nella Curia Arcivescovile di Eger. Acchiudo qui la risposta²⁴³ avuta, di cui ho fatto copia per questo Archivio.

Il fatto, come risulta, è vero, ma nella lettera di Mons. Subik non si dà alcuna spiegazione sulle ragioni di tal modo di procedere da parte di Mons. Papp. Per sapere quali siano i motivi di un tale provvedimento preso da Mons. Papp, l'unico mezzo, che io conosca, sarebbe di domandarglielo direttamente. Se codesta S. Congregazione lo crede utile e conveniente, io non avrei alcuna difficoltà ad interpellarlo direttamente: non l'ho fatto, per il timore, senza la previa intesa con codesta S. Congregazione, di un passo falso. Forse non è da escludersi che Mons. Papp sia stato indotto a tale provvedimento sia dall'esempio della Diocesi di Hajdudorog, sia anche forse dal desiderio di far così cosa grata soprattutto a quei fedeli. Osservo qui che in genere fedeli di rito orientale, soprattutto quelli che vivono ai confini dell'Ungheria, a causa anche della lingua che usano nella loro liturgia, vengono considerati quasi come non ungheresi: il che non fa a loro piacere.

SalutandoLa cordialmente godo raffermarmi dell'Eccellenza Vostra Reverendissima

317. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Róma, 1938. július 19.

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 53r. Tisztázat.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

Città del Vaticano, 19 Luglio 1938.

1479/38-1546 II. Prot. N. 358/38.

A Sua Eccellenza Reverendissima Mgr. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico in Ungheria Budapest

241 Lásd: 310. számú dokumentum.

242 Lásd: 311. számú dokumentum.

243 Lásd: 314. számú dokumentum.

Eccellenza Reverendissima,

Prego Vostra Eccellenza Reverendissima di volere interrogare l'Eccellentissimo Mgr. Antonio Papp, Amministratore Apostolico di Miskolcs, sui motivi che lo hanno indotto a prescrivere l'uso della lingua ungherese, invece della paleoslava, nelle Liturgie che si celebrano nella parrocchia di Rakaca.

In attesa, con sensi di distinto ossequio ho il piacere di confermarmi di Vostra Eccellenza Reverendissima

aff.mo come fratello

Eugenio card. Tisserant segr.

318. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciusként a pestkörnyéki görögkatolikusok lelkipásztori ellátása tárgyában

Vatikánváros Állam, 1938. július 20.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 84rv. Tisztázat.
ACO Rutheni - Hajdudorog 395/35. fol. 23-24r. Fogalmazvány.

967-1494/38. II. or.

Città del Vaticano, 20 Luglio 1938.

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Prot. N. 394/35.

A Sua Eccellenza Reverendissima

Mons. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico in Ungheria

Budapest

Eccellenza Reverendissima,

In risposta al rapporto²⁴⁴ di Vostra Eccellenza Rev.ma in data 9 Luglio corr. No 1445/38, mi preme rilevare a Vostra Eccellenza come la proposta di Mgr. Hanaver appaia troppo semplicista, attesa la necessità di non lasciare senza qualche assistenza spirituale gruppi abbastanza numerosi di fedeli, anche se questi possano essere pretenziosi e ostinati. Bisognerà, invece, che i PP. Basiliani di Mariapocs non si disanimino alle prime difficoltà e più che non concertare in precedenza la loro azione pastorale, la svolgano senz'altro, recandosi nei luoghi indicati per tenervi dei corsi di predicazione e offrire ai fedeli la consolazione della Liturgia secondo il rito bizantino, la possibilità delle confessioni e l'istruzione catechistica, sia pure sommaria, dei fanciulli.

244 Lásd: 315. számú dokumentum.

Altro è infatti, non cedere alle pretese di stabilire un parroco permanente, e altro il non facilitare neppure in qualche modo la vita cristiana di quelle popolazioni.

Voglia, dunque, l'Eccellenza Vostra continuare a interessarsi, con autorità e con fermezza, di una questione pastorale che appare evidentemente connessa al supremo bene delle anime.

Mentre La ringrazio per quanto ha già fatto, in merito a detta questione, con prudenza sollecita, Le porgo i miei distinti ossequi ed ho il piacere di confermarvi

di Vostra Eccellenza Rev.ma

aff.mo come fratello

Eugenio Card. Tisserant segr.

319. Pestkörnyéki görögkatolikusok kérvénye a Keleti Kongregációhoz a szórvány lelkipásztori ellátása tárgyában

Rákospalota, 1938. július²⁴⁵

ACO Rutheni - Hajdudorog 395/35. fol. 25rv. Tisztázat.

Très Révérende Congrégation Orientale!

Nous apprenions, par la lettre pastorale de S. Exc. l'Evêque de Vác, datée du 1. Avril 1938. et publiée par les journaux que la Très Révérende Congrégation a bien voulu charger le Couvent des Basilites de Máriapócs des soins religieux des fidèles de Budapest-Banlieue.

En conséquence, nous entrons en relations avec le Père Jőcsák, Supérieur dudit Couvent, lui communiquant au cours d'une conversation personnelle notre ferme résolution de tenir absolument à la continuité ininterrompue de ces soins, ainsi qu'à l'enseignement religieux de nos enfants selon notre rite. Cela fut rendu explicable d'avance par l'énorme distance séparant Budapest de Máriapócs, distance dépassant 300 Km.

Nous avons communiqué, en outre, au Père Supérieur qu'il ne nous est point possible d'assurer les charges de ces soins religieux sinon dans le cadre de fabriques indépendantes. Car, tant que ces charges incomberaient aux fabriques du rite romain qui existent dans les diverses communes, - il en résulterait entre les fidèles des deux rites des dissensions inévitables et interminables, - fait que, bons catholiques, nous désirons éviter à tout prix. Nous avons ensuite prié le Père Supérieur de vouloir bien porter tout ceci à la connaissance de S. Exc.

Après audience chez S. Exc., le Père Supérieur vient de nous l'Ordre informer par rescrit No. 44/1938. que l'Ordre ne se voit pas en mesure de prendre sur lui les soins religieux en question. En rapportant très humblement

245 Az iraton nem szerepel pontos dátum, de a Keleti Kongregáció július 23-án iktatta.

tout ceci à la Très Révérende Congrégation, nous La prions de daigner intervenir auprès du lieu compétent en faveur d'une solution satisfaisante de notre question et restons

de la Tres Révérende Congrégation

à Rákospalota, le Juillet 1938.

les très humbles et très obéissants serviteurs, représentants des fidèles grécó-catholiques de Budapest-Banlieue

Főtisztelendő Keleti Kongregáció!

A váci püspök Úr Ónagyméltóságának 1938 ápr. 1.-én kelt pásztorleveléből, amely a napilapokban megjelent, értesültünk arról, hogy a Főtisztelendő Keleti Kongregáció, a pestkörnyéki görögkatolikus hívők lelki gondozását, a máriapócsi bazilita rendházra bízta.

Ennek alapján érintkezésbe léptünk Jőcsák Máté máriapócsi rendházfőnök Urral és személyes megbeszélés során közöltük vele, hogy az állandó lelkipásztori tevékenységhez, valamint gyermekeink szertartásunk szerinti hitoktatásához, feltétlenül ragaszkodunk.

Eme kívánságunk leszegezését eleve indokolttá tette az a 300 Km.-es óriási távolság, amely a pestkörnyéki városokat Máriapóctól elválasztja.

Kijelentettük továbbá azt is a házfőnök Urnak, hogy egyházi ellátásunk költségeit, csak önálló egyházközségeink keretében biztosíthatjuk. Amennyiben ugyanis ezek a költségek a helybeni latin szertartású egyházközségekre hárulnak, úgy emiatt a két szertartás hívői között a folytonos surlódások elkerülhetetlenek lesznek, amit mint jó katolikusok feltétlenül kerülni óhajtunk.

Egyben kértük a házfőnök Urat, hogy sziveskedjék fentieket a váci püspök Úr Ónagyméltóságának szives tudomására hozni.

A házfőnök Úr most, a váci püspök Urnál történt kihallgatása után, 44/938 számú leiratában közölte velünk, hogy a rend ilyen körülmények között, a pestkörnyéki görögkatolikus hívők lelkipásztori vezetését nem vállalja.

Midőn mindezeket tisztelettel jelentjük, egyszersmint kérjük, hogy a Főtisztelendő Keleti Kongregáció, figyelemmel fentebb előadott kívánságainkra, kegyeskedjék ügyünk kielégítő elintézése érdekében illetékes helyen közbenjárni.

A pestkörnyéki görögkatolikus mozgalom vezetősege nevében

Rákospalota 1938 július hó

vagyunk hódoló hivei

[következik 16 aláírás]

320. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érsek, apostoli kormányzóhoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Budapest, 1938. július 23.

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 54r. Fogalmazvány.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

1481/38. 23 Julii 1938.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Antonio Papp

Archiepiscopo Cizicien., Administratori Apostolico

Miskolc

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Ad notitiam Sacrae Congregationis „Pro Ecclesia Orientali” pervenit, quod, per mandatum Excellentiae Tuae Reverendissimae, in paroecia Rakaca loco linguae paleoslavicae hucusque in Liturgia Sacra peragenda adhibitae, lingua hungarica fuerit recenter introducta. Ipsa S. Congregatio per tramitem hujus Nuntiaturae Apostolicae rogat Excellentiam Tuam, ut eidem patefacere velit rationes, quae Excellentiam Tuam moverint ad illam mutationem inducendam: quod certo certius Excellentia Tua Reverendissima pronto animo praestare dignabitur.

Libenti animo hac utor occasione, ut Excellentiae Tuae Reverendissimae obsequii mei sensus depromam Suisque precibus commendatus permaneo

Excellentiae Tuae Illustrissimae ac Reverendissimae addictissimus in Christo

Archiepiscopus Thebar. Nuntius Apostolicus

321. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Miskolc, 1938. augusztus 8.

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 55rv. Másolat.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

Alleg. Al No. 1546/38. 1536/38 (Copia)
N. 1536/38 II or. 987 1938.
Excellentissimo ac Reverendissimo Domino
Domino Angelo Rotta
Archiepiscopo, Nuntio Apostolico Budapest

Excellentissime ac Reverendissime
Domine Archiepiscope, Nuntie Apostolice!

Nexu litterarum²⁴⁶ aestimatissimarum Excellentiae Tuae in negotiis linguae liturgicae parochiae meae Rakacaensis sub Numero 1481/38. ad me directarum sumo mihi honorem responsum meum post necessarias investigationes domesticas concinnatum Excellentiae Tuae humiliter prosternendi.

Haud dubie difficile est pro me obligatio respondendi sine cognitione quaerelae ac accusatoris. Studebo tamen rem ipsam ita dilucidare, ut vera, rectius maligna causa criminis temerarii patefaceretur.

Materia quaestionis est, quod in paroecia mea Rakacaensi „per mandatum meum loco linguae paleoslavicae hucusque in Liturgia Sacra peragenda adhibitae lingua Hungarica fuerit recenter introducta”. Crimen sic relatum prorsus est falsum et malevolum, quia omnes instructiones meae hac re editae praecipue ac singulariter ad defendendam linguam paleoslavica nobis a S. Sede Apostolica praescriptam fuerunt accomodatae.

Quando a. D. 1925. regimen Administrationis huius Apostolicae suscepi, cognovi nonnullos sacerdotes meos, magna levitate utentes, qui Liturgiam Sacram integram, non excepto etiam canone ipso una cum verbis sanctissimis consecrationis, lingua Hungarica cantabant juxta praxim multorum curionum parochiarum vicinarum Dioeceseos Hajdudorogensis, quae in opinione publica qua diocesis unica Hungarica appellatur. E contrario, inveniebantur etiam sacerdotes, qui et partes dialogicas (ektenias) quasi litanias – non partes essentielles liturgicae – idest invocationes ad populum a sacerdote directas (ac responsiones) abnuerunt lingua hungarica decantare.

Ultimis his annis contentio haec me re nationalis ac politica, nec non vana ambitio merita extraordinaria nationalia per introductionem et extentionem in Liturgiam linguae hungaricae libidinosam acquirendi, adeo inordinata evasit et fideles quoque suae potestati subiecit, quod etiam accurate, parochiani mei Rakacaenses litteras supplices miserunt ad Administrationem politicam comitatus Borsodiensis, ut pro illis, qua bonis patriotis Hungaricis linguam liturgicam Hungaricam efflagitaret.

Tunc mentem Sanctae Sedis Apostolicae quoad linguas liturgicas historicas uberius pertractando, conabar potestati civili explanare, quod questio haec sine indulto benigno SS. Patris Nostri Summi Pontificis viribus nostris haud

246 Lásd: 320. számú dokumentum.

solvi potest et non est in potestate mea tantam summi gravitatis mutationem introducere.

Explanatio mea vero non pervenit ad exitum optatum, quia a parte auctoritatis politicae, maxima ex parte acatholicae, haud ex se intelligitur factum id, quod in dioecesi Haidudorogensi, cuius populationis constitutio ethnologica nempe ac ethnographica eadem est cum constitutione territorii Administrationis meae, introductio linguae hungaricae plena in Sacra Liturgia sine ulla objurgatione

S. Sedis Apostolicae per longum et latum ad finem ducta est, cur non posset etiam Administratio mea veniam impetrare?

Nec oratores parochiani mei fuerunt resolutione mea mitigati, nam post breve tempus idonea videbatur illis etiam ista via insolita, quod precibus suis animum Gubernatoris nostri, Serenissimi Domini Nicolai Horthy sibi conciliare ac introductionem linguae Hungaricae in Sacram Liturgiam sic obtinere temptabant.

Iterum uberius explanavi, ac per tramitem Ministerii Cultus Suae Serenitati prosternere conabar relationem meam, iterum defendendo iura historica atque juridica linguae liturgicae paleoslavicae.

Hic fateri debemus autem, quod juxta indicia officialia statisticae hungaricae fideles mei sine exceptione nationalitatem hungaricam profitebantur, licet lingua eorum nativa ruthenica adhuc saltem senioribus nota est.

Consideratis circumstantiis his superius memoratis, a. 1937, rem litigiosam in ordinem redigere anhelans, sententiam enuntiavi, quod etiam parochus Rakacaensis tenetur partes Liturgiae Sacrae dialogicas (ektenias-litaniis similes), sed nunquam et nullo modo orationes Sacrae Liturgiae, juxta perantiquam consuetudinem territorii nostri lingua hungarica decantare, cum fideles ad invocationes sacerdotis in Liturgia sacra decantatas jam etiam in Rakaca assidue lingua hungarica respondebant et cantabant. Consuetudinem hanc etiam in Relatione²⁴⁷ mea quinquennali jam anno 1935 sanctae Sedi et Congregationi pro Ecclesia Orientali scriptotenus referre ausus sum sequentibus his verbis. „In parochiis nostris labii puri hungarici cantus a populo, invocationes ad populum directae necnon responsio populi fit lingua hungarica ex antiquissima consuetudine, sicut consuetudo haec, quoad usum Dioecesis Haidudorogensis in Statistica officiali della Gerarchia e dei fedeli di Rito Orientale superius memoratae (v. pag. 226) memoratur.

Itaque hac in re omnia regulariter et maxima, qua par est reverentia ac oboedientia erga Sanctam Sedem Apostolicam persolvere conabar, istis cum humilibus precibus adeo Excellentiam Tuam Reverendissimam, ut relationem meam hanc benigne accipere, S. Congregationi pro Ecclesia Orientali clementer prosternere et istam gratiam efflagitare dignetur ut calumniator vel calumniatores in sensu Canonis 2355 puniantur.

Liceat mihi denuo humiliter ac fideliter notare etiam id, quod non est quod miremur, quando fideles mei nationalitatem hungaricam profitentes, – quos propter linguam liturgicam paleoslavica, qua ruthenos (ucranos) potestates civiles in suspicionem vocant, et ulterius suspicari possent, – linguam liturgicam hungaricam introducere anhelant, cum e contra praxis Dieceseos Haidudorogensis etiam in publicationibus radiophonicis officialibus „qua ritus hungaricus” pronuntiatur.

Singulari cum veneratione et obsequii cultu perenni. In Miskolc, die 8 mensis Augusti a. D. 1938.

Excellentiae Tuae Reverendissimae Addictissimus in Christo

Antonius Papp

Archiepiscopus Cyzicensis Administrator Apostolicus

322. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a magyar nyelv liturgikus használata tárgyában

Budapest, 1938. augusztus 13.

AAV Arch. Nunz. Ungh., 57, fasc. 2. Hajdúdorog, fol. 56r. Fogalmazvány.

KIADVA: Véghseő Tamás: A „Rakaca-affér”. Adalék az Apostoli Szék és a magyar görögkatolikusok kapcsolataihoz a két világháború között
In: Tusor, Péter; Szovák, Kornél; Fedeles, Tamás (szerk.): Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században
Budapest, Roma, 2017, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport pp. 377-394.

1479 1546/38 II. Or. 13 Agosto 1938 (con inserto)

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della S. C. „Pro Ecclesia Orientali” Città del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

In conformità alle istruzioni datemi dall’Eminenza Vostra Reverendissima con Suo venerato dispaccio²⁴⁸ in data 19 Luglio 1938. N. 358/38. mi sono rivolto a Mons. Papp, Amministratore Apostolico di Miskolc, per domandargli le ragioni della prescrizione data per l’uso della lingua ungherese in luogo della paleoslavica nella Liturgia nella parrocchia di Rakaca.

Invio qui acclusa la risposta da Lui inviata, e di cui ho fatto copia per questo Archivio. Più o meno sono le stesse ragioni che io sospettava,²⁴⁹ come dal mio Rapporto²⁵⁰ 1455/1938 in data 14 Luglio.

248 Lásd: 317. számú dokumentum.

249 Elírás az eredetiben. Helyesen: *sospettavo*

250 Lásd: 316. számú dokumentum.

Chinato al bacio della Sacra Porpora coi sensi della più profonda venerazione
ho l'onore di raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima
Arcivescovo tit. di Tebe, Nunzio Apostolico

**323. Giovanni Rosso, a Keleti Kongregáció szubsztitutusának átirata
Dionisio Tkacukhoz, a bazilita rend generálisához Dudás Miklós
püspöki kinevezése tárgyában**

Vatikánváros Állam, 1938. szeptember 29.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 22r. Tisztázat.²⁵¹

Prot. N. 545/37

Città del Vaticano, 29 settembre 1938

Al Rev.mo Padre
P. Dionisio Tkacuk
Superiore Generale dei PP. Basiliani
Roma.
(Con allegato 1)

Reverendissimo Padre,

Tra i candidati possibili per la sede vescovile di Hajdudorogh è stato segnalato anche il R. P. Nicola Dudas, appartenente all'Ordine Basiliano. Sarei quindi grato alla P. V. Rev.ma se volesse farmi pervenire, secondo l'ordine dei quesiti esposti nell'annesso foglio stampato, le informazioni più ampie, particolareggiate e precise sul predetto Padre. La P. V. vorrà inoltre manifestare, in coscienza e coram Deo, il di Lei prudente parere sull'idoneità del P. Dudas a reggere la diocesi sopra indicata.

La P. V. vorrà custodire nel più assoluto segreto la presente questione.

Approfitto della circostanza per esprimere i sensi del mio distinto ossequio con i quali mi confermo
della P. V. Rev.ma
dev.mo
Sac. Giovanni Rosso
sostituto

251 A címzett válaszával együtt visszaküldte a tisztázatot. Lásd. 331 számú dokumentum.

324. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában

Vatikánváros, 1938. november 4.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 87r. Tisztázat.

1722/II. – 1731

Citta del Vaticano, 4 Novembre 1938.

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Prot. N. 653/38.

A Sua Eccellenza Rev.ma

Mgr. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico in Ungheria

Budapest

(con allegato)

Eccellenza Rev.ma,

Dalla lettera acclusa, che prego V.E.Revma di volere cortesemente consegnare di persona all'Emo Signor Card. Giustiniano Seredi, Ella potrà vedere quali siano le linee principali che sembrano imporsi a questo S. Dicastero, nella sistemazione delle circoscrizioni rutene, in Cecoslovacchia e in Ungheria, a seguito dei recenti avvenimenti che hanno ricondotto sotto la Corona di S.Stefano notevole parte delle diocesi rutene di Presov e Munkacs, sinora site su territorio cecoslovacco.

Sarò, però, anche vivamente grato alla E.V. se mi comunicherà – subito che lo sappia – la precisa linea del nuovo confine fra la Cecoslovacchia e l'Ungheria, indicandomi quante parrocchie rutene di Presov e quante di Munkacs entrino a far parte di codesto Regno.

Inoltre, l'E.V. vorrà manifestare a questo S. Dicastero il Suo preciso e autorevole parere su le questioni che sono oggetto della mia lettera all'Emo Card. Seredi.

Mentre fin da ora La ringrazio, con sensi di ben distinto ossequio ho il piacere di confermarmi

della Eccellenza Vostra Rev.ma

affmo come fratello

Eugenio Card. Tisserant segr.

324a. Tisserant bíboros utasításának melléklete: A Keleti Kongregáció átírtata Serédi Jusztinián hercegprímáshoz

Vatikánváros, 1938. november 4.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 88r–v. Másolat.

Copia al Nro 1722

Città del Vaticano
Sacra Congregazione pro Ecclesia Orientali
Roma 4 novembre 1938.
N. 653/38.

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Giustiniano Serédi
Primate di Ungheria – Arcivescovo di Strigonia.

Emo e Revmo Signore Mio Ossmo,

In relazione alle recenti decisioni del Congresso Arbitrale italo-tedesco di Vienna che pongono sotto la sovranità ungherese notevole parte delle Diocesi rutene di Presov e Munkács, e alla conseguente necessità di provvedere, il più sollecitamente possibile, a che le nuove circoscrizioni ecclesiastiche rutene soddisfino, sia in Cecoslovacchia che in Ungheria i bisogni spirituali delle popolazioni che esse comprendono, mi onoro pregare l'Eminenza Vostra Reverendissima di volere esprimere a questo S. Dicastero i suoi autorevoli e prudenti suggerimenti al riguardo.

Come elemento di giudizio, e in via del tutto riservata, credo bene sottolineare alla Eminenza Vostra Revma che la S. Congregazione non sarebbe aliena dall'incaricare l'Eccellentissimo Signor Papp di reggere la Diocesi di Munkács, costituendola con tutte la parrocchie rutene su territorio ungherese, sia quelle già appartenenti alla stessa Diocesi di Munkács e alla Diocesi di Presov, come quelle che formano attualmente l'Amministrazione Apostolica di Miskolc. Mentre Mons. Stojka verrebbe invitato a dare le sue dimissioni, Mons. Gojdics, Vescovo di Presov, estenderebbe alquanto la sua giurisdizione nel territorio cecoslovacco ad oriente della sua attuale circoscrizione e in Hust verrebbe finalmente eretta una nuova Diocesi rutena che provveda a curare le sorti spirituali dei fedeli di rito bizantino nella Rutenia subcarpatica che continua ad appartenere allo Stato cecoslovacco.

Tutto ciò è ancora un progetto, ma tiene indubbiamente conto di situazioni che si sono via via venute costituendo e sviluppando con gli anni e mira a fronteggiare gravi minacce che l'ortodossia muove al cattolicesimo in quelle tormentate regioni.

Il giudizio di Vostra Eminenza sarà indubbiamente assai importante per concertare quelle soluzioni più opportune da sottoporre all'Augusta decisione del Santo Padre.

In attesa di cortese riscontro, fin da ora La ringrazio, mentre, baciandoLe umilissimamente le mani con sensi di profondo ossequio godo professarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima umilissimo devotissimo servitore vero
firmato: Eugenio Cardinale Tisserant
Segretario G. Cesarini Assessore

325. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentés-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában

Budapest, 1938. november 8.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 93rv. Fogalmazvány.

1719/38 II.or.

8 Novembre 1938.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della S. Congregazione Orientale

Città del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

In occasione dell'allargamento dei confini dell'Ungheria s'introdurrà anche qualche modificazione nell'organizzazione della Chiesa di rito orientale di questa Nazione. Di fatti ritornando la città di Munkács, sede del Vescovado di rito greco-ruteno, all'Ungheria, qui verrà a trovarsi anche la Diocesi ed assorbirà quelle parrocchie già ad essa appartenenti ora amministrate da Sua Eccellenza Monsignor Papp. Quasti quindi non potrà poi essere che Amministratore delle parrocchie esistenti in Ungheria già appartenenti alla Diocesi di Eperjes.

Sua Eminenza il Cardinale Serédi mi ha detto che egli ritiene che Monsignor Stojka non incontrerà difficoltà presso il Governo e presso il popolo ungherese, perché egli si mostrò sempre corretto con gli ungheresi nel suo modo di trattare. Egli benedisse a Munkács, l'altro giorno, dal balcone, i dimostranti che festeggiavano il loro prossimo ritorno all'Ungheria.

Tanto ho creduto mio dovere, per quanto ad abundantiam, di portare a cognizione dell'Eminenza Vostra.

Profitto dell'occasione per presentare all'Eminenza Vostra Reverendissima le mie piu vive felicitazioni per l'alto riconoscimento dei Suoi meriti con la nomina a Membro dell'Accademia francese delle Iscrizioni e delle Lettere.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della piu profonda venerazione, mi onoro raffermarmi.

dell'Eminenza Vostra Reverendissima

**326. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
átíratá Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a bécsi döntés
egyházkormányzati következményei tárgyában**

Vatikánváros, 1938. november 10.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1937-1939, pos. 80. fasc. 59. fol.
17r-18r. Tisztázat.

Sacra Congregazione Orientale
Città del Vaticano 10 Novembre 1938
Prot. N. 653/38
13-XI-38
Sua Eminenza Reverendissima
il Signor Card. Eugenio Pacelli
Segretario di Stato di Sua Santità
Vaticano
4329/38

Eminentissimo e Reverendissimo Signor mio Ossequissimo,
in relazione allo stato recentemente determinatosi con il passaggio di parte del territorio cecoslovacco al Regno d'Ungheria, mi onoro sottoporre all'attenta considerazione dell'Eminenza Vostra Reverendissima alcuni punti che mi sembra sia necessario tenere presenti per quelli che dovranno essere i provvedimenti della Santa Sede in quelle tormentate regioni, sedi d'importanti circoscrizioni ecclesiastiche di rito bizantino:

1) Mentre in Cecoslovacchia rimane la sede e la maggior parte della diocesi di Prešov (Eperjes) de'Ruteni, passano all'Ungheria le città di Mukacevo e di Uzhorod (rispettivamente Munkacs e Ungvar) – quest'ultime sede della diocesi di Mukacevo de'Ruteni – e un discreto (forse 30) numero di parrocchie così della diocesi de Prešov come di quella di Mukacevo.

2) In Ungheria esista già l'Amministrazione Apostolica di Miskolcs, composta delle parrocchie rutene già appartenenti alle diocesi di Eperjes (Prešov) e Munkacs (Mukacevo) e rimaste, in seguito al Trattato del Trianon, in territorio ungherese. La regge l'Eccellentissimo Mons. Antonio Papp, Arcivescovo titolare di Cizico.

3) Nella Rutenia Subcarpatica già da anni la Santa Sede ha deciso di erigere una nuova diocesi in Hust (Chust), sia per il migliore sviluppo del Cattolicesimo in quelle terre, sia per fronteggiare il grave movimento di propaganda scismatica, oggi culminata nella consacrazione di un vescovo „ortodosso”, in Jugoslavia, per il territorio cecoslovacco di Hust. La Segreteria di Stato è perfettamente a giorno della questione, la quale nelle ultime trattative tra la S. Sede e il Governo Cecoslovacco aveva trovato soluzione nella decisione, ratificata da entrambe le Alte Parti contraenti, di stabilire in Cecoslovacchia una Provincia Ecclesiastica Rutena con la Metropoli a Mukacevo e le suffraganee a Prešov e a Chust.

4) L'attuale vescovo di Munkacs, Mons. Alessandro Stoyka, di sentimenti e atteggiamenti magiari, viene a trovarsi in territorio ungherese con le due uniche città importanti della diocesi – Munkacs stessa (nome della diocesi) e Ungvar (sede del Vescovo) – e con poche parrocchie (forse 20), mentre la quasi totalità delle parrocchie rimane in territorio cecoslovacco.

5) La persona del Vescovo Stoyka, in seguito a gravi accuse contro di lui – di ordine così pastorale che morale – e ad una recente visita Apostolica segreta del P. Hudecek C. SS. R., appare ormai inadatta a restare a capo della diocesi di Munkacs e dovrà invitarsi detto Prelato a rassegnare le proprie dimissioni.

Di fronte a tale situazione, grave insieme e abbastanza confusa, la S. C. pro Ecclesia Orientali penserebbe di proporre al Santo Padre i seguenti provvedimenti:

a) Riunione dell'Amministrazione Apostolica di Miskolcs e di quella parte delle diocesi di Prešov e di Mukacevo che passano in territorio ungherese, in un'unica diocesi (con il nome di Munkacs) da affidarsi a Mons. Antonio Papp, attuale Amministratore Apostolico di Miskolcs.

b) Dimissioni di Mons. Stoyka da Vescovo di Mukacevo.

c) Erezione della diocesi di Chust (Hust), cui appartarrebbe tutta la parte della diocesi di Mukacevo rimasta in Cecoslovacchia.

d) Nomina del Vescovo di Chust (Hust).

Per il più prudente giudizio e la serena attuazione di tali misure, sembrerebbe, però, bene che la Santa Sede potesse avere il parere di un Vescovo ruteno, il quale, già esperto della situazione e recandosi sul posto, possa riferire esattamente circa il preciso stato delle cose.

Trovandosi in Roma l'Eccellentissimo Mons. Dionisio Njaradi, Vescovo di Crisio (Jugoslavia), il quale fu già Ordinario di quelle regioni, oggi divise fra Cecoslovacchia e Ungheria, penso che sarebbe opportuno servirsene per mandarlo subito in Cecoslovacchia a reggere temporaneamente il territorio della diocesi di Munkacs rimasto in quella Repubblica e a studiare „de visu” la situazione, per poi dirne alla Santa Sede.

Se Vostra Eminenza consente in questa mia idea, si potrebbe sottoporla sollecitamente al Santo Padre onde averne l'Augusta approvazione. E si preparerebbe, così, anche la rapida sostituzione di Mons. Papp a Mons. Stoyka nella Sede Residenziale di Munkacs de'Ruteni.

Mi piace aggiungere che ritengo che il Governo Cecoslovacco non farebbe opposizione a un ingresso di Mons. Njaradi, jugoslavo di nazionalità, nel territorio della Repubblica, e che anche l'ambiente ruteno della Subcarpazia accogliere lietamente un Prelato così degno e così sagacemente illuminato circa la situazione di quella regione.

Con sensi di profonda venerazione Le bacio umilissimamente le mani e mi confermo di Vostra Eminenza Reverendissima umilissimo devotissimo servitor vero

Eugenio Card. Tisserant

sagr.

G. Cesarini Assessore

327. Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában

Miskolc, 1938. november 12.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 57r–58v. Tisztázat.

1728-1729/IIor

1380./1938. szám

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Domino Angelo Rotta

Archiepiscopo, Nuntio Apostolico

Budapest.

Excellentissime ac Reverendissime

Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice!

Humillimis precibus adeo Excellentiam Tuam Reverendissimam, ut quaestionem inferius expositam, - qua urgentem necessitatem – solve ac me de dispositione et informationibus pro nunc atque pro futuro extradandis suis certiozem reddere dignetur.

Nemo est, ui nesciat, quod S. Sedes Apostolica omnibus temporibus historicis optime cognovit et subditis suis tempore suo praescripsit: quibus mediis salus animarum ac regimen fidelium operanda sit.

Ex hoc principio fundamentali decrevit etiam post pacem in Trianon iussam (a. 1924.) erectionem unius Administrationis Apostolicae (Miskolcensis) in Hungaria et huic humillime infrascriptum, qua Administratorem Apostolicam, cum omnibus iuribus, praerogativis et obligationibus Episcopis residentialibus propriis praefecit.

In sensu huius dispositionis sub iurisdictionem meam indictae sunt paroeciae omnes, quae e dioecesibus Munkácsensi et Eperjesensi inter Ditionis Hungaricae fines remanserunt, - etenim e diocesi Eperjesensi viginti duae, e Munkácsensi vero una paroecia, - omnes cum filialibus suis.

Paroeciae Eperjesenses in tres decanatus dispertitae sunt sequentes:

I. Decanatus Cserhátensis: Abaujszolnok, Csobád, Felsővadász, Gadna, Garadna, Homrogd, Kány, Selyeb (nova a me erecta paroecia), Szárazkék.

/: E filialibus Szikszó, necnon Tornynosnémeti propter difficultates pastorales capellaniae locales organisabantur. :/

II. Decanatus Szántóensis: Abaujszántó, Baskó, Boldogkőváralfa, Filkeháza, Mikóháza, Mogyoróska.

III. Decanatus Borsodensis: Abod, Irota, Mucsony, Rakaca, Szuhakálló (nova a me erecta paroecia) , Tornabarakony, Viszló.

E dioecesi Munkácsensi sub iurisdictionem meam data est paroecia: Rudabányácska, quam decanatu Szántóensi adscribi curavi. E maioribus filialibus eiusdem dioecesis ad me pervenientibus unam nempe: Beregdaróc item e causis pastoralibus qua novam paroeciam organisare conabar, alteram vero Kőlcse nominatam, qua separatam ecclesiam filialem curae ei contuli, quia administratio earum alio modo impossibilis fuisset. Etiam has duas communitates ecclesiasticas decanatu Szántóensi adscribi iussi.

Administraturam Apostolicam Miskolcensem, sicuti territorium ecclesiasticum iam ante „Modus vivendi” canonice constitutum, dispositiones eius territoriales, a. 1937. promulgatae minime attingebant, - nam in rescripto officiali Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Francisci Marmaggi, tunc temporis Nuntii Apostolici Pragensis in negotio Administraturae Apostolicae edito, iam anno 1924. sequentes continebantur: „Peculiaribus facultatibus utentes Nobis pro hoc casu SSmo Domino attributis, decernimus atque decernere mandamus, ut omnes et singulae paroeciae graeco-rutheni ritus ex Dioecesibus Munkácsensi et Eperjesiensi Hungarici Regni finibus in praesens contentae in una eademque Apostolica Administratione canonice constituentur.” Post dismembrationem Cechoslovaquiae autem etiam Administratura nostra Apostolica in novas condiciones pervenit; nam in sensu Conventus Wiennensis etiam posteriores novae paroeciae graeci ritus Catholicae territorio regni Hungariae adscriptae sunt, etenim iam intra fines lineae demarcationalis e Dioecesi Munkácsensi 29, e Dioecesi Eperjesiensi vero hucusque 5 paroeciae incidebant sub imperium regiminis Hungarici, - administratio quarum in sensu „Modus vivendi” ab Ordinariis suis in Cechoslovaquia remanentibus impossibilis evasit.

Iuxta enim caput I. Bullae contractum, sic dictum „Modus vivendi” promulgantis: „Ad ecclesiastici regiminis incrementum utilitatemque maxime confert Dioeceses ita circumscribere, ut earum limites cum Statum Civilium finibus apte congruant”, - sic limitibus Statuum etiam iurdictio ecclesiastica stricte cohaerere debet.

Consequenter Conventus memoratae Wiennensis, quoad iurisdictionem Ordinariorum in relatione mutua Hungariae ac Cechoslovaquiae non solum de iure, sed etiam in praxi stricte applicabantur, itaque nec dubitari potest, quin consequentiae illae etiam in relatione mutua Bohemo-Hungarica applicentur.

Qua de causa humillimis precibus adeo Excellentiam Tuam Reverendissimam, ut administrationem paroeciarum graeci ritus Catholicarum, territorio Hungariae nunc adscriptarum mihi concedere et posteriores ad hoc necessarias dispositiones, informationes suas benevolas mecum communicare

dignaretur, - ne animae fidelium nostrorum ex defectu iurisdictionis absolute certae aliquid detrimenti capiant.

De cetero precibus ac favoribus Excellentiae Tuae Reverendissimae enixe commendatus summa, qua par est, reverentia perenno in Miskolc, die 12-a Novembris a. D. 1938.

Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo:

Antonius Papp

Archiepiscopus Cyzicensis

Administrator Apostolicus.

**328. Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár utasítás-fogalmazványa
Saverio Ritter prágai nunciusnak a bécsi döntés egyházkormányzati
következményei tárgyában**

Vatikánváros, 1938. november 15.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1937-1939, pos. 80. fasc. 59. fol. 24rv.
Fogalmazvány.

Segreteria di Stato di Sua Santità

Dal Vaticano, 15 Novembre 1938

No 4329/38

A Sua Eccellenza Reverendissima Monsignor Saverio Ritter

Nunzio Apostolico

Praga

Eccellenza Reverendissima,

S. E. Monsignor Dionisio Njaradi, Vescovo di Crisio, in un suo esposto in data 6 corrente mese, fa presente alla Santa Sede la dolorosa situazione in cui, in seguito all'arbitrato italo-germanico di Vienna, vengono a trovarsi i greco-cattolico della Sudcarpazia, privi di un protettore ed esposti ai pericoli di agitatori scismatici, per cui invoca dalla Santa Sede i seguenti provvedimenti:

1o) Nomina di un nuovo Amministratore Apostolico con sede in Hust, nuovo centro della Sudcarpazia, per dare ai greco-cattolici un nuovo Superiore. A tal fine presenta come candidati i due seguenti: a) Padre Policarpo Bulyk, Provinciale dei Basiliiani in Sudcarpazia; e b) Padre Resetylo Stefano O. S. B. M., Missionario che bene conosce tutta la Sudcarpazia.

2o) Impedire che il nuovo Vescovo scismatico, recentemente consacrato a Belgrado per la Sudcarpazia, venga ammesso dal nuovo Governo della Sudcarpazia.

Prego pertanto l'Eccellenza Vostra Reverendissima di voler assumere le opportune informazioni sui due candidati proposti, e di voler altresì prendere in considerazione il secondo suesposto desiderio dell'Eccellentissimo ricorrente.

Profitto volentieri dell'occasione per riaffermarmi con sensi di distinta e sincera stima di Vostra Eccellenza Reverendissima Servitore

329. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érsek, apostoli kormányzóhoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában

Budapest, 1938. november 15.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 60rv. Fogalmazvány.

1728-

1729/38./IIor.

15 Novembris 1938.

Excellentissimo ac Reverendissimo

Domino Antonio Papp

Archiepiscopo Cizic., Administratori Apostolico

Miskolc.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Bene perpendi quae Excellentia Tua Reverendissima mihi scripsit in Suis aestimatissimis litteris²⁵² sub die 12 Novembris a.c. N. 1380/1938 ex laudanda sollicitudine ne fideles graeci ritus, qui nunc in ditionem hungaricam redierunt, quid detrimenti exinde spiritualiter patiantur.

Mature re examinata respondendum mihi omnino videtur in finibus ecclesiarum circumscriptionum pro nunc nullam immutationem nitroducendam esse: quaelibet enim immutatio hac in re solum per actum Sanctae Sedis fieri potest.

Caeterum practice id non magnam difficultatem ingerit; cum enim 29 paroeciae graeci ritus ad Munkaciensem Dioecesim pertinentes ad Hungariam una simul cum earum Episcopo redierint, jam Episcopus ipse super eas suam jurisdictionem bene continuare poterit. Quoad vero 5 paroecias e Dioecesi Eperjesensi provenientes possunt pro nunc in sua vita provisorie pergere, saltem per jurisdictionem quam jam parochi tenent ipsis suo tempore a respectivo Episcopo collatam. Quod si necessitas quaedam sit exoritura pro aliqua dispensatione etc., bene poterunt parochi – eventualiter per tramitem Excellentiae Tuae – ad hanc Nuntiaturam Apostolicam recurrere, quae providebit in casu.

Consequenter pro nunc Excellentia Tua pergat in exercitio Suae jurisdictionis solum intra ambitum Suae administrationis ut hucusque.

252 Lásd: 327. számú dokumentum.

Haec omnia evidenter solum pro nunc et via provisoria; non est enim dubitandum quin Sancta Sedes, rebus bene definitis, quam citius stabili et firmo modo jurisdictionis finibus determinandis provisura sit.

Libenti animo hac occasione utor, ut Excellentiae Tuae Reverendissimae obsequi mei sensa depromam gaudeoque permanere Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus.

330. Angelo Rotta budapesti nuncius jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak, a Keleti Kongregáció titkárának a bécsi döntés egyház kormányzati következményei tárgyában

Budapest, 1938. november 15.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1937-1939, pos. 80. fasc. 59. fol. 41r-44v. Tisztázat.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 90r-92r. Fogalmazvány.

1722-1731/38. II. or.

15 Novembre 1938.

A Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant

Segretario della S. Congregazione della Orientale.

Città del Vaticano

Eminenza Reverendissima,

Appena oggi mi è dato rispondere al Venerato Dispaccio²⁵³ dell'Eminenza Vostra Reverendissima N. 653/38 in data 4 Novembre c.a.

Rispondo in primo luogo alle domande che mi si rivolgono direttamente. Non è ancora possibile indicare una delimitazione precisa dei confini, perché la commissione mista nominata ad hoc non ha ancora terminato i suoi lavori.

Il numero delle parrocchie di rito greco-rutene, che sono ritornate all'Ungheria, - secondo quanto mi consta da fonte che ritengo sicura, - sono; N. 29 parrocchie della Diocesi di Munkács, N. 5 della Diocesi di Eperjes. Il numero dei cattolici di rito greco tornati all'Ungheria, secondo il censimento del 1930 sono 69.610 (nel censimento 1910 figuravano 53.506).

In Ungheria vi era già una parrocchia della Diocesi di Munkács e 22 della Diocesi di Eperjes, con le rispettive succursali; così che ora vi saranno 30 parrocchie della Diocesi di Munkács e 27 della Diocesi di Eperjes.

Feci pervenire subito, a suo tempo, all'Eminentissimo Cardinale Serédi la lettera dell'Eminenza Vostra Reverendissima a lui indirizzata. Non mi fu possibile consegnargliela personalmente né interrogarlo in merito.

253 Lásd: 324. számú dokumentum.

L'Eminentissimo Cardinale Primate in questi giorni è occupatissimo, anche per alcune sue visite nei territori ritornati all'Archidiocesi. Verrà a Budapest solo venerdì sera, ed il lunedì seguente, 21 corrente, partirà col pellegrinaggio per Roma: costi quindi sarà possibile all'Eminenza Vostra d'intrattenersi personalmente con lui.

Giacché l'Eminenza Vostra chiede anche il mio debole parere intorno ai quesiti proposti a Sua Eminenza, ecco quanto mi pare di poter rispondere. Ritengo che quanto dirò corrisponde più o meno al pensiero dell'Eminentissimo Cardinale Serédi.

Penso che si debba modificare il meno possibile l'ordinamento preesistente, seguendo in ciò l'esempio della Santa Sede nelle questioni riguardanti i cattolici di rito latino in Ungheria. Per un riguardo alle suscettibilità della Nazione ungherese, che considero e considera sempre come provvisorie le frontiere fissate dal Trattato del Trianon, essa non fece alcuna incorporazione dei tronconi rimasti in Ungheria di Diocesi fuori in gran parte dei suoi confini, in Diocesi preesistenti, ma ne costituì delle Amministrazioni Apostoliche, conservandoli così come entità giuridiche distinte: 4 per i cattolici di rito latino ed 1 per i cattolici di rito greco-ruteno. Che ciò sia stato prudente lo dimostra il fatto che ora due Amministrazioni cesseranno col ritorno in Ungheria delle Sedi di Cassovia e di Rosnavia, ed un'altra (Szatmár) s'incorporerà con il troncone simile della stessa Diocesi, che era stato eretto in Cecoslovacchia come Amministrazione Apostolica.

Quindi a mio debole parere si ricostituiscia la diocesi di Munkács in Ungheria, anche se con un numero molto limitato di parrocchie; al Vescovo di Munkács si affidi, e subito, se è possibile, o avvenuta la vacanza dell'Amministrazione Apostolica tenuta ora da Monsignor Papp, detta Amministrazione Apostolica delle 27 parrocchie di Eperjes, non incorporando quindi queste nella Diocesi di Munkács, ma conservando ad esse un essere autonomo e distinto, anche se la stessa persona regga la Diocesi e l'Amministrazione. Così si è fatto con frutto per le nuove Amministrazioni Apostoliche di Rosnavia e di Cassovia erette l'anno scorso in Ungheria e che furono affidate all'Eminentissimo Cardinale Arcivescovo di Strigonia.

Se poi si considera che l'agitazione continua nella Rutenia per un ritorno all'Ungheria, cui ragioni economiche e geografiche pare che rendano necessario, si deve concludere che bisogna procedere con piena conoscenza dei fatti.

E' vero che la maggior parte della Diocesi di Munkács rimane tagliata fuori dalla propria Sede, s'impone quindi un provvedimento per il bene spirituale dei cattolici; ma io preferirei – almeno per il momento – non l'erezione di una Diocesi a Hust, ma di una semplice Amministrazione Apostolica.

Quanto ai nomi la soluzione che la S. Congregazione avrebbe intenzione di adottare sarebbe pratica, cioè le dimissioni di Monsignor Stojka ed il ritorno di Monsignor Papp alla sua primitiva Sede con l'annessa Amministrazione

Apostolica per le parrocchie di Eperjes. Così sarebbe facilitata la cosa anche dal lato economico, perché ora Monsignor Pap vive coi frutti dell'Abbazia di Tapolca che è dotazione del Vescovo di Munkács, e che, essendo dentro i confini dell'Ungheria non poteva essere goduta dal Vescovo attuale. Probabilmente sorgerebbe ora la questione per il ritorno del Vescovo di Munkács all'Ungheria.

Però contro questa soluzione sta il fatto che Sua Eccellenza Monsignor Stojka fece in questi giorni professione ampia di ungarismo, e perciò non so se questo non costituirà una difficoltà per affidargli poi la cura delle anime rimaste in Cecoslovacchia; di più se non ha demeriti che giustifichino le dimissioni, non so come si potrà facilmente indurlo a darle. Ci sarebbe anche la difficoltà dell'età da parte di Monsignor Papp; però il lavoro non sarebbe molto. In tale caso la nomina di Monsignor Papp a Vescovo di Munkács non potrebbe avvenire che per il tramite della Segreteria di Stato, udito quindi il parere del Governo ungherese, se nulla abbia ad opporre alla persona, come si suole fare per la nomina dei Vescovi secondo il modus procedendi conchiuso tra la Santa Sede e l'Ungheria.

Sua Eccellenza Monsignor Papp mi ha scritto l'altro giorno domandandomi se a lui spettava l'Amministrazione delle parrocchie di Munkács e di Eperjes ritornate all'Ungheria. Invio copia della risposta inviatagli (Vedi Allegato).

Crederei conveniente che codesta Sacra Congregazione affidasse subito in via provvisoria a Monsignor Papp le 5 parrocchie di Eperjes: qualunque ipotesi si verificasse sempre rimarranno soggette alla sua cura pastorale.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della più profonda venerazione, mi onoro raffermarmi
dell'Eminenza Vostra Reverendissima

331. Dionisio Tkacuk, a bazilita rend generálisának átíratá Eugenio Tisserant bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához Dudás Miklós püspöki kinevezése tárgyában

Róma, 1938. november 15.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 24r–25v. Tisztázat.

Informazione del P. Tkacuk, Archimandrita Generale dei Basiliani di S. Giosafat²⁵⁴

Superior Generalis
Ord. S. Basilii Magni Roma
All. II
Romae die 15 novembri 1938

254 Ez a mondat ceruzával, más kézírással az iratra felvezetve.

Eminentissimo Principi
Eugenio Cardinali Tisserant
S. Congr. pro Eccl. Orientali Secretario
Città del Vaticano

Excelsis litteris²⁵⁵ ad me statis die 29 sept. a. c. n. 545/37 S. Sedes a me postulat, ut accuratas porrigam informationes de persona R. i. P. i. Nicolai Dudàs, nostri Ordinis Sacerdotis de aptitudine ad regendam dioecesim Hajdudorogensem. Hoc libentissime praestando loco praecambuli in medium profero, praedictum religiosum fuisse meum Discipulum, dum Philosophiae magistri munus obibam, tum tempore mei generalatus totius Ordinis idem P. Dudas superioris Mariapócsensis Monasterii officia gerebat et Superioris Regionis dicti per Hungariam, unde bene ipsius talenta, indolem et virtutes perspicere poteram. Ideo ex mea satis clara scientia et experientia in conscientia et coram Domino haec respondanda esse censeo ad singula puncta mihi in adnexo scripto proposita.

1.o Vocatur Michael in Religione Nicolaus Dudas. Natus est 27 octob. 1902 a. in Máriapócs, nunc dioecesis Hajdudorogensis e parentibus catholicis, legitimo matrimonio iunctis.

2.o Parentes ipsius sunt honesti incolae pagi Máriapócsensis.

Genitores conditione agricolae, exiguae sed decentis fortunae. Nullo vero, haereditario morbo laborat P. Nicolaus noster. Frater eiusdem germanus, natu minor est pariter bonus religiosus Basilianus.

3.o Est Religiosus Basilianus a iuventute, uti inferius Dicitur.

4.o P. N. Dudas gaudet semper bona valetudine et satis robustae ad sustinendos labores sacerdotales. Staturae est mediae, aspectus et exterioris formae omnino decentis.

5.o Est pius, devotioni atque exercitiis spiritualibus applicatissimus, indole docilis, obediens, reveretur optime suos Superiores, prudens, bona fama et aestimatione merito gaudet tum qua religiosus tum qua concionator et missionarius.

6.o Habilitate in rebus agendis gaudet, uti in gerendis suis muneribus demonstraverat, ubi cum multis et diversae conditionis hominibus res pertractare debebat, et fundatio alterius Conventus hungarici (in Hajdudorog) ipsius meritis est magna ex parte adscribenda.

7.o Peracto in Mukacevensi Monasterio novitiatu in renovato iam ibi Ordine Basiliano, quem ingressus erat post completa integra studia gymnasii et optime superato examine maturitati dicto, dein Romam missus in Collegio Germanico degens, per quatuor annos in Gregoriana Universitate Theologiae studiis operam dabat, optimas notas accipiendo in examinibus, gradus solitos

255 Lásd: 323. számú dokumentum.

academicos consecutus laureaue doctoris Theologiae donatus est. Linguam liturgicam paleoslaviam satis bene callet. Ipse tamen cum aliis sacerdotibus Hungaris in Hungaria saltem, lingua vulgaris hungarica Liturgiam (excepta Consecratione, quam graece profert) et omnia officia divina peragit. Sacras caerimonias et cantum ecclesiasticum novit bene. Praeter linguam hungaricam et illas quas in gymnasio didicerat, latinam nemper graecam et germanicam, didicerat italicam, ucrainicam seu ruthenam, item et polonicam satis bene callet.

8o Nec libros nec scripta ediderat typis ulla, cum semper valde occupatus esset.

9o et 10o In Ordinem ingressus erat 10 ian 1921, vota simplicia 14 oct. 1922, professionem sollemnem emiserat 18 oct. 1925, philosophiae student a 20 oct. 1922 ad 30 iunii 1924; Theologiae a Iii 1924 ad 30 iun. 1928, ab hoc tempore ad 1 iulii 1931 docuit Clericos Basilianos linguam graecam, germanicam, hungaricam, ab an. 1932 ad 7 apr. 1937 Superior Monasterii Máriapócsensis Monasterii et Superior Regionis seu Viceprovinciae Hungaricae. A mense Aprili 1937 ad finem maii 1938 munere Missionarii in Statibus Foederatis Amer. Septentrionalis fungebatur.

Disciplinae religiosae est P. N. Dudas optimus cultor, pariter missiones et exercitia spiritualia maxima cum assiduitate tradebat et dirigit, tum clero tum simplici populo fideli, lingua hungarica et ruthena, prout fert necessitas.

11o Unique in concionibus sanam doctrinam catholicam profitetur filialemque Sedi Apostolicae reverentiam ostendit.

12o Quinam vero ipsius animus quoad clericorum coelibatum sit, mihi non est notum neque clarum. In America etenim videtur ipse quadantenus in favorem uxorati cleri animo transiisse, parum adhuc perspectas habendo miseris sequelas huiusce conditionis cleris familia gravati.

13o Civiles auctoritates debita reverentia et cum prudenti cautione tractat.

14o In hungaricis scholis educatus et a Patribus senioribus Basilianis, antiquae observantiae, qui ad reformatos accesserunt, instigatus, nimio spiritu nationalistico hodierno hungarico laborat, fervidum se ubique hungarum monstrando. Sunt autem graeco-catholici in Hungaria Rutheni origine, nuper magyarizati. Hic exaggeratus spiritus apud P. Nicolaum conspicitur non solum ab aliis Religiosis nostris, sed etiam socii ipsius in Collegio Germanico idem clare videbant, cuius rei testis oculatus est Excell. Aloisius Stepinac, Archiepiscopus Zagrabienensis.

Est P. Dudás strenuus hucusque amator adhibendae linguae hungaricae in Liturgia et officio ecclesiastico. Desiderant Hungari sacerdotes et Basiliani, ut post longum usum huius linguae tali, praescriptione S. Sedis constringatur ad approbandam hanc eorum praxim qua legitimam, licet incepta sit mala fide et ulterius sit mala perseveratura fides eorum.

15o Exceptis his defectibus sive emendatis, ad gubernandam dioecesim Hajdudorogensensem aptus est P. Dudás censendus.

16. Enumeratur ab aliquibus Basilianis etiam P. Joannes Emericus Liki (qui natus est 2 ian. 1904, ingr. in Ord. 16 sept. 1922, vota soll.em 18 sept. 1927, presb. ord. 24 aug. 1930), pariter in Germanico Collegio degebat et in Universitate Gregoriana lauream consecutus, accedit ad dotes P. Dudas. Monstrat quandam instabilitatem characteris, sed tamen non est tam exaggerato animo nationalistico repletus et in hac re differt a P. Dudas.

Cum omni qua par est reverentia sacram purpuram osculor
magne profiteor
Eminentiae Vestrae Reverendissimae
servum in Christo addictissimum
P. Dionysius Tkaczuk OSBM.
Superior Generalis
Secreta scripta heic restituo.

Si potrebbe scrivere a V. P. Mons. Stepinac, arcivescovo di Zagabria.
Tisserant²⁵⁶

**332. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
utasítása Angelo Rotta budapesti nunciushoz a bécsi döntés
egyházkormányzati következményei tárgyában**

Vatikánváros, 1938. november 17.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 111rv. Tisztázat.

1764/II.or.

Città del Vaticano, 17 Novembre 1938

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Prot. N. 653/38

A Sua Eccellenza Rev.ma

Mgr. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico in Ungheria

Budapest

(con inserto)

Eccellenza Rev.ma,

Sono vivamente grato a V.E. Revma per il Suo Rapporto²⁵⁷ (n. 1731/38) del 15 corrente, in risposta all'ufficio di questo S. Dicastero del 4 Novembre. E mi affretto a comunicarLe che la Santa Sede ha preso i seguenti provvedimenti:

1) le parrocchie della diocesi di Presov de'Ruteni, le quali (in numero, sembran di 5) sono passate in territorio ungherese, vengono a congiungersi

256 Ez a mondat ceruzával, Tisserant kézírásával az iratra felvezetve.

257 Lásd: 330. számú dokumentum.

con le altre 22 – già su detto territorio in seguito al Trattato del Trianon – sotto la Amministrazione Apostolica dell'Eccmo Mgr. Antonio Papp, Arcivescovo tit.di Cizico.

2) Le parrocchie della diocesi di Munkacs de'Ruteni, le quali (in numero, sembra, di 29) sono passate in territorio ungherese, restano, per il momento, sotto la giurisdizione dell'Eccmo Mgr. Alessandro Stoyka, Vescovo di Munkacs.

3) Tutte le parrocchie della diocesi di Munkacs de'Ruteni, le quali restano in territorio cecoslovacco, ossia in Ucraina Subcarpatica, cessano, in forza di un Decreto di questo S.Dicastero, in data 15 Novembre 1938, di essere sotto la giurisdizione di Mgr. Stoyka e passano ad essere amministrate, ad tempus e donec a S. Sede aliter provideatur, dall'Ecc.mo Mgr. Dionisio Njaradi, Vescovo di Crisio, che si reca nella Rutenia Subcarpatica in qualità di Visitatore Apostolica con tutte le facoltà che il diritto attribuisce agli Amministratori Apostolici „ad nutum Sanctae Sedis”.

Unisco per V.E. copia dei Decreti relativi. E La prego di volere trasmettere a Mgr. Papp l'originale del Decreto che lo riguarda, e a Mgr. Stoyka copia di quello che gli sottrae la giurisdizione su le parrocchie della diocesi di Munkacs rimaste in territorio cecoslovacco, ossia in Ucraina Subcarpatica.

Quanto alla regione di Chust, - nella quale era di già stabilito, d'accordo col Governo cecoslovacco, di erigere una nuova diocesi –, per il momento si cercherà di stabilirvi non appena Mgr. Njaradi avrà potuto riferire in merito – un Amministratore Apostolico, cui spetterà la cura pastorale dei fedeli ruteni della diocesi di Munkacs rimasti in territorio cecoslovacco. Ma, se la situazione si stabilizzasse quale è ora, bisognerebbe assolutamente avere in Chust una diocesi, perché sarebbe l'unica circoscrizione ecclesiastica della Rutenia Subcarpatica.

Per le dimissioni di Mgr. Stoyka, questo S. Dicastero non si nasconde che possono sorgere sia dalle resistenze personali di detto Prelato sia dalle interferenze di ordine politico o nazionalistico. Ma esse sono imposte dal bene delle anime, e non dovranno tardare di molto. Sarà, quindi, conveniente che l'E.V. cominci a considerare, con tutta la necessaria prudenza, così il modo di ottenerle docilmente dallo stesso Mgr. Stoyka, come la via più adatta onde convincere il Governo Ungherese e i fedeli che in esse non si deve scorgere un atto di natura politica.

Inoltre, se V. E. ha qualche suggerimento da dare a questa S. Congregazione, in merito alla necessaria sistemazione di Mgr. Stoyka in Ungheria (poiché il di lui ritorno in Cecoslovacchia appare quanto mai inopportuno, data la sua recente presa di posizione nettamente magiara), le Sue proposte saranno accolte con la maggiore considerazione.

In attesa, fin da ora ringraziandoLa,
con sensi di distinto ossequio godo confermarmi
della Eccellenza Vostra Rev.ma affmo come fratello
Eugenio Card. Tisserant segr.

G. Cesarini Assessore

**333. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
átíratá Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a bécsi döntés
egyházkormányzati következményei tárgyában**

Vatikánváros, 1938. november 18.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1937-1939, pos. 80. fasc. 59. fol. 33r.
Tisztázat.

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Città del Vaticano 18 novembre 1938

Prot. N. 635/38

20-XI-38

Sua Eminenza Reverendissima il Sig. Card. Eugenio Pacelli

Segretario di Stato di S. S.

Vaticano

Eminentissimo e Reverendissimo mio Ossequissimo,

mi onoro pregare Vostra Eminenza Reverendissima di volere cortesemente disporre perchè l'Eccellentissimo Nunzio Apostolico in Cecoslovacchia, Mons. Saverio Ritter, comunichi al Governo della Repubblica stessa e, a mezzo di questi, al Governo Autonomo della Rutenia Subcarpatica, che la Santa Sede ha destinato S. E. Reverendissima Mons. Dionisio Njaradi, Vescovo di Crisio de'Ruteni, quale Visitatore Apostolico (con facoltà di Amministratore Apostolico ad nutum Sanctae Sedis) del territorio della diocesi di Mukacevo de'Ruteni che è rimasto in Cecoslovacchia. Lo stesso Nunzio Apostolico vorrà pregare detti Governi ad usare verso Mons. Njaradi tutte quelle cordiali agevolazioni che gli renderanno più spedito ed efficace il suo difficile compito.

Con sensi di profonda venerazione Le bacio umilissimamente le mani e mi rassegno di Vostra Eminenza Reverendissima umilissimo devotissimo servitor vero

Eugenio Card. Tisserant

segr.

G Cesarini Assessore

4486/38

334. Luttor Ferenc, a szentszéki magyar követség egyházi tanácsosának átirata a Keleti Kongregációhoz Szántay-Szémán István, pápai prelátusnak a magyarországi uniós mozgalomról szóló jelentése tárgyában

Róma, 1938. november 19.

ACO Rutheni - Miskolc 304/32. fol. 30r. Tisztázat.

Eccellenza,

mi pregio umiliare a Vostra Eccellenza il rapporto di Monsignore Stefano Szántay-Szémán, vicario gen. dell'Eccmo Amministratore Ap. di Miskolc, sullo sviluppo della causa dell'Associazione per la S. Unione in Ungheria per cui quel prelato benemeritissimo lavora tanto e sempre disinteressatamente.

Prego deferentemente Vostra Eccellenza di voler prender in considerazione tale lavoro e voler regalare una buonaparola d'elogio per incoraggiarlo.

Gradisca Eccellenza i miei ossequi profondissimi con i quali persevero il di Vostra Eccellenza Revma

Roma, li 19. Novembre 1938.

obbligatissimo servo

Sac. F. Luttor

consultore della S. C. per la Chiesa Or.

consigliere eccl. della Legazione d'Ungh.

presso la S. Sede

334a. Szántay-Szémán István, pápai prelátus jelentése a magyarországi uniós mozgalomról

Miskolc, 1938. november 12.

ACO Rutheni - Miskolc 304/32. fol. 30/1–4. Tisztázat.

Relatio de statu laboris unionistici in Hungaria incepti.

Deo Optimo Maximo adiuvante ac opitulante S. Congregatione nostra Orientali ad primum quinquennium pervenimus occasionis istius, quando nonnullis cum fratribus meis sacerdotibus Gaeci ritus Catholicis inter maximas difficultates laborem in Hungaria hucusque plene ignotum ac neglectum unionisticum inchoare ac ei servire nosmetipsos obligavimus, item unum organum unionisticum typis commendare curavimus.

Ex hac occasione sumpsit mihi honorem, imo obligationem sentiri, brevem hanc sequentem relationem meam de statu laboris unionistici in Hungaria incepti S. Congregationi humillime prosternendi.

Organum nostrum „Keleti Egyház” – „Ecclesia Orientalis” unicum est in Hungaria diurnum ideam S. Unionis propagans, quod in res Orientales scientificae ac politice incumberebat, - et si evenerat nobis hucusque aliquid

prosperè efficere, post Deum Optimum Magnum gratiam nostram humillimam debemus reddere Sanctissimo Domino Nostro Pio XI., cuius animus magnificentissimus ac cor flammis martyrum ardens unionisticum: exemplum ac regulam aeternam praebet omnibus nobis in campo S. Unionis laborantibus. Organum nostrum habebat plus quam 200 praenumeratores, ac in 300 exemplaribus dimittebatur gratis et sicuti exemplaria mutua, - nam una etiam commercium epistolarum sustinebam cum operariis ac organis unionisticis variarum nationum, ut collatis consiliis peroptatam sodalitatem unionisticam Hungaricam melius praeparare et accelerare possimus.

Rerum publicarum conditionibus saepe mutatis fervor initialis etiam in hac re refriguit, quare etiam proposita nostra hucusque plenae executioni dari haud poterant. - Via autem scientifica, sicuti ex opinionibus optimorum concludi potest, ita iam praeparata, quod post valde optatam ac congruam Praesulum Nostrorum adhortationem paternam etiam via ad corda fratrum non solum Graeci, sed et Latini ritus Catholicorum verosimiliter panditur. Qua de causa humillimis precibus adire audebamus Ordinarios nostros omnes Hungaricos, ac item fiducialiter supplices rem unionisticam, SS. Domino Nostro tam pergratam ac temporibus nostris tam adaptatam omnibus ad quos in Hungaria pertinet, - commendare dignaretur.

Statuta unius sodalitatis ad instar statutorum „Associazione Cattolica” publicata ac in 2200 exemplaribus distributa et ad omnes paroecias utriusque ritus Hungaricas missa sunt. Nunc expectamus responsa ac consilia, quibus auxiliantibus rei unionisticae in Hungaria perfectius servire volumus. - Usque ad hodiernam diem pervenerunt ad nos 213 responsa, ex quibus 66 praenumerabant organum nostrum, 66 optant organisationem sodalitatis unionisticae, 77 vero sine ulla opinione reiiciebant exemplaria honoris causa eis gratis missa. Inveniuntur etiam, qui rem unionisticam in Hungaria parum mereri observationem aiunt.

Ultimis his diebus autem ad Gaudium nostrum sincerum accepimus litteras officiales e conferential Excellentissimorum Episcoporum Hungarorum ab Eminentissimo ac Reverentissimo Domino Iustiniano Card. Serédi ad me missas, in sensu quarum utriusque ritus Ordinarii sodalitatem unionisticam organisandam sacerdotibus suis ac fidelibus libenter commendabunt. Nunc ex infimo corde grates optamus, ut Deus Optimus Maximus benedictione sua prosequatur initium hunc tandem efficiosum ac prosperum.

Iuxta opinionem nostram humillimam negotium sodalitatis nostrae erit:

1./ Enixe laborare, ut etiam sacerdotes populusque catholicus Hungaricus missas precesque offerant pro conversione populorum Slavorum et aliorum ab unione ecclesiastica separatorum.

2./ Quia Summus Pontifex Noster congressus unionisticos „non tantum probat, sed laudat, aptosque ad inflammandos animos censet”, - volumus etiam nos per sodalitatem nostram dies ac hebdomadas praeparare unionisticas orientales.

3./ Angelamus uterius efflagitare, ut res, studia Orientis separati in omnibus nostris facultatibus theologicis sistematice pertractetur; nam specialis pertractatio, rectius educatio clerus iunioris in spiritu unionistico instituenda maximi esset momenti praesertim in Hungaria russiae Subcarpathicae prope adiacente, ubi schizma etiam diebus nostris grassatur.

Ad animos inflammandos ac ad leviorationem cognoscendi Orientis separati ac Catholici uniti hucusque edidi curavi ac maxima e parte scripsi libros et libellos sequentes:

1./ Unionismus (Notitia quaestionis ac de statu Orientis)

2./ Pius XI. ac S. Unio.

3./ Catholicismus ac S. Unio.

4./ Eucharistia ac S. Unio.

5./ Oriens ac SS. Eucharistia.

6./ Primatus Romanorum Pontificum in speculo orthodoxiae.

7./ Liturgica Ecclesiae Orientalis pro usu scholarum superiorum ac mediarum.

8./ Libros precationis pro usu iuventutis ac populi, necnon pro usu sacerdotum et cantorum.

Ex his libris gratis distribui circa 300 exemplaria pro illis fratribus nostris sacerdotibus, qui ad tollendum schizma intentiones offerre parati erant. — Nunc etiam, si circumstantiae fuerint aptiores, sub prelum typographicum mitto liturgicam comparativam, rectius parallellam, ut benevolis fratribus nostris ritus Catholicis latini cognitio ritus orientalis, necnon valor eius dogmaticus ac historicus levior evadat atque mutuuum amorem inter variorum rituum fideles foveat.

Anno currente post Congressum splendidissimum Eucharisticum Internationalem Budapestiensem et mutuae relationes fidelium utriusque ritus Hungaricorum a sacerdotibus edotorum etiam in rebus cultus divini levius imaginari possunt, nam tempore Congressus in basilica S. Stephani I. Regis Apostolici Hungariae sacra liturgia aequo iure etiam in ritu orientali puro Graeco quoque adstantibus fere triginta milia hominibus utriusque ritus celebrabatur, et ad nostrum gaudium immensum Professionem fidei Niceo-Constantinopolitanam in Liturgia S. Joannis Chrysostomi praescriptam ipse Legatus Suae Sanctitatis: Emmus ac Revmus Dominus Eugenius Card. Pacelli animum omnium totaliter sibi cincilians decantabat!

Dein etiam sessio nostra orientalis unionistica, occasione Congressus habita, cordi erat multorum Praesulum latini ritus Catholicorum ac fidelium, imo etiam Illustrissimorum virorum S. Congregationem Nostram representantium.

Finis enim, opus coronans, sodalitatis unionisticae, - quem sibi proponere possumus, - id esse debet, ut etiam populus christiano-catholicus cuiusvis ritus precibus ac largitate sua a Salvatore Nostro, necnon a Vicario Eius in terris tam exoptatam unionem libenter promoveat. Sicuti Ecclesia sine populo nev

imaginari potest, item actiones eius, etiam maximi momenti, inanes evadunt sine fervido adiutorio fidelium adhortationibus SS. Patris Nostri incensorem.

Iteratis precibus humillimis oramus orabimusque Deum Optimum Maximum, ut det omnibus nobis unionem cordium!

Denuo humillime deprecare audemus Sacram Congregationem, ut relationem nostrum exiguam cognitam habere benigne dignetur.

Datum in Miskolc, die 12. Novembris a. D. 1938.

Sacrae Congregationi

humillimus addictissimusque servus:

Dr. Stephanus Szántay-Szémán,

S. S. Praelatus Dom., Archipresbyter,

moderator pagellarum: „Ecclesia Orientalis”

335. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Papp Antal érsek, apostoli kormányzóhoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában

Budapest, 1938. november 21.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 61r–62r. Fogalmazvány.

1765/38./IIor

21. Novembris 1938.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Antonio Papp

Archiepiscopo Cizicien., Administratori Apostolico

Miskolcini.

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali mihi commisit, ut ad Excellentiam Tuam Reverendissimam heic adjectum Decretum transmittam, quo Excellentiae Tuae Reverendissimam jurisdictio traditur supra illas paroecias Dioeceseos Eperjensis, quae nunc intra novos limites Regni Hungariae advenerunt.

Libenti animo hac occasione utor, ut Excellentiae Tuae Reverendissimae profundi obsequii mei sensa depromam Tuisque commendatus precibus permaneo Excellentiae Tuae Reverendissimae addictissimus in Christo

Archiepiscopus Thebar., Nuntius Apostolicus.

1765/38

DECRETUM

Cum in regno Hungarico, jam pluribus abhinc annis, aliquae extent paroeciae dioecesis Presoviensis Ruthenorum, quae ab Excellentissimo ac Reverendissimo P. D. D. Antonio Papp, Archiepiscopo Tit. Cyziceno, tamquam Apostolico Administratore, reguntur, cumque per novam finium

delimitationem Rempublicam Cecoslovacham inter et Regnum Hungaricum aliae eiusdem dioecesis paroeciae nunc in Hungaricam transierint, SS.MUS S. N. PIUS DIV. PROV. PP. XI, novas difficultates circa fidelium adstantiam spiritualem praecavere cupiens, statuere dignatus est ut praeaudatus Episcopus etiam in paroeciis dioecesis Presoviensis (Eperjesensis) Ruthenorum, quae intra novos fines Regni Hungarici translatae sunt, jurisdictionem habeat, easque, retentis et observatis omnibus quoad ritum byzantinum un lingueae paleoslavica, legitime regat tamquam Administrator Apostolicus Miskolci.

Datum Romae, ex Aedibus S. Congregationis pro Ecclesia Orientali, die 17 novembris anno 1938.

336. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának átíratata Alojzie Stepinac zágrábi érsekhez Dudás Miklós püspöki kinevezése tárgyában

Vatikánváros Állam, 1938. november 21.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 26r. Fogalmazvány.

S. Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Num. di Prot. 545/37

Vaticano, 21-XI-38

Mons. Stepinac

Arciv. di Zagabria

Allegati N. 1. questionario

Sub secreto S. Officii

Prego V. E. Rev.ma di volere rispondere all'unito questionario circa il Rev. mo P. Nicola (Michele) Dudas, dei Basiliani di S. Giosafat, proposto per la Sede di rito bizantino in Hajdudorogh (Ungheria).

337. Dudás Miklós bazilita írásos jelentése Eugenio Tisserant bíborosnak az egyesült államokbeli missziójának tapasztalatairól, a Hajdúdorogi Egyházmegyében és a Miskolci Apsotoli Kormányzóságban használatos liturgikus nyelvről, a Budapest-környéki görögkatolikus szórványról és a latinizáció jelenségéről

Róma, 1938. november 21.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 27r–32r. Tisztázat.

Relatio

viva voce exhibita Eminentissimo Domino Cardinali Secretario Sacrae
Congregationis Pro Ecclesia Orientali in audientia die 24. Novembris 1938.
benignissime mihi concessa...

I. Sua Eminentia quaestionem mihi posuit, utrum reditus in Americam
Septentrionalem sacerdotis excommunicati „Chorniock” uti episcopi
schismatici significat novum periculum dilatationis schismatis in dioecesi
Excell. Domini Takach?

Prout ego statum rerum usque ad mensem Aprilem anni currentis cognovi:
videtur quod non.-

Ratio: 1.) In majori parte paroeciarum dictae dioeceseos agitatio schismatica
et separatio elementi incontenti jam peractae sunt. Fideles illi (longe major
pars), qui Ecclesiae Catholicae ac episcopo suo fideles permanserunt, tantopere
in fide et fidelitate confirmati videntur, ut pro illis consecratio episcopalis
Chorniock periculosa censi nequit.-

2.) Ipsi sacerdotes illi, qui tempore concertationum sat diu cum Chorniock
sentiebant, sed eum in schisma non sequebantur, post electionem Chorniock
in episcopum independentem omnem cum eo nexum interrupserunt
poenitentesque, ad Excell. D. Ep. Takach reversi, gratiam ejus quaerebant. –

(Addendum tamen mihi videtur, quod in quibusdam paroeciis, ubi,
dissidentes cum parte fidei hucusque simul vixerunt, aliqualis scissio consequi
potest reditum eppi Chorniock.- Sed haec possibilis nova scissio, atsi accideret,
non potest esse valde notabilis, quia dissidentes fere ubique molto pauciores
numerabantur quam boni fideles.- Haec est mea observatio occasione
missionum habitatum in illis paroeciis.)

II. Ad interrogationem: „Quaenam sit extensio schismatis in dicta
dioecesi?” respondi uti sequitur:

Secundum observationem, ac computationem meam mensura schismatis
multo minor est ea, quae in scriptis, dissidentium narratur. – Secundum
aestimationem approximativam (accurata enim in circumstantiis Americae
impossibilis videtur) numerus eorum, qui tempore episcopatus Excellentissimi
Domini Takach, ab Ecclesiae unitate defecerunt, non videtur excedere 40.000.-

Integra paroecia ne una quidem, defecit. Numerus schismaticorum
maximus est in paroeciis Bridgeport, Conn. (Rev. Chorniock), et Perth Amboy
(Rev. Irenaeus Dolhy), sed in utraque civitate habetur etiam paroecia sub
jurisdictione Exc. Domni Eppi Takach, etquidem cum numero plus quam
centum familiarum.- Verum est, quod una alterava minor civitas, ubi prius
paroecia fuit, hodie non est in elencho paroeciarum, sed hoc non tam propter
schisma, sed potius ob penuriam sacerdotum.-

Ad personam sacerdotis excommunicati Irenaei Dolhy annotavi, quod
ipse anno elapso serios conatus, adhibuit, ut ab excommunicatione solutus
in Ecclesiam Catholicam reciperetur et munere suo sacerdotali ulterius fungi
valeret. Quaenam obstacula hoc impediunt omnino mihi ignotum est.
Similes conatus adhibuit et alter sacerdos excommunicatus, nomino Aurorow,

ad eundem finem obtinendum. Neuter tamen, directe, ad cancellariam eppiscopalem conversus est.-

III. Ad quaestionem vero Eminentissimi Principis quomodo Sacra Liturgia in Dioecesi Hajdudoroghensi celebratur, exposui usum hodiernum omnino universalem, secundum quem Canon S. Liturgiae celebratur lingua Graeca, partes vero Canonem praecedentes ac consequentes lingua Hungarica. Hoc fit ex jussu p. m. eppi Miklósy.

Ad hunc usum in territorio Dioeceseos Hajdudoroghensis jam, a temporibus antiquioribus universalem se conformabant etiam Patres Basiliani in Máriapócs, anno 1914 vel 1915 (annum accuratum non jam recordor). Hac in re ego ipse interrogavi Romae jurisperitos P. Vermezsich S. J. et P. Cappello S.J. professores meos in Pontificia Universitate Gregoriana et ipsi unanimiter affirmabant, Patres Basilianos non obstante speciali voto fidelitatis, ac specialis oboedientiae ergo Sanctam Sedem posse se accomodare, ad talem usum universalem Dioeceseos, - ne perturbationem, animarum in Dioecesi causent.-

Versiones textus S. Liturgiae in Hungaricam linguam existunt sat antiquae. Ego ipse vidi transcriptionem S. Liturgiae typis editae cca medietatem saeculi XIX. Usus vero linguae vernaculae in S. Liturgia jam pluribus annis ante festa millenaria Regni Hungariae difusus est. Festa illa ultimis annis saeculi proxime elapsi celebrabantur, quorum occasione Sancta Sedes Apostolica prima vice usum linguae Hungaricae in Liturgia prohibuit.

V. Tractabatur ulterius causa fidelium ritus Bizantini in vicinitate Urbis Budapest, qui sacerdotem, desiderant, ut divina officia in ritu proprio celebrata habere possint. De hac re nihil ex proprio observatione et experientia, dicere potui, quia illo tempore, quando haec causa agitabatur, ego in America Sept. missionibus operam dedi. Exposui ea, quae a Patribus nostris audivi.- Patres nostri, juxta rescriptum S. Congregationis Pro Ecclesia Orientali Excellentissimo Domini Episcopo Vaciensi datum, paratos se exhibuerunt visitare omnes illas paroecias ritus Latini, ubi fideles nostri ritus in majori numero vivunt, ut pro illis divina officia in ritu nostro Bizantino celebrarent. Fideles vero illi continuum in proprio ritu divinum servitium pro semper exoptantes visitationem pro una tantum vice acceptare renuerunt. Relatione Excell. Episcopo Vaciensi exhibita ejusque desiderio satagendo ex parte Ordinis nostri nihil ulterius hac in re factum est.-

VI. Sermo erat ulterius, de usu Liturgico in Administratura Apostolica Miskolciensis.- Ego retuli statum praesentem, uti ego illum cognosco.- Canonem S. Liturgiae ibi omnes sacerdotes in lingua Paleoslavica celebrant. Plures sacerdotes, utrum omnes nescio, lingua Paleoslavica legunt, omnes orationes S. Liturgiae, quae secundum praescripta liturgica submissa voce dicuntur. Ekphoneses vero lingua Hungarica cantant et ipse populus ubique lingua vernacula (Hungarica) respondit.-

VII. Denique Eminentissimus Dominus exposuit mihi principium, secundum quod duplex jurisdictio Episcopalis in unum idemque territorium

(secundum diversitatem rituum) non correspondet principiis iuridicis S. Ecclesiae Catholicae.

Ad hoc ego hoc unum tantum notavi, quod in partibus nostris in Europa hic usus nunc tempore generalis est tum in Polonia, tum in Rumenia sicuti etiam in Hungaria. Tunc Eminentissimus Dominus explanavit mihi causam, ob quam Sancta Sedes Apostolica in partibus nostris Dioeceses tali modo constituit.-

Ad finem notavit adhuc Sua Eminentia, quod in partibus nostris latinisationes quaedam minoris momenti irrepserunt in usus liturgicos ritus nostri Bizantini etquidem ipso Ordine nostro Basiliano cooperante. Ex mea parte notavi, quod Ordo noster et Patres nostri sicuti in praeteritis semper obsequiosissime se subijcuerunt ordinationibus Sanctae Sedis Apostolicae, ita in futuro quoque semper promptissimi erimus adamussim oboedire praeceptis et directionibus Sanctae Matris Ecclesiae Catholicae ac hujus Sacrae Congregationis Orientalis.-

P. Nicolaus Dudás

O. S. Basili M.

338. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Sztojka Sándor munkácsi püspöknek a bécsi döntés egyház kormányzati következményei tárgyában

Budapest, 1938. november 25.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 112rv. Fogalmazvány.

1774/1938. II.or.

25 Novembris 1938.

Excellentissimo ac Reverendissimo Domino

D.no Alexandro Stoyka

Episcopo Munkacsiensi Ruthenorum

Ungvar

Excellentissime ac Reverendissime Domine,

Heic adiectum, nomine Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali, mitto ad Excellentiam Tuam Reverendissimam exemplar authenticum Decreti, quo Excellentissimus Dominus D.nus Dionisius Njaradi, Episcopus Crisiensis, nominatur Visitator Apostolicor, cum iuribus quoque Administratoris Apostolici ad nutum Sanctae Sedis, pro paroecis Dioecesis Munkacsiensis quae in ditone Cecoslovachica remanserunt.

Vi, ergo, huius Decreti, cessat omnio iurisdictio Excellentiae Tuae Reverendissimae in paroeciis supradictis, donec a Sancta Sede aliter provideatur.

Quod ita est intelligendum iurisdictionem Excellentiae Tuae nec non trium, ni fallor, Vicariorum Generalium a Te nominatorum pro dictis paroeciis, eo

usque perdurare quo Excellentissimus Visitor-Administrator exercitio suae iurisdictionis initium dederit.

Interim, ut evidens est, Excellentia Tua Revma pergit in exercitio Suae iurisdictionis super paroecias Dioecesis Tibi concreditaе, quae nunc sub Hungarica ditone redierunt.

Quae dum ratione mei muneri cum Excellentia Tua Revma communico, occasionem libenter amplector Eidem sensus profundus mei obsequii pando dum me profiteor

Excellentis Tuae Revmae addictissimo in Xto

338a. Rotta nuncius átiratának melléklete: A Keleti Kongregáció dekrétuma

Róma, 1938. november 15.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 113r. Másolat.

1774

653/38

Decretum

Cum per novam delimitationem finium inter Rempublicam Cecoslovachiae et Regnum Hungaricum pars maior paroeciarum dioecesis Munkaciensis Ruthenorum separata de facto maneat a civitatibus – idest a Munkacevo (Munkacs) et ab Uzhorod (Ungvar) – a quibus eiusdem dioecesis nomen quaeque residentiam episcopalem necnon Seminariorum sedem et operum dioecesanarum praebent, cumque Episcopo Munkaciensi Ruthenorum non amplius possibile sit iter ex una in aliam partem territorii suae iurisdictioni subiecti, SS.mus D.N. Pius Div. Prov. PP. XI, de bono fidelium ritus byzantini semper sollicitus, Exc.mo ac Rev.mo P. D. D. Dionisio Njaradi, Episcopo Crisiensi, comittere dignatus est pastorale munus Apostolicam Visitationem peragendi Dioecesis Munkaciensis Ruthenorum in Republica Cecoslovachia sitae itemque Sanctae Sedi de omnibus referendi. Voluit praeterea Beatissimus Pater ut prae laudatus Episcopus plenam habeat, ad tempus, iurisdictionem iuxta ea omnia quae a jure Administratoribus Apostolicis ad nutum Sanctae Sedis tribuuntur.

Vi, ergo, huius Decreti, cessat omnino Exc.mi ac Rev.mi P. D. D. Alexandri Stoyka, Episcopi Munkaciensis Ruthenorum, iurdictio in paroeciis suae Dioecesis extra fines Regni Hungarici extantibus, donec a Sancta Sede aliter provideatur.

Contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Datum Romae, ex Aedibus Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali die 15 mensis novembris anno 1938.

sign. Eugenius Card. Tisserant, a secretis
Cesarini, Adessor

**339. Alojzije Stepinac zágrábi érsek átirata Eugenio Tisserant bíboros,
a Keleti Kongregáció titkárához Dudás Miklós püspöki kinevezése
tárgyában**

Zágráb, 1938. november 25.

ACO Bizantini - Hajdudorog 545/37. fol. 32rv. Tisztázat.

Sacrae Congregationi
pro Ecclesia Orientali
Romae

Relate ad litteras²⁵⁸ Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali de die 21. novembris a. c. sub Nr. 545/37 quoad informationes circa Revmum P. Nicolaum (Michael) Dudas O. S. B. M. propositum pro Sede ritus bizantini in Hajdudorogh (Hungaria) respondeo quae sequuntur:

1. P. Nicolaus (Michael) Dudas, ubi, quando natus sit, an ex legitimis natalibus atque parentibus catholicis et cuinam dioecesi sit adscriptus, non sum memor amplius, nam illum nonnisi ex Collegio Germanico-Hungarico novi, quando Romae in universitate Gregoriana studebat.

2. Nihil scio de eius familiae conditione; item nihil scio an ulla hereditaria mentis aut corporis infirmitate laboret.

3. Quantum scio caelebs semper erat

4. Bona valetudine gaudebat et honesta dignitate erat.

5. Erat pius, bonae indolis ac publica aestimatione gaudebat.

6. Quantum scio habilis est in rebus agendis, an etiam in re oeconomica nescio

7. Studuit Romae in facultate theologica Universitatis Gregoriana ubi gradum doctoris in theologia est assecutus. Linguam liturgicam, sacras caeremonias atque cantum ecclesiasticum quantum scio, rite novit. Quenam sit cultur eius litteraria non possum exacte respondere, at puto sat ampla. Quoad lingua callet linguam hungaricam, latinam, ucraino-russicam, italicam, germanicam, at saepe fit non in eadem mensura.

8. An libros sive scripta ediderit nescio.

9. Curriculum eius vitae sacerdotalis mihi notum non est, nam illum nonni ut studentem theologiae novi.

10. Quando ordinem S. Basilii Magni ingressus sit nescio. Eius autem vivendi ratio in Collegio Germanico-Hungarico laudabilis erat.

11. Sanam doctrinam generatim proper professus est. Quod tamen mihi non placuit haec sunt: Audivi saepius in Collegio ab alio Basiliano (p. Liki, qui simul cum illo et p. Jocsak O.S.B. in Collegium venit) se i. e. Basilianos in Hungaria in Missae sacrificio uti lingua hungarica praeterquam in Consecratione, quod fit graece, si bene memor sum, vel vetero-slavice. Hoc autem mihi omnino absonum videtur, nam talem concessionem Sancta Sedes

258 Lásd: 336. számú dokumentum.

nunquam dedit, quantum scio, ac proinde est abusus periculosus. Ita dico
audivi! Sedi Apostolicae debitam reverentiam secus ostendebat.

12. Animus eius quoad clericorum caelibatum bonus erat.

13. Quomodo se habeat erga civiles loci protestates, nescio

14. An in negotia saecularia ultro se immisceat nescio. Dum in Collegio
erat, nimis, si bene memor sum, desiderio, pro restitutione historici regni
Hungariae ardebat.

15. Omnibus attentis, aptus est quidem alicui parvae dioecesi regendae.
At in Concreto haec addere debeo: Si ipse qua episcopus conaretur fideles
ucrainos ritus bizantini quod germanice dicitur „magyarisieren” i.e. imponere
eis linguam hungaricam ut decursu temporis Hungari fierent, timeo valde, ne
paulatim fideles isti fidem catholicam amittant. Nihil enim est, quod tam nocet
unioni in illis regionibus, quam conatus adimendi linguam ac ritum illorum.
Populus autem ucraïnus saltem 40,000.000 numerat mea opinione.

16. Hunc candidatum probabiliter cognoscit etiam Mons. Njaradi,
episcopus crisiensis in Jugoslavia.

Omni qua par est reverentia

Zagrebiae die 25. novembris 1938

Aloysius Stepinac

Archiepiscopus Zagrebiensis

**340. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának
utasítása Angelo Rotta budapesti nunciatusnak a bécsi döntés
egyház kormányzati következményei tárgyában**

Vatikánváros, 1938. november 28.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 114r. Tisztázat.

1789/II.or.

Città del Vaticano, 28 Novembre 1938

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Prot. N. 653/38

Veti urgente nell'anno 1939

A Sua Eccellenza Rev.ma

Mgr. Angelo Rotta

Nunzio Apostolico

Budapest

(con allegato)

Eccellenza Rev.ma,

Credo bene inviare subito a V.E.Revma, per Sua intelligenza e norma, copia
della lettera che ho scritto, in data odierna, all'Emo Signor Card. Giustiniano
Seredi, Primate di Ungheria, per fissare in iscritto le conclusioni del colloquio

che io ebbi con lui ieri l'altro, sabato 26 corrente, a proposito delle dimissioni di Mgr. Alessandro Stoyka de Vescovo di Munkacs de'Ruteni e della riunione dell'Amministrazione Apostolica di Miskolcs alla diocesi stessa, con la nomina di Mgr. Antonio Papp ad Ordinario.

Mi è grato profittare dell'occasione per confermarmi con sensi di ben distinto ossequio

della Eccellenza Vostra Rev.ma affmo come fratello

Eugenio Card. Tisserant segr.

G. Cesarini Assessore

340a. Tisserant bíboros utasításának melléklete: A Keleti Kongregáció átírtata Serédi hercegprímáshoz

Vatikánváros, 1938. november 28.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 3. fol. 115r.–116r Másolat.

1789

Riservate

Città del Vaticano

28 Novembre 1938.

653/38

A S. E. Rev.ma il Signor Card.

Giustiniano Seredi

Primate d'Ungheria – Arcivescovo di Strigonia

Emo e Revmo Signor Mio Ossmo,

A seguito della conversazione che ebbi con V.E.Revma, in Roma, ieri l'altro, sabato 26 corrente, credo opportuno precisare ancora in iscritto le intenzioni della Santa Sede circa i mutamenti così di circoscrizioni ecclesiastiche orientali come di persone, che si sono resi necessari in seguito ai nuovi confini tra il Regno d'Ungheria e la Repubblica di Cecoslovacchia.

Anzitutto, venendo a trovarsi, ora, in Ungheria le città di Munkacs e di Ungvar con meno, forse, di trenta parrocchie, ma con la residenza episcopale, i Seminari e le opere maggiori, ed esistendo, già, nella stessa Ungheria, l'Amministrazione Apostolica Rutena di Miskolcs, sembra bene che di queste e quelle parrocchie si faccia un'unica circoscrizione ecclesiastica, con il nome di diocesi di Munkacs de'Ruteni. Verrebbe così a cessare l'Amministrazione Apostolica di Miskolcs, composta sino ad ora di 22 parrocchie della diocesi di Eperjes e di 1 parrocchia della diocesi di Munkacs, rimaste, per il Trattato del Trianon, in territorio ungherese. Inoltre, la diocesi ungherese di Munkacs verrebbe anche a comprendere le 5 parrocchie di Eperjes che, in seguito ai recenti mutamenti di confine, sono passate all'Ungheria e che la Santa Sede ha subito posto sotto la giurisdizione dell'Eccmo Mgr. Papp, Amministratore Apostolico di Miskolcs. In definitiva, insomma, sarebbero 57 parrocchie – con

piccole eventuali variazioni in più o in meno – a costituire la diocesi ungherese di Munkacs de'Ruteni.

L'attuale Ordinario di detta Diocesi, l'Eccmo Mgr. Alessandro Stoyka, non può, peraltro, continuare utilmente il suo ufficio pastorale, dato che in seguito di pettegolezzi, imprudenze, scandali suscitati in ambienti diversi, – per non dire altro – ne hanno talmente compromessa la figura morale da esigere con assoluta urgenza, il di lui allontanamento: si aggiunga, poi, essere quasi unanime il rilievo, in detta Diocesi, che Mgr. Stoyka si è mostrato del tutto inetto alle gravi responsabilità del suo compito di Vescovo. La Santa Sede, come fu lenta ad accogliere le voci e a dar credito agli scritti che, da più tempo, la giungevano in tal senso, così oggi, dopo essersi sincerata, nel modo più prudente e più delicato, che la permanenza ulteriore di Mgr. Stoyka a capo della diocesi di Munkacs riuscirebbe di grave detrimento alle anime, e decisa a procedere senza altri indugi.

Nell'Udienza del 19 novembre corr. il Santo Padre, che è stato minutamente informato della situazione nella diocesi di Munkacs de'Ruteni, mi ha commesso di richiedere, nel Suo Augusto nome, a Mgr. Alessandro Stoyka le dimissioni da quella Sede Residenziale. Se l'E.V. vorrà, con la Sua illuminata sapienza e con tutta la delicata energia che Le è propria, recare a notizia di Mgr. Stoyka la decisione Pontificia, ottenendone docili e filiali le dimissioni da Vescovo di Munkacs de'Ruteni. Ella avrà ancora una volta bene meritato della S. Sede, cui avrà nuovamente reso utilissimo servizio.

Non appena Mgr. Stoyka avrà rassegnato le proprie dimissioni, la Santa Sede intende sostituirgli, nella sede di Munkacs, l'Eccmo Mgr. Antonio Papp, Arcivescovo tit. di Cizico e attualmente Amministratore Apostolico di Miskolcs. Lo svolgimento di questa seconda parte spetta alla Segreteria di Stato, la quale è già al corrente delle sovrane decisioni di Sua Santità al riguardo e che procederà alle necessarie intese con il R. Governo Ungherese. Io confido, però, fin la ora, nell'autorevole influenza dell'E.V. perché riesca ben chiaro così al Governo, come ai fedeli d'Ungheria, che la S. Sede, predisponendo e attuando i suesposti provvedimenti non è stata sensibile ad alcun motivo di ordine politico o nazionalista, ma si è unicamente, come sempre, ispirata al bene delle anime.

Baciando Le umilissimamente le mani, con profondo ossequio mi confermo della Eminenza Vostra Rev.ma

firmato: E. Card. Tisserant, Segretario

G. Cesarini, Assessore

341. Eugenio Tisserant bíboros, a Keleti Kongregáció titkárának utasítása Eugenio Pacelli bíboros-államtitkárnak a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában

Vatikánváros, 1938. november 28.

AA.EE.SS. Pio XI, Parte I, Ungheria, Anno 1937-1939, pos. 80. fasc. 59. fol. 48r.
Tisztázat.

Sacra Congregazione „Pro Ecclesia Orientali”

Città del Vaticano, 28 Novembre 1938.

Prot. N. 653/38.

Sua Eminenza Reverendissima

Il Signor Card. Eugenio Pacelli

Segretario di Stato di Sua Santità

Vaticano.

(con allegato)

Eccellentissimo e Reverendissimo Signor Mio Ossequissimo,

Mi onoro trasmettere a V. E. Reverendissima copia della lettera²⁵⁹ che, in data odierna, ho diretta all'Eminentissimo Signor Card. Giustiniano Seredi, Primate di Ungheria, per ripetergli in iscritto le conclusioni del colloquio che io ebbi con lui ieri l'altro, sabato, 26 corrente.

V. E. che ben conosce le Auguste intenzioni del Santo Padre circa l'urgente necessità di ottenere le dimissioni di Mgr. Alessandro Stoyka dalla sede residenziale di Munkacs de'Ruteni, sarà lieto di apprendere che il Card. Seredi si è preso l'incarico di domandarle e detto Prelato, dandone, insieme, spiegazione – se occorrerà – al R. Governo.

Quanto, poi, alla divisata nomina di Mgr. Antonio Papp, Arcivescovo tit. di Cizico, quale Vescovo di Munkacs e alla successiva incorporazione delle parrocchie rutene dell'Amministrazione Apostolica di Miskolcs nella stessa Diocesi, questo S. Dicastero si rimette a codesta Segreteria di Stato per tutto ciò che si riferisce ai passi da farsi presso il R. Governo Ungherese, onde esprima il proprio gradimento. Penso, del resto, che l'Eccellentissimo Nunzio Apostolico a Budapest, Mgr. Angelo Rotta, avrà già debitamente informato in merito codesta S. C. degli AA. EE. SS.

Profitto della circostanza per baciarLe umilissimamente le mani e con sensi di profondo ossequio professarmi della Eminenza Vostra Reverendissima umilissimo devotissimo servitor vero

Eugenio Card. Tisserant

segr.

G. Cesarini Assessore

4668/38

259 Lásd: 340a. számú dokumentum.

342. Angelo Rotta budapesti nuncius átirat-fogalmazványa Eugenio Tisserant bíboroshoz, a Keleti Kongregáció titkárához a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában

Budapest, 1938. december 13.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 64rv. Fogalmazvány.

1765-

1812/1938./IIor

13 Dicembre 1938.

(con allegato)

A Sua Eminenza Reverendissima Il Signor Cardinale Eugenio Tisserant
Segretario della Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale.

Eminenza Reverendissima,

Invio qui acclusa una lettera di Sua Eccellenza Monsignor Papp, che egli manda, per il tramite di questa Nunziatura, all'Eminenza Vostra Reverendissima per ringraziarLa della nomina ad Amministratore Apostolico delle cinque parrocchie di Eperjes, ora ritornate all'Ungheria.

Profitto dell'occasione per riferire all'Eminenza Vostra Reverendissima che Sua Eccellenza Monsignor Stojka, qualche giorno fa, mi fece una visita, dopo essere stato da Sua Eminenza il Cardinal Serédi, che gli aveva comunicato il pensiero di codesta Sacra Congregazione a suo riguardo circa le chiesta dimissioni.

In primo luogo Monsignor Stojka mi disse che aveva ricevuto la copia del Decreto di codesta Sacra Congregazione, da me inviatagli, sulla nomina del Visitatore-Amministratore Apostolico per la Rutenia, che egli ne prendeva atto e che aveva scritto in merito ai Vicari Generali da lui ivi nominati. Parlò anche delle chieste dimissioni, non mi parve troppo disposto a darle. Si mostrò assai addolorato della cosa, e mi comunicò per il tramite dell'E.m Cardinal Serédi avrebbe mandato un memoriale all'Eminenza Vostra a questo riguardo.

Tanto mi sento in dovere di riferire all'Eminenza Vostra in via inormativa, grato al Signore ed anche all'Eminenza Vostra che quesa gatta a pelare sia stata affidata all'E.mo Cardinal Primate.

Chinato al bacio della Sacra Porpora, con i sensi della piú profonda venerazione, mi onoro rafferarmi dell'Eminenza Vostra Reverendissima

342a. Rotta nuncius átiratának melléklete: Papp Antal érsek, apostoli kormányzó átirata Angelo Rotta budapesti nunciushoz a bécsi döntés egyházkormányzati következményei tárgyában

Miskolc, 1938. december 7.

AAV Arch. Nunz. Ungheria 57. fasc. 2. fol. 63r. Tisztázat.

1810/IIor

1490/1938. szám
Excellentissimo Ac Reverendissimo Domino
Domino Angelo Rotta
Archiepiscopus, Nuntius Apostolicus
Budapest.

Excellentissime ac Reverendissime
Domine Archiepiscopo, Nuntie Apostolice!

Nexu aestimatissimarum litterarum²⁶⁰ Excellentiae Tuae de dato 21-a Novembris a. 1938. sub Num. 1768 (5)/38. ad me benigne directarum, sumo mihi honorem gratias quam maximas Excellentiae Tuae agendi pro ista benignitate, qua Decretum S. Congregationis pro Ecclesia Orientali de administratione parociarum Dioecesis Eperjesiensis novissime territorio imperii Hungariae adscriptarum disponentem ad nomen meum mittere dignabatur.

Una summa, qua par est, reverentia accludere audeo copiam relationis illius, in qua praeer gratiarum actionem humillimam acta ac res gerendas parocias has attingentes S. Congregationi breviter explanare conabar.

Humillime rogo Excellentiam Tuam, ut litteras meas has benevolentia sua semper erga ma probata accipere dignetur.

De cetero precibus ac favoribus Excellentiae Tuae enixe commendatus, summa cum reverentia perenno in Miskolc, die 7-a Decembris a. D. 1938.

Excellentiae Tuae Reverendissimae humillimus in Christo servus:

Antonius Papp
Archiepiscopus Cyzicensis,
Administrator Apostolicus.

260 Lásd: 335. számú dokumentum.

A forráskiadványban szereplő fontosabb személyek életrajzi adatai

APOR GÁBOR (1889–1969)

diplomata, 1927–1934 között a külügyminisztérium politikai osztályának vezetője, 1935–1939 között a külügyminiszter állandó helyettese.

ARATA, ANTONINO (1883–1948)

szentszéki diplomata, nuncius, 1918–1935 között prágai nunciatúrai titkára, 1925–1927 között ügyvivő

BALÁSY ANTAL (1894–1973)

diplomata, 1918-tól külügyi szolgálatban, 1922-1923-ban a londoni követségen attaché, majd II. osztályú követségi titkár. 1924 júniusában a vatikáni követséghez osztották be, ahol 1925 februárja és 1926 márciusa között ideiglenes ügyvivő. Később a varsói, illetve londoni követségen, valamint a külügyminisztériumban szolgált.

BÁNYAY JENŐ (1865–1953)

görögkatolikus pap, a Hajdúdorogi Káptalan nagyprépostja, a Hajdúdorogi Egyházmegye helynöke, káptalani helynöke

BARBETTA, GIULIO (1890–1976)

a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja munkatársa, később a Szent Péter-bazilika kanonokja és címzetes püspök

BARCZA GYÖRGY (1888–1961)

diplomata, 1927–1938 között szentszéki, 1938–1941 között londoni követ

BENCIS KÁLMÁN (1884–1934)

jogász, 1918–1934 között Nyíregyháza polgármestere

BETHLEN ISTVÁN

jogász, politikus, 1921–1931 között Magyarország miniszterelnöke

BREYER ISTVÁN (1880–1940)

esztergomi főegyházmegyes pap, kanonok, 1922–1928 között h. államtitkár a Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium Katolikus Ügyosztályának vezetője, 1933-tól haláláig győri megyéspüspök

BUD JÁNOS (1880–1950)

statisztikus, egyetemi tanár, 1924–1928 között pénzügyminiszter, 1929–1931 között kereskedelmi miniszter, a Vasvári Pál Kör védnöke, a MAGOSZ elnökségi tagja

BUDAVÁRY LÁSZLÓ (1889–1962)

újságíró, író, szélsőjobboldali politikus, országgyűlési képviselő

CESARINI, GIUSEPPE (1933–1941)

érsek, 1933–1941 között a Keleti Kongregáció asszesszora

CICOGNANI, AMLETO (1883–1970)

érsek, 1928–1933 között a Keleti Kongregáció asszesszora, 1933–1958 között washingtoni apostoli delegátus, 1958-tól bíboros, 1961–1969 között államtitkár

CIRIACI, PIETRO (1885–1966)

érsek, szentszéki diplomata, 1928–1934 között prágai nuncius, 1953-tól bíboros

CZAPIK GYULA (1887–1956)

1929–1939 között nagyváradai kanonok, 1939–1943 között veszprémi püspök, 1943-tól haláláig egri érsek

CSENOCH JÁNOS (1852–1927)

kalocsai érsek (1911–1913), 1913–1927 között bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek,

CSISZÁRIK JÁNOS (1860–1936)

katolikus pap, egyházjogász, a monarchia szentszéki nagykövetségén a kánonjogi tanácsos titkára (1906), pápai kamarás (1907), nagykövetség kánonjogi tanácsosa (1910), veszprémi kanonok és pápai prelátus (1911), 1906-tól a közös külügyminisztérium egyházpolitikai osztályán dolgozott

DARÁNYI KÁLMÁN (1886–1939)

politikus, 1935–1938 között földművelésügyi miniszter, 1936–1938 között Magyarország miniszterelnöke

DEMKÓ SÁNDOR (1899–1977)

görögkatolikus pap, 1929–1936 között sajpóalfalai parókus

DOLHY LEONTIN OSBM (1881–1942)

bazilita szerzetes, 1922–1932 és 1935–1942 között máriapócsi házfőnök

DUDÁS MIKLÓS OSBM (1902–1972)

bazilita szerzetes, 1939–1972 között hajdúdorogi megyéspüspök

ERNSZT SÁNDOR (1870–1938)

pápai prelátus, 1930-ban népióléti, 1931-ben vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1922–1931 között a Központi Papnevelő Intézet rektora

FENCZIK NIKON (1870–1936)

görögkatolikus pap, 1915–1936 között hegyaljai esperes

FIGULA JÁNOS (1881–1967)

kassai egyházmegyes pap, 1929-től jezsuita

FRENTIU, VALERIU TRAIAN (1875–1952)

lugosi, majd nagyváradai görögkatolikus püspök, vértanú, 2019-ben boldoggá avatva

GASPARRI, PIETRO (1852–1934)

bíboros, 1904–1916 a között a CIC kodifikálási munkálatainak vezetője, 1907-től bíboros, 1914–1930 között szentszéki államtitkár

GEBÉ PÉTER (1864–1931)

1924–1931 között munkácsi megyéspüspök

GRÓH ISTVÁN (1867–1936)

művészettörténész, iparművész, újságíró, 1917–1926 között az Iparművészeti Főiskola rektora, a MAGOSZ elnökségi tagja, a Görögkatolikus Szemle alapító főszerkesztője

HANAUER ISTVÁN (1869–1942)

1919–1942 között váci megyéspüspök

HÓMAN BÁLINT (1885–1951)

politikus, történész, egyetemi tanár, 1932–1938 és 1939–1942 között vallás- és közoktatásügyi miniszter

ILLÉS JÓZSEF (1871–1944)

jogtudós, egyetemi tanár, országgyűlési képviselő, a MAGOSZ első elnöke

JÓCSÁK MÁTÉ OSBM (1898–1975)

bazilita szerzetes, 1942–1945 között máriapócsi házfőnök

KALDEWEY, UMBERTO

szentszéki diplomata, 1928–1939 között a budapesti nunciatúra munkatársa

KÁNYA KÁLMÁN (1869–1945)

diplomata, 1913–1918 között a Monarchia mexikói követe, 1920–1925 között a külügyminiszter állandó helyettese, 1933–1938 között Magyarország külügyminisztere

KÁROLYI GYULA (1871–1947)

politikus, 1930–1931-ben külügyminiszter, 1931–1932-ben miniszterelnök

KHUEN–HÉDERVÁRY SÁNDOR (1881–1947)

diplomata, 1920–1925 között a külügyminisztérium politikai osztályának vezetője, 1925–1934 között a külügyminiszter állandó helyettese, 1925–1933 között berlini nagykövet

KLEBELSBERG KUNO (1875–1932)

jogász, politikus, 1921–1922-ben belügyminiszter, 1922–1931 között vallás- és közoktatásügyi miniszter

LEGEZA PÁL (1872–?)

jogász, főispán, kormánybiztos, országgyűlési képviselő

LUTTOR FERENC (1886–1953)

veszprémi egyházmegyes pap, 1929–1944 között a szentszéki magyar követség tanácsosa

MADARÁSZ ISTVÁN (1884–1948)

esztergomi főegyházmegyes pap, pápai prelátus, 1929–1939 között a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tanácsosa

MATOLCSY MÁTYÁS (1905–1953)

agrárközgazdász, 1935–1944 között országgyűlési képviselő a Nemzeti Egység Párt, a Független Kisgazdapárt, a Keresztény Nemzeti Szocialista Front, a Nyilaskeresztes Front, a Nyilaskeresztes Párt, majd pedig a Magyar Élet Párt színeiben.

MIKLÓSY ISTVÁN (1857–1937)

a Hajdúdorogi egyházmegye első püspöke (1913–1937)

NOVÁK ISTVÁN (1879–1932)

eperjesi görögkatolikus püspök (1913–1918)

NYÁRÁDI DÉNES (1874–1940)

1920–1940 között kőrösi megyéspüspök, 1922–1927 között eperjesi 1938–1939-ben munkácsi apostoli kormányzó

ORSENIGO, CESARE (1873–1946)

szentszéki diplomata, 1925–1930 között budapesti nuncius

PACELLI, EUGENIO (1876–1958)

bíboros, 1914-től a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjában helyettes titkár, 1917-től Münchenben nuncius, 1939–1958 között XII. Pius néven pápa

PAPP ANTAL (1867–1945)

egyházmegyei irodaigazgató (1901–1912), a Munkácsi egyházmegye püspöke (1912–1924), a Miskolci Apostoli Kormányzóság kormányzója

PAYER FERENC (1867–1944)

római katolikus pap, 1918–1937 között a Kassai Egyházmegye magyarországi részeinek általános helynöke

PESTHY PÁL (1873–1952)

jogász, politikus, országgyűlési képviselő, 1924–1929 között igazságügyi miniszter

PIZZARDO, GIUSEPPE (1877–1970)

érsek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának titkára

PRODÁN JÁNOS (1878–1948)

miniszteri tanácsos

PUKY ENDRE (1871–1941)

politikus, író, 1932–1933-ban külügyminiszter

RÉPÁSSY MIKLÓS (1864–1955)

vízügyi mérnök, földművelésügyi államtitkár, MAGOSZ-alelnök

ROTTA, ANGELO (1872–1965)

szentszéki diplomata, 1930–1945 között budapesti nuncius

SCHIOPPA, LORENZO (1871–1935)

szentszéki diplomata, 1920–1925 között budapesti nuncius

SERÉDI JUSZTINIÁN (1884–1945)

bíboros, 1927–1945 között esztergomi érsek

SHVOY LAJOS (1879–1968)

római katolikus püspök, 1927–1968 között székesfehérvári megyéspüspök

SIEGESCU JÓZSEF (1873–1931)

lugosi egyházmegyés görögkatolikus pap, irodalomtörténész, egyetemi tanár, 1919–1931 között a magyarországi románok miniszteri biztosa

SINCERO, LUIGI (1870–1936)

bíboros, 1926–1936 között a Keleti Egyház Kongregációja titkára

SOMSSICH JÓZSEF (1864–1941)

politikus, diplomata, 1919–1920 között külügyminiszter, 1920–1924 között szentszéki követ

SPIRY ELEK (1867–1947)

görögkatolikus pap, 1913–1929 között sajpóalfalai parókus

STEINECKER ISTVÁN (?–1937)

jogász, a Vallás- és közoktatásügyi minisztérium főtanácsosa

STEPINAC, ALOJZIJE (1898–1960)

római katolikus püspök, között zágrábi érsek

SUCIU, VASILE (1873–1935)

1920–1935 között gyulafehérvár-fogarasi érsek

SZABÓ ENDRE

máramarosszigeti paróchus, általános helynök

SZÁNTAY-SZÉMÁN ISTVÁN (1880–1960)

görögkatolikus pap, pápai prelátus, 1925–1960 között a Miskolci Apostoli Kormányzóság helynöke, a Keleti Egyház főszerkesztője

SZMRECSÁNYI LAJOS (1851–1943)

római katolikus püspök, 1912–1943 között egri érsek

SZTOJKA SÁNDOR 1890–1943)

görögkatolikus püspök, 1932–1943 között a Munkácsi Egyházmegye megyéspüspöke

TACCI, GIOVANNI (1863–1928)

bíboros, 1922–1927 között a Keleti Egyház Kongregációja titkára

TAKÁCS BAZIL (1879–1944)

görögkatolikus püspök, 1924–1948 között az Egyesült Államokban élő görögkatolikusok exarchája

TELEKI PÁL (1879–1941)

földrajztudós, politikus, 1920-ban Magyarország külügyminisztere, 1920–1921-ben és 1939–1941 között miniszterelnök

TISSERANT, EUGENIO (1884–1972)

bíboros, 1936–1959 között a Keleti Kongregáció titkára

TKACHUK, DIONYSIUS DMYTRO OSBM (1867–1944)

1931–1944 között a bazilita rend generálisa

VALERI, VALERIO (1883–1963)

érsek szentszéki diplomata, 1933–1936 között bukaresti nuncius, 1953-tól bíboros

VÉCSEY AURÉL (1883–1957)

római katolikus pap, teológiai tanár

VÉGHSEŐ DÁNIEL (1883–1971)

görögkatolikus pap, 1927–1951 között hajdúböszörményi parókus

WALKÓ LAJOS (1880–1954)

politikus, országgyűlési képviselő, 1925–1930 között Magyarország külügyminisztere

ZLEPKÓ KELEMEN (1868–1934)

görögkatolikus pap, 1894–1934 között a bukovinai Siret parókusa, 1923–1930 között a Romániához került rutén rítusú parókiák apostoli kormányzója

Névmutató

- Apor Gábor 353, 354
Apor István 268
Arata, Antonino 108
- Bacsinszky Vladimír 169, 170, 304, 307
Balásy Antal 49, 66
Bányay Jenő 281, 547, 554, 555, 556, 557, 560, 567, 619, 628, 632, 633
Baranyi László 265, 266, 267
Barbetta, Giulio 562
Barcza György 227, 229, 307, 309, 310, 342, 353, 354, 356, 359, 360, 373, 374, 376, 381, 513, 514
Bencs Kálmán 156
XIV. Benedek pápa 151
Benes, Eduard 51, 54, 366
Bethlen István 69, 70, 79, 88, 124, 175, 270, 275, 288, 291, 550
Bihon István 281, 560, 628
Bihon Miklós 281, 560, 568, 584, 628
Bohacsevszkij, Konstantin 623
Borgongini Duca, Francesco 173
Bottlik István 94, 95, 96
Braun László 410, 411, 412, 414, 415, 416, 421, 463, 466, 472, 481, 482, 483, 484
Breyer István 70, 71, 156, 159, 161, 166, 182, 183, 184
Budaváry László 587, 614
Bud János 99, 581
- Casari, Giuseppe 414, 423, 596, 597
Casey, George 622, 624
Cesarini, Giuseppe 356, 394, 399, 427, 428, 429, 449, 474, 497, 502, 507, 510, 515, 520, 521, 522, 530, 546, 552, 598, 610, 616, 618, 619, 635, 643, 654, 658, 669, 678, 681, 682, 683
Chanat Ireneusz 323
Chira Sándor 353
Cicognani, Amleto 162, 198, 292, 294, 295, 297, 298, 299, 301, 334, 354,

375, 515, 516, 522, 562, 564, 568, 569, 585, 598, 621, 623, 624, 625,
626, 627
Ciriaci, Pietro 172, 228, 375
Czapik Gyula 566, 596

Csatth Sándor 123
Csernoch János 9, 71, 72, 89, 92, 118, 119, 182, 270, 273, 305, 350, 351, 352,
386, 395, 498
Csiszárík János 83, 84, 87, 88, 306, 308, 353, 356

Damjanovics Ágoston 281
Dankó János 226
Darányi Kálmán 284, 376, 378, 551, 565, 566
Demkó Sándor 337, 340, 341
Dohanics János 556
Dolci, Angelo Maria 163, 164, 333, 385, 386, 387, 389
Dolhy Leontin 252, 254, 675
Drohobeczky Gyula 549
Dudás Miklós 424, 425, 428, 460, 465, 555, 567, 568, 583, 584, 585, 586,
597, 598, 600, 602, 621, 622, 623, 627, 652, 664, 665, 666, 667, 674,
677, 679

Ernszt Sándor 222, 223, 224, 360, 362

Fekete Lajos 224
Fenczik Nikon 482
Fetzmann Károly 101, 102, 158, 161
Figula János 561
Frentiu, Valeriu Traian 68, 69, 70, 82, 84, 85, 86, 87, 255, 274, 285, 295, 296
Fülep Miklós 224
Füstös Pál 636, 638, 639

Ganea Romulus 278, 296, 337, 361, 362, 378
Gasparri, Pietro 108, 109, 163, 173, 174, 176, 177, 305, 332, 570
Gebé Péter 50, 54, 174, 204, 228, 320, 323, 342, 343, 381
Gerovszky, Alexander 322, 326
Glattfelder Gyula 527, 531, 532, 534
Gojdics Péter 204, 320, 323, 353, 354, 356, 555, 654

Gotti, Girolamo 570, 571
Gróh István 206, 207, 250, 251, 355, 488, 489, 491
Gulovics Tivadar 170
Gulyás István 327, 329

Haller István 126
Halmos András 170
Hanauer István 193, 194, 195, 199, 507, 508, 510, 542, 543, 544, 545, 612,
613, 615, 618, 620, 629, 640, 641, 642, 645
Hladonik István 170
Hóman Bálint 376, 379, 380, 510, 511, 519, 523, 524, 551
Horthy Miklós 105, 214, 551, 580, 650
Horti Károly 111, 113, 114
Hubán Gyula 281

Illés József 52, 53, 56, 98, 169, 170, 200, 204, 228, 319, 324, 374, 375, 381,
384

Jaczkovics Mihály 123, 250
Jőcsák Máté 642, 643, 646, 647

Kabalyuk János 62, 321, 322
Kaldewey, Umberto 163, 164, 255, 256, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264,
265, 297, 353, 401, 422, 547, 548, 561
Kánya Kálmán 282, 284, 379, 510, 513, 514, 519, 523, 630, 631, 632, 634
Károlyi Gyula 360, 361
Kerekes Mihály 111
Khuen-Héderváry Sándor 49, 66, 69, 70, 342, 380, 381
Klebsberg Kuno 71, 78, 86, 97, 100, 101, 102, 103, 118, 125, 158, 175,
177, 181, 218, 221, 225, 251, 284, 286, 287, 288, 289, 291, 379
Kollonich Lipót 265, 266, 267, 268, 494
Kovács Meletius 268
Kovács Zoltán 99
Krajnyák Gábor 169, 281
Krenyitzky József 239, 310, 311, 312, 314, 316, 318
Kurtyák Iván 54, 55
Kutkafalvy Miklós 193

Legeza Pál 123
XIII. Leó pápa 151
Leoka György 91
Liki János 567, 585, 667, 679
Luttor Ferenc 308, 356, 357, 374, 465, 466, 468, 469, 473, 514, 521, 522,
527, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 568, 570, 572, 670
Lyachovics Tibor 169, 170

Madarász István 222, 227, 287
Máday Lajosné 97, 98, 169, 170
Manu Emil 88, 91, 93
Mária Terézia 269
Marmaggi, Francesco 55, 138, 139, 154, 174, 659
Máté Gyula 281
Matolcsy Mátyás 565, 566, 579, 581, 587, 589, 590, 591, 592
Melles Emil 88, 91, 92, 93, 169, 226
Melles Géza 281, 568, 584
Mészáros János 92, 93
Mícara, Clemente 272, 299

Mihalovich Sándor 281, 551, 557, 568, 584
Miklósy István 65, 66, 67, 72, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 97, 98, 99, 100, 102,
103, 110, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 133, 134, 135, 159,
163, 166, 170, 171, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 192, 195,
208, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 218, 221, 222, 223, 224, 225, 227,
230, 251, 255, 259, 261, 273, 280, 286, 290, 300, 303, 305, 307, 329,
332, 333, 348, 349, 350, 351, 352, 386, 389, 390, 391, 396, 400, 402,
409, 416, 421, 422, 424, 425, 426, 427, 449, 450, 452, 460, 461, 465,
474, 475, 496, 497, 498, 502, 505, 506, 511, 527, 532, 534, 547, 548,
549, 550, 551, 552, 554, 555, 557, 558, 559, 562, 563, 564, 568, 569,
571, 572, 578, 582, 583, 586, 589, 608, 611, 676

Mocsár Endre 314, 315
Montini, Giovanni Battista 598
Mosolygó József 281

Nagy Béla 223, 224, 281
Neuzil, Procopius 621, 622, 624, 625, 627, 628
Nicolescu, Alexandru 278, 295, 296, 297
Njaradi, Dionisio 657, 660, 668, 669, 677, 678, 680
Novák István 108, 109, 110, 162, 165

Oláh István 371, 373
Orsenigo, Cesare 74, 76, 77, 80, 81, 94, 95, 96, 109, 110, 127, 131, 133, 134,
135, 147, 162, 163, 165, 166, 171, 176, 177, 193, 194, 196, 197, 198,
199, 204, 208, 210, 212, 213, 226, 227, 413, 608

Pacelli, Eugenio 260, 264, 292, 310, 330, 360, 373, 374, 385, 392, 583, 599,
602, 603, 604, 630, 634, 635, 656, 660, 669, 672, 683
Papadopoulos, Isaia 66
Papp Antal 49, 50, 51, 52, 53, 54, 65, 66, 73, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 82, 94,
95, 96, 98, 103, 104, 105, 107, 118, 119, 125, 126, 127, 138, 139, 140,
141, 142, 145, 170, 172, 175, 194, 197, 200, 202, 228, 231, 249, 255,
256, 257, 258, 259, 260, 262, 263, 264, 265, 273, 293, 296, 300, 310,
311, 312, 318, 319, 331, 333, 343, 367, 371, 376, 431, 448, 504, 506,
516, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 552,
555, 556, 557, 560, 561, 568, 570, 572, 583, 584, 597, 598, 600, 607,
610, 611, 615, 616, 617, 619, 633, 635, 636, 637, 640, 644, 645, 648,
651, 654, 655, 656, 657, 658, 660, 661, 663, 664, 668, 673, 681, 682,
683, 684, 685
Papp György 560
Papp Gyula 281
Pataky Tibor 292
Páyer Ferenc 410, 411, 412, 424, 425, 472, 473, 478, 480, 482
Pesthy Pál 125
Petrovác Gyula 126
IX. Piusz pápa 143, 151
X. Piusz pápa 186, 494, 495, 558, 571
XI. Piusz pápa 52, 172, 200, 215, 219, 257, 348, 429, 535, 536, 537, 541, 608
Pizzardo, Giuseppe 309, 310, 357, 390, 512, 569, 575, 577, 578
Prodán János 579, 581
Puky Endre 95, 374
Puskás Lajos 227, 231, 251, 252

Radu Demeter 272, 299, 592
Ragány János 124, 132, 346, 420
Répássy Miklós 185, 226
Ritter, Saverio 660, 669
Rosso, Giovanni 652
Rotta, Angelo 294, 297, 298, 310, 312, 313, 318, 327, 329, 330, 337, 344,
346, 348, 349, 351, 386, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 407, 409, 410,

416, 417, 419, 420, 421, 422, 428, 448, 450, 451, 452, 453, 454, 455,
456, 458, 459, 460, 461, 464, 466, 469, 470, 472, 473, 475, 477, 478,
479, 480, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 501, 502, 503, 504, 505, 507,
508, 510, 520, 522, 526, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 535, 536, 541,
542, 543, 544, 554, 564, 566, 571, 572, 573, 575, 577, 579, 582, 583,
586, 596, 599, 602, 604, 610, 612, 613, 617, 618, 619, 620, 630, 631,
632, 633, 634, 635, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 648, 649, 651,
653, 655, 658, 661, 662, 667, 673, 677, 678, 680, 683, 684, 685

Rott Nándor 530

Ruttkay Gyula 281

S. Balázs Benedikta 98

Schioppa, Lorenzo 284, 351, 352, 363, 369

Schirilla Andor 281

Schnitzler Károly 103, 111, 113, 120

Septickij, Andrij 363, 365, 369, 370, 373

Serédi Jusztinián 136, 153, 156, 158, 159, 161, 162, 165, 174, 178, 180, 195,
211, 219, 255, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 282, 286, 287,
293, 294, 295, 299, 301, 304, 309, 310, 331, 332, 333, 359, 360, 380,
389, 427, 428, 448, 465, 491, 493, 495, 534, 546, 552, 554, 572, 576,
577, 578, 585, 601, 653, 654, 655, 662, 663, 671, 680, 681, 683, 684

Sereghy László 281, 551, 560, 568, 584

Sereghy Mihály 169

Seszták László 224

Shvoy Lajos 563, 572, 582, 585, 586, 618, 620

Siegescu József 66, 67, 68, 69, 70, 71, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 92, 93, 255,
259, 265, 269, 270, 280, 285, 287, 290, 293, 295, 296, 300, 302, 306,
361, 512, 514, 524

Simon László 226

Sincero, Luigi 76, 80, 81, 162, 194, 196, 198, 199, 210, 211, 212, 213, 228,
230, 256, 259, 262, 295, 297, 299, 301, 330, 332, 333, 334, 346, 348,
351, 357, 380, 385, 387, 388, 392, 393, 394, 399, 400, 402, 417, 421,
422, 427, 448, 449, 451, 452, 455, 459, 461, 464, 469, 470, 473, 474,
479, 480, 492, 493, 496, 497, 501, 502, 505, 506

Slepkovszky János 123, 250

Somssich József 282

Spiry Elek 110, 116, 121, 122, 124, 125, 328

Stanciu Gábor 277, 278

Stan, Florian 67, 68

Steinecker István 79, 100, 101, 102, 183, 192, 193
Stepinac, Alojzsius 666, 667, 674, 679, 680
Suba György 174, 228
Subik Károly 635, 636, 638, 639, 640, 644
Suciu, Vasile 163, 164, 176, 177, 282, 283, 284, 293, 301, 303, 331, 333, 334,
337, 392

Szabó Endre 153, 155, 161, 219
Szántay-Szémán István 94, 95, 104, 108, 136, 189, 192, 237, 239, 357, 366,
368, 371, 437, 438, 440, 515, 516, 520, 521, 522, 523, 526, 527, 528,
529, 530, 533, 561, 567, 574, 670, 673
Szaplóczay Ödön 304
Széchenyi Miklós 270, 271
Székely Jenő 261, 277, 278
Szilvássy József 557
Szirmay Tamás 128
Szmolikovics Ilona 98
Szmrecsányi Lajos 102, 103, 119, 120, 131, 135, 136, 329, 344, 346, 419,
420, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 458, 470, 472, 474, 477, 531, 534,
564, 573, 574, 638
Szohor Pál 556
Sztójka Sándor 50, 343, 353, 359, 360, 373, 374, 375, 382, 654, 655, 657,
663, 664, 668, 677, 678, 681, 682, 683, 684
Szurgent József 323
Szuvák József 229, 580

Tacci, Giovanni 72, 76
Takács Bazil 56, 174, 188, 324, 343, 344, 383, 384, 515, 516, 519, 520, 555,
563, 564, 568, 569, 570, 572, 582, 583, 585, 586, 597, 598, 600, 601,
602, 604, 605, 606, 621, 622, 623, 624, 625, 627, 675
Tardini, Domenico 615, 616
Tiefenthaler József 184, 214, 215
Timaffy Miklós 111
Tisserant, Eugenio 526, 531, 532, 533, 534, 536, 537, 541, 542, 562, 568,
569, 570, 571, 572, 576, 577, 579, 586, 587, 599, 604, 607, 612, 615,
616, 617, 618, 619, 620, 621, 633, 640, 644, 645, 646, 651, 653, 654,
655, 656, 658, 662, 664, 665, 667, 668, 669, 674, 678, 679, 680, 681,
682, 683, 684
Tkacuk, Dionisio 652, 664, 667

Tótin Pál 184, 214, 224

Újfalussy Gábor 490

Valeri, Valerio 387, 390, 391, 392, 393, 394, 396, 399, 506

Valfré di Bonzo, Teodoro 66, 272, 292, 298, 299, 305, 331, 332

Vaszkó Endre 98, 169

Vécsey Aurél 206, 208, 401, 402, 403, 404, 410, 415, 416, 417, 418, 421, 422,
425, 426, 474, 481, 482, 484

Véghseő Dániel 184, 214, 224

Vörös Gyula 555

Walkó Lajos 87, 227, 284, 289, 291, 307, 309, 359, 360, 373

Wolff Károly 127

Zapotoczky Endre 281

Zapotoczky I. Konstantin 108, 358

Zapotoczky Jenő 98

Zapotoczky Miron 121, 122

Zichy Gyula 531, 534, 555

Zichy Rafael 98

Zlepkó Kelemen 154

Zuraweckij, Sylvester 626, 627